

**Міністерство освіти
і науки України**

**Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України**

**Поморська академія
в Слупську**

Гуманітарно-педагогічний факультет

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

«УКРАЇНА–ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ»

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

м. Київ, 14-15 травня 2020 р.

**Ministerstwo
Edukacji i Nauki
Ukrainy**

**Narodowy Uniwersytet
Zasobów Biologicznych
i Naturalnych w Kijowie**

**Akademia Pomorska w
Słupsku**

Wydział Humanistyczno-Pedagogiczny

II Międzynarodowa Naukowa Konferencja Internetowa

**„UKRAINA–POLSKA: PARTNERSTWO STRATEGICZNE
W UKŁADZIE GEOPOLITYCZNYCH WSPÓŁRZĘDNYCH»**

ZBIOR PRAC NAUKOWYCH

Kijów, 14-15 maja 2020 r.

***«Без незалежної України не може бути незалежної
Польщі, і без незалежної Польщі не може бути
незалежної України»***

***Юзеф Пілсудський (1867-1935),
Начальник держави, маршал Польщі***

*Nie ma wolnej Polski bez wolnej Ukrainy i wolnej Ukrainy
bez wolnej Polski*

*Józef Piłsudski (1867-1935),
Naczelnik państwa, marszałek Polski*

УДК 32: 91: 005. 56 (477) (438)

ББК 66

У 45

Україна–Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат: Зб. наукових праць II міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 14–15 травня 2020 р. – К.: «Міленіум», 2020. – 225 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Україна–Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат», яку підготувала і провела кафедра міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 14–15 травня 2020 р.

Наповнення секцій синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює аспекти розвитку співробітництва у галузі освіти і науки, розширення суспільно-політичних, науково-освітніх, інформаційних зв'язків і взаємодії на національному та міжнародному рівнях, формування культури міждержавного спілкування, встановлення й розширення контактів між представниками освітянської, наукової спільноти та громадськості України і Польщі, духовного взаємозбагачення та обміну найкращим досвідом в усіх сферах життєдіяльності.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 7 від 16.04.2020 р.).

Редакційна колегія:

Шинкарук В.Д., д-р філол. наук, проф. (голова); **Білан С.О.**, д-р іст. наук, проф. (заступник голови); **Харченко С.В.**, д-р філол. наук, проф.; **Кравченко А.Г.**, канд. філос. наук, доц.; **Севастьянов О.В.**, канд. іст. наук, доц.; **Грушецький Б. П.**, канд. політ. наук, доц.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані матеріали в збірнику наукових праць дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2020

© Автори, 2020

СЕКЦІЯ 1. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕТРОСПЕКТИВІ

CZERWIAKOWSKA Jolanta

TRUDNA DROGA DWÓCH NARODÓW-POLSKA I UKRAINA W LATACH 1914-1920- SZKIC ZAGADNIENIA

W 2018 r. Polacy szeroko medialnie i lokalnie obchodzili 100 Rocznicę Odzyskania niepodległości przez Polskę. Ta ponadczasowa istota wydarzeń została przypomniana dla każdego Polaka. Artykuł stanowi syntezę prostych informacji o drodze jaką przeszedł naród Polski. Zostały one zderzone z wydarzeniami odbywającymi się w tym czasie na terytorium Ukrainy. Mieszkańcy Ukrainy, nie posiadający swojego państwa mieli podobnie jak Polacy poczucie swoich narodowych korzeni. Chociaż w pewnym momencie istniały nawet dwa państwa (na terenie Rosji i Austro-Węgier) to na swoją niepodległość, musieli jeszcze poczekać.

Aby przybliżyć ważny dla Polaków 1918 r., a dla Ukrainy 1920 r. należałoby się cofnąć o kilka lat przed I wojnę światową. Oba kraje, w czasie ich niebytności, kultywowały swoje tradycje, język i narodowość. Polacy będąc w niewoli marzyli o odzyskaniu niepodległości. Czekali na okazję, która pojawiła się po 123 latach nieistnienia na mapach świata [3, s. 38]. W tym czasie (1914 r.) Ukraińcy będąc poddanymi zarówno Rosji jak i Austro-Węgier cieszyli się z otrzymywanych swobód kulturalnych i możliwości poczucia odrębności etnicznej. Sumiennie wypełniali obowiązki wobec państw pod których byli rządami, a w 1917 r. wystąpili na scenie politycznej jako naród bez własnego państwa [2, s. 1].

Bezpośrednia Polska droga do Niepodległości rozpoczęła się wraz z wybuchem I wojny światowej 28 lipca 1914 r. Następujące po sobie wydarzenia układały się niejako jak puzzle. Powstały dwa przeciwstawne bloki sojuszy (państw centralnych i ententy). Po raz pierwszy zaborcy Rzeczypospolitej znaleźli się po dwóch przeciwstawnych stronach. Stało się to dla Polaków szansą na odrodzenie. Dużą rolę odegrał polityk Roman Dmowski pertraktujący we Francji z ententą. Następnie 26 listopada 1915 r. powstał prorosyjski Polski Komitet Narodowy, który nawoływał Polaków do biernego oporu wobec pozostałych zaborców- Niemiec i Austro- Węgier [3, s.38].

Kolejnym krokiem było powołanie 14 stycznia 1917 r. w Warszawie Tymczasowej Rady Narodowej. Przewodniczył jej Wincenty Niemojewski. Następnie rozpoczęła funkcjonowanie powołana 12 września 1917 r. Rada Regencyjna ustalona przez niemieckiego zaborcę, miała stanowić formalną tymczasową władzę. Próby powstania państwa i ustanowienia granic poparły Stany Zjednoczone (prezydent Woodrow Wilson) oraz ich sojusznik Wielka Brytania. To był niejako wstęp do proklamowania przez Radę Regencyjną 7 października 1918 r. powstania państwa polskiego, które oficjalnie odzyskało niepodległość 11 listopada 1918 r.[4, s. 38].

Kiedy w Galicji powstała pierwsza władza –Naczelny Komitet Narodowy, w Rosji tworzyła się Ukraińska Centralna Rada (marzec 1917 r.), która próbowała stworzyć żądania w kierunku rosyjskiego Rządu Tymczasowego. Przedstawiono je w I Uniwersale w czerwcu 1917 r. To był niejako początek starań o autonomię Ukrainy. We wrześniu 1917 r. w Kijowie na Ogólnorosyjskim Kongresie Narodowości pojawiła się Centralna Rada opowiadająca się za stworzeniem w miejsce państwa rosyjskiego Stanów Zjednoczonych Europy Wschodniej. III Uniwersał ogłoszony przez Centralną Radę rozpowszechnił informację o powstaniu Ukraińskiej Republiki Ludowej (URL) będącej nadal częścią Federacji Rosyjskiej. Ententa liczyła, że powstanie państwo buforowe pomiędzy nimi a Rosją, która prowadziła w tym czasie swoją zaborczą politykę. Kolejny IV Uniwersał Centralnej Rady 22 stycznia 1918 r. ogłosił Ukraińską Republikę Ludową niezależną od Rosji. Traktat brzeski z państwami centralnymi w lutym 1918 r. wydawał się przybliżyć powstanie państwa i zabezpieczał przed bolszewikami do momentu połączenia Ukraińskiej Republiki Ludowej i Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej (Kijów i Lwów na krótko stały się wspólnotą jednego państwa). Natomiast w 11 listopada 1918 r. wraz z rozejmem w Compiègne kiedy Polacy odzyskali niepodległość. Ukraina wraz z aktem hramoty hetmańskiej ponownie połączyła się z Rosją [1, s. 1].

Lata 1918- 1920 stały się okresem walk o wschodnie ziemie, które miały wejść do nowopowstałego państwa polskiego. Zawarty 21-22 kwietnia 1920 r. pomiędzy Petlurą a Piłsudskim układ stanowił uznanie Ukraińskiej Republiki Ludowej. Dwa dni później Polska zaoferowała pomoc

Ukrainie, a kolejnego dnia wspólnie ruszyli na bolszewików w kierunku Kijowa. Koniec idei o powstaniu niepodległej Ukrainy przyniosło zakończenie wojny Polsko- Bolszewickiej poprzez podpisanie pokoju w Rydze. Nastąpił podział ukraińskich ziem pomiędzy Polskę a Związek Sowiecki. Polakom udało się zdobyć niepodległość. Ukrainie niestety w tym momencie jeszcze nie. Dopiero kryzys Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i rozpad imperium w latach osiemdziesiątych minionego wieku doprowadził do powstania Ukrainy [2. s. 1].

Współcześnie oba kraje leżące na mapie nadal stanowią bufor pomiędzy Wschodem i Zachodem. Polska i Ukraina podejmują współpracę. Migracje nie tylko zarobkowe, ale naukowe i ogólnoludzkie mogą świadczyć o dojrzałości do międzynarodowego dialogu również na platformie historycznej.

Literatura

1. Ireneusz Dańko, *Dlaczego Ukraińcom w 1918 roku nie udało się wywalczyć niepodległości?*, Nowa Europa Wschodnia, 1/2018, 24 lutego 2018 r.
2. Kyryło Hałuszko, *Rok 1918 z perspektywy ukraińskiego historyka, Rok 1918 w Europie Wschodniej*, Nowa Europa Wschodnia, 6/2018, 11 listopada 2018.
3. Paweł Kosiński, *Błękitna armia*, „Komentarze historyczne IPN», Biuletyn IPN nr 10-11/ 2007.
4. Piotr Łossowski, *11 Listopada – Święto Niepodległości*, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/13682/lossowski_11_listopada.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp: 17.03.2019 r.].

KRAWIEC-ZŁOTKOWSKA Krystyna

„WOLNI Z WOLNYMI, RÓWNI Z RÓWNYMI...»: KORZENIE POEZJI I KULTURY POLSKO-UKRAIŃSKIEJ (REKONESANS HISTORYCZNO-LITERACKI)

W referacie będą przedstawione wspólne korzenie poezji i kultury polsko-ukraińskiej. Nazwa „Ukraina» – ze słowotwórczego i etymologicznego punktu widzenia – zawiera w sobie rdzeń „kraj», a jednocześnie wskazuje na „coś ukrojonego», na jakiś „kawał ziemi», ewentualnie jej „koniec». Jako nazwa pospolita występował ten termin w dwunastowiecznych kronikach ruskich przy oznaczeniu ziem pogranicznych, kresowych. W zachowanych zabytkach rękopiśmiennych nazwa „Ukraina» pojawia się po raz pierwszy w tzw. Latopisie kijowskim. Urzędowo natomiast po raz pierwszy została użyta w roku 1590 w tytule konstytucji sejmowej pt. *Porządek ze strony Niżowców i Ukrainy* opracowanej według koncepcji Jana Zamoyskiego.

Określano tym mianem tereny położone na wschodnich rubieżach państwa polskiego, z którym Ukraina od zawsze była związana – i to nie tylko ze względu na wspólne, słowiańskie korzenie. Związki między Polakami i Ukraińcami, których odrębna tożsamość etniczna ukształtowała się w zasadzie dopiero w drugiej połowie XIX wieku (analogicznie jak wielu innych narodów europejskich, które po Wiośnie Ludów zaczęły eksponować odmienność etniczną), są o wiele bardziej złożone niż się pozornie wydaje. Te dwa narody charakteryzują się kultywowaniem zwyczajów, których początki sięgają wspólnych źródeł. Ich kultura i poezja została ukształtowana na tym samym lub bardzo podobnym fundamencie. Na ich ostateczną formę oddziaływały i ostatecznie ją ukształtowały te same lub bardzo zbliżone tendencje – zarówno rodzime jak i te docierające z Europy Zachodniej, czy też z Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Polska i Ukraina – przez ich usytuowanie terytorialne – zawsze znajdowały się na granicy Europy i Azji. W dawnych wiekach tworzyły wspólne państwo, którego historia bywała burzliwa i często bardzo krwawa, choć – o czym nie wszyscy pamiętają – była taka nie zawsze i nie tylko z przyczyn wewnętrznych, lecz również z powodu działań zewnętrznych agresorów.

Prawdę tę należy przypominać zwłaszcza dzisiaj, gdy separatystyczne dążenia i wzajemne uprzedzenia stają się źródłem konfliktów i nietolerancji. Pamiętać musimy, że od Krewa (14 sierpnia 1385) do Lublina (1 lipca 1569) budowano unię – ale nie unię państw, lecz unię ludzi. Inspirowano się wówczas łacińską maksymą *comunitatis regni*. W myśl tej idei po kilkudziesięciu latach stworzono projekt polityczny, którego celem było przekształcenie federacji Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego – tworzących Rzeczpospolitą Obojga Narodów – w państwo trójczłonowe, powstałe przez wyodrębnienie Wielkiego Księstwa Ruskiego. W 1658 roku w Hadziaczu zawarto unię, w której postulowano: „wolni do wolnych, równi do równych i zacni do zacnych» (pierwszy człon tytułu niniejszego referatu jest parafrazą tegoż cytatu). Postulaty unii

hadziackiej ostatecznie nie zostały zrealizowane; kozactwo było wówczas podzielone politycznie i akceptowało zwierzchni podział Ukrainy na Prawobrzeżną (która pozostała przy Rzeczypospolitej) i Lewobrzeżną, zaanektowaną przez Carstwo Rosyjskie.

Celem referatu – w kontekście powyższego zarysu historycznego – jest ukazanie tego, co łączy Polaków i Ukraińców, a nie tego, co dzieli te dwa słowiańskie narody i państwa. Powszechnie wiadomo, że we wzajemnych stosunkach pomiędzy Polakami i Ukraińcami był również okres bliskiej współpracy w czasie odradzania się Rzeczypospolitej na początku XX wieku i wspólnej walki z bolszewizmem. Znane są też fakty dotyczące zdarzeń na Ukrainie z ostatniej dekady i poparcie na arenie międzynarodowej, jakie Polska daje naszemu sąsiadowi. Niemniej autorkę niniejszego studium bardziej interesuje historia dawna – ta historia, która w ludziach z okolic Lwowa, Kijowa, czy innych miast ukraińskich widziała braci Rusinów, i która stanowi tło dla badań analityczno-interpretacyjnych. W referacie zostaną przedstawione polsko-ukraińskie motywy, jakie można odnaleźć w wierszach wybranych poetów renesansu i baroku, pochodzących z Rusi Czerwonej lub związanych z kresami. Przedmiotem analizy będą cykle poetyckie – Sebastiana Fabiana Klonowica, Szymona Szymonowica, Adriana Wieszczyckiego oraz braci: Józefa Bartłomieja i Szymonowica Zimorowiców. Autorzy ci w swoich utworach opiewali „ruskie panny» i rodzime, kresowe zwyczaje, ukazywali tradycje, afirmowali naturę i urzekające krajobrazy ziem, na których żyli i pracowali. Dodatkowo w ich utworach widać filiacje z kulturą europejską, z dziedzictwem grecko-rzymskiego antyku oraz słychać echo neoklasycznej literatury renesansowej. Literatura i kultura staje się pomostem między Polakami i Ukraińcami. Warto na ten pomost wejść i go przekroczyć w imię wspólnej braterskiej przyszłości.

Literatura:

1. Grunberg K., Sprengel B., *Trudne sąsiedztwo*, Warszawa 2005.
2. Halecki O., *Przylączenie Podlasia, Wołynia i Kijowszczyzny do Korony*, Kraków 1915.
3. Krawiec-Złotkowska K., *Szczęśliwe Ziemie Rusi Czerwonej w kreacjach literackich wybranych poetów renesansu i baroku* [w:] „Ars Inter Culturas» nr 7 (2018), red. J. Chaciński, s. 121-144.
4. Kroll P., *Od ugody hadziackiej do Cudnowa. Kozaczyzna między Rzeczpospolitą a Moskwą w latach 1658–1660*, Warszawa 2008.
5. Witusik A. [red.], *Unia Lubelska 1569 roku w dziejach Polski i Europy*, Lublin 2004.

OSTROWSKA Halina

SPECYFIKA EMIGRACJI GALICYJSKIEJ DO BRAZYLII

Powstanie kierowane przez B. Chmielnickiego (1648–54), przekształciło się w wojnę o samodzielną Ukrainę. Udział Tatarów (zależnych od Turcji), a potem Moskwy przekreśliło cel główny, natomiast doprowadziło do uporczywych bratobójczych walk.

Rezultatem był podział Ukrainy wzdłuż Dniepru między Rzeczpospolitą a Rosję (1667 rozejm andruszowski, 1686 traktat Grzymułtowskiego).

Po rozbiorach Rzeczypospolitej (1772, 1793, 1795) większość Ukrainy znalazła się w granicach Rosji, jedynie Ruś Czerwona (zw. odtąd Galicją Wschodnią), północna Bukowina (przejęta 1775 od Turcji) i Ruś Podkarpacka (od XI w. część Węgier) przypadły Austrii¹.

Austria z ziem zagarniętych Rzeczypospolitej w I rozbiorze utworzyła „Królestwo Galicji i Lodomerii». Uzyskane tereny z III rozbioru nazwano „Nową Galicją». Wschodnią część Galicji zamieszkiwali przeważnie Ukraińcy. Cała prowincja odcięta od ujścia Wisły kordonem pruskim, a od ujścia Dniestru kordonem rosyjskim, była sztucznie złączona z resztą posiadłości habsburskich. Wiedeń traktował ją jako kraj przejściowego posiadania i bezwzględnie starano się eksploatować jej zasoby².

Ciężkie warunki życia ludności wiejskiej, panujący stan politycznego napięcia i niesumienne propaganda, wszystko to doprowadziło do masowej emigracji. W ślad za pierwszymi osadnikami postąpiło niebawem tysiące mieszkańców znajdujących się pod zaborami ziem polskich – głównie Królestwa Polskiego i Galicji. Ostatnia dekada XIX stulecia to istna «brazylijska gorączka», swoisty emigracyjny boom. Tylko w latach 1890-1894 do portu w Parangaua przyłynęło, a następnie dotarło do Parany, 12 tys. polskich emigrantów. Uciekali przed represjami, ale też zwyczajnie poszukiwali lepszego życia. Część przybyszów, głównie chłopów, zamierzała osiąść na nowej ziemi na

¹<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ukraina-Historia;4383804.html>, [dostęp: 04.05.2020r.].

² S. Kieniewicz, T. Łepkowski, *Historia Polski 1795-1864*, Warszawa 1961, s.8.

stałe. Wspierani przez brazylijskie władze, ruszali w nieznane. Inni, szczególnie robotnicy czy rzemieślnicy, czynili to z pobudek zarobkowych. Ale do dalekiego kraju wyruszali też przedstawiciele elity, m.in. inżynierowie.

Należy również wziąć pod uwagę zróżnicowanie społeczne i geograficzne polszczyzny w tym okresie. Przedstawiciele inteligencji i wolnych zawodów, stanowiący zdecydowaną mniejszość wśród polskich imigrantów, posługiwali się inną odmianą naszego języka ojczystego niż ludność chłopska, w dużej mierze niepiśmienna. Polskie kolonie w Brazylii były zamieszkiwane początkowo przez osadników z Górnego Śląska, znajdującego się od wieków w germańskiej strefie wpływów, do których dołączyli Kaszubi, Galicjanie, a w późniejszym okresie również mieszkańcy ziem zaboru rosyjskiego. Oznacza to, iż pojęcie „polskiego imigranta w Brazylii» z drugiej połowy XIX wieku obejmuje grupy o różnorodnym pochodzeniu geograficznym i przynależności państwowej, co niewątpliwie miało wpływ na heterogeniczność językową i tożsamościową polskich osadników. I choć przybysze z ziem polskich mówili tym samym językiem ojczystym, w jego wielu odmianach, wyznawali tę samą religię i poczuli się do polskiej narodowości, warto zadać pytanie, na ile ich rozumienie polskiej tożsamości było związane z ich „małymi ojczyznami», a niekoniecznie z nieistniejącym od prawie 100 lat państwem polskim i przejawami polskiej kultury, do której mieli przecież bardzo ograniczony dostęp.

Wielu Polaków brazylijska statystyka imigracyjna odnotowała jako poddanych rosyjskich, austriackich i niemieckich. Trudno zatem oszacować ilu Polaków przyjechało do Brazylii. Polskie szacunki to wielkości od 40 do 80 tys. Ta ilość emigrantów została uzupełniona przez mniejszą, która popłynęła z Galicji Wschodniej w połowie lat dziewięćdziesiątych. Oszacowano na 25 tys. łącznie Ukraińców i Polaków¹.

Emigranci trzymali się generalnie razem, sąsiedzi z kraju często zasiedlali sąsiednie tereny, władze krajów przyjmujących sprzyjały tworzeniu się takich enklaw. Trzeba jednak pamiętać, że z ich punktu widzenia narodowościowe subtelności nie odgrywały większej roli: Polak, Ukrainiec, Rusin czy Żyd – w sumie co za różnica, zwłaszcza jeśli przyjechali z jednego kraju. Zresztą i dla samych chłopów przecież te granice jawiły się zgola mętnie. Polityka ta pozwalała szybciej zapuszczać korzenie, tak tworzyły się społeczności, a emigranci mogli poczuć się jak u siebie².

Literatura:

1. S. Kieniewicz, T. Łepkowski, Historia Polski 1795-1864, Warszawa 1961, s.8.
2. M. Kula, Historia Brazylii, Wrocław 1987, s. 94.
3. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ukraina-Historia;4383804.html>, [dostęp: 04.05.2020r.].
4. <https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1934614,1,latyno-polacy-co-robili-w-ameryce-poludniowej.read>, [dostęp: 04.05.2020r.].

SUCHARSKI Tadeusz

DLA WSPÓLNEJ PRZYSZŁOŚCI – WSPÓŁPRACA EMIGRACJI POLSKIEJ Z EMIGRACJĄ UKRAIŃSKĄ

Komunistyczna cenzura w PRL, wspierana tzw. „polską racją stanu», skutecznie uniemożliwiała aż do roku 1989 zaistnienie poważnej refleksji na temat relacji polsko-ukraińskich, zarówno z przeszłości zamierchłej, jak i tej najbliższej, cały czas żywej i raniącej. Oba państwa, poddane sowieckiej dominacji, łączyła oficjalnie deklarowana „przyjaźń i braterstwo», za którą jednak kipiał kocioł z „rachunkami krzywd», domowo-rodzinne wspomnianie i wypominanie win, bez próby przekroczenia progu stereotypu.

Warto się zatem zastanowić, co przyniosła i jakim głosem o mówiła literatura emigracyjna wolna od cenzury politycznej, choć pewnie poddana cenzurze narodowej. Na ile zdołała przezwyciężyć jednostronną, narodową optykę oraz, co szczególnie istotne, spadek po polityce międzywojennej, którą trudno posadzić o ukraińskie sympatie, czego dobitnym przykładem unikanie nazw Ukraina, Ukraińcy i zastępowanie ich określeniami „ziemie na Rusi», Rusini. Jeszcze pod koniec 1940 roku w raporcie dla Stanisława Kota, ówczesnego wicepremiera rządu RP na uchodźstwie, Jerzy Stempowski pisał, że „obecna emigracja polska nie zna i nie docenia zagadnienia

¹ M. Kula, Historia Brazylii, Wrocław 1987, s. 94.

² <https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1934614,1,latyno-polacy-co-robili-w-ameryce-poludniowej.read>, [dostęp: 04.05.2020r.].

ukraińskiego». Po wojnie wszakże sytuacja ta zmieniła się radykalnie.

W omówieniu zagadnień stosunków polsko-ukraińskich w publicystyce emigracyjnej, Lidia Ciołkoszowa bez wahania stwierdziła, że „w porównaniu z innymi problemami nie znalazło [one] dostatecznego omówienia». Przyczyn owego stanu doszukiwała się w poddaniu uczuciom wzajemnych krzywd, w raniącej pamięci świeżo przelanej krwi, deportacji. To uniemożliwiało znalezienie rozwiązania, do „zaakceptowania przez obydwie strony».

Trudno się jednak zgodzić z taką stanowczą tezą. Londyńskie „Wiadomości» i paryska „Kultura», dwa najważniejsze polskie pisma emigracyjne, wiele uwagi poświęcały relacjom polsko-ukraińskim. Każde z nich jednak inaczej. O ile w tygodniku londyńskim dominowały raczej kwestie historyczne, uaktywniały się dawne, przebrzmiałe w nowej rzeczywistości spory graniczne, o tyle w paryskim miesięczniku na plan pierwszy wysuwało się pragnienie wypracowania płaszczyzny, na której możliwy byłby dialog umożliwiający wyjaśnienie nabrzmiałych problemów, a przede wszystkim – poznanie siebie wzajemnie.

Znaczenie „Kultury» docenił George Grabowicz, ukraiński profesor Uniwersytetu Harvarda, na kijowskiej konferencji poświęconej pięćdziesięcioleciu miesięcznika. Stwierdził on bez wahania, że paryski miesięcznik „w ciągu kilku lat stał się głównym czynnikiem w procesie nie tyle odnowienia, ile fundamentalnego przemyslenia i przeformułowywania polsko-ukraińskich związków kulturalnych, politycznych i intelektualnych». „Przewartościowanie» Ukrainy wpisywał Grabowicz w realizowany przez „Kulturę» proces reorientacji polskich stosunków z innym sąsiadującymi narodami, choć relacjom z Ukraińcami słusznie przypisał miejsce podstawowe. Zauważył przy tym przenikliwie, że owa zasadnicza zmiana formuły relacji była możliwa tylko dzięki „przewartościowaniu polskiej strony i polskości jako takiej». Podkreślił też, że następowała w pierwszych dwóch dekadach istnienia paryskiego miesięcznika, ale dopiero po przewyciężeniu „polonocentryzmu» „Kultury» z najwcześniejszych trzech lat pisma.

Procesu tego nie przeprowadziły londyńskie „Wiadomości». Ich redaktor, Mieczysław Grydzewski, starał się dbać o zachowanie bezstronności, ale kreowanie nowych postaw przekraczało chyba jego redaktorskie horyzonty. Dlatego Józef Łobodowski, największy w polskiej literaturze orędownik polsko-ukraińskiego porozumienia swoją aktywność publicystyczną przeniósł do „Kultury». Ale właśnie w tygodniku londyńskim, w esej *Między Muszalskim a Zagłobą* (1951), zaprezentował podstawy swojego „ukraińskiego» programu. Jego fundamentalnym założeniem była, oczywista obecnie dla Polaków (może także dzięki tekstom pisarza), choć na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX bardzo dyskusyjna kwestia prawa Ukraińców do własnego państwa. Łobodowski przekonywał, że Ukraińcy to „odrębny naród o takim samym prawie do samoistności, jakie przysługuje każdemu innemu narodowi», z którymi Polacy, kierując się względami zarówno emocjonalnymi, jak i racjonalnymi, winni utrzymywać jak najbliższe relacje. Szkice pisarza powstawały w odpowiedzi na polskie emigracyjne głosy wrogie Ukraińcom. Dopiero na ich tle, ujawniającym zasadniczo negatywne nastawienie polskiej emigracji do Ukraińców, w pełni można dostrzec i docenić wysiłki poety i eseisty. Łobodowski, niezależnie od tego, kto jest autorem, przeciwstawia się wypowiedziom, „które poczęła ślepa nienawiść, a trzymała do chrztu zarozumiała ignorancja».

I to jego przekonanie, wsparte merytorycznymi dowodami w licznych tekstach, stało się jednym z kardynalnych kierunków wschodniego programu „Kultury», wpłynęło także zasadniczo na kształtowanie polskiej świadomości zbiorowej. W roku 1952 zamieścił on w „Kulturze» „programowy» esej *Przeciw upiorom przeszłości*, który stanowi powtórzenie, znacznie rozbudowane, argumentów i tez ze szkicu wcześniejszego. Obnaża niegodne postawy emigracji polskiej i ukraińskiej, wytyka kompromitującą niewiedzę, odsłania „falszerstwa» publicystyczne potrzebne do zagłuszenia wyrzutów sumienia, ujawnia arogancję i ekstremalny poziom negatywnych emocji, uniemożliwiający znalezienie możliwości jakiegokolwiek dyskusji. Zarzuca obu emigracjom bezsensowne utarczki, których efektem siedem straconych lat powojennych. Stawianie sprawy w sposób „my albo oni» uznawał za niegodne Europejczyka i chrześcijanina. W jego przekonaniu nad walką, do której zachęcają publicyści obu nacji jakby niepomni niedawnych straszliwych ofiar, „nieuchronnie wlecze się cień nowej klęski». Polskiej emigracji wytyka ponadto złą wierność anachronicznym poglądom, niezdolność do rewizji przekonań, niezłomność w podtrzymywaniu

fatalnych, wyższościowych relacji z Białorusinami i Ukraińcami.

Jerzy Giedroyc, redaktor „Kultury», w listach do emigrantów ukraińskich podkreślał, że tym „zasadniczym» szkicem rozpoczyna w miesięczniku „systematyczne omawianie stosunków polsko-ukraińskich». Niespełna pół roku po eseju Łobodowskiego w paryskim miesięczniku ukazał się artykuł Włodzimierza Bączkowskiego *Sprawa ukraińska. Pro domu sua* z deklaracją konieczności „współpracy w podglebiu, zmierzającą ku przyszłym rozstrzygnięciom historycznym». Interesujące, ale i zagadkowe jest w tym zdaniu symboliczne „podglebie», które niesie ze sobą całe spektrum znaczeń potencjalnych, przekraczających znacznie kwestię granic przyszłych sąsiadujących ze sobą niepodległych państw, abstrahujących od problemu „rachunków krzywd», wystawianych nawzajem aż nazbyt hojnie przez obie strony. Proces przewartościowywania bowiem nie odbywa się na planie widzialnym, naocznym, konkretnym, toczy się nurtem powolnym i podskórnym.

Słowa Giedroycia z listów do emigrantów ukraińskich nie znaczą bynajmniej, że „Kultura» we wcześniejszych numerach nie podejmowała problematyki ukraińskiej. Nie znaczą także, że dopiero od roku 1952 zaczął on wykazywać zainteresowanie Ukrainą. Zanim powierzył Łobodowskiemu obowiązki przewodnika polskich czytelników po jej obszarach, oddał głos samym Ukraińcom. Redaktorowi bowiem zależało przede wszystkim, by o kulturze i literaturze ukraińskiej mówili sami jej twórcy. Realizował dzięki temu dwa cele – zyskiwał najlepszych znawców od literatury ukraińskiej, a jednocześnie przełamywał polsko-ukraińskie bariery, niechęci, uprzedzenia, silne bardzo również na emigracji. I właściwie od samego momentu powołania „Kultury» szukał pisarzy, którzy zgodziliby się poprowadzić na łamach jego miesięcznika „kronikę ukraińską», co może trochę osłabia tezę o początkowym nastawieniu polonocentrycznym miesięcznika. Dobitnie o tym świadczy korespondencja Redaktora z wybitnym eseistą Jerzym Stempowskim, który zachęcił do współpracy z „Kulturą» znanych sobie, a nawet bardzo bliskich pisarzy: Jurija Kłena (pseudonim Oswalda Burkhardta), Leonida Mosendza i Jewhena Małaniuka. Udało mu się także pozyskać Jurija Szewelowa (Szerecha), wybitnego emigracyjnego językoznawcę ukraińskiego, późniejszego redaktora miesięcznika „Suczastnist'». W efekcie, zaledwie kilka miesięcy po ukazaniu się pierwszego numeru paryskiego miesięcznika, latem roku 1948 opublikowany został szkic Mosendza (pod pseudonimem Leonida Korzona) *Ukraińscy neoklasycy-parnasiści*. Przedstawił w niej poeta sylwetki i poezję pięciu kijowskich klasyków: Mykoły Zerowa, Pawła Fytypowycza, Mychajły Draj-Chmary, Maksyma Rylskiego, i Jurija Kłena (Korzon 1948)¹. Z tej piątki trzech pierwszych zginęło w łagrach stalinowskich, Rylskij się pokajał, Kłen znalazł się na emigracji i wkrótce po wojnie zmarł z wycieńczenia, dzieląc przedwcześnie tym samym los trzech pierwszych. Znacznie ważniejszy, choć w innym sensie, był esej Jewhena Małaniuka *Naród w wędrówce* (Kardosz 1949: 18-26), wydrukowany rok później również pod pseudonimem (Julian Kardosz), będący w zamierzeniu panoramą życia kulturalnego emigracji ukraińskiej. Trzeba także przypomnieć świetny esej Jurija Szerecha *Młodość czwartego Charkowa* (Szerech 1951: 6-12). W tych najwcześniejszych latach prezentowania ukraińskiego piśmiennictwa szkicom i esejom towarzyszyły publikacje wierszy poetów, emigrantów, ale też twórców skazanych na nieistnienie w sowieckiej Ukrainie. Były to liryki Zerowa i Fytypowycza, fragmenty poematu Kłena *Ukraina*, wiersze i urywki z notatnika Małaniuka.

ZAKHUTSKA Oksana

ŚWIADOMOŚĆ I IDENTYFIKACJA NARODOWA MIESZKAŃCÓW DROBNOSZLACHECKIEJ WSI SIABERKA NA ŻYTOMIERSZCZYŹNIE

Świadomość narodowa zwykle jest definiowana na dwóch poziomach: jednostkowym – jako poczucie przynależności do określonego narodu oraz solidarności z innymi jego przedstawicielami, i zbiorowym – jako poczucie więzi kulturowej i etnicznej, wynikających ze wspólnej tradycji i historii [2]. Wśród czynników, które wpływają na świadomość narodową, w literaturze socjologicznej najczęściej wymienia się: pochodzenie, język, kultura (w tym religia), obywatelstwo etc. Przy tym uznaje się, że kryteria identyfikacji narodowej mogą ulegać zmianom w zależności od specyfiki badanej społeczności.

¹ Jeśli z perspektywy ukrainistyki nie był to szkic bardzo odkrywczy, co podkreśla Grabowicz (Грабович 2005: 44), to niewątpliwie musiał mieć taki charakter dla czytelnika polskiego.

Kwestia identyfikacji narodowej jest bardzo złożona zwłaszcza na terenach zróżnicowanych pod względem etnicznym, kulturowym i językowym, a zestaw cech, które służą takiej identyfikacji, jest niejednorodny [3, s. 51–58; 5, s. 33–39]. O tożsamości narodowej Polaków na Ukrainie na podstawie badań z początku lat 90. pisał prof. Janusz Rieger [4].

Podstawowym i najważniejszym kryterium identyfikacji narodowej mieszkańców drobnoszlacheckiej Siaberki na Żytomierszczyźnie¹ jest wyznanie rzymskokatolickie. Podobnie jak w innych miejscowościach na Ukrainie przynależność do wiary katolickiej decyduje także o przynależności narodowej: katolicy zwykle deklarują narodowość polską, a ludzie wyznania prawosławnego lub też greckokatolickiego – narodowość ukraińską [1; 4]. Często zdarza się synonimiczne używanie określeń „Polak» i „katolik». Utożsamianie swojej narodowości z wyznaniem wyraźnie ilustruje wypowiedź informatorce MR31², która na początku rozmowy – przedstawiając się – mówi, że oni z mężem są katolikami:

[Proszę się przedstawić] *Raczkowska Maria* [Raczkowska to po mężu?] *Po menżu, z domu Popławska – my oboje katoliki* MR31.

Przed wojną w Siaberce nie było kościoła, chodzono do Miropola, później do Połonnego (do czasu zamknięcia tych kościołów w latach 30.). Mszę świętą w tych czasach odprawiano wprawdzie w języku łacińskim, ale kazania były po polsku. Dzieci do Pierwszej Komunii przygotowywały mamy oraz starsze kobiety ze wsi. Kiedy nie było księży, ludzie zbierali się po chatach: *to w tej chacie, to w tej, tak po kolejce*. Później przyjeżdżał ksiądz i odprawiał mszę po domach.

Na początku lat 90. staraniem miejscowych ludzi uzyskano budynek i urządzono w nim kaplicę. Obecnie ksiądz odprawia mszę po ukraińsku, żeby wszyscy mogli go zrozumieć, ale starsi ludzie odpowiadają po polsku. Dla nich polszczyzna zawsze była i nadal jest językiem sakralnym. Jest ona zarówno językiem modlitwy osobistej, jak i modlitwy w kościele. Po polsku zwykle zwracano się także do księży.

Drugim wyznacznikiem narodowości polskiej jest pochodzenie z polskiej rodziny. Kryterium to wydaje się jednoznaczne w sytuacjach, gdy oboje rodzice są Polakami. W przypadku małżeństw mieszanych w przeszłości religię dziecka zapisywano według ustalonej formuły: córki przyjmowały wyznanie matki, synowie – ojca [4]. Obecnie w Siaberce, według respondentów, w rodzinach mieszanych o narodowości dziecka decydują rodzice:

Dziecko jak już chce ojcy zapisują, czy Ukraińiec czy Poliak, jak oni sobie sągłaszo sie MG36.

Oprócz wyznania rzymskokatolickiego i pochodzenia z polskiej rodziny, o narodowości polskiej świadczy deklarowanie własnej polskości oraz oficjalne wpisy w dokumentach:

Mówi, że on Poliak i zapisano jego z jego rodziców, skond on pochodzi. I raniej to byli pasporty, wszystko pisało sie, że ty Poliak ZT28.

Wszyscy respondenci są zdania, że ważnym wyznacznikiem polskości i bycia Polakiem jest język polski. Uznają oni także, że niektórzy Polacy nie potrafią mówić po polsku i co ważne, nigdy nie mówili – w odróżnieniu od Polaków z Siaberki:

Wiele jest takich Poliaków, że oni nie umio ze wszystkim po pol'sku, ni jidnego słowa, oni z wieków nie słyszeli takich słów, a trzeba żeby mówili po pol'sku, bo coż to za Poliak, jak on nie wi pol'skiego jenzyka? MR31.

Na ogół mieszkańcy Siaberki nie mają żadnych wątpliwości co do swojej narodowości: *my jesteśmy Poliakami*. Określają siebie jako twardych, czystych Polaków, ponieważ w tak niesprzyjających warunkach udało im się zachować własną tożsamość i pamięć narodową:

My tutaj, chto pozostał pol'ski, to to twardy, czysty, naturalny [Polak], *takie zaciente ludzi, które nie porzucili swego jenzyka, swoje kulture* JG33.

W odpowiedziach na pytanie o swoje pochodzenie i pochodzenie rodziców często pojawia się też określenie „miejscowy, tutejszy». Świadczy ono o bardziej skomplikowanej tożsamości narodowej, na którą składają się różne elementy, m.in. element terytorialny, przywiązanie do miejsca urodzenia:

¹ Należy podkreślić, że w Siaberce na Żytomierszczyźnie nie prowadzono odrębnych badań nad identyfikacją narodową miejscowych Polaków. Uwagi zamieszczone niżej sformułowano na podstawie spontanicznych wypowiedzi informatorów zapisanych podczas badań dialektologicznych w latach 2002–2003.

² Inicjały i cyfry wskazujące rok urodzenia.

My wszystkie tutaj rodem, i rodzice i dziadkowie, i korzenie wszystkie tutaj, tutejszy ZT28.

[A pani jest Polką?] *Jest Pol'ka* [I mama, i tata?] *I mama i tato* [A gdzie się mama urodziła i tato?] *Tutaj* [A mamy mama?] *Też, to już my tutaj, jak to mówić, k.orynn`i* MR31.

W dłuższych rozmowach respondenci przyznają się, że czasami odczuwają swoją odrębność od Polaków mieszkających w Polsce, zarówno pod względem językowym, jak i narodowym. Informator JG33, mówiąc o swojej ojczyźnie, przytacza przykład generała Rokossowskiego i twierdzi, że czuje się tak samo:

Moja ojczyzna? Rok.osowski był taki gienierał, to mówi, na Ukraini, w Rosji ja Poliak, a w Pol'sce ja Rosyj'an, ja nie wiem, gdzie moja ojczyzna tam czy tut. No pokond ja tutaj urodzony, tutaj i pracował, życie przeprowadził tutaj, to znaczy moja ojczyzna tu JG33.

Literatura:

1. Dzwonkowski, R. (2004). Czynniki świadomości narodowej Polaków na Białorusi i Ukrainie. Kultura i świadomość etniczna Polaków na Wschodzie. Wrocław, 205–218.
2. Kłosowska, A. (1996). Kultury narodowe u korzeni. Warszawa.
3. Mróz, L. (1993). Syndrom pogranicza. Uwagi na temat badań świadomości etnicznej. Polska sztuka ludowa. Konteksty, 51–58.
4. Rieger, J. (1996). Identyfikacja narodowa i religijna Polaków na Ukrainie. Trudna tożsamość: problemy narodowościowe i religijne w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX i XX wieku, pod red. J. Lewandowskiego. Lublin, 110–130.
5. Zielińska, A. (2002). Polska mniejszość na Litwie Kowieńskiej. Studium socjolingwistyczne. Warszawa, 192.

PYLYPENKO Lilia

FORMATION OF STEREOTYPES IN UKRAINIAN AND POLISH PEOPLES

Relations between Ukrainians and Poles have had many positive and negative sides in the past. Many conflicts occurred when the two peoples constituted the main population of the Commonwealth, as well as in the new and modern times, when they fought for independence.

However, the events of the twentieth century left the greatest trace in the minds of the Poles and Ukrainians, when it came to the tragic military confrontation of 1918-1919 during the struggle for Galicia and Lviv. These dramatic clashes had left a significant amount of negative associations in the minds of both nations that still exist today in the form of stereotyped representations. Stereotypes are an indispensable element of individual and collective consciousness that is deeply rooted at the subconscious level and difficult to transform. Their role in the perceptions and actions of individuals and communities is extremely large and, at times, unconscious. This is explained by the fact that stereotypes always have two components: emotional and evaluative, each based on the juxtaposition of «we» – «they» as well as on not only personal experience but mostly on the elements in historical memory and cultures of communities [1]. Changes in stereotypes occur very slowly due to changes in the situation of a particular community, and are accompanied by the formation of new stereotyped perceptions with other content of emotional and evaluative components.

The historical retrospective of relations between Ukrainians and Poles is very long and goes back to the period of formation of the first states of Ukrainians and Poles – Ancient Rus and the Polish Kingdom. Many historical paradigms have changed during this chronological period, which in one way or another presented the views of educated representatives of both ethnic communities on the place and role of their country in the society of other European peoples, especially in the Central and Eastern part of the continent. From the end of the sixteenth century historical consciousness and its main building blocks – historiographers – have increasingly influenced the two communities' perceptions of the world and their place in it. The apogee of the influence of historians on the formation of public consciousness were the 19th and 20th centuries, when history was turned into a «cold weapon» in the competitions of peoples for a worthy place on the continent and in the world. Using one or another version of the vision of the past served as a powerful impetus for both the protection of national-state rights and interests, as well as the basis for the resuscitation of historical stereotypes formed at different times and in other social conditions.

All of the above is directly applicable to Ukrainian-Polish relations in the last two centuries. Historians of both peoples – Ukrainian and Polish – have done much to both substantiate the national and state rights of their nations, and to spread mutual claims and accusations [2].

At the beginning of the XXI century most Ukrainians and Poles still feel the conscious, and

sometimes subconscious, influence of stereotypes and prejudices of past centuries, including the twentieth century. Extreme situations in the twentieth century between Ukrainians and Poles affected the attitude of both peoples to each other. As for these situations, most of the «difficult» issues of Ukrainian-Polish relations have been written and discussed to this day. Historians in both countries have done a great deal to clarify conflict issues and dispel outdated stereotypes [3].

However, many prejudiced reciprocal images formed under the influence of relations between two neighboring peoples in the extreme twentieth century still remain in the consciousness of ordinary citizens of both countries. First of all, because politicians, historians and writers have contributed to the formation of such images.

Literature:

1. Biuszkowski J. Stereotypy a tożsamość narodowa. – Warszawa, 2005. – 212 s.
2. Lysyak-Rudnitsky I. Polish-Ukrainian Relations: The Burden of History // Historical Essays. – Kyiv, 1994. – Vol. 1. – pp. 83–111.
3. Gavriluk O. Ukrainian-Polish Dialogue of the 1990s on Overcoming Mutual National Stereotypes: Achievements and Unrealized Opportunities // Stereotypy narodowościowe na pograniczu / Pod red. W. Bonusiaka. – Rzeszów, 2002. – S. 63–71

ПЕТРОВ Иван Васильевич

ПРЕДСТАВИТЕЛИ ПОЛЬСКОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ И РЕЛИГИОЗНОЕ ВОЗРОЖДЕНИЕ В РСФСР В 1941-1943 ГГ.

Период Второй мировой войны незримым образом стал временем религиозного подъема и возрождения приходской жизни на временно оккупированной советской территории.

Для Православной Церкви 1939-1941 гг. запомнился, в первую очередь, как время присоединения приходов, расположенных на оккупированных территориях Западной Украины и Западной Беларуси, Бессарабии стран Балтии к Московскому Патриархату. Далеко не всегда этот процесс проходил добровольно, большинство церковных иерархов согласилось на это «воссоединение» для того, чтобы оградить хотя бы часть духовенства и верующих от развернувшихся репрессий. Некоторые представители Церкви, в частности, представители епископата Польской Православной Церкви Александр (Иноземцев) и Феодосий (Феодосиев) не поехали «каяться» в Москву.

После июня 1941 г. начинается новый период в истории Церкви, ознаменованный массовым открытием церквей на занятых Вермахтом территории СССР. Епископат ППЦ, которая, по факту, перестала существовать после военного поражения Польши в сентябре 1939 г., снова включился в процесс приходского устройства.

Так, глава Польской Православной Церкви митрополит Дионисий (Валединский) сформировал Белорусскую Церковную Радугу в 1941 г., в сентябре 1941 г. организовал Белорусский Церковный совет при «Митрополите Святой Автокефальной Церкви в Генерал-Губернаторстве» и отправлял на территорию Восточной Беларуси своих эmissаров (возвел в сан архимандрита игумена Владимира (Финьковского) и отправил его в Минск) [2, С.14-15].

Однако еще больше усилилась роль представителей Польской Православной Церкви в 1942 г. Так, в 1942 произошла архиерейская хиротония бывшего священника Польской Православной Церкви Симеона Севбо в епископа Смоленского и Брянского. До войны Севбо служил священником в городе Раков в составе Молодеченского повета Виленского воеводства. Несколько раз арестовывался Севбо польскими властями за что снискал известность у духовенства и верующих в межвоенной Польше (в особенности важным фактом из его биографии было заточение в концентрационном лагере Береза) [4, С.471-472]. В конце 1942 г. он прибыл в Смоленск и руководил епархией вплоть до эвакуации в 1943 г. [3, С.73].

Кандидатом в епископы Кубанские являлся также представитель Украинской Автономной Православной Церкви Никодим (Гонтаренко). В межвоенное время, родившийся в 1872 г. представитель Польской Православной Церкви, два года, с 1931 г. по 1932 г., возглавлял Почаевскую Успенскую лавру, войдя в Украинскую Православную Автономную Церковь только в 1941 г. [1, С.262]. Его хиротония во епископа Кубанского, которую возглавлял митрополит Алексей (Громадский) состоялась в конце августа 1942 г. [5, Л.1].

Наконец, некоторые уроженцы современного Виленского края вошли в состав

Прибалтійського екзархата і займалися безпосереднім участям в відродженні релігійної життя на території Сходу-Заходу Росії.

Ітак, незважаючи на те, що Польська Православна Церква фактично перестала існувати в роки Другої світової війни, її представники опинилися в складі українських і білоруських церковних юрисдикцій. При відсутності більшості єпископату на території РСФСР, іменно їм довелося взяти порожні кафедри в свої руки. К шкоду, з-за протидії німецьких окупантів, це не завжди відбувалося. Местне російське населення, часто підтримуване місцевими російськими громадянськими властями, жаждало молитися і з великим воодушевленням приймало представників колишніх представників ППЦ,

В нинішній змінюваній політичній ситуації події війни знову піднімають питання про переході вищезгаданих єпархій в склад української і білоруської церковних юрисдикцій.

Література:

1. Вишиванюк А.В. Об отношениях между Украинской Автономной Православной Церковью и «Украинской автокефальной православной церковью» на Западной Украине в годы немецкой оккупации // Вестник церковной истории. 2014. №3-4 (35-26). С.236-268.
2. Кривонос Ф., прот. Відродження церковної життя в Східній Білорусії в період німецької окупації її території (друга половина 1941 р.) // Церковно-історичний вісник ХРОНОС. 2013. №1. С.6-32.
3. Миронович А. Православна Церква на території Білорусії во время Другої світової війни // Православие в Балтії. 2015. №3(12). С.63-75.
4. Нивьер А. Православные священнослужители, богословы и церковные деятели русской эмиграции в Западной и Центральной Европе. 1920-1995. Биографический словарь. М.-Париж: Русский путь-УМКА-PRESS, 2007. 576 с.
5. ЦДА ВОВУ.Р-3676. Оп.1. Д.50.

АНДРІЄВСЬКА Марія Андріївна,

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ СТОСУНКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОЛОНІЗАЦІЇ ТА ПОЛОНІЗАЦІЇ

Українсько-польські стосунки мають давні історичні витокі, а їх вивчення дасть змогу пояснити сучасний стан відносин та подивитися на перспективи спільного майбутнього обох країн, що передбачають співпрацю у культурній, освітній, науковій, історичній галузях.

Після Люблінської унії українські землі Польського королівства («Корони») входили до семи воєводств: Руське (Галичина), Белзьке, Волинське, Подільське, Брацлавське, Київське, Чернігівське. На території України (за винятком Галичини) були чинні литовські статuti 1566 та 1588 років. Більшість українських міст керувалася положеннями Магдебурзького права. Таким чином, Польща без «єдиного пострілу» приєднала Україну, встановила в ній свій адміністративний лад, перетворила у свою провінцію і розгорнула колонізацію.

Після унії на Україну посунув величезний потік польських феодалів, провідну роль в якому відігравало магнатство, яке захопило сотні сіл, десятки містечок і замків та тримало в руках і найвищі посади в адміністрації воєводств та повітів. Дрібні землевласники були незахищені, судові процесів не давали позитивних результатів, бо вся судова система була в руках польських феодалів. 3/4 усіх селянських господарств на Волині в 1629 р. зосереджувалися в руках 37 волинських магнатів, затверджені королівськими грамотами[1, с. 254].

М. Грушевський звернув увагу на те, що в основі процесів модифікацій і полонізації староруських форм лежала насамперед сфера суспільно-політичних і економічно-культурних відносин, а найбільше вплинула на подальшу долю нашого народу еволюція суспільного класу, його полонізаційні зміни, коли значні посади обіймалися поляками, а для русинів лишалися малозначні. [2, с.102-107].

У 20-х роках XVII ст. між козацтвом і польським урядом велися переговори про поліпшення становища православної церкви, однак вагомих результатів вони не мали. Українське населення залишалося розділеним на православних і уніатів, що ворогували між собою. Українська уніатська церква після Берестейської унії опинилася у трагічному становищі: православні ненавиділи уніатів за зраду, а католицька (польська) церква не вважала

їх за повноцінних громадян, бо головним для них було питання національного походження. Однак з часом все змінилося. Уніатська церква перетворилася в борця проти колонізації, за національні права і свободи українського народу [3, с. 687].

Протягом другої половини XVI ст. внаслідок посилення важкого феодального і національно-релігійного гніту на західних і північних землях України значно зростає кількість втікачів – селян та міщан у Подніпров'я та Побужжя. Всі вони вливалися до лав козацтва, збільшуючи і зміцнюючи їх. Козацтво швидко зростало і територіально. Багато козаків жило в селах, хуторах, містечках Чернігівщини, Київщини та інших землях – на «волості» – і називалися «волосними», городовими. А тих, хто втівав далі на південь, у степи, за дніпровські пороги, називали «низовими», «запорозькими» [4, с. 622].

Проте, колонізаційний наступ не був всеохоплюючий. Показники щодо рядової польської шляхти взагалі не виходять за межі природного переміщення людності у такій багатоетнічній державі, якою була Річ Посполита. Відсоток магнатського елементу, як головної сили просування на схід є вищим [5, с. 231].

Щодо «прийшлих», то визначення є дещо умовним та неоднозначним, адже соціальний та етнічний склад цієї групи доволі строкатий. Приміром, із середовища давнього галицького боярства вийшли Даниловичі. Яскравий представник роду – руський воєвода, корсунський та чигиринський староста Ян Данилович, одружившись з донькою та спадкоємицею Станіслава Жолкевського Софією, став власником Бориспільщини в Київській землі [5, с.230].

Стосунки козацтва з Московською державою були складними. Маючи одну релігію, походження, мову, цілі в боротьбі з татарсько-турецькою агресією, вони часто діяли спільно. Однак Московія намагалася приєднати українські землі, а Польща та Литва, відбиваючи її наступ, використовували українських козаків в своїх інтересах. Тому в кінці XVI – на початку XVII ст. ці відносини були ворожими. В той же час у стосунках з донським козацтвом переважало міцне військове побратимство, спільність військових дій проти Криму і Туреччини та взаємовиручка [6, с.230].

Література:

1. Алексеев Ю. Історія України. – К.: Каравела, 2007. -255с.
2. Грушевський М. С. Історія України-Руси. – Т. 5. – К., 1994. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/hrushrus/iur502.htm>
3. Бойко О. Історія України: – К.: Академвидав, 2004. – 688с.
4. Губарев В. Історія України: Довідник школяра і студента/ Віктор Губарев,. – Донецьк: БАО, 2005.- 640 с.
5. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII ст. Волинь і Центральна Україна. – К.: Критика, 2008. – 472 с.
6. Чуткий А. Історія України: – К.: МАУП, 2006. – 352 с.

БЛАНУЦА Андрій Васильович

ПІДГОТОВКА ДО ВАЛЬНОГО СЕЙМУ 1572 Р. «ОБЫВАТЕЛЕЙ ПАНЬСТВ КОРУНЫ ПОЛЬСКОЙ И ВЕЛИКОГО КНЯЗЬСТВА ЛИТОВСКОГО» (ЗА МАТЕРІАЛАМИ КНИГИ ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ №270)

Книга Литовської метрики № 270, що зберігається в однойменному фонді Російського державного архіву давніх актів (Ф. 389, оп. 1, од. зб. 270), містить 38 документів різного характеру. Серед них – лист-інструкція великого князя литовського і короля польського Сигізмунда II Августа послам на Вальний сейм Речі Посполитої 1572 р., направлений з королівської канцелярії у всі повіти ВКЛ 1 листопада 1571 р. Інструкція містить «науку короля» усім майбутнім послам щодо особливостей роботи сейму та питань, які виносяться на його розгляд, а також описана королем поточна міжнародна ситуація та політика щодо неї влади Речі Посполитої.

Указана інструкція, а також вказівки короля про перенесення судових справ певних князів та шляхтичів надсилалися різним адресатам – представникам Сенату: панам радам старшим та молодшим, біскупам, каштелянам, маршалкам, воєводам. Утім, наприкінці 1571 р. у Віденському воєводстві почалася епідемія чуми. І у рамках убезпечення послів на повітових сеймиках Віленського воєводства король наказав учасникам повітових сеймиків «абы вси станы с поветовъ того воеводства Виленьского, та есть Ошменьского, Вилькомирьского,

Лидьского и Браславьского толко на тотъ теперешний разъ для уварованья от поветрия на соймикъ поветовый на одно местцо тамъ, где бы чя вашей м(и)л(о)сти паномъ радам нашимъ на слушной здадо зъехавшися» [1].

Таким чином, зібрання на повітових сеймиках Віленського воєводства були перенесені на безпечну від епідемії територію. А Вальний сейм відбувся у заплановані дати у Варшаві у 1572 р.

Документ

Варшава, 1571.10.01. Л. 37 об.–38.

Лист зашитый около зъеханя на соймикъ, не до Вилна для мору, але на иншее местъце. Жикгимонт Августъ.

Кн(я)зю Валерияну, бискупу виленскому, воеводе виленскому, п(а)ну виленскому.

Иж для великих а важных потребъ земскихъ такъ Коруны Полское, яко и Великого князства Литовского зложили есмо съем великий валный, сполный сезде у Варшаве на день Трех кролей, св(я)та римского, в року пришлом семдесять втором, а соймиком поветовым, которые водъле статуту земьского Великого князства Литовьского съемъ вальный чотырѣма неделями упережаютъ часъ певный у неделю м(е)с(я)ца декабра девятого дня в сем року 71, о чомъ всем вашей м(и)л(о)сти через особливые листы н(а)ши [38] зашитые, также и инымъ всимъ станомъ, до того належачимъ, достаточней ознаямити есмо велели, пачъ первой в кождомъ повете соймики зособна бывали. И такъ суть листы наши розосланы до в(ашей) м(илости) пановъ радъ нашихъ и до всихъ становъ шляхетъскихъ. Нижли яко насъ слухи доходятъ, ижъ з воли Божое у месте Виленьскомъ, также и по инъшихъ местечкахъ околичныхъ поветрие моровое оказується, про то постерегаючи жебы зъеханьемъ кн(я)зей, пановъ и рицества шляхты особна до тыхъ местъ, где соймики поветовые звыкли бывати, чого Боже уховай, и межи ими самыми не заповетрилося, за чимъ бы по томъ и сезде на съемъ валный небезъпечно было приехати, тогды видело бы ся намъ, абы вси станы с поветовъ того воєводства Виленьского, та есть Ошменьского, Вилькомирьского, Лидьского и Браславьского толко на тотъ теперешний разъ для уварованья от поветрия на соймикъ поветовый на одно местцо тамъ, где бы чя вашей м(и)л(о)сти паномъ радам нашимъ на слушной здадо зъехавшися, в тыхъ потребахъ Речи Посполитое, которые на инструкцияхъ нашихъ меновите суть описаны, намову учинили около того, яко вашей м(и)л(о)сти, также до всихъ становъ воєводства Виленьского и тыхъ помененыхъ поветовъ, ку нему належачихъ, листъ нашъ писати есмо велели. Ваша бы м(и)л(ости) о томъ межи собою сполне порозумевъшися, на тотъ соймикъ Виленьский с поменеными поветы для тое причины про уварованье отъ поветрия на местъце певное, где бы ся вашей м(и)л(о)сти слушне здадо и от поветрия было безпечно, обрали и назначили а всиъ станомъ воєводства Виленьского и поветовъ Ошменского, Влкомирского, Лидьского и Браславьского о томъ ознаямивши, з стороны своее ку тому ся причинили и всихъ становъ до того привели, жебы ся тамъ на тое местъце, через вашу м(и)л(ость) обраное, з одного зъехали и тот соймик отъправили водъле инструкции наше.

Писан у Варшаве, лет(а) Бож(его) нарож(еня) 1571, м(е)с(я)ца октября 1 дня.

Джерела:

1. Российский государственный архив древних актов. – Ф. 389. – Оп. 1. – Ед. хр. 270.

БУЛГАКОВА Оксана Володимирівна **РЕАКЦІЯ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНИ** **НА ПОДІЇ У ПОЛЬЩІ ВЛІТКУ 1956 РОКУ**

У 1956 р. сталися значимі в європейському масштабі події, що цікавили інтелігенцію і громадян України. Наприкінці червня відбулися заворушення у Польщі під соціальними і політичними гаслами. Революція в Угорщині у жовтні також містила вимогу демократичних перетворень. Обидві події були придушені радянськими силами, адже СРСР вважав ці країни територією свого впливу. Ці події активно обговорювалися в УРСР, тому влада здійснювала моніторинг настроїв населення, у тому числі інтелігенції.

Інформаційне повідомлення ЦК КПУ в Москву «Про деякі висловлювання у зв'язку з подіями в Польщі та Угорщині» від 3 листопада 1956 р. містило висловлювання науково-

педагогічної інтелігенції. Так, про Угорщину доцент Ужгородського університету Лелекач сказав, що «путч організували колишні торгівці, буржуї, офіцери, незадоволені народно-демократичним устроєм. Це вимагає від нас підвищення пильності. В Ужгороді теж є такі люди. Недаром називають фанерно-меблевий комбінат «панською» фабрикою. Тут дуже багато працює людей, які при угорцях займали певне становище, а тепер змушені працювати. Радянський уряд правильно робить, що допомагає своїми військами відновлювати порядок в Будапешті» [1, арк. 361]. Це висловлювання свідчить про певну солідарність викладача з офіційною оцінкою подій в УНР. Проте треба звернути увагу на те, що викладач проводить паралелі з навколишніми реаліями.

Мали місце в оцінці закордонних подій і такі настрої, які влада характеризувала як «окремі неправильні, антирадянські міркування, висловлювання». Так, старший викладач Львівського торгівельно-економічного інституту Колодій назвав події у Польщі «нормальними»: «Поляки завжди відрізнялись більшим прагненням до самостійності і незалежності. За 30 років існування їхньої незалежної держави вони звикли до іншого способу життя. Навіть багатьом робітникам жилося у той час краще, ніж нині» [1, арк. 362].

Доцент ЛДУ Бейліс, як свідчить інформаційний звіт, розповідав колегам, що він слухав радіопередачі з Польщі*. «Судячи з повідомлень, в ПОРП назріло невдоволення нашою опікою і втручанням у внутрішні справи. Відносини між партією і урядовими органами, побудовані за нашим взірцем, викликали там невдоволення, що знайшло відображення у гаслі Гомулки: «Партія направляюча, але не управляюча»» [1, арк. 362-363].

Завідувач кафедри Харківського інституту механізації сільського господарства Тищенко серед колег говорив: «При Сталіні такої історії не було, адже він міг міцно тримати всіх у руках. Велику роль у всіх останніх подіях відіграє Тіто. Він буває у нас, прикидається дурачком, ходить на полювання, а править свою лінію, посиляючись на особливості Югославії. Новий уряд Угорщини теж говорить про це...» [1, арк. 390]. Завуальовану критику радянського керівництва завідувач компенсував обвинуваченням Й.Тіто, проявивши себе лояльним громадянином.

Професор Київського ветеринарного інституту С.Ярослав у вузькому колі сказав: «Декларація заново сформованого Революційно-Селянського уряду говорить про те, що будівництво соціалізму в Угорщині піде шляхом, визначеному Югославією. Політичний курс, взятий Тіто, може взяти гору не лише в Угорщині та Польщі, але і в інших країнах народної демократії» [1, арк. 390].

Доцент Ужгородського університету Севбо заявив: «Дуже соромно і так неприємно від подій в Угорщині, так як ми в цьому винні, не слід було розвінчувати культ особи Сталіна, оскільки вороги Радянської держави в демократичних країнах використовували це в своїй провокаційній діяльності». Критикуючи радянську пресу за недостатньо детальне інформування про події в Угорщині та спричинені цим чутки, він зазначив, що цим самим наш уряд ще раз підкреслює свій відрив від народу, підкреслює недовіру до нього [1, арк. 363]. Запевняючи московське керівництво у своїй старанній роз'яснювальній роботі, секретар ЦК КП України С.Червоненко указував, що «особливу увагу звернено на посилення роботи серед інтелігенції та навчаючоїся молоді, а також серед угорського і польського населення в західних і Закарпатській областях» [1, арк. 371]. Тобто інтелігенція перебувала серед груп ризику, на кого треба було звернути увагу.

Таким чином, події у Польщі 1956 р. активно обговорювалися серед науково-педагогічної інтелігенції Української РСР. Документи засвідчують розмаїття настроїв і думок інтелігенції. Можемо припустити, що частина викладачів пов'язували події в Польщі та Угорщині зі змінами, що розпочалися в СРСР, після XX з'їзду КПРС і викривальної промови М.Хрущова 1956 р.

Через те, що викладачі вже були перевиховані радянською владою і втратили творчу свободу, вони не знали як діяти в нових реаліях. Частина викладачів була розгублена, так само як і партійні чиновники. Викладачі просили докладних вказівок, як вести науково-педагогічну

* Відзначимо володіння ним польською мовою, хоча для інтелігенції західних областей це не було проблемою.

роботу. Нарешті, окремі викладачі йшли уперед в оцінці змін, а не очікували директив згори. Їхні настрої свідчили про аналітичну оцінку існуючих порядків та реалістичне ставлення до них. Деякі з них досить сміливо критикували владу. Тобто був наявний різний спектр оцінок з боку науково-педагогічної інтелігенції.

Побоюючись поширення опозиційних настроїв серед професорсько-викладацького складу вишів та негативний вплив на студентство, влада зайнялась політичною роботою з виховання інтелігенції. Для цього була збільшена кількість заходів з роз'яснення минулого і політики партії в сучасних умовах.

Література:

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 4250.

ВАРГАТЮК Сергій Вадимович

ПЕРШІ ДИПЛОМАТИЧНІ КОНТАКТИ ДИРЕКТОРІЇ УНР З ПОЛЬЩЕЮ

Перші дипломатичні контакти Директорії УНР з Польщею розпочалися на межі 1918 – 1919 років. Так, наприкінці грудня 1918 року в столиці Польщі розпочала свою діяльність українська дипломатична місія на чолі з професором В. Прокоповичем [9, с. 104]. Завдання, з яким ми поїхали від нашого уряду до Варшави, – пояснював В. Прокопович кореспондентові «Нової Ради», – це питання кордонів між сусідніми державами та пошуки порозуміння між тісно пов'язаними у різних сферах Польщі та України [4].

Позитивних наслідків місія В. Прокоповича не досягла через те, що зовнішня політика Директорії УНР була детермінована прорадянськими поглядами В. Винниченка [7, с. 142]. Сам В. Прокопович дав таку оцінку діяльності його місії у Варшаві: «Порозуміння між Польщею і Україною – справа складна, але потрібна і можлива. Справа залежить від порозуміння між обома сторонами і врахування інтересів один одного, від доброї волі, такту і витриманості в переговорах» [6].

Місія В. Прокоповича полегшила можливість заснування першого дипломатичного представництва УНР у Варшаві на чолі з О. Карпинським, яка почала діяти з 18 січня 1919 року [7, с. 142]. Польський уряд також прагнув нормалізації відносин з Директорією. Так, у січні 1919 року спеціальний польський представник Ванькович провів у Києві консультації з зацікавленими у цих контактах українськими політичними колами [7, с. 142].

В середині лютого 1919 року посаду голови українського МЗС зайняв К. Мацієвич. Він виїхав з Вінниці, де перебував уряд УНР, до Одеси і Бухаресту, щоб особисто взяти участь у переговорах з представниками Антанти. Український міністр мав побачення з послом Польщі в Румунії М. Лінде, який у звіті до польського прем'єра І. Падеревського 15 лютого 1919 року виявив занепокоєння тим, що українці пробують укласти угоду з Антантою в Одесі щодо допомоги УНР у боротьбі з наступом Червоної армії [8, с. 155]. Укладення такої угоди, на думку польського посла, зміцнювало б становище України і зашкоджувало інтересам Польщі у Галичині [5, с. 269].

В Одесі К. Мацієвич у розмові з польським представником при антантському штабі Б.Кутиловським виклав погляд УНР на сучасне зовнішньополітичне становище і з'ясував дві найважливіші справи в діяльності свого міністерства: 1) договір з французьким командуванням в Одесі про боротьбу з більшовиками; 2) тимчасова угода з Польщею. Саме так основний зміст розмови з українським міністром передав Б.Кутиловський у звіті І. Падеревському [5, с. 271].

Б. Кутиловський, як і польський прем'єр, стояв на позиції заперечення існування УНР, навіть в такому випадку, коли вона буде добре озброєна Антантою для боротьби проти спільного ворога Польщі та України – Радянської Росії. Тому Б.Кутиловський відповів українському міністрові такою тезою: «Одна справа – боротьба з РСФРР пов'язана з другою – миром з Польщею, тому що Україна не може вести війну з більшовиками, не відкликавши своїх військ з Галичини, тобто без припинення воєнних дій проти поляків» [5, с. 272].

Б. Кутиловський у розмові з К. Мацієвичем поставив проблему польсько-українських стосунків з ніг на голову. Адже не Польща страждала від українського збройного наступу, а польська армія окупувала землі Західної України. До вимоги відмови від Галичини польський представник додав побажання щодо вільного переїзду польських дипломатів до Одеси і зміни

політики УНР щодо польського населення в Україні. Зі звіту Б.Кутиловського польському прем'єрові було відомо, що на всі вимоги на переговорах К. Мацієвич відповів загальною фразою, що всі справи треба вирішити переговорами у Варшаві [5, с. 272].

В останній добі березня 1919 року К.Мацієвич призначив урядовця української місії в Одесі Б.Курдиновського на посаду українського посла у Варшаві, де він вступив у зносини з так званим українським комітетом, до складу якого входили колишні представники українського національного руху та ті, хто повернувся з рядів польської шляхти до українського табору [6, с. 342]. Очолював комітет Г. Тишкевич – брат графа М. Тишкевича, який замінив Г. Сидоренка на посаді голови української делегації на Паризькій мирній конференції [12, с. 8].

Представники комітету в надісланому до І. Падеревського меморандумі вимагали, щоб Польща взяла Україну під свій протекторат, оскільки вона не здатна здобути власну державність без чужої допомоги [6, с. 342].

Очевидно автори меморандуму вже мали розмови з Б. Курдиновським і ознайомили його зі змістом документу. Цю версію підтверджує текст меморандуму: «Умови, на які Курдиновський міг би погодитись від імені тих, хто дав йому повноваження, зводяться приблизно до такого: гарантування особам, які входять до Директорії особистої безпеки..., збереження їх на керівному становищі в уряді того або іншого складу, який створиться за угодою (з Польщею) на території України, виключаючи Галичину. Передбачувана згода на значні зміни в складі самого уряду не виключає в ньому поляків; відмова від будь-яких претензій на частину Східної Галичини або, в крайньому разі, від всієї цієї території і разом з тим від деяких повітів Волинської та Київської губерній; спільні воєнні дії лише по Дніпро; спільна торгівельна політика з ліквідацією митного кордону між Україною та Польщею; участь Польської держави в закордонній політиці України; гарантування полякам правових привілеїв у економічній, політичній та культурній галузях» [6, с. 342].

Особливістю цього меморандуму є те, що текст дуже нагадує зміст відомої Варшавської угоди від 22 квітня 1920 року. В обох документах існує гарантія визнання Директорії на чолі з С. Петлюрою. Очевидно, К. Мацієвич давав усні інструкції Б. Курдиновському на підставі порозуміння з С. Петлюрою, який дав згоду на досить значні територіальні поступки на користь Польщі. К. Мацієвич, мабуть, перебільшив поступки, на які погодився С. Петлюра, коли давав інструкції Б.Курдиновському, а той зі свого боку, пішов далі інструкцій міністра закордонних справ [8, с. 343].

У Варшаві Б. Курдиновський вів з прем'єром І. Падеревським переговори, які завершилися 23 травня 1919 року підписанням угоди, текст якої, за винятком деяких пунктів, нагадував меморандум українського комітету на чолі з Г. Тишкевичем. Згідно з цим договором, Б. Курдиновський віддавав всю Україну під зверхність Польщі. Внутрішня і закордонна політика УНР, збройні сили переходили під керівництво польського уряду [3, с. 9].

Отже, вибір Б. Курдиновського для такої важливої справи з боку українського уряду був кроком необачним. У минулому ця людина була далекою від українського національного руху. Б. Курдиновський більше контактував з російськими консервативними колами. За часів гетьманату він поступив на державну службу і його призначення на посаду посланника від імені Директорії УНР на переговори у Варшаву було приречене на провал, навіть не через навмисні дії, а через його байдужість до української справи [9, с. 158].

Отже, перші дипломатичні контакти Директорії УНР з Польщею отримали фіаско через радянські ідеологічні погляди В. Винниченка. Самі ж переговори у Варшаві для української сторони не могли бути успішними через недбалий підбір дипломатичного персоналу.

Література:

1. Демчук П. Дар божий, а не зеркало розколу // Політика і час. – 1995. – № 7.
2. Доценко О. Літопис Української революції. – Львів., 1924. – Кн.5. Т.2.
3. Доценко О. Літопис Української революції. Львів., 1924. – Кн. 5. Т.3.
4. Нова Рада. – 31 січня 1919 року.
5. Симоненко Р. Імперіалістична політика Антанти і США щодо України у 1919 році. – К., 1962.
6. Симоненко Р. Імперіалістична політика Антанти і США щодо України у 1919 році. – К., 1962.
7. Срібник І. С.Петлюра – на чолі держави та війська. – К., 2005.

8. Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. – Скрентон, 1962. – Т.7.
9. Стахів М. Західна Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 рр. – Скрентон, 1959–1961. – Т.5.
10. Тютюнник Ю. З поляками проти Вкраїни. – Харків, 1924.
11. ЦДАВОВУ, Ф.3696. Оп.2. Спр.276. Арк.1.
12. Шелухін С. Лист до С.Петлюри. Ризький договір. – Париж, 1948.

ВЄДЕНЄВ Дмитро Валерійович

**АФЕКТИВНА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК НЕГАТИВНИЙ ЧИННИК
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН**

В рамках двосторонніх відносин між Україною та Республікою Польща, які носять характер стратегічного партнерства поважне місце займають проблеми історико-гуманітарного характеру. На жаль, декомунізація у Польщі відкрила простір відродженню великопольських, націоналістично-імперських ідеологем, які не тільки вкорінювалися століттями, але й успішно пережили у громадській свідомості часи «народної влади». Під цим була об'єктивно-історична основа – довгий період існування Польсько-Литовської держави, Першої та Другої Речі Посполитої, які захопили й утримували величезні етнічні території інших народів, включаючи і український. У державі з войовничою елітою й своєрідною шляхетською демократією формувався своєрідний імперський дух. На Правобережній Україні і до 1917 р. польські магнати й шляхтичі займали сильні позиції в аграрному секторі, утримуючи 48% ораної площі Волині, 55,4 – Поділля, 44% – на Київщині [1, с. 77].

Не заперечуючи очевидну позитивну цивілізаційну спадщину тривалого сусідства двох народів (держав), доводиться враховувати, що тривалий час перебування українських земель у підпорядкованому (пригнобленому) статусі у складі Польської держави не міг не призвести до накопичення конфліктогенних обставин, котрі глибоко укорінилися (у вигляді своєрідних архетипів, комплексів, стереотипів) у товщі ментальності, масової свідомості.

Не дивне, що у той же період Другої світової війни, вибухоподібна дестабілізація міжнародної та воєнно-політичної обстановки, руйнація державницького ладу та надлам суспільної моралі неминуче призводили до вивільнення старих етноконфесійних та соціально-економічних порохів, активізували механізми колективної афективної пам'яті чим, котрі стали запалом до сумнозвісної Волинської трагедії 1943–1944 рр. та інших драматичних подій українсько-польського протистояння (нині засуджених політичним керівництвом та громадськістю Республіки Польща та України).

Для розуміння згаданих та інших ексцесів у минулому двосторонніх відносин варто брати до уваги широкий масив архівних документів та інших джерел стосовно становища українських земель у складі Польської держави у 1923–1939 рр. Для прикладу наведемо історико-статистичні дані, зібрані українськими радянськими дослідниками у 1990–1991 рр. у відповідь на висування вже посткомуністичною Польщею матеріальних претензій до СРСР (відповідний документ, маловідомий дослідникам, виявлено автором) [2].

Як свідчить згаданий інформаційний документ, упродовж війни та окупації західноукраїнських земель (ЗУЗ) та Правобережної України до 1920 р. у регіоні поляками було знищено, виведено з ладу $\frac{3}{4}$ місцевого промислового фонду. Лише на теренах сучасної Вінницької обл. збитки від безчинств формально союзних УНР польських військ (1920 р.) становили 31447963 крб. Серйозно постраждала культурна спадщина – так, на території сучасної Хмельницької обл. поляки знищили 39 релігійних пам'яток XIV–XVIII ст., вивезли 15 тис. цінних архівних справ, пограбували музеї.

Після 1921 р. зі складу дореволюційної Росії Польщі відійшло 249 тис. кв.км земель, з яких 126 тис. – власне українські землі. У 1919–1920 рр. в польських концентраційних таборах перебувало до 70 тис. мешканців ЗУЗ, високим був рівень смертності, натомість у 1919–1929 рр. на ЗУЗ (передовсім – на Волинь) переселилося 77 тис. польських «осадників», котрі отримали понад 600 тис. га родючих земель (станом на 1931 р. на ЗУЗ проживало 5,6 млн. українців і 2,2 млн. поляків).

Що стосується становища у культурно-освітній сфері, то у 1937 р. лише 6% шкіл на ЗУЗ були українськими. Станом на 1931 р. частка неписьменного населення становила: у

Волинському воєводстві 52%, Станіславському – 42%, $\frac{3}{4}$ дітей у 1926 р. страждали на сухоти, серед селян Львівського воєводства на них хворіло 2/3. До 1933 р. частка українців серед студентів не перевищувала 13%. У 1925–1938 рр. з регіону емігрувало 373 тис. осіб. Загалом обсяг національного продукту, який Україна недоотримала з території нинішніх областей Західної України, що підпали під владу Польщі з 1923 р., оцінювався у 12,5 млрд. радянських карбованців за курсом 1989 р. [дані наводяться за: 2].

Під час сумнозвісної «пацифікації» українського населення у 1930 р. Окремо доцільно згадати сумнозвісну акцію польської влади із «пацифікації» у 800 українських селах 17 повітів. Відгомін цієї драми безпосередньо вплинув на ставлення до поляків й формування жаги до помсти, яка згодом вибухнула у жорстокий та неадекватний за масштабами й бузுவірству «Волинській різанині». Меморандум Народної Української Ради до Ліги Націй від 10 січня 1931 р., та інші підрахунки виявили понад 440 сіл, які з ініціативи Ю. Пілсудського були піддані поліцейсько-репресивним заходам. Як наслідок – 427 пограбованих, зруйнованих і знищених кооперативних крамниць, 69 зруйнованих і знищених культурно-освітніх установ, 12 пошкоджених шкіл. Фізичних знущань зазнало 93 дітей від 6 до 16 літ, серед яких чимало учнів українських шкіл. У ряді селищ усе доросле населення піддали фізичному покаранню шомполами. Загалом побиття (нагаями, прикладами, шаблями, палицями – навіть до 500 ударів) зазнало понад 2300 селян, з яких 27 загинуло. Арештували 1700 і віддано під суд 1143 активістів протестного руху, на українське населення наклали контрибуцію [2; 3].

Наведені факти переконують, що навмисне пригадування взаємних образ й кривд, якими за століття рясно просякнуті українсько-польські відносини, перетворення цього процесу у самоціль (як на міждержавному рівні, так і у сфері історико-гуманітарного співробітництва) є контрпродуктивним підходом, і не має раціональної перспективи.

Література:

1. Симоненко Р.Г. Імперіалістична політика Антанти і США щодо України в 1919 р. К.: АН УРСР, 1962.440 с.
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1. Оп.32. Спр.2867. Арк.16-84.
3. Круцик Р. Урок історії польським шовіністам: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://archive.censor.net.ua/go/offer/ResourceID/153102.html>

ВОСКОБОЙНИК Катерина Віталіївна ВІХИ СТАНОВЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО КОНСУЛЬСТВА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ЛЬВОВІ

Початок своєї історії львівське консульство веде ще з комуністичних часів Польської Народної Республіки (ПНР) та СРСР. Польські дипломати мали змогу простежити трансформації які набирали обертів як у самому Львові, так і по всій країні. На очах польських дипломатів Львову відбувалося українське національне відродження, розпад СРСР, стверджувалась незалежна Україна.

Історія польської дипломатичної установи у Львові бере свій початок у далекому 1987 р., коли у столиці західної частини України з'явилося Консульське агентство, яке на той час вело представництво ще Польської Народної Республіки. Першим керівником представництва був Влодзімеж Восковський [1].

На початкових етапах своєї роботи львівський округ охоплював вісім областей Західної України: Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську, Тернопільську, Хмельницьку та Чернівецьку. Але з часом ця територія зменшилась у ході створення нових консульств у Луцьку та Вінниці. Зараз округ охоплює лише три області це Закарпатську, Івано-Франківську та Львівську. Протягом 1987–2012 рр. установу очолювали чотирнадцять керівників або осіб, які виконували їхні обов'язки [2, с. 23].

Початок діяльності польського Консульського агентства у Львові припав на нелегкий період змін у Центрально-Східній Європі, які віщували кінець епохи комунізму.

Кінець 80-х років ХХ ст. це початок відродження національного життя польської меншини у Західній Україні. Саме у той час з'являється «Польське культурно-освітнє товариство» (1988), перетворене на «Союз поляків України» та «Товариство польської культури Львівщини» (грудень 1988). Консульська установа із самого початку намагалася підтримувати діяльність цих організацій, спрямовану на інтеграцію польської спільноти, та

турбуючись про збереження польської мови та культури. Кінець 80-х років це також відродження релігійного життя Західної України, а відтак – початок повільного й копіткого повернення майна та відновлення римо-католицьких храмів на території проживання польських громад. Незважаючи на занепад СРСР, багато дій на підтримку польської спільноти та Римо-Католицької Церкви (РКЦ) в Україні треба було проводити обережно. У цей період паралельно відбуваються контакти із українською антикомуністичною опозицією, активістами «Народного Руху України за перебудову», а також відроджуваною Українською Греко-Католицькою Церквою (УГКЦ) [1].

2 грудня 1991 р. Республіка Польща стала першою державою у світі, яка визнала незалежність України. У період незалежності Львівське представництво проходить трансформацію рангу й статусу. У грудні 1993 р. тодішній міністр закордонних справ Польщі Анджей Олеховський видав розпорядження про перетворення Консульського агентства на Генеральне консульство Республіки Польща. Першим Генеральним консулом РП у Львові став тодішній керівник Консульського агентства Генрик Литвін [2, с. 26 –27].

Дев'яності роки ХХ століття це подальший розвиток організаційних структур польської спільноти у Західній Україні. Крім утворених у 1988 р. «Союзу поляків України» та «Товариства польської культури Львівщини», у 1992 р. з'являється «Федерація польських організацій в Україні». Вона дуже швидко об'єднала більшість організацій польської меншини, особливо у її західних регіонах [1].

Проголошення Україною незалежності означало також усунення багатьох перешкод в особистих контактах по обидва боки кордону. Генеральне консульство у Львові розпочало активну презентацію польської культури в Україні, організовуючи виступи артистів і колективів з Польщі, вистави та інші культурні заходи. Через таку активну роботу консульства, Львів та Західну Україну, почали масово відвідувати громадяни Польщі та інші іноземці.

Від початку 90-х років ХХ ст. Львів став пунктом на мапі двосторонніх відносин, тому його дуже часто почали відвідувати різноманітні польські делегації, представники органів місцевого самоврядування та інші. У підготовці й організації таких поїздок головну роль відігравала польська дипломатична установа у Львові [2, с. 30].

У зв'язку із впровадженням візового режиму для громадян України, а потім «Закону про Карту поляка», а також Угоди між Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України «Про місцевий прикордонний рух» обсяг виконуваних представництвом завдань суттєво змінився. Нові функції вимагали повної реорганізації. Тому у 2003–2006 рр. для консульських потреб було пристосовано два нових приміщення. У 2006 р. розпочату будівництво нової резиденції Генерального консульства РП. Роботу закінчено у 2011 р., а урочисте відкриття нового будинку представництва 16 травня того ж року відбулося за участю міністрів закордонних справ Польщі та України [1].

Таким чином, із активним розвитком Генерального Консульства у Львові зростали і його можливості. На сьогодні консульство активно підтримує культуру та бере активну участь у діяльності польської спільноти. Консульство стало спеціалістом із організації масових та масштабних культурних заходів. На постійній основі здійснюються такі проекти як Міжнародний фестиваль «Jazz Bez», акція «Світло пам'яті для Личаківського цвинтаря», Конкурс знань про польську мову й культуру «Чи знаєш ти цю країну?», Польсько-український День дитини, Польська театральна весна, Фестиваль партнерства, а віднедавна ще й перегляд сучасного польського кіно «Під Високим Замком».

Література:

1. Польське дипломатичне представництво у Львові у 1987–2012 рр. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.msz.gov.pl/uk/p/lwow_ua_k_uk/konsulat/konsulat_lwow/
2. Зіневич М. Польське дипломатичне представництво у Львові 1987– 2012 / М. Зінкевич. – Лодзь: Test, 2013. – 375 с.

ГАЛІВ Микола Дмитрович, ОГАР Анна Осипівна
УКРАЇНСЬКЕ І ПОЛЬСЬКЕ ПІДПІЛЛЯ НА ДРОГОБИЧЧИНІ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ РАДЯНСЬКИХ РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ

(СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1944 р.)

Улітку 1944 р. услід за радянськими військами на терени Дрогобицької області повернулися представники радянських органів влади, зокрема й обласних управлінь НКВС і НКДБ. Радянські спецоргани активно збирали інформацію про політичне, соціальне, економічне, культурне становище Дрогобицької області. Передовсім їх цікавили військово-політичні сили, які мали вплив у краї в цей переломний період та були відверто вороже налаштовані до радянських властей – організовані структури українського визвольного руху та польського руху опору.

До нашого часу дійшли два документи радянських спеціальних служб, які до певної міри відбивають наявні в «чекістів» знання про антирадянський рух на Дрогобиччині. Зберігаються вони у Державному архіві Львівської області. Обидва російськомовні, машинописні й позначені грифом «Цілком таємно». Перший – «Довідка про пророблену агентурно-оперативну роботу по боротьбі з бандитизмом у Дрогобицькій області за серпень місяць 1944 року» датований 5 вересня 1944 р. і підписаний начальником Управління НКВС Дрогобицької області генерал-майором О. Сабуровим [2, арк. 31–34]. Другий документ – «Довідка про становище в Дрогобицькій області» – датовано 7 вересня 1944 р. і підписано виконувачем обов'язків начальника Управління НКДБ Дрогобицької області майором держбезпеки Н. Морозом [2, арк. 36–41].

Як свідчить перший документ, органи НКВС основним своїм противником уважали «націоналістичну течію». Органам НКДБ і НКВС було добре відомо про зосередження відділів УПА у гірській, південно-західній частині Дрогобицької області. За їхніми підрахунками їх чисельність складала аж по 1 тис. вояків у кожному. Звісно, це однозначно перебільшення. Хоча, згідно з підрахунками Л. Шанковського, влітку 1944 р. на Дрогобиччині нараховувалося 4340 озброєних вояків УПА та підпільників ОУН [5, с. 202].

Управління НКВС Дрогобицької області впродовж серпня 1944 р. вело активний облік підпільних і повстанських груп. У підписаній О. Сабуровим довідці зазначено, що на теренах області діє щонайменше 18 «бандформувань» чисельністю до 2 тис. осіб. Крім цього, було обліковано до 17 «таємних неозброєних організацій УПА» (можливо йдеться про структури ОУН – проводи і референтури різних рівнів) чисельністю до 1 тис. осіб. Серед найбільш «заражених бандитизмом» районів начальник Дрогобицького обласного Управління НКВС уважав Комарнівський, Ходорівський, Рудківський, Самбірський, Судово-Вишнянський, Дрогобицький, Новострілищанський і особливо Турківський та Сколівський райони [1, с. 488].

В обох документах згадується напад сотень УПА під командування Василя Росняка – «Водяного» та «Пугача» на районний центр Комарно 20 серпня 1944 р. Результати ж боротьби з ОУН і УПА в друкованих документах різняться. Так, Н. Мороз, повідомляючи про велику протиповстанську операцію, проведену з 18 серпня 1944 р. частинами 4-го Українського фронту, військами НКВС та апаратами НКДБ і НКВС, зазначає, що за неповними даними було вбито 1174 повстанці і підпільники, захоплено в полон 1180 (сукупність повстанських втрат – понад 2300 осіб). Однак серед здобути трофеїв вказує лише 423 гвинтівки, 34 автомати, 26 кулеметів, 8 мінометів [1, с. 488–489]. Цим можна озброїти максимум 500 вояків. Очевидно, число втрат з боку ОУН і УПА різко перебільшене.

Натомість О. Сабуров, згадуючи про низку проведених операцій у серпні 1944 р., зазначає, що «силами оперскладу УНКВС, внутрішніх військ НКВС і частин Червоної Армії» було знищено 158 «бандитів», захоплено в полон – 595 (тобто загальні втрати повстанців – понад 750 осіб). При цьому серед збройних трофеїв вказує 126 гвинтівок, 52 автомати, 42 револьвери, 9 кулеметів [1, с. 489]. Цього мало б вистачити на приблизно 250 бійців. Тож і тут бачимо завищені цифри ліквідованих учасників визвольного руху. У разі ж прийняття адекватності зазначених чисел доведеться зробити висновок про знищення радянськими військами і спецорганами беззбройних людей.

Зафіксовано в документах і наявність на Дрогобиччині структур польського підпілля, зокрема Армії Крайової (АК) та «Польської організації підпільної». Сформований в Дрогобицькій області у першій половині 1944 р. гірсько-стрілецький полк АК, який складався з трьох батальйонів (у Бориславі, Самборі і Дрогобичі), як зауважив О. Сабуров, до кінця серпня

було обеззброєно та ліквідовано. Як відомо, ще 30 червня Південно-західний (Дрогобицький) інспекторат АК було передано до Станіславського підокругу АК, а на початку липня в районі Дрогобич – Стрий з місцевих відділів АК (620 бійців) та польської самооборони (120 осіб) мала утворитися 11 піхотна дивізія. Хоч ці плани не реалізувалися, проте відділи АК у липні-серпні 1944 р. на Дрогобиччині вели деякі бої з німцями [4, с. 228, 230, 237]. Незабаром формування АК справді були роззброєні радянськими частинами. Проте, на думку представників НКДБ, поляки здали далеко не всю зброю. Про діяльність «Польської підпільної організації» до нашого часу дійшли документи оунівського походження (опубліковані в 2008 р. [3]).

Загалом зазначені документи є репрезентативним джерелом як до історії діяльності радянських спецорганів, так і українського визвольного руху та осередків польського підпілля на Дрогобиччині у серпні 1944 р.

Література:

1. Галів М., Ільницький В. Матеріали радянських спецорганів про українське і польське підпілля на Дрогобиччині (серпень – вересень 1944 р.) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2015. – Спецвипуск II. – С. 486 – 499.
2. Державний архів Львівської області. – Ф. 5001. – Оп. 6. – Спр. 46.
3. Ільницький В., Галів М. Українсько-польське протистояння на теренах Дрогобиччини (1943 – 1944 рр.): документи ОУН і УПА. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – 60 с.
4. Ільющин І.І. Протистояння УПА і АК (Армії Крайової) в Роки Другої світової війни на тлі діяльності польського підпілля в Західній Україні. – К., 2001. – 289 с.
5. Шанковський Л. УПА на Стрийщині // Стрийщина: історично-мемуарний збірник. – Нью-Йорк–Торонто–Париж–Сідней : Комітет Стрийщини, 1990. – Т. 1.– С. 193 – 218.

ГАЛІВ Микола Дмитрович, ЯРУШАК Марія Ігорівна РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНІ ЗАХОДИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ ОСВІТЯН У ДРОГОБИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ УРСР (1939–1941 РР.)

Ставлення представників радянської влади до місцевого вчителства було недовірливим. Значною мірою воно зумовлювалося суспільно-політичними позиціями різнонаціонального учительського контингенту. Для прикладу, учителі-поляки, відчуваючи почуття національного приниження через загибель польської державності, приховано негативно сприймали усі перетворення. Окремі з них залишали працю в школі, інші змушені були перетворитися на пасивних спостерігачів радянізаційних процесів, часто ігноруючи їх. Так, у рапорті начальника оперативно-чекістської групи, що діяла на теренах колишнього Станіславського воєводства, 12 жовтня 1939 р. зазначалося: «...прикметною для поляків-вчителів є їх пасивність під час проведення зібрань та віч, які несуть інтернаціональний характер. І так на вчительському вічі в місті Стрий вчителі-поляки не виступали, а багато націоналістів взагалі не прийшло» [3, с. 319].

Виявом реального ставлення місцевих педагогів до більшовицької влади, стала, зокрема, участь деяких вчителів у підпільному русі опору, як українському націоналістичному, так і польському. Так, тісні контакти з ОУН підтримували учительки Філомена Іванчук зі Стрия та Марія Мудра з Добромилля. Щоправда, восени 1940 р. їх було заарештовано і в лютому 1941 р. засуджено до смертної кари на «процесі 62-х» у Дрогобичі [2, с. 120]. До польського антирадянського підпілля («Спілка збройної боротьби») належали, зокрема, професори колишньої Бориславської гімназії Станіслав Шмідт та Йозеф Пачоха, вчителька самбірської школи № 2 Гіацинта Марія Козловська [5, с. 7 – 8; 1, с. 102 – 103] (їх також заарештували і стратили), подружжя педагогів початкової школи у Бориславі Гелена та Адам Бедковські [1, с. 103] та ін.

Задля пильного контролю з перших тижнів утвердження радянської влади органи НКВС почали створювати систему політичної інфільтрації вчителів. Підозрілих педагогів допитували, застерігали, змушували до регулярного відмічання в НКВД, наказували залишити прикордонну смугу, заарештовували і висилали в глибокий СРСР [4, с. 431].

Репресії ж проти педагогічних кадрів розпочалися уже через кілька днів після вступу Червоної армії на терени Західної України. Перша хвиля репресій торкнулася поляків. Власне однією з перших радянських жертв у Дрогобичі став учитель біології з гімназії ім. Владислава

Ягайла Антоній Огневський – близький родич польського генерала Токаржевського. 2 жовтня 1939 р. було заарештовано директора цієї ж гімназії Т. Каньовського [1, с. 104]. Цього ж місяця Дрогобицьке управління НКВС арештувало учительку с. Вацевичі Анну Оконьову, яка до війни активно займалася патріотичним вихованням місцевих учнів-поляків [45, с. 36]. Дещо пізніше репресії торкнулися й українських учителів. Так, 17 грудня 1939 р. заарештовано вчителя з с. Майничі Івана Юрківа [2, с. 174].

Чимало вчителів постраждало від декількох виселенських акцій, які проводилися у лютому, квітні та червні 1940 р. проти поляків, але зачепили й українців. Зокрема, учительку з Борислава Софію Чосновічову було вивезено до Сибіру в лютому 1940 р., а її колегу з цього ж міста Софію Кулиняк 14 квітня цього ж року вислано в Казахстан. 13 квітня 1940 р. було схоплено інспектора шкіл у Бориславі Володимира Коцюбу та вивезено в Кустанайську область. З села Биків ще у березні 1940 р. вивезено на Кавказ учителя Йосипа Глухівського з родиною. Дещо пізніше така доля спіткала трускавецького учителя Степана Капка, який потрапив до Архангельської області [2, с. 161, 163, 165–166]. Інших вчителів було заарештовано і звинувачено у «зраді батьківщини» за участь у підпільних організаціях, про що йшлося вище.

Значного розмаху репресивна система набрала у перші дні німецько-радянської війни. У той час було заарештовано і знищено, зокрема, двох учителів колишньої української гімназії ім. Івана Франка в Дрогобичі Івана Чмолу та Дмитра Бурка [1, с. 105], а також схоплено учителя музики Степана Огородника і вчительку Олену Рафал [2, с. 160–161]. В урочищі Гостиславле енкаведисти убили директора Нагуєвицької НСШ Михайла Дрогобицького [1, с. 105]. У Підбужі вони заарештували і ліквідували директора школи А. Юринця. Комарнівське НКВД у червні 1941 р. закатувало вчителя місцевої середньої школи Миколу Здерка [2, с. 49, 80–81]. На жаль, даних про кількість знищених у червні 1941 р. учителів Дрогобищини наразі не виявлено.

Отже, радянській владі не вдалося перетворити різнонаціональні місцеві педагогічні кадри в монолітну соціальну опору нового ладу, виявом чого стало поширення антирадянських настроїв серед учителів. На це влада, окрім відвертої недовіри та посадової дискримінації, відреагувала традиційним чином: чистками та репресіями щодо учителів.

Література:

1. Галів М. Політика радянської влади щодо педагогічних кадрів загальноосвітніх шкіл Західної України у 1939 – 1941 роках (на прикладі Дрогобицької області) // Проблеми гуманітарних наук. Історія. – Дрогобич, 2009. – Вип. 24. – С. 92 – 109.
2. Літопис нескореної України: Документи, матеріали, спогади. Книга перша. – Львів: «Просвіта», 1993. – 796 с.
3. Bonusiak W. Polityka ludnościowa i ekonomiczna ZSRR na okupowanych ziemiach polskich w latach 1939 – 1941 («Zachodnia Ukraina» i «Zachodnia Białoruś»). – Rzeszów: Wyd-wo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. – 475 s.
4. Głowacki A. Sowietci wobec polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej. Wydanie II. – Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1998. – 695 s.
5. Pilecki J.M. Nikt nie przeżył! Borysławski ZWZ w Kijowie 1941 r.// Ziemia Drohobycka. – 2002. – Nr. 16. – S. 2 – 23.

ГАЛЬЧЕНКО Світлана Іванівна

РАДЯНСЬКО-НІМЕЦЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В 20-30-Х РР. XX СТ.:

«ШКОЛА ХІМІЧНОЇ ВІЙНИ» В САРАТОВІ

У 1926-1927 рр. була створена «Школа хімічної війни». Вона була закодована як «об'єкт Томка» і була найбільш засекреченим об'єктом рейхсверу в СРСР.

Хімічна випробувальна станція спочатку називалася «Вольський хімічний полігон». Тут німецькими хіміками проводилися великі досліджувальні роботи з використання отруйних речовин в бойових умовах. Їх мета – визначення ефективності ОР у різних кліматичних умовах, а також способів їх бойового застосування (хімічні снаряди, розбризкування з переносних ручних апаратів, літаків і т. п.). Одночасно станція здійснювала роботу з підготовки військових фахівців хімічної служби.

Все обладнання було доставлено з Німеччини, зрозуміло, таємно. Постійний німецький робочий штаб при станції складався приблизно з 25 чоловік. Крім цього, періодично з Німеччини прибували німецькі офіцери, які, пройшовши певний термін навчання, поверталися

на Батьківщину.

Необхідно відзначити, що спочатку мова йшла щонайменше про два різних полігона військово-хімічного призначення – «Подосінкі» і «Томка», створених у 1926-1927 рр.. Саме на них і проводилися спільні радянсько-німецькі авіахімічні випробування в кінці 20-х рр.. Угода про співпрацю була підписана 21 серпня 1926 р. [1, с. 107].

Головним завданням підприємства «Томка» була розробка основних умов для максимального ефекту при застосуванні бойових хімічних речовин. ОР часів Першої світової війни були свого часу успішно використані на практиці. «На Томці ми хотіли шляхом ґрунтовної підготовки, включенням чинників, які впливають на випробування, шляхом спостережень і змін в ході досвіду, а також шляхом повторних спостережень, досягти того, щоб кожен експеримент ставав справжнім досягненням і давав нам нові знання». В «Томці» працювали артилеристи, біологи-токсикологи, хіміки, піротехніки і метеорологи. Всі вони в такий спосіб проходили «курс підвищення кваліфікації» [2, с. 203].

Німецький персонал на «Томці» налічував в середньому близько 20 осіб, влітку, під час проведення льотних випробувань, ця цифра збільшувалася. Начальником підприємства був доктор фон Людвіг Зіхерер. Вже до грудня 1926 р. там було проведено 40 авіапольотів, що супроводжуються розбризкуванням отруйних рідин, ОР з різних висот і зараженням місцевості. Навесні 1927 р. ці досліди були повторені з розбризкуванням іприту.

У свою чергу і радянська сторона в цілому позитивно поставилася до перших підсумків роботи газової школи. До 1929 р. школа хімічної війни «Томка» вже мала солідну матеріальну і технічну базу. Там було: 4 лабораторії, дегазаційна камера, електростанція, гараж, бараки для житла. Німецькі витрати на утримання підприємства вже в 1929 р. досягли 1 млн рублів.

Начальник ВОХІМУ Я. М. Фішман та фахівці управління вважали необхідним і доцільним продовження спільної роботи з німцями і в цьому ж дусі інформували Наркомвійськсправмору і РВС СРСР. Досить широка програма спільних випробувань здійснювалася в останні роки роботи «Томки». Наприклад, у 1932 р. передбачалося проведення бойових дослідів з іпритом, артилерійські стрільби хімічними боеприпасами, зараження ґрунту отруйними речовинами, підривання хімічних фугасів, випробування хімічних авіабомб типу «ВАП», дослідів з дегазації [3, с. 39].

Більшою мірою, ніж СРСР, у функціонуванні «Томки» був зацікавлений рейхсвер. У самій Німеччині не тільки з-за Версальських обмежень, але і в силу її географічних і демографічних умов не було можливості для проведення великих військово-хімічних випробувань. Не випадково керівництво рейхсверу в ряді випадків безпосередньо пов'язувало поставки в СРСР деяких видів військового спорядження з наданням йому можливості продовжувати дослідів в «Томці».

«Весною 1932 р. ми марно чекали повторного виклику у відрядження на схід. Через політичну ситуацію в нашій країні Радянський Союз спочатку зайняв вичікувальну позицію. Остаточну відмову від продовження співпраці СРСР повідомили нам через німецького посла тільки на початку 1933 р. Терміново була сформована команда з демонтажу, яка в червні приступила до поїздки туди, де ми у спеку і холод копітко працювали в умовах небезпеки протягом 4 років, але де наше серце прив'язалося до незвичної краси ландшафту і, звичайно, не в останню чергу до мужніх селянських хлопців, які ніколи нас не кидали» [4, 188].

Отже, як результат ніщо не буває вічним. Хімічна школа у 1933 році була закрита. Демонтаж означав:

- 1) відправлення запчастинами, головним чином літаків до Німеччини;
- 2) складання звітів про рухоме і нерухоме майно для переговорів;
- 3) видалення зі сховищ і подальше знищення ОР.

Крім житлових і господарських будівель були залишені 4 німецькі легкі нульові гаубиці, автопарк зі складом запасних частин, електромотори, ангар для літаків (наметовий), захисний одяг, включаючи газові маски, кисневі прилади.

Література:

1. Советско-германское военное сотрудничество в 1920-1933 годах (Впервые публикуемые документы) / Публикацию подготовил атташе Историко-дипломатического управления МИД СССР С. А. Горлов // Международная жизнь. – 1990. – № 6. – С. 107-124.

2. Вестник МИД СССР. – 1989. – № 10. С. 65 – 111.
3. Ахтамзян А. А. Военное сотрудничество СССР и Германии в 1920-1933 гг. // Новая и новейшая история. – 1990. – № 5. – С. 27 – 39.
4. Горлов С. А. Совершенно секретно. Альянс «Москва-Берлин» 1920-1933. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 243 с.

ГОНЧАРОВА Ольга Віталіївна

БЛАГОДІЙНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Міжнаціональна взаємодія України та Польщі є доволі довготривалою та багатою на спільну історію. Це сприяє підвищенню інтересу українських та польських науковців до вивчення історичних аспектів міжнаціональних взаємовідносин. Однією з актуальних питань є оцінка внеску польської шляхти Київської губернії у благодійницьку діяльність зазначеного періоду.

Благодійність представників різних станів губернії пореформеного періоду часто керувалася прагматичними цілями, спрямованими на примноження прибутку: дворяни давали гроші на благодійність за чини, звання та членство у різноманітних організаціях, щоб підтримувати свій статус; отримані колись нагороди спонукали благодійників підтримувати імідж для отримання фінансового зиску в майбутньому, потреба мати кваліфікованих працівників змушувала промисловців до відкриття навчальних закладів; стимулом до благодійності ставали нагороди та звання, які підвищували респектабельність і дозволяли змінити соціальний стан та інше [2, с. 106].

Для прикладу, якщо спочатку опікуватись освітою було престижним обов'язком у світських колах (1847 – 1848 рр. графам Браницьким, Потоцькому та Пржездецькому за благодійні внески на будівництво гімназій у Білій Церкві та Немирові було оголошено подяку), то у 1899 р. коли граф Браницький як почесний попечитель гімназії у Білій Церкві утримував за власні кошти приватну квартиру для 26 учнів, які жили далеко від навчального закладу, вже помітне намагання підтримувати старий імідж для отримання фінансового зиску в майбутньому [2, с. 101].

Благодійники не лише жертвували гроші, інколи вони робили пожертви землею або натуральними внесками (продукти, меблі, книги тощо). Упродовж 1863–1884 рр. завдяки графам Весщевському, Холонєвському та графині Потоцькій деякі учбові заклади Київського учбового округу забезпечувалися з їхніх поміщицьких маєтків [2, с. 102].

Станом на 1897 р. у м. Біла Церква проживало 2 375 дітей шкільного віку, з яких лише 225 змогли отримати освіту в трьох церковно-парафіяльних школах і однокласному міністерському приходському училищі. Населення міста бажало відкрити двокласне училище і, обравши почесною попечителькою графиню М. Браницьку, розраховувало на її фінансове сприяння. Графиня виділила для будівництва училища лісоматеріал, однак не пожертвувала більше коштів, виправдовуючись тим, що для відкриття училищ у маєтках Браницьких існував спеціальний капітал за заповітом О. Браницької. На відсотки з того капіталу утримувалися два міністерські училища: у м. Ставищі Таращанського повіту та в с. Кожанки Васильківського повіту [3, с. 83].

На початку ХХ ст. благодійність представників польської шляхти розширюється та урізноманітнюється. Значні кошти виділяються на освіту, охорону здоров'я, будівництво храмів, монастирів, притулків, фінансування періодичних видань тощо.

Представники польської шляхти були зацікавлені в створенні та підтримці римо-католицьких благодійних товариств, адже вони надавали можливість об'єднуватися за національною ознакою. Так, помічник начальника київського губернського жандармського управління в Уманському, Звенигородському, Липовецькому повітах 30 листопада 1912 р. повідомляв, що в м. Умань діяло римо-католицьке благодійне товариство, яке поширювало свою діяльність на 6 сусідніх з Уманським повітів. Товариство нараховувало 147 осіб як чоловіків так і жінок польського походження із дворян [4, с. 204].

Представники польської шляхти Київської губернії активно брали участь у благодійності і з початком Першої світової війни. На засіданні предводителів дворянства Київської губернії від 08 серпня 1914 р. було прийнято рішення 10 000 крб. асигнувати в

розпорядження Загально дворянської організації допомоги хворим та пораненим воїнам, а також прийняти подальше на весь період війни утримання відкритого Всеросійським Земським Союзом допомоги пораненим в будинку дворянства лазарету №3, на 110 офіцерських ліжок, відшкодувавши відомству вартість обладнання і таким чином вважати його «Лазаретом Київського дворянства» [1, арк. 113].

Таким чином, виходячи з вищевикладеного ми можемо лише фрагментарно оцінити роль польської шляхти у благодійницькій діяльності Київської губернії. Незалежно від мотивів, шляхта підтримувала соціальний розвиток губернії, забезпечувала частково суспільні потреби та відстоювала свою позицію у суспільстві.

Література:

1. Державний архів Київської області. Ф. 782. Оп. 2. Спр. 293. Журнали засідань за 1914 г., 3 янв. – 27 дек. 1914 г. 120 арк.
2. Казьмирчук М. Г. Благодійність у Київській губернії кінця XIX – початку XX ст. Вісник КНТЕУ. К., 2011. Вип. 4. С. 101–108.
3. Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. / В. С. Перерва ; Голов. упр. освіти і науки Київ. обл. держ. адмін., Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів. Біла Церква : Олександр Пшонківський [вид.], 2008. 671 с.
4. Шостак В. І. Діяльність Римо-Католицьких благодійних товариств на українських землях у складі Російської імперії на початку XX століття. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», Серія «Історичне релігієзнавство». Випуск 10. С. 197–206.

ГОРОДНЯК Яна Петрівна

ПОЛЬЩА І ГОЛОДОМОР: ПУБЛІКАЦІЇ У ПРЕСІ ТА ВИЗНАННЯ ГЕНОЦИДУ

XX століття стало випробовуванням як для України, так і для Польщі. Країни потерпали від політики тоталітарних держав, були майданчиками для бойових дій у світових війнах та стали площинами для геноцидів. У той час, коли на території УСРР радянська влада вчинила злочин Голодомору, Західна Україна була частиною Польської республіки (за Ризьким мирним договором). Для селян, які намагались врятувати себе та свої сім'ї від голодної смерті, втеча на територію Польщі давала шанс вижити. За даними газети «Новий шлях», радянська влада з метою протидії втечам, спеціально переселяла на прикордонні території росіян, а українців відправляла на Сибір [1]. Також значно зросла кількість радянських прикордонників. Українці з територій, які були у складі Польщі, організовували допомогу для втікачів та голодуючих в УСРР. У пресі не згадуються факти про введення заборон польської влади щодо збору продовольства чи репресій до радянських селян, інколи свідки Голодомору навпаки розповідають, що польські прикордонники намагались їм допомогти при втечі. Але польські органи безпеки намагались заборонити масові зібрання, як, наприклад, День скорботи. У Львові Громадський комітет допомоги голодуючим оголосив 29 жовтня 1933 р. днем національної жалоби та рекомендував провести богослужіння в усіх церквах Галичини [2]. Не дивлячись навіть на заборони польського уряду, заходи з вшанування пам'яті відбулись [3]. Навіть у Варшаві українці 20 жовтня 1933 р. зібрались у греко-католицькій церкві, де спочатку отець Пушкарський виголосив промову про вбивство голодом, а потім провів панахиду [4].

Не лишалися байдужими до теми Голодомору і самі поляки, так, восени 1933 р. на сторінках польської преси, зокрема, у газетах «Слово» та «Кур'єр Варшавські» було опубліковано статті про голод [5]. У них наголошувалось, що цього року ситуація в Радянській Україні буде ще тяжча, ніж 1932 р., але уряд у Москві це приховує. Кореспондент газети «Кур'єр Варшавські» від 23.10.1933 р. зазначав, що було зібрано велику кількість урожаю (за даними радянських газет, то взагалі вищий на 50%, ніж минулорічний). Але, не дивлячись на такі заяви, голод все одно продовжувався. Польський журналіст звинувачував у цьому радянську владу, яка намагалась колективізувати сільське господарство України, не враховуючи інтересів самих селян.

Для того, щоб здобути підтримку Польщі з питання Голодомору, українці продовжували піднімати тему на найвищих урядових рівнях. У 1933 р. Дмитро Левицький, представник українців у Сеймі, виголосив промову, у якій пояснив причини знищення, показав процес вбивства голодом українського селянства та представників інтелігенції, а також наголосив, що Польщі нічого хорошого не треба чекати від такого союзника, як СРСР. Навіть не дивлячись на

укладений договір між цими державами і заборони вшановувати пам'ять жертв Голодомору, українці Галичини продовжували робити все можливе, щоб звернути увагу польської громадськості на Голодомор.

Законом Сейму від 4.12.2006 р. Голодомор було визнано злочином геноциду: «...приєднуючись до болю близьких жертв Великого Голоду в Україні, який у 1932-1933 рр. коштував життя мільйонів мешканців українських сіл, засуджує тоталітарний режим, відповідальний за цей геноцид». Це було здійснено завдяки тісній співпраці та діалогу українського й польського урядів і стало поштовхом для подальшого співробітництва з проблематики історичної пам'яті.

Отже, у зв'язку з поширенням правди про Голодомор серед українців Галичини, тема поступово починала підніматись і серед поляків, зокрема й на засіданні Сейму. Згодом газети Польщі публікували інформацію про голод, вказуючи винних – представників радянської влади. У 2006 р. Польща одна з перших країн Європи визнала Голодомор геноцидом українців.

Література:

1. Як червона Москва закріплює своє володіння на Україні. «Новий шлях», Едмонтон (Канада), ч. 27, 4 липня 1933 р. – ЦДАЗУ. – Бібл. ф. № 3. – Інв. № 5998-о.
2. День національної жалоби. «Свобода», Джерзи Ситі (США), ч. 243, 19 жовтня 1933 р. – URL: <http://svoboda-news.com/svwp/pdf>
3. Громадний протест рідного краю проти совітів. «Свобода», Джерзи Ситі (США), ч. 267, 16 листопада 1933 р. – URL: <http://svoboda-news.com/svwp/pdf>
4. Навіть у Варшаві святкували. «Свобода», Джерзи Ситі (США), ч. 269, 18 листопада 1933 р. – URL: <http://svoboda-news.com/svwp/pdf>
5. Аж тепер заговорили за голодову катастрофу. – «Свобода», Джерзи Ситі (США), ч. 261, 9 листопада 1933 р. – URL: <http://svoboda-news.com/svwp/pdf>

ДАНИЛЕНКО Василь Михайлович ПОЛЬЩА Й УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ 1920–1930-х РОКІВ У СВІТЛІ ДОКУМЕНТІВ ГДА СЗР УКРАЇНИ

Демократизація українського суспільства і технічний прогрес неминуче призводять до вільного циркулювання інформації, цінність і відповідальність за автентичність і достовірність якої постійно зростають. У безперервному пошуку нових джерел інформації перебувають також представники історичної науки. Значні зрушення у дослідженні історії ХХ століття викликало розсекречення архівів спецслужб колишніх країн соціалістичного табору, зокрема, радянських органів державної безпеки. У незалежній Україні беззаперечним лідером цього процесу став Галузевий державний архів Служби безпеки України [1]. Чималий інформаційний потенціал має ГДА Міністерства внутрішніх справ України, але його ресурси, описані колишнім директором цього архіву Н. Платоною [2, 128–137], стосуються переважно внутрішніх проблем суспільно-політичного життя. Зовнішні аспекти політичної історії України найкраще представлені у документах, які зберігаються в Галузевому державному архіві Служби зовнішньої розвідки України.

Оприлюднення розсекречених документів в ГДА СЗР України тривалий час відбувалося переважно силами окремих співробітників Служби, а після прийняття Верховною Радою України законів про декомунізацію (2015 р.) поставлене на систематичну основу. На відміну від інших державних архівів, де дослідник може працювати безпосередньо з оригіналами чи копіями документів, фонди ГДА СЗР України опрацьовують його співробітники, формуючи тематичні добірки, які згодом оприлюднюються на сайті Служби [3]. Так за майже п'ять років для громадськості й науковців стали доступними документи української еміграції 1920–1930-х років (2016 р.), спеціальних служб Української Народної Республіки (2017 р.), дипломатії й діяльності урядів УНР (2019 р.), Гетьманського руху (2020 р.). З точки зору археографії й джерелознавства зміст, форма подачі, повнота і т. д. оприлюднених документів має стати предметом окремого дослідження. Проте вже тепер зрозумілою є наявність в ГДА СЗР України величезного масиву цінних документів, здатних істотно розширити українську історіографію, а багато в чому й змінити суспільну думку про українських громадських, політичних і військових діячів, зокрема, їхню діяльність в еміграції, розкрити роль радянських спецслужб у боротьбі проти національних рухів.

Одним із цікавіших напрямів дослідження за матеріалами ГДА СЗР України може бути вивчення історії країн Центральної і Східної Європи в контексті зовнішньої політики СРСР та української еміграції крізь призму документів іноземного та контррозвідального відділів Державного політичного управління УСРР 1920–1930-х років. З позицій цих філій союзних органів велася боротьба проти української політичної еміграції, а також розвідувальна діяльність в Німеччині, Польщі, Чехословаччині, Румунії, Угорщині, Туреччині, що знайшло віддзеркалення у документах.

Становище в суміжних країнах, зокрема Польщі, вивчалось на основі зібраних ДПУ–НКВС УСРР офіційних розпоряджень, законів, друкованих періодичних видань, перехоплених повідомлень. Напередодні радянсько-нацистської війни чимало інформації з прикордонних зон постачала радіоконтррозвідка. У підсумку для московського керівництва надавались таємні зведення, огляди і довідки про соціально-економічну ситуацію, розстановку політичних сил, боєготовність, суспільно-політичні настрої, особливо в Польщі й Румунії. Увага загострювалась на партіях і рухах, які визначали зовнішньополітичний курс і взаємини з українськими емігрантами. Докладніше заочне розроблення відбувалося тих військових і політичних діячів, які безпосередньо контактували з українцями за кордоном.

Відчуваючи серйозну загрозу з боку українського національного руху, радянські спецслужби намагались нейтралізувати, локалізувати або й повністю знищити осередки, запобігти поширенню пропагандистських та ідеологічних матеріалів, скомпрометувати або й фізично усунути провідників української нації. У Польщі радянськими спецслужбами уважно вивчались Українське національно-демократичне об'єднання, Українська військова організація, Організація українських націоналістів, Український Центральний Комітет, Товариство «Просвіта», молодіжні організації і спілки. У ГДА СЗР України збереглися високоякісні фотографії українських діячів, що використовувались у свій час радянськими спецслужбами, зокрема військовою контррозвідкою «СМЕРШ».

Оприлюднені останніми роками документи з фондів ГДА СЗР України показують, що український національно-визвольний рух в Другій Речі Посполитій розглядався радянським керівництвом як загроза відриву України від СРСР з метою створення незалежної держави. Ця та низка інших обставин породили цілеспрямоване розпалювання українсько-польських суперечностей, інспірування міжнаціональних конфліктів. Повне обмеження доступу до об'єктивної інформації за допомогою спецслужб давало змогу формувати громадську думку і нав'язувати суспільству образи зовнішнього і внутрішнього ворогів. Розсекречені документи ГДА СЗР України відтепер виконують конструктивну, а не руйнівну функцію: вони сприяють встановленню історичної істини, утвердженню взаєморозуміння між польським і українським народами.

Література:

1. Бірчак В., Довженко О., Когут А., Макаров Ю., Попович О., Ясиневич Я. Архіви КГБ для медіа : Посібник / редактор-упорядник Олійник А. // Центр досліджень визвольного руху. – К : К.І.С., 2018. – 216 с.
2. Платонова Н. В. Історія архівної служби МВС України / Н. В. Платонова // Архіви України. 2009. № 3–4.
3. Галузевий державний архів СЗР України / Режим доступу: <https://szru.gov.ua/news/galuzevij-derzavnij-arhiv-szru>.

ДОМОРОСЛИЙ Валентин Іванович УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ СТОСУНКИ У ДІЯЛЬНОСТІ І ТА II ДЕРЖАВНИХ ДУМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

З початком першої Російської революції надії на вільний національний розвиток і національне самовизначення посилились. Певні сподівання покладалися на представницький орган, утворити який, пообіцяв царський уряд 18 лютого 1905 р. [1, с. 145]. Зваживши на всеохоплюючий розвиток революції, частина ліберально зорієнтованого суспільства в особі земців-конституціоналістів впродовж лютого-квітня розробила основні положення російської конституції з вимогою скликання народних представників. Врешті-решт, на таємному засіданні 19-26 липня 1905 року в Петергофі, за участю царя Миколи II, було прийнято рішення про скликання Державної Думи, яка «повинна бути знайома не тільки з потребами і проблемами країни, але й з її настроєм, градусом її психологічної температури». Найдіяльнішу участь у виборах взяли привілейовані верстви населення; активність проявили і політичні партії.

Революція стала випробуванням програмних концепцій і реальної діяльності всіх політичних партій Росії, в тому числі й національних, які різними методами та з неоднаковими результатами вирішували проблеми своїх народів у імперському парламенті.

Одним із головних наслідків буржуазно-демократичної революції початку XX ст. було створення вищого органу влади – Державної Думи.

Серед національних фракцій, у діяльності I Державної Думи Росії, які спочатку мали характер аморфних угруповань, виділялися своєю консолідованістю українська думська громада (44 депутати) та польське коло (33 депутати).

Соціальний склад української думської фракції мав такий вигляд: земські діячі, вчені, адвокати, судді, вчителі – 16, селяни – 13, робітники – 3, землевласники – 2 [2].

До I Державної Думи з Правобережних губерній України було обрано 6 поляків: з Київщини – С. Хорватт, С. Здановський, з Поділля – В. Лісовський, з Волині – Ю. Потоцький, Щ. Понятовський і В. Грохольський.

Всього поляків у I Думі було 55. Делегація з Литви, Білорусії та Правобережної України виділилась в окрему фракцію. Причиною відділення була загроза втрати впливу серед литовського, білоруського і українського населення. Однак, для захисту інтересів місцевого населення вони не увійшли до складу національних (литовської, білоруської та української) груп. Це пояснюється соціальними мотивами. Польські депутати мали шляхетське походження, 12 з них, були великими землевласниками, а національні групи Південно-Західного і Західного краю відстоювали інтереси селян. Конфлікт інтересів не дозволяв їм об'єднатися.

Польські аристократи зберігали свою кастову замкнутість: прийнятними для них ставали окремі особи з вищої бюрократії, духовенства, військових кіл, науковців та освітян. Польські політики вважали, що українці заздять щ їхньому становищу, приписуючи їм, прагнення до власної соціальної самореалізації та покращення майнового стану, шляхом витіснення поляків з їх посад. У свою чергу, українські політики застерігали шляхтичів (у своїй більшості полонізованих українців), що їхні дії є злочином стосовно зрадженого ними народу.

Із скликанням I Державної Думи була створена парламентарна фракція Союз автономістів, яка 11 травня 1906 р. ухвалила програму «для взаємної допомоги й оборони, а також, для здійснення автономної ідеї на засадах демократичних». Союз автономістів об'єднував 120 членів Державної Думи: голова фракції – О. Ледницький (поляк), заступник голови – українець І. Шраг. Однак, вище названі протистояння, та передчасний розпуск Думи царизмом 9 липня 1906 р., не дали можливості реалізувати цей програмний документ.

Аналогічна ситуація склалася у діяльності другої Державної Думи. У виборах до неї з Правобережної України був обраний лише один поляк з Поділля – Г. Лісовський [12, с. 23]. Всього польських депутатів було 45. Соціальний склад української громади мав такий вигляд: селяни – 21, робітники – 4, священник – 1, решта – 5 – лікар, землемір, писарі. Таким чином, соціальний стан та настрої українських та польських парламентарів залишилися незмінними.

У другій Думі було зроблено спробу відновити Союз автономістів наприкінці її діяльності. Статут Союзу підписало нове бюро у складі: Д. Богуславський (Україна), А. Булат, Ф. Гудович, П. Леонас, В. Сташинський (Литва), О. Пергамент (Естонія), М. Рубіс (Україна) [3, с. 35].

Згуртованості Спільки стояла на заваді деструктивна позиція польського кола, яке виступало за автономію Польщі не в етнографічних, а в історичних кордонах. Бюро Спільки з цієї нагоди випустило спеціальну постанову. В ній зазначалося: «Не можуть бути прийняті до членів Спільки Автономістів члени Думи, що стоять на становій, конфесійній та іншій «зверхності», а також депутати, котрі не признають загального, рівного, прямого і таємного голосування, без різниці статі, віри і нації, хоч би навіть вони належали до партії, або гуртка, що домагається автономно-федеративного переустрою російської держави» [4].

На запит до польських лідерів, чому жодного їх підпису немає під текстом постанови, ті відповіли, що нікого з них не сповістили про організацію Союзу Автономістів (хоча це не відповідало дійсності), і вона не відповідає інтересам польського народу. Подібна тактика відокремлення Польщі у визвольній боротьбі від усієї Росії переслідувала єдину мету – врятування інтересів польської заможної буржуазії та відновлення Польщі в історичних межах.

Це було єдиною їхньою вимогою у російському парламенті. Їх політичний егоїзм дійшов до того, що вони не тільки зреклися допомагати іншим у загальноросійській боротьбі за землю і волю, але й відверто заявляли з думської трибуни, що тільки полякам, як найбільш «зрілим», слід дати автономію. Подібною угодовською політикою, підриваючи єдність національно-визвольних сил, полякам вдалося отримати автономію. Цьому сприяв ще й царизм, проводячи політику «поділяй та владарюй». Крім поляків, нікому більше з Союзу Автономістів не вдалося добитися самоврядного статусу.

Історія україно-польських стосунків в умовах російської імперії доводить їх тісну взаємозалежність, на етапі модерного національного творення, вони мали на меті визвольну ідею, що вороже сприймалася царизмом. Однак, поляки, відчуваючи на собі гніт царату, намагалися стати «старшими братами» стосовно українців, що й стояло на заваді обоєбічній національно-визвольній боротьбі. Відголоски польської зверхності лунають і до наших днів. Вони вносять напруженість не тільки у двосторонні стосунки, але й дають можливість Росії отримувати геополітичні вигоди з україно-польських непорозумінь.

Представникам польського політикуму потрібно виходити з сучасних політичних реалій, а не з історичних, і прислухатися до слів свого ж земляка Єжи Гофмана, який наприкінці фільму «Вогнем і мечем» зазначив: «Війни тривали довго, спустошувалася Річ Посполита, спустошувалася Україна. Ненависть вросла в серця і отруїла братську кров. Через 150 років російська цариця Катерина II завоювала Кримське ханство, ліквідувала Запорозьку Січ, зіграла вирішальну роль у занепаді Речі Посполитої».

На сучасному етапі українському і польському політичному істеблішменту необхідно прикласти максимум зусиль, для того, щоб трагічні сторінки минулого не повторилися у майбутньому.

Література:

1. Учреждение Государственной Думы // В книге: Материалы по учреждению Государственной Думы. – М., 1905. – 160 с.
2. Доманицький В. Петербурзькі вісті. Перші збори Українського Парламентського клубу// Громадська думка. – 1906. – 5 травня.
3. Лотоцький О. Сторінки минулого // Праці Українського наукового інституту. – Варшава, 1934. – 481 с.
4. Піснячевський В. Дипломати з польського кола // Рада. – 1907. – 7 квітня.

ДРОГОМИРЕЦЬКА Людмила Романівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ У ПОЛЬЩІ (1920-1939 РР.)

Розвиток системи українських кооперативних організацій у міжвоєнній Польщі стали можливими завдяки створенню на початку 1920-х років. відповідної законодавчої бази. Кооперативний закон, ухвалений сеймом Польщі 29 жовтня 1920 р., дозволяв створювати національні кооперативні об'єднання, гарантував дотримання основних демократичних принципів кооперативного руху, нескладний спосіб заснування і реєстрації кооперативів, забезпечував умови для функціонування національних і регіональних кооперативних союзів[1, с.5].

Політика польської влади щодо кооперативного руху визначалася обов'язком держави сприяти економічному розвитку суспільства. Ідеологами й організаторами кооперативного руху кооперація розглядалася як своєрідна форма боротьби українського народу за самостійне національне існування з метою піднесення рівня добробуту українського населення.

Організаційні основи української кооперації, у порівнянні з польською, були набагато міцнішими. Якщо у 1925-1927 рр. кількість кооперативів – членів РСУК зросла на 71 %, то польські кооперативні союзи практично не розширювали своєї мережі: кількість кооперативів членів «Сполем» збільшилася на 1%, а мережа союзу «Унія» зменшилася на 25 %. Кількість осіб, які входили до кооперативів РСУК впродовж вказаного періоду зросла на 27 %, в той час, коли кількість членів кооперативів обидвох польських союзів зменшилася (на 7 % – «Сполем» і на 33 % – «Унії») [2, с.5; 3, с.5].

Режим «санації», який встановився у Польщі після травневого 1926 р. перевороту, посилив втручання держави у розвиток українського кооперативного руху. Згідно

розпоряджень президента Польщі «Про промислове право» від 7 червня 1926 р. і «Про будівельне право» від 16 лютого 1928 р. місцева адміністрація отримала можливість регулювати мережу українських кооперативів. Необмежена влада місцевих державних інстанцій над кооперативами була узаконена розпорядженням президента Польщі від 27 жовтня 1932 р. «Про товариства», згідно з яким адміністративні структури на місцях могли заборонити заснування кооперативу і навіть припинити його діяльність [1, с. 14]. За нашими підрахунками, в листопаді грудні 1932 р. було призупинено, або й зовсім заборонено функціонування 89 українських кооперативів у Галичині і 41 кооперативів – у Холмщині й Підляшші.

9 травня 1934 р. в сеймі було ухвалено новий кооперативний закон, який передбачав приєднання кооперативів до ревізійних союзів за територіальним і національним принципом, що давало змогу державній адміністрації регулювати організацію союзних кооперативних об'єднань. На основі закону, згідно з розпорядженням міністра фінансів від 9 листопада 1934 р., з 1 січня 1935 р. РСУК втратив право ревізії всіх кооперативів Краківського, Волинського, Поліського й Люблінського воєводств, а на території трьох східногалицьких воєводств – право ревізії будівельних і ощадно-позичкових кооперативів [1, с. 4]. У результаті таких новацій, зі складу РСУК було виведено 435 українських кооперативів (13,2 % загального числа союзних кооперативів, 7,3 % власних капіталів української кооперативної системи), які були змушені перейти під т.зв. «опіку» польських місцевих кооперативних союзів [4, с. 10].

Новий молочарський закон, пропонований урядом Польщі у 1935 р., ставив високі технічні й санітарні вимоги до молочарень, а право на існування отримували більші й краще устатковані молочарські підприємства. Для модернізації польських молочарень фінансові структури заздалегідь виділили 6 млн. зл. кредиту, тоді коли всім іншим, непольським молочарням, припало лише 250 тис. зл. [5, с. 41]. Представники Української парламентської репрезентації зуміли домогтися внесення поправок до закону і відтермінування введення його у дію на три роки, що дало змогу українським кооператорам мобілізувати всі сили для модернізації молочарського виробництва.

Уряд Другої Речі Посполитої протегував розвиток польських кооперативних союзів, що робило їх економічно сильнішими. За підсумками 1936 р. товарний оборот польських кооперативних союзів становив 73 % від загального обороту всіх кооперативних союзів (пересічно на один кооператив – 53 тис. зл.) в той час, коли українські кооперативи мали тільки 11.6 % (відповідно 18 тис. зл. – середній товарооборот одного кооперативу) [6, с. 366].

Українській кооперації доводилося долати перешкоди і суто господарського характеру. У другій половині 1930-х років цілим рядом постанов, розпоряджень польських фінансових структур було суттєво обмежено асортимент товарів, якими могли торгувати українські кооперативи. Загалом, відзначимо, що кооперативне законодавство Другої Речі Посполитої дозволяло українцям створювати національні кооперативні організації. Разом з тим, польська влада намагалася не допустити перетворення кооперативів в осередки українського національного руху, намагалася сповільнити розвиток української кооперативної системи, очолюваної РСУК.

Література

1. Кооперативне право. Львів, 1935. 148 с.
2. Західноукраїнська кооперація в 1926 році (Статистика і звітлення з діяльності РСУК). Львів, 1928. 73 с.
3. Західноукраїнська кооперація під Польщею в році 1928. Львів, 1929. 29 с.
4. Жук А. Відтята частина від цілості. Господарсько-кооперативний часопис. 1935. Ч. 7. С. 8-10.
5. Качор А. Українська молочарська кооперація в Західній Україні. Мюнхен, 1949. 110 с.
6. Zuk A. Lviv- center of Ukrainian economics in Galicia. Role of cooperative movement in the Ukrainian liberation struggle/ Lviv: A symposium on its 700-th Anniversary. New-York, 1962.

ЖДАМАРОВА Анна Володимирівна

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Двосторонні відносини Польщі й України повною мірою відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок між суспільствами та культурний контекст останнього століття в історії Східної Європи. Історія відносин між двома країнами є тривалою й впливає на поточні

політики обох держав різними шляхами.

Новітня історія надала нових шансів на побудову двосторонніх відносин, які були б побудовані на довірі й приносили спільну користь. Польща й Україна скористалися цими шансами. В них спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, вони підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважають одна одну стратегічними партнерами.

У середньостроковій перспективі історія все ж таки, скоріше за все, залишиться основним проблемним питанням у двосторонніх відносинах. Поступово історичні дебати знову перетекли із академічної сфери до політичної – і залишаться там на деякий час. Це довгостроковий виклик, який є частиною широкого та глибокого процесу, в якому країни є обопільно залученими й взаємозалежними. Розбудова чи перегляд засад національної ідентичності, до яких Україну значною мірою підштовхнула російська агресія, концентрується сьогодні на етносимволічних елементах, що включають мову, релігію, символи та історичні наративи.

Польща та Україна мають реалістично оцінювати й глибоко розуміти інтереси одна одної, а українцям варто особливу увагу звертати на відмінності у сприйнятті загроз. Безпекове становище Польщі набагато краще, і порядок денний у сфері безпеки двох держав відрізняється, хоча й стратегічне бачення багато в чому спільне. Україні потрібно прагнути радше прагматичної співпраці, ніж ідеологічної вмотивованої дружби. Для цього є широкі можливості: обидві країни сприймають одна одну як стратегічних партнерів та друзів, і у відносинах між ними немає серйозних причин для конфронтації. Україна може допомогти Польщі збільшити вагу Східного партнерства у спільних політиках ЄС; а Польща може далі підтримувати Україну на шляху до членства в НАТО та ЄС.

Ініціативи у сфері регіональної безпеки також можуть стати платформами для двосторонньої співпраці. Надання більшого значення українським питанням у порядку денному Вишеградської групи або Ініціативи трьох морів може бути корисним для обох держав.

Те саме можна сказати і про спільні зусилля щодо зміцнення енергетичної безпеки регіону. Диверсифікація постачань природного газу, розширення можливостей постачання скрапленого газу, покращення енергоефективності – все це є пріоритетами для обох країн.

У Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи, потужніші інфраструктурні можливості й менше недовіри або історичних спекуляцій – це разом може зробити регіон більш безпечним.

Література:

1. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). UKRAINE-POLAND RELATIONS. [Електронний ресурс] URL: <http://icps.com.ua/>

ЖЕЛЄЗКО Алла Миколаївна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ: ШЛЯХ ДО «ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ ТА ПРИМИРЕННЯ»

Українсько-польське партнерство, на сьогодні, є важливим стратегічним пріоритетом зовнішньої політики незалежної України.

Польща, одна з перших держав, яка визнала незалежність України 2 грудня 1991 р., а через місяць між двома державами були встановлені дипломатичні відносини. Основою розвитку двосторонніх зв'язків став Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво у травні 1992 р. У цьому ж році було створено Консультаційний комітет президентів Польщі й України, який планував розробити концепцію стратегічного партнерства між двома країнами [1, с. 131].

Пріоритетними напрямками зовнішньої політики Польщі були інтеграція до європейських та євроатлантичних структур. Ці напрями були відображені у нормативних документах: «Основи польської зовнішньої політики» та «Оборонна стратегія Польської

Республіки» у листопаді 1992 р. Польща заявила про намір вступити до НАТО (1994 р.), стала учасницею програми «Партнерство заради миру» і у 1999 р. стала членом Альянсу. Вона підтримала та розвинула ідею створених так званих єврорегіонів, метою яких є зближення із сусідами для розв'язання спільних питань [1, с. 131].

Україна у 1993 р. схвалила Стратегію зовнішньої політики, яка визначила її багатовекторність. Попри значну взаємну зацікавленість, відносини України і Польщі виявились непослідовними та напруженими, особливо дискусійними були питання на сприйняття історії конфліктної минувшини [3, с. 142].

Після кризових подій 1989 р. польська еліта погодилася з принципом примирення. В остаточному підсумку твердження, за яким «не може бути незалежної Польщі без незалежної України», стало гаслом польської зовнішньої політики щодо України. Частина української політичної еліти, яка була зорієнтована на зближення з Європейським Союзом, підтримувала цю ідею. Міждержавні стосунки двох країн, як стверджує у своєму дослідженні Анджей Пачковський, «були добрими, а часом навіть сердечними». Але незважаючи на доброзичливі взаємовідносини, у польському суспільстві, зокрема серед істориків та свідків трагедії 1942 – 1944 рр. на Волині існувала думка, що важливіше з'ясувати правду про те, що відбувалося під час війни на східних кордонах Польщі, ніж задовольняти політичні та економічні інтереси. Прихильники цієї позиції керувалися принципом «правда і примирення». Українські дослідники заявили, що не можна обмежувати пошуки правди тільки подіями Волинської трагедії, а необхідно дослідити весь комплекс українсько-польських взаємовідносин, починаючи з 1918 – 1919 рр., враховуючи становище українського населення в Польщі у міжвоєнний період [3, с.147].

У червні 1994 р.у рамках міжнародної програми «Спільна земля – Східна Європа» проходив українсько-польський семінар, на якому зібралися одинадцять польських та одинадцять українських істориків. За підсумками семінару склали спільне комюніке, в якому були зазначені суперечливі питання щодо історичної минувшини та заклик істориків до проведення планомірно-систематичних досліджень стосовно спільної історії. До уваги взяли принцип ветеранів Армії Крайової, що «історичну пам'ять» необхідно доповнювати «історичними джерелами», тобто професійні історики повинні вивчати матеріали архівів обох країн, а потім порівнювати результати цих розслідувань. З української сторони науковий патронат узяв на себе Волинський державний університет імені Лесі Українки, з польської сторони – Історичний інститут армії. У березні 1996 р. вони підписали між собою угоду про співробітництво, а 22 – 24 травня 1997 р. у Варшаві відбулась перша конференція циклу «Польща – Україна: важкі питання». До листопада 2001 р. було проведено десять спільних конференцій разом із вступним семінаром [3, с. 148].

Ще у 1997 р. спільна заява президентів України та Польщі «До порозуміння і єднання» підсумувала складний період в історії двох народів і закликала жити в злагоді та мирі. З цього часу українсько-польські взаємини набули статусу стратегічного партнерства, а Польща зобов'язалася сприяти інтеграції України до НАТО. З 2000 р. вона стала координатором дій НАТО в Україні [1, с. 131].

Новий відлік в українсько-польських взаємовідносинах почався у 2004 р. зі вступом Польщі до Європейського Союзу. Польща почала вибудовувати нові взаємовідносини з Україною відповідно до загального курсу ЄС.

Протягом 2008 – 2009 рр. офіційну Варшаву вважали активним лобістом Євроінтеграційних прагнень України. У 2008 р на засіданні Ради Європейського Союзу у Брюсселі було затверджено ініційовану Польщею та Швецією програму «Східне партнерство», яка передбачала поглиблення та активізацію східного вектору зовнішньої політики Євросоюзу. Програма була адресована шести країнам. Центральне місце у «Східному партнерстві» було відведено Україні [2, с. 95].

Важливим чинником українсько-польських взаємовідносин залишається міжкультурний діалог та винайдення спільного знаменника щодо історичних віх конфліктної минувшини. Протягом років вийшли друком велика кількість книжок, статей та історичних репортажів у газетах і журналах, з'явилися відкриті списки, по телебаченню показували документальні

фільми тощо.

Варто зазначити, що у 2008 р. всесвітньовідомий польський режисер Єжи Гофман у Львові презентував свій новий проект – документальний фільм (4 серії) «Україна. Становлення нації». На його створення режисера надихнула книга экс-президента України Л. Кучми «Україна – не Росія». Стрічка висвітлює історію України з давніх часів до подій 2004 р. включно. Для створення такої знакової стрічки Єжи Гофман вивчав документи з архівів України, Росії, Канади, США, Франції, Польщі. В основу фільму покладені відео- та аудіоматеріали [4]. За задумом режисера, завдання стрічки – провокація для молоді, імпульс до вивчення історії України та пошуки істини.

У 2017 р. польський історик Гжегож Мотика заявив в інтерв'ю кореспонденту «Тижня»: «Сьогодні поляків та українців ніщо не розділяє, окрім суперечки про один фрагмент історії – волинські злочини» [5]. Поділяючи думку польського історика, вважаємо, що сьогодні дискусія про Волинську трагедію перестала бути суто історичною і свого часу перейшла до політичної та медійної площин. А це дало можливість Російській Федерації використовувати дану тему як інструмент проти України в сучасній гібридній війні.

Література

1. Кріль М.М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець XX – початок XXI ст.): навч. посіб. / М.М. Кріль. 3-тє вид., виправл. і доповн. К.: Знання, 2013. 278 с.
2. Чорна Н. Еволюція польсько-українських відносин після вступу Польщі до Європейського Союзу // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2012. Вип. 9. С. 92 – 98.
3. Європа та її болісні минувшини / Авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайєр у співпраці з П. Боннаром. Пер. з фр. Є. Марічева. К.: Ніка-Центр, 2015. 268 с.
4. Без України Росія не стала б імперією, – Єжи Гофман. URL: https://zaxid.net/bez_ukrainyi_rossiya_ne_stala_byi_imperiey_ezhi_gofman_n1195487.
5. Гжегож Мотика: «Сьогодні можна сказати, що поляків та українців ніщо не розділяє, окрім суперечки про один фрагмент історії – волинські злочини». URL: <https://m.tyzhden.ua/Society/187734>.

ІЛЬНИЦЬКИЙ Василь Іванович, МИХАЦЬ Роман Миколайович ЗАХОДИ РАДЯНСЬКОЇ РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЩОДО БОРОТЬБИ ПРОТИ ПОЛЬСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ (1944–1946)

Радянська репресивно-каральна системи після вигнання німецьких окупантів на західноукраїнських землях вела боротьбу не лише із українським визвольним рухом, але й із польськими підпільними організаціями. На час другого приходу радянської адміністрації польське підпілля мало структуровану, розгалужену мережу. Водночас нові реалії змусили керівництво польського підпілля провести реорганізацію – у складі організацій залишили перевірених, нерозшифрованих членів [2, арк. 6, 47, 75]. При цьому розрахунок був на те, що ці організації в умовах суворої конспірації продовжуватимуть підготовку до збройного виступу проти радянської влади. Дослідник українсько-польського протистояння І. Ільюшин вважає, що в складі Львівського округу АК залишилося лише 25% осіб, які вели підпільну діяльність за часів радянської окупації західних областей України, у Станіславівському окрузі АК – близько 40% [4, арк. 155].

Попри зменшення чисельності організацій АК органи НКВС приділяли особливу увагу боротьбі із польським підпіллям. Для цього у відділах ББ НКВС були створенні спеціальні відділення.

Для викриття пробілів в агентурно-оперативній роботі по польському підпіллі у відділах ББ НКВС Дрогобицької, Львівської, Станіславської і Тернопільської областей у серпні–вересні 1945 р. була організована перевірка стану справ [2, арк. 14]. 28–29 вересня у м. Львові відбувся семінар-нарада із начальниками і заступниками начальників других відділень відділів ББ УНКВС західних областей України, на якій заслухали доповіді про підсумки агентурно-оперативної роботи відділів ББ і периферійних органів УНКВС по викритті польських підпільних формувань, обговорювалися допущені недопрацювання в роботі, окреслювалися вказівки про заходи для їхнього усунення. Окрім цього учасникам прочитали низку лекцій структуру польських збройних формувань та методи і форми їхньої діяльності [2, арк. 16].

Радянські силовики робили основний акцент на використанні агентури. Вербувати

доводилося тих, на кого була серйозна компрометуюча інформація, оскільки польське населення на співпрацю проти АК йшло неохоче. Створення агентурних сіток відбувалося по населених пунктах, де була значна чисельність польського населення і воно відмовлялося від виїзду до Польщі [2, арк. 18–19]. Станом на 1 січня 1945 р. у західних областях України на обліку перебувало 40 агентів і 173 інформатори, а вже 1 січня 1946 р. відповідно 72 агенти і 326 інформаторів, відтак 1 липня – 60 агентів, 239 інформаторів [1, арк. 9; 2, арк. 20–21]. При цьому на 1 січня 1945 р. перебувало 3 справи на 258 осіб; впродовж 1945 р. заведено 24 справи на 609 учасників; з них повністю і частково реалізовані 14 справ на 283 учасники; передані органам НКДБ і закриті 7 справ на 44 особи; на 1 січня 1946 р. у органах НКВС перебувало 12 агентурних справ, по яких проходило 340 учасників [2, арк. 28].

Силовики відзначали складнощі, оскільки тих, кого під різними приводами вдалося завербувати, одразу виїжджали у Польщу (за 1 півріччя 1946 р. по західних областях 218 осіб) [1, арк. 8].

Використання різноманітних форм та методів (часто навіть заборонених міжнародними конвенціями) давали значні результати у ліквідації польського підпілля. Так, за перше півріччя 1946 р. польське підпілля зазнало особливо важких втрат: органи МВС західних областей України заарештували 61 учасника АК та інших осіб із числа осіб польської національності [1, арк. 22].

Активність спецорганів паралізувала саму роботу АК і призвела до того, що поляки почали втрачати надію на можливість підняття повстання і приєднання Західної України до Польщі, а тому почали масово записуватися на евакуацію та виїжджали за кордон [2, арк. 9; 3, арк. 31–31зв.].

Після того, як у Польщі був встановлений прорадянський уряд, підпілля АК у західних областях України втрачає свої позиції. У вересні – жовтні керівництво Львівського обшару змушене дозволити основній масі поляків реєстрацію та евакуацію у Польщу. Водночас керівникам низових ланок АК дали вказівки зброю радянській владі не здавати, заховувати, а схеми криївок передавати керівництву, на території західних областей залишити широко розгалужену сітку нерозшифрованих членів АК із завданням розвідувального характеру, після прибуття у Польщу із державно-політичними органами не співробітничати, підтримувати зв'язок тільки між собою [2, арк. 14, 18].

Отже, після приходу радянська адміністрація розпочинає реалізовувати курс на повну ліквідацію польських підпільних організацій. При цьому радянські силові органи використовували різноманітні форми та методи для виконання поставленого завдання. Звісно, особливу ефективність та результативність давала агентура. В результаті використання цілого комплексу заходів уже в першому півріччі 1946 р. польське підпілля на західноукраїнських землях практично перестало існувати.

Джерела:

1. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ), ф. 2-Н, оп. 70 (1953), спр. 6, т. 1, арк. 9.
2. ГДА СБУ, ф. 2-н, оп. 75 (1953), спр. 4, арк. 14.
3. ГДА СБУ, ф. 71, оп. 6, спр. 51, арк. 31–31зв.
4. Ільюшин І. Польське підпілля на території Західної України в роки Другої світової війни. Незалежний культурологічний часопис «І» [гол. ред. Т. Возняк]. Львів, 2003. С. 152–171.

ІЛЬЧЕНКО Софія Олександрівна, ФУРМАН Євгенія Русланівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: СПРОБИ ПОРОЗУМІННЯ

Важливу роль у налагодженні українсько-польських відносин відіграв митрополит Української греко-католицької церкви А. Шептицький. Весною і літом 1940 р. в присутності А. Шептицького і представника Союзу збройної боротьби В. Пеховської відбулося дві зустрічі, на яких сторони намагалися узгодити власні позиції, обговорювали питання, як пом'якшити гостроту українсько-польських відносин. Перемовини не привели до конкретних результатів. Досягти компромісу заважала непоступлива позиція польської сторони у питаннях статусу Галичини та Волині, а також орієнтація ОУН на допомогу Німеччини у розв'язанні українського питання [1, 22].

На II Конференції ОУН(б) (квітень 1942 року) члени проводу зробили наступну спробу налагодження стосунків з поляками, але це також дало значних результатів. [2, 69].

У липні 1943 р., після чергового конфлікту з поляками, Провід ОУН(б) видав листівку-відозвув до поляків з пропозицією об'єднання, з вимогою визнання незалежності України. [3, 171-172]. У відповідь отримали погрози покарати повстанців та відмову у визнанні незалежності України.

Невдалі спроби порозумітися у 1943 р. призвели до подальшої ескалації польсько-українського конфлікту. Успіхи польського руху турбували українських націоналістів, тому було розпочато новий етап переговорів, який закінчився підписанням протоколу. Та, як виявилось згодом, підписання цього протоколу поляки розглядали суто як засіб нейтралізації українців на час проведення акції «Буря».

Хоча, не дивлячись на неспроможність владних верхівок досягти домовленостей, місцеві командири АК та УПА на свій страх і ризик вели переговори. Однією із найвідоміших спільних операцій став штурм Грубешова об'єднаними силами УПА та польського підпільного формування «Вольносьць і Незавіслюсьць», що прийшло на заміну АК. Не зважаючи на військовий успіх, акція не мала політичних наслідків. [4, 136].

Отже, характер українсько-польських відносин визначався не лише збройним протистоянням сторін, а й спробами залагодити конфлікт. Підтвердженням цьому є переговорний процес, який з перервами тягнувся від 1939 р. по 1944 р. Деструктивна позиція польського еміграційного уряду, польський шовінізм та український радикалізм призвели до популяризації думки про потребу силового розв'язання питання. Важливу роль у поглибленні конфлікту відігравали Німеччина та СРСР, які мали власні геополітичні плани в цьому регіоні й усіляко заохочували взаємне українсько-польське винищення. Результатом конфлікту стали багатотисячні жертви з обох сторін і послаблення українського та польського визвольного руху.

Джерела:

1. Ленартович О. Спроби українсько-польського порозуміння в роки Другої світової війни / О. Ленартович // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки / М-во освіти і науки, молоді і спорту України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2009. – Вип. 2. – С. 20-27.
2. ОУН у світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955. (Збірка документів) – Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів, 1955. – С. 61-70.
3. Sztendera J. W poszukiwaniu porozumienia (Podziemie ukraińskie i polskie w latach 1945-1947. Współpraca pomiędzy UPA i WiN) // Zeszyty Historyczne. – 1985. – №71. – S. 153-164.
4. В'ятрович В. Спроби українсько-польського порозуміння в роки Другої світової війни: позиції сторін / В. В'ятрович // Український визвольний рух. Зшит № 2. Українсько-польський конфлікт під час Другої світової війни. – Львів: Вид-во «Мс», 2003 р. – С. 127-137.

КАЛІЩУК Оксана Миколаївна

«ПОЄДНАННЯ ЧЕРЕЗ ВАЖКУ ПАМ'ЯТЬ»: ПОШУК ШЛЯХІВ «ПОДОЛАННЯ ВАЖКОГО МИНУЛОГО» В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 20 ст.

Проект «Поєднання через важку пам'ять» є яскравим прикладом спроби формування колективної пам'яті щодо «болючих» питань «знизу». Завдяки дослідженню індивідуальної пам'яті викристалізовується й колективна пам'ять, яка формується у поєднанні із ЗМІ, науковцями, владиними структурами [3].

Основна ідея спільного польсько-українського проекту «Поєднання через важку пам'ять. Волинь 1943», започаткованого 2012 р., полягала у пошуку нових способів «пропрацювання» важкого минулого. Об'єктом дослідження було українсько-польське протистояння у роки Другої світової війни на західних землях України, але на відміну від більшості попередників, його учасники намагалися віднайти позитивні моменти навіть у такому одному з найдражливіших епізодів спільної минувшини. Адже вони зосередили свою увагу на прикладах порятунку українцями поляків і поляками українців, відповідно. Тож ця ініціатива спрямована на подолання національних стереотипів, об'єктивне двостороннє з'ясування усіх обставин трагічних подій та розвиток діалогу між українським та польським народами.

У цьому проекті одним зі способів історичної реконструкції відносин польського й

українського населення Західної України часів конфлікту 1943-1944 рр. став показ людського виміру відносин. Відбувалися зустрічі з особами, які рятували поляків чи українців, що й нині уважають це не героїчним актом, а лише жестом звичайної людської допомоги. Розповіді очевидців – це можливість побачити «життя пліч-о-пліч» українців та поляків, які пережили тоталітарні режими, що мали на меті натравити нації одна на одну [1]. Відбувалися зустрічі Ініціаторка та координаторка проекту Александра Зінчук не випадково твердила про винятковість цього заходу: «Задум полягає у дуже простій ідеї, але його реалізація була доволі трудомістким заняттям (два роки тому я вже намагалася здійснити цей проєкт, зверталася до різних фахівців та інституцій, але завжди було якесь «але»). Втім, досить прості рішення, а саме: по-перше, поляки та українці разом беруться до справи, й, по-друге, молоде покоління зустрічається з останніми очевидцями – виявилися найліпшим шляхом до реалізації важкого завдання. У такий спосіб – уже в самій формі зустрічей молоді з людьми похилого віку – відбувся символічний діалог на міжкультурному рівнях. Наступним важливим моментом стало те, що польська сторона запросила до проєкту українців, хоча саме вона, згідно зі статистичними даними та джерелами, найбільш скривджена. Бо для поляків це завжди було болючим питанням, що кидає тінь на польсько-українські взаємини».

На підставі матеріалів, зібраних групою студентів з Люблина та Луцька було створено сайт і видано книгу «Поєднання через важку пам'ять. Волинь 1943», яка доступна у паперовому [4] та електронному варіанті (на сайті pk.org.pl) і доступна трьома мовами (польська, українська, англійська).

Як ствердив Ярослав Борщик (як був учасником проєкту), важливим елементом історичної пам'яті опитаних волинян є засудження убивства польського мирного населення, жоден з опитаних респондентів не став якимось чином виправдовувати винищення цивільного польського чи українського населення, радше можна було простежити певний «комплекс провини» через те, що на цій землі люди гинули за національною ознакою [2]. Хоч з іншого боку, можна побачити й протилежну тенденцію – «комплекс забуття», розповіді у звичних категоріях «свій – чужий». Українські свідки знають як їхніх родичів і односельчан убивали поляки, і при цьому «забувають» факти убивств польських мешканців краю. Рівно теж ми може ствердити і у випадків польських респондентів. Варто визнати слушність за Гжегожем Юзефчуком, який вказував, що «цей конфлікт не згач, не вигорів, і тому, здається, в якомусь вимірі він ще жеврію, свідчення чого – можливо мимовільне – знайдемо у висловлюваннях і думках свідків історії, яких вдалося знайти виконавцям проєкту» [5, с. 25]. Варто підкреслити, що подібна експедиція була проведена також у Східній Галичині [5], де її учасники стикнулися із «галицьким міфом» – позірно буде привабливим через закладену у нього ідею толерантності та поваги до різних національних культур.

Ідея проєкту «Поєднання через важку пам'ять» у наголосі на позитивному, на випадках, коли українці й поляки допомагали одні одним. Підкреслюючи такі акти гуманізму, ми, сучасники, увічнюємо історію народів та жертви з обох сторін, виражаємо солідарність, яка мала місце у важкі часи на «кривавих землях».

Література:

1. Бойко В. Волинська трагедія 1943 р. як об'єкт усної історії // Волинська трагедія: через історію до порозуміння. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Луцьк, 19-20 ервня 2013 р.) / укладач Анатолій Шваб. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Леси Українки, 2013. – С. 187-194.
2. Борщик Я. В. Усні джерела в дослідженнях кількості польських жертв волинської трагедії: деякі аспекти // *Sciences of Europe*. – 2016. – Vol. 1, No 3 (3). – С. 69–75.
3. Заремба Г. «Місця пам'яті» про події на Волині 1943 року (на основі проведеного польового дослідження протягом літа 2012 року у рамках проєкту «Поєднання через важку пам'ять. Волинь 1943» // Український альманах. – Варшава, 2013.
4. *Pojednanie przez trudną pamięć. Wołyń 1943* = Поєднання через важку пам'ять. Волинь 1943 = Reconciliation through Difficult Remembrance. Volhynia 1943 / ідея, вибір, редактор Aleksandra Zińczuk. – Lublin» Stowarzyszenie „Panorama Kultur», 2012. – 395 с.
5. Поєднання через важку пам'ять. Східна Галичина / автор ідеї, редактор Александра Зінчук. Онлайн-публікація. URL: http://pk.org.pl/publikacje/Pojednanie_Galicja_UA_A.pdf

КАЛУГА Володимир Федорович

ПРАГМАТИЗМ VS РОМАНТИЗМ: ПОШУК ТОЧОК ПОРОЗУМІННЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Сучасна людина у масі¹ своїй влаштована так, що практично постійно невдоволена, неспростовно схильна множити спекулятивні варіанти можливого розвитку тих чи інших подій. Простіше кажучи, людське мислення чи розум, як кому до вподоби, влаштований так, що постійно «переграє» варіанти можливого розвитку подій за схемою «якби – то». Мова йде як про минулі події, так і про майбутні, тобто такі, що припустимі в міркуваннях як уже доконаний факт, однак не втілені у дійсному потокові подій.

Саме у згаданому ракурсі прийнято розмірковувати про будь-які відносини і взаємодію, на разі між Україною та Польщею в усій множині точок дотику: від індивідуально-приватної взаємодії громадян до офіційної на найвищому державному рівні. Відтак, для уважного мислителя відкривається екзистенціальний парадокс: відносини та взаємодія між Україною і Польщею завжди є такими, як вони є, водночас інтерпретацій особливостей цих відносин та взаємодії тьма-тьмуца. Базова причина тому коріниться в природі людського мислення: для опосередкованої істоти актуально і важливо не те, що відбувається «тут і тепер», а що вона думає з приводу чого б то було². Таким чином людина-маса віднаходить себе у світі віртуальних множин розвитку дискретної множини актуальних (цілеспрямовано актуалізованих) з тієї чи іншої причини подій, які з огляду на суттєву обмеженість когнітивних можливостей, ідентифікує як цілком ймовірні, в іншому випадку – реальні.

При цьому можна умовно виокремити два способи ставлення і водночас підходи до інтерпретації суті та особливостей розгортання (будь-яких без винятку) подій у множині їх альтернативних варіацій. Йдеться про прагматичний та романтичний зразки.

З огляду на вище сформований контекст можна говорити про прагматичну та романтичну складову у підтриманні і розбудові Україно-Польських відносин на усіх рівнях. Разом з тим під прагматизмом пропонується розуміти схильність людини-маси та/або опосередкованої істоти³ до акцентуації на вигоді, тобто очікуваній властивості задовольнити ті чи інші потреби або інтереси⁴. Звісно, сама по собі акцентуація на вигоді передбачає (холодний) розрахунок та відкидання або уникання обмежуючих і стримуючих начал, що не несуть (непоправних) збитків, або збитки від яких очікувано покриваються вигодами. Тому серед мас підтримується чітке враження, що прагматизм здебільшого, умовно кажучи, нечуйний, а у багатьох випадках й аморальний, якщо тільки апеляція до моралі не передбачає очікувані вигоди.

Так би мовити, урівноважуючим началом прагматизму, є романтизм – схильність тієї ж таки людини-маси акцентуватися на «душевних пориваннях». Мова йде про своєрідні стани і переживання людини, природа яких не те щоб не досліджена, а принципово незбагненна, котрі виступають пусковим механізмом для активності та базисом для світогляду, принаймні певних стійких переконань. Тому романтизм асоціюється з ірраціоналізмом, це якщо очима освіченої частини мас, або з «високими цінностями», змістовне наповнення яких віддано на відкуп домінантним, умовно кажучи, ідеологічним доктринам, до прикладу, іудохристиянству, ісламу,

¹ Очевидно, є такі зразки буття, котрі подолали обумовленість соціальним началом, набули цілісності, тому принципово не підпадають під ознаки опосередкованої істоти та/або людини-маси, наприклад, в Гайдеггерівій інтерпретації *Das man*.

² Очевидно, схильність концентруватися на міркуваннях з приводу чого б то було породжує ілюзію темпоральної лінійності, що розгортається від минулого до майбутнього, та дозволяє підтримувати враження поступальної подієвості в часі.

³ На відміну від людини-маси, умовно кажучи, суверенному буттю та/або цілісній Людині властиво схоплювати дійсність та події (потік подій) як вони є, зокрема, не опосередковуючи текстом та/або внутрішнім діалогом, що і є, швидше за все, процесуальною основою міркування. Тому їй жодним чином, окрім іншого, не властиві тенденційні підходи до осмислення дійсності, у т.ч. прагматизм та романтизм.

⁴ У світлі ведичної традиції, зокрема буддизму єдиною спонукальною основою людської активності та визначальним началом інтенцій є бажання. Відтак, серійно повторювані бажання, задоволення яких є вітально необхідним, прийнято ідентифікувати як потреби, тоді як, бажання, задоволення яких потребують накопичення ресурсів та певного часового проміжку, є інтересами.

конфуціанству, комуно-лібералізму¹ (іллюмінізму) тощо. Йдеться, зокрема про любов, самопожертву, співчуття і т.п. комплексні переживання/стани, а з іншого боку – сумління, честь, гідність тощо. Окремим рядком у цьому переліку йдуть сором, так званий, побожний страх абощо.

Отже щодо відносин Україна-Польща, то вони уже певним чином встановлені і невинно реалізуються. А ось щодо інтерпретацій цих відносин, то домінанта прагматизму вказує на настання певної стабільності у поступі як країн, так і народів на фоні відносного затишшя світового масштабу. Коли ж романтизм набирає обертів, останнє свідчить, що мають місце відчутні збурення в масах. Йдеться про емоційні насамперед збурення, дійсна причина яких також насправді залишається загадкою для дослідників.

Наразі, очевидно, ми є свідками і «жертвами» збурень, тому романтизм, а останній попри позитивну конотацію, передбачає увесь діапазон переживань, притаманних людині-масі, притаманний чи не кожній інтерпретації відносин. Останнє означає, що відносини Україна-Польща увійшли в період чергового суттєвого перегляду. Якими будуть результати цього перегляду дещо проясниться до осені, але здебільшого років за 3-5.

КРОПИВКО Олена Михайлівна, ПЄРОВА Дарья Олексіївна ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСАД ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (1991-2013 РР.)

Суверенна Україна спрямовує зовнішню політику на зміцнення миру і стабільності у світі через захист національних інтересів і власної безпеки. Зовнішньополітична діяльність держави спирається на засади міжнародного права: повагу суверенітету, рівноправність, невтручання у внутрішні справи одне одного, визнання територіальної цілісності та непорушності існуючих кордонів, розвиток широкомасштабного співробітництва, відмову від загрози силою та її застосування, захист прав людини тощо.

Дослідники сфери зовнішньої політики розглядають питання на стику наукових дисциплін. Ідеї Р. Гілпіна і К. Уолца, Б. Бузана, Х. Булла збігаються із концепцією становлення незалежної Української держави.

Деякі зовнішньополітичні аспекти національної безпеки розглянуто у працях вітчизняних дослідників. Зовнішні загрози і розвиток співробітництва України з євроатлантичними структурами детально проаналізовано в роботах О. Бодрука, С. Пирожкова; загальнофілософські проблеми, гуманітарний чинник безпеки – в дослідженнях Ю. Павленка; економічні ризики – в Ю. Пахомова і А. Гальчинського та ін. Значний внесок у розвиток концепції історизму зовнішньої політики України зробили В. Бруз, Л. Лещенко, Є. Камінський, М. Кірсенко, В. Манжола, І. Петерс, Г. Цветков, А. Шлепаков. У роботах цих та інших дослідників логічно обґрунтовані етапи становлення і розвитку зовнішньої політики України, основні вектори її реалізації, проблемні питання. Міжнародні відносини незалежної України висвітлювали у своїх працях Гуменюк Б.І., Турчин Я.Б., Горбач О.Н., Дорош Л.О., Чекаленко Л. Д., Федуняк С. Г.

Лише з розпадом СРСР Україна у повній мірі змогла відкрити свої можливості у зовнішній політиці. Складною проблемою перед тодішнім керівництвом країни постало вироблення власної стратегії на міжнародній арені, визначення національних інтересів, розробка геополітичних пріоритетів. Головні засади зовнішньої політики України були викладені у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. та прийнятому Верховною Радою документі «Основні напрями зовнішньої політики України» (1993).

Із розпадом СРСР Україна стала третьою в світі за потужністю ядерною державою після США та Росії. Успадкувавши понад 30 % радянського ядерного потенціалу, Україна використовувала останній як предмет зовнішньополітичного торгу щодо гарантій безпеки з боку ядерних держав. 23 травня 1992 р. було підписано п'ятисторонній протокол (США, Росія, Україна, Білорусь, Казахстан) як додаток до Договору СНО-1 у Лісабоні. Підписавши

¹ Комуно-лібералізм – ідеологічна база, що є сприймабельною і актуальною для людини-маси авантюрного складу відображувальних та пускових механізмів дійсності та активності відповідно.

Лісабонський протокол, Україна приєднувалася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р. та визнавала себе без'ядерною державою. Гарантії щодо безпеки було надано Україні 5 грудня 1994 р. у Будапешті президентами США, Росії та Великої Британії, до яких приєдналися Франція і Китай.

У 2010 р. Україна відмовилася від високозбагаченого урану. Україна постає рубіжною державою як для європейського простору в особі ЄС, так і євразійського в особі РФ і належить до так званої міжсистемної периферії.

У 1991 р. започатковано європейський вектор зовнішньої політики України. Найважливішою сторінкою діалогу Україна-Європейський Союз стало підписання 16 червня 1994 р. Угоди про партнерство та співробітництво між ЄС і Україною. В Угоді виокремлено 17 галузей співробітництва з ЄС, у яких мали бути узгоджені законодавчі положення відповідно до вимог європростору.

12 лютого 2005 р. Кабмін України ухвалив «План дій Україна-ЄС». Протягом 2007-2009 рр. проведено 12 раундів переговорів щодо підготовки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. 24 листопада 2009 р. набув чинності «Порядок денний асоціації Україна-ЄС» на заміну Плану дій між Україною та ЄС. 30 березня 2012 р. у Брюсселі попередньо парафровано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Північноатлантичний вектор розвивався за наступним сценарієм. Вже у січні 1992 року представник України вперше представляв нашу державу у Робочій групі високого рівня Ради Північноатлантичної Співпраці, а у лютому того ж року відбувся перший візит Генерального секретаря НАТО М.Вернера, результатом якого стало запрошення до участі у РПАС. У січні 1994 р. відбувся саміт країн-членів НАТО, на якому було схвалено програму «Партнерство заради миру» (ПЗМ), завданням якої було формування нових відносин безпеки між Північноатлантичним альянсом і його партнерами у збереженні стабільності й миру. Слід зазначити, що Україна першою з країн СНД підписала цей Рамковий документ і перша індивідуальна програма партнерства між Україною і НАТО була офіційно схвалена на спеціальному засіданні Північноатлантичної Ради у вересні того ж року.

З фонду спільної програми, створеної у 1995 р. було виділено кошти на проведення військових навчань за участі українських підрозділів: «Щит миру», «Східний сусід», «Сі бриз» («Морський вітер») тощо.

Пожвавленню діалогу НАТО з Україною сприяла позитивна позиція українського уряду щодо планів розширення Північноатлантичного Альянсу на схід, висловлена Л. Кучмою в березні 1996 р. Невдовзі було вироблено законодавчу базу, в основу якої покладено Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих організаціях» від 3 квітня 1999 р. та Закон України «Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав» від 2 березня 2000 р. Заява Президента і Секретаря РНБО в травні 2002 р. про намір України стати членом Північноатлантичного Альянсу стала логічним завершенням розвитку попередніх українсько-натівських відносин. 22 листопада 2002 р. у Празі було ухвалено «План дій Україна НАТО». Президента В. Ющенка було запрошено до участі в саміті НАТО, що відбувся у штаб-квартирі Альянсу у лютому 2005 р.

У контексті зовнішньополітичної діяльності України стосовно держав Центральної Європи належить чи не найголовніше місце у розбудові зв'язків із Республікою Польща, яка першою визнала українську незалежність. Територіальна близькість двох держав підкріплюється спільністю політико-стратегічних інтересів.

Україна бере участь у роботі 68 міжнародних організацій. З 1992 р. вона є активним учасником творення системи міжнародної безпеки через діяльність в операціях з підтримки миру ООН (ОПМ). 16 червня 2005 р. прийнято Закон «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях». Географія дислокації українського миротворчого контингенту охоплює Афганістан, Боснію, Демократичну Республіку Конго, Грузію, Ефіопію та Еритрею, Косово, Ліван, Східний Тимор, Сьєрра-Леоне, Південний Судан та ін. Упродовж 2000-2001 рр. Україна мала статус непостійного члена Ради Безпеки (РБ) ООН. Під час головування наша держава докладала значних зусиль боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин, зброї масового знищення, міжнародним тероризмом, була одним з ініціаторів реформування

ООН. Упродовж 1995–1999 рр. Україна була членом виконавчої ради ЮНЕСКО.

Не менш важливим є членство та участь України в регіональних структурах, таких як Рада Європи (РЄ), Організація з безпеки і співробітництва Європи (ОБСЄ), Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова (ГУАМ), Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Центральноєвропейська ініціатива (ЦЕІ), СНД та ін. Знаменною подією для України стало головування в ОБСЄ з січня 2013 р., що сприятиме розв'язанню актуальних проблем міжнародної безпеки і співпраці в регіоні.

Отже, в з 1991 по 2014 рр. Україна не обмежувалася виробленням векторів зовнішньополітичного курсу виключно на ЄС, Росію, США, а спрямовувала їх у тих напрямках, які могли забезпечити її інтереси.

КУРАС Дмитро Іванович

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ПОЗИЦІЇ ШЛЯХТИ РУСЬКИХ ВОЄВОДСТВ НАПЕРЕДОДНІ ТА У ХОДІ ЛЮБЛІНСЬКОГО СЕЙМУ 1569 Р.

Відзначення у минулому році 450-ї річниці укладення Люблінської унії дало новий імпульс до наукових дискурсів щодо різних аспектів цієї події. На фоні величезної кількості праць досить складно знайти напрям наукового інтересу, який би мав ознаки новизни й актуальності. Орієнтуючись на історико-правову площину даної проблематики малодослідженим на сьогоднішній день є аспект державно-правової позиції руської шляхти напередодні укладення та в ході дискусій на Люблінському сеймі 1569 року.

Враховуючи більш ніж великий обсяг історіографії, присвяченої Люблінській унії, доцільним вбачається визначити дві складові у її розгляді. По-перше, варто виділити праці узагальнюючого характеру, зорієнтовані на аналіз значного масиву історіографічного матеріалу. Ґрунтовним підходом тут відзначаються роботи Н. Яковенко та Н. Білоус [1]. Також важливим є й той факт, що обидві авторки у більшій або меншій мірі беруть до розгляду й проблему ролі руської шляхти у процесі унійних переговорів, що зумовлено спектром їхніх наукових інтересів. По-друге, ми маємо говорити про вузькопрофільні роботи, присвячені визначеній тематиці. Тут найбільш доцільним вбачається окреслення наративів, які присутні на сьогоднішній день як у польській, так і в українській науці. Важливим вбачається процес трансформації поглядів: від полоноцентризму до сприйняття суб'єктності руської шляхти в унійних процесах 1569 року та від пострадянського наративу «загарбання польськими феодалами» до «третього українського складника Речі Посполитої Двох Народів». Яскравими прикладами тут є праці сучасних польських дослідників Г. Літвіна і Т. Кемпи [2] а також вітчизняних авторів Н. Яковенко, Н. Старченко, В. Михайловського [3].

У розумінні сутності позиції руської шляхти напередодні та в ході Люблінської унії, ключову роль відіграє поставлене Н. Старченко питання про «...формування шляхтою своєї окремої від литвинів і поляків «руської» ідентичності» [4, с. 5]. Багато як українських, так і польських дослідників вважають, що коріння цього процесу лежить в усуненні руської шляхти Великого князівства Литовського від участі у владі після централізаційних реформ князя Вітовта та конфесійних обмежень, накладених Городельською унією. Поворотним же пунктом стали привілеї Сигізмунда Августа, відповідно до яких Волинське, Брацлавське та Київське воєводства (в оригіналі – «Волинська земля» та «Київське князівство») були «повернуті» до складу Польського королівства. Даний процес тлумачився короною як реституція і тому основна увага у цих привілеях приділялася гарантіям рівності у правах громадян ніж власно приєднанню територій. Так навіть побіжний аналіз тексту показує, що в обох документах (дуже схожих за структурою і змістом) – «Привілей повернення Волинської землі Польському королівству» та «Привілей повернення Київського князівства Польській короні» з 11 пунктів 9 присвячені правам і вольностям громадян цих територій [5, с. 111–133].

Трохи раніше до того Сигізмундом Августом були видані привілеї 1563 та 1568 років, якими знімалися конфесійні обмеження щодо православних у Великому князівстві Литовському. Ці кроки короля були не просто банальним підкупом частини шляхти Литви. Регіоналізм шляхти даного періоду як у самій Польщі, так і у Литві є фактом достатньо доведеним у світовій та вітчизняній історіографії. Найважливіший для регіональної шляхти

руських воєводств момент був не тільки у самому факті надання привілеїв, а у тому, яким чином це було оформлено. Король підтверджував свої зобов'язання перед громадянами цих воєводств, формуючи можливості для досить широкої регіональної автономії в контексті самоуправління, права, судочинства і навіть мови [5, с. 112, 116, 123, 127-128].

Спираючись на тенденції закріплення регіональної ідентичності політичного, правового й духовного характеру в середовищі шляхти руських воєводств, варто говорити й про творення третього – руського (українського) складника Речі Посполитої, що яскраво прозвучало на Люблінському сеймі.

Література

1. Яковенко Н. Скільки істориків – стільки уній (з нагоди 440-ліття Люблінської унії) / Яковенко Н. // Український гуманітарний огляд. – Вип. 14 (2009). – С. 9 – 32; Її ж. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України: монографія. Вид. 2-ге перероблене та розширене / Н. Яковенко. – К.: Критика, 2005. – 584 с.; Білоус Н.О. Люблінська унія 1569 р.: історіографічні погляди та інтерпретації (до 440-річчя Люблінської унії) / Білоус Н.О. // Український історичний журнал. – 2010. – № 1. – С. 65-83.
2. Літвін Г. З народу руського. Шляхта Київщини, Волині та Брацлавщини (1569-1648) / Пер. з польськ. Лесі Лисенко. – К.: Дух і Літера, 2016. – 616 с.; Кемпа Т. Волиняни і Люблінська унія 1569 року // Студії і матеріали з історії Волині. – Кременець, 2012. – С.240–265; Його ж. *Magnateria ruska wobec unii lubelskiej (1569)* // *Białoruskie Zeszyty Historyczne*. – Т.16. – 2001. – С. 5–25.
3. Яковенко Наталя. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – початку XVIII століття. – К.: Laugus, 2012. – 472 с.; Старченко Н. Люблінська унія як ресурс формування концепту політичного «народу руського» (1569–1648 рр.) / Н. Старченко // Український історичний журнал. – 2019. – № 2. – С. 4 – 45; Михайловський В. Сенатори Руського, Подільського та Белзького воєводств на Люблінському сеймі 1569 р. / В. Михайловський // Український історичний журнал. – 2019. – № 2. – С. 46 – 66.
- 4 Старченко Н. Люблінська унія як ресурс формування концепту політичного «народу руського» (1569–1648 рр.) / Н. Старченко // Український історичний журнал. – 2019. – № 2. – С. 4 – 45.
5. Люблінська унія 1569 року. Правові акти. Передмова й упорядкування Генрік Літвін. Переклад з польської Марта Боянівська. – К., 2019. – 179 с.

ЛАНОВІЮК Людмила Петрівна

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА: СЕЛО В ПРОСТОРАХ ПАМ'ЯТІ

Без історичної пам'яті неможливе відтворення історії суспільства. Вона є успадкуванням минулого досвіду, що опредметнюється у відповідних культурних формах (традиціях, пам'ятках, мемуарах тощо), а також існує у вигляді історичної свідомості народу. Одним із її виявів є спогади учасників історичних подій, їхні усні перекази, письмові свідчення. Своєрідним арсеналом історичної пам'яті є архіви, музеї, бібліотеки. Пам'ять, свідомість, історія взаємодетерміновані і взаємозалежні. За своєю суттю пам'ять емоційна, особистісно забарвлена, здатна до містифікацій, що зумовлює можливість її деформацій (зокрема й цілеспрямованими зусиллями зацікавлених соціальних груп) [2].

Історична пам'ять – сукупність донаукових, наукових, квазінаукових і ненаукових знань та масових уявлень соціуму про спільне минуле [1]. Ключовою функцією історичної пам'яті є передача досвіду та знань про минуле, як основи самоідентифікації. Для слов'янських народів, в історичній ретроспективі, тут вагомим є фактор села.

У контексті зазначеного варто звернутися до такого локалізованого комеморативного осередку як скансен. Скансен – це розповсюджена форма етнографічних музеїв, що створюються на ґрунті музеєфікації репрезентативних фрагментів етноландшафтного середовища й об'єктів нематеріальної етнокультурної спадщини, це своєрідний архітектурно-етнографічний комплекс під відкритим небом з міні-музеями в окремих будівлях. У них проводиться комплексна реконструкція минулого, історичні побудови якого є не просто окремими експонатами, а утворюють взаємопов'язаний комплекс. Таким чином, отримуємо можливість побувати в реконструйованому населеному пункті минулого, отримуючи загальне уявлення про історію відповідної країни або місцевості. Основна мета і завдання при створенні та функціонуванні музеїв під відкритим небом полягає у збереженні найцікавіших автентичних пам'яток архітектури; створенні умов для вільного доступу до цих будівель широких верств населення, підвищення їхнього культурного рівня; показі у комплексі національної народної культури і архітектури, предметів побуту, знарядь праці, ужиткового мистецтва, тобто створенні моделі середовища, ландшафту; допомозі відродження народних ремесел і

проведенню фольклорних свят; вирішенні наукових проблем, пов'язаних з пошуком, збором, вивченням, реставрацією експонатів.

Музей лемківської культури – скансен у лемківському селі Зиндранова Підкарпатського воєводства неподалік від Дукельського перевалу на кордоні Польщі зі Словаччиною. Музей був заснований у 1968 р. завдяки зусиллям корінного мешканця Зиндранова – Теодора Гоча. Протягом багатьох років музей функціонував як приватна установа, спочатку як хижа пам'яток лемківської культури у домі засновника, пізніше як музей під відкритим небом організований на території села. У наш час музей має статус філії державного Підкарпатського музею в Кросно (Польща). Музей під відкритим небом був створений на лемківському подвір'ї, побудованому наприкінці XIX ст., яке колись було власністю прадіда Теодора Гоча – Теодора Кукели (1862-1955), лемківського сільського писаря. Гоч отримав хату у спадок, а коли побудував новий будинок, хижу прадіда виділив під музейне приміщення. Серед експонатів були костюми, предмети побуту і витвори культури лемків. Музей протягом багатьох років розвивав і утримував Теодор Гоча, тільки у 1990 р. додалось невелике державне співфінансування.

Головним об'єктом етнографічного музею під відкритим небом є хижа Теодора Кукели від 1860 р. До курної хати 1901 р. було додано кухню та димохід. Стайня була побудована 1923 р., а хлів – 1934 р. Інтер'єр хати – це реконструкція кабінету селищного писаря, з архівами, книгами, листами та фотографіями з теренів Лемківщини. У окремій кімнаті, коморі, знаходяться сакральні експонати: залізні хрести, літургійні речі, копії ікон. Також є багата колекція писанок, прикрашена традиційними лемківськими візерунками. Серед господарських інструментів і предметів можна побачити ціп, ткацький верстат, жорна.

Музей зібрав також військові знахідки після операції на Дукельському перевалі: уніформа, каски, зброя, осколки. Також на території музею є інший пам'ятник на честь лемків – жертв таборів у Таллергофі і Явожно. У скансені є також колодязь з журавлем, вітряк від Вапенного, каплиця, циганська кузня з Вільхія, а також меморіальні таблиці лемківським художникам В. Хилаку та І. Русенку [3].

Отже, подібні осередки наскрізь пронизані автентикою. Вони ніби німий пам'ятник тіням забутих предків.

Література:

1. История и память: историческая культура Европы до начала нового времени / Под редакцией Л.П. Репиной. – М.: Кругъ, 2006. – С. 24.
2. Пам'ять історична / Г.Горак // Історична наука: термінологічний і понятійний довідник: навч. посіб. для студ. вузів / В.М. Литвин, В.І. Гусев, А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2002. – С. 281.
3. Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zyndranowa.org/pl/kontakt/>

МАКСИМЧУК Валентин Спиридонович ПРО ПРИМИРЕННЯ ДВОХ СУСІДНІХ НАРОДІВ І ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОГО МИНУЛОГО

Тема взаємовідносин між польським і українським народами дуже актуальна і важлива. Складними вони були на протязі століть. Не простими ці стосунки залишаються і сьогодні.

Хочемо нагадати: у Польщі й України однакова доля – страждати від Росії. Польща через неї у минулому позбулася незалежності, польські патріоти змушені були полишити батьківщину, велика частина населення була депортована до Сибіру, багато загинули.

То яке моральне право має посол Польщі, як це сталося нещодавно, вказувати країні, яка воює з віковичним ворогом, яких героїв нам шанувати?

Під час повстання поляків під проводом Костюшка 13.04. 1794 року у Варшаві було захоплено російські архіви. Вони були опрацьовані і опубліковані під назвою « Тестамент Петра Великого ». У своєму заповіті Петро І подає своїм нащадкам « сміливі думки » про те, як підпорядкувати Європу Росії, зокрема там йдеться про таке:

- підтримувати державу в стані безупинної війни;
- всіма можливими засобами розширюватися на Північ вздовж Балтійського моря і на Південь уздовж Чорного моря;

- у Польщі підтримувати анархію, впливати на королівські вибори, за кожної нагоди дробити її і врешті цілковито підкорювати Росії;
- будь-якою ціною втручатися в європейські і, особливо, німецькі війни.

Вживати для цього всіх засобів: силу, хитрощі, підкуп й підлецування. Завжди прикидатися союзницею Австрії і користуватися найменшим приводом аби впрягати її в руйнівні війни.

І всі уряди Росії неухильно виконують ці рекомендації свого імператора, особливо Путін. Не треба розвідувати його плани, читайте «Тестамент» і будете знати всі його наступні кроки.

157 років тому в Польщі, на той час російській колонії, вибухнуло потужне національно-визвольне повстання, яке охопило і Литву, і Білорусію, і частину правобережної України. Його гаслом було: «За нашу і вашу свободу!». Саме ці слова на прапорах об'єднували повстанців, у лавах яких було й чимало українців. На жаль, тривалий час героїчна участь українців у польських повстаннях, зокрема в січневому 1863-ого року замовчувалась – чи не тому, що воно було спрямоване проти царської Росії.

2018-й розпочався для польського і литовського народів урочистостями з нагоди 155-ліття Січневого повстання 1863 року. Та якщо в Польщі й Литві широко відзначали ці події, вшанували пам'ять героїв повстання на державному рівні, то в Україні цю дату просто обминули належною увагою. А даремно! Адже ж головним гаслом, яке всіх об'єднувало, були слова: «За нашу і вашу свободу!» «Відома участь у ньому козаків.

Тож в історичному аспекті висвітлення ролі українців у повстанні є ще одним кроком до євроінтеграції, до повернення України в сім'ю народів, оскільки і географічно, й історично Україна завжди була центром Європи, штучно відірвана московітами від неї на довгий період. Адже треба пам'ятати, що в цьому повстанні полягло 30000 чоловік, а майже 50000 ув'язнено й відправлено до Сибіру. Ще більше репресовано в інший спосіб. Потрібно повернути пам'ять про багатьох осіб, серед них Андрій Потебня, Зигмунд Сераковський, Ярослав Домбровський, Мельхіор Чижик, Броніслав Бобинський, Октавіан Шушкевич, Володимир Галлер, Олександр Минятов, Зигмунд Павловський та інші. Проти України йде відкрита війна московітів, а проти Польщі – таємна, але не менш агресивна, яка має далекі плани знищення польської держави. Тому важливо сьогодні згадати і пам'ятати по обидва боки українсько-польського кордону тих героїв, хто пліч-о-пліч боровся за спільні ідеали, «за нашу і вашу свободу».

У південних районах королівства Польського і в Литві повстанці ще протрималися зиму 1863-1864 років, але до травня 1864 року останні вогнища опору були придушені. Було страчено Зигмунта Падлевського, Антанаса Мацкавючаса, Костянтина Калиновського, Ромуальда Траугута, Олександра Вашковського – останнього повстанського начальника Варшави, сотні інших видатних повстанських керівників; тисячі рядових повстанців пішли в Сибір, на каторгу, серед них були й жінки.

7 травня у Біржанських лісах відбулася найкровопролитніша битва загонів Доленго (Зигмунта Сераковського), озброєних косами та мисливськими рушницями з добірними стрільцями імператорської гвардії. У цьому бою Сераковського було тяжко поранено. Після цього дії повстанців втратили єдність.

Майже тисяча офіцерів і солдатів царської російської армії відмовилися тоді стати катами польського народу, не давши себе засліпити штучно створеним антагонізмом між націями. Вони перейшли на бік борців за визволення, показуючи чудеса героїзму та самовідданості. 183 з них захопили карателі в полон, 134 розстріляно чи повішено за вироком польових судів царату. Вдалося встановити близько сотні імен українців – учасників польського повстання, а скільки їх було насправді? Ось деякі з них, тих, що відомі:

1. Іван Нечай, створив і очолив повстанський загін, в якому було кілька сот українців. 19 березня 1863 року був поранений і страчений російськими карателями. Усе діловодство вів двома мовами – українською і польською.

2. На околиці міста Серада, отримавши тридцять поранень, загинув двадцятидворічний українець Макар Драгомерецький, повстанський командир під псевдонімом «Князь». Досі зберігся пам'ятник на його могилі.

3. Богдан Павло, піхотинець, капітан російської армії. Був начальником штабу Краківської дивізії. Про його мужність і військовий талант ходили легенди. Після придушення повстання емігрував, брав активну участь у підготовці нового збройного виступу.

4. Власенко Никифір Лазаревич воював у загоні Окунівського. Потрапив у полон і 23 грудня 1863 року військово-польовий суд засудив Власенка до розстрілу.

5. Воробець Павло, походив із селян Волинської губернії. Служив вахмістром у повстанському загоні Бжески. Був розстріляний разом з повстанцем Яном Домбровським.

І ще багато-багато серед встановлених і не пом'янутих. Загалом же українці становили близько тридцяти відсотків військовослужбовців царської армії, які приєдналися до повстанців. А скільки поляків сьогодні воює на боці українців на Сході України з московитами? Цікаве питання і важливе для наших взаємовідносин...

Це ж і ваше майбутнє вирішується нині на Сході, шановні західні сусіди ... Невже ви так швидко забули своє страхітливе минуле?

Чому повстання зазнало поразки? Причин кілька, які повторюються у кожному столітті. Передусім – відсутність єдності у керівництві. Там брали гору то представники демократичного руху, то реакційно-консервативні сили, які прагнули відновити Польщу в кордонах 1773 року з безроздільним пануванням шляхти над покріпаченим селянством. Звичайно цього не могло підтримати населення України, яке у 1861 році було звільнене від кріпацтва.

Україні й Польщі є що прощати навзаєм. Доки ми не навчимося прощати й розуміти один одного, доти історичні проблеми й образи заважатимуть нам рухатися вперед шляхом прогресу, доти « мертвий хапатиме живого ».

Але громадськості Польщі варто нагадати деякі факти не дуже далекого минулого, події, які були підготовлені і виконані спецслужбами гітлерівської Німеччини та СРСР. А ще спровоковані керівництвом Польщі своїми злочинними діями проти етнічних українців у 20-30-40- і роки XX століття, що мають усі ознаки геноциду. Це – невідома польсько-українська війна на Волині 1943 року. Історик і публіцист, народний депутат України Володимир Вятрович, у науковому дослідженні «За лаштунками «Волині-43». Невідома польсько-українська війна» дуже об'єктивно і неупереджено описав ті події, які хвилюють вже не одне покоління поляків і українців. Він справедливо запитує: «Хто ховався і продовжує ховатися за лаштунками подій польсько-української війни? Хто отримує політичні дивіденди з історії протистояння двох найчисленніших європейських народів, що виборювали свою державність під владою імперій?».

У теперішній час проявилась однобокість в оцінюванні цього конфлікту. Уже 89% опитаних поляків вважає, що його жертвами були тільки поляки, лише 9% – поляки й українці. Згідно з тим само опитуванням 2009 року, саме українців (на базі родинних спогадів) було названо головним ворогом поляків у Другій світовій війні (так заявили понад 63 відсотки опитаних. Німці опинилися на 2-му місці (62 %), росіяни – на третьому (57 %).

Останнім часом посилилася у Польщі діяльність різного роду ультраправих організацій, зокрема підтримуваних Росією. Вони плюндрують українські могили на польських територіях, починаючи з 2014р., нападають на українські хресні ходи, зривають українські фестивалі.

22.07.2016 р. відбулося голосування у польському сеймі, постанову «Про вшанування жертв геноциду, вчиненого українськими націоналістами щодо громадян Другої Речі Посполитої в 1943-1945 рр. « підтримали 432 депутати, жоден не проголосував проти. Згідно з текстом цього акту, винними у цьому « геноциді » називають « цивільні структури ОУН, збройні формування УПА, дивізію СС « Галичина ». Поза всякими сумнівами, ця постанова прийнята під тиском Москви. А чому ж ні слова не сказано про армію РОА генерала Власова, яка виконувала і в Україні, і за її межами поліцейські функції? Ціла армія. У тому числі і в Польщі і в Україні.

21 тис. поляків знищено більшовиками у Катині, а більше 100 чоловік – цвіт польської нації – уже в наш час у літаку під Смоленськом російськими фашистами. Чому це не стає у центрі уваги польських патріотичних організацій? Очевидно, хто править бал у Польщі і її спецслужбах, а ще слід пам'ятати про чисельну армію шпигунів, агентів, завербованих під час

окупації Польщі Радянським Союзом, КДБ, ФСБ Росії під час перебування поляків у службових відрядженнях. Але все-таки, чому мовчить громадськість Польщі про мільйони поляків, убитих нацистським та комуністичним режимами? Мовчить приспана золотим тільцем совість...

Знищення української Холмщини 1944 року – геноцид проти українців. Польсько-українська війна у перші місяці 1944 р. вилилася у масові знищення українських сіл, які поляки сприймали як можливу оперативну базу для розвитку українського руху. Мордували і вбивали цілі українські родини, не милували навіть маленьких дітей. Тільки за період з 10 березня до 5 квітня було знищено 36 українських сіл, замордовано 875 осіб. Це лише на Грубешівщині. Під час польських березневих акцій добре озброєною Армією Крайовою убито біля 2000 українських селян, найбільше жінок і дітей. Особливу жорстокість вояки АК проявляли до православних священників, вбивали їх та палили церкви.

Це була жорстока війна, але війна. Відомий польський історик Ришард Тохонецький зазначив: «На основі знаних мені польських, українських документів і усних переказів не можна визнати, що діяльність українських партизанів була спрямована в спосіб свідомий і цілеспрямований на винищення польського населення».

Чому ж ні польська сторона, ні Росія не хочуть дати чесну і справедливую оцінку польсько-українським війнам? Тому що це не вигідно ні Польщі, ні Росії, яка також є суб'єктом геноциду проти української нації.

Література

1. Вятрович В. За лаштунками «Волині – 43». Харків: «Клуб сімейного дозвілля», 2017, 303 с.
2. Кулиняк Д., Дерек І. За нашу і вашу свободу. Київ: «Саміт-Книга», 2018, 112 с.
3. Менджецький В., Брацисевич Є. Польща – нарис історії. Варшава: 2015, 367 с.
4. Савка Богдан. Забути не маємо права. «Джура», Тернопіль: 1998, 252 с.

МАРТИЧЕНКО Олександр Володимирович ТРАГІЧНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ: ВОЛИНЬСЬКА ТРАГЕДІЯ

Багато сторінок історії об'єднує Україну та Польщу. Є події, якими можна пишатися, а є такі, які потребують ретельного наукового дослідження та аналізу, як документів так і свідчень. Одна з таких історичних подій і є Волинська трагедія, яку треба ретельно вивчити та проаналізувати.

Тема «Волинської трагедії» не лежить в основі українського суспільно-політичного дискурсу. Однак, інакша ситуація у Польщі. «Етнічна чистка винятково польського населення» – позиція польської традиційної історіографії. Дослідження показує, що польські науковці час від часу приводять різну кількість жертв і знищених населених пунктів, але не поспішають з фактами. Так, ще у 1989 р. Тадеуш Ольшанський наводив приклад 5 тис. винищених поляків у селі Киселин, хоча й самостійно звернув увагу на те, що до війни в селищі проживало близько півтисячі людей, причому вони були православними.

Протягом наступних тридцяти років нічого не змінилося кардинально. Ярослав Царук провів аналітичне дослідження кількості жертв у Володимир-Волинському районі. Результат – кількість жертв завищена поляками у 4 рази, а занижена українцями у 25 разів.

Польща дуже чітко зафіксувала свою увагу на цьому питанні. Поляки звинувачують українську сторону у трагедії, але Україна може відповідати тим самим, адже на Волині діяли польські партизани, які ненавиділи УПА. Науковець В. Сергійчук: «Польська спільнота неодноразово провокувала антиукраїнські акції з боку німецької адміністрації.» Українські націоналісти взяли за мету перешкоджання майбутнім претензіям поляків на Волинські землі.

Українці не встигають реагувати на польські заяви, а поляки не намагаються їх виразно аргументувати. У дискусіях про «Волинську трагедію» українська сторона беззаперечно займала програшну позицію. Ми просто не встигали відповідати на звинувачення з боку польської сторони, які вони щедро висували. У 2016 р. польський Сейм ухвалив постанову про відзначення дня пам'яті про Волинську трагедію. Можна сказати, що вони самостійно дали трактування тим подіям та переклали відповідальність лише на нашу сторону. Дуже зручно використовувати гасла «геноцид», або «різня» для прикриття злочинів зі свого боку. Але 8 липня 2018 року п'ятий президент України П. Порошенко зробив крок у відповідь, відкривши

пам'ятник українцям у Сагрині, що постраждали від Армії Крайової та Батальйонів Хлопських.

Також, приємний той факт, що існують історії про «добрих українців» у виді книжок, що дає змогу розвінчувати односторонні претензії з боку поляків. Це також наглядно зображує, як польські заяви часто суперечать історичним фактам. Достатньо переглянути певні документи того часу, щоб побачити страждання українців. Наприклад, ще до Волинської трагедії польська поліція разом з німцями знищила велику частину українців, навіть жінок і дітей не жаліли. Про це було повідомлено ЦК КП(б)У радянськими партизанами. А польський представник, наприклад, писав: «Величезних втрат було завдано українській людині», коли звітував до лондонського уряду. Тож, важливим є акцентування уваги на подібних фактах, необхідно зазирнути глибше, побачити першопричину Волинської різни.

Прийняте Сеймом рішення важко не назвати «антиукраїнським». Перші наслідки почались майже одразу, коли комітет з закордонних справ Верховної Ради вступив із жорсткою заявою назвавши це рішення «провокативною акцією націоналістичних сил у Республіці Польща, свідомо спрямованою на піддрив дружньої атмосфери українсько-польських взаємин». Та й справді, соціологічні дослідження показують, що рівень симпатії поляків до українців впав на 9% (з 36 до 27).

Отже, в Україні вже давно з'явилися охочі прийняти справедливе рішення стосовно Польщі та Волинського питання, наприклад, також визнати геноцидом операцію «Вісла» – депортацію сотень тисяч українців з теренів нинішньої східної Польщі. Водночас, враховуючи положення України сьогодні, важливо бути обережними, аби остаточно не втратити союзника та не викликати ще більшу антипатію між сусідніми народами.

Література:

1. Кентій А. Українська повстанська армія в 1942-1943 рр. – К., 1999.
2. Інтернет – ресурс bbc.com/ukrainian/politics
3. Пушук І. Трагедія українсько-польського протистояння на Волині 1938-1944 рр. – Луцьк, Твердиня. – 2011.

МАХАРИНЕЦЬ Михайло Євгенович

ПОЛЬСЬКЕ ОСАДНИЦТВО НА ВОЛИНІ (1921-1939 РР.)

Правовою основою польського осадництва стали закони від 17 грудня 1920 р., які передбачали заселення військовими колоністами земель Волинського воєводства і передачу в безоплатне користування до 45 га землі колишнім воїнам, котрі відзначилися у польсько-українській та польсько-радянській війнах. Ці новостворені господарства не можна було продавати, чи передавати іншим особам без дозволу уряду протягом 25 років. Згідно з рішеннями Ради Міністрів від 23 березня 1921 р. і 26 квітня 1922 р., був створений фонд допомоги військовим осадникам, який щорічно виділяв різні суми для допомоги осадникам. До кінця 1922 р. на запровадження програми польської колонізації на Волині і Поліссі було виділено 245 тис. га сільськогосподарських угідь. Однак вони були недостатніми для забезпечення умов нормальної праці на землі. На Волині у власність держави перейшло 111 тис. га земель, на яких розмістилися господарства польських військових осадників і цивільних колоністів [1, с. 27].

Мета, яку переслідувала польська влада, створюючи господарства військових колоністів лежала не стільки в економічній, скільки в національній сфері – полонізація краю через збільшення польського населення. Це була свідомо політика польських урядових кіл, які вважали польське осадництво на західноукраїнських землях однією з головних опор польського управління східними територіями.

Найактивніший період колонізації припав на першу половину 1920 -х рр., коли ринкова ціна на землю була значно нижчою, ніж у наступні роки. Питома вага поляків серед покупців земельних ділянок сягала 75-80%. У другій половині 1920-х рр. наплив польських осадників і колоністів на Волинь зменшився, а в 1930-х майже зовсім припинився. Польські економісти швидко переконалися, що військове осадництво не дає бажаних економічних і політичних результатів. Давалися взнаки відсутність або недостатність інвентаря, технічних засобів, нефаховість колишніх військових. Структура військового осадництва була така: 41% рядові, 42% підстаршини, 12% молодших старшин, 4% штабних старшин, 1% генералів. Колишні військовики не мали досвіду в сільському господарстві, тому їхня діяльність виявилась

неефективною. Головною ж причиною гальмування урядової програми колонізації було зростання цін на землю та загальна криза аграрного сектору в країні та пов'язана з нею заборгованість селянських господарств. Ще одним чинником став зростаючий партизансько-повстанський рух місцевого населення, організаційно і матеріально підтримуваний СРСР, направлений в тому числі і проти польських колоністів – розбійні напади, підпали, крадіжка врожаю та інвентарю [2, с. 324-325].

Осадники діставали кращі землі на теренах, де проблеми, пов'язані з перенаселенням села були особливо болісними, зокрема, на півдні Волині. Так, на 1939 р. у Здолбунівському повіті нараховувалось 270 військових осадників, їх 15 господарств володіли 3733,5 га землі [3, акр. 1]. У Костопільському повіті нараховувалось 128 господарств військових осадників, що володіли 2265 га землі, у Дубнівському – 479 господарств володіли 7543 га землі. Але найбільше військових осад розташовувались у Рівненському повіті – 615 і вони володіли 7545 га землі [4, акр. 2]. Слід підкреслити, що середній розмір садиби військового осадника в кілька разів перевищував середній розмір господарства місцевого селянина. Зросла і кількість польського населення, так у 1921-1939 рр. на Волині кількість мешканців польської національності зросла майже вдвічі з 191 тис. до 360 тис. [3, с. 331].

Польська аграрна колонізація не дала позитивних економічних наслідків, натомість ще більше призвела до загострення українсько-польських стосунків в краї. В умовах нестачі землі для місцевих селян поява польських колоністів, які отримали землю, не тільки не послабила складну економічну ситуацію, а навпаки стала причиною загострення соціально-економічних проблем на Волині.

Література:

1. Васюта І.К. Соціально-економічні відносини на селі Західної України до возз'єднання (1918-1939). – Львів: Вища школа, 1978. – 192с.
2. Гудь Б. З історії етносоціальних конфліктів. Українці й поляки на Наддніпрянщині, Волині й у Східній Галичині в XIX – першій половині XX ст. – Харків: Акта, 2018. – 482с.
3. Державний архів Рівненської області (ДАРО), ф. Р. 635, оп. 3, спр. 65, 6 арк.
4. ДАРО, ф. Р 635, оп. 3, спр. 24, 9 арк.

МОМОТЮК Даша

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ В 1939-1947 РОКАХ

З початком Другої світової війни українське населення не виявило особливої лояльності до Польщі у німецько-польському протистоянні, що пояснюється дискримінацією українців з боку Другої Речі Посполитої у міжвоєнний період. На практиці все складалось досить неоднозначно. В лавах війська польського воювало близько 120 тисяч мобілізованих українців. Західну Україну охопили повстанські виступи, організовані ОУН, у відповідь на які вперше в Другій світовій війні було проведено каральні акції проти українських сіл польськими військовими. На Волині, яка увійшла до складу райхскомісаріату «Україна», німці протегували полякам, що викликало взаємну недовіру між окупованими народами. На теренах Надсяння й Підляшшя (Генеральне губернаторство) у листопаді 1942 – лютому 1943 років нацисти виселили поляків із низки сіл, заселивши на їхні місця українців. Загони Армії Крайової розцінили це як «співпрацю українців з німцями проти поляків» і в березні 1943 року розпочали акції помсти, які вилилися масовим убивством українців, тисячі українців змушені були рятуватися втечею на Волинь. Це спрацьовувало на користь окупаційній владі, яка саме і прагнула до подібного протистояння між поляками та українцями.

У райхскомісаріаті «Україна» на Волині чимало поляків служило в окупаційній адміністрації. Поряд із цим нацисти перекинули з Генерального губернаторства близько 6 тисяч бійців поліцейських батальйонів, укомплектованих поляками. Саме на Волині навесні 1943 року відбулася ескалація міжетнічного конфлікту. Польська поліція брала участь у німецьких каральних акціях проти українців (наприклад, село Дермань, 30 травня 1943 року), польське підпілля Армії Крайової готувало плани відновлення довоєнної польської влади в Західній Україні, а щойно створена Українська повстанська армія розпочала антинацистське повстання. Роз'ятрені чутками про антиукраїнські погроми на Холмщині й Підляшші українські повстанці ліквідовували найактивніших колабораціоністів з числа поляків. Часто

при цьому страждали їхні родини.

Провід ОУН декілька разів ініціював перемовини з польським підпіллям про припинення боротьби, але кожного разу на заваді ставало небажання поляків зректися українських земель.

Багато українських істориків вважають, що значною мірою саме така позиція поляків, а не радикальний націоналізм ОУН(б) та керованої нею УПА, стала головною причиною проведення повстанцями збройних акцій проти польських колоній та сіл у 1943–1944 роках. Адже етнічні чистки поляків раніше не планувалися оунівцями, а стали прямим наслідком розвитку подій уже під час німецько-радянської війни. Таке припущення підтверджує, зокрема, відсутність фактів масового знищення поляків у Кам'янець-Подільській, Вінницькій, Житомирській, областях, де у 1943–1944 роках загони УПА були доволі активними. Однак, у цьому регіоні поляки не становили загрози державницьким прагненням українців, оскільки не претендували на включення зазначених земель до складу повоєнної Польщі. Припинив польсько-українське протистояння в Західній Україні лише прихід радянських військ.

Однак конфлікт продовжувався на Закерзонні – Холмщині, Підляшші, Надсянні, Лемківщині, українських етнічних землях у складі соціалістичної Польщі. За домовленостями між Польщею і УРСР з вересня 1944 року відбувався обмін населенням. Поляків із Західної України переселяли в Польщу, а українців із Польщі – в Україну. Щоб прискорити репатріацію українців, які робили це неохоче, з кінця 1945 року польський комуністичний уряд вдався до примусової депортації із застосуванням війська. Тепер загони УПА стали в обороні українських сіл від виселення.

28 квітня – 28 липня 1947 року польська комуністична влада провела операцію «Вісла». Було виселено вглиб Польщі понад 140 тис. українців, які ще залишалися на своїх корінних землях. Оскільки тепер українська територія Закерзоння була знелюднена, то дальша боротьба УПА втрачала сенс. Акція «Вісла» поставила крапку в українсько-польському збройному протистоянні 1942 – 1947 років. Крім депортованих в ході акції «Вісла», у 1945–1947 років польські комуністи примусово переселили в УРСР півмільйона українців, ще 10-12 тис. цивільних загинуло. У боях із польськими військами і їхніми чехословацькими союзниками полягло 2-3 тисячі українських повстанців і членів ОУН.

Література:

1. Аналітичний огляд «Волинська трагедія 1943 – 1944 рр. в пам'яті українського та польського народів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua:8080/ua/publication/print/1664.htm>
2. Українсько-польський конфлікт в період Другої світової війни: спроби порозуміння [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naub.ua.edu.ua/2016/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82-%D0%B2-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96/>
3. Українсько-польське протистояння в 1939-1947 роках [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://staradm.gov.ua/1816-ukraiinsko-polske-protistoiannia-v-1939-1947-rokah.html>
4. Ухач Василь. Українсько-польські взаємини 1942 – 1944 рр.: сучасний історіографічний дискурс (вибрані аспекти) [Електронний ресурс]. Режим доступу: [file:///D:/Programs/eehb_2017_Spets.vip.2_13%20\(3\).pdf](file:///D:/Programs/eehb_2017_Spets.vip.2_13%20(3).pdf)

ОЛІЦЬКИЙ В'ячеслав Олександрович УКРАЇНСЬКА СКЛАДОВА У ПРОГОЛОШЕННІ АВТОКЕФАЛІЇ ПОЛЬСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Становлення помісної Православної Церкви України актуалізує питання проголошення автокефалії у ХХ ст., за принципами яких отримала свою самостійність і ПЦУ. Дана проблема важлива не лише для визнання української церкви іншими помісними церквами, але і для налагодження канонічних відносин із православними церквами на теренах ЄС, що сприятиме і розвитку добросусідських відносин України та її євроінтеграції. Особливо актуальним в даному контексті є польське питання, адже в процесі проголошення автокефалії Польської Православної Церкви та її становлення на державно-територіальних засадах, більшість кліру та віруючих становили українці, а значну частину канонічної території ППЦ становили етнічні українські землі, відтак важливою була саме українська складова.

Після закінчення Першої світової війни, на Версальській мирній конференції у листопаді 1918 р. винесено рішення про відновлення Речі Посполитої Польської. За Ризьким мирним договором 1921 р. Західна Волинь разом із Західним Поліссям, Холмщиною, Підляшшям та Східною Галичиною виявилися в складі Польщі. За переписом 1921 р. на цих територіях проживало 2700 тис. православних українців, які складали 70% усіх православних Польщі, ще 29% складали білоруси. Православні українці входили до чотирьох єпархій: Варшавсько-Холмської (40 парафій), Гродненської (150 парафій), Пінсько-Новогрудської (200 парафій) та Волинської (750 парафій) та мали шість архієреїв [2, с. 33–34; 3, с. 37–38; 4, с. 497].

У 1921 р. польський уряд звернувся до патріарха Тихона із запитом про автокефалію, але отримав лише екзархат. У 1922 р. з огляду на церковну смуту та ситуацію в Росії, Архиєрейський собор схвалив постанову про отримання автокефалії від Константинополя, від якого 13 листопада 1924 р. Польська Православна Церква і отримала Томос про автокефалію. На відміну від інших помісних православних церков які визнали ППЦ, проти такого рішення у 1928 р. та 1930 р., неодноразово, із листами на адресу предстоятеля ППЦ виступав заступник патріаршого місцєблюстителя РПЦ митрополит Сергій (Страгородський) [4, с. 507–508].

Важливе рішення для сучасного українського православ'я було закладено в Томосі про автокефалію Польської церкви, визнавалася неканонічність підпорядкування Київської митрополії Московському патріархатові у 1686 р. Зважаючи на це, Константинопольський патріархат вважав її власною канонічною територією, тому і надав їй автокефалію. Православне населення Польщі компактно заселяло її східні території. Найбільшою єпархією проголошеної автокефальної церкви була Волинська єпархія. Це навіть дало можливість УПЦ КП на початку 2000-х рр. заявити, що частина Української церкви в складі Польської держави отримала самостійність у 1924 р. [1, с. 43].

З огляду на значну українську складову в проголошенні польської автокефалії, вона дала можливість провести значну українізацію церковного життя, адже більшість парафіян становили українці для яких були надзвичайно важливими дані проблеми. Розуміння важливості українського сегменту в отриманні автокефалії, як з боку ієрархів ППЦ так і з боку православних українців, дало можливість відродити УАПЦ в роки Другої світової війни.

Отже, українська складова відіграла важливу роль в отриманні автокефалії Польської Православної Церкви, адже переважна більшість її парафіян складали українці, а сама церква була представлена переважно на етнічних українських землях, які виявилися в складі відродженої Польщі внаслідок підписання Ризького мирного договору 1921 р. Разом із тим, Томос ППЦ мав важливу роль в отриманні автокефалії ПЦУ в січні 2019 р. Можна говорити, що саме проголошення ППЦ стало одним із кроків до автокефалії ПЦУ, адже було ухвалено рішення про невизнання передачі Київської митрополії 1686 р. та визнання її канонічною територією Вселенського патріархату, а умови в яких виявилася Українська церква в кінці ХХ ст. були багато в чому схожими із умовами в яких була Польська церква на поч. ХХ ст. Це має сприяти визнанню ПЦУ з боку ППЦ та налагодження їх канонічних зв'язків та співпраці.

Література:

1. «Київський Патріархат – Помісна Українська Православна Церква». Історико-канонічна декларація Архиєрейського Собору Української Православної Церкви Київського патріархату від 19 квітня 2007 року. К.: Видавничий відділ УПЦ КП, 2007. 167 с.
2. Альошина О.А. Положення та інституційне оформлення Православної церкви в Польщі у 20–30-х рр. ХХ ст. *Гілея: науковий вісник*. 2013. Вип. 79. С. 33–35.
3. Власовський І. Нарис історії Української православної церкви: у IV т. Т. IV: ХХ ст. Нью Йорк: БАВНД БРУК, 1966. Репринт: К.: АТ «Книга», 1998. 416 с.
4. Ісиченко І. Історія Христової Церкви в Україні. Акта, 2013. 759 с.

ПОТИЛЬЧАК Олександр Валентинович

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ТА ІНТЕРНОВАНИХ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ДОСВІД 2013-2017 РОКІВ

Важливим напрямком науково-гуманітарного співробітництва вчених України та Польщі перших двох десятиліть ХХІ ст. є дослідження драматичної й трагічної історії військовополонених та інтернованих періоду Другої світової війни. Поштовхом до розвитку

цих студій в Росії, Україні та інших державах пострадянського простору, стало поступове відкриття у 1990-х рр. практично недоступних навіть у період горбачовської «перебудови» фондів архівів радянських спецслужб. Останній процес створив умови доступу до цього джерельного масиву й польських дослідників, які наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. взяли інтенсивно й переважно на матеріалах російських архівів вивчати проблему трагічної долі десятків тисяч інтернованих до радянських таборів поляків, знищених за наказом Й. Сталіна та Л. Берії навесні 1940 р. На початку 2000-х рр. проблема радянського військового полону, зокрема й згаданий її аспект, привернула увагу українських вчених [1; 2; 3].

Проте особливого розвитку згадана проблематика набула саме в останні роки, коли польськими й українськими істориками, за підтримки урядів обох держав-стратегічних партнерів, було ініційовано проведення тематичних наукових конференцій. Цикл таких наукових форумів започатковано Інститутом національної пам'яті Республіки Польща. Одна з перших конференцій була проведена 3-4 грудня 2015 р. у Білостоку, на базі тамтешнього Музею пам'яті Сибіру. Не обійшли її учасники й теми долі військовополонених та інтернованих поляків в радянських таборах на території УРСР. Зокрема, В. Золотарьов оприлюднив результати свого дослідження історії створення та діяльності виправно-трудового табору НКВС на будівництві автошляху Рівне-Львів у 1939-1940 рр., де масово використовувалася праця інтернованих вояків польської армії. Аналізу проблеми інтернування та примусового трудового використання польських громадян у 1944-1945 рр. в СРСР, зокрема й на території України, було присвячено доповідь Т. Волша [5, s. 21-53; 81-87].

Ідея започаткувати проведення спеціалізованих тематичних наукових конференцій, присвячених проблематиці радянського військового полону та інтернування належить директору філії Польського інституту національної пам'яті в Людзі Д. Рогуту. Готуючи таке зібрання науковців, передусім із країн східної та центральної Європи, організатори підготували та видали колективну монографію «Радянські табори для військовополонених та інтернованих 1939-1956». Серед статей, опублікованих у збірнику, дослідження В. Золотарьова присвячене одному з найтрагічніших епізодів історії радянського військового полону початку Другої світової війни – стратам польських офіцерів у Харкові в 1940 р. [8, s. 25-45]. М. Биковська дослідила долю поляків Віленського краю, які в 1945-1946 рр. опинилися в перевірочно-фільтраційному таборі НКВС СРСР № 240 в Донбасі [4, 73-88].

Перша спеціалізована конференція присвячена проблемі радянського військового полону 1939-1956 рр. відбулася в Лодзі 8-9 листопада 2017 р. Дводенні наукові дискусії на шести панелях форуму об'єднали відомих дослідників окресленої проблематики з Польщі, Білорусі, Грузії, Естонії, Литви, Німеччини, Росії, України, Угорщини, Фінляндії. Напрацювання та здобутки українських дослідників радянського військового полону періоду Другої світової війни на конференції репрезентував автор цієї доповіді. Наш виступ був присвячений темі організації, розбудови та діяльності системи таборів НКВС (МВС) СРСР для військовополонених на території України у 1939-1954 рр. У цьому контексті йшлося також і про долю польських інтернованих військовослужбовців у таборах на території УРСР в 1939-1940 рр. [6].

Другу міжнародну наукову конференцію «Переможці та переможені – в'язні радянських таборів» організатори планували провести в Лодзі 4-5 червня 2020 р., проте через відомі усім нам обставини, форум перенесено на 2021 р.

Література:

1. Потильчак О. В. Польські вояки в советських таборах для військовополонених (до підсумків історичного вивчення «Катинської справи»). Визвольний шлях. 2002. Кн. 7(652). С. 68-77.
2. Потильчак О. В. Радянські табори для інтернованих поляків в Українській РСР у 1939-1941 рр. Гадяцька угода в контексті польсько-українських відносин. Збірник наукових праць. Житомир, 2013. С. 207-217;
3. Чайковский А.С. Плен. За чужие и свои грехи (Военнопленные и интернированные в Украине в 1939-1953 гг.). Київ: Парламентское издательство, 2002. С. 30, 60.
4. Bykowska Milena. Polacy z Wileńszczyzny w obozie kontrolno-filtracyjnym nr 240 w Donbasie (1945–1946). Sowietkie obozy dla jeńców wojennych i internowanych 1939-1956. Przykłady wybranych narodów; red. Jerzy Bednarek, Dariusz Rogut, Łódź – Warszawa 2018. 73-88 s.
5. Gułag. Struktury, kadry, więźniowie; red. Dariusz Rogut, Wojciech Ślezyński; Instytut Pamięci Narodowej. Białystok, 2018. 236 s.

6. Potylczak Aleksander (Prof., Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny w Kijowie) Sowieckie obozy dla jeńców wojennych na terytorium Ukrainy (1939–1954) – aspekt strukturalno-organizacyjny Międzynarodowa konferencja naukowa „Zwycięzcy i zwyciężeni – więźniowie obozów sowieckich»; Łódź, 8-9 listopada 2017. Program konferencji.
7. Sowieckie obozy dla jeńców wojennych i internowanych 1939-1956. Przykłady wybranych narodów; red. Jerzy Bednarek, Dariusz Rogut, Łódź – Warszawa 2018. 244 s.
8. Zołotariow Wadim. Egzekucje oficerów polskich w Charkowie w 1940 r. Sowieckie obozy dla jeńców wojennych i internowanych 1939-1956. Przykłady wybranych narodów; red. Jerzy Bednarek, Dariusz Rogut, Łódź – Warszawa 2018. 25-45 s.

РАВИКОВИЧ Ірина Вікторівна

ПОЛЬСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВІЙНИ XVII СТОЛІТТЯ: МІЖНАРОДНЕ ЗНАЧЕННЯ

Війни між Річчю Посполитою і Османською імперією XVII століття велись головним чином за володіння українськими землями.

Хотинська війна 1620-1621 років – війна султанської Османської імперії проти Речі Посполитої, яка відзначилася 4-тижневою битвою об'єднаних сил польського шляхетського та українського козацького військ проти османсько-татарських загарбників під Хотиним і завершилася Хотинським мирним договором.

Перемога в Хотинській війні мала велике міжнародне значення. Вона примусила Османську імперію відмовитися від планів завоювання Європи. Розгром під Хотиним привів у султанській Османській імперії до народного повстання, заколоту яничарів, ослаблення політичної влади (1622 р. Османа II було вбито яничарами) та до посилення визвольної боротьби слов'янських та арабських народів проти османських поневолювачів. Як зазначає Петро Сас: «на полях Хотинської війни вирішувалась не лише доля Речі Посполитої, але й значною мірою і доля християнської цивілізації».

Польсько-турецька війна 1633-1634, війна між Річчю Посполитою та Османською імперією, що відбулася під час Смоленської війни Речі Посполитої з Московською державою та може розглядатися як «другий фронт» цієї війни. Перемога коронного війська над армією Шеїна змусила його відмовитися від планів війни та укласти «вічний мир» із Річчю Посполитою.

Польсько-турецька війна 1672-1676, війна між Річчю Посполитою та Османською імперією за володіння Правобережною Україною. Річ Посполита підписала з Османською імперією Журавненську мирну угоду 1676 року. Ця угода повернула полякам дві третини України та 10000 полонених християн.

Польсько-турецька війна – війна, що велася між Османською імперією та Річчю Посполитою у 1683–1699 роках. Складова Великої турецької війни. Завершилася поразкою Османської імперії та втратою багатьох її володінь.

У 1698 сталася остання битва у війнах Речі Посполитої з османами та татарами. Під гайцями 8-9 вересня 1698 польсько-саксонська армія під проводом польного гетьмана коронного Фелікса Потоцького перемогла татарську орду, але татарський набіг зумів зірвати запланований похід Августа II проти османів до Молдовського князівства.

Новий великий візир з династії Кепрюлю врятував Османську імперію від остаточного приниження: він набрав нове військо, прогнав австрійців за Саву, а потім вступив в переговори з супротивниками. Перемир'я в Карловицях (1699) на 25 років дало Австрії Семигород, Угорщину без Темешвара і Баната, Славонію й Сірмію, Речі Посполитій – Україну і Поділля, Московському царству – Азов, Венеції – частину Далмації між Керки та Нарентою, всю Морею, острови Егіну і Санта-Моро. Цей мирний договір, віднявши у Османській імперії найкращі завоювання Сулеймана II Великого, був початком загибелі Османської імперії: з цього часу вона починає втрачати одну провінцію за іншою на півночі, з невеликим успіхом на півдні своїх європейських володінь.

Література:

1. Сас П. М. Хотинська війна 1621 року. – Біла Церква: Видавець Пшонківський О. В., 2012. – 526с.
2. Советская Военная Энциклопедия. – М.: Военное издательство Министерства обороны СССР, 1976–1980. – Т.6. – с. 439–440.

РОМАНЕЦЬ Людмила Миколаївна

СТАНОВИЩЕ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ НА СХІДНОМУ ПОДІЛІ В КІНЦІ ХVІІІ СТ.

Шляхетські вольності у Речі Посполитій поступово призвели до послаблення держави. Її становище особливо ускладнилось у другій половині ХVІІІ ст. Внаслідок другого (1793р.) та третього (1795 р.) поділів Речі Посполитої, Правобережна Україна та Західна Волинь відійшли до складу Російської імперії.

За даними 1775 р. на території Правобережної України шляхта володіла – 82%, корона – 12,7%, церква – 5,3% населених пунктів. Приблизно у тих же пропорціях поділялася й земельна власність [1, с.404].

Одним з перших нормативних документів, що регулював життя зайнятого російськими військами Правобережжя, став іменний указ «Про розпорядження в польських областях зайнятих російськими військами», виданий 8 грудня 1792 р. на ім'я генерала М.Кречетникова. Ним головнокомандувач російської армії був зобов'язаний всіма можливими способами переконати місцеву польську адміністрацію принести присягу на вірність Росії, в тому числі «грішми, обіцянками чинів й маєтків»[2, с.59-60]. Російські війська мали зайняти домовлені з Пруссією та Австрією кордони, організувати митниці у Брацлавській та Ізяславській губерніях. Особливу увагу імператриця звернула на необхідність складання карти та камеральний опис приєднаних земель. 15 квітня 1793 р. М.Кречетников надіслав Брацлавському губернатору генерал-майору Берхману ордер, який містив інструкції з управління приєднаним краєм.

Основна частина церковних маєтків була залишена в руках католицького та уніатського духовенства. Тим самим на нього поширювалась політика компромісу з пануючим станом, тобто дворянством. Проте право збереження маєтків як для світських, так і для духовних феодалів було поставлено у безпосередню залежність від принесення присяги на вірність Російській імперії. Так, за підрахунками А.Зінченка, лише протягом 1792-1795 рр. на Правобережній Україні в духовенства було відібрано до державної власності 18607 ревійських душ, з них у Подільській губернії – 4255 [3, с.24].

Частина шляхти не могла змиритися з втратою незалежності Речі Посполитої і взяла участь у повстанні 1794 р. на чолі з Т.Костюшком. Напруження, викликане повстанням 1794 р. на Правобережній Україні набрало досить загрозливого характеру. Катерина ІІ повелівала накладати секвестр на маєтки осіб запідозрених у повстанні. Було зміцнено місцеві військові гарнізони. Одержавши нові чини, звання, землю, нових кріпаків, більшість шляхти воліла не ризикувати своїм майном, і зайняла вичікувальну позицію. Завдяки цим заходам основна маса польської шляхти не наважилася ризикнути своїм майном і кинутись у вир національно-визвольної боротьби.

Поділля завжди було аграрним краєм, основним джерелом багатства якого були родючі землі. Згідно російських законів виключне право на володіння землею належало дворянському стану. На кінець ХVІІІ ст. майже вся нерухома власність була сконцентрована в руках польської шляхти, монастирів, церков. Як зазначає О.Козій, «...російський уряд не був задоволений таким становищем і тому свідомо декілька раз намагався закликати в цей край російських землевласників» [4, с.26].

Значна частина російського дворянства сподівалась отримати нову власність на Правобережжі. Проте вільних земель практично не було. Тому, щоб передати їх вірному дворянству, спочатку слід було відібрати у попередніх власників. Першочерговим завданням російського уряду стала ревізія наявних володінь та їх статусу. Паралельно уряд почав перевіряти права шляхтичів на визнання їх у дворянському статусі.

Одночасно влада почала тиск на тих землевласників, які не бажали присягати на вірність Російській імперії. Власники-шляхтичі, які не бажали присягати, втрачали право на володіння та успадкування маєтків і були зобов'язані виїхати за межі імперії. Маніфестом генерал-губернатор Т. Тутолмина від 16 травня 1795 р. усім, хто не бажав присягати на вірність російській імперії надавалося три місяці для того, щоб продати свої маєтки і виїхати з імперії. Майно тих, які не встигли його продати за відведений термін, конфісковували і передали до казни [5, с.22].

Використовуючи конфіскації маєтків в учасників повстання, уряд, з однієї сторони поповнював державний земельний фонд, а з другого давав зрозуміти шляхтичам, що будь-який

опір російській державі каратиметься. Не бажаючи втрачати маєтки, більшість власників підкорилася новій владі, яка як імператорську милість дарувала їм те, що було відібрано насильно і чим вони раніше володіли спадково.

Складна зовнішня міжнародна ситуація, сильні державницькі традиції Речі Посполитої змушували російський уряд проводити на Правобережній Україні політику «батога і пряника». Ті зі шляхтичів, які змирилися з приєднанням краю Речі Посполитої до складу Російської імперії і принесли присягу на вірність, зберегли свої маєтки. Власність тих, хто відмовився принести присягу й вчасно не продав нерухомість чи взяв участь у повстанні, підлягала конфіскації.

Література:

1. Історія Української РСР. У 8-ми т., 10-ти кн. К.: Наукова думка, 1979. – Т. 2. – С. 404.
2. Материалы для истории Подольской губернии (1792 – 1796 гг.). Вып. 1. Каменец-Подольск, 1885. – С. 59-60
3. Зінченко А. Церковне землеволодіння в політиці царизму на Правобережній Україні наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. / А. Зінченко. К.: ОП «Білоцерківська друкарня», 1994. – С. 24-26
4. Козій О. Становище польської шляхти на Поділлі: в період між повстаннями 1830 – 1831 рр. і 1863 р.: Дис. канд. істор. наук: 07.00.01. / О. Козій. Львів, 1997. – С. 25-26
5. Брославський В. Землеволодіння та землекористування на Правобережній Україні в кінці XVIII ст. // Наукові записки ВДПУ. Серія: історія. 2007. Вип. 12. – С. 22

РОМАНИШИН Наталія Юрївна

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ

Аграрна реформа у Польщі міжвоєнного періоду була викликана як економічними так і соціальними й політичними причинами. Згідно даних 1921 р. у країні 74% населення проживало у селі і 26% у містах. У промисловості було зайнято всього лише 17,2% населення, а в сільському господарстві – 64%. Серед економічних слід назвати селянське малоземелля і нерентабельність сільськогосподарського виробництва на невеликих ділянках, які часто навіть не становили єдиного земельного масиву. Тільки 6,6% селян були заможні, 20,2% – середняки, 26,4% – малоземельні. Великі селянські господарства понад 20 га становили 2,7% всіх господарств і займали 9,6% земельних угідь.

У той же час «земельний голод» мав соціальні причини, оскільки поряд з масою дрібних селянських наділів існували величезні поміщицькі латифундії. Великі земельні маєтки понад 100 га (0,6%) об'єднували 44,8% земель. В аграрному секторі домінували дрібні господарства (до 5 га), які становили майже 2/3 усіх селянських господарств і займали 15% всіх земель [1, с. 459]. Такий розподіл земельної власності неминуче вів до соціальної напруги в суспільстві, яку уряд прагнув послабити.

Політичні передумови були пов'язані з пропагандою і політичною діяльністю сил, орієнтованих і підтримуваних сусіднім СРСР. Політичні міркування впливали також з наявності у державі великої української національної меншини переважну більшість якої становили селяни.

Щодо наслідків аграрних перетворень, то слід ствердити, що поряд з прогресивними кроками у розв'язанні земельного питання, польська держава не змогла повністю реалізувати аграрну реформу. Адже її ключові цілі не були досягнуті. Економічною метою було створення ефективних приватних фермерських господарств, що можуть себе прогодувати та дають прибуток. Цей пункт програми залишився невиконаним. До цього слід додати соціальну й політичну напругу в Західній Україні, подвоєну польським осадництвом.

Успіхові реформи зашкодили внутрішні обставини – непослідовність у діях політичної еліти, яка намагалась розв'язати взаємовиключні проблеми: створення мононаціональної держави й економічний розвиток національних окраїн, недостатні кошти, що виділялись з державного бюджету – так і зовнішні, зокрема негативний вплив світової економічної кризи та зовнішньополітичні загрози.

Попри те, варто зважати на думку ряду польських авторів [2, с. 39; 3, с. 157-158], які вказують, що аграрну реформу і політику уряду, спрямовану на їхню реалізацію можна вважати половинчастими, але не варто забувати, що соціальний радикалізм часто грозить економічною та культурною деградацією, що рідко пов'язана з економічною ефективністю.

Оцінюючи наслідки реформи слід зауважити, що вона не могла остаточно вирішити аграрну проблему II Речі Посполитої. Адже потрібно було, як показує досвід інших країн, не тільки реструктуризувати сільське господарство, але й трансформувати економічну структуру держави в цілому: розбудовувати промисловість і перетворювати Польщу із сільськогосподарської країни на індустріально-сільськогосподарську. На нашу думку, польський досвід міжвоєнних років свідчить, що об'єктивно неможливе позитивне вирішення соціальних проблем селянства лише за рахунок реформування аграрного сектору економіки у державі.

Література:

1. Зашкільняк, Л.О., Крикун, М.Г. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. – 752с.
2. Landau Z., Roszkowski W. Polityka gospodarcza II RP i PRL. – Warszawa: PWN, 1995. – 285s.
3. Musiał, W. Modernizacja Polski. Polityki rządowe w latach 1918-2004. – Torun: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013. – 335s.

РОМАНЮК Іван Мирович ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ В КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Важливим чинником в українсько-польських відносинах є наявність української меншини в Республіці Польща і відповідно польської в Україні. Польська національна меншина є однією з найчисельніших серед інших меншин, які проживають на території України. На сьогодні поляки проживають на всій території України, але найбільші польські громади мешкають у Житомирській, Львівській, Хмельницькій та Тернопільській областях. Серед опитуваних поляків, що проживають на території України, 71% визнали своєю мовою українську. Соціологічні опитування свідчать про те, що польське населення України підтримує незалежність, соборність, європейську та євроатлантичну інтеграцію, членство в НАТО та Європейському Союзі.

На території України існує близько 100 польських організацій і товариств, які зареєстровані при посольствах і консульствах Києва, Харкова, Одеси, Львова, Вінниці. Ці організації беруть активну участь в освітянській та науковій політиці України. Зокрема, сприяють виданню підручників з історії українсько-польських відносин, проводять міжнародні наукові конференції тощо [1, с.17].

Головні завдання польських організацій затверджені в їх статутах: по-перше, це збереження національної ідентичності, мови та культури; по-друге, представлення інтересів польської громади владним структурам України і Польщі, проведення всебічного співробітництва з ними; по-третє, сприяння всебічному зближенню поляків та українців, поєднання двох культур, сприяння розвитку історичної науки, поглиблення вивчення польських та українських традицій і звичайно турбота про добре ім'я Польщі та польського народу в Україні [2, с.96].

В Україні діє дві найбільші структури, які опікуються польськими культурними й освітніми організаціями, це Союз товариства дружби та Товариство польської культури, яке має головне відділення у Львові та 22 відділення в області – в тих районах, де найбільше проживають поляки. Звичайно найбільша кількість товариств зареєстрована на Західній Україні. Це спричинено і географічним розташуванням цієї області, і звичайно історичними подіями, які відбувалися на цій території.

У Волинській області зареєстровані такі польські організації, як Товариство польської культури на Волині ім. Єви Фелінської; Товариство польської культури ім. Т. Костюшка; Товариство польської культури ім. Ю. Словдського тощо. На Рівненщині діють Товариство польської культури ім. В. Реймонта; Товариство польської культури ім. Г. Сенкевича; Товариство польської культури Острозької Землі та ін. Вінниччина також стала осередком полонії, тут активно діє організація «Дім польський» – освітньо-просвітницька спілка поляків, Барське районне товариство поляків, Жмеринське відділення Союзу поляків України «Єдність», Хмельницька міська спілка поляків ім. Владислава Реймонта. У Київській області зареєстровано 24 польські організації, в Одеській нараховується 16 польських організацій, в

Харківській – 27 обласних, районних, місцевих польських організацій [3, с.2].

В Україні друкується польською мовою преса. На жаль, Українська держава фінансує тільки видання «Dziennik Kijowski», який є додатком до офіційного видання «Голос України». Видавництво «Світ», друкує підручники польською мовою. В Житомирі існує кілька польських видавництв, серед яких «Nowy zawod». На території України друкуються журнали польською мовою, в Харкові за редакцією Польської Культури – «Polonia Charkowa» та «Поляки Донбасу» польською і українською мовами. Також двома мовами друкуються журнали «Джерело», «Від Вісли до Ворскли», бюлетень «Новини Полонії», «Краків'янка» асоціацією поляків у Полтаві. На теренах Польщі друкується український тижневик «Наше слово».

В Україні проходять щорічні конференції в таких містах, як Львів, Житомир, Київ, Луцьк, Вінниця, Тернопіль та Харків. Ці конференції присвячені вивченню історії, культури, розв'язанням спірних питань наших народів, дослідженням історії національної польської меншини в Україні [4, с.205].

Значно меншою є національна українська меншина в Польщі. Після операції «Вісла» українці були виселені із своїх родинних земель у південно-східній Польщі на північні і західні терени країни. Невелика кількість українців повернулися, інші залишились на завжди. Саме ці люди та їх нащадки становлять українську громаду в Польщі. Українська національна меншина має своїх представників в органах державної влади Республіки Польща.

Найбільшою українською організацією в Польщі є Об'єднання українців у Польщі, яка займається проблемами української громади в Польщі, зокрема видавництвом підручників з історії України польською мовою.

Зросла також значно зацікавленість у вивченні польської мови серед української молоді у зв'язку з можливістю поїздки до Польщі, де вони зможуть взяти участь у наукових конференціях, круглих столах, форумах, проходити стажування тощо.

Література:

1. Антонюк О. Європейський досвід формування механізму захисту прав національних меншин // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2000. – С.15-19.
2. Колесник В. З історії українсько-польських наукових взаємин / В.Колесник, М.Кучерепа // Україна – Польща: історія і сучасність. Київ, 2003. – Ч. II. – С.95-102.
3. Культурна експансія починається з Року Польщі в Україні // Львівські новини. 2004 – 30 березня.
4. Лишко В. Освітня політика України та Польщі щодо національних меншин // Зб. наук. ст. Нац. пед. ун-ту ім. М.П.Драгоманова. Педагогічні та історичні науки. К.: НПУ, 2001. Вип.38. – С.201-211.

САВИЦЬКА Інна Миколаївна, СУПРУН Аліна Григорівна АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

*Хто контролює теперішнє – контролює минуле,
хто контролює минуле – контролює майбутнє...*

Дж. Орвелл

Для вітчизняної гуманітаристики проблема пам'яті актуалізується після здобуття Україною незалежності й виникнення потреби осмислення історичної (й суспільної загалом) свідомості у процесі формування національної ідентичності. У посткомуністичних країнах Центральної і Східної Європи питання історичної пам'яті було і є надзвичайно актуальним, що перетворює його на чинник, який напряду впливає на життя суспільств та, великою мірою, визначає характер політичних процесів. Останні десятиліття корінним образом змінили підхід до розуміння та сприйняття історичної спадщини. Отож, актуальності набули питання вивчення спільної історії держав і націй, формування спільної колективної пам'яті, проблем формування національної ідентичності.

Немає будь-якого сенсу дискутувати щодо значимості проблеми політики пам'яті. Адже в найпростішому трактуванні – вона є тією моделлю інтерпретації колективного минулого, яке має об'єднувати громадян однієї держави. Це завдання, зрозуміло, непросте. Адже в багатьох випадках цьому перешкоджає як розкол «своїх» за політичними цінностями, трактування тих чи інших подій минулого, так і за лінією того соціального розмежування, яке взаємовіддаляє Інших за критеріями віросповідання й національності. [4]

Двосторонні відносини Польщі й України повною мірою відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок між суспільствами та культурний контекст останнього століття в історії Східної Європи. Ці відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та обопільного прагнення до більш тісної співпраці – або навіть альянсу. Але й їм не вдалося уникнути ряду непорозумінь та конфліктів. Поляки і українці мають багатовікову спільну історію, адже Україну та Польщу пов'язує майже 700-літнє спільне минуле, впродовж якого обидва народи пережили як періоди добросусідства, так і багатьох непорозумінь, відкритої ворожнечі, конфліктів. Тривалий час обидва народи перебували у складі одних і тих самих держав: Першої та Другої Речі Посполитої, Австро-Угорської та Російської імперій. Українці та поляки зазнали жорстокого міжнаціонального протистояння в роки Другої світової війни, випробували на собі будівництво соціалізму, складнощі тоталітаризму, кризу розпаду комуністичної системи, пошук нової моделі постсоціалістичного розвитку. Найбільш контраверсійний період в польсько-українських відносинах – це майже вся перша половина XX століття. І поляки, і українці не були готові до компромісу, бо яблуком розбрату стали одні й ті самі території – Східна Галичина, Волинь і Підляшшя. Сприйняття Польщі і поляків українців завжди були амбівалентними, взаємовідносини – щонайменше діалектичними. Держава-союзник, держава-метрополія, держава-суперник, держава-партнер. Поляки – закляті вороги і друзі, ситуативні попутники: залежно від епохи, геополітичного виклику та цінностей, які поділяли два сусідні народи, доля яких переплелася аж до переселення українців глиб Польщі, поляків – у Сибір. Трагізм відносин пояснюється ще й тим, що в них завжди був присутній і хтось «третій»: країна, яка поширюючи свій вплив пересувала кордони, ускладнювала й так не прості стосунки українців і поляків.

Складність українсько-польських відносин протягом багатьох століть визначалася наявністю не лише етнічних, але й релігійних протиріч та конфліктів. Саме релігійна ідентичність була бар'єром на шляху колонізації українців протягом XVI – XX століть та провокувала постійні міжетнічні конфлікти. Найвищим проявом цих конфліктів стали національно-визвольні війни та повстання українців у Речі Посполитій, а пізніше, у XX столітті, – національні зіткнення. Окрім національних та соціальних причин, ці події мали чітко означене релігійне забарвлення.

Як же знайти нам шляхи порозуміння? Справжня співпраця можлива лише між рівними партнерами. Обидві сторони повинні усвідомлювати, що інша сторона у питанні створення своєї власної політики пам'яті не повинна приймати погляди та інтерпретацію, встановлені партнером, і фактично будь-яка спроба шантажу буде сприйматися як зазіхання на героїв та предків. Вихід один – припинення звинувачень і пошук діалогу. Діалог же передбачає, що жоден з його учасників не може опинитися в ролі переможеного. Для діалогу важливо не перетягти іншого на свій бік, а почути, зрозуміти і прийняти його позицію. Тобто почути, зрозуміти і прийняти позицію іншого – це ситуація, коли всі сторони діалогу опиняються в позиції переможця. Чи готові українці прийняти позицію поляків? Чи готові поляки зрозуміти позицію українців? Усі попередні спроби почати говорити про складні сторінки спільного минулого українців і поляків тонули в дискусіях. Вибудувати діалог не вдавалося, бо мало хто був готовий зрозуміти іншу сторону. Важливість розвитку українсько-польського стратегічного партнерства, державно-суспільна значущість розв'язання конфліктів пам'яті для обох країн, втілення політики примирення народів в контексті євроінтеграційних процесів вимагають напрацювання конкретних заходів, спрямованих на розробку та втілення політичних та соціокультурних механізмів неконфліктного розв'язання назрілих протиріч, формування спільної основи майбутніх пріоритетів розвитку України та Польщі.

Література:

1. Посольство України в Республіці Польща. [Електр. ресурс.]. – Режим доступу: <https://poland.mfa.gov.ua/news/7116-andrij-deshhicya-posol-ukrajini-v-polyshhi-kordon-maje-zjednuvati-a-ne-diliti-ukrajinskyj-i-polysykyj-narodi>
2. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми. 2018 р. http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/ukr_poland_rozd_a_ukr.pdf
3. Ганжуров Ю.С. До питання актуалізації концептів національної пам'яті. [Електр. ресурс.]. – Режим доступу:

<https://old.uinp.gov.ua/publication/do-pitannya-aktualizatsii-kontseptiv-natsionalnoi-pam-yati>

4. Гон М. М., Дівчик Н. С. політика пам'яті України й Польщі щодо жертв Голокосту: особливості реалізації. *Intermarum* 2014 '1 19. С.18-30. [Електр. ресурс.]. – Режим доступу: intermarum.zu.edu.ua
5. Стрільчук Л. Проблеми історичної пам'яті в сучасних українськопольських відносинах. Україна-Польща: історичне сусідство. Матеріали міжн. Конф. 19–20 травня 2017 р. / Вінниця: ТОВ «НіланЛТД», 2017. С. 373.
6. Сучасна історична політика Польщі: виклики для України <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-03/Polsha-f4a08.pdf>

САВЧУК Оксана Василівна

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ: ОРДИНАЦІЯ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО

«Ординація Війська Запорозького реєстрового, що перебуває на службі Речі Посполитої» – постанова вального сейму, видана у грудні 1638 року після придушення козацько-селянського повстання під керівництвом Павла Бута (Павлюка), Карпа Скидана і Дмитра Гуні.

Цей документ підбив підсумок майже 45-річної боротьби українського народу за своє економічне, політичне, національне та релігійне визволення від польської залежності. Козаки змушені були прийняти умови Ординації.

Згідно з ординацією було скасовано виборність козацької старшини і ліквідовано козацький суд. Козацький реєстр зменшувався до 6 тисяч осіб – 6 полків по тисячі козаків у кожному. До реєстру вносили тільки тих козаків, які не брали участі у повстанні. Лише сотники та отамани могли бути обрані з козаків, які мали заслуги перед Річчю Посполитою. Усі виключені з реєстру повинні були повернутися до свого попереднього стану.

Замість гетьмана призначали старшого комісара козацького війська, який підлягав безпосередньо коронному гетьманові Польщі. Йому віддавалась уся військова і судова влада в реєстрі і доручалося рішуче придушувати будь-яке «своєвільство козацьке». Резиденцією комісара було місто Трахтемирів.

Посади полковників і осавулів також заміщали винятково з шляхтичів. Козакам дозволялося жити лише в королівських маєностях Черкаського, Корсунського та Канівського староств. Міщанам і селянам під страхом смертної кари заборонялося вступати у козаки і навіть віддавати своїх дочок заміж за козаків.

Решта пунктів ординації спрямовувалася проти Запорозької Січі. Два полки реєстровців повинні були постійно перебувати на Січі, щоб допомагати запорожцям відбивати татарські напади і перешкоджати їхнім походам у Крим і Туреччину. На Запоріжжя козак міг потрапити лише при наявності паспорта, затвердженого комісаром. Ординацією передбачалося відбудувати Кодак і розмістити в ньому сильний гарнізон з 600 піхотинців і 100 найманих драгунів. Нереєстрове козацтво ординацію не визнало.

Таким чином, «Ординація...» радикально змінювала політичний і правовий устрій, а також військово-організаційні засади Війська Запорозького та мала на меті перетворити українське реєстрове козацтво на залежний і підпорядкований владі Речі Посполитої підрозділ, який мав допомагати полякам підтримувати свою владу в Україні й захищати південні кордони Речі Посполитої. Період козацької активності змінився десятиліттям «золотого спокою». Проте це був спокій перед бурею. Побудований на руїнах козацької демократії, політичний режим «Ординації...» призвів до зростання соціальної напруги в козацькому середовищі та національно-визвольних змагань другої половини XVII століття.

Література:

1. Сас П.М. Ординація Війська Запорозького 1638 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Ordynatsiia_Vijska_1638
2. Щербак В.О. Павлюка повстання 1637 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Pavliuka_povstannia_1637

СЕВАСТ'ЯНОВ Олександр Валерійович

СУЧАСНА ПОЛЬЩА: ВИПРОБУВАННЯ ВИБОРАМИ ПРЕЗИДЕНТА

Президентські вибори 2020 року у Республіці Польща до початку активної фази виборчої кампанії мали усі ознаки передбачуваних та «нудних» політичних перегонів. За

опитуваннями громадської думки ще з осені 2019 року в них був визначений однозначний фаворит – діючий президент країни Анджей Дуда, що мав змогу перемогти вже у першому турі голосування, що мало відбутися 10 травня.

Така сприятлива для чинного глави держави ситуація була обумовлена трьома факторами:

- успішною економічною та соціальною політикою уряду на чолі із М. Моравецьким, що забезпечив стабільний ріст економіки та капіталізації польських підприємств та значно розширив експорт польської продукції як на європейський, так і на інші ринки, що позитивно відбилося на рівні життя громадян;
- наявністю сталої більшості правлячої коаліції на чолі із партією, що висунула 2010 року А. Дуду у президенти – «Право і справедливість», що стабілізує політичну систему країни;
- наявністю міцного особистого стилю самого А. Дуди, що зміг дистанціюватися від безпосереднього протистояння влади та опозиції та іміджу суто партійного висунення, виступити у ролі лідера держави та її провідника на міжнародній арені.

Одночасно, виявилось, що опозиція – як ліберальна, так й ліва, та праворадикальна – «Громадянська коаліція» на чолі із «Громадянською платформою», Польська селянська партія, об'єднана «Лівія» та «Конфедерація» – нездатна висунути реально конкурентного кандидата. Фактично кожна політсила запропонували у кандидати власних представників: Малгожату Кідаву-Блонську, Владислава Косіняка-Камиша, Роберта Бедроня та Кшиштофа Босака відповідно. Проте, жоден з них не мав реальних шансів на перемогу чи навіть на вихід у другий тур.

На такому тлі головним викликом назустріч голосуванню стала пандемія коронавірусу весни 2020 року, що зіграла роль «джокера» у політичному процесі та змусила польську владу діяти у кризових умовах. По суті правляча коаліція намагалася проштовхнути через парламент достатньо ризиковані варіанти вирішення проблеми проведення голосування в умовах пандемії, а саме: подовження терміну перебування А. Дуди на посаді на два роки, без права повторного обрання, організація голосування поштою. Проте, такі ініціативи голови «Права і справедливості» Я. Качинського та його найближчого оточення викликали хвилю політичного протесту в країні. Фактично, під загрозу ставилася легітимність виборів, тому що голосування поштою викликало сумніви у прозорості та відсутності можливостей з боку влади адміністративно на нього вплинути. Це призвело до того, що найбільш рейтингові опозиційні кандидати, що представляли традиційні політичні сили – Кідава-Блонська, Бедронь – прямо заявляли про бойкот таких виборів та закликали виборців не брати участі у такому голосуванні. Цю ініціативу підтримали усі экс-президенти Польщі – Л. Валенса, А. Квасневський, Б. Коморовський та частина колишніх голів уряду Польщі, а також – широкі кола громадських, наукових, культурних діячів з опозиційних кіл.

Проте, така активність опозиції не додала її традиційним кандидатам додаткових політичних балів. Невпевненість виборців в участі власних кандидатів у голосуванні (у разі проведення першого туру 10 травня) призвело до падіння рейтингів Кідави-Блонської з понад 22-24% у лютому до 2-4 % на початку травня (діючий президент А. Дуда мав симпатії від 48 до 59 % виборців), висуненець «лівих» Бедронь також втратив частину симпатиків – з 10-12 % його рейтинги опустилися до 6-7 %.

Такий розподіл симпатій призвів до значних змін у передвиборчому розкладі сил. На тлі нерішучості лідерів традиційних опозиційних партій значно нарощували темпи кампанії представники протилежних політичних сил – передусім, Селянської партії Владислава Косіняк-Камиша (рейтинг піднявся з 6-7 % до 15-17 %) та праворадикальної «Конфедерації» Кшиштофа Босака (з 4-5 % до 9-10 %), які однозначно заявили про участь у будь-яких виборах при будь-яких умовах їх проведення. Така позиція мотивується молодим віком політиків та використанням усіх можливостей для закріплення власної політичної ролі у «вищій лізі» польської політики. Проте, головним феноменом став стрімкий зріст рейтингу незалежного та несистемного кандидата – письменника, телеведучого та мецената Шимона Головні, що позиціонує себе у соціально-ліберальній ніші, але принципово відмежовується від ліберальної польської політичної еліти, передусім, представленої «Громадянською коаліцією» (рейтинг

зріс з 8-10 % до 19-22 %). Головними прикладами для себе Головня називає успішні політичні кампанії Е. Макрона та В. Зеленського. Все це свідчить про зміну фаворитів у боротьбі за вихід до другого туру виборів.

Паралельно головною інтригою була сама процедура проведення виборів. Ситуація загострилася на початку травня, коли правляча коаліція фактично прямо натякала на проведення виборів за допомогою пошти. Але широке громадське невдоволення змусило правлячу партію відмовитися від таких намірів та оголосити про відміну голосування 10 травня. Вибори були визнані Центральною виборчою комісією такими, що не відбулися. Далі має бути відповідне рішення Конституційного суду, що має оголосити про факт непроведення виборів та початок процедури знову – з новими термінами голосування, орієнтовно у липні – на початку серпня 2020 року.

Така перспектива призвела до серйозних коригувань тактики опозиційних політичних сил. «Громадянська коаліція» відкликала Кідаву-Блонську, що добровільно визнала помилковість власної стратегії. Замість неї головну опозиційну силу на виборах представлятиме популярний серед виборців мер Варшави Рафал Тщасковський. Його оголошення кандидатом спричинило серйозні зміни у рейтингах симпатій – підтримати новачка виборчих перегонів попередньо готові 14-16 %, що одразу виводить його на третю рейтингову позицію після Дуди та Головні (рейтинг якого став ситуативно трохи знижуватися). Також похитнулися й позиції А. Дуди – на його рейтингу сказалися спроби правлячої партії провести голосування 10 травня будь за що – тепер в діючого президента є загроза реального другого туру – на даний момент його готові підтримати не більше 45 % виборців у першому турі.

Розвиток президентської кампанії у Польщі свідчить про серйозні та змістовні політичні процеси у країні. Передусім, очевидною ключовою проблемою перед новим голосуванням стане можливість певного об'єднання зусиль головних опозиційних сил – чи то у «трикутнику» «Громадянської коаліції» – Селянської партії – «Лівиці», чи то – у «квартеті» саме кандидатів – Головні, Тщасковського, Косіянка-Камиша та Бедроня. Висування єдиного кандидата в обох форматах робить перспективу другого туру майже невідворотною (додатково правий електорат у Дуди відбирає більш радикальний Босак), а практика проведення президентських виборів у Польщі 2005 та 2015 років доводить, що фаворит першого туру далеко не завжди виграв другий. Прихід до влади у Польщі президента з опозиції значно б послабив монополію правлячої коаліції «Права і справедливості» на владу та спричинив би чималі зміни у політичному житті країни.

Разом із тим, президентська кампанія в Польщі виявила цікаві політичні тенденції:

- поглиблення кризи в лавах традиційних політичних сил ліберального та лівого напрямку, фактично стоїть питання про політичне майбутнє «Громадянської коаліції», яку може врятувати від остаточного краху або вихід саме її представника до другого туру, або – залучення до своїх лав кандидата Головні чи вступ у політичне партнерство із ним. Щодо «Лівиці» ситуація виглядає більш простою – її складовим частинам треба нарешті трансформуватися в єдину політсилу із колективним керівництвом для уникнення загрози вождізму;

- появу та активний розвиток нової генерації польських політиків – вимушений відхід Кідави-Блонської символізував відхід від публічної діяльності покоління 60+ в ліберальному таборі. Усі інші кандидати від опозиції – і Головня, і Тщасковський, і Бедронь, і Косіянка-Камиш, і Босак відносяться, як й діючий президент Дуда, до генерації 30+ та 40+, що говорить про реальну зміну поглядів та підходів, стилю у польській політиці.

Чим би не закінчилися ці вибори у Польщі, вони вже стали історичними, започатковані ж тенденції та практики будуть мати продовження, що можна вважати корисним як для польської політичної системи, так й для української, європейської та світової.

СТЧКАРЕНКО Галина Геннадіївна
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПІДТРИМКА
УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН

Динамічний розвиток цифрових технологій, збільшення інформаційних потоків, у тому числі маніпулятивних, дають поштовх до застосування нових моделей суспільної комунікації між державами, науковцями, лідерами громадської думки. Відсутність різнобічного збалансованого інформаційно-комунікативного зв'язку спричиняє непорозуміння, конфліктні ситуації, недовіру й упередженість. Особливо це актуально для україно-польських відносин. Мільйони українців перебувають зараз у Польщі. Це потребує спеціальних механізмів, динамічних платформ для здійснення інформаційних обмінів та комунікацій і, перш за все, на базі наукових раціональних змістів вільних від історичних міфів, звинувачень, приховувань і політичних маніпуляцій. Це поглибить наші відношення, покращить ставлення населення одне до одного. За даними польського Центру дослідження громадської думки (CBOS), ставлення поляків до українців, починаючи з 2013 р., регулярно погіршувалось і у 2018 р. лише 24% поляків позитивно відновилося до українців, а негативно – 40% [1]. Збільшення антипатії пов'язують як з риторикою деяких сучасних польських та українських політиків, так і недалекоглядною нормотворчою діяльністю.

До цих моментів охоче звертаються ультраправі по обидві сторони кордону. Дослідження «Мова ненависті в Інтернеті» показало, що 48% негативного відношення поляків до українців пов'язане з історичним минулим [1]. Раніше польські урядовці неодноразово дорікали українській стороні через її бачення історичних обставин першої половини ХХ ст.

Україно-польські відносини повною мірою відображають геополітичні складнощі міжсусідських взаємин і інших держав колишнього соцтабору у постбіполярну епоху, які пов'язані з їх самоідентифікацією, створенням національного історичного наративу. Сусідство, яке має великий потенціал і можливості, залишається вразливим і, на цей раз, не тільки через маніпуляції великих держав, а через внутрішні політичні та соціальні процеси, прагнення до розширення регіональних впливів тощо.

Об'єднує країни Центрально-Східної Європи прагнення протистояти російській ідеологічній експансії, коли Росія нав'язує свій наратив про Україну і Білорусь, Київську Русь, Східну Європу, православ'я, намагаючись приватизувати в історичному плані найважливіші історичні процеси в цьому регіоні. Кожна історія країни, відповідаючи на запит політичних еліт, має свої приховані сторінки, табу. Чимало епізодів східноєвропейської історії взагалі, й україно-польської зокрема, залишаються конфліктними, що дозволяє РФ вдало їх використовувати. «Ми маємо виробити спільне бачення на історію цього регіону на протидію російським наративам. І нам потрібна така ж спільна історія про Росію», – слушно зазначив професор Варшавського університету К. Вуйчицький на міжнародному круглому столі «Історична політика між Балтикою та Чорним морем» (29.04.2020 р.) [2]. «Спільна історія Центральної й Східної Європи, яка б стала продуктом діалогу і зближення країн Балто-Чорноморського регіону, має стати головним інтелектуальним завданням», – вважає професор [2].

Дійсно, виважене трактування історичних подій, яке б не виключало нічого та допускало багато пластів, точок зору, разом з відмовою політиків гратися історією є базовою засадою добросусідського співіснування між народами. Сприйняття історії населенням переважно залежить від орієнтації ЗМІ, які можуть одночасно демонструвати протилежні контенти, створювати та експлуатувати міфи. Співпраця науковців, зокрема через різні інформаційно-комунікаційні канали, ЗМІ мінімальна. Між тим останні потребують як наукового, так і широкого науково-популярного дискурсу. Шлях політично мотивованих заборон не завжди є ефективним, а спільний діалог вчених, демонстрація історичного наративу через медіа здатні сприяти зближенню народів, особливо коли історія викладається коректно до сусідів і етнічних груп, що проживають всередині країни.

До дискусій і обміну думками варто залучати представників всього політичного спектру – у тому числі правого, де, наприклад, в україно-польських дискусіях найбільше розбіжностей. Це, зокрема, буде сприяти стримуванню їх радикалізації. Адже, як слушно зазначає К. Вуйчицький та інші учасники згаданого круглого столу, наші національні історії є в конфлікті тому, що ми не маємо спільного бачення історії. Це дає можливість РФ, яка має широкий доступ до світових ЗМІ, розв'язувати власні завдання і провокувати суперечності на

базі власного тлумачення історичних подій в інших країнах.

Отже, варто наситити інформаційно-комунікативну сферу новим актуальним змістом. Визнати хибним те, що в розбудові власного історичного наративу, протидіючи ідеологічній експансії РФ, інших сил, Україна та її сусіди роблять акцент на власній історії, а не на діалозі один з одним для вироблення спільного погляду на історію регіону і Росії. Саме діалог має допомогти викрити неточні наративи, певні табу, тіньові сторони історії народів, визначитись з оцінкою радянського періоду та відійти від акцентів на окремі епізоди на користь історичних гранднаративів народів. І нарешті, це дозволить забезпечити ефективну реалізацію права населення на одержання об'єктивної, збалансованої інформації з актуальних питань історії та сучасного стану суспільства.

Література:

1. Кожен другий громадянин Польщі не проти, щоб українець був його шефом – результати опитування / Т.Shataieva. – Spidersweb. 14.03.2019. [Електронний ресурс] : <https://spidersweb.pl/ukraina/%D1%8F%D0%BA-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%8F%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F-%D0%B4%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2/>.
2. Польський експерт розповів, як боротися з історичними фейками РФ. -Укрінформ. – 29.04.2020. [Електронний ресурс] : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3015945-polskij-ekspert-rozpoviv-ak-borotisa-z-istoricnimi-fejkami-rf.html>.

СИДОРОВИЧ Олександр Сергійович КООПЕРАТИВНИЙ СЕКТОР УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1940–1980-Х РОКАХ: ДОСВІД ТА УРОКИ ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ

Україна зараз знаходиться на переломному моменті історичного розвитку. Майже три десятки років минуло після отримання Незалежності, однак схоже тільки зараз ми починаємо усвідомлено давати відповіді на наступні питання: хто ми є, куди рухатись, що із собою взяти у дорогу, а що залишити остаточно?

У спадок від Радянського Союзу ми отримали певні практики соціально-економічного досвіду, ментальні звички та матеріальну інфраструктуру. Значну частину цього спадку ми вже проілюстрували, а решту пробуємо вмонтувати у фундамент нової української державності та економіки.

Радянська споживча кооперація як соціально-економічний феномен відігравала у плановій, командно-адміністративній економіці тоталітарної держави своєрідну роль. Забезпечуючи торгівельну систему колгоспно-радгоспного села товарами, здійснюючи заготівлі та закупки сільськогосподарської продукції, споживча кооперація виступала одним із механізмів визиску села протягом всього періоду існування радянської системи. Однак вона ж виконувала і певну соціальну функцію, особливо у два останні десятиліття існування радянської системи. Тому при оцінці її ролі та спробі дати якісь практичні поради із уроків історії споживчої кооперації УРСР ми повинні керуватись, на нашу думку двома важливими методологічними засадами.

У першу чергу слід відкинути намагання, використовуючи порівняльний підхід, співставляти кількісні параметри розвитку системи споживчої кооперації УРСР та сучасної України. Велика кількість виробничих потужностей, кооперування майже всього дорослого сільського населення, масштаби заготівельної діяльності дійсно неспівмірні із тими показниками, які демонструє споживча кооперація зараз. Однак умови в яких існувала радянська споживча кооперація: централізоване державне планування, державні кредити, примусово-добровільне залучення пайовиків можливі могли існувати лише в рамках минулої політичної та соціально-економічної системи, після краху якої відбулись, на нашу думку, логічні процеси згорання масштабів розвитку кооперативної системи.

По-друге, у спробі перенести частину досвіду минулого слід мати на увазі ту обставину, що споживча кооперація до 1991 року мала лише зовнішню кооперативну оболонку, а по-суті імітуючи громадську активність залишалась забюрократизованою та вертикально-ієрархізованою, фактично одержавленою структурою.

Виходячи із цих засад нам здається буде доречним при розбудові сучасної системи

споживчої кооперації звернути увагу на наступні рекомендації щодо діяльності сучасної споживчої кооперації:

- посилити значення і роль рядового пайовика. Умови для цього у вигляді прийняття відповідного законодавства на державному рівні та відповідних програм та рішень на внутрішньосистемному рівні створені [1; 2; 3; 4];
- вивести на новий рівень агітаційно-пропагандистську діяльність щодо створення нових кооперативів, однак не тільки споживчих, а й інших типів – виробничих, страхових, заготівельних тощо;
- активізувати міжнародну співпрацю із кооперативними установами інших країн зробивши акцент при цьому на низовій ланці кооперативної системи;
- переглянути структуру та систему кооперативної освіти у руслі вимог сучасного ринку праці та тенденцій розвитку економіки на найближчі десятиліття;
- виробити стратегію та принципи взаємовідносин із місцевими органами влади у руслі адміністративно-територіальної реформи (створення об'єднаних територіальних громад).

Література:

1. Закон України «Про споживчу кооперацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12>
2. Закон України «Про кооперацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
3. Постанова XXI позачергового з'їзду споживчої кооперації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0007626-12>
4. Програма завершення розмежування і закріплення власності в споживчій кооперації України (Укоопспілі) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001626-00>

СМОРЖЕВСЬКА Оксана Олександрівна

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: БОЛЮЧІ ТОЧКИ (НЕ)ПРИМИРЕННЯ

Як слушно зауважив український історик Олександр Зінченко, «обом суспільствам [українському і польському – О.С.] потрібна інформаційна кампанія, побудована на взаємній повазі одне до одного: фільми, книжки, статті в газетах і журналах, лекції, круглі столи, виставки, які розкривали б полякам український контекст подій Другої світової війни, а українцям – польський» [3]. Польський історик Лукаш Адамський також наголошує на необхідності конструктивного діалогу між українцями та поляками навколо складних питань історії, на важливості створення плідної діяльності відповідних інституцій та належного фінансування такої діяльності [1]. Особливо це актуалізується в умовах інформаційної війни, яку, на жаль, успішно проводить путінська Росія, маніпулятивно використовуючи складні та контраверсійні історичні події і, головне – усталені стереотипи щодо тих чи інших постатей і процесів нашого минулого. Йдеться, насамперед, про першу половину ХХ ст., як періоду, що, по-перше, ще не дуже віддалений у часі і продовжує «жити» в суспільній, соціальній, культурній пам'яті досить активно. По-друге, дві світові війни, фронтірні території, культурно-релігійні та соціальні взаємостосунки – все це наклало серйозний відбиток на не одне покоління українців та поляків, на їхнє сприйняття історичних подій крізь призму ідеологій та пропагандистських кліше. І українці, і поляки досить чутливі до минулого (насамперед – його трактування), і до бачення себе іншими народами, насамперед сусідніми. Тобто, насправді важливо, як українці сприймають поляків, а поляки – українців. Зважаючи на багатовікову історію народів-сусідів, на територіальні особливості співіснування, політику різних держав протягом тривалого часу щодо українців і поляків, культурні та релігійні взаємовпливи, вкрай важливою є саме політика пам'яті на державному рівні задля формування європейських підходів поваги один до одного, до належного осмислення й вшанування трагічних сторінок історичної минувшини, виваженого виховання підростаючих поколінь щодо питань (не)примирення. Тут принагідно згадаю інтерв'ю з Райнером Гьоссом, внуком коменданта Освенциму Рудольфа Гьосса, якого називали найстрашнішим масовим вбивцею ХХ ст. У віці 15-ти років Райнер Гьосс усвідомив, ким був насправді його дід. Після пережитого шоку, з 2008 р. він почав через громадську діяльність та історію своєї сім'ї осмислювати складні проблеми минулого Німеччини. Райнер Гьосс багато працює із

школярами-підлітками та їхніми батьками, розповідаючи свою історію. Робить він це задля «подолання минулого» через вивчення та усвідомлення складних й важких сторінок історії та задля майбутнього, в якому не має бути повторення жакхливих помилок минулого [2].

І тому роль історика як своєрідного терапевта-хірурга (якщо можна так метафорично висловитися) в процесах «подолання минулого» є першочергово важливою. Адже саме фахові підходи у вивченні, інтерпретації та презентації минулого на широкий загал, без ідеологічних, політичних та інших упереджень, з врахуванням стратегічного значення історичного минулого в розвитку держави та суспільства, є важливими складовими повноцінного функціонування та розвитку.

Література:

1. Адамський Л. Польсько-українські відносини – від історії не втечеш // Дзеркало тижня, 30 жовтня 2015. Електронний ресурс. Режим доступу: https://dt.ua/history/polsko-ukrayinski-vidnosini-vid-istoriyi-ne-vtechesh-_.html
2. Внук коменданта Освенцима Рудольфа Хесса: «Моя бабушка считала концлагерь своим раем» / DW. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.dw.com/ru/%D0%B2%D0%BD%D1%83%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B0-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BC%D0%B0-%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%84%D0%B0-%D1%85%D1%91%D1%81%D1%81%D0%B0-%D0%BC%D0%BE%D1%8F-%D0%B1%D0%B0%D0%B1%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D1%80%D1%8C-%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B8%D0%BC-%D1%80%D0%B0%D0%B5%D0%BC/av-53375112>
3. Зінченко О. Польща-Україна: асиметрія пам'яті. Як поновити діалог навколо минулого? / Український інститут національної пам'яті. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://old.uinp.gov.ua/publication/polshcha-ukraina-asimetriya-pamyati-yak-ponoviti-dialog-navkolo-minulogo>

СОКОЛОВА Любов Степанівна

ЗВ'ЯЗКИ ПОЛЬСЬКОГО І УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВ ОДЕСИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

В атмосфері революції 1905 р. в середовищі інтелігенції Одеси почали виникати ініціативи з національно-культурного згуртування громад. 30 жовтня 1905 р. виникло «Українське товариство «Просвіта» в Одесі», в статуті якого було поставлено завдання допомагати культурно-просвітньому розвитку української людності в Одесі. Хоч офіційна реєстрація затяглася до грудня, українські діячі на чолі з лікарем І. Луценком не гаяли часу. До кінця року у лави одеської «Просвіти» записалося 150 членів, серед них відомі українські діячі М. Комаров, С. Шелухин, А. Ніковський, В. Чехівський, П. Климович, І. Липа, Д. Сигаревич та ін. Просвітяни видавали газету, двічі на тиждень проводили читання реферату з обговоренням (безкоштовно) і літературно-вокальний вечір (25-50 коп.). Було створено книжковий і шкільний фонди збору коштів. Запрацювала драматична секція (кер. К. Вукотич), хор (кер. Л. Бак) і безкоштовна читальна (відчинена двічі на тиждень). Виникла наукова секція і музей, засновником яких був студент М. Слабченко. На 1 січня 1908 р. у товаристві було вже 532 члени, 100 з них не були українцями за походженням (греки., поляки, євреї, росіяни, молдаване та ін.) – це була наймасовіша на той час просвітянська організація підросійської України [2, С. 31].

Одеська «Просвіта» добре співпрацювала з іншими національними товариствами міста, зокрема з польським. У 1906 р. відбулося перше легальне святкування Шевченківських роковин в Одесі. Тоді всі існуючі національні товариства вітали українців у міській народній аудиторії, а польське товариство до погруддя Т. Шевченка поклало вінок [2, С. 12]. У приміщенні «Просвіти» висів портрет гетьмана І. Мазепи, прикрашений стрічкою з написом польською мовою «Вічному братському народу від польського дому в Одесі 24 лютого 1907 року» [2, с. 35]. Після доносу було предписано портрет прибрати, факт солідарності українців і поляків стурбував владу, що проводила політику «Розділяй і володарюй». Одеська «Просвіта» не раз надавала можливість для проведення різних заходів польській громаді. Деякі члени польського товариства були членами одеської «Просвіти», зокрема відомий юрист Ян Мйодушевський – один з керівників польської громади в Одесі, голова «Дому Польського»,

засновник першої польської газети в Одесі «Життя польське».

Здобутки одеської «Просвіти» були б більшими, якби не утиски влади. 27 листопада 1909 р. «Просвіта» в Одесі була заборонена. Натомість виникли інші українські організації (гуртки, кооперативи, клуби, спілки). 10 лютого 1910 р. було створено «Одеський український клуб», який проіснував до 1913 р. До складу керівництва клубу увійшли добре знані в місті провідники «Просвіти». А 4 квітня 1911 р. з драматичної секції колишньої «Просвіти» організовано музично-драматичну спілку «Українська хата», яка проіснувала до 1917 р. Фундаторкою і головою спілки була актриса О. Бродницька (Немченко). За невідповідний державній політиці напрямок діяльності, 1910 р. і польське товариство було заборонене, але воно відновилося в 1911 р. Тоді ж виник польський клуб «Огнісько» (кер. Чеслав Хенцинський), також з 1909 р. існувало музичне товариство «Ліра» (кер. Сігізмунд Грекк)[1, с. 75, 77]

Перші загальні збори «Української хати» відбулися 25 серпня в приміщенні польського товариства, і першу виставу «Наталка Полтавка» актори показали 15 жовтня в залі польського громадського зібрання «Огнісько» [2, с. 41]. У спілці на українській культурно-освітній ниві працювали різні за національністю, віком, фахом і політичними переконаннями небадужі люди.

Українську і польську громади об'єднувало ім'я відомого українського історика XIX ст. Володимира Антоновича (1834-1908). Вихованець польської шляхетської родини приїхав до Одеси під опіку його батька, директора пансіону гімназистів при Рішельєвському лиціі І. Джида. Пізніше він згадував, що його український світогляд склався саме за три роки навчання в Одесі. В. Антонович ніколи не переривав зв'язків з одеситами, опікувався одеськими діячами, науковцями і митцями. Нераз приїжджав до Одеси у різних справах. Був дійсним членом Одеського товариства історії та старожитностей, брав участь в роботі наукових з'їздів в Одесі. В. Антонович з повагою ставився до польських наукових і громадсько-політичних діячів. Свідченням цього була його пропозиція на археологічному з'їзді обрати почесним головою історика О. Яблоновського [?, С. 69]. У день відзначення 25-ліття професорської і наукової праці у Києві в 1890 р. В. Антонович отримав вітання з Одеси від професорів і учнів, а також української і польської громад українською і польською мовами.

Другом В. Антоновича був Антон Мйодушевський, а вищезгаданий голова Польського дому був його сином і активним діячем польського і українського руху в Одесі. В одному з листів до друга В. Антонович писав: «... коли б трапилось мені життя зачинати наново, то не вагаючись вибрав би ті самі принципи...» [2, с. 71]. Листи В. Антоновича до батька передав М. Грушевському для публікації його син Ян. Таким чином про кредо історика дізналися його друзі та опоненти серед українців, поляків, росіян. Одеські українці і поляки брали участь у похороні В. Антоновича. А в Одесі 25 березня 1908 р. «Просвіта» організувала вечір його пам'яті. Було виголошено доповіді І. Лінниченка і С. Шелухина, але після них дискусія після вийшла на політичні питання. Після доносу постановою поліцмейстера на пів року було заборонено вживати українську мову під час читань і обговорень, а голова «Просвіти» М. Комаров сплатив великий штраф. Так, навіть після смерті В. Антонович став символом боротьби за українське відродження.

Література:

1. Білобровець О. Діяльність польських громадських організацій в Одесі на початку XX ст. // Поляки на Півдні України: зб. наук. статей. – Ольштин-Ополе-Вроцлав-Одеса, 2007. – С. 75-81.
2. Мисечко А. І. Український рух в Одесі наприкінці XIX – початку XX ст. – Одеса: Друк, 2006. – 162 с.

СОНЬКО Ярослав Валентинович

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ КУРУКІВСЬКОЇ УГОДИ

Після закінчення Хотинської битви продовжувалися морські походи козаків та розпочалося масове самовільне набуття козацьких прав верствами українського соціуму, яке Річ Посполита намагалася зупинити силою. Гетьман Станіслав Конєцпольський зі своїм військом подався у Наддніпрянщину, що призвело до розгортання воєнних дій у 1625 р. Таким

чином, польський король Сигізмунд III спробував приборкати «козацьку сваволю». Спершу козаки отримували перемоги над жовнірами, проте під тиском численного війська змушені були відступити до Курукового озера та погодитись на перемовини.

Тож після кількох жорстоких битв в урочищі Ведмежі Лози між королівськими комісарами і козаками була підписана так звана Куруківська угода на чолі з гетьманом Михайлом Дорошенком, яка передбачала: заборону морських походів на Туреччину та інші країни; обрання старшого, якого мав затверджувати польський коронний гетьман; визнання козацького суду; встановлення реєстру в 6 тис. козаків та призначення для них платні. Отже, пункт про визнання козацького суду враховував довголітні прагнення козацької спільноти, а всі інші належали до заборонних [4, с. 44]. Також потрібно було провести відбір до нового реєстру, але, як виявилось, це стало нелегкою справою, адже козаків налічувалося понад 40 тисяч. І лише за два місяці було сформовано шість полків за територіальним принципом: Білоцерківський, Канівський, Корсунський, Черкаський, Чигиринський, Переяславський [1, с. 191].

За умовами договору запорозьке військо мало «перебувати на Низу за порогами і там виконувати службу: подавати відомості про дії ворогів, не допускати їх до переправ і взагалі захищати ті місця». Решта виписних козаків (виписників), виключених рішеннями уряду Речі Посполитої з козацьких реєстрів, мали повернутись до своїх панів у кріпацтво [2, с. 62].

Незважаючи на невигідні правові умови для більшості козаків, угода юридично визнала статус козацтва як частини політичного життя Речі Посполитої. Проте цей документ вперше розмежував козацьке військо реєстрове та військо запорозьке нереєстрове.

Козацькі привілеї були чинними лише на державних коронних землях і не діяли в маєтках та церковних землях, з яких вони мали виселитися протягом 12 тижнів. Після укладеної угоди гетьман Михайло Дорошенко склав присягу на вірність польській державі й провів демобілізацію козаків. До реєстру потрапили так звані «статечні», тобто заможніші козаки, поза реєстром опинилася козацька «голота» – приблизно 40 тисяч осіб. Вони мали повернутися у попередній стан (селянський чи міщанський), або помиритися з панщиною. Задля забезпечення «порядку» та складання нового реєстру Станіслав Конєцпольський залишив на Подніпров'ї 15-тисячне військо [4, с. 262].

Отже, найважливішим історико-правовим результатом Куруківської угоди був остаточний поділ козацтва на дві групи – реєстрових козаків, тобто заможних, відповідно до яких визнавалися урядом козацькі права та вольності, які в переважній більшості дотримувалися позиції укладеної угоди щодо польського уряду; та нереєстрових козаків, котрі згідно з Куруківською угодою мусили повернутися в кріпацтво. Саме їхнім центром стало Запоріжжя і вони дотримувалися незламної позиції стосовно магнатів, польської шляхти й усієї польської влади. Слід наголосити, що Куруківська угода була нав'язана українському козацтву військовою силою, а тому викликала невиконання ним узятих на себе зобов'язань протягом наступних років [4, с. 45]. Також чинність Куруківської угоди було припинено внаслідок козацько-селянського повстання на чолі з отаманом запорозьких нереєстрових козаків Тарасом Федоровичем 1630 року.

Література:

1. Щербак В. Українське козацтво в суспільно-політичному житті Речі Посполитої (XVI – перша половина XVII ст.) – 2002. – Вип. 2. – С. 172.
2. Історія України в документах і матеріалах. Т. 3: Визвольна боротьба українського народу проти гніту шляхетської Польщі і приєднання України до Росії (1569–1654 рр.) / АНУРСР. Інститут історії України; Відп. ред. С. М. Белоусов; Уклад. М. Н. Петровський і В. К. Путілов. – К.: Вид-во АНУРСР, 1941. – 292 с.
3. Чухліб Тарас. Козаки і монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648 – 1721рр. 3-тє вид., випр. і доповн. – К.: В-во імені Олені Теліги, 2009. – 616 с.
4. Політичні портрети України у XVII – XVIII ст. – Навчальний посібник Ч. I / Укладачі: Карасевич А. О., Левківський К. М., Карасевич О.О. – Умань.: ФОП Жовтий О.О., 2015. – 515 с.

СТРІЛЬЧУК Людмила Василівна

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: ВІД ДОБРОСУСІДСЬКИХ ВІДНОСИН ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА (ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА)

Взаємовідносини двох сусідніх держав України та Польщі, власне, як і взаємини двох народів, мають тривалу історію формування та розвитку. Від моменту зародження державності Україна та Республіка Польща постійно перебувають у процесі налагодження взаємних міждержавних відносин, які в силу різних історичних подій та факторів не завжди відзначалися стабільністю і добросусідством. Однак, можна з впевненістю стверджувати, що за будь-яких обставин ні українська, ні польська нації не розвивалися без взаємного впливу, відірвано чи окремо.

Дипломатичні традиції українсько-польських відносин почали закладатися з часів Київської Русі та П'ястівської Польщі: українці та поляки зміцнювали добросусідські відносини укладаючи династичні шлюби [4, с. 81], спільно успішно протистояли Тевтонським рицарям на початку XV ст. Загалом, Україну та Польщу пов'язує майже 700-літнє спільне минуле, впродовж якого обидва народи пережили як періоди добросусідства, так і багатьох непорозумінь, відкритої ворожнечі, конфліктів. Тривалий час обидва народи перебували в складі одних і тих самих держав: Першої та Другої Речі Посполитої, Австро-Угорської та Російської імперій. Українці та поляки зазнали жорстокого міжнаціонального протистояння в роки Другої світової війни, випробували на собі будівництво соціалізму, складнощі тоталітаризму, кризу розпаду комуністичної системи, пошук нової моделі постсоціалістичного розвитку [4, с. 9]. Усе це разом узятє в певні історичні періоди об'єднувало і у той же час роз'єднувало українців та поляків. Спільна історична спадщина, у кожного своя національна історична пам'ять, породили чимало суспільно-історичних стереотипів і міфів, які досить потужно впливали і до сьогодні продовжують впливати на двосторонні взаємини [3, с. 9–10]. Звичайно, що за період історичного співіснування українців і поляків не могло бути все спокійно і безконфліктно, так звані «наріжні камені» двосторонніх взаємин, призвели до багатьох непорозумінь і, навіть, збройних конфліктів

Якісно новий період в українсько-польських взаєминах розпочався з 90-х років XX століття, саме у цей період відбувається вихід двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства [1, с. 274]. Державне керівництво України та Польщі прийшло до переконання, що забезпечення національних інтересів обох країн, збереження національного рівня регіональної і загальноєвропейської безпеки є можливими за умови дотримання тісних взаємин між двома державами та проведення спільного зовнішньополітичного курсу на стратегічне партнерство [4, с. 188–189]. Основними мотивами встановлення відносин стратегічного партнерства між Польщею та Україною стали:

1. Обидві держави володіли спів ставними економічними, військовими, фінансовими, технологічними та гуманітарним потенціалом, що дозволило на партнерських засадах встановлювати особливий статус двосторонніх відносин.
2. Обидві держави відігравали ключову роль у регіоні Центрально-Східної Європи та мали спільні погляди на питання розвитку регіональної та європейської безпеки.
3. Обидві країни мали перед собою схожі нереалізовані завдання щодо інтеграції до європейських та євроатлантичних структур.
4. Обидві держави виявили зацікавленість у довгостроковій співпраці у декількох галузях.

РП та Україна спільно виробили та апробували механізми реалізації та координації своїх стратегічних інтересів у різних сферах, тому можна стверджувати, що українсько-польські взаємини відповідають більшості критеріїв стратегічного партнерства, але одним із головних завдань міждержавних взаємин продовжує залишатися перехід до контролю за виконанням відповідних механізмів та реалізації досягнутих домовленостей [2]. Стратегічне партнерство двох держав повинно постійно підсилюватися взаємодією у рамках діючих міждержавних механізмів, подальшим зміцненням та розширенням договірно-правової бази двостороннього співробітництва.

Стратегічне партнерство українсько-польських відносин проявило себе підтримкою РП України у європейських та євроатлантичних структурах, підтримкою у час Помаранчевої революції та революції Гідності, спільним проведенням футбольного чемпіонату «Євро-2012», міжнаціональним примиренням, що активно розвивалося на поч. XXI ст. [3, с. 12].

Зрозуміло, що поглиблення українсько-польського стратегічного партнерства буде

залежати в подальшому від багатьох факторів і відбуватиметься в умовах серйозних геополітичних змін у ЦСЄ. Тому перед обома країнами на повістці денній стоїть питання формування нових стратегічних завдань, виходячи із аналізу ситуації, політико-економічних реалій. Серйозним випробуванням для стратегічного партнерства України та РП сьогодні став спільний історичний спадок, з приводу якого, зокрема, міжнародного конфлікту на Волині у роки Другої світової війни, загострився не лише суспільний дискурс, але і політичні тональності правлячих еліт.

Література:

1. Литвин В. Україна на межі тисячоліть (1991 – 2000 рр.) / В. Литвин. – К.: Альтернативи, 2000. – 360 с.
2. Стан та перспективи українсько-польських відносин. (www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/29136.htm).
3. Стрільчук Л.В., Стрільчук В.В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин та співробітництва / Л.В. Стрільчук, В.В. Стрільчук: монографія. – Луцьк: Волинські старожитності, 2013. – 258 с.
4. Стрільчук Л.В. Україна – Польща: від добросусідських відносин до стратегічного партнерства (кінець XX – початок XXI ст.) / Л.В. Стрільчук: монографія. – Луцьк : Волинські старожитності, 2013. – 608 с.

ТОМЕНКО Микола Володимирович

ПОЗИЦІЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬШИ В КОНТЕКСТІ СПРОБИ РОСІЙСЬКОГО МОНОПОЛІЗМУ ЩОДО ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ ПРО ДРУГУ СВІТОВУ ВІЙНУ

Як відомо, світ в 2020 році згадує події Другої світової війни з нагоди 75-річниці її завершення.

З огляду на це, залишається актуальним завданням творення правдивої і достовірної історії подій цієї кровопролитної війни. Більше того, путінська Росія вже не один рік проводить потужну інформаційну кампанію, яка направлена на монополізацію історії, місця й ролі Сталіна, а також і самої Росії у здобутті перемоги над нацизмом.

Тут важливим повинен стати європейський підхід в оцінці нацизму і сталінізму. Назву історичні дати та періоди, які були практично заборонені в Радянській та Російській історіографії.

23 серпня 1939 року – День жертв пам'яті всіх тоталітарних і авторитарних режимів у відповідності з рішенням Європарламенту від 2 квітня 2009 року. Ця дата вказує на підписання Пакту Рібентропа-Молотова, який спричинив початок Другої світової війни і тримав бойову, політичну і економічну співпрацю Гітлера і Сталіна протягом 22 місяців.

1 вересня 1939 року нацистська Німеччина напала на Польщу і розпочалася реалізація спільного плану Гітлера і Сталіна по розподілу світу.

22 вересня 1939 року Гітлерівська Німеччина і Сталінський Радянський Союз провели спільний військовий парад у Бресті.

Отож, даремно Європарламент і в 2019 році, і 2020 році ухвалює резолюції про засудження нацизму й сталінізму, які несуть відповідальність за розв'язання Другої світової війни.

Між іншим, показовим є і боротьба за дату завершення Другої світової війни на території Європи. Підписання Акту капітуляції відбулося 8 травня 1945 року за середньоевропейським часом і 9 травня – за московським часом. Згодом радянська і російська пропаганда обґрунтувала правильність 9 травня і хибність 8 травня. Хоча до 1965 року 9 травня не був вихідним днем і не святкувався з нинішнім розмахом та пафосом.

За пропагандистською кампанією Росії практично забулися реальні втрати і трагедії Другої світової. Нагадаю, що Україна і Польща мали найбільші втрати. Спираючись на офіційну Радянську статистику щодо населення, 1941 року в Україні було 41 мільйон 900 тисяч, а вже 1945 року – 27 мільйонів 400 тисяч. Отож, Україна втратила 14,5 мільйонів осіб. До цього переліку входять військові, цивільні втрати, депортовані до Німеччини й репресовані.

Вважаю, що досвід пошанування звільнення табору Освенцим є показовим і корисним у спільному підході України і Польщі. Так в 2015 році на державних заходах з нагоди 70-річчя звільнення Освенцима була присутня делегація від України і відсутня делегація від Росії. Тодішній Президент Польщі Броніслав Комаровський пояснив логіку дій його країни: «Табір звільнили солдати 60-ї армії Першого Українського фронту Червоної армії. У цей день 70 років

тому 100 львівська дивізія увійшла в табір. З вдячністю і повагою ми думаємо сьогодні про цих солдат». А тодішній глава МЗС Гжегож Схетина в січні 2015 року в інтерв'ю на Польському радіо також відзначив роль українських солдат: «Може, варто сказати, що то Перший Український фронт, українці визволяли Аушвіц? Бо в той січневий день там були українські солдати і вони відкривали браму табору».

Подібний підхід був реалізований і Президентом Анджеєм Дудою і в цьому році з нагоди 75-річчя звільнення цього сумновідомого концтабору.

Отож, Україна і Польща мають досвід власного, не нав'язаного Росією, сценарію оцінки перебігу 2 світової війни та винесення відповідних історичних уроків.

Мій досвід вченого і політика, який очолював Міжпарламентську асамблею України та Республіки Польща, доводить, що сьогодні необхідна тісна співпраця українських та польських істориків з метою недопущення монополізації історичної правди Російською Федерацією. Така співпраця не повинна політизуватися і має базуватися на визначенні тих подій, які об'єднують наші народи, а не на тих темах, які спеціально «вкидаються» політиками та третіми країнами з метою розсварити Україну та Польщу.

ХАРХАН Леся Володимирівна, СЕКУНОВА Юлія Володимирівна ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИНАХ

Історія – це потужна зброя. І, як продемонстрував, знову ж таки, нещодавній досвід міждержавних взаємин, історична пам'ять може слугувати засобом до примирення, або ж приводом до конфлікту.

Не секрет, що спільні сторінки історії (і далеко не завжди найкращі міжнаціональні взаємини) досить часто стають наріжним каменем в українсько-польських стосунках. І це не випадково, адже Україну та Польщу пов'язує багатолітнє спільне минуле, впродовж якого обидва народи пережили як періоди добросусідства, так і багатьох непорозумінь, відкритої ворожнечі, конфліктів. Тривалий час обидва народи перебували у складі одних і тих самих держав: Першої та Другої Речі Посполитої, Австро-Угорської та Російської імперій. Українці та поляки зазнали жорстокого міжнаціонального протистояння в роки Другої світової війни, випробували на собі будівництво соціалізму, складнощі тоталітаризму, кризу розпаду комуністичної системи, пошук нової моделі постсоціалістичного розвитку [3].

Певні історичні періоди об'єднують та роз'єднують українців та поляків. Національні історична пам'ять кожного з народів породила чимало стереотипів, які і до сьогодні різко впливають на міжнародні відносини сусідніх країн. Зокрема, негативний стереотип українця прививався переказами про Хмельниччину та гайдамаччину, підсилювався відносно свіжими подіями Другої світової війни та подіями на Волині середини 40-х років XX століття. А на західних теренах України образ сусіда-поляка викликає асоціації з утисками українців, коли на «східних кресах» Другої Речі Посполитої закривалися українські школи, культурно-освітні заклади, руйнувалися православні церкви, нищилися селянські господарства під час пацифікації. У роки війни польське підпілля винищувало українську інтелігенцію, а нова повоєнна влада Польщі продемонструвала своє відношення до українців через акцію «Вісла». В період тоталітаризму негативні стереотипи в обох народів по відношенню один до одного ще більше посилювалися через антипольську пропаганду в Україні й антиукраїнську в Польщі, зокрема шляхом фальсифікації та викривлення історії. В польській свідомості українці поставали «націоналістами» в самому крайньо негативному значенні цього слова, а, отже, українці уявлялися найбільшими ворогами поляків і причиною усіх їх нещасть [1].

В історію українсько-польського пам'яттєвого дискурсу липень 2016 р. увійде розмежувальним каменем незгод, розбитих сподівань, обнуливши чверть столітній діалог інтелектуальної та політичної еліти двох країн. 22 липня Сейм Республіки Польща проголосував за резолюцію «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА». Ця ухвала Сейму не просто перекреслила усі напрацювання науковців та політичних еліт двох країн за чверть століття, а змусила українських істориків констатувати поразку у двосторонньому діалозі. Як заявив Ярослав Грицак в інтерв'ю одному

із інтернет-видань: «... маю визнати: після бійки кулаками не розмахують, а бійку ми програли. Вважаю це особистою поразкою й готовий нести відповідальність, але опускати руки не збираюся. Ми програли битву, а не війну. А війна – надовго. Тому краще перегрупувати сили і думати про новий наступ» [2].

Така позиція стала своєрідним шоком для українського суспільства. Багатолітній діалог з питань узгодження трактування спільної історії виявився марним, також мова йде про спільну заяву президентів України та РП «До порозуміння і єднання» від 21 травня 1997 р., відкриття президентами обох країн Л. Кучмою та А. Квасневським меморіалу українсько-польського примирення у с. Павлівка, що на Волині, у 2003 р., вироблення спільної візії щодо меморіалу орлят у Львові та відкриття тогочасними президентами В. Ющенком та А. Квасневським 24 червня 2005 р. на Личаківському кладовищі меморіалу загиблим воїнам Української Галицької Армії та «Меморіалу орлят» [4].

Вищезазначені приклади негативно впливають на міжнародні відносини тісно пов'язаних історичною минувшиною незалежних держав. На даний час, політичній еліті потрібно проводити виважену політику, в основі якої мають постати проблеми історичної пам'яті. Політичні еліти України та Польщі несуть відповідальність за те, як вирішиться це питання – спільне історичне минуле стане шляхом до примирення чи загострення конфліктів!

Література:

1. Горун Д. Українсько-польські гуманітарні взаємини / Д. Горун // Історія в школі. – 2002. – № 5–6. – С. 41.
2. Грицак Я. Українсько-польські гуманітарні взаємини в 1991–2001 рр.: шлях України та Польщі до прощення / Я. Грицак // Новое время. – 2016. – 29 липня. – С. 2.
3. Стрільчук Л. В., Стрільчук В. В. Інституційні складові українсько-польського гуманітарного співробітництва. Луцьк: Волинські старожитності, 2013. – 258 с.
4. Добржанський О. Еволюція суспільно-історичних стереотипів у свідомості українців та поляків на прикладі опіки над місцями національної пам'яті. Україна-Польща: історичне сусідство. Матеріали міжнародної наукової конференції 19–20 травня 2017 р. / Ред.кол.: Ю. А. Зінько, О. А. Мельничук та ін. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД», 2017. – С. 365–370.

ЦУБЕНКО Валерія Леонідівна

ДО ПИТАННЯ ПРО ВКЛЮЧЕННЯ КОНФІСКОВАНИХ МАЄТКІВ УЧАСНИКІВ ПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1830–1831 РР. ДО СКЛАДУ КИЄВО-ПОДІЛЬСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ПОСЕЛЕННЯ КАВАЛЕРІЇ У 1836 Р.

У ХХ – на початку ХХІ ст. накопичено достатньо вагомих історіографічних досвід студіювання проблематики історії військових поселень кавалерії в Україні, зокрема Києво-Подільського. Тому нині необхідно переосмислити всі попередні дослідження, пов'язані з військово-господарськими формуваннями в Україні, продовжувати активно вивчати військових поселенців як окрему соціальну групу з етнічною структурою, проаналізувати джерела її формування, конфесійний склад. Актуальність теми зумовлена тим, що її подальша розробка сприяє введенню до наукового обігу матеріалів, які висвітлюють становище польської національної меншини Правобережної України в 30-х рр. ХІХ ст. та її участь у соціально-економічному житті Києво-Подільського військового поселення кавалерії. Джерельною базою слугують матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Києві.

У 1836 р. територія військових поселень кавалерії в Україні збільшилася за рахунок конфіскованих маєтків польських власників учасників Польського повстання 1830–1831 рр. у Київській і Подільській губерніях. Наказом 4 квітня 1836 р. конфісковані маєтки у Київській і Подільській губерніях були передані у ведення військового міністерства і розділені на 5 округів і 2 ділянки. На одну особу призначали від 2 1/4 до 3 1/6 дес. землі [1, с. 37]. 27 квітня 1837 р. було затверджено положення «Про управління маєтками військового відомства Київської та Подільської губерній» [3, арк. 3]. За цим положенням майно військового відомства у Київській і Подільській губерніях іменувалося військовим поселенням Київської і Подільської губерній. Згідно з наказом імператора Миколи І від 6 грудня 1837 р., маєтки військового відомства у Київській і Подільській губерніях отримували управління і влаштування на підставах законодавства для Військового поселення кавалерії. Округи Києво-Подільського військового поселення повинні були утримуватися коштом прибутків від обробітку землі, відведеної для поселення війська.

У 1841 р. графиня Потоцька подала імператорові Миколі I клопотання з копією свідоцтва реєстрації земельної ділянки про продаж власного майна, розташованого на території Київської губернії в Уманському повіті (у м. Торговиця й чотирьох селищах: Каменья, Шеснопілля, Свердликове, Павлівка з чисельністю населення 25 осіб). З бюджету Києво-Подільського військового поселення на викуп майна графині Потоцької було виділено 530 тис. руб. сріблом [2, арк. 11]. Подальше надання конфіскованих земельних ділянок у військове відомство та приєднання до округів Києво-Подільського військового поселення здійснювалося на підставі правил від 9 березня 1840 р.

З приводу конфіскації маєтків польських власників виникали конфлікти, наприклад, у 1846 р. між Олександром Потоцьким і графом Мощенським. Предметом спору став конфіскований у державну скарбницю дубовий гай 496 дес. 1781 саж. [4, арк. 86]. У Києво-Подільському військовому поселенні кавалерії врегульовувалися всі непорозуміння при розподілі і видачі грошей полякам власникам конфіскованих маєтків [4, арк. 102].

Отже, наведені вище дані підтверджують, що включення конфіскованих маєтків учасників Польського повстання 1830–1831 рр. до складу Києво-Подільського військового поселення кавалерії відбувалося на основі Зведення військових постанов. Використовуючи соціально-конфесійну ситуацію, військово-поселенське керівництво здійснило потужний наступ на польські землеволодіння, відіграло помітну роль у заселенні та економічному освоєнні України.

Література:

1. Липовская Т. Д. Социально-экономическое положение военных поселян на Украине (1817–1857 гг.). Днепропетровск, 1982. 83 с.
2. Російський державний військово-історичний архів. Ф. 405. Оп. 11. Спр. 1234.
3. Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі – ЦДІА України у м. Києві). Ф. 445. Оп. 1. Спр. 1.
4. ЦДІА України у м. Києві. Ф. 445. Оп. 1. Спр. 86.

ШКУРАТЕНКО Олена Володимирівна, ЄРМАК Василь Володимирович ПОЛЬСЬКА АГРАРНА РЕФОРМА НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Істотну роль у розвитку економічної складової держави в господарській системі, відіграють земельні відносини. Земля, як фактор виробництва і об'єкт власності, породжує різні інтереси суспільства з приводу ефективного управління земельним фондом, а також цілі і завдання управління даними обмеженим фактором.

Актуальністю теми є аграрні відносини на західноукраїнських землях у міжвоєнний період, насамперед вони потребують детального вивчення, тому що це зумовлено не тільки пізнавальною складовою, а практичною та історичною, та слугує для вдосконалення ролі сільськогосподарської продукції в сучасних умовах господарювання та розвитку співпраці між державами у економічній сфері.

Метою роботи є висвітлити основні етапи впровадження аграрної реформи на українських землях, шляхом перебудови селянських господарств через парцелярію земель землевласників і створенням господарств фермерського типу.

Аналіз публікацій та досліджень. Вивченням даної тематики займалися такі науковці як С. Злупка, І. Васюти, О. Мацюк, Ю. Сливки, Л.Алексієвець, З.Баран, Б.Гудь, Л.Зашкільняк.

Для першої половини двадцятих років ХХ століття було характерним здійснення аграрних перетворень, під час якого добровільно парцелювалися землі, що належали великим землевласникам. Реформа в аграрних відносинах була також представлена новоствореними фермерськими господарствами.

10 липня 1919 р. переважно голосами депутатів соціал-реформістських партій сейм ухвалив проект «Основ земельної реформи», який запропонували селянська партія ПСЛ «П'яст». Цей правовий акт польського сейму передбачав насамперед пришвидшення процесу становлення і зміцнення фермерського (селянського) господарства для створення у Польщі аграрного устрою[1].

До того, як був у 1920 р. прийнятий закон «Про земельну реформу» державна

парцеляція здійснювалась у невеликих розмірах. Достатньо сказати, що у фонд держави у 1919–1920 рр. перейшло усього 576,5 тис. га так званих «безгосподарних» та інших земель, а розпарцельовано і продано дрібним власникам Польщі тільки 50 тис. га [2, s. 49].

Статті 1-5 Закону «Про земельну реформу» регулювали формування державного запасу землі для її подальшої парцеляції між дрібними власниками. Основним джерелом поповнення цього запасу було вилучення землі у великих власників. До порозуміння із Ватиканом у державну власність переходили церковні землі [3, с. 92]. До власності держави належали землі біженців, які не повернулись до квітня 1921 року, і тільки за винятком лісів, призначались для польських військових поселенців та цивільних колоністів.

Реформа здійснювалась на основі добровільної парцеляції, яка хоча формально і контролювалась земельними управліннями, але фактично проводилась здебільшого самими поміщиками за ринковими цінами. В інтересах великих землевласників новий земельний закон включав до «обов'язкового викупу» і подальшого продажу дрібними ділянками лише землі, де велось нерентабельне господарство.

Фермерсько-поміщицька земельна реформа розрізняла три види парцеляції: державну, банківську і приватну.

Для сприяння земельній реформі був створений у 1919 р. Державний сільськогосподарський банк, через який надходили кошти на виплату обов'язкового викупу тієї поміщицької землі, яка переходила у Державний земельний фонд для парцеляції. Частка держави і Сільськогосподарського банку у парцеляційному обороті становила разом менше 0,6 %, а решту землі продали шляхом приватного розподілу самі власники маєтків або довірені ними юридичні особи – спекулятивні парцеляційні товариства і банки. У Східній Галичині парцеляцією землі займалися Поміщицький кредитний банк, Аграрно-осадницьке товариство та ін.

Становище фермерських господарств погіршилося в умовах економічної кризи, коли ціни на сільськогосподарську продукцію різко знизились. Наприклад, у Львівському воєводстві середня ціна одного гектара, за нашими підрахунками, зменшилась з 2815 злотих у 1929 р. до 1224 злотих – у 1933 р [4].

Отже, падіння ціни на землю відбувалося повільніше, ніж зниження ціни на сільськогосподарські продукти, а тому земля для селян ставала у 2–3 рази дорожчою, ніж напередодні кризи. Така тенденція на ринку цін була вкрай не вигідна для незаможних селян і була доступна лише заможним верствам населення. У такий спосіб для незаможних селян земля на вільному ринку фактично стала недоступною.

Література:

1. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/21508/1/28-150-155.pdf>
2. Reforma rolna w Polsce. – Warszawa, 1929. – 169 s.
3. Панишко Г.Т. Польське законодавство про парцеляцію великої земельної власності й ліквідацію сервітутів на Волині у 20-30-х рр. XX ст. / Г. Т. Панишко // Українсько-польські відносини. – Луцьк, 2007. – №1. – С. 91-96.
4. Державний архів Львівської області, ф.1, оп.13, спр.127.

ШКУРАТЕНКО Олена Володимирівна, СУПРУНЧУК Олег Олександрович КОНЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН В ПОГЛЯДАХ ПОЛЬСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ 20-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Початок 20-х років XX століття це період формування та становлення нових держав і союзів. Національні-визвольні змагання націй колишньої Російської імперії продемонстрували, що кожен хоче йти своїм шляхом, в тому числі і Україна. Проте становлення вільної, незалежної України не поділяли впливові сусіди Росія та Польща.

Погляди нової політичної еліти Польщі кінця XIX – початку XX ст. базувалися на переконанні в необхідності відродження польської держави в її історичних кордонах до першого поділу Речі Посполитої (1772 р.) , де українські землі знову повинні стати невід'ємною частиною Польської держави. Польська політична еліта та політичні сили по різному вбачали шляхи відродження незалежної Польщі, але в територіальному питанні їх погляди були подібні. [1, с.55].

Одна з концепцій була сформульована представниками націонал-демократів (ендеків), очолював яких видатний польський політик та публіцист Роман Дмовський. У своїх відомих творах «Думки сучасного поляка» (1903), «Німеччина, Росія і польська проблема» (1908), «Польська політика і відродження держави» (1925) він доводив ідею «інкорпорації», тобто входження українських земель до Польської держави. Відповідно до неї українців не визнавали, як історичну націю, яка має право на самовизначення та відмовлялося в праві на створення власної держави.

Інші українські землі, на думку ендеків, мали відійти до Росії, в якій вони вбачали протиположність німецькому гегемонізму. Проте і тут націонал-демократи розглядали можливість в майбутньому колонізувати землі, які відходять до Росії.

На протиположність концепції ендеків була «федераціоністська» програма найавторитетнішого польського політичного діяча, соціаліста Юзефа Пілсудського, що передбачала в результаті повалення Російського царизму створити в Східній Європі велику Польську державу, яка буде існувати на федеративних засадах. До її складу увійдуть етнічні землі українців, білорусів, литовців і звичайно поляків. Новостворена держава повинна була асимілювати населення на приєднаних територіях і також впроваджувати етнічний та культурний польський елемент. [3, с.112].

Дві впливові і популярні польські політичні доктрини щодо України – «інкорпораційна концепція» і «федераціоністська концепція» – ще до створення польської держави ґрунтувалися на ігноруванні прав українського народу на самовизначення та створення незалежної держави і мали претензії на володіння українськими землями. Інші концепції не відігравали значущої ролі.

Події 1918-1921 рр. продемонстрували, що польська влада чітко та послідовно впроваджує напрацьовані польською політичною елітою доктрини, стратегії та концепції в «українському питанні». Під час національно-визвольних змагань в Україні, поляки не побачили сплеску патріотизму та прагнення до становлення власної держави в українців, як то було під час «польського відродження» [5, с.104-107].

Деякі історики не безпідставно вважають, що спільна україно-польська війна 1920 року проти більшовиків була спробою реалізації «федералістської» програми Юзефа Пілсудського. [2, с.102]

Конкуруюча «федералістична» концепція сподвижників Пілсудського, зазнавши деякого оновлення і модернізації, в 20–30-х роках стала відомою як доктрина «польського прометеїзму» [4, с. 86-87].

Пілсудчики зовнішню політику Польщі розглядали в площині майбутнього конфлікту цивілізованого Заходу, до якого вони зараховували звичайно і Польщу з СРСР. В результаті такого протистояння вони вбачали розпад більшовицької імперії.

Українському питанню відводилася головна роль у впровадженні програми Пілсудського. Вона передбачала, що в результаті розпаду СРСР за допомогою Польщі постане самостійна українська держава – «Велика Україна», яка по-перше, відмовиться від Західної України (Галичини, Холмщини, Підляшшя), а по-друге, уклавши унію з Польщею увійде до польської федерації на правах суб'єкта з обмеженими правами в прийнятті рішень. На думку пілсудчиків саме такий сценарій у всьому відповідав би «польським державним інтересам, як засіб зміцнення Польщі». [1, с.136].

Після державного перевороту в Польщі 1926 року, який здійснив Юзеф Пілсудський, політика уряду з національних питань була скорегована. Зміна влади в країні та встановлення режиму «санації» були спричинені невдачею в реалізації ендецької програми «національної асиміляції».

В міжвоєнний період єдиною політичною силою Польщі, що визнавала право українців на самовизначення та створення самостійної, незалежної держави була Комуністична робітничка партія Польщі. До 1925 року комуністи виступали за возз'єднання етнічних земель (Західної України та Західної Білорусі) з УСРР і БРСР, відповідно. [3, с.111].

Враховуючи вищезазначене хочеться підсумувати, що до 1991 р. Україну не сприймали, як суб'єкта в перспективі, міжнародних відносин. Не визнавали ні української нації, ні права

ції нації на самовизначення та проголошення незалежної держави. Територія України і її народ були об'єктами впливових держав. З моменту тих фатальних подій пройшло вже 100 років, проте ми, як нація так і не засвоїли ті уроки життя. І в сучасному міжнародному співтоваристві знову втрачаємо свою правову суб'єктність і стаємо об'єктом в руках міжнародних організацій та держав.

Література:

1. Гетьманчук М. П. Між Москвою і Варшавою: українське питання у радянсько-польських відносинах міжвоєнного періоду (1918-1939 pp.) / М. П. Гетьманчук. – Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2008. – 432 с., с.55-58
2. Сливка Ю.Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920-1939). – Київ, 1985. – 231с.
3. С. Пеленський Ярослав. Україна в польській опозиційній публіцистиці // Подляський Казімеж. Білоруси–литовці–українці: наші вороги, чи брати? – Мюнхен. – 1986. – 157 с.
4. Акція «Wisla». Dokumenty. Opracował E.Misilo. –Warszawa. – 1993. – 205
5. Tomaszewski J. Kresy Wschodnie w polskiej myśli politycznej XIX i XX w.//Miedzy Polska etniczna a historyczna. Polska mysl polityczna XIX i XX wieku. – Т.6. – Warszawa, 1988. – 250 S .

СЕКЦІЯ 2. ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ. ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ ХХ СТ.: СПІЛЬНЕ, ВІДМІННЕ, ДИСКУСІЙНЕ.

BILETSKIY Amalia

POLISH DIASPORA IN THE USA

US Poles or Polish Americans are Americans who have full or partial Polish origin. They are the largest Slavic ethnic group in the United States. The first Polish settlers arrived in the unsuccessful colony of Walter Raleigh, Roanoke in 1585. In 1608, the Polish settlers came to Virginia Colony as skilled craftsmen.

Two Polish immigrants, Casimir Pulaski and Tadeusz Kosciuszko, led the army in the United States War of Independence and were remembered as national heroes. In all, more than a million Poles immigrated to the United States, especially in the late 19th and early 20th centuries. The exact number of migrants is unknown. Many immigrants were classified as «Russian», «German» and «Austrian» by the US Immigration Service, since the Polish state did not exist from 1795 to 1918. Thus, the former territories of Poland at that time were under the Prussian, Austrian-Hungarian and Russian control.

Their story is divided into three stages. From the colonial era to 1870, a small number of Poles came to America as individuals or into small family groups, and they quickly developed and did not form separate communities. Some Jews from Poland even formed cities that were Polish bastions in order to conceal their Jewish identity.

From 1870 to 1914, Poles and Polish subjects formed a large part of the wave of immigration from Germany, Imperial Russia and Austria-Hungary. Ethnic Poles and Jews, in particular, formed family groups, settled or mixed mainly in Polish quarters and other Slavic bastions, and sought to earn relatively more money than they could earn in Europe (which is why many of them took job opportunities for manual labor in industry and mining).

Since 1914, the United States has largely ignored the large number of immigrants from Poland. The income level has grown from low to medium. The Poles became active members of the liberal Coalition of the New Code from the 1930s to the 1960s, but since then they have moved to the suburbs and become more conservative.

The Poles differed from most ethnic groups in America in several ways. First, they did not plan to stay forever and become «Americanized». Instead, they came temporarily to make money, invest, and wait for the right opportunity to return. Their purpose was to secure the desired social status in the old world. However, many temporary migrants have decided to become permanent

Americans.

Many found jobs in Pennsylvania coal mines and heavy industries (steel mills, cast iron foundries, oil refineries and sugar mills) in cities such as Chicago, Detroit, Milwaukee and others.

The US Census Service has asked Polish immigrants to indicate Polish as their mother tongue since 1900, allowing the government to list them as a separate nationality when there was no Polish state. The US Census makes no distinction between ethnically Polish Americans and descendants of non-ethnic Poles, such as Jews or Ukrainians who were born in Poland and considered themselves Polish citizens. Of the 10 million Polish Americans, only some are of Polish ethnic origin. On the other hand, many ethnic Poles, arriving in the United States from 1795 to 1917, when Poland did not exist, did not identify themselves as Poles and instead identified themselves as Germans, Austrians, or Russians (this was the case of the peoples who occupied Poland from 1795-1917).

Historically, Polish Americans have mastered American society very quickly. Between 1940 and 1960, only 20% of Polish American children spoke Polish regularly, compared with 50% of Ukrainians. In the early 1960s, 3,000 of the 300,000 Polish Americans from Detroit changed their names every year. Polish is rarely spoken by Polish-Americans, as 91.3% speak only English.

The vast majority of Polish immigrants settled in urban areas where they were involved in industry. The minority is estimated to be only 10% settled in rural areas.

Historian John Bukovczyk noted that Polish immigrants in America were very mobile and from 40% to 60% probably moved out of the city within 10 years. The reasons for this are very individualistic: Bukovczyk's theory is that many immigrants with agricultural education sought to migrate because they were not attached to local land, as was the case in Poland. Others dared to start a business and most of them opened small retail stores such as bakeries, butchers, salons and printing shops.

One of the most prominent Polish communities is located in Chicago and its suburbs. Chicago is considered to be the largest Polish-speaking city outside of Poland. The influence of the Polish community in Chicago is demonstrated by numerous Polish-American organizations: the Polish Museum of America, the Polish Catholic Union of America (the oldest Polish-American organization in the United States), the Polish American Association, the Polish-American Congress, the Polish National Alliance, and the Polish Mountains Alliance of North America.

Polish Americans have influenced American culture in many ways. Most notably, Jefferson, who drafted the United States Constitution, was inspired by religious tolerance for the Warsaw Confederation, which guaranteed freedom of conscience.

Polish culture also influenced the culinary tastes of the United States. Some of the Polish dishes have been redesigned and recreated in the new American environment. Polish Americans also helped change the physical landscape of the cities they inhabited, build monuments to Polish-American heroes. The cultural manifestations, such as the Polish apartments, as well as the architectural style of the Polish Cathedral, became an integral part of the regions, wherein the population lived in Poland. The cultural ties of the Poles to Roman Catholicism also influenced the adoption of rituals such as the blessing of Easter baskets in many parts of the United States by Roman Catholics.

KLOCZAK Oleg

**NOWA KONCEPCJA PAŃSTWOWEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ PO 1989 ROKU JAKO JEDEN Z NAJWAŻNIEJSZYCH
WARUNKÓW WEWNĘTRZNYCH KSZTAŁTOWANIA SIĘ NOWEJ POLSKIEJ
POLITYKI MIĘDZYNARODOWEJ**

W badaniach naukowych warto również brać pod uwagę zarówno wewnętrzne warunki kształtowania się polskiej polityki zagranicznej w państwie, jak i czynniki międzynarodowe, które

powstały po skończeniu zimnej wojny [1, s. 48-49]. Spośród najważniejszych warunków wewnętrznych Polski warto podkreślić nową koncepcję państwowej polityki zagranicznej.

Pod koniec ostatniej dekady lat 80. XX wieku, szczególnie po Jesieni Narodów, Polska okazała się w nowej międzynarodowej sytuacji [2, s. 35-39]. Na podstawie analizy działalności Prezesów Rady Ministrów, Ministrów spraw zagranicznych, jak również na podstawie dokumentów i komentarzy polityków w pierwszych latach okresu przejściowego (1989-1992) można określić nowe zadania polskiej polityki zagranicznej w drodze do demokratyzacji:

- poszukiwanie nowego międzynarodowego systemu obronnego, zapewniającego bezpieczeństwo narodowe Polski;
- dyplomatyczne wspieranie bieżących politycznych reform wewnętrznych kraju, przede wszystkim przejście do gospodarki rynkowej;
- wspieranie i wzmocnienie autorytetu międzynarodowego Polski i Polaków, którzy jako pierwsi zaczęli w bloku radzieckim budownictwo społeczeństwa demokratycznego.

Określone najnowsze zasady polityki zagranicznej Polski były nie do porównania z poprzednimi. Powstała olbrzymia potrzeba dołączenia państwa do inicjatyw międzynarodowych, samobytniej polemiki dyplomatycznej na negocjacjach międzynarodowych oraz praktycznej realizacji wypracowań – zawieranie dwustronnych i wielostronnych umów o konstruktywnej współpracy.

W latach 1989-1992 przeprowadzono reorientację kierunków polskiej polityki zagranicznej. Kraje Europy Środkowej kształtujące swoją niepodległość przyczyniały się do likwidacji Układu Warszawskiego, natomiast politycy opozycyjni zaczęli odrzucać istniejący paradygmat zapewnienia bezpieczeństwa ich państw oraz stymulowali do perspektywy współpracy z potężnym aliansem wojskowym NATO [3, s. 23-28].

Jednak wówczas Polska nie miała żadnych szans na przystąpienie do NATO, ponieważ istniał istotny dylemat udowodnić swoją samoistność państwową [4, s. 44-48]. W takiej sytuacji w pierwsze lata transformacji Polska czuła się krajem „szarej strefy» oraz pokładała wielkie nadzieje w Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBSE) [5, s. 96-97].

W latach 1991-1992 szukając swego miejsca w globalnym świecie Polska jednoznacznie określiła zachodni wektor swojej polityki zagranicznej, czyli kierunek euroatlantycki, który zaczął dominować w działalności międzynarodowej Polski. Więc, istotne znaczenie miało formułowanie perspektywy przystąpienia do Unii Europejskiej oraz NATO, czyli nawiązywanie stosunków partnerskich z Niemcami i USA.

Współpraca Polski z krajami Europy Środkowej o gospodarce przejściowej, związanymi subiektywnie i funkcjonalnie z sąsiadami zachodnimi, miała charakter pomocniczy, zwłaszcza przed procesami integracyjnymi z NATO i Unią Europejską.

Na skutek tego w strefie kontaktu pomiędzy byłym Wschodem i Zachodem z udziałem Polski powstało kilka subregionalnych zrzeszeń – Wyszehradzką grupę, Radę Państw Morza Bałtyckiego, Środkowoeuropejską Inicjatywę.

Drugim podstawowym kierunkiem polityki zagranicznej stał się wschodni wektor, początkowo charakteryzujący się procesem likwidacji istniejącej imperialistycznej zależności od Związku Radzieckiego, a później opierający się na nowej historycznej rozbudowie bazy umownej w dwustronnych stosunkach ze wschodnimi sąsiadami.

Czynnikiem przeszkadzającym rozwojowi dokładnej koncepcji polityki wschodniej był kryzys wewnętrzny w Związku Radzieckim oraz postępujący proces rozpadu imperii. Polscy politycy pilnie obserwowali polityczną sytuację w Moskwie, szczególnie walkę pomiędzy siłami reformatorskimi na czele z Michaiłem Gorbaczowym i zwolennikami starych porządków. Nikt nie był pewny tego, kto ostatecznie zwycięży, tym bardziej że władza radziecka pozostawała w rękach komunistów. Otóż, biorąc pod uwagę to, że w granicach Wschodniego bloku relacje nadal istniały, Polska musiała realizować swoją politykę zagraniczną dość ostrożnie.

Powołany we wrześniu 1989 roku rząd Tadeusza Mazowieckiego zapoczątkował pragmatyczną politykę wobec ZSRR. Deklarując przestrzeganie zobowiązań sojuszniczych on udowodnił konieczność nawiązania ze Związkiem Radzieckim równoprawnych i partnerskich stosunków dobrosąsiedzkich, biorąc pod uwagę zasady szacunku suwerenności oraz nieingerencji w sprawy wewnętrzne stron [6 s. 25-26].

Polska otwarcie nie podejmowała zagadnienia o odstąpieniu od Układu Warszawskiego i wyprowadzenia radzieckich wojsk z jej terytorium. Jednak obiektywnie Polska była zainteresowana w rozpadzie imperii radzieckiej, a więc, przyczyniała się do dezintegracji ZSRR.

Uwzględniając emansypacyjne pragnienia narodów ZSRR wiosną 1990 roku w Warszawie została sformułowana tymczasowa koncepcja „dwuwektorowości», przewidująca wspieranie równoległych stosunków z Moskwą, zarówno z centrum, jak i z poszczególnymi republikami radzieckimi [7, s. 21-22]. Kiedy Litwa 11 marca 1990 roku ogłosiła swoją niepodległość, polskie władze ograniczyły się gestami poparcia, lecz oficjalnego uznania litewskiemu rządowi nie wygłosiła [8, s. 235-236].

Bardziej znaczącą, lecz nie zupełnie udaną próbą praktycznego zastosowania nowej doktryny wschodniej była wizyta ministra spraw zagranicznych Polski Kszysztofa Skubiszewskiego do Związku Radzieckiego w październiku 1990 roku. Celem wizyty było nawiązanie przyjaznych stosunków z Rosją, Ukrainą i Białorusią, które po ogłoszeniu niepodległości wychodziły na arenę międzynarodową.

Dwuwektorowość spowodowała problem, że Warszawa nie wiedziała, jak jednoznacznie się zachowywać. Nie wiedziała również, jak ma rozpatrywać ekonomiczną blokadę, rozpoczętą przez Moskwę po ogłoszeniu niepodległości republik bałtyckich. Polska ograniczyła się tylko potwierdzeniem legalności władz tych krajów i apelem do pokojowego uregulowania kryzysu.

W czasie rewolty państwowej w Moskwie 19-21 sierpnia polskie władze zachowały się bardzo ostrożnie, a prezydent Lech Wałęsa okazał wielką prewentywność. On wspierał wysiłki Michaiła Gorbaczowa uratować Związek Radziecki prawie do samego końca jego kadencji prezydenckiej i starał się reagować na te wydarzenia tak samo, jak USA. Udowodniło to zachodni kurs nowych władz Polski. Po upływie pewnego czasu z powodu conceptualnej słabości polska wschodnia polityka utraciła sens od początku 1990 roku.

Brak nowych inicjatyw i czynności polskiej dyplomacji z dezintegrującym ZSRR w znacznym stopniu potwierdzał niejednokrotnie stawiany przez opozycję antykomunistyczną zarzut, że we wschodniej polskiej polityce nie było samoistnej koncepcji. Argumentowała to niedokładnym widzeniem wydarzeń w ZSRR. Warto podkreślić, że czołowe kraje zachodnie też nie miały całościowego obrazu wydarzeń w ZSRR i prowadziły z Moskwą bardzo ostrożną politykę. Ich obawy opierały się na tym, czy na terytorium ZSRR nie dojdzie do ciężkich konfliktów i czy wszystko będzie w porządku z potężnym arsenałem jądrowym. Więc, bezapelacyjnie pokładały się na reakcję Moskwy w procesach rozpadu imperium. Polscy przywódcy całkowicie dostosowali się do strategii Zachodu wobec Związku Radzieckiego czy raczej jej braku, jak twierdzi wielu historyków.

Jednak faktycznie polska elita zarówno jak z „Solidarności», tak i postkomunistyczna uznawała Rosję za głównego przeciwnika Polski, natomiast Ukrainę traktowano jako partnera strategicznego, a Białoruś jako państwo, z którym warto ściśle współpracować w celu wzmocnienia jego suwerenności i demokracji. Warszawa pragnęła całkowitej niepodległości Ukrainy i Polski, żeby zapobiec imrealistycznym ambicjom Rosji. Polska prawica propagowała nastroje antyrosyjskie i misjonerską regionalną pozycję wobec wschodnich sąsiadów. Jednak inne nastroje mieli polscy biznesmeni i artyści, którzy starali się nawiązać rzeczywiste wzajemne relacje z kolegami z Rosyjskiej Federacji mimo różnych interesów narodowych po obie strony granicy [9, s. 87-88].

Główną przyczyną krachu handlowego pomiędzy Polską a Rosją stało się wprowadzenie gospodarki rynkowej jesienią 1989 roku, szczególnie wprowadzenie 1 stycznia 1991 roku różnicy w wymianie walutowej. To spowodowało rozłam Rady pomocy gospodarczej, a w stosunkach polsko-radzieckich wzrost wzajemnego długu. Oba państwa nie potrafiły znaleźć porozumienia co do różnicy walutowej. Jedynym ówczesnym sukcesem gospodarczym Polski było porozumienie o zapewnieniu dostarczania ropy naftowej i gazu ze Związku Radzieckiego.

Na progu transformacji polska dyplomacja doprowadziła do minimum działalność na jednym z trzech obecnych kierunków polityki zagranicznej, tzn. prawie zaprzestała współpracę z krajami Azji, Afryki i Ameryki Południowej. Niektóre kontakty pozostały, lecz przede wszystkim Polska szukała współpracy z krajami Zachodu. Regresję polskiego udziału w życiu międzynarodowym w tym kierunku spowodowało rozpoczęcie stosunków dyplomatycznych z odizolowanym Chile i Afryką Południową, gdzie został zniesiony reżim apartheidu, jak również z Izraelem. To z kolei niewątpliwie

pomniejszało współpracę Polski z krajami arabskimi [10, s. 22].

Reasumując, należy jeszcze raz podkreślić, że pozycja geopolityczna Polski kształtowała się pod wpływem demokratycznych reform na tle głębokiej transformacji całego systemu międzynarodowego, szczególnie wschodnioeuropejskiego. Pod koniec lat 80. ubiegłego wieku powstała sytuacja sprzyjająca kształtowaniu się suwerennej polityki zagranicznej, która odzwierciedlała pragnienia narodowe i jednocześnie przyspieszała zmiany w gwałtownie zmieniającym się środowisku międzynarodowym.

Literatura:

1. Żukowski A. Polska polityka zagraniczna w procesie przemian po 1989 roku. Ośrodek Badań Naukowych Im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, Olsztyn, 1999. – 48-49 s.
2. Zając J., Zięba R. Polska w stosunkach międzynarodowych. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2005. – 35-39 s.
3. Reus-Smith Ch. Realists and Resistance Utopias: Community, security and Political Action in the New Europe. «Millennium», Vol. 21, No. 1, Spring, 1992. – 23-28 s.
4. Kuźniar R. Droga do wolności. Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej. WN Scholar, Warszawa, 2008. – 44-48 s.
5. Parzymies S., Rysińska I. Polska w organizacjach międzynarodowych, wyd. 2. WN Scholar, Warszawa, 2002. – 96-97 s.
6. Expose Sejmowe Premiera PRL Tadeusza Mazowieckiego (fragmenty dotyczące pomocy zagranicznej i stosunków międzynarodowych), Warszawa, 12 września 1989 r. «Zbiór Dokumentów», 1990, nr 3. – 25-26 s.
7. Skubiszewski K. Polska polityka zagraniczna. «Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej», 1991. – 21-22 s.
8. Yakemtchuk R. Les republiques baltes et la crise du federalism sovietique. «Studia Diplomatica», 1990, № 4-6. – 235-236 s.
9. Madera AJ. Polska polityka zagraniczna. Europa Środkowo-Wschodnia 1989-2003. Firma „SAS», Rzeszów, 2003. – 87-88 s.
10. Zięba R. Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie. Warszawa, 2010. – 22 s.

KUBASIK-ROMPA Iwona

BOHDAN CHMIELNICKI – CZCZONY PRZEZ JEDNYCH, NIENAWIDZONY PRZEZ DRUGICH

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie postaci oraz próba znalezienia odpowiedzi na pytanie kim był Bohdan Zenobi Chmielnicki? Urodził się prawdopodobnie w 1595 roku w Czechryniu, a zmarł w 1657 roku. Był hetmanem zaporiskim, przywódcą powstania kozackiego przeciwko Rzeczypospolitej.[1, s. 672] Jego postać została sportretowana przez Henryka Sienkiewicza w powieści „Ogniem i mieczem».[2] Ten sprytny i obdarzony nieprawdopodobną intuicją przywódca wzbudzał u współczesnych i potomnych skrajne oceny. Kozacy gotowi byli oddać życie za niego, duchowieństwo prawosławne widziało w nim wyzwoliciela, natomiast dla szlacheckiego społeczeństwa Rzeczypospolitej Obojga Narodów był uosobieniem zła, choć byli i tacy, którzy widzieli w nim karzącą rękę Stwórcy. Trudno znaleźć w dziejach postać, która spotkała się z równie skrajnymi ocenami.

Odpowiedzi na zadane na wstępie pytanie można szukać w historycznych rozprawach poświęconych jego działalności, których jest niemało. Wzniesione przez Chmielnickiego powstanie historycy polscy traktowali, jako bunt poddanych, nie interesując się zupełnie celami jakie mu przyświecały. Wpłynął na to zapewne fakt, iż prawie wszystkie prace poświęcone temu tematowi zostały napisane w czasie utraty niepodległości. Należy także pamiętać o działalności cenzury państw zaborczych i szczególnie uwrażliwieniu cenzorów rosyjskich na kwestię ukraińską. W przypadku historiografii rosyjskiej i ukraińskiej spójne spojrzenie z Chmielnickim na kwestię powstania było tylko w kwestii przyłączenia Ukrainy do państwa moskiewskiego. Pomimo interpretacji tych samych źródeł, w historiografii powstało kilka wizerunków Chmielnickiego, jednak żaden z nich obiektywnie nie przedstawia postaci największego z hetmanów kozackich. Powstanie Chmielnickiego poza znaczeniem historycznym ma do dnia dzisiejszego także wymiar polityczny, który wpłynął na poglądy wielu pokoleń historyków.

Niewiele jest informacji na temat życia Bohdana Chmielnickiego, szczególnie do 1648 roku, często informacje nie mają pokrycia w materiale źródłowym. Stawiający hipotezy historycy opierali je na zapiskach z marginesów dokumentów i uzasadniali stwierdzeniami, które wyczytali pomiędzy wersami. W ostatnich latach swojego życia Chmielnicki okrył się wielką sławą, co w konfrontacji z ubogimi źródłami mówiącymi o jego życiu sprzyja tworzeniu się legend. Biografia hetmana Kozaczyzny Zaporoskiej została stworzona przez N. Kostamarowa dopiero po upływie dwustu lat, co

значно збурювало її віarygodно́сть. Також сам її автор не wykazа́в starań w weryfikacji mitów i prawd, co w rezultacie przyczyniło się do jej niskiej wartości naukowej. Dzięki pracy badawczej kolejnych pokoleń historyków wiele błędnych sądów zostało po latach zweryfikowanych. Niestety, gdy w grę wchodzi hipoteza można otrzeć się o tworzenie legend.[3, s. 6]

Literatura:

1. Historia powszechna – wiek XIX, A. Chwalba, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008. – 672 s.
2. <https://biografia24.pl/bohdan-chmielnicki/> [dostęp: 04.05.2020 r.].
3. Bohdan Chmielnicki, J. Kaczmarczyk, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wrocław 1988. – 6 s.

БАРВІНОК Ольга Володимирівна

ПОЛЯК І УКРАЇНЕЦЬ: ГРАФ МИХАЙЛО ТИШКЕВИЧ

Персоніфікація минулого, поглиблене вивчення особистісно-індивідуальних якостей конкретної особи або групи осіб, пов'язаних між собою родовими або професійними зв'язками, залишається пріоритетним напрямком історичних студій вітчизняної та зарубіжної науки. У контексті історії Східної Європи представники давнього русько-литовського роду Тишкевичів, який веде свою генеалогію ще з кінця XV ст. [5], відігравали помітну роль у політичному та соціально-економічному житті обох держав – України та Польщі. Тишкевичі засідали у Литовському сеймі, у XVI – XVIII ст. були духовними особами та адміністративними посадовцями у Великому Князівстві Литовському і Речі Посполитій, обіймали різні уряди на українських землях, займали важливі посади у центральній та місцевій адміністраціях, у війську, змогли втримати свої суспільні позиції у XIX – XX ст.

Кульмінаційні процеси в історії ранньомодерної України у контексті європейської цивілізаційної моделі висвітлив історик В. Брехуненко. Одним із ключових питань у цьому контексті є становлення української еліти в середині XVII – XVIII ст., яку розколювало релігійне протистояння. Ключовим мірилом ідентичності на той час був перехід «<...> від руського світу <...> на рейки польської тотожності<...>» [1, с. 46]. Зокрема серед фамілій згадано і покатоличену панську родину Тишкевичів (а також інші роди спольщених русинів), «<...>на яких почали дивитися як на «поляків», хоча й пам'ятали про їхнє руське коріння» [1, с. 51].

Один із нащадків давнього роду полонізованих українсько-литовських магнатів граф Михайло Тишкевич народився 1860 р. у родинному маєтку Андрушівка Липовецького повіту на Київщині. Син уманського маршалка Станіслава Тишкевича дитинство та юність провів у Варшаві та Вільно, студював живопис в Академії мистецтв у Санкт-Петербурзі та на Заході. Впродовж 1879 – 1880 рр. він служив у російській армії [2, с.776-777].

Після повернення до України гр. М. Тишкевич познайомився із В. Антоновичем і захопився ідеями «хлопоманства», ставши активним послідовником цього народницько-культурного руху [3]. В часописі «Літопис червоної калини» за вересень 1930 р. є стаття на вшанування пам'яті «<...>визначного українського громадянина і патріота, одної з найвидатніших постатей в українському житті за останнє півстоліття<...>», який «<...> наперекір родині <...> стає свідомим Українцем». Сам М. Тишкевич написав так: «Поворот мій до своєї нещасної переслідуваної національності, до мого народу, обійшовся мені дуже тяжко, від родичів найгірше, але й від своїх земляків не легко. Не жалію одначе цього й не кидаю мого народу» [4, с. 3].

Він пропагував у вищих колах українофільство та ідею української автономії, пожертвуваннями підтримував українське мистецтво, науку і літературу. Зокрема, 1888 р. заснував при Львівському товаристві «Просвіта» фундацію для преміювання літературних творів з української тематики [3]. Однією з умов цієї премії було те, щоб твір – найкраща історична драма або повість, мав «<...> виразну патріотичну українську тенденцію<...>» [4, с. 3].

Граф Тишкевич був і меценатом молодих талантів із місцевих селян, яких відправляв до шкіл, супроводжуючи своєю підтримкою аж до закінчення вищих студій. У 1906 р. він заснував «Ліберально-консервативний союз шляхти й земельних власників» та «Краєву партію на Україні», в якій домагався продажу землі виключно місцевим селянам. Згодом М. Тишкевич заснував у Києві «Товариство Прихильників Мира», згуртовуючи у ньому лібералів (попри

національність), під гаслом об'єднаної праці для добра України [4, с. 3].

Одночасно граф Тишкевич підтримував грішми український культурний рух та пропагував українське й ідею української самостійності за кордоном. Він виділив 3 тис. франків на відкриття відділу українознавства в університеті у Лювені, кошти на відзначення 100-літнього ювілею Т. Шевченка, фінансував видання кількох часописів. Заснував інформаційне товариство «Ucraina», фінансував видання і публікував свої статті у місячнику «L'Ukraine» (м. Лозанна, Швейцарія) [3; 4, с. 3].

Проте, чи не найбільше М. Тишкевич доклав зусиль до пропаганди української справи і як український політик та дипломат у воєнні та повоєнні роки. Перша світова війна застала його у Швейцарії, де до 1919 р. він друкував на сторінках швейцарської преси, а також інших видань Європи та Америки, статті про Україну, видавав цінні брошури і документи з її історії, надсилав меморандуми до різних державних діячів і дипломатів, пояснюючи потребу прийти з допомогою українському народові [4, с. 3-4].

26 січня 1919 р. М. Тишкевича Директорія УНР призначила головою Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Ватикані. У липні того ж року він очолив делегацію УНР на Паризькій мирній конференції та дипломатичну місію УНР у Франції, де, на жаль, марно наполягав на міжнародному визнанні незалежності України. З осені 1920 р. він відійшов від політичної діяльності, оселився у маєтку свого сина у Польщі [3].

До останніх днів гр. Тишкевич займався вивченням історії України, збираючи у закордонних архівах важливі документи, писав і публікував статті. Помер визначний діяч – поляк із Україною в серці, – 1930 р. у Гнезно.

Література:

1. Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII – XVIII ст. – К.: Темпора, 2014. – 504 с.
2. Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини : біографічний словник. – Вінниця: ВМГО «Розвиток», 2007. – 1008 с., іл.
3. Рубльова Н.С. ТИШКЕВИЧ Михайло [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Tyshkevych_M (останній перегляд: 04.05.2020)
4. Тишкевич Михайло Станіславович // Журнал «Літопис Червоної Калини». – 1930. – Вересень, число 9. – С. 3-4.
5. Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, 1984-1985, p. 213.

БОЙКО Іван Іванович

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В XX СТОЛІТТІ

Початок XX ст. ознаменував особливе загострення суперечностей між багатьма державами світу. При цьому Україна опинилася в центрі головних подій, які були пов'язані з Першою світовою війною, оскільки вона займала вигідне геополітичне становище й мала значний воєнно-економічний потенціал та людські ресурси. У дипломатичних відносинах, щонайменше, трьох держав – Німеччини, Австро-Угорщини, Росії – їй відводилося одне з чільних місць.

Лютий 1917 р. приніс Україні великі надії на нову історичну спробу формування власної державності та незалежності. Але, на жаль, у перші місяці існування Української Народної Республіки її керівництво не вважало Україну самостійним суб'єктом міжнародних відносин.

Після проголошення IV Універсалу УНР отримує статус суверенної держави. А вже з 1 січня 1918 р. делегація Центральної Ради бере участь у мирних переговорах у Брест-Литовську. За Брест-Литовською угодою від 9 лютого 1918 р. Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія та Туреччина визнали незалежність УНР. Проте повноцінним суб'єктом міжнародного права Україна так і не стала, оскільки вона зазнала окупації Німеччиною та її союзниками.

У період Гетьманату українська дипломатія посилює свою діяльність. Зокрема, Україна намагалася налагодити добрі відносини з нейтральними державами, проводячи переговори з Голландією, Данією, Італією, Іраном, Іспанією, Швейцарією, Швецією. Загалом Українська держава встановила дипломатичні відносини з 12 державами і відкрила за кордоном 50 консульств. Для прискорення цього процесу навесні 1918 р. почали діяти 10-тижневі курси консульських працівників для осіб з вищою юридичною та економічною освітою.

Надалі через погіршення міжнародної ситуації стосовно України її дипломатична діяльність послаблюється і нерідко приносить негативні результати. Із Польщею, яка погодилася визнати самостійність УНР, довелося укласти угоду від 21 квітня 1920 р., яка позбавляла нашу державу

західноукраїнських земель (Галичини та Волині). Невдалим, зокрема, виявилось клопотання уряду УНР про прийняття України до Ліги Націй, яке остання відхилила 17 грудня 1920 р.

30 грудня 1922 р. РСФРР, УРСР, БРСР, ЗСФРР ухвалили декларацію і підписали договір про створення Союзу РСР. Тоді ж був підписаний договір про передання всіма суб'єктами нового Союзу у відання союзного уряду повноважень представництва в міжнародних відносинах оголошення війни та укладення миру, ратифікації міжнародних угод. У серпні 1923 р. консульства і дипломатичні представництва України були злиті з апаратом союзного Наркомату закордонних справ. Не маючи змоги здійснювати власну закордонну політику, керівники радянської України вдалися до активізації дозволеної їм міжнародної діяльності на етнічних землях за межами СРСР, хоча й тут можливості УРСР були обмежені.

Друга світова війна стала серйозним випробуванням для всього українського народу, але разом з тим і значним поштовхом до створення простору для виявлення демократичних тенденцій, розширення повноважень України у сфері зовнішньополітичної діяльності. 1 лютого 1944 р. X сесія Верховної Ради СРСР ухвалила закон «Про надання союзним республікам повноважень у галузі зовнішніх відносин та перетворення у зв'язку з цим Народного Комісаріату Закордонних Справ із загальносоюзного на союзно-республіканський комісаріат». Розширення суверенітету союзних республік насправді було «паперовим». Проте, незважаючи на незначні функції, які виконував Наркомат Закордонних Справ України у цей час, саме його існування відіграло значну політичну роль на шляху до суверенної української державності.

Починаючи з 6 травня 1945 р., після розв'язання основних суперечливих питань, українська делегація прибула до Сан-Франциско, долучившись до роботи конференції ООН як держава-засновниця. У післявоєнний період Україна, як і всі країни, котрі підписали Статут ООН, стала наполегливо домагатися здійснення основних принципів і напрямів, що закріплені в ньому. Основні зусилля української дипломатії були спрямовані на визнання возз'єднаних західноукраїнських земель і західних кордонів. 10 лютого 1947 р. Україна взяла участь у підписанні Паризьких мирних договорів з Італією, Румунією, Болгарією, Угорщиною і Фінляндією, де було підтверджено включення західноукраїнських земель до УРСР.

У 50-х роках XX ст. дипломати України працювали у 16 міжнародних організаціях, підписали 60 міжнародних договорів, угод та конвенцій. У 1957 р. відкривається постійне представництво України при ООН.

Участь УРСР у створенні ООН мала важливе морально-політичне значення і далекосяжні наслідки. Зокрема, причетність до створення першої універсальної міжнародної організації підвищувала її авторитет. Це також був своєрідний прорив української дипломатії на новий рівень. Українська дипломатія пройшла певне «хрещення» в діяльності міжнародної організації, виробила певні методи ведення переговорів із захисту державних інтересів. Саме через участь в ООН Україна заклала міцний фундамент незалежній і самостійній державі.

На першій сесії ООН 1946 р., а також 1984–1985 рр. Україна брала участь у роботі Ради Безпеки ООН. Крім цього, вона обиралася членом Економічної і Соціальної Ради ООН (1946, 1977–1979 рр.), Комісії ООН з прав людини (1946–1971 рр., 1983–1985 рр.), Соціальної Комісії ООН зі становища жінок (1981–1984 рр.), Адміністративної ради Міжнародної організації праці (1963–1966, 1972–1975 та 1981–1984 рр.), Виконавчої Ради ЮНЕСКО (1980–1985 рр.) та інших органів міжнародних організацій.

Зовнішньоекономічні зв'язки України активізувалися із прийняттям Декларації про державний суверенітет України. Однак лише з прийняттям Акта проголошення незалежності України українська дипломатія продовжила справжню роботу над утвердженням міжнародної правосуб'єктності нашої держави.

За рік незалежності зі 106 державами було встановлено дипломатичні відносини у повному обсязі.

БОРЧУК Степан Миколайович СОЛОМІЯ КРУШЕЛЬНИЦЬКА НА ВАРШАВСЬКІЙ СЦЕНІ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТУ

1898-1902 рр. були періодом відродження оперного мистецтва Польщі. Це був період докорінних змін у Великому театрі – найбільшому тогочасному польському театрі опери і

балету, який діяв у тій частині Польщі, що тоді була в складі Російської імперії. Намагаючись модернізувати Великий театр у Варшаві, режисер Ю.Ходаковський ангажує на головні ролі відомих артистів, які б творили нове обличчя польської опери. Режисер Юзеф Ходаковський заангажував на головні ролі талановитих артистів – вихідців із Галичини. Усі вони були вихованцями професора консерваторії Галицького Музичного Товариства Валерія Висоцького (українець Олександр Мишуга, польки Яніна Королевич та Євгенія Штрассерн). Соломія Крушельницька, як відмічає Ростислав Крамар, взяла активну участь у цьому процесі, тож її назавжди вкарбувалося в історію польського театру. [1., с. 91]. Періодом розквіту співочого і театрального таланту Соломії Крушельницької та нечуваного успіху серед місцевої публіки стали чотири театральні сезони, проведені видатною оперною співачкою на сцені Великого театру у Варшаві (1898–1902 рр.) [2, с. 146]. Соломія Крушельницька, прибувши до Варшави, 4 жовтня восени 1898 р. дебютувала в опері Джузеппе Верді «Аїда». Варшавська критика спочатку сприйняла С. Крушельницьку стримано. Значна частина варшавського репертуару Крушельницької – це італійські опери. Та найбільше визнання у варшавській публіки принесли їй польські опери авторства Станіслава Монюшка – «Графиня» і «Галька» [3., с. 236]. За кілька сезонів на сцені Великого театру Варшави вона перетворила оперу «Галька» Монюшка з репертуарної Попелюшки, якою затикали дірки у розкладі вистав, на справжній національний шедевр. І як чужинка, чия позаконкурентність після п'яти сезонів успіху не могла не викликати навали заздощів, була вимушена письмово спростовувати штучні наклепи про неповагу до польського мистецтва. Опера «Галька» Станіслава Монюшка, дякуючи режисерській роботі Юзефа Ходаковського та талановитому виконанню головної ролі С. Крушельницька, стала незабутнім драматичним дійством, однієї з найкращих опер Станіслава Монюшка, який українка дала «друге дихання», а в умовах російської займанщини стала, як справедливо відмічає Р.Крамар, своєрідною маніфестацією культурної самобутності польського народу [3, с. 238]. Соломії Крушельницькій взяла участь також у ювілейній 500-тій виставі опери «Галька». Спектакль став грандіозною маніфестацією культурної самобутності польського народу, виявом тих висот, яких сягнуло польське національне мистецтво в умовах бездержавності та колоніального гноблення. Літній сезон 1899 р. С. Крушельницька розпочала виконанням головної ролі в опері «Графиня». Історик Великого театру у Варшаві Юзеф Щублевський відзначав виняткову роль цього спектаклю в створенні культу Монюшка в польській опері. Особливу заслуга, відмічає Ю. Щублевський, належить режисерові Юзефові Ходаковському, який здійснив ідеальну постановку «Графині» з С. Крушельницькою в головній ролі. Так, конкурентка Крушельницької – співачка Яніна Королевич. У своїх мемуарах відзначала: «Крушельницька в ролі Графині не мала собі рівних, і створений нею образ залишається найкращим, хоч і після Крушельницької багато співачок бралися за цю роль, яка вимагає специфічних вокальних даних, виняткового зовнішнього вигляду та акторського таланту. [2, с. 238]. Проте творче життя мисткині було не таким уже й безхмарним. Представники польських консервативних кіл кинули їй обвинувачення у зверхньому ставленні до польської культури та в неприхильності до опер польських композиторів. Причиною таких обвинувачень, на думку дослідника І. Герета, проста людська заздрість. Проте, на думку історика-біографістика І. Коляди, до цієї причини варто також додати несхвальне ставлення певної частини польського істеблішменту до громадськості активності та фінансової підтримки співачкою Русько-української радикальної партії, жіночого руху українок на чолі Н. Кобринською, її дружба з М. Павликом [1, с. 95]. Так, С.Крушельницька у своєму відкритому листі, опублікованому у щоденній варшавській газеті заявила: ««Національність мою знають усі, я її не змінювала і ніколи не зміню, незважаючи на те що підлизування її ставання під прапори сильніших іноді приносять вигоду. Варшаві впродовж мого річного тут перебування я вдячна за великий сценічний досвід під чудовим керівництвом теперішньої дирекції та винятково талановитого режисера опери Юзефа Ходаковського, якого я дуже поважаю і завжди поважатиму. Варшавську публіку вважаю більш музичною та артистичною порівняно з багатьма іншими...»[4, с.15].

Отже, варшавський період творчості С.Крушельницької був періодом не тільки її творчого злету, а і періодом самоутвердження її національних ціннісних орієнтирів.

Література

1. Коляда І. Соломія Крушельницька / І. Коляда. – Харків: Фоліо, 2020. – 121 с.
2. І. Коляда. Виконавча майстерність Соломії Крушельницької в операх «Графіня» та «Галька» Станіслава Монюшка в оцінках польської критики (матеріалах періодики) // І. Коляда / Zeszyt Naukowy Prac Ukrainoznawczych. – nr. 3. – Gorzow Wielkopolski, 2019 – p. 143 – 155
3. Крамар Р. Ціна тріумфу: що змусило примадонну Соломію Крушельницьку покинути сцену Великого театру у Варшаві? / Українознавчий альманах. Випуск 18. – К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2015. – стор. 236-240
4. Крамар Р. Ідеальна Графіня з-під прапора слабших // Український журнал: Інформаційний культурно-політичний місячник для українців у Чехії, Польщі та Словаччині. – 2006. – №2. – С. 13-15.

КОЛЯДА Ігор Анатолійович

ТВОРЧИСТЬ І НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ В ОЦІНКАХ ПОЛЬСЬКОЇ КРИТИКИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

Євроінтеграційний вибір незалежної України, демократичний вибір українського народу в умовах протистояння у гібридній війні, яка розгорнулася не тільки бойовими діями на Сході України, а і в інформаційному просторі актуалізує висвітлення історичного досвіду співжиття та співпраці українців і поляків у сфері культури, необхідності широкої пропаганди ролі та діяльності митців української та польської культур, які своєю творчістю сприяли утвердженню взаєморозуміння між сусідніми народами, які упродовж століть співіснували разом, та подоланню історичних ран між ними, утвердженню взаємоповаги між молодими поколіннями українців та поляків. У цьому контексті суспільно значимим та науково важливим є висвітлення ролі видатної оперної української співачки Соломії Крушельницької у відродженні польської національної опери та ставлення й оцінки прогресивною польською громадськістю до її неперевершеного таланту. Сценічна кар'єра С. Крушельницької тривала більше 25-ти років – від дебюту на львівській сцені в опері «Фаворитка» Доніцетті у 1893 році по 1920 рік, коли відбулися її прощальні виступи у театрі «Сан-Карло» в Неаполі в операх «Лоенгрін» Р. Вагнера та «Лорелея» А. Каталані. 1898-1902 рр. були періодом відродження оперного мистецтва Польщі. Соломія Крушельницька, як відмічає Ростислав Крамар, взяла активну участь у цьому процесі, тож її назавжди вкарбувалося в історію польського театру [1, с. 233]. На сцені Великого театру у Варшаві видатна оперна співачка Соломія Крушельницька провела чотири театральні сезони (1898 – 1902 рр.), які стали періодом розквіту її театального таланту та нечуваного успіху серед місцевої публіки і схвальних рецензій музичних критиків на сторінках польських видань [1, с. 233]. Дебют С. Крушельницької в опері Дж. Верді «Аїда» варшавська критика спочатку сприйняла стримано: «Голос дзвінкий і розлогий, та не досить м'який» – писав театральний оглядач Міхал-Мар'ян-Бернацький. Утім, наголошує критик, це вдалий дебют» [1, с. 234]. Та з кожним наступним виступом похвал на адресу С. Крушельницької лунає дедалі більше. У рецензії «Нова зірка варшавської сцени» співачку названо ідеальною, оскільки «вона однаково прекрасно і співає, і грає» [2, с. 19]. «Kurier Warszawski» від 5 листопада 1898 року: «Вона приголомшує почуття слухачів... В кожному її слові відчувається не лише професійна співачка, а й досконала артистка, що вміє з одноковою легкістю бути одного вечора Галькою – дівчиною з простолюду, а назавтра – графінею, великосвітською дамою, що стримує себе у хвилину відчаю [2, с. 19]. Молода талановита співачка – українка С. Крушельницька дуже швидко здобуває славу і пошану серед чисельної польської публіки. Репертуар співачки нараховує понад 30 опер (Дж. Пуччіні («Богема», «Тоска»), П. Масканьї («Сільська честь»), А. Понк'єллі («Джоконда»), Ж. Массне («Манон», «Вертер»), Р. Вагнер («Лоенгрін», «Валькірія», «Тангейзер»), Ш. Гуно («Фауст»), Ж. Бізе («Кармен»), П. Чайковського («Євгеній Онегін», «Пікова Дама») та інші. Значна частина варшавського репертуару Крушельницької – це італійські опери. Та найбільше визнання у варшавської публіки принесли їй польські опери авторства Станіслава Монюшка – «Графіня» і «Галька» [4, с. 146]. Роль Гальки стала роллю, завдяки якій С. Крушельницька назавжди вписалася в історію польської опери. Цю роль співачка обрала для свого бенефісу в березні 1899 р.. Безсумнівно, Гальку С. Крушельницька співала й грала так, що могла б стати в ряд найкращих драматичних артисток і перемогти кожну з них. Так, варшавська преса писала: «Галька-Крушельницька – це незрівнянна постать в оперному мистецтві... Артистка

якнайкраще відчула і щиро передала характер своєї героїні, глибоко продумавши його загальні риси і окремі деталі.» [2, с. 19]. Однак, абсолютна позаконкурентність примадонни-українки мала і негативні сторони, що змусила співачку залишити Варшаву. Тяжким ударом для неї стало вкрай несправедливе обвинувачення у зверхньому ставленні до польської культури та в неприхильності до опер польських композиторів. Причиною таких звинувачень були не тільки заздрість колег по цеху, а й проукраїнська позиція співачки, бо репертуар кожного її сольного концерту включав і українські пісні. Дослідник І. Герета вважав винуватцем її цькування шовіністичні середовища, які були незадоволені тим, що найпопулярніша співачка опери – українка не приховувала свого українського походження, а навпаки, де тільки могла, підкреслювала його. Не полишилось і поза увагою певних польських кіл громадськості активна фінансова підтримка співачкою Русько-української радикальної партії, жіночого руху українок на чолі Н. Кобринською, її дружба з М. Павликом [3, с. 95]. «Національність мою знають усі, я її не змінювала й ніколи не зміню, незважаючи на те, що підлизування й ставання під прапори сильніших іноді приносять вигоду», – заявила співачка на сторінках одного з польських видання. Здобувши світову славу, увійшовши до зірок оперної сцени Польщі, возвеличивши польське оперного мистецтво до світового рівня, не дивлячись на пересуди, негативне ставлення частини польського істеблішменту, С. Крушельницька завжди з гордістю підкреслювала, що вона – Українка.

Література

1. Крамар Р. Ціна тріумфу: що змусило примадонну Соломію Крушельницьку покинути сцену Великого театру у Варшаві? / Українознавчий альманах. Випуск 18. – К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2015. – стор. 236
2. Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2 ч. Ч. 2. Матеріали. Листування / Упорядкув. і прим. М. Головащенко. – К., 1979. – стор.19
3. Коляда І. Коляда І. Соломія Крушельницька / І. Коляда. – Харків: Фоліо, 2020. – 121 с.
4. І. Коляда. Виконавча майстерність Соломії Крушельницької в операх «Гафіня» та «Галька» Станіслава Монюшка в оцінках польської критики (матеріалах періодики) // І. Коляда / Zeszyt Naukowy Prac Ukrainoznawczych. – nr. 3. – Gorzow Wielkopolski, 2019 – p. 143 – 155.

КОЛЯДА Ігор Анатолійович, БАГЛАЄВСЬКИЙ Артем Олегович ПОЛЬЩА І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ВІДКРИТТЯ «ІКАРА УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ» ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

У сучасній системі міждержавних зв'язків значну частину займають міжкультурні зв'язки держав. Часто культурне співробітництво стає головним інструментом налагодження відносин з іншими державами. Так, для Польщі та України, спільна історія яких нараховує багато конфліктних, часто трагічних, подій, що досі впливають на двосторонні відносини та зовнішню політику обох країн, культура є тією сферою примирення українців і поляків, налагодження державних та міжлюдських контактів, а також засобом промоції національних культур та підтримки своїх діаспор. Польща – це країна, де ревно оберігають свої традиції, звичаї, фольклорне надбання. У всіх регіонах тут і до сьогодні проводяться деякі давні обряди, приурочені певним подіям чи святкам, історія яких сягає глибокої давнини. Деякі свята поляки осучаснили і додали від себе щось нового, а деякі навпаки стараються зберегти автентичними, незмінними. Однак, як би не проводили свято поляки, для них це завжди величне, масштабне дійство, яке приваблює не лише польське населення, а й туристів з-за кордону. Щорічно в Польщі проходить безліч фестивалів різного спрямування: фольклорні, музичні, приурочені різноманітним подіям та святкам. З музичних фестивалів тут, до прикладу, проводять фестивалі класичної музики (Ланцут, Торунь, Вроцлав), фестивалі сучасної музики (Вроцлав, Познань, Закопане, Варшава, Краків), фестивалі органної музики (Краків, Гданськ), безліч пісенних фестивалів – у Кракові, Ополі, Гданську, Сопоті та Вроцлаві і навіть фестивалі джазової музики (Вроцлав, Варшава, Краків). Окрім музичних фестивалів, в Польщі також обожнюють різноманітні фестивалі етнографічного спрямування. Поляки шанують та підтримують давні звичаї свого народу, тому фольклорні заходи користуються тут великою популярністю. Проходять вони колоритно: люди, одягнені в традиційне народне убрання, співають народні пісні, виконують традиційні танці, проводяться ярмарки, майстер-класи і частування. Прекрасні фольклорні фестивалі проходять в Торуні, Закопане та в інших польських містах.

Культурною столицею Польщі справедливо вважається Краков. Тут щорічно відбуваються Дні органної музики, Фестиваль студентських пісень, Польський фестиваль короткометражних фільмів, знамениті «Краківські Дні», фестиваль «Музика в Старому Кракові», ярмарок народної творчості, джаз-фестиваль «Хелловін», Міжнародний огляд сучасного балету, виставка народної творчості напередодні Різдва та багато іншого [1, с. 208]. Сопот – місто на півночі Польщі, розташоване на березі Гданської затоки. Тихий і розмірений Сопот, із його густо-зеленими вуличками і безкрайне-довгою набережною довгі роки був центром міжнародного фестивалю пісні, на який приїздили виконавці з країн тогочасної «соціалістичної співдружності». Ідея проведення фестивалю належала легендарному польському музиканту Владиславу Шпільману, який через десятиліття став прототипом головного героя фільму Романа Поланські «Піаніст». Шпільман був знаменитим на всю Польщу піаністом, який працював на Варшавському радіо і 23 вересня 1939 року, коли нацисти бомбили Варшаву, він грав в прямому ефірі ноктюрн Шопена. Це була остання «жива» музика, яка прозвучала по польському радіо до кінця війни. Завдяки своєму авторитету музиканту вдалося переконати керівництво польського телебачення виступити організатором щорічного фестивалю польської пісні з запрошенням виконавців з-за кордону, причому не тільки з країн соціалістичного табору [2]. Для українців Сопотський фестиваль є певним символом. Символічним є також і той факт, що прапор Сопота складається з двох кольорів – синього неба та жовтого піску. Відмінність між символікою міста та українським стягом полягає лише у білосніжній чайці, зображеній на блакитно-жовтому тлі. 22 серпня 1974 року. «Міжнародний фестиваль пісні у Сопоті. Славетна Лісна опера. Зодягнена у буковинський народний стрій, на сцену виходить молода українська співачка Софія Ротару. Оркестр Лодзинського радіо і телебачення чудово акомпанує, а сама співачка виглядає ефектно і співає «Водограй» Володимира Івасюка. Закінчується пісня, і у величезному залі довго не змовкають оплески багатонаціональної публіки. Через місяць польський журнал «Приязнь» присвятить композитору і виконавиці розлогу статтю, в якій назве їх «двоє популярних». «Ми щасливі, бо не сподівалися такої бурхливої реакції з боку різних гостей, які під впливом пісні здавалися єдиним живим організмом. Ось які чудеса може створити справжнє мистецтво. Дивлюся на свого брата, 25-річного лікаря і композитора, і радію, як дитина. З Лісної опери йдемо пішки, нам ніби не хочеться, щоб гудіння автобуса і людський гамір розвіювали чи приглушували безконечне лопотіння оплесків майже трьох тисяч незнайомих шанувальників пісні. Адже ті оплески – щире визнання обдарованості мого брата, утвердження краси української пісні у свідомості цілком безсторонніх людей» (зі спогадів сестри Г.Івасюк). Їхні зірки спалахнули на українському естрадному небосхилі одночасно і стали без перебільшення пісенними символами не тільки Буковини, а й всієї України». В. Івасюк провів у Польщі майже два тижні. Це була його єдина поїздка до цієї країни. Тоді композитор із сестрою відвідали кілька польських міст. Після того пісенного свята польський журнал «Пшиязнь» надрукував статтю «Двоє популярних» – про Івасюка і Ротару. Три роки згодом (1977 р.), теж у Сопоті знову перемогла пісня В.Івасюка – «У долині своя весна» (слова Ю. Рибчинського). Обидві виконувала Софія Ротару. [3, с. 80].

Література:

1. Романюк І., Пачос Ю. Фестивалі української культури в Польщі як елемент мистецької українсько-польської співпраці початку ХХІ ст. / І. Романюк, Ю. Пачос // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. – К., 2014. – Вип. 19. – С. 206-213.
2. Режим доступу: <https://ukraina.ru/exclusive/20190317/1022965465.html/>
3. Коляда І. А. Ікар української музики Володимир Івасюк. Життя та таємниця загибелі. – К.: ПП «Фоліант», 2019. – 128 с.

КОЛЯДА Ігор Анатолійович, ХОМИЧ Роман Миколайович ВАЛЕРІЙ ЛОБАНОВСЬКИЙ: ПОЛЬСЬКО – ШЛЯХЕТСЬКЕ КОРИННЯ РОДУ

Ментальність (від лат. *mens* – пов'язаний з духом, духовністю) – спосіб мислення, загальна духовна налаштованість, установка індивіда або соціальної групи (наприклад етнічного, професійного або соціального прошарку) до навколишнього світу. Ментальність – це певна схильність, внутрішня готовність людини діяти певним чином, сфера можливого для неї [1]. «Сколько было в судьбе твоей, вспомни, и ссадин, и шишек, Сколько разных подножек

порой прерывали твой бег... Но и тренером став, ты остался на голову выше, Неудобный для многих, всегда непохожий на всех». (Ю. Рыбчинский). «Апостол футболу» Валерій Лобановський – видатний український футболіст, один з кращих форвардів СРСР, талановитий наставник київського «Динамо», збірної СРСР, України, ОАЕ, Кувейту, Заслужений тренер СРСР, найтитлованіший з усіх радянських і пострадянських тренерів, володар Кубка кубків (двічі) і Суперкубка. «Метод Лобановського» апробований восьмиразовими «золотими» успіхами на всесоюзній арені, завоюванням жаданих амфор Кубка кубків і Суперкубка 1975 року. Потім – повторенням європейського кубкового сходження 1986-го, бронзовими медалями Олімпійських ігор у Монреалі 1976-го, «важким сріблом» чемпіонату Європи 1988 року, п'ятиразовим сходженням на найвищий щабель п'єдесталу пошани чемпіонату України. Ці вершини – лише основні віхи на шляху тренера, який змусив футбольний світ переосмислити, здавалося б, непорушні істини. Футбольна Італія назвала його «полковником», Німеччина – «генералом». Військова термінологія лише підкреслювала повагу до команд, які під тренерським очільництвом В. Лобановського брали участь і вигравали в найбільших континентальних турнірах. На нього зважали такі «академіки» футбольних наук, як Дітер Вайзе, Дітмар Крамер, Вуядін Бошков, Оттмар Гіцфельд, Марчелло Ліппі, Фабіо Капелло, Луї ван Гааль, Алекс Фергюссон, Жерар Ульє... Історія знає безліч імен видатних особистостей, що відкинули загально визнані норми й пішли своїм тернистим шляхом. «Полковник... Рудий соняшник... Айсберг, від якого ніколи не віяло холодом». Його вирізняла зовнішня шляхетність, висока відповідальність, цілеспрямованість та неабияка працездатність, інтелігентність, прагнення до самовдосконалення, фанатична відданість професійній справі, порядність та щирість у взаєминах, турбота про рідних та близьких, відданість своєму коханню. Реформатором, що винайшов футбол, який хтось називає «гармонійним», а хтось – «вкрай раціональним». Він вирізнявся своєю неординарністю та різносторонністю. Яким є пояснення є цьому феномену? На наш погляд, і ми цілком слушною вважаємо оцінку, біографа В. Лобановського В. Цяпка – це гени: «Хлопчик допитливий, розумний і, як будь-який виходець з інтелігентної родини, трохи сором'язливий. Шкільна наука Лобановському дається легко: з класу в клас він переходить з похвальними грамотами, не перестаючи радувати батьків своїми успіхами. В сім'ї напівжартома вважають, що виною тому – гени» [2 с. 8]. так, за родинною версією, поки що не підтвердженою документально видатний тренер походив з давнього роду Лобко-Лобановських. Це був славний рід, відомий ще за архівними документами XVIII століття. Пращури, Петро і Яків, служили в Стародубському полку. Яків мав чин сотника, його ім'я було внесено до Новгород-Сіверської дворянської родовідної книги. У подальшому гілка поділилася, обравши проживанням Київ і Слобожанщину. У 1930-ті роки в Харкові працював викладачем української, російської мови уродженець Стародуба Володимир Михайлович Лобко-Лобановський. Дядька-філолога згадував Євген Лобановський, старший брат Валерія Васильовича. І про бабусину бібліотеку, у якій дітям дозволяли копірситися, давніше видання творів Шекспіра з золотим тисненням на шкіряній палітурці. Ще розповідав, як вони з Валерієм вирішили скоротити прізвище, до нині всесвітньо відомого. Підтвердила інформацію в інтерв'ю Gazeta.ua дочка метра, також філолог Світлана Лобановська: «Мій дід по батьковій лінії – Михайло Лобко-Лобановський походив з польських графів та носив прізвище Лобко-Лобановський. Подвійні прізвища в дворянській середовищі були звичайним явищем. До прізвища чоловіка додавалася дівоче прізвище дружини. Лобко – з чернігівських дворян, Лобановський – польська графська прізвище. Але в нашій країні подвійне прізвище не віталось, тому і тато, і його брат обрали одне. Але що значить гени: коли накривали на стіл, мала бути не тільки якась серветочка, а скатертина, прибори, кілька тарілок» Про долю нащадків Володимира Михайловича Лобко-Лобановського відомостей не залишилося [3]. «Валерій Васильович у вузькому колі любив пожартувати, що ми, мовляв, з польських графів. За радянських часів такі речі вже не віталися, і його батько Василь Михайлович відмовився від першої частини прізвища» [4].

Отже, генетичний код В.Лобановського дозволив йому увійти до когорти тих, неоціненний вклад яких на десятиліття визначив розвиток світового футболу.

Література:

1. Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості / Тези доповідей та матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. За редакцією Киричука О.В., Колісника О.П., Чепи М.-Л.А. – Київ-Луцьк: Фондація імені О. Ольжича, 1994
2. Цяпка В. В. Валерій Лобановський / В. В. Цяпка – Київ: ДАК «Укрвидавполіграфія», 2018. – 128 с
3. Міжнародний генеалогічний форум / Режим доступу: <http://forum.genoua.name/viewtopic.php?id=3608>
4. Режим доступу: <http://100v.com.ua/ru/Lobanovskiy-Valeriy-Vasilevich-person/>

КОЛЯДА Ігор Анатолійович, ШУБЕР Олексій Анатолійович МІЖНАРОДНИЙ СОПОТСЬКИЙ ПІСЕННИЙ ФЕСТИВАЛЬ І СОФІЯ РОТАРУ

Історія Сопота як курорту сягає XVI ст., коли багаті гданські міщани почали будували тут свої літні резиденції. Перші купальні та Головний курортний будинок з'явилися на початку XIX ст. З цього ж періоду походить знаменитий сопотський пірс. Сопот динамічно розвивався протягом усього XIX ст., а 1901 року отримав міські права та став модним європейським курортом. Уже тоді лікарі зрозуміли оздоровчі властивості вітру з моря (який приносить, поміж іншого, йод), сонця та лісів, що оточують місто. Від 1961 р. щорічно проводився у м. Сопот, в Лісовій опері, Міжнародний вокальний пісенний конкурс (Międzynarodowy Festiwal Piosenki Polskiej – Sopot Festival), який часто порівнюють із Євробаченням. Ідея проведення фестивалю належала легендарному польському музиканту Владиславу Шпільману, який через десятиліття став прототипом головного героя фільму Романа Поланські «Піаніст». Шпільман був знаменитим на всю Польщу піаністом, який працював на Варшавському радіо і 23 вересня 1939 року, коли нацисти бомбили Варшаву, він грав в прямому ефірі ноктюрн Шопена. Це була остання «жива» музика, яка прозвучала по польському радіо до кінця війни. Завдяки своєму авторитету музиканту вдалося переконати керівництво польського телебачення виступити організатором щорічного фестивалю польської пісні з запрошенням виконавців з-за кордону, причому не тільки з країн соціалістичного табору [1]. За оцінками фахівців, «Sopot Festival» поряд із Фестивалем польської пісні, організованим в Ополе, досі є найбільшим музичним фестивалем у Польщі. Від 1973 р. конкурс дедалі більше прив'язується до фірм грамзапису, і з 1974 р. він був об'єднаний із конкурсом фірм грамзапису. У конкурсі 1977 р. брала участь низка видатних виконавців із соціалістичних країн – Хелена Вондрачкова, Каті Ковач, Іржі Корн, Мариля Родович (якій на цей раз дали лише «втішний» приз, хоча «Різнобарвні ярмарки» здобули величезну популярність, особливо в СРСР), Здіслава Сосницька, Лілі Іванова, група КРАЙС, Франк Шебель. Упродовж 1977–1980 рр. існувала номінація «Intervision Song Contest», лауреатом якої 1977 р. стала Хелена Вондрачкова (Чехословаччина). 1978 р. на фестивалі було проведено роздільно два конкурси – конкурс телевізійних організацій «Інтербачення» і конкурс фірм грамзапису «Бурштиновий соловей» («Янтарний соловей») («Bursztynowy Słowik»). 1978 р. Гран-прі отримала Алла Пугачова, 1979 р. володарем Гран-прі став Чеслав Немен. 1980 р., на двадцятому фестивалі, в конкурсі фірм грамзапису «Бурштиновий соловей» першу премію отримала платівка VOX (Польща), записана на польському лейблі «Muza». Від 1981 р. до 1983 р. «Sopot Festival», зважаючи на складну суспільно-політичну ситуацію в умовах військового стану, у Польщі не проводився. 1984 р. першу премію отримала Анне Вескі (СРСР), яка також перемогла в конкурсі «Бурштиновий соловей» за виконання польської пісні. 1987 р. другу премію отримала радянська рок-група АВТОГРАФ. У 1996 і 1999–2004 рр. конкурс у номінації «Sopot Music Festival Grand Prix» у рамках фестивалю не проводився. Після краху соціалістичної системи конкурс дуже швидко втратив колишню значимість, переформатувавшись на невеликі провінційні концерти [2, с. 208]. Відкриттям Сопотського пісенного фестивалю 1974 р. стала українська співачка Софія Ротару. «Сьогодні в польському місті Сопоті починається традиційний Міжнародний фестиваль естрадної пісні. Радянський Союз представляє на цьому конкурсі заслужена артистка Української РСР Софія Ротару. Софія відбирає для себе пісні з образною мелодійністю, близькою фольклорному. У репертуарі співачки представлені різні жанри, різні теми – є у неї і романси, і балади, – але майже завжди драматичний сюжет, драматична мелодія. Ті, хто був на концертах «Червоної рути», пам'ятають, якого природного, що йде від серця драматизму виконано кожен рух співачки, як гармонійні пластика і звучання голосу. Софія і глядача змушує побачити те, про що співає. Вірніше, не примушує – це неточно, – її

бачення заражає, передається глядачеві. Скоро Софія Ротару вийде на естраду Сопота. Вона виконає «Спогад» Б.Ричкова і «Водограй» В. Івасюка. Побажаємо їй успіху», – писала тогочасна газета «Труд» [3]. Цього року Софія Ротару завоювала Другу премію, відкривши європейському слухачу неперевершеного генія української пісні Володира Івасюка. У її виконанні європейський слухач почув його пісню «Водограй». В 1977 році вийшла платівка «Софія Ротару співає пісні Володимира Івасюка», за яку Ротару отримала премію ЦК ВЛКСМ. 1977 року на Сопотському міжнародному фестивалі у виконанні Софії знову прозвучить Володина пісня «У долі своя весна», яка принесе співачці перше місце [4, с.80]. Софія Ротару, була тією доброю силою, що, переймаючись Володимиром натхненням, стала могутньою ланкою, яка міцно зв'язувала творчість композитора з народом. Виконуючи цю благородну мистецьку місію, співачка завойовує серця людей, здобуває визнання. Івасюку подобалася майстерність Софії. Він говорив про неї: «Коли напишу пісню, то Софія завжди виконає її так, як я задумав, як треба її виконувати». Софія Ротару також неодноразово наголошувала: «Не знаю, як би склалась моя творча доля, якби ми розминулись із композитором Володимиром Івасюком» [5].

Отже, міжнародний пісенний фестиваль у польському місті Сопоті став ще однією сходиною у кар'єрному злеті української співачки Софії Ротару, відкривши світові генія української пісні Володимира Івасюка.

Література:

1. Режим доступу: <https://ukraina.ru/exclusive/20190317/1022965465.html/>
2. Романюк І., Пачос Ю. Фестивалі української культури в Польщі як елемент мистецької українсько-польської співпраці початку XXI ст. / І. Романюк, Ю. Пачос // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика: Зб. ст. – К., 2014. – Вип. 19. – С. 206-213.
3. Режим доступу: <http://www.fortuna-rotaru.com/?p=4054>
4. Коляда І. А. Ікар української музики Володимир Івасюк. Життя та таємниці загибелі. – К.: ПП «Фоліант», 2019. – 128 с.
5. Режим доступу: http://www.ivasyuk.org.ua /names. php? lang=uk&id=sofiya_rotaru

КОНОНЧУК Інна Валеріївна

ВІТКЕВИЧ – ПОПЕРЕДНИК ТЕАТРУ АБСУРДУ

Польський художник, фотограф, письменник та філософ, теоретик мистецтва Станіслав Ігнатій Віткевич, відомий також під псевдонімом Віткацій, народився у сім'ї художника, письменника, художнього критика Станіслава Віткевича (пол. Stanisław Ignacy Witkiewicz; 24 лютого 1885, Варшава – 18 вересня 1939, Великі Озера). Він отримав домашню освіту в батьківському маєтку в Закопаному, ріс у колі артистів, художників, письменників. З дитинства дружив із Каролем Шимановським та Броніславом Малиновським, супроводжував останнього в його етнографічній експедиції до Океанії (1914). Брав участь у Першій світовій війні як російський підданий, був у Петрограді під час Жовтневого перевороту. Побачене в ці роки вирішальною мірою визначило матеріал, сюжетику, авторську позицію в творах Віткевича. 1925 року взяв псевдонім Віткацій, критично переглянув зроблене ним раніше як у словесності, так і в живописі. В 1930-і роки творчо експериментував із наркотиками, зокрема вживав мексиканський пейотль. Півтора десятка років, які виявилися останніми, були для Віткевича часом надзвичайного творчого піднесення, навіть свого роду вибуху. Разом із Бруно Шульцом і Вітольдом Гомбровичем Віткацій позначив передній край художньо-літературних пошуків у Польщі міжвоєнного двадцятиріччя. 5 листопада 1935 року відзначений Золотим академічним лавровим вінком за «видатну літературну творчість». З початком Другої світової війни Віткевичу не вдалося записатися до війська (через вік і стан здоров'я), тому він вирушив на схід, опинившись у селі Великі Озера (тепер Рівненська область, а на той час – східна околиця Польщі). Коли 18 вересня з'явилася інформація про напад СРСР на Польщу, Віткевич учинив самогубство. Наступного дня його поховали на місцевому цвинтарі.

Низки творів Віткевича мають прямий стосунок до наукової фантастики, переважно соціальної. Найвідомішими з фантастичних творів автора є романи «Прощання з осінню» (пол. *Pozegnanie jesieni*) (1925) та «Ненаситність» (пол. *Nienasycenie*) (1930). Станіслав Ігнатій Віткевич, художник, який висловився через різноманітні творчі форми, включаючи живопис, малюнок та романи, також написав понад тридцять п'єс для сцени між 1918 та 1926 рр. Таким

чином, у цей період Віткацій створив практично всі свої драматичні твори. На початку Віткевич почав розробляти власну, оригінальну і дуже суперечливу концепцію театру. Цей теоретичний фундамент мав пояснити правила, які регулювали його п'єси, але перш за все це виявилось вираженням глибокого роздуму художника над природою драми та театру. Віткевич палко критикував театральний натуралізм, психологізм та символізм. Він заперечував, що в театрах його часу панували «крик бажання» та «надмірне збільшення життя». Він запропонував замінити це теорією чистої форми. Він дивився на театральне мистецтво з формальної точки зору, вимагаючи, щоб формальні елементи були складені у спосіб, який був би необхідний перш за все, а також позбавлений життєвої логіки. Він заявив, що в кінцевому рахунку сенс повинен бути сприйнятий лише у творі як цілість. Художник театру мав право демонтувати причинно-наслідкові зв'язки, вільно деформувати як психологію, так і вчинки персонажів. Віткацій писав з драми, що це має бути схожим на «мозок божевільного, представленого на сцені». Однак він одночасно визнав, що певна розумність життя неминуча в сценічних п'єсах, оскільки ці твори є творінням людини. Повна ліквідація кодексів, заснованих у житті, перетворила б мистецтво на щось запрограмоване, в результаті чого Віткевич не міг сам назвати чесний творчий вчинок. Вже до Другої світової війни «Теорію чистої форми» критикували за непослідовність, іноді безперервність і, безумовно, не узгоджену з авторськими зусиллями драматурга. Віткацій гаряче відстоював теорію, хоча усвідомлював, що не завжди залишається вірним їй у власних п'єсах. Теорія чистої форми виросла із сприйняття Віткаці мистецтва як метафізичного досвіду; водночас, це являло собою відображення філософських поглядів письменника, які були насичені почуттям катастрофи. Віткевич вважав, що релігія, філософія та метафізика були переможені. Будь-яка зміна була можливою виключно в мистецтві, яке само вироджувалося, оскільки з епохи Ренесансу вона зосереджувалася на перетворенні, і лише за умови, що це буде розглянуто крізь призму форми. Віткаці, здавалося, каже, що мета мистецтва – останнє притулок індивідуального існування – полягає в тому, щоб підбурювати метафізичні почуття, викликаючи непридатне метафізичне відчуття дивацтва існування, а не просто реплікацію повсякденного життя.

«(...) Театралізована п'єса можлива, – писав Віткацій, « в якій фактичне становлення, незалежне від надмірного збільшення життя, може створити у глядачів стан метафізичної свідомості, незалежно від того, чи є «ядром» гра реалістична чи фантастична, чи це синтез обох типів в окремих її частинах; природно, якщо вся п'єса впливає з чесної потреби автора створити на сцені вираз метафізичне почуття в чисто формальному вимірі » (С.І. Віткевич,» *Wstęp do teorii czystej formy w teatrze* «/» Вступ до теорії чистої форми в театрі «, в:» *Teatr i inne pisma o teatrze* «/» Театр та ін. « Питання про театр, (Варшава 1995).

1985 року на рішенням ЮНЕСКО було відзначено 100-річчя з дня його народження, а 12 квітня 1988 року, за вимогою польської громадськості, прах Віткевича було перепоховано в Закопане.

Творчість Віткевича важко класифікувати, але найближче вона пасує до експресіонізму, нерідко вона зближується з сюрреалізмом. Багато в чому його творчість є близькою за духом до Кафки, хоча без явного песимізму. Можна вважати Віткевича попередником театру абсурду. Його твори відрізняє не тільки дивина й витонченість, а й прагнення відобразити нові реалії, нові підходи науки і техніки, їх вплив на образ людини.

МАКСЮТА Микола Єгорович

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОСОБИСТІСНОСТІ БУТТЯ ЛЮДИНИ В РАКУРСІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ¹

Для індивідуально-особистісного буття притаманна й відповідна розвиненість та

¹ У межах виконання ініціативної теми кафедри філософії НУБіП України “Сучасна філософія науки та освіти: проблеми гуманітарного дискурсу” (Державний реєстраційний номер: 0116U001882)

суперечливість морально-етичної свідомості. З одного боку, це розширення та поглиблення індивідуалістичних проявів як зманифестування поширення особистісного простору практичної реалізації особистісних якостей. А з іншого, – і поглиблення усвідомлення та практична активізація переживання зв'язків з іншими індивідами, життєвості комунікації.

Як «органічне начало суспільного життя» може розглядатися також і повстання особистості проти існуючої соціальної дійсності, проявом якої може бути приклад Сократа.

Відтак, аналізуючи особистісний простір взаємодії людини та суспільства і формування єдності останнього важливо наголосити на суперечливих тенденціях індивідуально-особистісного буття.

Для індивідуально-особистісного буття, як життєтворчості людини, для морального розвитку особистості істотно важливими є унормовані, відтворювані зв'язки із спільнотою, реалізація особистісних творчих потреб в умовах національно-культурного буття. Єдність суспільства утверджується на основі відповідно сформованих обов'язків його членів.

Разом з тим, формування життєдіяльності зобов'язальної особистості є своєрідним гарантом єдності суспільства. Національно-культурні особливості кожної народності є тією природно конституційованою, переважно ірраціональною стихією, у межах якої, між тим, постійно відтворюються та зміцнюються живі джерела її буття. Але в умовах складних суспільств, представлених співіснуванням різних етносів, між вимогами державної єдності, тенденціями розвитку, відмінними за етнічними особливостями, так чи інак, зароджуються конфлікти. Державна єдність може досягатися лише за неодмінної умови врахування національно-культурних особливостей різних народностей, як «простору» особистісного буття, життєздійснення відповідальної національної особистості. Індивідуальна участь у спів-бутті та культурі може мати різні прояви залежно від різних чинників, як, скажімо, індивідуальних особливостей соціокультурних умов, від ступеня активності включеності в життєбуттійні процеси. Доглибленість закоріненості спів-буття та участі у формах культурного буття означає (і не може не означати) щонайперше індивідуальне самозаглиблення, а відповідно – і бачення, сприйняття та засвоєння основ світорозуміння, світовідношення індивідів – як проявів відповіді своїм життям на отриманий дарунок і, отже, людини відповідальної. Адже бере участь у процесах життєздійснення, живе індивідуальність людини, як, тією чи іншою мірою, самоздійснюваної особистості, що є, відповідно, її «долею» в бутті соціальної культури, дана участь є своєрідним «продовженням» індивідуальності проявами культурного буття, що може й повинно розгортатися в умовах відповідно розбудовуваного державного устрою, об'єднання відповідально-зобов'язальних індивідів. Продовження, оприявлення виявів індивідуальної особистості у спів-бутті не може не мати також своєрідних адаптивних трансформацій цих індивідуальних представленостей у формі, принаймні, мінімальних узгоджень, спроб порозуміння, як зманифестування у загальному просторі спів-буття власних розумінь, по суті, знову ж таки – відповідальних.

Життєдіяльність, процеси самоздійснення індивідуальної особистості складаються із життєвих актів-вчинків, серед розмаїття яких не можуть не здійснюватися такі, що підносяться над цим розмаїттям повсякденності, коли, власне людина у певному сенсі самопідноситься, оволодіваючи смислами *найбільш поціновуваного*, того, що постає її *заповітною традицією*. То ж чи може вона бути – безвідповідальною у даному статусі?

Тому цілком слушною є думка: «Якщо я говорю про відповідальність, то через те, що це тема, в якій утілюється й проявляється велика хвороба нашої цивілізації – хвороба, можливо, поки що не сложительна, але дуже небезпечна ... Ось про що йдеться: наша цивілізація, з одного боку, позбавляє сенсу досвід провини, а з іншого – знищує ідею особистої відповідальності, яку кожен з нас повинен мати, за власне життя. Ці два процеси походять, здається, з одного джерела і ведуть до тих самих наслідків: до поступового послаблення, і навіть до зникнення, людської особистості» [1, с.130]. Особистісне життя – життя свідоме і *тому* завжди вільне для здатностей самореалізації, але відповідальної індивідуальності: завдяки свідомості індивідуальність вільна у її життєздійсненні, як самотворчості, бо – завжди відповідальна. Тому ми можемо констатувати: відповідальною є особистість, котра завжди спромагається вільно життєздійснюватися, цілком закономірно, в атмосфері відповідно

розбудованих державних інституцій. Адже лише у просторі останніх індивідуальний спосіб життя є відповідно особистісно виробленим і підтримуваним простором закорінення самостояння і самостійності. Створений багатьма поколіннями надскладний світ у єдності із надскладними видами сучасної творчо-самотворчої діяльності зініціювали надскладні умови існування, втрату здатності адекватного осмислення та розуміння людиною себе як людини, свого місця та призначення.

Для безвідповідальних членів суспільства гідної влади не може бути, а лише «слуги», але, за виразом геніального німецького філософа, «для слуги героя не існує»!

Література:

1. Колаковський Л. Мої правильні погляди на все / Пер. з пол. С. Яковенка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 280 с.

ОГІРКО Олег Васильович

ПРАВЕДНИЙ МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ – ВЕЛЕТЕНЬ ДУХА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ГРАФСЬКОГО РОДУ

Шляхетний рід Шептицьких походив з давнього українського боярського роду з Галичини та отримав своє прізвище від родового маєтку в селі Шептиці. Протягом XVII–XVIII ст. з роду Шептицьких вийшло ряд чільних церковних діячів Уніатської Церкви, а саме: єпископ Львівський і Кам'янець-Подільський Варлаам; єпископи Львівський, митрополит Київський і всієї Русі Атанасій та Лев Шептицькі, які спричинилися до побудови у Львові Архикатедрального собору святого Юра. На початку XIX ст. рід Шептицьких сполонізувався, поєднуючись з польськими родами. З нього вийшли відомі єпископи Римо-католицької Церкви: Єронім та Мартин Шептицькі.

155 років тому 29 липня 1865 р. в сім'ї Івана та Софії Шептицьких народився велетень українського духа Роман-Марія-Олександр Шептицький (майбутній митрополит УГКЦ Андрей Шептицький). Батько митрополита Іван мав графський титул. Матір митрополита Софія Фредро-Шептицька була польською письменницею і художницею, дочкою відомого драматурга графа Олександра Фредра. Вона була дуже побожною, вільно спілкувалася багатьма іноземними мовами, яких навчила своїх дітей. В сім'ї Шептицьких народилися семеро синів, перших двоє з яких померли у ранньому віці. Роман став митрополитом Андреем, Казимир – Архимандритом УГКЦ блаженним Климентієм Шептицьким, який мученичо загинув за віру в 1951 р. у Владимирській тюрмі. Син Станіслав став видатним генералом та міністром оборони Польщі. Син Олександр загинув від рук гестапо в 1940 р., а син Леон у 1939 р. був розстріляний НКВС.

Отримавши ступінь доктора права, а також і філософії молодий граф Роман Шептицький попросив у батьків, а згодом у папи Лева XIII дозволу повернення до східного обряду і поступлення до Василіянського чину УГКЦ. У 1888 р. Роман Шептицький отримав монашу рясу і нове ім'я – Андрей.

У 1892 р. Андрей стає священником УГКЦ, а у 1899 р. єпископом Станіславівським (нині м. Івано-Франківськ). З 1901 по 1944 рр. Андрей Шептицький – митрополит Галицький та Архиєпископ Львівський, єпископ Кам'янецький.

За титанічні заслуги його визнають етнархом (батьком народу), князем української Церкви, Слугою Божим, українським Мойсеєм, праведником, Апостолом правди та єдності, який провадив народ дорогою віри та свободи. Він був правдивою «*homo religiosus*» – людиною, яка спроможна заглянути поза межі власного тілесного виміру та віддавалася осмисленню трансцендентного, надприродного Божественного буття. Митрополит Андрей – славетний християнський гуманіст та педагог XIX–XX ст., планетарна постать.

Митрополит Андрей Шептицький написав 250 пастирських послань. Заснував богословський факультет при Духовній семінарії у Львові, який 1928 р. був реорганізований у Богословську академію з філософським та теологічним факультетами. Виступав у Віденському сеймі, у Палаті панів, щодо створення українського університету у Львові. Він невтомно трудився, щоб примирити різні етнічні групи, і залишив по собі багату спадщину творів на тему суспільних проблем і духовності. Був прихильником соціального вчення папи Лева XIII та

його енцикліки «Rerum Novarum» («Нові речі»), яке розвивав і не лише пристосовував до українських умов, а мав власну ідею оригінального соціального вчення.

Митрополит Андрей Шептицький добре орієнтувався в економічних проблемах. Створив українське страхове товариство «Дністер», а згодом перетворив його у банк. Він фінансував господарства, заповував нову техніку кооперативам. На заклик Шептицького відроджувати українське село відгукнулося чимало священників, які засновували осередки товариства «Сільський господар» на парафіях і допомагали створювати при читальнях Просвіти громадські склади для зерна та Народні доми – кооперативи змішаного типу, які крім кредитування селян займалися постачальницько-збутовою і виробничою діяльністю. Митрополит давав особисті кошти і свою землю на організацію кооперативного ліцею, садівничо-городничої та хліборобської шкіл.

Митрополит Андрей матеріально допомагав багатьом школам, «Просвіті», організував Народну школу імені Грінченка для бідних дітей, заснував Національний музей у Львові та придбав для нього велику кількість експонатів. Він підтримував дитячу патріотичну організацію «Пласт», якій подарував свій маєток у Підлютому для літніх таборів. Здібним дітям та молодим перспективним богословам сприяв у навчанні у вищих навчальних закладах, семінаріях.

Вважаючи справу розбудови освіти й культури засобом національної оборони поневоленого народу, засновує Український Національний Музей (1905 р.), відстоює необхідність утворення українського університету у Львові, підтримує приватні народні школи ім. Б. Грінченка, князя Данила, єдину міську українську школу ім. М. Шашкевича, товариства «Просвіта», «Рідна Школа», Наукове Товариство ім. Шевченка, читальні, школи для ремісничої і гімназійної молоді, організації «Пласт», «Луг», «Сокіл-Батько», «Українська Молодь Христові», сприяє видавництву журналів для молоді «Наш Приятель», «Поступ», «Українське Юнацтво». В його особі знайшли надійного покровителя і мецената молоді художники, музиканти. Дбаючи про фізичне здоров'я свого народу, відкрив Народну Лічницю (1903 р.), де могли безкоштовно лікуватися ті, хто не міг дозволити собі лікуватись за гроші, Порадню для матерів, дитячі садочки, сиротинці.

Щороку своїм коштом митрополит утримував 20 бідних юнаків та 20 дівчат, даючи їм можливість отримати найрізноманітнішу освіту. На свій кошт у Львові збудував середню школу на вул. Замкненій (теперішня СШ №34), допомагав грошима приватним школам. У 1928 р. заснував Богословську академію, пожертвував 110 тисяч злотих на «Академічний дім», який був гуртожитком і бібліотекою для багатьох українських студентів з різних міст і сіл, котрі навчалися у Львівських гімназіях і вищих школах.

В 1918 році Андрей Шептицький привітав проголошення Західно-Української Народної Республіки. Критикував ідею марксистсько-ленінського вчення про те, що відносини між людьми побудовані на протистоянні між класами.

В 1933 році у Львові він провів з'їзд «Українська молодь Христові» за участю 100.000 молоді, а також збирав і передавав кошти та зерно для голодуючих Сходу України. В той час, коли молодь нацистської Німеччини присягала на вірність Адольфу Гітлеру, а радянська молодь присягала на вірність Йосифу Сталіна і комуністичній партії, українська молодь завдяки славетному митрополиту і українському Мойсею склала присягу на вірність Господу нашому Ісусу Христу.

24 липня 1933 р. митрополит Андрей Шептицький разом з єпископами засудили голодомор 1932-1933 рр., проголосивши відозву до всіх людей доброї волі: «Україна в передсмертних судорогах. Населення вмирає голодовою смертю».

30 червня 1941 р. митрополит Андрей привітав Акт відновлення Української Держави. Під час німецької окупації митрополит мужньо став в обороні винищуваних євреїв, протестував проти надуживань гестапо в Україні і проти винищення радянських полонених.

В 1942 р. в листі до Папи Пія XII митрополит Андрей засудив нацизм. Писав листа А. Гітлеру про надуживання гестапо й жорстокість до військовополонених. 14 серпня 1944 року організував таємне вивезення 2000 дітей євреїв. Їх переховували у криптах, у монастирських школах, сиротинцях Львова та околиць. Помер 1 листопада 1944 р.,

похоронений в соборі св. Юра.

ОГІРКО Олег Васильович

СВЯТИЙ ПАПА ІВАН ПАВЛО II – ВИДАТНА ПОСТАТЬ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ МІЖРЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН

Папа Іван Павло II – знакова постать великого гуманіста кінця XX початку XXI століть. Він був 263 наступником апостола Петра. Папа – Кароль-Йосиф Войтила, син Кароля Войтили і Емілії Качоровської – народився рівно сто років тому, а саме 18 травня 1920 р. в містечку Вадовіце, неподалеку Кракова. Його батько поляк був військовим урядовцем і став для сина прикладом глибокого духовного життя. Матір папи – корінна кременчанка з Тернопільської області, походила з українського народу [2]. В ранньому дитинстві він втратив матір, в 12 років – улюбленого брата лікаря, а в 21 – батька. Закінчив Вадовицьку гімназію і восени 1938 р. почав вивчати польську філологію в Ягеллонському університеті. В час гітлерівської окупації університет був закритий з 1939 по 1945 рр. Кароль Войтила працював у фабричних каменоломнях і робітником на содовій фабриці. Одночасно продовжував навчання у підпільному університеті. У 1941-1942 рр. Кароль Войтила займався драматургією. В 1942 р. приймає рішення стати священником, починає вчитися в підпільній семінарії на теологічному факультеті. Як актор, продовжував діяльність у підпільному театральному житті Кракова. Після закінчення II світової війни завершує навчання на теологічному факультеті Ягеллонського університету і 1 листопада 1946 р. був рукоположений на священника. Продовжує навчання у Римському домініканському університеті «Ангелікум», пише докторську дисертацію про іспанського містика св. Івана Хреста, спеціально вивчивши іспанську мову. В 1948 р. отримує ступінь доктора. В 1953 р. захищає дисертацію з етики в Ягеллонському університеті. В 1954 р. розпочинає викладати етику на філософському факультеті Люблінського католицького університету, а в 1956 р. очолив в цьому університеті кафедру з етики. Одночасно працює в Кракові душпастирем студентської молоді і служби здоров'я. Під псевдонімами Андрій Явень та Станіслав Андрій Груда публікував свої поезії та драми.

4 липня 1958 р. священника Кароля Войтилу іменували єпископом-помічником для Кракова. До речі він став наймолодшим єпископом Польщі. 26 червня 1967 р. папа Павло VI призначив його кардиналом. Активно працює як науковець, богослов, письменник. До моменту обрання його папою бібліографія його праць нараховує 435 назв. Найважливішим його творами є: «Любов і відповідальність» (Люблін, 1960), «Особа і чин» (Краків, 1969), що присвячені філософській антропології та етиці; «Біля підстав віднови» (Краків, 1972), який присвячений реалізації II Ватиканського Собору, одним з найактивніших учасників якого був єпископ Войтила; «Знак, якому противитись будуть» (Познань-Варшава, 1976); «Елементи етичні» (Люблін, 1983).

16 жовтня 1978 р. 109 кардиналів Вселенської Церкви обрали його єпископом Рима. Він став першим в історії Церкви папою-слов'янином та першим папою-неіталійцем від 1523 р.

Першими словами новообраного папи Івана Павла II були слова звернені до народу зі східців базиліки св. Петра: «Не бійтеся! Не бійтеся ані інших, ані самих себе!», як звернення до всіх людей, що виходять з посттоталітарного полону. Проголошує покровителями Європи поряд із св. Венедиктом святих Кирила і Методія – просвітителів слов'ян, наголошуючи на те, що Європа повинна дихати «двома легенями»: католицтвом та православ'ям. У своїх виступах розвиває ідеї теології освячення життя, що вимагає повернути втрачену святість сім'ї, праці, соціальним зв'язкам.

13 травня 1981 р. на площі святого Петра у Ватикані був поранений турецьким терористом Алі Агджею, переніс п'ять хірургічних операцій. Простив своєму кривднику через декілька днів, а потім відвідав його у в'язниці 27 грудня 1983 р.

Здійснив понад 120 подорожей на усі континенти земної кулі і є своєрідним «Божим атлетом», що найбільше подорожував в історії папства. Іван Павло II побував майже у 200 країнах і в кожній з них промовляв до народу рідною мовою. Великою мірою Іван Павло II спричинився до падіння комунізму, до легалізації УГКЦ, зустрічаючись з Михайлом

Горбачовим в 1989 р. 5 жовтня 1995 р. виступив на Генеральній Асамблеї ООН, наголошуючи потребу прийняти Декларацію Прав народів, підкреслюючи, що найпочеснішим правом є право народу на власну культуру та її розвиток. Як великий прихильник ідей екуменізму 29 червня 1995 р. провів історичну зустріч із Вселенським Патріархом православної Церкви Варфоломеєм на вшануванні пам'яті верховних апостолів Петра і Павла в Римі. За пропозицією американського журналу «Тайм» Папа в 1995 р. проголошений людиною року. Виступав проти ліберальних течій вільної любові, проти вбивства, проти війн і кровопролиття, проти абортів, стаючи в обороні правди і справедливості [1, с. 125].

Папа опублікував 13 енциклік. Він брав активну участь в Міжнародних З'їздах Молоді у багатьох містах світу, зокрема, таких як Денвер, Маніла, Париж та інші. Він завжди відзивався про існуючі конфлікти, закликаючи перевести конфлікти в діалог, який стане підставою для тріумфу розуму. Папа разом з тими, хто страждає і він закликав всіх – «Завжди є час для миру!».

В імені всієї Вселенської Церкви як її Глава папа висловив жаль і каяття за вчинене зло у минулому: хрестоносні походи, інквізиція. Він ознаменувався активним наведенням духовних і культурних мостів на всій планеті. Він всіма силами старається сповнити Христовий заповіт: «Щоб всі були одно», спілкуючись з представниками всіх християнських конфесій, зокрема з протестантами і православними, а також представниками світових релігій, а саме: юдеями, мусульманами, буддистами та іншими.

Своє бажання відвідати Україну папа публічно оголосив ще в 1988 р. в Апостольському листі: «*Euntes in Mundum*» («Ідіть по усьому світу») в честь 1000-ліття хрещення Київської Русі. Рівно через 10 років Президент України Леонід Кучма запросив папу здійснити візит в Україну. Перебуваючи в Україні з 23 по 27 червня 2001 р., папа Іван Павло II проголосив блаженними 28 мучеників УГКЦ: 9 єпископів, одного архимандрита та одного екзарха, 12 священників; 4 монахинь і одного мирянина.

Міжконфесійна ситуація в Україні сьогодні така, що майже 30 млн. українців належать до православних Церков, 5 млн. вірних належать до греко-католицької Церкви і близько 150 тис. польської меншини належить до римо-католицької Церкви. Прекрасно розуміючи міжконфесійні проблеми, Папа ще у своєму Посланні «*Oriente Lumen*» («Світло Сходу») закликав навчитися розуміти інших і дозволяти їм говорити, коли вони бажають і як вони бажають.

Протягом свого понтифікату Іван Павло II призначив 154 кардиналів, з яких двох для української Церкви: у 1985 році Главу УГКЦ Мирослава Івана кардинала Любачівського, а в 2001 році Главу УГКЦ кардинала Любомира Гузара.

Постать папи Івана Павла II на переломі двох тисячоліть унікальна і багатогранна не тільки як Глави римо-католицької Церкви, який є духовним батьком понад 1 мільярда християн у цілому світі, але й як відомого мислителя, морального авторитета, письменника і міжнародного діяча в справі оборони прав пригноблених народів та борця за мир у цілому світі.

Папа був людиною найвищих морально-духовних ідеалів. Його візит в Україну сприяв духовному відродженню України, поліпшенню міжконфесійних стосунків та покращенню економічної ситуації. Папа Іван Павло II провів зустрічі з представниками політичних, ділових та культурних кіл України, учасниками засідання Всеукраїнської Ради Церков. Побував у церкві святого Миколая УГКЦ на Аскольдовій могилі та прокатедральному Соборі святого Олександра РКЦ в Києві. Під час перебування папи Римського у Києві у різних заходах взяло участь понад 200 тис. людей, у Львові – понад 2 млн. прочан, а також Понтифіка радо вітали вздовж усіх маршрутів слідування. Пребуваючи у Львові, папа прибув до собору святого Юра, де посвятив корони для чудотворної ікони Теребовлянської Богородиці. Незважаючи на дощ, зустрівся з понад 400 тисячами молодих людей перед церквою Різдва Пресвятої Богородиці на Сихові у Львові.

Слуга слуг Божих, святіший Отець, намісник Ісуса Христа, наступник апостола Петра, єпископ Рима, Глава римо-католицької Церкви, Верховний понтифік – ось головні титули папи Івана Павла II, який взяв своє наймення, намагаючись наслідувати своїх попередників: Івана

XXIII, Павла VI та Івана Павла I, які великою мірою прислужились до демократизації і гуманізації суспільного ладу в світі. Папа часто зустрічався з представниками культури, науки, освіти, медицини та інших професій, як в Римі так і в інших містах світу. Його зустрічі з духовенством усіх конфесій, молоддю, родинами наповнені високого благородного покликання до життя. Папа Іван Павло II втілював у собі велику християнську любов і милосердя, часто здійснюючи візити до хворих, немічних, потребуючих. Його служіння справі миру і порозуміння між народами було взірцем для багатьох політиків і державних діячів [1, с. 130-131].

Помер папа Іван Павло II 2 квітня 2005 р. на 84 році життя. За свідченням вірних католицької Церкви папа був набагато більше, ніж просто Папа, більше, ніж визначна людина, більше, ніж батько для кожного з нас.

1 травня 2011 р. папа Бенедикт XVI зачислив Івана Павла II до лику блаженних. 2 липня 2013 р. спеціальна комісія Ватикану визнала його святим. 27 квітня 2014 р. папу Івана Павла II офіційно проголошено святим на площі Святого Петра у Ватикані.

Література:

1. Андрушко В.Т., Огірко О.В. Релігієзнавство: проблеми і перспективи викладання. Навч. посібник. – Львів: НЛТУУ, ЛНУВМіБТ, 2011. – 316 с.
2. <https://poglyad.te.ua/personaliyi/osobystosti-2/kremenchanka-emiliya-kachurovska-maty-pershoho-i-jedynoho-papyymskoho-slovyanyyna-ivana-pavla-ii.html>

САЛЬНИК Софія Сергіївна, СТРИЛЕЦЬ Василь Васильович ПРИЄДНАННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ДО СРСР В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ НІМЕЦЬКОГО, РОСІЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО РОЗДІЛІВ «ВІКІПЕДІЇ»

Українське питання стало одним з найголовніших у європейських міжнародних відносинах напередодні та на початку Другої світової війни. Радянсько-німецький договір 1939 р. та його реалізація істотним чином вплинули на історичну долю України та сусідніх країн. Наслідки тих подій і зараз збуджують суспільну думку не лише в цих країнах, що проявляється зокрема в неоднозначному їх відображенні на сторінках «Вікіпедії».

У загальній статті про Україну в німецькому розділі події вересня 1939 р. на території Західної України та Західної Білорусії характеризуються як радянська навала на Східну Польщу внаслідок пакту Гітлера-Сталіна. В іншій статті зазначені події трактуються як радянська окупація Східної Польщі. Зазначається, що радянська окупаційна влада влаштувала плебісцит в невільних умовах, внаслідок чого територія Східної Польщі опинилася в складі УРСР. В одній з найбільш редагованих з опрацьованих статей під назвою «Радянська окупація Східної Польщі», теж йде мова про окупацію частини Польщі (Східних кресів). У іншій статті йдеться про завоювання західноукраїнських територій Радянським Союзом, після чого «обрані» «Західноукраїнські Народні Збори» «попросили» про входження до СРСР.

У російському розділі «Вікіпедії» йдеться про приєднання Західної України до УРСР за домовленостями СРСР з Німеччиною. В іншій статті цього ж розділу зазначається, що слідом за укладанням радянсько-німецького договору 1 вересня 1939 р. Німеччина напала на Польщу, а 17 вересня 1939 р. на територію Східної Польщі вступила Червона Армія, після чого до складу СРСР були включені Західна Україна і Західна Білорусія. У статті російського розділу про приєднання Західної України і Західної Білорусії до СРСР приєднання Західної України визначено як включення до складу СРСР території Західної України.

Досить широкий спектр оцінок міститься у статті російського розділу під назвою «Польський похід Червоної армії» (однієї з найбільш редагованих серед залучених статей цього розділу). Зазначається, що в радянській історіографії ці події трактувалися як визвольний похід РСЧА, а в сучасній історіографії (без конкретизації – в якій) також як радянське вторгнення до Польщі. Йдеться про фактичний поділ Польщі між СРСР та Німеччиною, водночас говориться й про польську окупацію західноукраїнських та західнобілоруських земель.

Подібну до наявної в німецькому розділі «Вікіпедії» оцінку зустрічаємо і в українському розділі «Вікіпедії». Так, у загальній статті про Другу світову війну зазначено, що Червона армія окупувала східну частину Польщі. Пізніше Західна Україна увійшла до складу СРСР. Дещо

іншу оцінку тих подій зустрічаємо у загальній статті про УРСР українського розділу, де сказано про приєднання до УРСР унаслідок політичної угоди між СРСР та гітлерівською Німеччиною у вересні 1939 р. та червні-липні 1940 р. західноукраїнських земель, які до того перебували у складі Польщі та Румунії.

У статті «Радянська анексія західноукраїнських земель» йдеться про радянську анексію західноукраїнських земель як процесу окупації Радянським Союзом частини етнічних українських територій Польщі та Румунії, включення цих земель до складу СРСР. Зазначається, що сучасна українська історична наука трактує ці події переважно як «возз'єднання українських земель у складі СРСР», або «входження західноукраїнських земель до складу УРСР». Разом з тим уточняється, що з міжнародно-правової точки зору, сьогодні не лише українські та західні історики і політологи, а також ряд російських дослідників характеризують події того часу, як виконаний поступово процес окупації і анексії територій інших держав Радянським Союзом. Але серед істориків немає єдиної думки щодо трактування тих подій. Крім міжнародно-правових термінів «окупація» і «анексія», в залежності від суспільно-політичних переконань дослідників, до них вживаються поняття «возз'єднання», «з'єднання», «злука», «входження», «включення», «прилучення», «приєднання» та ін. Наприкінці цієї статті говориться, що в результаті проведення заздалегідь запланованої та узгодженої між комуністичним сталінським режимом та націонал-соціалістичним гітлерівським режимом військової кампанії з політичної карти зникла Друга Річ Посполита. В іншій статті міфом названо твердження, що СРСР «здійснив визвольний похід, звільнив і приєднав Західну Україну і Західну Білорусію». Стверджується, що насправді Радянський Союз «захопив частину Речі Посполитої».

Автори статті «Радянське вторгнення до Польщі» згадують Польсько-українську війну 1918 – 1919 рр., за результатами якої Польща захопила територію Західноукраїнської Народної Республіки, та стверджують, що наслідком «Польського походу» було приєднання до СРСР території Західної України та Західної Білорусі.

Разом з тим в одній зі статей українського розділу «Вікіпедії» зустрічаємо тезу про об'єднання українських земель. В ній говориться, що важливим наслідком перемоги у Другій світовій війні для України стало продовження об'єднання українських земель, що підтвердили Тегеранська (1943 р.), Кримська (1945 р.) та Потсдамська конференції глав держав антигітлерівської коаліції.

Таким чином, німецький розділ «Вікіпедії» трактує приєднання Західної України до УРСР та СРСР як окупацію Східної Польщі з наступною її анексією Радянським Союзом. Не відзначаються єдністю підходів відповідні статті в російському розділі, у якому йдеться й про приєднання західноукраїнських земель до УРСР (СРСР), й про включення західноукраїнських земель в склад УРСР, й про радянське вторгнення до Польщі. Згадується й попередня польська окупація західноукраїнських земель. Найбільш широкий спектр оцінок зустрічаємо в українському розділі «Вікіпедії»: від твердження про окупацію та анексію частини території польської держави до згадок наявних в історіографії тверджень про возз'єднання чи об'єднання українських земель в період Другої світової війни. Існує й стаття, в якій представлена точка зору про започаткування 1939 р. процесу об'єднання українських земель, який продовжився в наступні роки Другої світової війни.

СВЯТНЕНКО Анна Василівна

АРХІТЕКТУРНА СПАДЩИНА ВЛАДИСЛАВА ГОРОДЕЦЬКОГО

Україна, і зокрема Київ не безпідставно пишаються архітектурною спадщиною, яку залишив один із найвідоміших і найпопулярніших зодчих минулого Владислав Городецький.

Владислав Городецький (повне ім'я Лешик Дезидерій Владислав Городецький) народився 4 червня 1863р. в с. Шолудьки на Поділлі (нині Немирівський район, Вінницька обл.) в родині польського шляхтича. По закінченню реального училища Св. Павла в Одесі, завдяки художнім здібностям зарахований до Імператорської академії мистецтв у Санкт-Петербурзі. 1890р. отримав атестат класного художника III ступеня з правом будувати споруди, В. Городецький оселився в Києві, де жив і працював впродовж майже тридцяти років.

Переїзд архітектора до Києва співпав з початком так званої «будівельної лихоманки», отже забудова міста відбувалася при ньому і за його участі.

Однією з ранніх його робіт в Києві стала родинна усипальниця баронів Штейпгейль на кладовищі Аскольдова могила. Плануючи усипальницю, архітектор враховував чарівність краєвидів, що відкривалася з дніпровських схилів і влаштував на усипальниці майданчик, а головною архітектурною окрасою став біломармуровий різьблений іконостас з підколонками та акантовим листям. Композицію увінчував силует «кельтського» хреста і вінчик – символічний знак мучеництва.

В. Городецький захоплювався стрілецьким спортом, став членом Київського відділу Імператорського товариства правильного полювання. На замовлення товариства 1983р. на пустирі біля Лукіянівського цвинтаря він безкоштовно спроектував павільйон. Споруда мала кілька приміщень: на першому поверсі – сіни, буфет, зброярня, тир. Із зброярні потрапляли під навіс галерея для стрільців. Внутрішні сходи вели на другий поверх у так звану «членську», звідки вихід був на галерею для стрільців – членів товариства. Будівля буда дерев'яною, у вигляді дачного павільйону.

Важливою для популяризації Городецького виявилася участь 1894р. у проектуванні київських міських каналізаційних мереж – прогресивної технічної новачки тієї доби.

Фахівець високого гатунку, В. Городецький міг проектувати абсолютно різні споруди. Йому належить проект Південноросійського машинобудівного заводу (вул. Жиланська, 107) – від генерального плану до кожного з корпусів. Під його керівництвом здійснювалося і будівництво корпусів. З тих пір завод розрісся, а основні корпуси, зведені за проектом В. Городецького добудовані й розбудовані, служать місту дотепер.

Городецький взяв участь у великому містобудівному проекті – розплануванні колишньої садиби професора медицини Ф. Мерінга. Вона займала в центрі міста простір між Хрещатиком, вулицями Інститутською, Банковою та Лютеранською. За проектом Городецького на цій території утворено чотири нові вулиці: Миколаївська (нині – архітектора Городецького), Ольгінська, Мерінгівська (нині – Заньковецька, Новий провулок (нині – Станіславського) та Миколаївська (Франка) площа. Там за проектами В. Городецького побудовано на Миколаївській, 13 меблеву фабрику Й. Кімаєра з фешенебельним салоном-магазином (нині – Міністерство юстиції України) [1]. В той же час зодчий звів розкішний прибутковий будинок Л. Бендерського (вул. Велика Васильківська, 25) та цементний завод «Фор» (вул. Кирилівська, 102). Відтак до Городецького прийшла заслужена слава талановитого архітектора.

1897 р. на схилах Черепанової гори відкрилася Київська сільськогосподарська та промислова виставка. Одним із членів Будівельної комісії був Городецький. Його авторству належали павільйони графів Юзефа та Костянтина Потоцьких. Павільйон графа Юзефа Потоцького споруджено в «мисливському» стилі. Каркасна споруда була зведена із сучкуватих колод просто з корою – дубових та березових, оздоблених, між тим, класичною балюстрадою, акротеріями з акантового листа, різьбленням по дереву та металевими деталями. Павільйон графа Костянтина Потоцького побудований у формах ренесансного палацу з пишним декором. Саме споруди В. Городецького привертали найбільшу увагу і викликали захват у публіки (на тому місці тепер НСК «Олімпійський»).

Для остаточної розробки проекту і нагляду за будівництвом кам'яного будинку для Музею товариства старовини й мистецтва (нині – Національний художній музей України, вул. М. Грушевського, 6) 1898р. запросили В. Городецького. «Музей з левами» отримав багато схвальних відгуків: «Напроти Царського саду на штучному підвищенні, де ще недавно протікав струмок і була сажавка, розташована одна з кращих будівель Києва – міський, перейменований тепер у національний український музей, споруджений за проектами архітекторів Бойцова і Городецького у 1897-1899рр. Будинок зведено у класичному (доричному) стилі. Два леви стережуть головний вхід, схований під гекзастильною колонадою...» [2], «...образ давньогрецького храму відбився не тільки у зовнішніх формах і скульптурах фронту, але й у планувальному вирішенні: урочисті сходи, великі простори анфіладних залів відповідали уявленням про храм мистецтва» [3].

Перлиною архітектурного мистецтва стала Караїмська кенаса (вул. Ярославів Вал, 7),

побудована на замовлення братів Соломона і Мойсея Когенів. Будівля відрізняється красою та розкішню оздоблення в мавританському стилі. Споруду прикрашав чудовий купол надзвичайної краси з ліпними прикрасами роботи італійця Еліо Сала з використанням досить дорогого для того часу матеріалу – цементу

Шанованому і вже добре знайомому київському архітектору В. Городецькому випала честь як поляку і католику 1899-1909рр. зводити римо-католицький костел св. Миколая (вул. Велика Васильківська, 75). Храм побудований в неоготичному стилі. Ліворуч костюлу за проектом В. Городецького тоді ж побудовано плебанію – триповерхову кам'яницю для причту.

Вершиною творчості В. Городецького і найоригінальнішою спорудою в місті вважається його власний прибутковий будинок, відомий під назвою «Будинок із химерами» (вул. Банкова, 10, нині є резиденцією Президента України), побудований в стилі модерн 1901-1903рр. Розташований на стрімкому крутосхилі і тому – на три поверхи з вулиці і на шість – з двору, розкритий на всі чотири боки різними асиметричними фасадами. Раціонально розпланований, технічно досконалий будинок оздоблений ззовні і зсередини безліччю скульптурних прикрас.

До доробку В. Городецького належить мавзолей, що збереглися на київських цвинтарях. На новому Байковому кладовищі – мавзолей Тишевичів – у мавританському стилі. На цвинтарі Видубицького Михайлівського монастиря – мавзолей інженера Миколи Лесявського в класичному стилі. На цвинтарі церкви св. Серафима Саровського в Пущі-Водиці – мавзолей Козакевичів, збудований у мавританському стилі.

Загалом в Україні В. Городецький побудував понад 30 споруд, які стали прикрасою міста, а автору принесли ще за життя визнання і славу талановитого архітектора.

В. Городецький був творчою особистістю. Він моделював костюми і взуття для дружини, й для театру Соловцова, обожнював робити гравюри і ширми для дам, писав чудові акварельні пейзажі. Видав у 50 примірниках книгу «У джунглях Африки» з власним світлинами і штриховими малюнками. Він був авторитетним й активним членом міської громади, входив до складу різних журі. Був членом Комісії з питань краси міста, при Київській думі, членом Київського товариства старовини й мистецтв, членом журі міжнародного конкурсу на проект пам'ятника Т. Шевченку в Києві тощо [1].

Отже, видатний польський архітектор, підприємець, меценат Владислав Городецький своєю діяльністю зробив вагомий внесок в розвиток архітектури Києва.

Література:

1. Малаков Б. Неперевершеному В. Городецькому // День 2013. 16.05. С.3
2. Шероцкий К.В. Киев. Путеводитель. К. 1917. С.211
3. Ясевич В. Е. Архитектура Украины на рубеже XIX-XX веков. К., 1988. С. 96.

СЕМАШКО Тетяна Федорівна

ІВАН ФРАНКО: МІСЦЕ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ МИТЦЯ

І. Франко належить до найгрунтовніше освічених та найкультурніших письменників усієї Слов'янщини. До сьогодні вражає широта інтересів поета і його перекладацької творчості. Вона охоплює фольклор різних народів, старогрецьку і римську літератури, літератури слов'янських народів (російську, польську, чеську, словацьку, сербську), літератури австрійську, англійську, австралійську, французьку, угорську, американську, німецьку, швейцарську, італійську, норвезьку тощо. Він однаково вільно писав про літературу польську та українську, російську і чеську, сербську, французьку, італійську і англійську, а також твори класичних та східних авторів.

Завдяки невтомній діяльності І. Франка-перекладача (умовний початок припадає на 1879 рік, коли побачила світ перша друкована збірка його перекладів під назвою «Думи й пісні найзнатніших європейських поетів»), в українську літературу увійшли майстерні переклади віршів і поем світових майстрів слова. Заразом І. Франко ретельно ознайомлював світ із життям і культурою свого народу, усвідомлюючи цінність співпраці письменників різних національностей.

Розглядаючи творчий доробок І. Франка під кутом зору його зв'язку з сучасністю, його беззаперечного благотворного впливу на сучасний процес міжлітературної взаємодії, відомий

український поет Дмитро Павличко писав: «Ми досі користуємося Франковими перекладами з багатьох мов ... потрібні ще десятиліття, щоб навіть зусиллями наших кращих перекладачів заново... перекласти все те, що витлумачив один Франко» [1, с. 6].

Науковці сьогодні все частіше задаються питанням: література якої нації була найближча для Івана Франка? У творчому доробку митця важливе місце посідає польська мова, хоча й кількісно не таке помітне, як, наприклад, німецька. За даними В. Жукровського, на польську мову припадає чверть усієї творчості І. Франка. Інший визначний дослідник творчості І. Франка польською мовою – М. Якубець – стверджує: «У спадщині І. Франка майже п'яту частину займають твори, писані польською мовою. Є між ними і драма, і більше десяти віршів, і біля сорока прозових творів, наукові праці, друковані в знаменитих у свій час журналах як «Wisła», «Lud», «Kwartalnik Historyczny». Є багато поважних літературознавчих і публіцистичних статей та оглядів у найважливіших польських журналах та газетах другої половини XIX ст. [...]. Мало зроблено в дослідженні мови і стилю творів І. Франка, писаних польською мовою, хоч ми поставили цю проблему ще в 1958 р., на франківській сесії Комітету слов'янознавства Польської Академії Наук» [3, с. 129]. За підрахунками Т. Пачовського, у літературній спадщині І. Франка, налічується понад 40 творів, написаних польською мовою (чимало оповідань, повісті «Лель і Полель», «Для домашнього вогнища» і низка віршів (понад 10) [2, с. 81].

Складність у дослідженні цього питання полягає у тому, що віднайдення текстів І. Франка, писаних польською мовою, іноді наштотується на чималі труднощі. Справа в тому, що більшість своїх праць І. Франко спершу оприлюднював у періодиці. А це означає, що між рукописами І. Франка, і на їхній підставі друкованими працями є значні розбіжності, оскільки рукописи зазнавали істотних редакторських змін – настільки істотних, що іноді важко сказати, де авторський текст, а де – редакторське втручання. Такою була редакторська практика тогочасних галицьких видань, де панувала, свого роду, мовна диктатура, залежно від смаку і поглядів редактора. Така практика – надмірне втручання редактора в текст – була, на жаль, притаманна чи не всім тодішнім виданням у Галичині. Вельми промовистим є такий факт, що всі твори, спершу написані польською мовою, Франко згодом оприлюднював українською, усуваючи з них спотворення, яких ті зазнавали у періодиці, переробляючи їх і надаючи їм нової художньої форми.

Пізніші українські видання, що вийшли за життя автора, не раз за його особистою редакцією, часто значно відрізняються від своїх польських першотворів. Прикладом може бути «Маніпулянтка», де письменник упровадив новий епізод зі сторожем, який має політично-суспільну артикуляцію, а також повністю змінив закінчення, по-іншому передаючи інтригу, через що новела виграла на виразності та літературній вартості.

Звідси – принципове розв'язання проблеми: беручи до уваги факт, що польські тексти І. Франка, друковані майже тільки у пресі, спотворені, що пізніші авторські редакції українською мовою значно відрізняються від польських першодруків, як і те, що в українському варіанті вони мають незрівнянно більшу художню вартість, важливо явити правдиве письменницьке лице Івана Франка – подати їх у перекладі з українських авторських видань. Не менш важливим видається й те, наскільки вдалось би зібрати відповідні матеріали, адже твори І. Франка, писані польською мовою, розсіяні по старих часописах, вітчизняних і закордонних, де вони так і залишилися в рукописах.

Література:

1. Павличко Д. Наш Каменяр // *Українська мова література в школі*. – Київ : Радянська школа, 1966. № 8. С. 1–7.
2. Пачовський Т.І. Поезії І.Франка польською мовою // Іван Франко. Статті і м-ли. Збірник дванадцятий. – Львів, 1965. – с. 81.
3. Якубець М. Із спостережень над мовою та стилем творів Івана Франка, писаних польською мовою // Іван Франко і світова культура: Мат.-ли. Міжнар. симпозіуму ЮНЕСКО (Львів, 11–15 вересня 1986). Київ, 1989. – Кн. 1. – С. 129.

СЕКУНОВА Юлія Володимирівна, НЕДУЖИЙ Костянтин Олександрович
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЯН-АМОР ТАРНОВСЬКОГО В УМОВАХ СПІЛЬНОЇ
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Геополітичне розташування України тісно пов'язано з кордонами Польщі, саме це і вплинуло на тісні зв'язки в багатьох сферах таких, як культура, релігія, економіка, політика, історія. Спільну історію створюють люди, митці, філософи, політики, державні діячі і багато інших. Одним із таких видатних польських діячів був Ян Тарновський, який залишив помітний слід в польсько-українській історії.

Тарновський (Tarnowski) Ян (Ян-Амор січень 1488 – 16 травня 1561 рр.) – військовий, політичний державний діяч Польського королівства, рід якого здавна був пов'язаний із західноукраїнськими землями. Кар'єру розпочав при дворі польського короля Яна-Ольбрахта та короля польського і великого князя литовського Олександра. Перший військовий досвід здобув у литовсько-московській війні 1507-1508 рр., відзначився в Оршанській битві 1514 р., де литовсько-польська армія розгромила росіян. 1517-1519 рр. відбув закордонну мандрівку, під час якої відвідав Єрусалим, Єгипет, Італію (Рим), а згодом служив в іспансько-португальській армії, що вела війну з берберами. Можна припустити, що звідси Ян Тарновський виніс нові ідеї щодо ведення війни на мусульманському кордоні. З поверненням до Польщі був направлений королем польським і великим князем литовським Сигізмундом I до Угорщини на чолі польського допоміжного загону у війні з турками. По закінченні цієї місії отримав булаву великого гетьмана коронного. 1524 р. під Львовом розгромив турецький загін. Відзначився в боротьбі з молдовським господарем Петром Рарешем, якого переміг в Обертинській битві 1531 р. і 1538 р. змусив зректись Покуття та погодитись на васальну залежність від Польщі. 1535 р. став героєм походу литовсько-польських військ на Сіверщину та успішної облоги Стародуба (де продемонстрував ряд військових новинок). Відіграв значну роль під час Курячої війни 1537 р., очоливши партію прихильників короля Сигізмунда I Старого.

Ян Тарновський уславився, як військовий реформатор. Обстоював принципи професійності в комплектації армійських кадрів, реорганізував прикордонну службу «оборони поточної» на кордонах Королівства Польського. Був автором одного з перших у Польщі трактатів з воєнного мистецтва – «Consilium rationis bellicae» – «Рада воєнної справи», написаного польською мовою (1-ша редакція – бл. 1555 р., видання 1558 рр.). На цій праці виховувалося декілька поколінь полководців Речі Посполитої. Ян Тарновський склав перші військові артикули та ввів практику виголошення їх перед військом при виступі у похід. Сприяв переозброєнню польської кінноти, впровадженню вогнепальної зброї та ефективної інтендантської служби в армії.

Цей видатний діяч заснував місто Тернопіл. Мав володіння на українських землях, що входили до Королівства Польського, де заклав свій новий палац – Тернопіль. Він породичався з найбільш впливовим українським князівським родом Острозькими (його донька Софія вийшла заміж за князя Василь-Костянтин Острозького).

Підсумовуючи можна стверджувати, що в політиці Ян Тарновський дотримувався консервативних настанов, підтримував «сенаторський» курс Сигізмунда I Старого, опонував діячам езекуційного руху. Був прихильником антиосманської боротьби та союзу з Габсбургами (в їхніх інтересах інспірував напад на Очаків 1545 р.). Відрізнявся поміркованістю в релігійних справах. Він відомий також, і як меценат, зокрема надавав покровительство Станіславу Оріховському. Отже, Ян Тарновський своєю невтомною працею істотно вплинув на розвиток польсько-української історії.

Література:

1. Dworzaczek W. Hetman Jan Tarnowski: Z dziejów możnowładztwa małopolskiego. Warszawa, 1985.
2. Оріховський С. Життя і смерть Яна Тарновського. В кн.: Українські гуманісти епохи Відродження: антологія, ч. 1. К., 1995.

СКОКОВА Марина Сергіївна

ГАЛИЧИНА У ТВОРЧОСТІ СЕБАСТІАНА ФАБІАНА КЛЕНОВИЧА – СПІВЦЯ «РОКСОЛАНІЇ»

Постать Себастьяна Фабіана Кленовича є добре відомою українським дослідникам літератури епохи гуманізму. У творчому доробку С. Ф. Кленовича наявний твір, у якому описано життя та звичаї мешканців Червоної Русі, тобто Галичини, більша частина якої нині

належить до території України.

Себастьян Фабіан Кленович народився близько 1545 року в Сульмежицях в заможній родині. Він був поетом, гуманістом та громадським діячем, добре володів латиною, знав грецьку літературу і право, про що свідчить його кар'єра чиновника. Від свого опікуна, католицького єпископа Юзефа Верещинського, Кленович отримав посаду войта в селищі Псари і село Вулку Юзефовську. Окрім цього, він також був писарем, присяжним, радником та мером міста Любліна. У 1589 році Кленович був викладачем та організатором освітнього процесу в Замойській Академії [2; 15].

Також відомо, що протягом певного часу Кленович мешкав у Львові. Приблизно у 1570 році поет подорожував через Перемишль до Львова, або як тоді говорили «Червоною Руссю». «Червона Русь» – етнічно-географічний термін, який використовувався для позначення територій південно-східного кордону Речі Посполитої. Іноді цей термін використовувався в широкому розумінні для того, аби відрізнити ці землі від північніше розташованої Білої Русі, яку називали Білоруссю, та Чорної Русі, розташованої далі на північний схід.

Дослідниця Ольга Гайкова також наводить визначення з географічного словника, де під гаслом «Червона Русь» міститься інформація, що це була найродючіша частина колишньої Речі Посполитої, яка межувала своїми південно-східними кордонами з Волинем та Подолом аж до Дністра, а також з Буковиною та Волощиною (до Карпат) на півдні [5; 12].

Також на початку XVII століття польський історик Шимон Старовольський називав «Червоною Руссю» всі українські землі. За його описом, Червона Русь на півдні межує з землями Угорщини, Молдови, Бессарабії, на півночі – з Білою Руссю, що розташована біля річок Стир та Прип'ять; на заході – з Малопольщею; на сході – зі скіфськими степами та Московською імперією. [3; 494].

Цей край захопив Кленовича такою мірою, що він вирішив описати те, що спостерігав під час своєї подорожі. Його поема «Роксоланія, або землі Червоної Русі» відображає зацікавленість дослідника фольклором української землі, зокрема життям населення та способом ведення сільського господарства – від галицьких лісів аж до великих та малих міст Червоної Русі. У своїй поемі поет описав не лише щоденне життя, звичаї та традиції мешканців Галичини, але й складний синтез язичницьких ритуалів та елементів християнської культури. На сьогодні твір Кленовича є цінним джерелом інформації про польські та українські землі, про давні традиції, життя, релігію та інші явища, які сьогодні так важливі для історичних досліджень. Поема неодноразово перекладалась польською мовою (оскільки оригінал був написаний латиною), український переклад фрагменту, у якому описано Львів виконав Іван Франко. Також Франко визначив роль цього твору для української літератури – він заявив, що поема є першими слідами зацікавлення літературою Південної Русі [4].

На думку вченого Богуслава Надольського, своєю поемою Кленович не мав на меті познайомити інші країни ні з історією польського народу, ні з формами польської політичної системи, ні зі ставленням прошарків суспільства один до одного. Вчений вважає, що автор хотів категорично ствердити, що закордонні погляди на географію Польщі є хибними, оскільки одна з її частин, яка вважається найменш цивілізованою – є прекрасною територією з великою кількістю міст, які відвідують купці з далеких країн, що це гарна, родюча і багата земля, а народ, який на ній живе – розумний та працьовитий [1; 325].

Отже, творчість Себастьяна Фабіана Кленовича є джерелом відомостей про територію Галичини у XVI сторіччі, життя її мешканців та підтвердженням того, що Україна та Польща мають спільну історію, яка знаходить своє відображення у літературі та мистецтві.

Література:

1. B. Nadolski, Geneza Roksolanji Sebastiana Klonowicza // Szymon Szymonowicz i jego czasy. Rozprawy i studia, red. S. Lempicki, Zamość 1929, s. 321-330.
2. H. Wiśniewska, Renesansowe życie i dzieło Sebastiana Fabiana Klonowica, Lublin 1985, 313 s.
3. Historical dictionary of Ukraine, red. I. Katczanowskij, Z. E. Kohut, B. Y. Nebesio, M. Yurkewicz, wyd. 2, Lanham-Toronto-Plymouth, UK 2013, s. 968.
4. I. Franko, Król balagółów: Antin Szaszkievicz i jego wiersze ukraińskie // Wydanie utworów w 50 T., T. 35, Kijów 1983, s. 32
5. O. Gajkova, Wstęp, // Kolberg O., Dzieła wszystkie, red. J. Gajek i M. Sobieski, Wrocław-Kraków 1961, LXXIV s.

СОКОЛОВА Олександра Максимівна

**ДО ЗАСАД ЗАКОРІНЕНOSTІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ:
ЄДНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-АДАПТАЦІЙНИХ УМОВ
ТА ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ¹**

Успіх державотворення визначається, зокрема, рівнем розвиненості форм національно-культурного буття, можливостями творчо-самотворчого життєздійснення національної особистості, спроможної процесами творення необхідного їй світу, разом з тим, і переживати радість свого буття, що, вочевидь, великою мірою визначається належним рівнем розвиненості національної системи освіти.

За сучасного ускладнення життєдіяльності людини та суспільного буття потребують поглибленого аналізу і практичного використання знання рівнів адаптації, результатів їх оптимальної взаємодії. Внаслідок ускладнення екологічних проблем підвищена увага зосереджується на біо-психічній адаптації та її впливах на соціальну, але, на наш погляд, із першочерговим врахуванням можливостей і тенденцій розвитку якраз освітньої системи. Завдання останньої – формувати національну особистість високої культури мислення, спроможної, спираючись на отриману фахову підготовку, відповідно визначений зміст і спрямованість знань, умінь та навиків, реалізувати потреби особистісного самоздійснення на засадах цінностей національної ментальності, зокрема, ретрансльованих історико-філософськими знаннями.

Скажімо, важливі проблеми при цьому актуалізуються, коли мовиться про адаптацію сільської молоді. Адже для неї не лише праця, але і в цілому життєдіяльність органічно пов'язана з живою природою. І отже, відповідними якостями й нормами повинні відзначитися світоглядні орієнтири, зміст мислення – як, на наше переконання, центровані на живому. «Для селян центром усього покликане бути дивовижне коло, за яким сонячна енергія, засвоєна рослинами, закріплена хлорофілом, сконцентрована в зернах і фруктах, входить у людину завдяки харчуванню, переходить у м'язи та витрачається в процесах освоєння землі. Все, що відноситься до науки, може бути розміщене навколо цього колообігу, позаяк поняття «енергія» є в центрі усього. Думка про подібне коло, засвоєне селянським розумом, надавала би праці поетичної атмосфери» [1, с.96]. Якраз біоцентриська освіта може й повинна бути формою «відшкодування» істотно порушеної рівноваги взаємодії людини із природним довкіллям, викликаної негативними впливами техногенної цивілізації на світ живої природи. Бо ж якими б невідкладними практичними починаннями сучасне суспільство не намагалось вирішувати питання екологічних суперечностей, у центрі залишиться людина, першочерговою турботою для якої повинна бути її по-новому визначена позиція, духовно-практичні способи самореалізації. Жива природа по-новому, істотно більш життєзначимо має бути осмислена та усвідомлена людьми епохи постмодерну. Що і має послужити способом досягнення рівноваги та у перспективі все більш життєзначимою для людини та природи єдності між ними. Сучасна держава буде успішною за умови послідовної реалізації відповідно розроблених програм соціальної адаптації молоді, але ж, на наше переконання, – і за умови ретельного використання історичного, духовно-культурного досвіду, ретрансльованого системою освіти.

Національно-культурна єдність та успіх державотворення забезпечуються активним прилученням усього народу до цих процесів, у протилежному випадку не доводиться вести мову про міцну, постійно підтримувану культурну традицію і спадковість, що може й повинно постійно заповнювати ті чи інші перервності культурного поступу. Національно-культурна цілісність, єдність та загальнозначимість в контексті історичного буття спільноти внутрішньо синтезуються виявами свободи соціального та індивідуального суб'єкта – як само-стійної реалізації свого невідчужуваного за жодних, нехай навіть надскладних, умов, права вільного самоздійснення та саморозбудови індивідуальності у єдності із розбудовою свого культурного світу – свободи у позитивному її сенсі, в умовах своєї держави – свободи, несумісної із

¹ У межах виконання ініціативної теми кафедри філософії НУБіП України “Сучасна філософія науки та освіти: проблеми гуманітарного дискурсу” (Державний реєстраційний номер: 0116U001882)

позбавленими належного їй за природою, саме як особистості національної, «усебічності», «послідовності», «цільності», «єдності» зі своїм життєбуттям. Відповідно повинна конституюватися *свідомість національної культури* як цілісної, послідовно самореалізовуваної – процес, що позначений виходом на передні позиції національно-культурного буття його чинника свідомості, коли формуються якості національної культурної самосвідомості, гідної національної особистості, захищеної державними інституціями. Природно відповідною має бути «метафізична мова» історичного буття національної культурної свідомості – культурної свідомості нації, як, по суті, максимально прийнятна форма представлення культурної свідомості. Мовиться не про окремі прояви внутрішнього життя людини – чуттєвість емоції чи раціональне мислення, але про людину як таку – «про цілу людську істоту», і якраз такої історичної, національної і культурної ваги питання постають при цьому «насушними для буття національної спільноти в усій його ціннісно сприйнятій людиною конкретності» [2, с.9]. У такій атмосфері формуються якраз сприйнятливі умови для державотворення, як, у свою чергу, умови сприяння інтеграції «національна культура – національна особистість». Чому також покликана сприяти освітня система, демонструючи перепрочитання національного духовного досвіду.

Література:

1. Вейль С. Укоренение. Письмо клирику. – К.: Дух і Літера, 2000. – 350 с.
2. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період. – К.: «Основи», 1993. – 126 с.

СТОРОЖУК Світлана Володимирівна

ІДЕЯ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ФРАНЦІШЕКА ДУХІНСЬКОГО

Францішек Духінський – це цікава і маловідома постать українсько-польської інтелектуальної думки XIX ст. Ідеї цього мислителя мали значний вплив на розвиток національного відродження в Україні та Польщі, утім залишаються мало відомими широкому колу сучасних фахівців. Нерідко до них звертаються й українські націоналісти, застерігаючи українське суспільство від культурної та політичної взаємодії України з Росією. Цікаво, що подібні застереження вибудовуються за логікою Ф. Духінського, котрий, як буде показано нижче, нерідко добирав історичні факти таким чином, щоби вони підтверджували часто досить упереджені переконання щодо необхідності створення нової слов'янської федерації.

Своєрідність політичних поглядів Ф. Духінського та його вчення про слов'янську федерацію важко зрозуміти без знання розробленої вченим расової філософії історії, де він поділив все людство на дві великі групи – раси: «арійську» (індоєвропейську) та «туранську». До останньої належали фіно-угри, тюрки, монголи, китайці, африканці, семіти, індіанці та австралійські аборигени тощо. Основна різниця між представниками цих двох рас, на думку Ф. Духінського, полягає в способі життя: арійці – осілі землероби, натомість туранці – це кочівники. Вчений вважав, що сформовані на ранніх стадіях життя суспільства расові відмінності пронизують усі сфери життя суспільства, а тому упереджено приписував негативні риси людства туранцям, водночас представляючи арійців як свободолюбних та творчих людей.

Зауважимо, що зроблений у філософсько-історичних працях Ф. Духінського поділ народів на расові типи став системою відліку у розгляді тих політичних проблем, які були у центрі його уваги. Зокрема, все своє життя вчений намагався показати негативний вплив Росії на розвиток слов'янських народів. Упереджене ставлення до Росії у Ф. Духінського сформувалося ще у дитячі роки. Коли йому було тринадцять років, тобто у 1830-1831 рр., вибухнуло повстання проти панування Російської імперії на території Польського Королівства, Північно-Західного краю і Правобережної України. Воно проходило під гаслом відновлення незалежної Речі Посполитої в кордонах 1772 року, тобто не тільки на власне польських територіях, а й на територіях, населених білорусами й українцями, а також литовцями і євреями. Повстання настільки вразило юного Ф. Духінського, що все своє подальше життя він намагався довести необхідність створення нової слов'янської федерації. На його думку, її відстоюють не тільки поляки, а й українці, котрі століттями борються проти російського панування.

Звернемо увагу, що польсько-російський конфлікт Ф. Духінський пояснював з расових позицій. Згідно з його глибоким переконанням, Польщу формували представники арійської

раси, а Росію – туранської. На цій основі, він обґрунтовував єдність Польщі та України та їхню відмінність з Росією, котру, на його думку, не варто вважати слов'янською державою. Її сформували кочові племена, ментальність яких назавжди визначатиме культурну та світоглядну своєрідність російського населення.

Зважаючи на культурну та ментальну відмінність українців та росіян, Ф. Духінський вважав великою помилкою виводити витoki Московської держави та Російської імперії з культури Києва та Новгороду, як це робили російські історики XIX ст. На думку вченого, Росію не можна вважати спадкоємницею Київської держави, а запозичення назви «Русь» (Росія) є узурпацією української політичної традиції. Зауважимо, що Ф. Духінський не заперечує того, що під впливом слов'ян-українців, русичі поступово сприйняли слов'янську мову, однак не втратили свого расового характеру. З огляду на це, вчений представляє українсько-російську історію у вигляді постійного протистояння, котре може завершитися тільки після створення нової слов'янської федерації.

Загалом аргументація Ф. Духінського яскраво засвідчує прагнення вченого представити бажане за дійсне. Особливо чітко ця тенденція проглядається в оцінці українського козацтва, боротьба якого проти Польщі інтерпретується вченим як протистояння між арійцями і туранцями, оскільки козаки, згідно з висновками вченого, не були справжніми слов'янами, а ослов'янений татарами. Натомість у випадках боротьби козацтва проти Росії, вони постають добрими «арійцями», котрі прагнуть розвивати свої віковічні звичаї.

Попри численні упередження та маніпуляції історичними фактами, висновки та теоретичні узагальнення зроблені Ф. Духінським глибоко проникли в суспільну свідомість українців, котрі часто використовують його аргументи в боротьбі проти наступу імперської держави.

Література

1. Бондар С. В. Історіософія І. Лисяка-Рудницького в контексті націотворчих та державотворчих процесів в Україні : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії». Київ, 2005. 16 с.
2. Goian I., Storozhuk S. The ethnic principle as the basis of civil politics Cherkasy University Bulletin: Philosophy. 2016. No1. С. 31-36.
3. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. У 2 т. Т. 1 Київ, 1994. 530 с.

ФУРКАЛО Володимир Ісакович, ФУРКАЛО Вікторія Станіславівна РИШАРД КАПУСЦІНСЬКИЙ У ПОШУКАХ СЕНСУ ІСТОРІЇ

У своїй діяльності Р. Капусцінський звертається до різноманітних тем і проблем, які охоплюють сфери філософії літератури, соціальної філософії, філософії історії. І коли він готує репортаж до публікації, то подає не просто набір фактів, а вдається до рефлексії, есеїзації подій, критичного осмислення [1, с. 85, 87]. Під таким кутом зору варто читати такі твори Р. Капусцінського, як «Подорожі з Геродотом», «Цей інший», «Лапідарії», «Автопортрет репортера» та ін.

В основі способу життя Р. Капусцінського були подорожі у часі та просторі, і він явно заперечує думку Конфуція, що не виходячи з дому, можна пізнати світ. Доречно було нагадати, що і Г. Сковорода створював свої твори під час мандрів. Р. Капусцінський не просто подорожує як турист, а пізнає світ, веде діалог з релігіями, культурами, світоглядами.

Найпершим репортером, глобалістом, що шукає причин змін в історії людства, для Р. Капусцінського був Геродот. Геродота (між 490 і 480 до н. е. – між 430 і 424 до н. е.) і Капусцінського (1932 – 2007) у часі розділяють більше як дві тисячі років. Але все ж таки зустріч відбулася – інтелектуальна, духовна. Р. Капусцінський і Геродот шукають відповіді на одні й ті ж питання: чому відбуваються війни між країнами? чому люди різних релігій конфліктують між собою? як пристрасті впливають на долю людини і країни? яким законам підпорядкована людська історія?

Р. Капусцінський не відтворює буквально маршрути подорожей Геродота. «Світ Геродота – середньоморсько-близькосхідний світ морів і озер, високих гір і зелених долин, оливки і вина, проса і ягнят, спокійна Аркадія, яка що кілька років спливає кров'ю» [2, с. 60].

Світ Капусцінського – Індія, Китай, Афганістан, Африка, Південна Америка, світ війн і революцій, бідності й несправедливості, глобальних загроз.

Чи підпорядкована історія людства певним законам? Перечитуючи Геродота, Р. Капусцінський висновує, що в основі історії знаходиться закон помсти. «Злочин і кара, кривда й помста, хоч рання, хоч пізня, завжди йдуть у парі. Теж у стосунках між індивідами, так і між народами... Це співвідношення, цей зворотний зв'язок є найглибшою суттю долі, сенсом невідворотного призначення» [2, с. 143]. Р. Капусцінського, як і Геродота, цікавить життя окремої людини. Чи можна виокремити тенденції, які впливають на життя людини? Так, це випадковості, доля і нетривале, змінне життя.

Значущим відкриттям Геродота є відкриття багатокультурності світу, світу, який необхідно пізнати і зрозуміти. Р. Капусцінський також у процесі подорожей знайомиться з різними звичаями, мовами, релігіями, культурами. Кожна культура є таємницею, яку не так просто збагнути, а можна і зазнати поразки. «Індія була моєю першою зустріччю з відмінністю, відкриттям нового світу. Та надзвичайна, захоплююча зустріч була водночас великою лекцією покори. Так, світ вчить покори. Бо я повернувся з тієї подорожі присоромлений своїм неучтвом, неначитанністю, невіглаством. Я переконався, що інша культура не відкриє нам своїх таємниць на простий помах руки і що до зустрічі з нею треба довго й ретельно готуватися. Я пробував забути про Індію, бо вона була моєю поразкою» [2, с. 35]. На думку Р. Капусцінського, інші культури, інші світи є дзеркалами, в «...яких ми бачимо себе і нашу культуру» [2, с. 178].

Знання лише власної, рідної культури буває недостатнім для виживання. «Коли я перебуваю серед кочовиків у Сахарі, маю до них велику повагу, бо якби я був на їхньому місці, без знання їхньої культури, їхніх способів виживання, просто загинув би. Уся європейська цивілізація небагато стали би мені в пригоді. Мої знання, те, що я читав Спінозу чи Канта, ні до чого там не припадуться. Там я мушу опанувати зовсім інший тип знання, щоб уміти вижити» [1, с. 52].

Р. Капусцінського цікавить не лише сенс людської історії, а й те, як вона пишеться, як відбираються факти. А чи взагалі можлива історія людства? Цим питанням переймався у свій час і К. Поппер. На думку К. Поппера, такої загальної історії не може бути, її не можна написати. «Тим самим ми приходимо до множини історій і серед них – до історії міжнародних злочинів і масових вбивств, яка звичайно і оголошується історією людства» [3, с. 312]. Чи не з подібною історією ми зустрічаємося на сторінках твору Геродота? Р. Капусцінський вказує на вибірковість людської пам'яті, фрагментарність щодо запам'ятовування подій. Ми маємо лише різні версії історії [2, с. 177].

Історія це не тільки минуле, а й сучасність, яка потребує осмислення, інтерпретації. І для Р. Капусцінського було важливим знаходитися в центрі подій, бути свідком народження нових історичних феноменів. Такою подією, на його думку, є народження Третього світу. Під час опису подій важко залишатися об'єктивним. Але якщо відкинути фанатизм, то будь-який опис сучасності буде неповним, відкритим.

Сучасна історія знаходиться під впливом глобалізації. Р. Капусцінський виділяє три рівні глобалізації [4, с. 130–131]. Найбільшою проблемою сучасності є голод, нерівність. «Ми входимо в XXI століття як дуже поділена людська родина. Двісті шістьдесят вісім осіб на світі мають статки, що дорівнюють статкам половини людства» [1, с. 111]. Бідність у свою чергу підштовхує до міграції людей із третього світу до Америки, Великобританії, країн ЄС. І ми зустрічаємося з Іншими. Виникає проблема Іншого. Чи достатньо лише доброзичливого ставлення до людини іншої мови, релігії, культури? Інший також потребує харчування, житла, роботи, освіти, медичного обслуговування, пенсії.

Глобалізація показує настільки є вразливим наш світ, як держави не можуть повністю контролювати деякі процеси. «Йдеться про глобалізацію підпільного злочинного світу, мафії, наркотиків, масової торгівлі зброєю, відмивання брудних грошей, уникання сплати податків, фінансових афер» [4, с. 231].

Події останніх місяців показують негативну роль глобалізації у поширенні коронавірусу COVID-19. Зростання міжлюдських контактів стало однією із причин поширення вказаного

вірусу в світі. Наслідки пандемії та її вплив на економічні, політичні, соціальні фактори будуть визначати розвиток суспільств на подальше десятиліття.

Література:

1. Капусцінський Р. Автопортрет репортера. К. : Темпора, 2011. 134 с.
2. Капуцинський Ришард. Подорожі з Геродотом / пер. з пол. А. Чердаклі. К. : Юніверс, 2011. 196 с.
3. Поппер Карл Раймунд. Открытое общество и его враги. Т. 2. М. : Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. 448 с.
4. Ришард Капушцінські. Наш крихкий світ. *І*. 2002. №25. С. 226–245.

ШИНКАРУК Олександра Василівна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО В ГАЛУЗІ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

«Якщо нова Польща в основу своєї політики знову покладе утвердження і розширення свого впливу за етнографічними межами на сході, замість творчої роботи у себе вдома, заснованої на демократичних засадах, на принципах поваги до національних прав... провіщає дуже мало добра самій Польщі»

Михайло Грушевський

У галузі правових відносин Україна і Республіка Польща мають спільне напрацювання, що регламентується існуючою договірно-правовою базою. Польсько-українські правові відносини у цілому розвивались поступально та вироблено механізми реалізації та координації своїх стратегічних інтересів.

Ідея тісної співпраці почала набувати на початку ХХ ст. і однією з перших спроб її реалізації став у 1920 році договір Петлюри-Пілсудського.

Договірні-правова база між Україною та Республікою Польщею налічує 129 чинних міжнародних договори та регулює переважну більшість напрямків українсько-польської співпраці, а також забезпечує належний розвиток двостороннього співробітництва на рівні стратегічного партнерства.

З моменту здобуття Україною незалежності у 1991 році та вибору курсу на розбудову відкритого демократичного суспільства, Україна ратифікувала низку міжнародних документів, які визначають ключові стандарти прав людини, зокрема, Міжнародна конвенція про захист прав усіх працюючих мігрантів і членів їх сімей (1990 р.).

Базовим документом українсько-польського співробітництва є Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво, укладений 18 травня 1992 року. Серед ключових двосторонніх документів можна виділити наступні: Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон (18.05.1992 р.); Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах (24.05.1993 р.); Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху (28.03.2008 р.); Угода між Службою безпеки України та Агентством внутрішньої безпеки Республіки Польща про співпрацю (02.09.2009); Меморандум про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції РП про застосування двомовних бланків клопотань про надання правової допомоги у цивільних справах (10.01.2011р.); Угода про співробітництво між Національним антикорупційним бюро України та Центральним антикорупційним бюро Республіки Польща (06.10.2017р.).

З 14 серпня 1994 року згідно Договору між Україною і Республікою Польщею «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах» договірні Сторони надають взаємну правову допомогу щодо підготовки, пересилки та вручення документів, виконання обшуку, вилучення та видачі речових доказів, проведення експертизи, огляду, допиту сторін, свідків, експертів, підозрюваних, обвинувачених і підсудних, а також виконання інших процесуальних дій, а витрати, які виникають при здійсненні правової допомоги, Договірні Сторони несуть самотійно на своїй території.

Важливою складовою українсько-польської договірно-правової бази є двосторонні

домовленості між суб'єктами адміністративно-територіального устрою України та Республіки Польща, яких загалом налічується понад 470.

Треба відзначити важливість відновлення національних програм підтримки транскордонного співробітництва та важливо розвивати діалог щодо розробки транскордонних програм вже на найближчу перспективу з урахуванням нових реалій задля сприяння реформам. Для подальшого розвитку стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща важливе значення має подальше розширення та вдосконалення існуючої договірно-правової бази.

Розглядаючи сьогодні Республіку Польща в багатьох аспектах як зразок для впровадження проєвропейських реформ, доцільно вивчати досвід країни у різних сферах. Важливі питання в цьому аспекті – ефективне інституційне забезпечення координації процесу на національному рівні й сама процедура вступу до ЄС.

Актуалізація перспективи вступу України до ЄС після набрання чинності Угоди про асоціацію, впровадження безвізового режиму з ЄС дають підстави говорити про посилення інтересу до питання потенційного членства, розробки законодавчих актів щодо відповідності їх міжнародним стандартам та вимагає ретельнішого вивчення досвіду Республіки Польща щодо успішного приєднання до ЄС. З моменту набрання чинності Європейського договору суттєво активізовано роботи щодо пристосування польського права до права ЄС. Україні потрібно за зразком Республіки Польща проводити політику стимулювання пристосування українського права до права ЄС.

Україна і Республіка Польща вкладають однакове розуміння у правові відносини одна з одною, а також мають попередню практику координації своїх дій на міжнародній арені та продовжують її після встановлення відносин стратегічного партнерства. Планомірне здійснення заходів у цих напрямках сприятиме розвитку партнерських добросусідських відносин між Україною та Республікою Польща. Закономірним результатом цього має стати досягнення стратегічної мети стосунків між двома країнами – взаємної інтеграції до європейського співтовариства та подальшим зміцненням договірно-правової бази двостороннього співробітництва.

ЯНИК Катерина Олександрівна, ТЕСЛЮК Валетина Михайлівна ВИДАТНІ ПОЛЯКИ У ПОЛІТИЧНОМУ, КУЛЬТУРНОМУ ТА ОСВІТЯНСЬКОМУ ЖИТТІ БУКОВИНИ

Буковина – багатонаціональний край, який має свою давню і неповторну етнічну історію. В ХХІ ст. інтерес дослідників з України, Польщі, інших держав Центральної і Західної Європи зростає до різноманітних аспектів життєдіяльності націй, що населяли Буковину. Вони намагаються виявити причини та наслідки їхнього згуртування у другій половині ХІХ ст., висвітлити процес створення ними потужних громадських організацій, зрозуміти, яким був їхній внесок у досягнення економічного, освітнього та культурного розвитку краю, яким пишалися буковинці наприкінці ХІХ – початку ХХ ст.

Однією з харизматичних постатей в середовищі польських політичних діячів та літераторів Буковини був Александр Моргенбессер (1816-1893). Творчий доробок А. Моргенбессера торкався, передусім, двох царин діяльності – літератури та історії. До літературних праць, написаних ним, належать такі відомі широкому польському загалу публікації, як «Оборона Соколова, спів геройський» (Львів, 1854 р.), «Думи історичні» (Чернівці, 1872р.), «Палестра або війна правників» (Львів, 1880 р.), «Мислячий бургомістр» (Львів, 1881 р.), «Звитяга книжки» (Чернівці, 1883 р.), «Юбілеоманія» (Львів, 1887 р.) та «Співи історичні» (Чернівці, 1890 р.).

Історичні праці А. Моргенбессера стосувалися переважно питань історії Молдавської держави та польсько-молдавських відносин. Серед них варто згадати написані досить фахово «Польща і Мультенія» (Львів, 1874 р.), «Спогади про Стефана Великого, воєводу Молдавського, та останніх шести зверхників із династії Драгоша» (у публікаціях «Gazety Polskiej» протягом 1884 р.), «Деякі події з давньої історії Молдавії» (Львів, 1892 р.) та «Кілька заміток про причини занепаду Польщі» (Львів, 1892 р.). Великої популярності з боку загалу

зажили видрукувані в «Gazecie Polskiej» такі історичні розвідки, як «Про короля Яна Собеського» (1883 р.), «Про Адама Міцкевича». А. Моргенбессер поклав своє життя на вівтар служіння справі визволення Батьківщини, відновлення державності Польщі та розвитку Буковинської Полонії. Він був натхненником згуртування польських громад краю у рамках Полонії, закликав всією своєю письменницькою та суспільною діяльністю етноси Буковини підтримувати мир, розвивати добросусідські відносини як в межах самого регіону, так і з землями інших держав, що межували з Герцогством Буковина.

Легендарною особистістю Буковинської Полонії був Тадеуш Мішке (1864-1944) – доктор медицини, відомий активіст справ громади, культури і просвіти. Протягом десятилітнього перебування у Чернівцях Т.Мішке провадив активну громадську діяльність. У 1904-1905 рр. він був президентом Польського товариства братньої допомоги і Читальні польської, а в 1907 рр. – головою Чернівцького Кола TSL. Перебуваючи на посаді президента Читальні польської, Т. Мішке спромігся поєднати зусилля членів місцевої Полонії і розбудувати у Чернівцях новий Дім Польський. З його допомогою останній постав спорудою, під дахом якої знайшли притулок і згуртувалися в рамках громади майже всі польські національні товариства. Зважаючи на невеликий часовий проміжок, який Т.Мішке проживав на Буковині, його особистий внесок у розвиток польської громади краю був досить значним. Однак найбільшим його досягненням дослідники вважають заснування нового Дому Польського, який став об'єднавчим центром для поляків всієї Буковини.

Одним з активних діячів польської громади краю, який мав глибоке місцеве коріння, був Владислав Прус-Межвінський (1867-1928). За тривалі роки діяльності на ниві піднесення Буковинської Полонії В.Межвінський впорядкував і розширив бібліотеку Польського товариства братньої допомоги і Читальні польської, організував Клуб Колишніх Членів Товариства польських студентів «Огніско», брав активну участь в акції перебудови Дому Польського і студентської бурси ім. А. Міцкевича в Чернівцях. Крім того, він був одним з активістів організації Кола TSL та Польської гімназії у Чернівцях. Діяльність Владислава Межвінського на царині розвитку польських просвітніх, студентських, культурних організацій постала однією зі славних сторінок в історії Полонії другої половини XIX – початку XX ст., давши гарний приклад самовідданого служіння інтересам своєї нації на теренах Буковинського краю.

Найактивнішими членами різноманітних польських організацій і товариств краю протягом другої половини XIX – початку XX ст. постали літератори і журналісти. Одним з кращих літераторів Буковини був Юзеф Бялиня Холодецький (1852-1934) – довголітній секретар Проводу Читальні Польської, активний діяч просвіти і культури. Проте Ю. Холодецький найбільше прислужився Полонії не як громадський діяч, а як автор великої кількості історичних розвідок та нарисів. Серед найкращих його робіт доцільно згадати такі, як «Історія Польського товариства братньої допомоги і Читальні польської» і «Буковина: погляд на її історію і досягнення».

До числа провідних буковинських письменників і журналістів належав Клеменс Колаковський (1856-1908). Його творчий здобуток вирізняється великою кількістю віршів, оповідань, есе, однак найкращою була його публіцистика. К. Колаковський творив вірші у різних жанрах – від інтимної лірики і віршиків для дітей аж до форми патріотичного та політично спрямованого вірша. Під час проживання у місті Чернівцях (1882-1899 рр.) автор друкував свої кращі поезії в «Gazecie Polskiej» («Над віщою могилою»).

Таким чином, наукові розвідки багатьох дослідників історії Буковинської Полонії дають підставу нам стверджувати про значну роль, яку відіграли у справі згуртування поляків на теренах регіону, становлення і розвитку культурно-освітніх ініціатив у другій половині XIX – на початку XX ст. таких харизматичних постатей, як Александр Моргенбессер, Тадеуш Мішке, Владислав Прус-Межвінський, Клеменс Колаковський, Каєтан Каспрович та багато інших.

СЕКЦІЯ 3. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ:

**НАРАТИВИ, ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ, КЕЙСИ, КОНТЕНТ.
ЛІНГВІСТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТ
ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ПОЛІТИЧНОГО,
ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ**

AMELINA Svitlana

POLONISMEN IN DER UKRAINISCHEN SPRACHE

Das Auftreten von Polonismen in der ukrainischen Sprache wird durch zahlreiche historische Faktoren bestimmt. Zwischensprachliche Kontakte zwischen Polen und Ukrainern fanden noch zu Zeiten der Kiewer Rus statt. Darüber hinaus war die Ukraine während des Polnisch-litauischen Commonwealth und Zwischenkriegspolens lange Zeit unter der Unterdrückung Polens [1].

Nach dem „Etymologischen Wörterbuch der ukrainischen Sprache» des A.Potebnja-Instituts für Linguistik der Nationalen Akademie der Wissenschaften der Ukraine [2] sind die folgenden Polonismen am häufigsten verwendet: *виделка* – *widelec*, *замок* – *zamek*, *зброя* – *zbroja*, *ковдра* – *koldra*, *кошторис* – *kosztorys*, *крок* – *krok*, *олівець* – *ołówce*, *пан* – *pan*, *повідло* – *powidła*, *поєдинок* – *pojedinek*, *скарга* – *skarga*, *скроня* – *skroń*, *сподіватися* – *spodziać się*, *містечко* – *ciasteczka*, *увага* – *uwaga*, *хвилина* – *chwila*, *цукерка* – *cukierek*.

Gleichzeitig äußern manche Linguisten Zweifel daran, ob bestimmte Wörter als Polonismen angesehen werden können, da alte ukrainische Wörter parallel existieren oder gemeinsame slawische Wurzeln oder Herkunftsquellen verfolgt werden können. Trotz bestimmter etymologischer Probleme sollte jedoch anerkannt werden, dass ein bemerkenswert bedeutender Teil der lexikalischen Struktur der ukrainischen Sprache Wörter und Ausdrücke enthält, die von der ukrainischen Sprache in verschiedenen historischen Perioden politischer, sozialer, kultureller und sogar militärischer Kontakte aus der polnischen Sprache entlehnt wurden.

Es sei darauf hingewiesen, dass die polnische Sprache auch ein Vermittler bei der ukrainischen Entlehnungen aus dem Wortschatz anderer Sprachen war. Die wahrscheinlich größte Anzahl solcher indirekten Entlehnungen wurde von der ukrainischen Sprache aus dem Deutschen übernommen. Insbesondere kamen aus dem Deutschen über das Polnische ins Ukrainisch solche Substantive und Verben: *бурштин* – *bursztyn* – *Bernstein*, *зerb* – *herb* – *Erbe*, *кумалт* – *kształt* – *Gestalt*, *гатунок* – *gattung*, *дрім* – *drot* – *Draht*, *каштан* – *kasztan* – *Kastanie*, *корок* – *korek* – *Kork*, *коштувати* – *kosztować* – *Kosten*, *мусити* – *musić* – *müssen*, *мушля* – *muszla* – *Muschel*, *нирка* – *nerka* – *Niere*, *ратуша* – *ratusz* – *Rathaus*, *рахувати* – *rachować* – *rechnen*, *родзинка* – *rodzynek* – *Rosine*, *рятувати* – *ratować* – *retten*, *сюсар* – *ślusarz* – *Schlosser*, *смалець* – *smalec* – *Schmalz*, *струдель* – *strudel* – *Strudel*, *ціль* – *cel* – *Ziel*, *цукор* – *zukier* – *Zucker*, *шинка* – *szynka* – *Schinken*, *ярмарок* – *jarmark* – *Jahrmakrt*.

Neben der quantitativen Vorherrschaft des entlehnten Wortgutes, das von dem Ukrainischen aus dem Deutschen über das Polnische entlehnt wurde, können wir auch eine sichere Schließfolgerung über die verschiedenen Bereiche seines Einflusses und die Vielfalt der Kontakte zwischen unseren Völkern ziehen.

Etwas weniger quantitativ, aber dennoch sehr unterschiedlich hinsichtlich den angewandten Bereichen sind Entlehnungen der ukrainischen Sprache aus anderen Sprachen. Zum Beispiel sind einige Substantive aus dem Französischen entlehnt, sie bezeichnen in erster Linie Alltagsgegenstände: *валіза* – *waliza* – *valise*, *готель* – *hotel* – *hôtel*, *краватка* – *krawat* – *cravate*, *лікер* – *likier* – *liqueur*, *перлина* – *perła* – *perle*, *серветка* – *serweta* – *serviette*.

Aus dem Italienischen hat die ukrainische Sprache über das Polnische überwiegend die Benennungen der Haushaltsgegenstände und deren Merkmale entlehnt. Zum Beispiel: *карема* – *kareta* – *carretta*, *помаранчевий* – *pomarańczowy* – *arancia*, *салат* – *sałatka* – *insalata*, *шкарпетка* – *skarpetka* – *calza*, *таця* – *taca* – *tazza*, *шпалери* – *szpaler* – *spalliera*.

Die gegenseitige Beeinflussung der polnischen und ukrainischen Sprache spiegelte sich jedoch auch im Wortbestand der polnischen Sprache wider. Viele ukrainische Wörter und Ausdrücke kamen in die polnische Sprache. Die Studien vieler Wissenschaftler liefern Belege, dass der größte Einfluss

ukrainischer Wörter auf das Vokabular der polnischen Literatursprache in der zweiten Hälfte des 18. und 20. Jahrhunderts zu verzeichnen ist. Einige Forscher glauben jedoch, dass ein Teil der Ukrainismen bereits im 16.-17. Jahrhundert in die polnische Sprache eingedrungen ist und sich in der Zeit der Romantik besonders verbreitet hat. Dies ist darauf zurückzuführen, dass in dieser Zeit die Verbindungen zwischen dem Schaffen eines Schriftstellers und seiner unmittelbaren Umgebung, seinem Heimatland, seinen Mitmenschen, seiner Folklore und seinen historischen Traditionen intensiviert wurden [3]. Zum Beispiel sind polnische Wörter, die aus der ukrainischen Sprache entlehnt wurden, wie folgt: ataman – атаман, czereśnia – черешня, chata – хата, czajka – чайка, bohater – герой/богатыр, hramota – грамота, grechka (hreczka) – гречка, mowa – мова.

Trotz der Kontroverse unter Linguisten über die Zweckmäßigkeit der Verwendung von entliehenem Vokabular und den Vorschlägen sogenannter Puristen, es aus dem Wortbestand zu entfernen, muss anerkannt werden, dass erstens viele Entlehnungen auf historische Ereignisse und kulturelle Bindungen zwischen verschiedenen Völkern zurückzuführen und deshalb unvermeidbar sind und zweitens sie die Sprache bereichern und sie vielfältiger und ausdrucksvoller machen.

Literaturverzeichnis

1. Kleine Geschichte der Ukraine. By Andreas Kappeler. Beck'sche Reihe, 1059. Munich: C.H. Beck, 1994. 286 pp.
2. Етимологічний словник української мови: у 7 т.: т. 1: А-Г/Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР; укл.: Р.В. Болдирев та ін; редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. К.: Наукова думка, 1982. Т. 1: А-Г. 632 с.
3. Ці слова поляки запозичили з української мови. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://upmp.news/ua-in-polish/tsi-slova-polyaki-zapozichili-z-ukrayinskoyi-movi-perevir-yaki-same/>

DESHCHENKO Maria, VERA Oleksandra

ANGLICYZMY W JĘZYKACH POLSKIM I UKRAIŃSKIM

Język angielski od dawna wywiera ogromny wpływ na inne języki, ponieważ jest mową międzynarodową, stosowaną w biznesie, polityce, rozrywce, nauce i technice. Coraz więcej mieszkańców Europy Środkowej i Wschodniej zna angielski dobrze i coraz więcej z nas pracuje w środowiskach międzynarodowych. W takiej sytuacji nazywanie spotkania meetingiem, a wydarzenia – eventem przychodzi znacznie łatwiej i jest bardziej akceptowalne. Poza tym codzienny język dąży do ekonomii, dlatego jeśli dla danego anglicyzmu nie istnieje odpowiednika rodzimego, to mówca nie będzie silić się na wymyślenie nowego terminu. Chętniej używano krótkich określeń, które wyrażają sens przekazywanej informacji, tak jak parking (ang./pol.) ~ паркінг (ukr.), SPAM ~ спам, smartphone ~ smartfon ~ смартфон czy monitoring ~ моніторинг. Anglicyzmy popularne są w słownictwie branżowym, szczególnie w języku:

- naukowo-technicznym: flash ~ flesz ~ флеш, computer ~ komputer ~ комп'ютер, container ~ kontener ~ контейнер;
- sportowym: aut ~ аут ~ аут, doping ~ допінг ~ допінг, match ~ mecz ~ матч (jeszcze w latach trzydziestych pisało się po polsku match);
- kulturalnym: bestseller ~ бестселлер ~ бестселлер, pub ~ паб ~ паб, rock'n'roll ~ рок-н-ролл ~ рок-н-ролл;
- ekonomicznym: businessman ~ biznesmen ~ бізнесмен, broker ~ брокер ~ брокер, sponsor ~ спонсор ~ спонсор;
- w modzie: jeans ~ джинси ~ джинси, clips ~ klipsy ~ кліпси;
- słownictwie zdrowotnym: fitness ~ фітнес ~ фітнес, jogging ~ джогінг ~ джогінг, peeling ~ пілінг ~ пілінг;
- związanym z jedzeniem: cheeseburger ~ чізбургер ~ чізбургер, chips ~ chipsy ~ чіпси, fast-food ~ фаст-фуд ~ фаст-фуд;
- związanym z życiem codziennym: pampers ~ памперси ~ памперси, happy-end ~ хепі-енд ~ хепі-енд, marker ~ маркер ~ маркер, weekend ~ вікенд ~ вікенд.

Jak widać, bardzo szerokie zastosowanie anglicyzmy i amerykanizmy znajdują w sporcie, ponieważ najbardziej popularne dyscypliny sportu zostały wymyślone w anglojęzycznym kręgu kulturowym. Dodatkowo jako przykłady można tu podać takie wyrazy, jak: rugby ~ регбі ~ регбі, hockey ~ хокей ~ хокей, badminton ~ бадмінтон ~ бадмінтон, doubles ~ дабл ~ дабл, derby ~ дербі ~ дербі

~ депбі, etc. Anglicyzmy są więc używane w wielu dyscyplinach sportu.

Ale czy wszystkie zapożyczenia z języka angielskiego są rzeczywiście potrzebne? Ogólnie uważa się, że anglicyzmów używać, gdy:

- nie ma rodzimego odpowiednika danego słowa, np. weekend w polskim;
- wyraz jest powszechnie znany i rozumiany, np. hot dog, smartphone;
- anglicyzmu nie da się zastąpić jednym wyrazem – wymaga rozbudowanych definicji, np. import, export.

Nie warto używać anglicyzmów, gdy:

- są one niezrozumiałe dla znacznej grupy osób;
- nie wiadomo, jak poprawnie zapisać oraz wymówić obce słowo;
- istnieje rodzimy odpowiednik wyrazu, np. stretching to po prostu rozciąganie ~ розтяжка, leasing to wynajęcie, dzierżawa ~ оренда, майновий найм, a design niepotrzebnie zastępuje rodzimy projekt, model ~ проект, творчий задум.

O ile anglicyzmy dotyczące rzeczy nowych – wynalazków, mody, urządzeń – mają jeszcze swoją rację bytu, o tyle zupełnie niepotrzebnym i szkodliwym dla naszych języków jest stosowanie anglicyzmów w miejsce słów, które istnieją również w polszczyźnie i ukraińszczyźnie. Językoznawcy ostrzegają, by nie używać słów takich jak CEO, lider, shot, jogging, make-up – każde z nich posiada swój odpowiednik w języku polskim oraz ukraińskim. Ponadto niepotrzebne zapożyczenia zwyczajnie zubożają język ojczysty. Przy całym zawirowaniu związanym z zapożyczeniami należy zachować szacunek do własnej mowy i nie wypierać rodzimych słów.

Język angielski stał się językiem międzynarodowym. Pozwala na łatwiejsze poznawanie i nazywanie nowych zjawisk w kulturze i wzbogacanie wiedzy z różnych dziedzin. Nowe zapożyczenia zaspokajają nasze potrzeby głównie wtedy, gdy obca nazwa przychodzi do nas wraz z nową, dotąd nie znaną rzeczą lub zjawiskiem. Anglicyzmy niekoniecznie muszą być czymś złym. Okazuje się na przykład, że w ten sposób zanim nawet zaczniesz uczyć się angielskiego, znasz już kilkadziesiąt – o ile nie kilkaset – angielskich słów. Ważna przy użyciu anglicyzmów w językach polskim i ukraińskim jest wszakże rozważa, zdrowy rozsądek i dobra znajomość oraz języka, w którym się mówi.

GRABOVSKA Inna V., MARIKO Iryna V.

INDIRECTNESS AND THE PRINCIPLE OF POLITENESS

The explanation of indirectness was provided by a sociolinguistic theory of politeness and developed in the late 1970s. Its founder G. Leech [2, p. 183] introduced the Politeness Principle: people should minimize the expression of impolite beliefs and maximize the expression of polite beliefs. According to the Politeness Principle, speakers avoid threats to the «face» of the hearers by various forms of indirectness, and thereby «implicate» their meanings rather than assert them directly. The Politeness Principle is based on the notion that participants are rational beings with two kinds of «face wants» connected with their public self-image. Thus, P. Brown and S. C. Levinson [1] introduced two notions:

- positive face – a desire to be appreciated and valued by others; desire for approval;
- negative face – concern for certain personal rights and freedoms, such as autonomy to choose actions, claims on territory, and so on; desire to be unimpeded.

Some speech acts («face threatening acts») intrinsically threaten the faces. Orders and requests, for instance, threaten the negative face, whereas criticism and disagreement threaten the positive face. The perpetrator therefore must either avoid such acts altogether (which may be impossible for a host of reasons, including concern for her / his own face) or find ways of performing them with mitigation of their face threatening effect. For example, here is an indirectly formulated request (a son to his father):

X: Are you using the car tonight? (American Beauty).

This utterance counts as a face-respecting strategy because it leaves room for Father to refuse by saying «*Sorry, it has already been taken*» (rather than the face-threatening «*You may not use it*»). In that meaning, the speaker's and the hearer's faces are being attended to.

Therefore, politeness is a relative notion not only in its qualitative aspect (what is considered to be polite), but in its quantitative aspect as well (to what degree various language constructions

realize the Politeness Principle). Of course, there are absolute markers of politeness, e. g. «please», but they are not numerous. Most of language units gain a certain degree of politeness in a context.

References:

1. Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 345 p.
2. Leech G. Principles of Pragmatics. – London: Longman, 1983. – 250 p.

LUBAS Klaudia, BALALAYEVA Olena, VAKULYK Iryna, PUZYRENKO Yaryna JĘZYK ŁACIŃSKI W JĘZYKU POLSKIM

Latynizmy (neologizmy łacińskie) to najstarsze zapożyczenia z języka łacińskiego. W języku polskim mają początek w czasach średniowiecza, kiedy to Polska w 966 roku przyjęła chrzest, a wraz z tym wydarzeniem zaczęło do kraju napływać mnóstwo słów pochodzenia łacińskiego. Latynizmy z przełomu XIX i XX wieku, a także progresywne XIX – wieczne zapożyczenia na zawsze wzbogaciły polskie słownictwo. W polszczyźnie na przełomie XIX i XX wieku w polszczyźnie pojawiło się aż 490 zapożyczeń z łaciny [389 (79,4%) konstrukcji prostych, 101 (20,6%) złożonych]. Latynizmy te zasilają leksykalnie głównie sferę życia społecznego oraz fizycznego i psychicznego człowieka (140 jednostek leksykalnych).

W grupie medycznych zapożyczeń aż 140 wyrazów dotyczy opisu właściwości fizycznych i psychicznych człowieka. Analiza znaczeniowa leksemów w tym przypadku pokazuje zapożyczenia łacińskich nazw człowieka w stanie choroby. Przykłady: *toksyna* – jad wytwarzany w organizmie, *palpacja* – metoda badania poprzez dotyk i ucisk, *radioskopia* – metoda badania poprzez prześwietlenie, *limfomat* – nowotwór gruczołów limfatycznych, *transsudat* – przesiek, *rewakcyna* – oспа, *sekundaria* – drugie, niebezpieczniejsze objawy tej samej choroby, następstwa pierwszej nie wyleczonej, *tonsylotom* – narzędzie do wycinania migdałków w gardle, *tryonal* – metylosulfonal, środek nasenny, *perkursor* – narzędzie chirurgiczne do miażdżenia kamieni w pęcherzu, *turgor* – zwiększony dopływ krwi do arterii określonej części ciała, *tabetyk* – chory na wuiąd rdzenia pacierzowego, *uranizm* – popęd płciowy opaczny u mężczyzn.

Język łaciński jest wciąż aktualny w postaci aforyzmów i przysłów, które utrzymują się i są często cytowane zarówno w nauce jak i w mowie potocznej.

Aforyzmy są to zwięzłe i błyskotliwie sformułowane formy zdaniowe znane z czasów starożytnych. Sam Hipokrates trudności, z którymi borykała się ówczesna medycyna, wyraził klasycznym aforyzmem: *Vita brevis, ars longa, tempus praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile* – Życie krótkie, sztuka długo trwała, sposobność przemijająca, doświadczenie niebezpieczne, sąd trudny. W tym aforyzmie zawarł filozoficzny pogląd na całość medycyny, do tej pory akceptowany przez wszystkich. Bardzo podobnie jest ze stwierdzeniem: *Primum non nocere* – Przede wszystkim nie szkodzić. Są to „złote myśli», które do dnia dzisiejszego ostały się nie tylko w medycynie ze względu na swój filozoficzno-moralny wymiar.

Z kolei przysłowia (łac. *proverbia*) – są wskazówkami, przestrogiami wyrażonymi w obrazowej, czasami nawet alegorycznej formie. Do najbardziej aktualnych można zaliczyć: *Medice cura teipsum* – lekarzu uzdrów samego siebie (Ewangelia św. Łukasza, który był lekarzem). Ma to szereg wersji w języku polskim, często w poszerzonej wersji, przykładowo – doktorze samego siebie ulecz wprzód, potem uleczysz chorego; *Mens sana in corpore sano* – zdrowy duch w zdrowym ciele; *Medici causa morbi inventa curationem inventam esse putant* – lekarze sądzą, że jeżeli odkryli przyczynę choroby, znaleźli też sposób jej leczenia; *Medicus oratio* – mowa lekarzem, co znaczy, że dobre słowo jest lekarzem nie tylko ducha, ale również ciała; *Nosce te ipsum* – poznaj samego siebie (jedno z najistotniejszych pouczeń ze starożytności); *Medicina fructuosior ars nulla* – żadna sztuka nie jest płodniejsza od medycyny (autor – Pliniusz Młodszy), co od lat obserwujemy poprzez duży rozwój nauk medycznych czy przyrodniczych. Pomimo ogromnego postępu w medycynie aforyzmy i przysłowia, ze względu na ich filozoficzny wymiar, nie straciły na znaczeniu.

БАРАНИК Артем Юрійович СПІЛЬНІ КУЛЬТУРНІ ПРОЕКТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Міністр культури і національної спадщини Республіки Польща Малгожата Омілановська направила листа В'ячеславу Кириленку та висловила сподівання на створення

нових українсько-польських проектів розвитку культури та збереження національної культурної спадщини.

«Сьогодні питання подальшого розвитку українсько-польського співробітництва у сфері культури є пріоритетними як для Польщі, так і для мене особисто. Сподіваюся, що наші спільні зусилля допоможуть вже в найближчому майбутньому створити багато цікавих проектів, які охоплюватимуть питання розвитку культури та захисту національної спадщини», – ідеться у привітанні.

Міністр культури Польщі також запропонувала продовжити програму обміну досвідом реформування культурної сфери, яка була організована для співробітників Міністерства культури України та підвідомчих установ. Зокрема, йшлося про ознайомлення з польськими практиками в сфері фінансування культури, захисту національної спадщини, розвитку співпраці культурних інституцій з місцевими громадами.

Також, Україна і Польща розглядають проект музейно-культурного співробітництва вартістю €1,7 млн. Проект може бути реалізований у рамках транскордонного культурного співробітництва, повідомляє «Інтерфакс-Україна» з посиланням на прес-службу віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Іванни Клімпуш-Цинцадзе.

Зазначено, що, перебуваючи з робочим візитом у Львові, віце-прем'єр зустрілася з головою Львівської обласної ради Олександром Ганущиним, представниками Львівської обласної ради та Львівської обласної державної адміністрації.

Співрозмовники обговорили можливість створення спільного українсько-польського музейного простору в рамках транскордонного культурного співробітництва. Вартість проекту становить €1741593. За підтримки Європи ця сума може бути спрямована на збереження і популяризацію спільної польської та української культурної спадщини, створення спільного музейного середовища, якісного музейного продукту, поліпшить українсько-польську культурну комунікацію.

Прогрес відчутний також у створенні та відбудові пам'ятних місць і поховань осіб, внаслідок воєн і політичних репресій вбитих або закатованих як на території Республіки Польщі, так і на території України. Президенти обох держав відкрили 23 травня 1998 року пам'ятник в'язням табору в Явожно у Польщі, а 26 червня 1998 року спільно вмурували документ про урочисте закладення польсько-українського цвинтаря жертв тоталітаризму в Харкові, П'ятихатках.

Новим явищем є співробітництво мас-медіа, яке реалізується у кількох напрямках. Перший напрямок – це кооперація Крайової ради радіомовлення і телебачення Польщі з відповідною українською установою – Національною Радою України з питань телебачення і радіомовлення, яка формально розпочалася підписанням 18 березня 1997 р. договору про співпрацю. Другий напрямок – обмін програмами між TVP S. A. (Акціонерне товариство «Польське телебачення») і Національною телекомпанією України. І нарешті третій – це контакти між комерційними станціями і радіомовними компаніями.

Література:

1. Історія України: Підручник: 3-є видання/ За ред. Ю.Сливки.-Львів:Світ, 2002.- 520с.
2. Історія України: навчальний посібник.-К.: Альтернативи, 2002.- 472с
3. Пивоваров А. С. Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства. – Держава і право. – 2008. – № 1 (39). – С. 710-716.
4. Чернега П. Українсько-польський діалог в контексті стратегічного партнерства. – Історія в школі. – 2002. – № 5-6. – С. 1-4.
6. Скворонська-Лучинська А. «Український напрям – пріоритетний» // Діловий вісник. – 2002. – № 2. – С. 4-5
7. Полторацький О. Особливий випадок співпраці : Євроатлантичний вимір стратегічного партнерства Україна – Польща: досвід, проблеми, перспективи // Політика і час. – 2005. – № 1. – С. 7-16

ОСНАЧ Олексій Михайлович

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Культурна дипломатія є актуальною та досить «благодатною» темою в політичній науці протягом останніх кількох десятиліть. Дослідження міжнародних відносин дозволяють краще усвідомити важливість культури в аналізі та поясненні явищ міжнародної політики. Свого часу Семюель Хантінгтон навіть «присвоїв» культурі статус нової парадигми у міжнародних

відносинах та погоджувався з думкою, що з другої половини 20 ст. культурну дипломатію можна розглядати як свого роду призму, крізь яку можна зокрема дивитися на сучасні міжнародні конфлікти та аналізувати їх специфіку. Події, що ознаменували історію міжнародних відносин з часів «холодної війни», а також етно-релігійні конфлікти в різних регіонах світу також можна розглядати під таким кутом зору.

В нашому випадку ми можемо визначити культуру як систему, в якій ідеї використовуються як засіб для формування і перетворення навколишнього світу.

На протязі історичного розвитку роль культури в міжнародних відносинах поступово і стабільно зростала до того, стаючи одним з наріжних каменів в цьому середовищі. Паралельно формувалося і те явище, яке прийнято називати культурною дипломатією. Міжнародна арена перманентно змінюється під впливом акторів. У цій ситуації ефективно організоване культурне представництво в інших країнах дозволяє багатьом державам покращувати свій імідж, знаходити союзників, прибічників, однодумців, поширювати ідеї, цінності та ідеології. Іншими словами, поширення своєї культури крізь кордони допомагає отримати більший вплив у світі. Застосування інструменталізації культури у міжнародних відносинах зайняло своє почесне місце в інструментарії зовнішньої політики держав.

Більшість фахівців зходяться на тому, що регіоном, де зародилася культурна дипломатія, слід вважати Європу, а причини були традиційними – прагнення зміцнити та зберегти сфери впливу на міжнародній арені. Ця галузь розвивалася паралельно з політичними та військовими протистояннями між великими державами. Утверджуючись протягом 20 століття, вона переживала періоди підвищеної активності в його другій половині після Другої світової війни в часи підйому тоталітаризму. Як результат, в наш час не лише політики, військові, дипломати та керівники транснаціональних корпорацій впливають на формування міжнародних відносин, а й діячі культури – письменники, художники, науковці. Зараз досить рідко зустрічаються міжнародні договори, в яких не згадуються ті чи інші аспекти культурного обміну. Сучасні дипломатичні та консульські місії завжди обов'язково поширюються на сферу культури. Вважається природним, що сучасний посол повинен відповідати за просування національного культурного продукту та покращення іміджу своєї країни за кордоном. Особа, що займає таку посаду повинна використовувати культурні та мистецькі досягнення своєї країни для досягнення поставлених цілей, будучи в статусі публічної особи.

Віденська конвенція про дипломатичні відносини від 18 квітня 1961 р., укладена під егідою Організації Об'єднаних Націй у своїй статті 3 прямо заявляє: «Функції дипломатичної місії полягають, зокрема, у сприянні дружнім відносинам та розвитку економічних, культурних та наукових відносин між акредитуючою державою та акредитованою державою». Друга Віденська конвенція про консульські відносини від 23 квітня 1963 р. також включала культурний розвиток серед функцій, покладених на консулів. Крім того, зустрічі між різними особами, що здійснюють державні функції, рідко закінчуються без прес-релізу, що стосується культурних відносин.

Після закінчення «холодної війни» більшість великих держав створили власні концепції культурної дипломатії. Так можна спостерігати різні варіанти стилів дій, типів структур, які відображають культурну орієнтації держав.

Зі зростанням конкуренції з боку нових акторів на міжнародній арені місце традиційних держав у міжнародних відносинах виглядає все більш оспорюваним, а через дедалі зростаючу роль комунікації дипломатичні служби змушені включати до свого інструментарію нові «пропагандистські методи», нові методи формування іміджу, створення брендів. Міжнародний вплив держав зараз дедалі більше реалізується через засоби масової інформації, супутники, телебачення, Інтернет.

Дипломатію можна розглядати як спосіб, за допомогою якого держави артикулюють свої відносини з рештою світу. Однак на протязі історичного розвитку відносини між дипломатією та культурою не завжди були простими, оскільки вони не обов'язково переслідували однакові цілі. Для культурної дипломатії як важливого виміру міжнародних відносин і зараз існує ризик опинитися в допоміжній позиції, в «підлеглій» ролі, в положенні лише інструменту.

Культурна дипломатія певним чином відповідає інтересам інструменталізації культури дипломатичними інститутами для досягнення передусім політичних цілей. Однак якщо дипломатія, очевидно, є надзвичайно важливою опорою для просування культури, вона в свою чергу включає, за словами В. Брандта, три головних елементи: політичний, економічний та культурний. Тож дипломатія ставить себе на службу кожен з цих трьох елементів, і в той же час є і зворотній зв'язок: дипломатія використовується в інтересах культури.

Література:

1. Культурна дипломатія. Ожеван М. А., Кучмій О.П.// Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, – Т. 1. – С. 380-381.
2. Культурна дипломатія в Україні. Лунь Ю.О., Ваховська М.В. Національний університет «Львівська політехніка», 2009.
3. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах / Г. Луцишин, А. Гончарук // Humanitarian vision. – 2017. – Vol. 3, Num. 1. – С. 25-30.
4. «Cultural Diplomacy, Political Influence, and Integrated Strategy,» in *Strategic Influence: Public Diplomacy, Counterpropaganda, and Political Warfare*, ed. Michael J. Waller (Washington, DC: Institute of World Politics Press, 2009), P.82-87
5. Culture Communicates: US Diplomacy that Works. Discussion Papers in Diplomacy. Schneider C. P./ <http://www.clingendael.nl/publications/2004>.

СЕГЕДА Жанна Петрівна, СЕГЕДА Софія Сергіївна СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ ТА ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЕМКІВ НАДСЯННЯ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ГІМНАЗИСТІВ

Дослідження свого родоводу, історичних та культурних надбань необхідні не тільки для піднесення національної гідності, а й для утвердження єдності й неподільності народу, формування українців як політичної нації – сукупності громадян держави, які, незалежно від соціокультурних відмінностей, об'єднані почуттями солідарності і патріотизму. Цю єдність ми можемо побачити на прикладі одної з найменш досліджених етнічних груп українців – лемків, які, будучи найбільш західною гілкою народу, зазнавши виселення з історичної батьківщини – Лемківщини, все ж не втратили ідентифікації як невід'ємної частини українського народу. На формування самобутньої культури лемків вплинули: сусідство інших народів – поляків, чехів, словаків, які залишили певні риси в одязі, мові, звичаях лемків; природні умови; політичні і економічні зміни в суспільному житті [1, с. 40-49]. Більша частина Лемківщини нині належить до території інших країн, зокрема, Польщі, Чехії, Словаччини. Між 1939 і 1947 роками сотні тисяч українців з Лемківщини було насильно депортовано: без суду, із застосуванням терору, конфіскації майна, обмеження політичних, соціальних, економічних і культурних прав [2, с. 122-129]. Та вони й у розсіянні створювали осередки власної неповторної культури, зберігаючи автентичність. Залучення молоді до дослідження самобутньої культури лемків виховує розуміння необхідності збереження самобутніх традицій, звичаїв, обрядів, адже з кожним роком зменшується кількість їх носіїв та майже не залишилося очевидців життя на історичній батьківщині. Етнічна ідентичність лемків постає як сконструйована під впливом історико-культурних чинників сутність. І зміни в ній відбуваються внаслідок впливу різноманітних україноцентричних дискурсивних соціальних практик. Метою наукових пошуків гімназистів стала ступінь збереження етнічної ідентичності у лемків. Вивчення етнографічної літератури, зокрема творів М. Горбала, І. Красовського та Д. Солинка, А. Тавпаша, І. Оленича, В. Наулка та інших надало можливість зібрати матеріал для характеристики умов формування культури лемків та сучасного стану розвитку лемківської спільноти. Юними дослідниками було окреслено невеликі територіальні межі, а саме Надсяння та Волинь, куди в 1939 році була переселена родина авторів тез. Дослідницькі експедиції до м. Сянок, с. Межибрід (Польща) та с. Нова Митниця Радивилівського району Рівненської області, де компактно проживають переселенці з Надсяння, надали матеріал для обґрунтованих висновків. Власні етнографічні дослідження дозволили окреслити основні риси лемківського села як осередку збереження традиційної культури лемків у минулому і сучасності, узагальнити дані про лемківське житло, народний одяг, що характерні для досліджуваного регіону; дослідити особливості календарної обрядовості (різдвяної та пасхальної) у переселенців зі Східної Лемківщини; оцінити ступінь збереження лемківських традицій у сучасних родинах лемків на території Республіки Польщі

та України в межах досліджуваного регіону. Незважаючи на нечисленність лемків (близько 10 тисяч), їх громада помітна у польському культурному просторі, а також багатьом вдається зберегти регіональну ідентичність, навчити дітей своєї говірки. У різних містах країни функціонують лемківські організації, пісенні й танцювальні колективи, видаються часописи [3, с. 79-80]. У місті Сяноку юні дослідники вивчали експозиції етнографічного музею під відкритим небом, де представлені житла, предмети побуту лемків, історія ремесел. Однак, як показало опитування родини, така ідентичність швидше культурна, що теж має певне значення. На Волині рівень збереження лемківської ідентичності значно вищий. Це можна пояснити як прагненням зберегти пам'ять про втрачену батьківщину, так і тривалі незначні змішування родин (одруження переважно між мешканцями свого села). Спостерігаються риси облаштування житла та обійстя, характерні для лемківського села, з якого прибули переселенці. Церква є важливим центром культурного життя села, архітектура храму має схожість з храмом, який ми спостерігали на батьківщині переселенців. Зберігаються традиційні прийоми вишивки, писанкарства, мешканцям властиве збереження лемківської говірки. Серед тих, хто покинув село, зберігає етнічну ідентичність переважно перше покоління. Проведена робота продемонструвала нагальну необхідність зафіксувати весь колорит традицій, звичаїв, обрядів лемків-переселенців. Дослідження етнічної ідентичності лемків засобами науково-дослідницької роботи членів наукового товариства гімназистів у Малій академії наук має на меті спрямування цієї діяльності у руслі освітнього процесу на розвиток у здобувачів освіти загальнолюдських, етнонаціональних, культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості, культурних цінностей українського народу та цінностей громадянського суспільства на утвердження довіри, взаєморозуміння, миру, злагоди між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Література

1. Красовський І. До питання про етнографічні межі українців Карпат // Лемківський календар – 2001. – Бібліотека Лемківщини, ч.22. – Львів, 2000. – С. 40 – 49.
2. Лемківський календар на 2002 рік / Упоряд. І.Д. Красовський. Фондація дослідників Лемківщини у Львові. – Львів: Каменярь, 2001. – 189 с.
3. Фабрика-Процька О. Лемки України: історія, культура, духовність. Інтернет-ресурс. / О. Фабрика-Процька: Етнічна історія народів Європи. – 2002. – Вип. 13. – С. 76-80. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

ЦІВАТИЙ Вячеслав Григорович

ПРАКТИКИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА КУЛЬТУРНИХ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА В УМОВАХ ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО СВІТОУСТРОЮ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ І ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРСИ

Культурна і публічна дипломатія передбачають, крім іншого, налагодження довготривалих взаємин, що створюють сприятливі умови для державної політики [1, с. 32-36]. Публічна та культурна дипломатія є відносно новими формами міжнародних відносин і дієвим засобом формування іміджу держави за кордоном. Саме на початку ХХІ століття вони поповнили політико-дипломатичний та інституціональний інструментарій сучасної дипломатії й стали результативно впроваджуватися на практиці провідними державами світу. На сьогодні, в умовах коли інформація поширюється у світі набагато швидше, ніж будь-коли раніше, реалізація форм і методів дипломатії традиційним шляхом – через секретні угоди між урядами або дії з позиції сили, має все менше сенсу, оскільки вага оцінки міжнародної спільноти є набагато важливішою, ніж переваги, що може отримати держава з класичної або таємної дипломатії.

Культурні та креативні індустрії в умовах поліцентричного світоустрою ХХІ століття особливо актуалізуються, зокрема – у контексті нового інструментарію культурної та публічної дипломатії [2, с. 26-29]. Адже на сьогодні – культурні та креативні індустрії – це один із нових інституціональних і політико-дипломатичних підходів до розвитку творчих галузей культури: концепція терміна «креативні індустрії», технології розвитку креативного (творчого) кластера і креативних індустрій тощо [3, с. 124-130].

До культурних і креативних індустрій у цілому відносяться театральні та образотворчі

види мистецтва, кінематограф, телебачення і радіо, музика, видавнича справа, комп'ютерні ігри, нові медіа, архітектура, дизайн, мода і реклама. Республіка Польща успішно впроваджує найкращі світові й європейські практики у сфері культурних і креативних індустрій в умовах поліцентричного світоустрою.

Сьогодні не достатньо лише підлаштовувати методи та віднаходити інноваційний інструментарій здійснення дипломатії до сучасних нових викликів і загроз ХХІ століття [4, с. 241-245]. Ефективна комунікація із спільнотами інших країн вимагає прийняття нової парадигми публічної дипломатії [5; 6, с. 26-36; 7].

Нові реалії в поліцентричному світі ХХІ століття поставили нові вимоги до моделі культурної дипломатії Республіки Польща, до працівників дипломатичної служби Республіки Польща, а також до всіх осіб, які представляють державу за кордоном [8].

Соціальні, політичні та економічні зміни, які відбулися в Республіці Польща після 1989 року, показали необхідність створення в рамках МЗС Республіки Польща структурного підрозділу, відповідального за формування образу Польщі у світі. Враховуючи унікальний історичний досвід Польщі, держава повинна була виробити власну модель культурної та публічної дипломатії, з урахуванням своїх фінансових можливостей. Необхідно було визначити стратегічні, довгострокові пріоритети діяльності в цій галузі на 2012-2017 роки. Другим питанням було визначення балансу між великою кількістю дрібніших проєктів і невеликою кількістю потужних заходів, які б привернули до себе увагу засобів масової інформації у 2019-2021 років [9]. Культурна дипломатія є основним інструментом публічної дипломатії, що сприяє формуванню позитивного іміджу держави у світі. Недаремно в американській дипломатії її називають «новою інтелігентною силою» (англ. smart power) [10].

Головною урядовою інституцією, що займається формуванням позитивного іміджу Республіки Польща за кордоном через культуру, є Міністерство закордонних справ. Головним департаментом Міністерства закордонних справ, який відповідає за іміджеву політику Польщі шляхом культурної дипломатії, є Департамент публічної та культурної дипломатії. Виконавцем політичного завдання в галузі культури є Польські інститути, культурні аташати, а також всі інші закордонні установи, де немає окремої посади, відповідальної за популяризацію культури.

До повноважень відповідного Департаменту (у рамках культурної дипломатії) передусім належать: стратегія, планування й координація іміджевої політики Польщі згідно з такими напрямками: розробка іміджевої стратегії Польщі через культуру (а також освіту та науку), включаючи визначення адресатів, основних цілей, форм і засобів пропаганди та її політичного обґрунтування; формулювання цілей культурної (і наукової) пропаганди для закордонних установ на основі пріоритетів польської зовнішньої політики і специфіки культурних і політичних умов у країнах перебування; підготовка іміджевих програм за кордоном на основі національних культурних пропозицій; та інше.

Реорганізація Міністерства закордонних справ, яка розпочалась у 2009 році, включає також зміни і розширення сфери завдань, що реалізуються Департаментом публічної та культурної дипломатії, особливо завдань стратегічних, концептуальних і аналітичних. Уперше після майже двох десятиліть термін «культурна дипломатія» відображено в назві Департаменту [11]. Культурні аташати є істотним елементом інституціонального, організаційного і виконавчого потенціалу в галузі культурної дипломатії.

Отже, станом на сьогодні можемо констатувати, що у період 2012-2016 років завершився процес інституціонального становлення моделі культурної дипломатії Республіки Польща і з 2017 року впроваджується етап її розвитку й інноваційного удосконалення.

Література:

1. Циватий В.Г. Публічна дипломатія: традиції, тренди та виклики (досвід і пріоритети для України) // Зовнішні справи. – 2014. – № 6. – С. 32-36.
2. Циватий В.Г., Громико О.А. Поліцентричність сучасного світоустрою: мегатренд ХХІ століття (інституційний контекст) // Зовнішні справи. – 2014. – № 08. – С. 26-29.
3. Циватий В.Г. Публичная и культурная дипломатия Украины XXI века: институциональное измерение и стратегии развития // Дискурс-Пи: научный журнал. – 2014. – С. 124-130.
4. Розумна О.П. «Несмілива» культурна дипломатія // Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2017. – Розділ 8. – Підрозділ 8.2. – С. 241-245.
5. Pigman Geoffrey Allen. Contemporary Diplomacy. – Washington, 2010.

6. Смаглій К. Нова доба публічної та культурної дипломатії України // Агора. – 2016. – Вип. 16. – С. 5-10.
7. International Relations. Edited by Stephen McGlinchey. – Bristol, England, 2017. – Part I: DIPLOMACY. – P. 26-27.
8. Perfect Pitch. An Encore for the Jazz Ambassadors // The Economist. – 2009. – 16 of marche.
9. Odpowiedź Sekretarza Stanu w MSZ – Z upoważnienia Prezesa Rady Ministrów – na Interpelację Nr 917 w sprawie promocji Polski za granicą. – Warszawa, 2008.
10. List Intencyjny Ministrów Kultury i Sztuki oraz Spraw Zagranicznych w sprawie współdziałania na rzecz skoordynowanej promocji kultury polskiej. – Warszawa: MSZ i MKiS, 1999.
11. Wojciechowski J.S., Kieliszewski P., Poprawski M. Promocja kultury polskiej za granicą. – Rola i możliwości państwa, stan obecny, perspektywy. – Warszawa: Instytut Adama Mickiewicza, 2008.

ЧАУРА Наталія Сергіївна

ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА У КОНТЕКСТІ ЖУРНАЛУ «KWARTALNIK ARTYSTYCZNY» ТА УКРАЇНСЬКОГО ЧАСОПISУ «КУР'ЄР КРИВБАСУ»

Впродовж багатьох років, літературна періодика створювалася як осередок творчої активності письменників, критиків, митців. Вони зазвичай мали визначене коло читачів. Часто їхньою характерною рисою ставав бунт проти існуючої дійсності. У ХХІ столітті журнальна періодика зазнає змін: зменшується кількість друкованих примірників, редакційна політика спрямована на розширення читацької аудиторії, утворення чималої кількості змінних рубрик, цікавить до літературного процесу зарубіжжя, чимала кількість перекладів, що дозволяють говорити про літературно-мистецьку комунікацію.

Метою нашої статті є дослідження особливостей відображення польської літератури в контексті сучасного літературного журналу. Матеріалом слугували польський літературний журнал «Kwartalnik Artystyczny» та український часопис «Кур'єр Кривбасу», як репрезентативні в аспекті редакційної політики щодо літературного процесу загалом. Актуальність дослідження зумовлена розширенням комунікаційних контактів, які стають дедалі інтенсивнішими в добу інформаційності.

Обидва журнали позиціонують себе як літературні часописи, що почали виходити в світ з 90-х років ХХ століття. У часописах друкуються художні твори, критика, публіцистика тощо. Тут знаходять своє місце видатні письменники, молодих автори, літературні критики, публіцисти. Редакційна політика часто робить спеціальні випуски присвячені митцям, зокрема: Чеславу Мілошу, Станіславу Лему, Віславі Шимборській, Еммі Андіївській та ін.

Польський літературний процес на сторінках українського часопису «Кур'єр Кривбасу» за 2014-2016 роки відображений видатними постатями: Збігневим Мастернаком, Ольгою Токарчук, Казімежем Бурнатом, що є представниками сучасного літературного процесу, які продовжують свою творчу діяльність. Чимала кількість авторів, це етнічні українці або корифеї літературного процесу: Марек Гласко, Януш Корчак, Чеслав Мілош, Стефан Грабінський та багато інших. Їхні твори представлені перекладами та критичними матеріалами. Наприклад Марія Чорна у журналі за 2015 рік публікує вступну статтю до «Оповідання» Марека Гласко. Авторка в контексті життєвої позиції, особистісного сприйняття навколишнього світу митця, намагається виявити основні мотиви на специфіку його творчості. Епоху в якій писав письменник можна передати тільки у манері автора, крізь бунтарство: «від його оповідань віє простотою і правдивістю. Там нема гламурних і «начищених» фраз, нема жодних сентиментів» [2, с.57]. Таким чином митець у всій своїй правдивості намагався висловити своє ставлення до оточуючого світу.

Натомість видання «Kwartalnik Artystyczny» містить строкатішу систему жанрів: щоденникові записи, листування, інтерв'ю, рецензії, анотації тощо. Яскравою постаттю, що фігурує в обох виданнях є Чеслав Мілош. Наприклад, польське видання за 2014 рік №2(82) пропонує увазі читачів розвідку Julii Hartwig «Miłosz wciąż bliski». Авторка статті, аналізуючи життя та творчість автора, окреслює оцінку його творчої манери у взаємодії з іншими письменниками. Наприклад, ряд згадок в листуванні: «W obcowaniu z Miłoszem niekoniecznie mowa była o literaturze, ale nigdy nie dopuszczał on do tak zwanego small talku, co sprawiło, że rozmowy z nim były tak cenne» [1, с.28]. Що свідчить про відкритість митця, він міг дати пораду, оцінити твір та настановити на пошук нових форм й образів. Під час створення тексту його персонажі залишаються під чільною увагою та контролем його алегоричного, дещо бунтівного «Я».

Отже літературна журнальна періодика представляє та формує ціннісно-функціональний та комунікаційний статус художньої літератури в інформаційному просторі сьогодення.

Література:

1. Hartwig J. «Miłosz wciąż bliski» // Kwartalnik Artystyczny, 2014 №2(82) С.27-29.
2. Чорна М. Писання інтимніше за ліжко // Кур'єр Кривбасу, 2015 №308-309-310 С.55-58.

ЧЕБЕРЯКО Аліна Віталіївна

OBRAZ SZATANA W POEZJI JANA KASPROWICZA

Szatan – zły duch, według Biblii zbuntowany przeciw Bogu anioł, nakłaniający człowieka do grzechu. W literaturze pojawia się jako zło wcielone. W odróżnieniu od diabła ma w sobie powagę i majestat. Przeraża, ale także fascynuje. Szatan pod postacią węża nakłania Ewę, by zerwała owoc z drzewa wiadomości dobra i zła i dała go także Adamowi. Za ten czyn Bóg przeklina Szatana i wprowadza nieprzyjaźń pomiędzy niego a niewiastę, po-między potomstwo jego a potomstwo jej. On zakłada się z Bogiem, że jeśli Hiob doświadczy cierpienia, odwróci się od Stwórcy. Bóg zgadza się, by Szatan nękał nieszczęsnego Hioba, ale nie może w żaden sposób dotknąć jego duszy. Zbuntował się przeciw Bogu, chciał zająć Jego miejsce i za karę został strącony do Szeolu.

Człowiek skazany jest w życiu na nieustanną walkę, w której siły są bardzo nierówne. Po stronie dobra jest tylko ludzka dusza. Po stronie zła – świat, ciało i srogi ciemności hetman – Szatan, który o nasze pilno czyni zepsowanie.

Szatan fascynował wielu twórców, zwłaszcza w tych epokach, w których światopogląd cechował się dynamizmem i przecuciem zbliżającej się katastrofy. W kulturze europejskiej miał okresy wzlotów i upadków. Były momenty, gdy zepchnięto go pod ziemię. Został ośmieszony na przykład przez wielu pisarzy oświecenia i uznany za żałosny relikwiarz ciemnej epoki. Wokół jego osoby narosło wiele legend, a wraz z nimi wiele niedomówień. Szatan był dość popularną postacią wśród romantyków. Przetrwał w literaturze okultyistycznej XIX wieku. Ukazał się znowu jako fascynująca, pełna tragizmu postać w poezji, powieściach i malarstwie epoki neoromantycznej.

Jednym z najwybitniejszych poetów w poezji polskiej był Jan Kasprowicz. Jego piękne dzieła, napisane w technice Symbolizmu, przyniosły mu szacunek i sławę wśród wielu pisarzy tamtych czasów. Jednym z jego wybitnych dzieł był Hymn „Dies irae”, który zakał się w 1902 roku w tomiku „Ginącemu światu».

Jan Kasprowicz w tym utworze podejmuje próbę nadania kształtu biblijnemu złu. Hymn „Dies irae» przedstawia zło pod postacią Szatana, który łączy w sobie ludzkie i zwierzęce cechy. Podobnie jak w Biblii, zostaje częściowo niedookreślony, a częściowo upodobniony do węża. Również podobnie jak w biblijnej Apokalipsie Św. Jana, Szatan objął władzę nad światem i dopiero interwencja Boga skazała go na zagładę poprzez zniszczenie tego świata.

Dla Kasprowicza świat był niespokojną zagadką, bo dostrzec w nim można było równocześnie działanie dobra i zła. Dobro było dostrzegalne w pięknie przyrody, w szumie drzew o górskich potokach, w barwach kwiatów. Zło narzucało swą obecność przede wszystkim poprzez zjawiska społeczne, obrazy nędzy ludzkiej i cierpienia. Metafizycznym pytaniem stawiała się wątpliwość, czy Bóg jest najwyższą, absolutną wartością etyczną, czy też może personifikacją zła. W atmosferze strachu i obrzydzenia przedstawia Szatana jako rozpustnego, odrażającego gada, który bez żadnych skrupułów popycha ludzi do najgorszych czynów i zachowań.

Kasprowicz, odważnie i prowokacyjnie zarazem, ukazuje oddalenie się człowieka od Boga i jego oddanie się w ręce zła. Obrazuje demoralizację ludzi, poprzez opisanie aktu miłosnego między Szatanem a niewiastą, która to popełniając grzech doznaje rozkoszy, porzuca swą moralność i oddaje się wartościom hedonistycznym. Podmiot liryczny uważa, iż Bóg jako Stwórca świata, powołał do życia również diabła, który zapanował nad ziemią. Wizja apokalipsy, jaką przedstawia Kasprowicz, to ostateczny rozrachunek Boga z wszelkim stworzeniem, w tym też z panem piekieł.

ЯШНИЙ Денис Володимирович

ВІД «ОТЕЧЕСТВЕННОГО» ДО «ВІТЧИЗНЯНОГО»: ДО ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ КРИМОЗНАВСТВА

(Рецензія на книгу О. Севастьянова «Нариси з історії вітчизняного краєзнавства: Товариство з

Події останніх шести років прискорили процеси самоідентифікації українського суспільства, що, нажаль, призвело і до посилення поляризації у відношенні до історії України та окремих її регіонів. Тема Криму, в умовах втрати академічним суспільством дослідницьких можливостей, ізоляції (добровільної чи вимушеної) частини наукової спільноти, яка залишилася на півострові після 2014 року – стала майданчиком для реалізації популярних, та часто досить політично вмотивованих проєктів. Історія Криму сьогодні у широкого загалу, завдяки зусиллям журналістів, публіцистів та популяризаторів регіону – представлена досить яскраво, але, в досить обмеженому колі проблем: стані археологічній спадщині та пам'яток регіону, окремими історичними подіями, та періодами. Так фокус на історії Криму ХХ століття майже повністю звужений до походів Армії УНР, трагедій депортації й нищення національної інтелігенції, та створенні радянських міфів: від змін етнічної ідентифікації окремих археологічних культур до свідомої «варваризації» культури та суспільного устрою Кримського Ханства.

Наратив про знищення культурної і наукової еліти радянською владою у 30-х роках ХХ століття зазвичай транслюється у вакуумі, без врахування її діяльності в умовах побудови тоталітарного режиму більшовиків, політики коренізації, наукових дискусій, які були можливі у попереднє десятиліття. Виокремлення із досить невеликої наукової спільноти Криму представників національних еліт призводить до створення «білих плям» і спотворенню причинно-наслідкових зв'язків. З наведених причин інституційні дослідження окремих наукових осередків, товариств і громадських об'єднань, здаються нам більш репрезентативними. Одним за небагатьох таких «кримських» видань за останні шість років є книга Олександра Валерійовича Севастьянова, присвячена історії Товариства з вивчення Криму.

Автор на підставі значного комплексу письмових джерел, більшу частину яких вперше введено до наукового обігу у першому виданні монографії («Десять лет на службе краеведению: Российское общество по изучению Крыма (1922–1932), 2010 р.»), реконструює, мало не поденний розвиток Товариства. Окрім «зовнішньої історії» організації, праця О. В. Севастьянова, висвітлює внутрішні, подекуди досить трагічні та жорсткі дискусії між членами ТВК.

Вважаємо потрібним зупинитися на кожному розділі монографії окремо, і спробуємо висловити не тільки загальні враження, але й не відмежуватись від тих наукових дискусій, які були досить характерними для кримської історичної, а особливо книгознавчої спільноти десятиліття тому, коли формувався ґрунт для книги яку ми тримаємо в руках. Перший розділ, традиційно присвячений історіографії та джерельній базі з вивчення ТВК, для читачів недостатньо обізнаних у внутрішньому устрої пострадянського кримознавчого руху, може викликати багато запитань, особливо в тій частині, яка реконструює наукові дискусії вже в третьому тисячолітті. Відповіді на можливі питання про наукове протистояння міститься у підрозділі «Джерельна база дослідження», найбільш скрупульозному і, як нам здається репрезентативному.

Пояснення до вказаних думок почнемо з невеликого екскурсу до адміністративного положення Криму у 20-30 рр. минулого століття – а саме його автономний статус у складі РСФРР, що наклало відбиток на локалізацію архівних фондів діловодної документації у Державному архіві РФ (м. Москва) та комплексу наукових звітів та особистих документів у Науковому архіві ІМК РАН. Опрацювання цих груп джерел потребувало від автора значних зусиль з первинної обробки матеріалів за короткий проміжок часу у відрядженнях. Існував інший шлях, який досить часто обирали кримські дослідники – проведення наукових досліджень виключно на джерелах періодичних видань та архівів АР Крим. Повертаючись до історіографічної складової, розуміємо, що такий шлях був хибним і приводив до хибних висновків, що, в свою чергу, ставало початком багаторічних наукових дискусій.

Другий розділ, на нашу думку, є досить складною для читача хронікою подій від створення Товариства до припинення його існування, як самостійної організації у січні 1932. На прикладі окремої наукової організації Олександром Валерійовичем відтворено той складний шлях наукової спільноти від терору до репресій, який був характерний для радянського

простору загалом. Ми можемо спостерігати за поступовим стисканням регіонального дослідницького простору у «політико-просвітницьку функцію».

Якщо другий розділ є сторонньою фіксацією розвитку й згасанням ТВК, третій – це спроба реконструювати причинно-наслідкові зв'язки між науковою діяльністю, дискусіями та подальшою долею окремих членів Товариства і організації в цілому. Досить впевненим виглядає відтворення кореляції позицій окремих дослідників до положення кримських татар у Російській імперії із т. з. «політикою коренізації» радянської влади, закінчення якої ознаменувалося знищенням її головних апологетів.

Мусимо відзначити, що книга О. В. Севаст'янова не є легкою для прочитання, та й сприйнята буде не всіма читачами тому, що у ній зібрані сюжети, яких вистачить не на одну серію науково-популярних видань, а додатки зацікавлять не лише фахівців. Але ж, правильний шлях не буває легким.

СЕКЦІЯ 4. ОСВІТА ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРИМИРЕННЯ ТА «ПОДОЛАННЯ МИНУЛОГО»

BILANYCH Halyna, YUZYK Olha, YUZYK Maria PARTNERSHIP STRATEGY FOR DISTANCE LEARNING IN UKRAINE AND THE REPUBLIC OF POLAND DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Most countries, including Poland and Ukraine, as of April 2020 are in a time of pandemic COVID-19. The distance learning is organized in all countries of the world in order not to stop education process. Each state is guided by relevant regulations to purposefully organize study. World scientists as Broadley T., Burgstahle, S., Cortesi S., Hasse A., Lombana-Bermudez A., Kim S., Gasser U., Eger, L., Egerová, D., Kim J., Plebańska M., Shpigelman C., Reiter S., Weiss P., Tanaś M., Tapia-Repetto G., Gutierrez C., Tremillo-Maldonado O., Weber AS, Hamlaoui S. describe the possibilities of organizing distance learning. Let us dwell more on distance education, which is organized in higher education institutions in the Republic of Poland.

Let's get acquainted with the experience of the pedagogical faculty of the University of Warsaw in conducting distance learning. The Faculty's website contains a separate section related to work and distance learning and consists of the following: 1) information and procedures for distance learning; 2) a list of online classes; 3) Internet trainings (Hangouts meet and UW Campus) – conducted by Dr. Marek Smulczyk; 4) organization of work of separate sections of the Faculty of Education. The first section provides technical tips: a) how to share student materials? b) how to share videos on the faculty website? A video resolution tip is provided. Due to this situation, everyone who has the opportunity now works remotely. This means a huge load on the Internet – not only in Poland, but around the world (including Google services such as university mail, YouTube). That is why the proper preparation of materials is very important. Do not choose the best quality when recording a lecture. Resolution such as 480p or 360p should be sufficient. It is also worth considering splitting the longer video files into several parts. This will make it easier for you to send the file to students and to retrieve it – it is better that the materials are of a lower quality but accessible to all than the best but cannot be reproduced due to network bandwidth limitations; c) UW distance learning (KAMPUS) – fast track procedure; d) instructions for creating video and audio in a Power Point presentation; e) data protection during remote work, in which the Information Systems Protection Division requests because of Resolution of Rectors of the University of Warsaw of 17 March 2020, to temporarily limit the obligations to work at the University in order to prevent the spread of COVID- 19, the vast majority of central administration staff, as well as departments and other organizational units work remotely from their home. This particular type of work requires each of us to maintain in particular the security of personal data and other sensitive information that we process on behalf of the

University of Warsaw; f) tips for creating training materials. Here you will find instructions that are useful for creating instructional materials such as text, audio, and video files: instructions for recording audio using your Android smartphone, recording audio to iPhone, creating material (including presentations) with audio comments, a cheat sheet from Hangouts Meet, tips video resolution g) SPSS licensing for UW employees and students.

The plan of training Internet trainings (Hangouts meet and UW Campus) conducted by Dr. Marek Smulczyk looks like part one as follows:

1. Hangouts Trial Tests (morning of April 16) – 11am.
2. Training One – Meet Hangouts Meet and Kampus / Come – April 16, 12.00 (Thursday).
3. Individual training sessions after training – April 17 (Fri) – 9am and 3pm.
4. Setting up of courses on the platform (own activity of participants).

In the second part:

1. Training Two – Campus Preparation / Come + Online Testing Preparation (April 20, Mon., 10am).
2. Individual training sessions as needed (April 21, Tue, 9am and 3pm).
3. Technical consultations on the platform (23 April, Wed, 15.30 – 17.00).

The third part is probably during the week: April 27 – May 3:

1. Training Three – Online Testing
2. Individual training sessions after training as needed.
3. Technical consultation on the platform.

4. «Setting up» platform tests – checking the database of questions and system settings for specific users – as needed [1]. Digital lectures are much more than just using the right digital tools. It also means using appropriate methods and planning for valuable online learning processes. The way they are accomplished must meet the didactic goals of the lessons, and above all, meet the needs, expectations and opportunities of the students. Digital lessons should be monitored and evaluated to continually examine their real quality, and to check whether the chosen value creation methods are contributing. It should be remembered that this is a living matter that needs to be modified and changing during implementation so that it optimally meets the educational needs [2, p.42].

The essence of success of distance education is three basic elements: 1) technical capabilities both from the teacher and the student, ie equipment, good access to the Internet, software for remote control of education; 2) educational resources; 3) teacher's skills in the field of distance education organization [2, p.43]. A key subject of e-learning is still the teacher who actually becomes the designer of the learning process. Getting out of the mode of submission and acceptance of the guide around the world of information from which to build knowledge – this is his current task, forced by the situation. The choice of content, the way they are presented, the methods of introduction, the pace of work, the creation of space for the creativity of students and the presentation of this creativity in joint projects depends on the involvement of students, unleashing their creativity and creating a positive «student» and fashion for learning [2, p. 63].

Referencies:

1. Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego. Available at: [https://www.pedagog.uw.edu.pl/category/aktualnosci/\[cit.14.04.2020\]](https://www.pedagog.uw.edu.pl/category/aktualnosci/[cit.14.04.2020]).
2. Pyżalski, J. (red.) (2020). Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele, Warszawa: EduAkcja.
3. Doucet A., Netolicky D., Timmers K., Tusciano J. (2020). Thinking about Pedagogy in an Unfolding Pandemic School Closures. Available at: [https://issuu.com/educatio-ninternational.docs.2020_research_covid-19_eng\[cit.26.03.2020\]](https://issuu.com/educatio-ninternational.docs.2020_research_covid-19_eng[cit.26.03.2020]).
4. Pandemia – stan nadzwyczajny. Available at: [https://amu.edu.pl/dla-mediow/komunikaty-prasowe/pandemia-stan-nadzwyczajny\[cit.14.04.2020\]](https://amu.edu.pl/dla-mediow/komunikaty-prasowe/pandemia-stan-nadzwyczajny[cit.14.04.2020]).

MATVIHENKO Irina

INTERCULTURAL DIALOGUE IN THE FIELD OF EDUCATION (UKRAINE AND POLAND)

Today the Ukrainian state is quite stormy in view of the events that have taken place in our country over the last three to four years. Having chosen the path of integration into the European Union, our country has taken the step of development and dialogue with other European countries.

Today, the standard of political, economic and educational behavior is the western world, both civilized and highly developed, and it is not surprising that Ukraine, as a young enough state, seeks such development. That is why dialogue with cultures is interesting and fruitful for our country. Poland is the closest neighbor and worthy member of the European Union. For which the path to a European future was also quite difficult, since the collapse of the Soviet Union until 1999, when Poland was admitted to NATO, it also required drastic changes and reforms in all spheres of public activity.

It was at the initiative of the Polish Government and in support of intercultural communication that Eva Bobinsky's project «Finding similarities – to understand difference» was created. Intercultural Education in Ukraine «, which was aimed at cooperation between Ukraine and Poland in the field of education. The similarity of EU integration processes in Poland and Ukraine makes the experience of the neighboring country extremely relevant to us. What is intercultural dialogue in the field of education? It is a process of learning by sharing experiences and communicating the best traditions that will further respect other cultures and traditions. In the twentieth century. there is a concept of «intercultural education», which we find in various conventions of the Council of Europe and the EU. The priorities are: human rights and freedoms, intercultural dialogue, multicultural education, multicultural education, tolerance to other countries, intercultural pedagogy and, in general, intercultural education as education for the sake of security and peace throughout the world.

The most important in this issue of intercultural communication is the educational space, because it is in it that the basic principles and ways of interaction of cultures are formed and distinguished. It is important to note that cultural dialogue should take place not only at the level of education, but also in other fields, such as science, sports, art, politics and others. There is also a principle of multilevel activities that should promote knowledge about a particular culture. Of course, this process must take place through reforms both in education and in the political space, where culture emerges as a humanistic form in which one is encouraged to seek creatively and self-fulfillment in all spheres of life, through his or her own changes and changes in society. Knowing herself and the world around her, she changes in some ways not only herself, but the world around her. That is why intercultural and multicultural education is at the forefront of a number of documents, declarations and conventions of the European Union, the Council of Europe and many other international programs around the world.

The cooperation program of Ukraine and the Council of Europe clearly outlines the priority areas of research, namely the rule of law, democracy and human rights. Accepting this document Ukraine commits itself to make reform changes in the spheres of education, science, sports, justice, fight against corruption, to carry out electoral reform, judicial, pension, in which the Ukrainian state undertakes to improve the living conditions of people, accepts and respects other cultures and is committed to creating the conditions for cooperation with different cultures of the world. Education should be a key component on the basis of which new standards will be established in various fields that are important for democratic development in society.

The main goals in the implementation of these programs, which we observed in the process of reforming Polish education, we are now observing in Ukraine, namely: 1) the introduction of new basic principles in the educational process, both at the theoretical and practical levels, directly religious and cultural diversity at all levels of education; 2) the creation of conditions in which cooperation with educational institutions, drawing on each other's experience, and the implementation of the best models in the field of European intercultural and interfaith communication will be useful; 3) creating conditions for professionals to develop guidelines and guides using new interactive techniques; 4) creation of educational space and promotion of quality education for all, regardless of national, religious or political beliefs; 5) implementation of reforms in higher education in Ukraine based on the best practices, qualifications, quality and standards of education recognized in the advanced countries of the world in general, and the European Union in particular; 6) introduce a transparent and fair state examination procedure for admission to higher education institutions, as well as provide a fair mechanism for recognition of qualifications, which would further promote student mobility; 7) study of history in order to harmonize the national education system in accordance with the requirements of European education; 8) promoting youth development and developing the skills

necessary for their further life and forming partnerships in a modern multicultural society.

Thus, intercultural communication in the field of education can be the guarantor of the basic principles of a highly developed society, namely humanism (development of humanistic qualities of personality), democracy (democratic governance), information, science (modern heritage of education and science), innovation innovation), globalism (integration problems), the study of the best practices of world countries, synergies (study of the behavior of social systems that are in a state of constant change). That is why these principles should be prioritized for the development of the Ukrainian state if its goal is a free, highly developed, tolerant and democratic society.

АННЕНКОВ В'ячеслав Юрійович

ІСТОРИЧНІ КОНФЛІКТИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА І МОЖЛИВИЙ ШЛЯХ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Загальна історія України та Польщі лише у XX столітті, не згадуючи вже про далекі минулі часи, нараховує багато конфліктних, а частіше, трагічних подій, які і дотепер впливають на взаємовідносини між країнами: Польсько-українська війна 1918-1919 років; вбивство Тадеуша Людвіка Голувка (польск. Tadeusz Ludwik Hołowko) та міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Вільгельма Перацького (польск. Bronisław Wilhelm Pieracki), замах на вбивство Начальника держави Юзефа Клеменса Пілсудського (пол. Józef Klemens Piłsudski), Волинська трагедія 1943-1944 років; операція «Вісла» (польск. Akcja «Wisła») 1947 року. Подібних інцидентів було багато.

Особливе місце у взаємовідносинах між країнами займають такі постаті, як Степан Бандера, Роман Шухевич, Андрій Мельник, Ярослав Стецько та його соратники. Ще не забувся резонансний скандал у лютому-березні 2012 року з відміною в Україні лекцій німецького історика Гжегожа Россолінського-Лібе (Grzegorz Rossoliński-Liebe) [1].

Не надано історичну оцінку діям трьом Юзефам: Ліпського (польск. Józef Lipski), Бека (польск. Józef Beck) та Пілсудського щодо укладання 26 січня 1934 року першими серед інших європейських держав Декларації про незастосування сили між Німеччиною та Польщею (польск. Deklaracja między Polską a Niemcami o niestosowaniu przemocy), яку ще називають Пакт Пілсудського-Гітлера [2].

17 січня 2020 року відбулося святкування 75-річчя звільнення Варшави від німецько-фашистських загарбників у ході Вісло-Одерської операції. Заступник голови МЗС Польщі Павел Яблонський заявив, що коли Червона армія увійшла в місто, зруйноване після Варшавського повстання, одна окупація змінилася на іншу. «Це було не звільнення, це було принесення нового комуністичного рабства», – заявив він. За словами П. Яблонського, Червона Армія увійшла в руїни міста після Варшавського повстання, за яким радянські війська спостерігали з іншого берега Вісли і нічого не робили [3].

У той час ніхто не згадував доповідь, від 10-11 жовтня 1919 року, уповноважених Міжнародного комітету Червоного хреста доктора Шатене, пана В. Глура та військового лікаря Французької військової місії доктора Камю про результати перевірки табору полонених у Брест-Литовську, де утримувалися військовополонені РСЧА та інтерновані з українських формувань: «...чисельний склад 1894 полонених, більша частина – українці з Галичини. Похмурий вигляд табору, який складається із розвалених бараків, залишає жалюгідне видовище. Від колишніх стайнь, де розміщено військовополонених, виходить нудотний запах. Вночі, ховаючись від перших холодів, вони тісними рядами розташовуються групами по 300 чоловік на дошках, без матраців та ковдр. Полонені одягнені у лахміття. Пережито дві епідемії у серпні та вересні – дизентерія та висипний тиф. Рекорд смертності за один день – 180 полонених. Приймання їжі 3-чі в день: о 8.30 год. ранку – кофейний напій, 30 гр. хліба; опівдні – суп, 150 гр. м'яса, 50 гр. жиру, 150 гр. овочів або 700 гр. картоплі; о 18.00 год. – кофейний напій» [4, с. 20, 29].

Зрозуміло, що кожна країна має свою, «і тільки її правильну», позицію з приводу подій, які відбувалися у XX столітті, що призводить до непорозумінь, конфліктів та притягнення до кримінальної відповідальності за відповідні дії щодо трактування історії та святкування історичних дат.

Німецький філософ Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770-1831) свого часу зазначив, що «Історія повторюється двічі: перший раз у вигляді трагедії, другий – у вигляді фарсу». Фразу Великого філософа можливо доповнити тим, що Історія завжди б'є бумерангом по тих, хто забуває її уроки, незважаючи на політичну кон'юнктуру.

Тому, вважаю, що для виходу із ситуації, яка склалася щодо трактування подій ХХ століття, зацікавленими країнами Європи необхідно створити міждержавні Комісії, до складу яких включити фахівців з числа професорського складу відповідних галузей науки, істориків, військових та інших професійних діячів, розсекретити всі без виключення документи щодо конфліктних подій між країнами, надати їм історичну, юридичну, а також моральну оцінку – і лише тоді можливо буде з впевненістю заявити про те, хто являється дійсним Героєм та прикладом для підростаючого покоління, а хто – зрадник та вбивця.

Література:

1. Лекція про «фашиста» Бандеру. Конспект і хронологія скандалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2012/03/5/75689/>.
2. Lapter K. Pakt Piłsudski-Hitler. Polsko-niemiecka deklaracja o niestosowaniu przemocy z 26 stycznia 1934 r. – Warszawa, 1962, Cz II dok 11.
3. Польша відповіла Росії на «визволення Варшави»: Радянські війська принесли нову неволю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/world/countries/mzs-chervona-armiya-ne-zvilnila-varshavu-a-prinesla-novu-okupaciyu-ostanni-novini-50064777.html>.
4. Красноармейцы в польском плену в 1919-1922 гг. – Сборник документов и материалов. – М.; СПб.: Летний сад, 2004. – 936 с.

АФАНАСЕНКО Лариса Анатоліївна, ДУБІН Руслан Анатолійович НАУКОМЕТРИЧНІ БАЗИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБ'ЄДНАННЯ СВІТОВОЇ НАУКИ

Розвиток інформаційних технологій щодо організації міжнародних наукометричних баз даних та електронних бібліотек породжує нові можливості і завдання в сфері освітньої та наукової діяльності у вищій школі. Одним з напрямів цієї діяльності є визначення узагальненої оцінки якості та результатів наукових досліджень окремого вченого, кафедри, університету і вищих навчальних закладів в цілому [1,2].

Використання наукометричних баз даних дозволяє оцінити науковий потенціал держави в цілому та окремих суб'єктів наукової діяльності.

Наукометрія – галузь наукознавства, що займається статистичними дослідженнями структури та динаміки масивів і потоків наукової інформації.

Наукометрична база даних – бібліографічна і реферативна база даних, інструмент для відстеження цитованості наукових публікацій, яка дозволяє формувати статистику, що характеризує стан і динаміку показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій.

Інформаційними завданнями користувача наукометричних баз даних є:

- оцінювання актуальності дослідження та виокремлення завдань дослідження;
- пошук необхідної для дослідження літератури;
- оцінювання наукової новизни дослідження;
- своєчасне поширення результатів дослідження у впливових, авторитетних виданнях.

Основними наукометричними показниками виступають:

SCI (Індекс цитування) – кількість посилань на публікації вченого у реферованих наукових періодичних виданнях. SCI є одним з найпоширеніших наукометричних показників.

H – index (Індекс Хірша) – показник, заснований на кількості публікацій вченого і кількості цитувань цих публікацій, і розраховується за спеціальною формулою (запропонований у 2005 р. американськими фізиком Хорхе Хіршем з університету Сан-Дієго, Каліфорнія).

IF (Імпаکت-фактор) – формальний чисельний показник інформаційної значущості наукового журналу, який розраховується як кількість посилань у конкретному році на опубліковані в журналі статті за попередні 2-3 роки. Чим вище значення Імпакт-фактору, тим вищі наукова цінність та авторитетність журналу [3].

Різновиди міжнародних наукометричних баз даних:

Journal Citation Reports® – система об'єктивного оцінювання і порівняння провідних

світових науково-дослідних журналів шляхом складання статистики їх цитування та кількості публікацій практично за всіма галузями природничих, соціальних та прикладних наук.

Scimago Journal & Country Rank (SJR) – сайт показника рівня цитованості наукових журналів більше 230 країн світу на базі інформаційної системи Scopus (Elsevier BV).

Scopus – найбільша в світі реферативна і аналітична база наукових публікацій і цитувань видавничої компанії Elsevier, яка охоплює: 22245 академічних журналів від 5000 різних видавництв, 58,3 мільйона рефератів, більше 120 тисяч книг, 5,5 мільйона матеріалів наукових конференцій, 390 галузевих видань, 25,2 мільйона патентних записів.

На основі SCI компанією Thomson Reuters було створено Web of Science – пошукову платформу, яка об'єднує реферативні бази даних публікацій у наукових журналах і патентів, у тому числі бази, що враховують взаємне цитування публікацій.

Google Scholar – є вільно доступною пошуковою системою, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін.

Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) на eLIBRARY.RU акумулює відомості про цитування публікацій з понад 3500 російських журналів. Загальний обсяг публікацій, що надходять у РІНЦ щорічно, складає понад 280 000 статей. Понад 2500 журналів представлені повними текстами.

Index Copernicus (IC) – міжнародна платформа для просування спеціалізованих наукових досягнень. Вона також сприяє підтримці національного та міжнародного співробітництва між вченими й видавцями наукових журналів. Платформа IC була створена у Польщі у 1999 році.

Висновки та пропозиції науковцям:

1. Оригінальні статті високого наукового і методичного рівня доцільно надавати в широко відомі й доступні журнали та електронні наукові видання з високим Імпакт-фактором, котрі є науковими і рецензованими.
2. Публікуватися у співавторстві з колегою, який має високі наукометричні показники.
3. У разі публікації в англомовних виданнях, доцільно здійснювати посилання на власні перекладні статті (самоцитовання) та збільшувати обмін посиланнями з колегами.
4. Складати якісні abstracts з вживанням загальноприйнятої у світовій практиці термінології.
5. Частота цитування статей вченого або журналу визначає його рейтинг, проте значно важливіше, щоб Імпакт-фактор та цитованість слугували стимулом для підвищення наукового рівня публікацій українських дослідників.

Література:

1. Бурков, В. Н. Параметры цитируемости научных публикаций в наукометрических базах данных. Управление развитием сложных систем, 2013. № 15. С. 134 – 139.
2. Гогунський В. Д., Коляда А.С., Оборський Г.О. Наукометричні бази: характеристика, можливості і завдання. Шляхи реалізації кредитно-модульної системи. О.: Наука і техніка, 2014. С. 3-12.
3. Сергієнко В. П., Сорокіна Н. В. Теоретичні та методичні засади моніторингу якості вищої освіти. Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-у ім .І. Огієнка. Серія педагогіка. № 19, 2013 С. 119-124.

БЕРЕЗОВА Людмила Василівна ДО ПИТАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Однією з причин виявлення інтересу до міжкультурної комунікації є розвиток людської цивілізації, інтернаціоналізація і глобалізація.

Міжкультурна комунікація- термін введений у науковий обіг Г. Трейгер та Е. Холл. Міжкультурна комунікація – комунікація між представниками окремих культур, коли один учасник виявляє культурну різницю іншого. Це обмін інформацією, почуттями, думками представників різних культур. Має місце в бізнесі, туризмі, спорті, особистих контактах, науковому та освітньому світі тощо.

Низка науковців (Вербицька П., Манакін В., Трейгер Г., Холл Е., Шайгородський Ю. та інші) стверджують, що моделі поведінки людини формуються в процесі виховання у певному соціокультурному середовищі. Однією із найважливіших складових зазначеної моделі є комунікація, яка здійснюється відповідно до норм та правил, прийнятих у конкретному

соціумі. Порушення цих норм і правил часто призводить до непорозуміння і може стати перешкодою на шляху до успішного комунікативного процесу [3].

Міжкультурна комунікація – це комунікація між представниками різних культур і народів і направлена на розширення культурних контактів в умовах культурної глобалізації. Як соціальний феномен, вона характеризується багатоякісністю і динамічністю, а тому культура розглядається як родове поняття, а культурні контакти набувають різні форми, що знаходять своє вираження у взаємовпливові, синтезі, доповнюваності і діалозі. Міжкультурна комунікація являється індикатором розвитку культури у суспільстві: з однієї сторони, вона розкриває її здатність до сприйняття інокультурних елементів і породження на основі цього нових для даного соціокультурного організму форм; з іншої, – здатність транслювати свої цінності в інші культури.

В умовах глобалізації постійно змінюються форми, методи і засоби комунікації людей, що, в свою чергу, змінює характер спілкування. Поширення міжнародних контактів і вивчення іноземних мов зумовлюють інтерес до міжкультурної комунікації як наукової і практичної галузі, що нині переживає буремний розвиток у всьому світі. Розширення міжнародних контактів, насамперед, передбачає володіння іноземними мовами. Однак, цього недостатньо для того, щоб уникнути перешкод у спілкуванні з представниками різних країн, а відтак, і різних культур необхідно володіти знаннями їхніх культурних особливостей [2].

Серед усіх можливих засобів комунікації, які створило людство, основною є мова, для якої комунікативна функція визначальна. Тому в центрі уваги міжкультурної комунікації також завжди перебуває мова, в якій віддзеркалюються ключові особливості людської особистості та всієї національнокультурної спільноти. Знання мови іншого народу – суттєвий складник міжкультурної комунікації і найперший крок до налагодження успішного спілкування між представниками різних націй і культур. Завданням міжкультурної комунікації є формування міжкультурної компетентності, необхідних знань про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях [1].

Література:

1. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. / В.М. Манакін. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 288 с.
2. Холоденко О.В. Особливості міжкультурної комунікації. <http://www.kamts1.kpi.ua/node/2483>
3. <https://uk.wikipedia.org>

БУДНІК Ірина Олександрівна ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасність ставить перед системою освіти актуальну вимогу: забезпечити високий інтелектуальний та творчий потенціал нації. Однією з основних задач системи національної освіти України є підготовка здобувачів освіти до успішної самореалізації в житті. Важливим компонентом вирішення цього завдання є використання сучасних інноваційних педагогічних технологій. Освітній процес слід організувати так, щоб забезпечити формування конкурентно спроможної, високоосвіченої молоді. Сьогодні відбувається перехід від практики накопичення знань до співпраці в освітньому просторі, коли розробляється індивідуальна модель освіти впродовж життя. Потрібно створити сприятливі умови для формування життєвих навичок здобувачів освіти та їхньої реалізації у соціумі.

Стратегії освітнього закладу мають передбачати вибір цілей та можливих альтернатив, які були б спрямовані на реалізацію потенціалу учнів за рахунок модернізації освітнього простору. Важливим завданням сучасної освіти є розвиток емоційного інтелекту. Це означає необхідність не лише надавати певний обсяг знань з того чи іншого предмету, а й обов'язково формувати й виховувати всебічно розвинену особистість. Траєкторія реалізації цієї задачі пролягає через поєднання процесу пізнання з емоціональними факторами, які його супроводжують. Ідея емоційного інтелекту означає підвищення емоційного коефіцієнту викладання й навчання, високий позитивний емоційний коефіцієнт освітнього процесу, що є гарантом успішного розвитку та підвищення інтелектуального коефіцієнту його учасників.

Процес навчання може бути поживалений та посилений за рахунок активації розумового

потенціалу через залучення почуттів, емоцій та уяви. Гармонійний розвиток кожної дитини складається з одного боку, з формування соціальних навичок, таких як емпатія, самосвідомість, вміння володіти собою, саморегуляції, само мотивації, а з іншого, необхідними елементами є: інтелектуальний потенціал, спроможність навчатись, запам'ятовувати, аналізувати, критично мислити. На цій основі відбувається перехід до нової якості, коли вміння сприймати і оцінювати явища життя стають основою для практичної перетворюючої діяльності. У розвитку молодшої людини пріоритетним є формування у неї навичок реалізації у соціумі, соціальної свідомості, соціальної активності, лідерства. Розвинений емоційний інтелект є важливим надбанням молодшої людини, запорукою її успішної самореалізації в майбутньому. Тому центром освітнього простору має бути особистість дитини через сукупність її властивостей, що видозмінюються протягом усього життя у результаті складної взаємодії внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку. Адже особистість кожної дитини – це найвища цінність, яка потребує поваги та довіри, співпраці вчителів, учнів, їхніх батьків, інших установ та організацій, партнерів освітнього процесу. Слід максимально врахувати права дитини, її здібності, потреби та інтереси на основі практики дитиноцентризму. Це передбачає розширення життєвого світу дитини, її самореалізацію, увагу до системи цінностей та інтересів задля формування основних життєвих компетентностей. Інтереси дитини мають бути цінностями освіти та включати морально-етичні цінності, соціально-правові, особистісно-зорієнтовані якості (самореалізація, лідерство, свобода, відповідальність, ін).

Ефективному засвоєнню змісту навчання сприяє використання новітніх інформаційних технологій. Сукупність методів і технічних засобів накопичення, організації, збереження, опрацювання, передачі й поширення інформації розширює знання учнів, розвиває їхні можливості щодо вирішення соціальних проблем. Основні завдання сучасних інформаційних технологій спрямовані на інтенсифікацію всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; побудову відкритої системи освіти; системну інтеграцію предметних галузей знань; розвиток творчого потенціалу школярів, його комунікативної діяльності; формування інформаційної культури. Засобами нових інформаційних технологій є наявні програмні засоби та текстові матеріали; міні-підручники, довідники та презентації; інтернет-ресурси. Важливою особливістю освітніх технологій на сучасному етапі є електронне навчання, тобто освітній простір, у якому відбувається формування в учнів якостей і вмінь необхідних сучасній людині, а саме: медіаграмотність, критичне мислення, вміння працювати в команді, громадянська свідомість. Електронне навчання передбачає інтеграцію знань та інформації з цифрових технологій, орієнтацію на потребах особистостей, можливий доступ до навчання будь-де і будь-коли, доступ до всього світу інформації. Переваг онлайн-навчання можна привести багато: зростання інтересу учнів до нового цікавого методу навчання, економія ресурсів всіх учасників навчального процесу, автоматизація контролю виконання завдань тощо.

Сучасний освітній процес передбачає побудову індивідуальної освітньої траєкторії, формування психосоціальних, громадянських, інформаційних, комунікативних, полікультурних, креативних інноваційних компетентностей. Інноваційна діяльність в даному контексті – це творчий, інтегрований процес, спрямований на підвищення мотивації навчання та виховання. Застосовуються наскрізний, дослідницький та діяльнісний підходи. Ефективна організація процесу професійного зростання вчителя, забезпечення його самовираження, формування індивідуального стилю роботи, професійної самосвідомості, педагогічного мислення, власного загальнокультурного рівня оптимізує освітній процес, підвищує якість освітніх послуг.

Таким чином, інноваційна діяльність надає унікальні можливості, щоб формувати ключові компетентності здобувачів освіти на основі використання методів активного навчання, розширює вибір форм освітньої діяльності, робить освітній процес яскравим, емоційно та інформаційно насиченими, дозволяє побудувати його так, щоб домогтися максимального ефекту, створити особливу атмосферу творчості, співробітництва, яка сприяє зростанню пізнавального інтересу учнів та підвищенню якості освіти. Науковий прогрес рухається із шаленою швидкістю, прогресивні країни світу поступово діджиталізуються, тому і нам

потрібно оновлюватися, навчатися та рухатися вперед.

БУТ Яна Віталіївна

КАТОЛИЦЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ – НОВЕ ЯВИЩЕ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У сучасному світі освіту розглядають як важливий компонент економічного росту та процвітання будь-якої країни. Вища освіта посідає одне з найважливіших місць у державній системі, адже тут сконцентровано основний інтелектуальний, науковий і творчий потенціал країни, де здійснюють підготовку висококваліфікованих фахівців для галузей освіти, економіки, державного управління, створюють умови для задоволення матеріальних, соціальних і духовних потреб громадян. Будь-яке суспільство для забезпечення свого прогресивного розвитку має реалізовувати і функцію самовиховання [2]. Саме тому католицькі заклади вищої освіти роблять важливий внесок у виховання молоді.

Університети при католицькій церкві на території Європи пов'язане зі створенням шкіл, заснованих у середні віки єпископами з метою розвитку освіченості бідного прошарку населення. Насправді, присутність церкви в університеті не є найважливішим завданням. Одним із завдань є підтримка католиків, що беруть участь у житті університету, серед яких професори, студенти, дослідники та співробітники. За останнє століття католицькі університети у різних регіонах світу зазнали значних змін, що залежить від різноманітних історичних, культурних, соціальних, економічних та політичних чинників [3, с.261–274]. На території України католицькі університети є порівняно новим явищем і підтримуються фінансово католицькою церквою.

Приватна католицька освіта в Україні зайняла свою нішу порівняно недавно і втілюється поки що лише в одному ЗВО – Українському католицькому університеті у Львові, який за короткий період свого існування вийшов на міжнародний рівень.

Унікальність католицьких університетів полягає в тому, що, незважаючи на послаблення ролі факультетів католицької теології, вони все ж залишилися самостійними, незалежними від держави закладами вищої освіти. Упродовж XX ст. громадські університети Європи стали світськими навчальними закладами.

Часті державні реформи, вплив великих національних компаній, розвиток науково-технологічного прогресу – це лише частина чинників, які змусили вищі навчальні заклади бути більш варіативними та йти в ногу із соціальними змінами. Університети при католицькій церкві завжди відрізнялися від інших закладів вищої освіти. Постійно змінюючи організацію навчальної програми, реагуючи на вимоги ринку праці (академічна відкритість, адаптація до нових професійних вимог, сертифікацій тощо), католицькі університети з часом стали прикладом сучасних вищих навчальних закладів. Незважаючи на свою унікальність та автономність, вони постійно перебували в соціальній взаємодії з лідерами інших університетів [1, с. 59–65].

Відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, є необхідність у підвищенні доступності якісної, конкурентоспроможної освіти. Одним із пріоритетних стратегічних напрямів реформування системи вищої освіти є її інформатизація, відкритість у освітньому процесі. Дослідивши досвід католицьких університетів Європи, вважаємо за доцільне упровадження елементів відкритої освіти в українську традиційну освіту, що сприятиме вдосконаленню її якості. Перспективою розвитку ЗВО в Україні є аналіз зарубіжних технологій відкритої освіти, які спрямовані на удосконалення системи управління її якістю.

Література:

1. Бут Я. В. Місце та роль католицьких університетів у сучасній європейській вищій освіті / Я. В. Бут // Науковий вісник НУБІП. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». – Вип. 192. – Част. – І. – Київ. – С. 59–65.
2. Український Католицький Університет на службі Церкви та суспільству. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2003.
3. Altbach Ph. University Reform / International Higher Education: an encyclopedia. – New York&London: Garland Publishing Inc., 1991. – P. 261–274.

ВАСЮК Оксана Вікторівна

ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВИТИ В ПОЛЬЩІ

Система вищої освіти у Польщі в останні десятиріччя активно розвивається, що пов'язано, передусім, із підписанням Болонської угоди, а відповідно створенням європейського освітнього простору. Прагнення української вищої освіти до партнерських стосунків з європейською спільнотою вимагає постійного її вдосконалення, а це, у свою чергу, спонукає до аналізу прикладів успішного реформування в освіті країн-сусідів, зокрема Польщі.

Проблемам модернізації польської вищої освіти присвячені розвідки таких науковців, як: Ф. Андрушкевич, М. Гавран, С. Гончарова, А. Василюк, О. Вахріна, М. Карпуленко, О. Ковнір, С. Когут, К. Корсак, І. Лопушинський, Т. Настич, Ю. Соколович-Алтуніна, В. Поліщук, Т. Шанскова, В. Шульга та ін. Метою нашої праці є окреслення переваг реформаційних процесів у вищій освіті Польщі.

Наголосимо, що у 1990 рр. розподіл студентів у секторі вищої освіти Польщі мав такий вигляд:

- заклади Міністерства освіти: 10 університетів (96 900 студентів), 18 технічних ЗВО (64 045), 9 сільськогосподарських ЗВО (26 680), 5 економічних інститутів (17 970), 10 педагогічних ЗВО (28 100), 2 теологічні академії (1 340 студентів);

- заклади, підпорядковані іншим міністерствам: 11 медичних академій (35 880 студентів), 2 морські навігаційні школи (1 980), 17 шкіл мистецтв (6 850), 6 ЗВО фізкультури (9 450 студентів). Усього стаціонарно навчалася майже 275 000 осіб, на вечірній і заочній формі – 85 000. Кількість студентів-іноземців перевищувала 7 000.

- у 1995 р. список недержавних ЗВО включав 84 позиції [1].

Для порівняння: в 2018/2019 навчальному році в Польщі працювало 470 ЗВО, серед яких 338 – приватні та 132 – державні, в яких навчалася 1,764 млн. здобувачів вищої освіти (1,245 млн. – у державних та 518 тис. у приватних). Щорічно близько півмільйона студентів починають здобувати освіту в університетах і коледжах Польщі [4].

Стрімкому розвитку ЗВО сприяло підвищення рівня їхньої автономії; значне розширення прав факультетів; прийняття законів і статутів, які гарантують особисті академічні свободи викладачів; заміна централізованого управління у вищій освіті на безпосередній вплив за допомогою системи конкурсного фінансування і конкурсної кадрової політики; отримання права приймати частину студентів з оплатою за навчання; збільшення номенклатури спеціальностей тощо.

ЗВО державної і недержавної форми власності у Польщі мають однакові стандарти організації освітнього процесу та викладання. Форма власності ЗВО не впливає на якість, престижність диплома. У Польщі з 2002 р. існує державний акредитаційний комітет (Państwowa Komisja Akredytacyjna), який здійснює перевірку та контроль якості стандартів освіти в ЗВО. Крім того, до його завдань входить удосконалення якості освітніх стандартів, надання їм державних гарантій. Державний акредитаційний комітет співпрацює з акредитаційними комітетами інших країн. Польська система забезпечення якості освіти відповідає стандартам і вимогам ENQA [2].

Нині ЗВО поділяються на технічні, бізнесові, суспільно-економічні, медичні, спортивні тощо. До них належать технікуми, коледжі, інститути (вищі школи), академії, консерваторії, університети [2].

Привабливою є вища освіта Польщі для українських абітурієнтів. До її переваг можна віднести те, що дипломи польських ЗВО визнаються у країнах Європейського Союзу та дозволяють випускникам не лише працевлаштуватися в Україні, а й за кордоном, адже вони не потребують визнання та нострифікації. Визнанню освіти за кордоном сприяє додаток до диплома, що оформляється також англійською мовою. Більшість університетів, окрім польською, пропонують навчання англійською мовою та не вимагають складання ЗНО, як це є в Україні. Для вступу абітурієнту достатньо надати атестат про середню освіту, виданий українським закладом середньої освіти, який визнається автоматично на підставі підписаної міжнародної угоди [5].

Польські ЗВО є активними учасниками програм міжнародного обміну студентами (SOCRATES / Erasmus). Тому в українських абітурієнтів є можливість отримати освіту в Польщі безкоштовно. Проте, якщо такою можливістю вступник не скористався, то оплата за

навчання для іноземців у польському державному ЗВО становить близько 2 000 євро на рік, а у приватному – 7 000 грн. на рік.

Більш гнучкою в Польщі є система фінансування вищої освіти, що дозволяє забезпечити автономію як недержавним, так і державним ЗВО. Фінансову підтримку виші можуть отримувати від місцевих бюджетів та публічних фондів, адже державні видатки бюджету на вищу освіту у ВВП знижується упродовж останніх років, незважаючи на зростання номінальних видатків для всієї вищої школи. Успішні й талановиті студенти можуть отримувати соціальні та мотиваційні стипендії [3].

Отже, польський досвід щодо модернізації вищої освіти є важливим для України, зокрема у аспекті змін до вступної кампанії.

Література:

1. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка : підруч. Київ – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2016. 408 с.
2. Лопушинський І. П., Ковнір О. І. Система вищої освіти в Республіці Польща: європейський орієнтир для України. Теорія і практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. № 1. URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2019_1/24.pdf.
3. Настич Т. П. Сучасні тенденції вищої освіти в Німеччині, Польщі та Україні (порівняльний аналіз). Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2015. Вип. 2(12). Т. 3. С. 156-165.
4. Система вищої освіти в Польщі. URL : <http://osvitapol.com.ua/?q=node/34>.
5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів: затверджена постановою КМУ від 31 травня 2006 року № 769. URL : <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/769-2006-%D0%BF>.

ВОЗНЮК Тетяна Михайлівна

ПОДВІЙНІ ДИПЛОМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ

В умовах стрімкої глобалізації, розширення інформаційного простору і потреби в розвитку іноваційних технологій в сучасному світі особливої актуальності набувають питання підготовки кваліфікованих фахівців.

Освіта у вузі має відповідати всім вимогам суспільства, що пред'являються до освіти як до стратегічного ресурсу. Інтерналізація освіти є необхідною умовою для підвищення якості освітніх послуг у сучасній глобальній економіці.

Можна виділити конкурентні переваги як для студентів, для викладачів так і для закладів вищої освіти, що реалізують навчання за спільними освітніми програмами.

Для студентів участь у програмі дозволяє отримати інтенсивну мовну підготовку, нові знання та вміння на рівні міжнародних освітніх стандартів, додаткову кваліфікацію, дипломи українського та зарубіжного вузу по закінченню навчання, що визнаються всіма учасниками освітнього процесу, конкурентну перевагу на ринку праці, затребуваність випускників в українських, міжнародних і зарубіжних компаніях.

Участь у програмі викладачів дозволяє підвищити їх професійну кваліфікацію на підставі використання досвіду зарубіжних колег, нових технологій навчання та інформаційних технологій; отримати доступ до нових джерел інформації, представити власні інновації, брати участь у спільних наукових дослідженнях.

Існування такої програми у виші сприяє його інноваційному розвитку, так як в процесі реалізації програми використовуються інноваційні методи і технології навчання студентів, підвищує рейтинг університету, дозволяє отримати додатковий дохід, сприяє розвитку освітнього і наукового потенціалу, розвиває міжнародне співробітництво в освітній і науковій сферах.

Ступінь інтерналізації вузу визначається наявністю міжнародних освітніх програм і програм акредитованих зарубіжними організаціями, наявністю курсів і програм , що реалізуються іноземними мовами.

Вигоди від розробки та реалізації програм подвійних дипломів полягають у тому, що вони створюють «точки зростання» у ЗВО, трансформуючи діяльність університету в цілому; формують загальноєвропейське розуміння якості освіти; сприяють розвитку інфраструктури університету (кампус, бібліотека, лабораторії) та компетенцій викладацького та адміністративного персоналу; сприяють модернізації навчальної та дослідницької роботи; сприяють розширенню знань і умінь студентів і можливостей освоєння студентами

міжнародних компетенцій, а також несуть в собі так званий «брендинговий ефект» для вузу.

Співпраця із зарубіжними вузами в рамках міжнародних освітніх програм дозволяє сформувати нові компетенції у студентів і викладачів, сприяє впровадженню інноваційних освітніх технологій в навчальний процес, а затребуваність випускників програми на ринку праці свідчить про її ефективність та успіх.

Література:

1. Аксенова Н.М., Муравьева А.А., Олейникова О.Н. Интернационализация, международная интеграция и сотрудничество в области профессионального образования и обучения. М.: Логос, 2012. 120 с.
2. Болонский процес и система образования Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://gendocs.ru/v35099...>
3. Небава М. І. «Подвійний диплом» – програма студентського майбутнього / Часопис ВНТУ «Імпульс». – 2013. – № 1(726). – С. 6-7.

ГЛЕБОВА Наталя Іванівна

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД НАУКОВЦІВ ЯК ЗАПОРУКА ЗАСНУВАННЯ НОВОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

Маючи вигідне економіко-географічне розташування, що обумовлює можливість успішного розвитку морських галузей, які традиційно забезпечували високі соціальні стандарти добробуту населення і соціокультурного розвитку морських регіонів, що обумовлює можливість успішного розвитку морських галузей, в силу низки причин Україна далеко не повною мірою використовує свою конкурентну перевагу морської держави. Крім того, Україна є однією з п'яти основних держав, що забезпечують світовий ринок праці високопрофесійними морськими кадрами, що дає підстави віднести їх у соціологічному вимірі до носіїв чітко визначених світоглядно-ціннісних, соціально-професійних, ментальних, комунікативних маркерів професійної групи, однак у вітчизняній науці були практично відсутні щодо цієї страти належні напрацювання.

В світовій літературі набуває все більшого застосування й популярності термін «морська соціологія» (від англ. Maritime sociology або marine sociology), а саме, в соціологічній польській літературі цілковитого визнання й схвалення, сприймаючись дослідниками поряд з такими термінами, як «морська медицина» або «морська психологія». Дотримання цілісності підходу методом виокремлення «морської тематики» в субдисципліну соціологічної науки, попри всі труднощі й методологічні ризики, пов'язані з різномірністю досліджуваних аспектів «людини моря», засвідчує поступове виокремлення з широкого спектру міждисциплінарних досліджень саме фахової морської компоненти соціокультурного характеру [2]. Соціологічне розмежування предметного поля досліджуваних проблем засвідчує різномірність підходів і різноманіття сфер фахівців водного транспорту (зокрема, безпосередньо пов'язаних з морським транспортом професій), певні проблеми з визначенням предмета морської соціології та різні ракурси висвітлення проблем безпосередньо «людини моря» (seafarers), морської спільноти (seafaring communities), особливостей життя та роботи на морі, особливостей середовищ, соціальних проблем зайнятості людей моря, виробничих відносин в умовах тривалих плавань тощо.

Підставою для такого виокремлення, на думку дослідників, є глибинна специфіка усталення в соціальних характеристиках професійних прошарків і спільнот, орієнтованих на професійну діяльність на морі, не тільки ментального чинника їхньої соціальної свідомості, а утворення цілісного стрижня цього особливого типу соціальності та психологічної культури особистості, що продукується історично специфікою виховання й професіоналізації зазначеної фахової групи [5].

Польський дослідник, піонер в уживанні терміна «соціологія людей моря», А. Matejko, одним з перших звернувши увагу на потребу досліджень соціальних спільнот, члени яких працюють і живуть на морі [4], підставою для виокремлення вважає те, що глибинна специфіка базових характеристик найбезпосереднішим чином стосується усталення в соціальних характеристиках професійних прошарків і спільнот, орієнтованих на професійну діяльність у морі, – не тільки ментального чинника їх соціальної свідомості, а й утворення цілісного стрижня цього особливого типу соціальності та психологічної культури особистості, що

історично продукується специфікою виховання та професіоналізації вказаної професійної групи [5].

Згідно з визначенням, ще одного польського дослідника, Л. Янушевського, фахівці водного транспорту (моряки) відрізняються від інших соціально-професійних категорій морського господарства (економіки) як об'єктивними критеріями професійної діяльності, так і суб'єктивними (ментальними) характеристиками [3] у вузькому визначенні «людей моря».

Завдяки польським дослідникам, ми мали можливість у наших дослідженнях (морського спрямування), застосовувати, досить незвичної для вітчизняної соціології категорії, як соціальна «морська субкультура» [1], власне маючи на меті типологію та узагальнення широких соціальних характеристик галузевого фахівця засобами «морської соціології». Розроблення соціологічних аспектів вивчення проблем української морської професійної спільноти з урахуванням чинника сучасної української «людини моря» в його найширшому соціокультурному значенні, допоможе спрогнозувати тенденції й найближчі перспективи розвитку України як морської спільноти, а також ефективно використати отримані знання в соціальних проектах і практиках.

Література:

1. Глебова Н.І. Засади дослідження соціокультурного феномену «Людина моря» в контексті соціологічних практик Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія, 2016. С. 54–67.
2. Janiszewski L., Sosnowski A. Socjologia morska – jej przedmiot i funkcje. Studia Socjologiczne. 1983. № 3. S. 35–59.
3. Janiszewski L. Socjologiczne badania nad ludźmi morza. Studia Socjologiczne. 1971. № 4. S. 123–147.
4. Matejko A. Przydatność prakseologicznej aparatury pojęciowej dla poszczególnych dyscyplin naukowych: praca zbiorowa / T. Kotarbiński et al. Wrocław: Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1964. S. 61–124.
5. Matejko A. Socjologia ludzi morska. Tygodnik Morski. 1964. № 34. S. 36.

ГОЛЄВА Марія Сергіївна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Сьогодні існує нагальна потреба в новому осмисленні стану і завдань професійної підготовки фахівців у всіх галузях економіки і соціальної сфери, адже освіта, кваліфікація та майстерність зайнятих у процесі соціального виробництва людей безпосередньо впливають на темпи формування як матеріальних, так і духовних цінностей суспільства. Пріоритетним завданням професійної підготовки менеджера на сучасному етапі є пошук різних шляхів, спрямованих на підготовку всебічно розвинених, високопрофесійних фахівців, які наділені загальнолюдськими і національними цінностями, психологічно і професійно готові до виконання службових обов'язків при будь-яких життєвих обставинах.

На наш погляд, компетентність – це ситуативна категорія, яка виражається в готовності до здійснення певної діяльності в конкретних професійних (проблемних) ситуаціях. Тобто, та оціночна категорія, яка характеризує людину як суб'єкта професійної діяльності, здатного вирішувати завдання, які стосуються його компетентності.

Чому ж у професійній діяльності менеджера таку важливу роль відіграє його компетентність? Відповідь на це запитання очевидна. На сьогодні ринок праці пов'язаний з неперервним навчанням. Тому, протягом короткого терміну, актуальною стає необхідність засвоювати певні конкретні навички та відповідні знання. Володіння ними полегшить пошук гідного місця роботи людині.

Відповідно, професійна компетентність менеджера є інтегрованим показником його теоретичної і практичної готовності до виконання професійної діяльності, пов'язаної з вихованням і навчанням іншої людини.

У структурі професійної компетентності менеджера вчені виділяють певні складові:

1. Когнітивна – система професійно необхідних знань і умінь;
2. Операційна – способи вдосконалення та оновлення знань і умінь;
3. Саморегуляція – психологічна, конфліктна компетентності, самооцінка.

Проблема формування професійної компетентності менеджера актуальна і викликає певний інтерес з боку науковців не лише в Україні. Польський вчений професор Малгожата

Адамска-Худзінська досліджує досить актуальну та цікаву тему на сьогоднішній день – управління віком. Хоча здебільшого автор розглядає компетентності з точки зору професійного досвіду, але в цій темі багато уваги приділяється використанню людського капіталу людей різного віку, і серед чинників – передача цього досвіду молодшим співробітникам, що є також одним із механізмів розвитку професійних компетентностей керівників [1, с. 338].

Збагачення професійних знань, накопичення досвіду і розвиток компетентностей у організаціях у різноманітних за віком середовищах є можливим у результаті поєднання знання і компетентностей зрілих у віковому та професійному відношенні співробітників, пов'язаних з обміном «таємниць професії», і знань молодих працівників, які мають, наприклад, знання у сфері сучасних технологій. За таких умов Малгожата Адамска-Худзінська важливу роль відводить уведенню в організації програм наставництва. Таким чином, спостерігається цікавий феномен, коли досвідчені співробітники можуть бути як підопічними, так і наставниками. Виконуючи роль наставників, вони можуть застосовувати результати своєї багаторічної роботи і зробити значний внесок розвитку ринку праці. Звичайно, що таке ставлення до старших колег у організаціях сприяє їх соціальному захисту. Адже вік людини є визначальним фактором дискримінації на сучасному ринку праці, що спостерігається і в Україні, і в Польщі. А це, в свою чергу, створює більше шансів на прийняття ефективніших рішень та удосконалення ключових компетентностей і підвищення адаптивності до мінливого сучасного світу [1, с. 339].

Таким чином, професійна компетентність є важливим аспектом самореалізації менеджера і визначальним фактором, від якого залежить успіх реалізації соціальних, пізнавальних та інших значущих функцій. Необхідними складовими самореалізації менеджерів виступають мотиви професійної і соціальної діяльності, які характеризують їх реальні погляди, переконання, визначають ступінь самоактуалізації. Але потрібно пам'ятати, що рівень професійної компетентності менеджера, залежить не лише від рівня формування всіх її складових, а й визначається зрілістю людини у професійній діяльності, у професійному спілкуванні, у становленні особистості професіонала як індивідуальності. Тобто забезпечує менеджеру ефективне функціонування як суб'єкта-професіонала в системі «людина-людина».

Література:

1. Адамска-Худзінська М. Управління віком та використання людського капіталу на підприємстві. Соціальна нерівність та економічні зростання. 2016. №46. С. 338–339.

ДЕМЧЕНКО Алла Вікторівна

СПІЛЬНИЙ АБСУРДНИЙ ПРОСТІР У П'ЄСАХ НЕДИ НЕЖДАНОЇ «ТОЙ, ЩО ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ» ТА АНДЖЕЯ СТАСЮКА «ЧЕКАЮЧИ НА ТУРКА»

Значення сучасної європейської драматургії важко переоцінити. Драматургічний діалог між Україною та Польщею увиразнює та збагачує культурний простір обох країн. Тому варто розглядати п'єси української драматургині Неди Нежданої та польського письменника Анджея Стасюка у спільній мистецькій системі координат, враховуючи історичні реалії обох країн, індивідуальний стиль авторів, акцентуючи увагу на типологічних збігах та інтертекстуальності художніх текстів.

Виокремимо один із аспектів, що об'єднує п'єси Неди Нежданої «Той, що відчиняє двері» (2005) та Анджея Стасюка «Чекаючи на турка» (2009). Досвід драми абсурду яскраво втілено у чорній комедії Неди Нежданої та трагікомедії Анджея Стасюка. За культурний орієнтир митці обирають абсурдистську драму С. Беккета «Чекаючи на Годо». Беккетівські мотиви оприявнюються яскравіше у п'єсі «Чекаючи на турка»: назва твору, композиція, відсутність причинно-наслідкових зв'язків тощо. Однак А. Стасюк імпровізує, подає власну версію фіналу драми. У чорній комедії «Той, що відчиняє двері» віднаходимо риси драми абсурду на мотивному рівні: абсурдні ситуації, беззмістовні діалоги, страх існування дійових осіб.

Обидві драми проєктують для реципієнта національні проблеми, фокусуючи увагу на основній ідеї – втрата віри та впевненості в майбутньому повністю позбавляє людей права вибору, а відтак – свободи. Герої, які втратили почуття власної гідності, не можуть бути

носіями ідей, нівелюють або повністю втрачають свою ідентичність.

Для драми абсурду характерний обмежений простір. Дія п'єси Неди Нежданої «Той, що відчиняє двері» відбувається у кімнаті моргу, що асоціюється з місцем переходу між світами. У драмі А. Стасюка «Чекаючи на турка» – на кордоні, точніше, на колишньому кордоні. Це перехід, межа між минулим та сьогоденням.

Герої п'єси С. Беккета Владімір та Естрагон чекають на Ґодо для отримання надії та розуміння смислу життя. Подібну поведінку спостерігаємо і в героїнь Віри та Віки («Той, що відчиняє двері»), котрі загрузли у побутових проблемах та зосередились на власних невдачах. Вони чекають, що хтось відчинить їм двері моргу, а у фіналі: «(Дві жінки притиснулися одна до одної посеред сцени. Двері залишаються відчиненими навстіж. Характер світла з цих дверей – різний, це різні світи. Ілюзія сильного протягу. Жінки завмирають у невідомості. Повільно гасне світло)» [1].

Герої Едек та Патрик («Чекаючи на турка») символізують конфлікт старого і нового світогляду. Всі чекають турка, котрий викупив землі на колишньому польсько-словацькому кордоні. Зникнення кордонів у шенгенській зоні не спричинило, на жаль, появу нового вільного світогляду у людей:

«Патрик. Мова йде про зміни... на краще.

Едек. А де це сказано, що зміни на краще? А може хтось не хоче ніяких змін? Має право хтось не хотіти? Питаю тебе, юначе, котрий так за ту свободу стоїть? Має право хтось не хотіти змін? « [2, с.296].

У п'єсі А. Стасюка герої таки дочекались «свого Ґодо»: турок (точніше – туркєня Саламіна) приходить, пропонуючи ефемерний і зовсім неконструктивний порятунк. У вільній шенгенській зоні планується побудувати парк розваг «Прикордонний перехід у давній Східній Європі». Герої драми не прагнуть змін, тому гине Патрик, який прагне свободи, проте втратив свою національну ідентифікацію, охороняючи фактично не кордон Батьківщини, а турецьку землю.

В абсурдному світі і поведінка героїв невмотивована та абсурдна. Обидві драми мають відкритий фінал, проблемну розв'язку, примітивні та алогічні діалоги, збіднені психологічно характери, обмежений хронотоп, банальні ситуації. Саме це типологічно зближує аналізовані п'єси української мисткині Неди Нежданої та польського автора Анджея Стасюка.

Література:

1. Неждана Неда. Той, що відчиняє двері [Електронний ресурс] / Неда Неждана. – Режим доступу: <http://kurbas.org.ua/dramlab/neda/toischovidchyniaie.pdf> (дата останнього доступу 02.05.2020).
2. Стасюк А. Чекаючи на турка /Анджей Стасюк // Сповідь після зламу, Антологія сучасної польської драматургії. – К.: Темпора, 2014. – С. 275-308.

ДЗЮБИНСЬКА Софія Михайлівна

АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Інформатизація суспільства вимагає від особистості зосередження на тій частині роботи, котра потребує творчого підходу, інша як то: пошук, збір, зберігання, переробка інформації повинна бути покладена на обчислювальну техніку. Саме це й передбачає автоматизоване робоче місце [1].

Сучасне тлумачення автоматизованого робочого місця (АРМ) можна визначити як сукупність інформаційно-програмно-технічних ресурсів опрацювання даних, що забезпечують кінцевому користувачеві автоматизацію управлінських функцій у конкретній предметній області [2]. Реалізується АРМ засобами ІТ шляхом спільної роботи персоналу і комплексу технічних засобів.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та вивчення передового досвіду свідчить у своїй більшості про відсутність АРМ соціального працівника. Отже, актуальність та нагальність даного питання незаперечна. Вважаємо, що одним із шляхів мобілізації роботи соціального працівника саме і виступає створення АРМ відповідно до запитів і потреб, а також умов, які відповідали ефективному впровадженню та роботи соціального працівника з АРМ.

Шлях до становлення ефективного АРМ соціального працівника може бути довгим і складним, але в кінцевому підсумку він може принести користь не тільки безпосередньо соціальному працівникові, а й всім з ким працює.

Створення АРМ соціального працівника забезпечить доступ до електронної бази даних соціальних інститутів; міністерств та відповідних відомств. Висока надійність, просте технічне обслуговування і невисокі вимоги до умов експлуатації дозволяють більш гнучко підходити до професійної діяльності. Таким чином АРМ як інструмент для раціоналізації й інтенсифікації діяльності соціального працівника, створюється для забезпечення виконання певної групи функцій, що дає змогу вивільнити фахівцю більше часу для креативної роботи та автоматизувати канцелярську [3]. Інакше кажучи АРМ допомагає скоротити витрати часу та інших ресурсів у наданні послуг клієнтам, їх консультуванні, супроводу та ін.

Як висновок можна зазначити, що в процесі організації АРМ соціального працівника повинні бути враховані індивідуальні потреби кожного фахівця, оскільки його ефективна організація дозволить автоматизувати власну роботу, а саме: систематизувати документацію, здійснювати облік відомостей тих категорій людей, з якими працює, виконувати якісно й швидко звіти, вести облік успішності й відвідуваності клієнтів, які потребують допомоги, планувати свою діяльність тощо.

Література:

1. Гончаренко А.П. Каретнікова А.Ф. Автоматизована інформаційна система реєстрації, пошуку й аналізу науково-технічних заходів. Науково-практичний інформ. журн. К., 2011. №3. С. 26.
2. Федорович П.П. Автоматизоване робоче місце економіста (навчально-методичний посібник для студентів всіх форм навчання спеціальності «Економіка підприємства»). Тернопіль, 2009. 104 с.
3. Домбровський З.І. Автоматизоване робоче місце менеджера» (Конспект лекцій). Тернопіль, 2006. 35 с.

ДУБРОВІНА Оксана Валеріївна, ГОРБАТЮК Тарас Віталійович ДІАЛОГ КУЛЬТУР В ФІЛОСОФІЇ В.С. БІБЛЕРА

Діалог культур, діалог на грані культур найчастіше має непростий характер, але необхідність його появи та повноцінного розгортання настільки гостро стоїть у сучасному світі, що потребує ретельного дослідження цього питання. «... діалог – це саме смисл, але смисл, що переступає власні межі або відкриває для себе необхідність іншого смислу» [1, 12] – таке визначення діалогові дає наш сучасний вітчизняний дослідник В.А.Малахов. М.Бубер, Ф.Розенцвайг, М.Бахтін, Е.Левінас, Г.Батищев, В.Біблер та інші мислителі доклали серйозних зусиль до постановки проблеми діалогу, її розробки й осмислення. В даних тезах мова піде про дослідження В.С. Біблера в яких важливе місце займає саме діалог культур.

Біблер вказував на існування двох типів «історичної спадковості». Один тип – це шлях сходження по сходах прогресу, де є подолані, залишені позаду східці. Це шлях, на думку Біблера, освіти, цивілізації. За таким схематизмом іде й наука (в значенні єдино всезагального, всеохоплюючого визначення діяльності нашого розуму).

Інший же тип історичної спадковості, за образним висловом Біблера, здійснюється за схематизмом драматичного твору, це шлях культури. Це означає, якщо продовжувати порівнювання цієї схеми спадковості з розгортанням драматичного твору, що кожен новий персонаж (під ним Біблер розумів нові твори мистецтва, нового автора, нову епоху і таке інше), з'явившись на сцені, не «знімає» попередніх персонажів, а «...виявляє, актуалізує, навіть вперше формує нові властивості й устремління в персонажах, що раніше вийшли на сцену...» [2, 33]. Біблер вказує на таке своєрідне одночасне буття персонажів, їх внутрішнє перекликання, взаєморозвиток у загальному поліфонічному звучанні культури. Отже, і мистецтво, і філософія, і моральність, і навіть наука (як «...різноосмисленість різних наукових парадигм, ... не узагальнення, але спілкування різних форм розуміння...» [2, 35]), розвиваються за схематизмом драматичного твору.

В результаті, один із основних висновків Біблера звучить так: «... культура здатна жити й розвиватися (як культура) тільки на грані культур, в одночасності, в діалозі з іншими цілісними, замкненими «на собі», на вихід за свої межі, культурами. Зрештою діючими особами виявляються окремі культури, актуалізовані у відповідь на запитання іншої культури,

які живуть тільки у зверненості до цієї іншої культури « [2, 36].

Наступний важливий момент полягає у тому, що концепція діалогу культур Біблера тісно пов'язана із особливим трактуванням її автором понять «культура» і «твір».

Культура для Біблера – це духовний світ людини, відокремлений від неї і «трансльований у твір й здатний існувати» після її смерті у житті інших людей, у наступні епохи. Окрім того Біблер пропонує й інші розуміння поняття «культура», завдяки яким його концепція стає більш глибокою, цілісною. По-перше, він характеризує особистість як неповторну культуру, по-друге, представляє також культуру в історичному плані (т. б. існування епох, як культур минулого, теперішнього і майбутнього), і, по-третє, під культурою розуміє самі феномени культури (мистецтво, філософію та інше), тобто ці сфери зображуються Біблером як культура в культурі.

Діалог культур уможливорюється через твір. Під твором мислитель розуміє відсторонене від людини її власне буття та обов'язково адресоване Іншому. Діалог «на основі» твору породжує дещо нове. Таким чином твір – це «застигла й потенційна форма початку буття» [2].

Отже, слід зазначити, що, по-перше, діалог, який здійснюється як усередині окремої культури, так і між культурами, – це природне явище, необхідна умова для життя культури. По-друге, спираючись на біблерівську концепцію можемо сказати, що діалогічний стан буття культури можна вважати однією з передумов, а також особливістю культуротворчості. Діалог здатен створити умови для появи нових можливостей прийняття інаковості й співтворення сенсів на межі культур.

Література:

1. Малахов В.А. Етика спілкування: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2006. – 400 с.
2. Біблер В.С. Культура. Диалог культур (Опыт определения) // Вопросы философии. – 1989. – №6. – С. 31-42.

ЄРМАКОВ Георгій Сергійович

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЇХ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Історіографія українсько-польських відносин вказує нам на те, що домінантною цих взаємин була недовіра та напруженість, а часто навіть ворожість та агресія. Логічним є те, що історія взаємин цих народів відбивається на сучасному стані відношення один до одного.

Спільне польсько-українське минуле не було ні виключно академічним питанням, ані простим предметом у політичному діалозі з перших днів двосторонніх відносин. Попри виразну волю політичних еліт до примирення, стосунки незалежних держав починалися у ситуації дуже низького рівня симпатії поляків до українців.

В останні кілька років польська політика щодо України іде шляхом своєрідної «двовекторності»: з гарячим конфліктом навколо інтерпретацій минулого (у польському варіанті – навколо визнання/ невизнання історичної правди) та існує доволі інтенсивна і продуктивна співпраця з питань безпеки та політичних питань, яка дозволяє політикам та дипломатам регулярно говорити про високу якість двосторонніх відносин.

З 2015-2016рр. інтерпретації історії зайняли центральне місце в двосторонніх відносинах.

Позицію сучасної польської влади щодо історичного виміру стосунків з Україною можна охарактеризувати наступним чином. На концептуальному рівні постулюється перехід від відносності й багатовимірності історичного знання до пошуку об'єктивної «правди», яку можна дізнатися і кодифікувати. Така зафіксована в законодавчих актах «правда» полягає в тому, що на Волині у 1943 р. відбувся геноцид польського населення, за який відповідальна злочинна організація ОУН-УПА, відтак інші трактування чи нюансування вважаються релятивізацією жакливого злочину, і з 2018 р. подібне всередині Польщі вважається карним злочином. Максимально загострюючи риторику, деякі автори вживають термін «волинський негационізм», проводячи прямі паралелі з Голокостом.

Польська політика щодо примирення трактується як певна стратегічна пауза, вияв терплячості польської сторони, допоки Україна дозріє покаятися за свої гріхи, який не приніс результатів. Наголос робиться на тому, що Україна повинна зробити свою частину роботи

щодо чорних плям історії, визнати історичну правду та відмовитися у власній історичній політиці від будь-яких трактувань і дій, які б цій правді суперечили. Важливим елементом є принципове наполягання на асиметричності провин, відтак ініціативи з примирення, що підкреслюють спільні страждання чи провини обох сторін сприймаються як маніпулятивні. Поточна українська історична політика і Український інститут національної пам'яті, що впроваджують відмінні дискурси, сприймаються як антипольські, і стосунки з ними більш ніж напружені. Окрім того у Польщі прийняття в Україні у 2015 році ряду законів, що стосувалися питань історичної пам'яті, часто згадується як причина зміни підходів, хоча судячи з динаміки розвитку ситуації, воно було радше каталізатором змін.

Попри те, що ядро конфлікту в галузі історичної політики сконцентроване на чіткому і вузькому трагічному епізоді двосторонніх відносин, а саме Волинській трагедії, її винуватцях та призвідниках та наразі найгострішому питанню дозволів на ексгумаційні роботи, його перебіг засвідчує тенденцію до розширення як часових, так і тематичних рамок, починаючи зі змін до закону про ППН, де говориться про злочини українських націоналістів з 1925 по 1950 роки, з розширенням на польсько-українську війну 1918-1920 років та стосунки у міжвоєнний період (суперечка навколо терміну «окупація» та поновне відкриття справи Личаківського цвинтаря), епізоду з пам'ятною таблицею на Верецькому перевалі та ін. Логіка розвитку подій підказує, що варто очікувати подальшого розмивання часових та тематичних рамок конфліктних питань навколо історії.

Однак питання що переважить: незгоди щодо історичної політики підважать двосторонню співпрацю, чи навпаки обсяг та інтенсивність двосторонньої співпраці зведе історичні незгоди на маргінес, залишається відкритим.

Література:

1. Polska i Ukraina w nowej Europie: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej. – Warszawa (16– 17 listopada 1992 r.). – Warszawa : PISM 1993. – 132 s.
2. Україна – Польща: важкі питання. Матеріали міжнародних семінарів істориків «Українсько-польські відносини в 1918-1947 роках». – Т. 1–11. Варшава: Світовий союз воїнів Армії Крайової; Об'єднання українців Польщі, 1998 – 2009.

ЖГУТ Олег Аатолійович

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Світ на порозі XXI століття переживає інтенсивний розвиток інтеграційних процесів постіндустріального суспільства, яке потребує відповідної форми регіональної політичної та економічної організації. Сучасні демократичні тенденції вимагають від громадянина не лише політичної активності, а й усвідомлення власної ролі та значення в житті суспільства, а також конкретних дій відповідно до власних переконань і цінностей.

Одним із пріоритетів стратегічного розвитку України визнано інтеграцію нашої держави до Європейського співтовариства. За перспективною Програмою розвитку, яка розрахована на десять років, Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС і зробити їх відповідними загальноєвропейським вимогам. Європейський вибір України зумовлений її геополітичним положенням і спільною історією формування та розвитку європейської культури. На думку Дж.Річі та Дж. Санз «європейський вимір» включає знання традицій, культури, мови та економічного розвитку інших європейських країн, але основний аспект полягає в тому, яким чином всі ці елементи створюють можливості для розуміння інших європейців і нас самих»[1, 146]. Сучасна школа має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання в європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя й навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації та захисту своїх прав. Дуалістичний характер будь-якої національної освіти полягає, з одного боку, у збереженні доброго, міцного коріння національної культури, з іншого – в адекватному оновленні, спрямованому на підготовку особистості до життя в динамічному, взаємозалежному

світі. Для сучасної загальноосвітньої школи України, яка переживає ґрунтовне реформування, це може знайти своє відображення в поновленні стандартів змісту освіти національного та загальноєвропейського компонентів з урахуванням тенденції європейського та світового розвитку. Наразі європеїзація України формує нові виклики, які обумовлюють необхідність подальших кардинальних трансформацій національної освіти у напрямі її гармонізації з європейськими стандартами. І НУШ, і Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» насамперед, зорієнтовані та покликані формувати європейськобазований простір національної освіти. І це реальні інструменти, які допоможуть втілити реформу освіти. Серед пріоритетних цілей визначаються наступні. Глобалізація освіти – уніфікація системи освіти, мінімізація відмінностей національної системи від європейської. Одним із прикладів уніфікації національної системи в сучасній реформі є перехід на 12-річну систему навчання. Гуманізація освіти націлена на повагу до особистості вихованця, формування у нього самостійності, найповніше розкриває освітні потреби та інтереси учнів. Адже метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання та соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, має прагнення до самовдосконалення й навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності (Закон України «Про освіту»). Важливим елементом є запровадження компетентнісного підходу. Ключові компетентності варто розуміти як такі, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх упродовж усього життя. Беззаперечно, важливою є інтеграція змісту освіти, яка сприяє гармонійному розвитку особистості, розвитку системного мислення, дає можливість зменшити кількість обов'язкових предметів, підвищує науковий рівень навчання, водночас вимагає від учителя високої педагогічної майстерності та відповідної підготовки. Тут необхідною є розробка і запровадження інтегрованих предметів, курсів, інтегрованих предметних галузей. Розгортання європейського виміру на шкільному рівні вбачається у процесі викладання відповідних шкільних дисциплін; наданні інформації європейського характеру, розвитку інформаційних центрів; організації обміну вчителями, учнями, участі у програмах ЄС.

У зв'язку з актуальністю питання про необхідність оновлення форм і методів шкільної освіти відповідно до вимог часу, нових освітніх стандартів і враховуючи дедалі більш жорсткі вимоги ринку праці, нагальною стає проблема формування активного життєвого самовизначення сучасної молодшої людини, її здатності до побудови власної життєвої траєкторії. Для реалізації цього завдання необхідно: забезпечити формування поняття європейського виміру за рахунок трансляції основних ідей та цінностей європейського суспільства як необхідного елемента європейської інтеграції; озброїти вчителів технологією створення умов для розвитку в особистості ціннісних орієнтацій та вмінь, необхідних для життєдіяльності в сучасному європейському співтоваристві; широко впроваджувати нові інтерактивні форми навчання, інформаційні та комунікаційні технології. Адже нові виклики освіти, дистанційного навчання в умовах карантину, довели нам необхідність оволодіння такими навичками та вміннями, і, насамперед, самими педагогами. На думку М. Фуллана, саме вчителі є носіями змін в освіті, а постійне професійне навчання та зростання вчителів є першочерговою умовою досягнення результативності та успішності у проведенні реформ [3, с. 114]. Саме підтримка вчителів, як ключових учасників процесу, покликана зумовити суттєву, структурну переробку системи, а отже, у кінцевому варіанті – системні трансформаційні процеси в освіті. Для практичної реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію необхідно поширювати в суспільстві просвітницьку діяльність, створити відповідні освітні проекти і програми, розробити та запровадити в середніх загальноосвітніх закладах курс «Європейські студії», який підготує молоде покоління до повноцінного існування в європейському просторі. Важливими умовами демократичного суспільства є громадянська освіченість, компетентність, виховання поваги до прав людини, толерантності, уміння знаходити компроміси. Необхідно, щоб громадяни знали свої права та обов'язки, дотримувалися закону, мислили критично й незалежно. Безумовно, будь-які трансформації є

стресом. Однак, все ж зупинятись нам не слід, варто продовжувати шукати нових можливостей та використовувати будь-яку ситуацію для розробки нових проектів та втілення перспективних ідей і задумів.

Література

1. Тенденції реформування загальної середньої освіти у країнах ЄС: монографія (ч.1) / за ред. Н.М. Лавриченко – Педагогічна думка, 2008. – 146 с.
2. Кобернік Н. Кузьмина та ін. Інформаційний бюлетень Проекту МФ «Відродження», «Навчальний курс «Європейські студії для шкіл»
3. Фуллан М. Сили змін. Вимірювання глибини освітніх реформ / Майкл Фуллан ; пер. з англ. Г. Шиян, Р. Шиян. – Львів : Літопис, 2000. – 269 с.

ЖУРАВСЬКА Ніна Станіславівна

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Найгостріше необхідність тісних контактів виявляється в науковій сфері, адже: на її базі в нинішній цивілізації будується система освіти. Контакти наукових шкіл, учених, викладачів повинні налагоджуватися не тільки на зовнішньому рівні дискусій, обміну інформацією, вони потребують глибокої кооперації, вбудованої у зміст, методи, технології, в систему управління освітою.

За даними останніх досліджень, реформи освіти 60-80-х років ХХ ст. широкою хвилею прокотилися країнами Європи і США й мали на меті модернізувати управління освітньою системою [1]. Соціально-психологічними функціями управління освітнім закладом, на думку дослідників, є: цільова орієнтація колективу та його організація; професійне удосконалення, політичне виховання, згуртованість і ставлення до інвалідів [2, с. 333–339]. Зважаючи на системні реформи у 90-ті роки, Польща поставила на децентралізацію із домінуючою позицією територіального самоврядування. Про це свідчить, зокрема, передача одиницям самоврядування двох ключових повноважень: права ліквідувати школи і відкривати нові освітні заклади, а також права на визначення бюджетів шкіл. Варто також додати, що в польській системі освіти школи, підпорядковані територіальному самоврядуванню, не мають статусу юридичної особи і формально є частиною комунального господарства. Характер процесу децентралізації освіти у Польщі пов'язаний значною мірою зі ставленням до реформ у сфері децентралізації як до знаряддя демократизації держави, зокрема, демократизації освіти [4]. Хоча процес передачі шкіл самоврядуванню тривав значно довше, ніж це спочатку планували реформатори, однак на даний час практично вся публічна освіта у Польщі підлягає виконавчим органам громад (гмін) і районів (повітів).

Інституційні рішення, прийняті у процесі децентралізації освіти у Польщі, є результатом взаємного впливу багатьох чинників. З одного боку, реформатори були рішуче налаштовані збудувати міцне територіальне самоврядування і передати йому якомога ширші повноваження. З цієї причини органам самоврядування на рівні громади було надано доволі значні повноваження і забезпечено сталі доходи для їхніх бюджетів [3]. Це дозволило гмінам ефективно діяти у ролі модернізаторів місцевої освіти і безсумнівно надало ваги децентралізаційній реформі в очах громадян. Відкладення обов'язкової передачі громадам початкових шкіл, хоча це й сповільнило процес реформ, але водночас дало гмінам час на організаційне зміцнення, кращу підготовку до цього складного і соціально чутливого завдання. Свою роль відіграла також сильна позиція вчительських профспілок, які протягом всього періоду трансформації були здатні представляти середовище у прямих розмовах із центральним урядом, особливо завдяки своєму представництву у парламенті. Незалежно велися переговори на рівні гмін-повіт щодо місцевих справ, що стосувалися конкретних освітніх закладів. Що цікаво, позитивний досвід початкових шкіл, якими управляли гміни, дозволив передати початкові школи повітам вже без відставання від урядового плану.

У дослідженнях європейських учених зазначено, що у вузькому розумінні поняття «освітня реформа» як «нова форма» означає процес політико-адміністративних змін, що ініціюється «згори» і передбачає здійснення певного кола структурних перетворень на різних рівнях освітньої системи, що можуть мати як частковий, так і радикальний характер. У такому значенні його використовує для аналізу політичного виміру змін Д. Хопкінс у праці «Розуміння

мереж для новин у політиці і практиці» [1, с. 67–68]. У широкому розумінні поняття «освітня реформа» означає процес політико-адміністративних, педагогічних та суспільних змін, що передбачає здійснення значної кількості перетворень освітньої системи в цілому та кожного освітнього закладу зокрема, ініціюється та поширюється як «згори вниз» (політико-адміністративний процес), так і «знизу вгору» (освітній процес), ураховує взаємні впливи чинників «із середини» та «ззовні» (соціальний процес), містить як структурний (організаційний), так і культурний (функціональний, освітній) аспекти. Саме таке розуміння сутності освітньої реформи знаходимо в працях Е. Харгрівса [1] та інших дослідників.

Отож до необхідності узгоджених дій спонукає та обставина, що національні системи освіти, зокрема України, потребують широкомасштабної реконструкції, модернізації. Очевидно, що таке узгодження повинне охоплювати як зміст, методи інновацій в управлінні освітою, так і темпи їх просування.

Література:

1. Журавська Н.С. Методологія проектування інтерактивних курсів на основі європейського досвіду. Київ : Вид. центр. НАУ, 2010. 143 с.
2. Ящук С. П. Формування професійно-правової компетентності студентів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія. 2016. № 253. С. 333–339.
3. Herbst M. Finansowanie oświaty, Biblioteczka Oświaty Samorządowej tom 3, Wydawnictwo ICM UW, Warszawa 2012.
4. Herbst M. Decentralizacja oświaty, Biblioteczka Oświaty Samorządowej tom 7, Wydawnictwo ICM UW, Warszawa 2012.

ЗОЗУЛЕВИЧ Вікторія Юріївна

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Акт про незалежність, проголошений 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України, а потім Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. створили на карті світу нову європейську державу – Україну. Перед новоствореною державою постало завдання – виховати таких людей, для яких, як сказано в «Концепції національного виховання», вірність Україні повинна стати невід’ємною ознакою національно свідомого громадянина.

Особливості сучасного світу роблять розвиток патріотичного виховання важливою складовою внутрішньої політики держави. Вважається, що однією з його основних умов є наявність у громадян відчуття любові та поваги до своєї Батьківщини, її культури, традицій. В Україні через події останніх років на сході країни виявляється необхідність підняття рівня патріотизму серед молоді для захисту себе, свого народу, країни. Вивчення зарубіжного досвіду патріотичного виховання стає в цьому контексті актуальним та своєчасним.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати спільне і специфічне в патріотичному вихованні студентів вищих аграрних навчальних закладів України та Польщі, виявити провідні тенденції патріотичного виховання студентської молоді в Україні та Польщі.

Питання національно-патріотичного виховання молоді розглядаються в працях таких вчених як В. Бакуменко, Т. Безверха, В. Кременя, В. Трощинського та інших. Теоретико-методичні засади системи військового виховання в Україні, зокрема військовопатріотичного виховання досліджують Я. Зорій, І. Колодій, Р. Макаров та ін. Особливості зарубіжної педагогіки розкрито в працях О. Джуринського, М. Лещенка, М. Тадеєва та ін. В зарубіжній науковій літературі теорія та практика громадянського виховання населення спирається на праці Дж. Бадетса, С. Фільда, Дж. Маршалла, І. Фрейзера, А. Харнетта тощо.

Зауважимо, що різні країни світу по-різному здійснюють патріотичне виховання молоді залежно від ступеня участі держави в цьому процесі. Проблема патріотизму, любові та поваги до Батьківщини для Польщі є не менш вагомою, і так само певною мірою віковою, як і для України. У цілому проблема формування виховання, за твердженням польської вченої Габрієли Кобели, є і буде основною для розвитку людства. За твердженням іншої польської вченої Малгожати Цзиж, формування патріотичних засад є основою для культурної та національної ідентифікації людини як такої і сприяє підготовці до життя у суспільстві. Окрім того, національно-патріотичне виховання сприяє підготовці молодого підростаючого покоління до

виконання різних соціальних ролей і формуванню взаємозв'язків з Батьківщиною. До того ж є універсальною цінністю для суспільства. Саме патріотичне виховання має поступово закладатися у людині через дидактично-виховну діяльність, бо, як відомо, патріотами не народжуються – ними стають. Водночас передача патріотизму через виховні процеси є обов'язком кожного вчителя, незалежно від віри і політичних переконань [1; 2].

Чому саме Польща, а не будь-яка інша європейська держава? По-перше, тому що наш народ впродовж декількох віків (Лівобережжя – 250, Правобережжя – 350 років, Галичина – 500 років) мав спільну з Річчю Посполитою історію.

По-друге, згідно з сучасними соціально-економічними реаліями, Польща для нас як найближчий сусід є стратегічним союзником «прориву» на Захід, бо саме вона з-поміж інших посткомуністичних країн має найбільш міцні зв'язки з розвиненими країнами Європи і Північної Америки.

По-третє, сьогодні польська школа з деяким випередженням переживає майже ті ж самі економічні, політичні та культурологічні проблеми, що й українська.

Таким чином, порівнюючи тенденції патріотичного виховання в умовах українських і польських аграрних закладів вищої освіти, спираючись на польські джерела, можна зрозуміти, що педагогічна думка Польщі вже на початку XIX століття орієнтувала студентську молодь на відродження польської держави і окремішності поляків як етносу.

Польські педагоги переконані, що якщо держава ще не зміцніла, всяка її критика негативно впливає на патріотичну позицію молоді. Педагог, як громадянин і патріот, повинен беззастережно, в позитивному плані підносити все, що її звеличує.

Спираючись на дослідження, проведені в українських і польських вищих аграрних навчальних закладах, та дані українських і польських педагогів-новаторів, нами доведено, що дійовими засобами патріотичного виховання студентів передусім є: особистість викладача, гуманітарні дисципліни, участь молоді в національних ансамблях народної творчості, екологічне і соціально-екологічне виховання. Порівняльно-співставний аналіз дозволив виявити спільне та відмінне у виборі методів і форм педагогічної діяльності у процесі формування рис громадянина і патріота в українських і польських вищих аграрних закладах освіти.

Для патріотичного виховання студентської молоді вищих аграрних закладів освіти України і Польщі характерні і відмінності, зміст яких детермінований: а) історичними особливостями розвитку України і Польщі; б) рівнем релігійності молоді; в) ігнорування в середовищі польської студентської молоді поділу народу відповідно до політичних, ідеологічних та інших уподобань і рецидивів таких уподобань в українській вищій школі; г) традиція виховання пошани до своєї держави у поляків і недостатня увага до цього в стінах українських навчальних закладів; д) ідентифікація поняття викладача з поняттям патріота в Польщі і обмеження його змісту суто професійними ознаками в українському навчальному закладі. І, нарешті, суттєвою відмінністю змісту патріотичного виховання студентів в українських і польських вищих аграрних закладах освіти є відносна національна однорідність.

Отже, огляд досвіду патріотичного виховання в Україні та Польщі свідчить про те, що кожна країна обирає ті чи інші інструменти для підвищення патріотичного духу своїх громадян залежно від ступеня втручання держави в цей процес. Патріотичне виховання молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості, сім'ї, освітніх закладів й інших соціальних інститутів спрямована на формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності і любові до Батьківщини, постійної готовності до виконання свого обов'язку із захисту національних інтересів. Головним завданням патріотичного виховання молоді виступає формування у неї позитивного ціннісного ставлення до Українського народу, Батьківщини, власної держави та нації. Тож так чи інакше, Україна під час реалізації Концепції патріотичного виховання дітей та молоді має спиратися на вже набутий досвід провідних країн світу для вибору необхідних для цього інструментів для подальшого адаптування їх до сучасних реалій та потреб.

Література:

1. Бех І. Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.– Київ, 2014. – 29 с.
2. Галус О. М., Шапошнікова Л. М. Порівняльна педагогіка: навч. посіб. Київ: Вища школа. – 2006. – 215 с.
3. Герасимчук В.І. Історія та рідна мова в патріотичному вихованні студентської молоді України і Польщі. Київ: Шлях освіти.– 2009. – 198 с.

КРАВЧЕНКО Ірина Миколаївна

СТАЖУВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЯК ОСВІТНЯ СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Одним із положень Болонської декларації є розширення мобільності студентів і викладачів з метою обміну досвідом, збагачення знаннями тощо. Саме стажування українських науково-педагогічних кадрів на базі польських ЗВО надає таку можливість, сприяє налагодженню співпраці в галузі освіти між Україною та Польщею, є одним із засобів особистісного і професійного розвитку викладачів.

Зокрема, нещодавно мали можливість пройти науково-педагогічне стажування на базі приватного університету Collegium Civitas у місті Варшава (Польща) на тему «Інтернаціоналізація вищої освіти. Нові та інноваційні методи викладання. Реалізація міжнародних освітніх проєктів в фінансовій перспективі ЄС». Під час цього заходу вдалося ознайомитися з особливостями організації освітнього процесу у даному ЗВО. На найбільш цікавих, з нашої точки зору, і вартих уваги моментах зупинимось.

Щодо викладацького складу, то прийом викладачів відбувається на конкурсній основі. Під час відбору кандидатів звертають увагу на надані рекомендаційні листи, рівень наукових досягнень або практичний досвід на виробництві. Перевагу надають не науковим ступеням і званням, а практичному досвіду. Часто запрошують практиків для проведення окремих семінарів. Це переважно бізнесмени, які мають свої фірми, виробництва, на яких у подальшому зможуть пройти практику студенти і працевлаштуватись, тому 75% викладацького складу – це сумісники. Щороку запрошують відомих лекторів із-за кордону на певний час, на семестр. Серед викладацького складу є викладачі з Гарварду, дипломати, амбасадори, колишній президент Польщі Б. Комаровський. Річне педагогічне навантаження для викладача становить не більше 540 год., для доцента – 360 год., для професорів – 120 – 180 год.

Навчальний рік триває з жовтня по серпень: I семестр – з жовтня по січень, II семестр – з березня по червень. Один семестр дорівнює 30 кредитам ЄКТС, а ось 1 кредит ЄКТС коливається в межах від 25 до 30 год. Якщо на освітній курс відведено 3 кредити ЄКТС, то викладач сам вирішує скільком годинам це буде відповідати – 75 год. чи 90 год. Однак, у будь-якому випадку лише 1/3, 30 год., буде відведено на аудиторну роботу, решта на самостійну. Заняття тривають по 45 хв. Чисельність студентів на лекціях складає до 40 осіб, на семінарських – до 15-16 осіб.

Студенти мають право вибрати кількість обов'язкових присутніх у ЗВО днів на тиждень: 2 чи 4 дні. Один день на тиждень є вільним від навчання. Це день, коли студенти працюють. Щодо вибірових дисциплін, то з кожним курсом їх кількість збільшується: від 30% на I курсі до 70% на останньому.

Кінець семестру завершується складанням екзаменів. Вид екзамену: усний, письмовий чи тест, обирає кожен викладач самостійно. Також він вирішує, чи можна студенту підвищити оцінку, щось доробити, доздати. Перескладання екзаменів, як правило, платне.

У навчанні студентів найчастіше застосовують дискусії, дебати, групові та індивідуальні проєкти, написання есе, роботу в групах, рольові ігри, опитування, тестування, сучасні інформаційні технології. Практикують проведення зворотньої лекції «Навчіть мене». Великого значення надають конспектуванню інформації (веденню студентами конспектів лекцій). На початку заняття, як правило, проводять письмове опитування з питань пройденого матеріалу. На прикінці заняття обов'язково здійснюється рефлексія (студенти записують, що вони сьогодні запам'ятали, що сподобалось, що ні, свої зауваження і побажання). Важливого значення надають закріпленню знань студентів, розвиткові критичності, тому на кожній третій лекції 30 хв. виділяють на дебати з попередньо вивчених тем.

Щодо оцінювання, то міжнародна шкала A, B, C, D, F, FX не «прижилась», тому у

Польщі використовують традиційну шкалу оцінювання: 2.0; 3.0; 3.5; 4.0; 4.5; 5.0; 5.5, де 2.0 – найгірший результат, не зараховано, а 5.5 – найкращий, свідчить про надзвичайно обдарованого студента. Часто використовують консиліум щодо оцінювання студентів серед викладачів, які викладають в одній і тій же групі. Адміністрацією закладу здійснюється контроль за успішністю студентів, об'єктивністю оцінювання (є недопустимою велика кількість відмінних (понад 10%) чи поганих оцінок у групі).

ЗВО створено як освітньо-науковий комплекс, до складу якого, крім самого університету, входять й дитячий садок, школа, Університет третього віку.

Контроль якості освіти в університеті забезпечується: висновками акредитаційної комісії Міністерства науки та вищої освіти Польщі, міжнародними сертифікатами, контролем з боку кафедр і керуючих спеціальностями; системою відкритих лекцій викладачами, оцінюванням (через систематичні анонімні опитування) студентами викладачів і в цілому навчання в закладі.

У цілому, перебування в університеті Collegium Civitas, прослуховування лекцій викладачів закладу, спілкування з ними та студентами дає можливість виявити позитивний закордонний досвід у підготовці майбутніх фахівців, виявити спільне і відмінне між Україною та Польщею в освітній сфері.

Стажування на базі польського ЗВО дало можливість упевнитись й у високому рівні професіоналізму українських викладачів. Шкода, що такі обміни, співпраця переважно відбуваються односторонньо. Думаємо, що й польським колегам є чому повчитись у вітчизняних науково-педагогічних кадрів.

КУЗЬМЕНКО Альона Ігорівна

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

«Лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть».

Ліна Костенко

Філософія освітньої реформи в Україні полягає в тому, що сучасній дитині мало дати лише певні знання, важливо заохочувати, розпалювати цікавість та підтримувати запал в будь-яких починаннях. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами здобувача освіти, формують його життєві компетентності, важливими для успішної самореалізації в освіті, роботі та житті загалом.

Педагогічна діяльність музею у сучасних умовах стала важливим напрямом його діяльності і мотивує дослідження українських і польських діячів культури, освіти та науки, серед яких варто відзначити: Т. Белофастову, Л. Гайду, О. Гринів, Л. Гурин, І. Ласкій, Н. Капустіну, К. Редзінського, М. Шельонга.

Вони займаються як теоретичним обґрунтуванням основних засад музейної педагогіки, так і розробкою ефективних методів і прийомів навчання у музеї. Творчий та плідний тандем працівників музею та педагогів у ході організації та проведення екскурсій, бесід та тематичних заходів покликана навчати й виховувати учнів.

Наприклад, Березанський краєзнавчий музей щороку проводить тематичні екскурсії до Дня народження Т. Г. Шевченка з учнями шкіл «Дзвенять кобзареві струни», адже поет був на території міста Березань двічі, де і написав свій вірш «Розрита могила» 9 жовтня 1943 р. Пізнавальні та цікаві екскурсії особисто проводить 98-річна засновниця та Почесний директор музею Рих Галина Лаврентіївна. Такі бесіди та заходи спонукають юних та допитливих слухачів цікавитись історією рідного краю, літературою та мистецтвом.

У Музеї Івана Гончара в Києві, який з 2007 року проводить Всеукраїнський дитячий фольклорний фестиваль «Орелі». Метою проєкту є збагачення сучасних шляхів розвитку дітей кращими здобутками етнопедагогіки, шляхом проведення мистецьких, музичних, екологічних, освітніх, виставкових та інших культурнопросвітницьких заходів задля впровадження необхідної етнічної складової в систему освіти і виховання української молоді. У межах Фестивалю щороку проводяться конкурси дитячого традиційного мистецтва та конкурс малюнків-ілюстрацій до народних жанрів фольклору, демонстрація дитячих вмінь та отримання навичок з виготовлення народної іграшки, розписування писанок, вирізування

виготовлення, ліплення керамічних виробів, плетіння з соломи, гри на народних інструментах. У музеї також діє театр фольклору і народного обряду, що здійснює сценічне відтворення автентичної української фольклорної традиції та обрядів різних регіонів України [1].

У Muzeum Lazienki Krolewski у Варшаві створено осередок музейної педагогіки, що організовує ряд проектів для школярів: «Оповідачі історії», «Байка замість лекції», «Подорож пані Батовської», «Портрет із пам'яті». Творці проекту «Оповідачі історії» організовують цикл семінарів, під час якого розповідають спеціально написані історії дітям 3-6 років та їх батькам. В історії «Саламандра» автори знайомлять із чарівною жабою, яка вміє ковтати палаюче каміння, розповідають про її родину та мандри. Під час розповіді застосовують найрізноманітніші засоби: мультимедійні покази, аудіо записи та залучають дітей до виконання творчих завдань і замальовок.

Проект «Подорож пані Батовської» організовується для школярів віком до 15 років і пропонує переміститись у XVIII століття, оглянути сади музею та використавши знання, відчуття і сучасні технології зрозуміти яким він був в епоху Просвітництва [2].

Таким чином, сучасна музейна педагогіка України та Польщі співпрацює з активною, допитливою молоддю задля всебічного виховання та розвитку здібностей підростаючого покоління. Музеї приваблюють дитину, пробуджуючи її активність своєї предметністю, реальністю і унікальною конкретикою. Тому важливим напрямом співпраці має і далі бути пошук діалогу між музеєм та навчальними закладами і розвиток партнерської взаємодії у напрямку реальних змін у змісті та якості освіти.

Література:

1. Сорокіна А.І. Просвітницька діяльність Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара». Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_51/Gileya51/I21_doc.pdf
2. Muzeum Lazienki Krolewski у Варшаві. Режим доступу: <http://www.platformakultury.pl/artykuly/96493-muzeum-lazienki-krolewskiew-warszawie.html>

КУЗЬМЕНКО Юлія, КАМІОНКА Матеуш

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ДІАЛОГУ (НА ПРИКЛАДІ ОСВІТНЬОЇ СПІВПРАЦІ НІЖИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ ТА ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВИТИ У КРАКОВІ)

Практична реалізація Угоди про асоціацію України з ЄС у сфері «Освіта, навчання та молодь» вимагає від системи вищої освіти України пошуку нових форм та методів роботи зі студентською молоддю та, передусім, сприяння розвитку неформальної освіти [4]. Неформальна освіта – це процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організованого поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій освіти [2, С.120-124]. Її принципом є добровільність та вмотивованість учасників навчального процесу [1; 3]. Вона може бути також полігоном для випробування новітніх методик навчання, що згодом можуть впроваджуватися у межах формалізованої освіти.

Чотирирічний досвід співпраці Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя та Педагогічного університету імені Комісії національної освіти у Кракові переконливо доводить, що неформальна освіта є одним з найбільш ефективних інструментів розвитку молодіжного українсько-польського діалогу. Налагодження українсько-польського діалогу в сфері освіти є важливим засобом подолання негативних явищ у відносинах між Україною та Республікою Польща, що є результатом ідеологічних маніпуляцій з боку певних політичних сил довкола спільного минулого обох народів.

Теоретичним підґрунтям в організації міжнародних молодіжних проектів послуговується модель навчання Девіда Колба, розроблена у 1970-ті рр. під впливом праць Д.Дьюї, К.Левіна та Ж.Піаже, що підкреслює роль суб'єктивного досвіду в процесі навчання. Д. Колб визначає цей тип освіти як «процес, в якому знання створюються шляхом перетворення досвіду». Модель Д.Колба, складається з чотирьох послідовних фаз: 1) конкретний досвід, тобто ситуація, яку переживає особа, яка навчається; 2) рефлексивне спостереження, коли учень розмірковує про досвід, у якому брав участь; 3) абстрактна

концептуалізація, коли учень починає робити висновки з досвіду; 4) активне експериментування, яке відбувається, коли учень змінює свою поведінку та починає застосовувати нові знання та вміння на практиці, щоб перевірити їх корисність [7]. На наше глибоке переконання, саме позитивний досвід спільного навчання та дозвілля української та польської молоді є запорукою міжнародного діалогу, порозуміння та добросусідства.

У 2017, 2018 та 2019 рр. зусиллями двох університетів було організовано та проведено три міжнародні літні школи під загальною назвою «Виклики для сучасної демократії», що об'єднали студентів з різних університетів України та Польщі. Міжнародна літня школа – це захід неформальної освіти з академічною мобільністю тривалістю 7 – 10 днів за участі 15 українських та 15 польських студентів, а також українських та польських фахівців. Мета – створення інтелектуальної платформи для спільного обговорення найбільш гострих проблем сучасної демократії та дебатів з науковцями України та Польщі.

Завдання Міжнародної літньої школи полягають у:

1) створенні для української та польської молоді умов для аналітичного осмислення сучасних проблем демократії з акцентом на процесі децентралізації, формування умінь та навиків аналізу поточного стану та перспектив розвитку українського та польського суспільств;

2) сприянні студентській мобільності з метою розширення світогляду студентів, утвердження демократичних та європейських цінностей, формування сталого імунітету до євроскептицизму та європесимізму, адаптація українського студентства до норм та вимог європейського співтовариства;

3) налагодженні позитивної взаємодії як однієї з важливих умов для встановлення дружніх відносин між студентами українських та польських закладів вищої освіти та закладення фундаменту для розвитку подальшої міжнародної співпраці.

З метою рефлексії над отриманими результатами проекту, організатори традиційно дослухаються до думок учасників, що зафіксовані документально та доступні на платформі Youtube [5; 6]. Студенти, які були учасниками проекту відмічають, що:

- міжнародна літня школа як форма неформальної освіти була для них можливістю познайомитися з культурою країн, де відбувався проект (Україна – 2017 та 2019 р. та Польща – 2018 р.), а для частини студентів проект став можливістю вперше виїхати за кордон;

- оскільки учасники літньої школи – це насамперед студенти, які вивчають суспільні науки, то для них важливою стала можливість ознайомитися з досвідом організації суспільно-політичного життя іншої держави (діяльністю вищих органів влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань тощо);

- такий формат заходу неформальної освіти дає можливість отримати нові знайомства та закордонних друзів, подолати стереотипи, адже незважаючи на значну кількість українців у Польщі, польські студенти не мають контакту з українським академічним середовищем, як і студенти з України, які часто будують образ поляків на основі ЗМІ та контактів з туристами із західного кордону. З огляду на це, міжнародна літня школа є важливим засобом подолання негативних явищ у відносинах між Україною та Республікою Польща, що є результатом ідеологічних маніпуляцій на тлі історичних сюжетів спільного минулого обох народів;

- учасники також підкреслюють, що вони не лише мають плани розширити свої знання про культуру сусідньої країни, але й планують вивчити мову, щоб краще спілкуватися з однолітками. Слід зазначити, що більшість занять не перекладаються, учасники, які раніше не мали контакту з мовою, повинні швидко адаптуватися та зламати мовний бар'єр, щоб мати змогу розуміти лектора, ефективно працювати в інтернаціональній мікрогрупі під час воркшопів, спілкуватися з учасниками з іншої країни під час спільного дозвілля або в побуті. Молоді люди просто використовують свої мови, і за відсутності розуміння того чи іншого слова вони шукають синоніми, які могли б зрозуміти співрозмовнику, у такий спосіб вони починають не просто краще розуміти іноземну для них мову, але й засвоюють її ази.

Безумовно, найважливішою метою українсько-польських проектів неформальної освіти, які ми впроваджуємо, є побудова фундаменту майбутніх добросусідських польсько-

українських відносин, адже молодь, яка бере участь у літній школі – це майбутні випускники, фахівці, які в галузі державної адміністрації, політики, бізнесу, будували двосторонні відносини на власному досвіді. Варто навести думки одного з учасників: «Такий проект – це виховання нового ліберального покоління молоді. Зв'язки, які ми тут побудували, допоможуть нам встановити добрі стосунки на майбутнє».

Література:

1. Гончарук А. Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС / А. Гончарук // Педагогічні науки. – 2012. – № 54. – С. 31–36.
2. Павлик Н. П. Неформальна освіта / Non-Formal Education / Н. П. Павлик // Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: [колективна монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н. А. Сейко ; відп. ред. Н. П. Павлик. – Житомир: Волинь, 2014. – 220 с.
3. Терьохіна Н. Неформальна освіта як важлива складова системи освіти дорослих / Н. Терьохіна // Порівняльно-педагогічні студії: зб. наук. праць. – Суми, 2014. – № 6. – С. 38–42.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?test=4/UMfPEGznhaP1.ZixKBnfzHI4s.s80msh8Ie6
5. Fita K. Międzynarodowa Polsko-Ukraińska Szkoła Letnia [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=9pFncqPjfUE&t=232s>
6. Fita K. III Polsko-Ukraińska Szkoła Letnia [Електронний ресурс] // <https://www.youtube.com/watch?v=xigbeOaGvfg&t=4s>
7. Kolb A.D., Experiential Learning: experience as the source of learning and development / A.D. Kolb. – Prentice-Hall, New Jersey. – 1984.

ЛАУТА Олена Дмитрівна, ГЕЙКО Світлана Миколаївна РОЛЬ ФІЛОСОФСЬКОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ОСВІТИ В НАЛАГОДЖЕННІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

Сучасна епоха характеризується масштабними, фундаментальними та прискореними трансформаціями історичних процесів, що актуалізують проблеми перехідного періоду. Дослідники процесів суспільного розвитку в різних країнах все частіше звертаються до аналізу феноменів, які, попри розгортання глобалізації, зберігають свою самотність, а їхня дія проявляється різноаспектно. Серед таких феноменів – культурне розмаїття, яке, за твердженням польського вченого Л. Корпоровича, нелегко піддається уніфікації і вступає у суперечність із закономірностями глобалізаційних процесів. На фоні різних змін характеру, темпів, форм протікання та смислів світового історичного періоду виникає потреба у методологічному аналізі динамічності змін соціального світу та налагодженні міжкультурних зв'язків та міжкультурного діалогу.

В Україні одним з перших до розгляду феномена міжкультурного діалогу в контексті толерантності, зокрема, міжетнічної, звернувся Інститут етнічних, регіональних та діаспорознавчих студій, який за підтримки ЮНЕСКО 2001 року скликав міжнародну конференцію «Міжрегіональний діалог у Європі: 2001 рік і на перспективу», на якій дискутувалися питання міжкультурної взаємодії.

Міжкультурний діалог – це відкритий і сповнений поваги обмін поглядами між індивідами, групами з різним етнічним, релігійним та лінгвістичним походженням і спадщиною на основі взаємного порозуміння. Він здійснюється на всіх рівнях – у межах одного суспільства, між суспільствами Європи, між Європою та ширшим світом. В процесі діалогу відбувається інтенсивний обмін інформацією, переважно культурницькою, і ця інформація значно впливає на формування уявлень про учасників міжкультурного діалогу.

Для того, щоб міжкультурний діалог забезпечив позитивний ефект, необхідно чітко усвідомити його мету. А вона полягає в досягненні об'єднаного суспільства, у якому люди з різним походженням можуть жити разом, не відмовляючись від своїх культур, релігійних цінностей і традицій. Міжкультурний діалог певною мірою мірою забезпечує «зчеплення» не лише різних культур, але й сприяє посиленню тенденцій політосоціальної єдності поліетнічного суспільства.

Одним з основних завдань освіти є підготовка молоді до життя в інноваційному суспільстві, що зумовлює необхідність переорієнтування системи освіти на формування у молоді людини інноваційного типу культури, мислення. Оскільки, Україна перебуває у стані

активних євроінтеграційних процесів та стала активним гравцем на європейській політичній арені, доцільно розглянути європейську політику до розуміння міжкультурного розмаїття та управління ним.

Міжкультурному діалогу відводиться роль щодо подолання етнічних, релігійних, мовних бар'єрів шляхом конструктивної та демократичної взаємодії через ідентичності на основі спільних універсальних цінностей.

Вагомим політичним підходом до розвитку міжкультурного діалогу визначено вивчення і викладання міжкультурних знань. В багатокультурній Європі при формуванні необхідних міжкультурних знань значну роль відіграє вища освіта.

Заклади освіти несуть відповідальність за спрямування і підтримку молоді в процесі здобуття навичок і розвитку установок, необхідних для повноцінного життя в суспільстві, або за розвиток стратегій з набуття цих навичок, що дозволяють молодим людям розуміти й засвоювати цінності, на які спирається демократичне суспільство, розвиваючи в такий спосіб у них повагу до прав людини як основного принципу управління розмаїттям і заохочуючи їх бути відкритими до інших культур. Університетське навчання ідеально підходить для розвитку відкритих і широких поглядів на світ, що базуються на цінностях просвітництва, та має великий потенціал для формування «міжкультурних мислителів», здатних відігравати активну роль у житті суспільства.

На початку XXI століття сталися важливі зміни в методології пізнання. Було усвідомлено, що наочна структура знання, яка склалася в культурі, не дозволяє виробити єдиний підхід до вирішення комплексних проблем, щодо діяльності систем самого високого рівня організації: особи, суспільства, культури. З'явилися ідеї теоретичної кібернетики, системного аналізу, синергетики, які прагнуть зв'язати між собою різні підходи різних конкретних наук в єдину систему методів.

Освітня система належить до найбільш складних об'єктів дослідження, оскільки включає в себе людей, наділених свідомістю, ідеями, а також комплексами, які вступають один з одним у взаємодію. Вона відкривається зовнішньому спостерігачеві тими своїми складовими, які він здатний в ній розгледіти.

В освітній взаємодії беруть участь: особа, наука, мистецтво, культура співтовариства в цілому. Вони володіють різним часом життя, що створює особливого роду труднощі, пов'язані з оцінкою масштабу часового простору: в порівнянні з темпом змін науки, мистецтва і культури, які в цілому можуть здаватися їй застиглими в нерухомості, а різні етапи їх розвитку – вічно співіснуючими. Крім того, люди і галузі культури, які зустрічаються в освітньому процесі, володіють різною мірою зрілості, знаходяться на різних етапах розвитку – все це створює значні перешкоди на шляху до взаєморозуміння і відкриває горизонти для більш детальних досліджень.

Відповідь на виклики, що постали перед сучасною Європою з необхідності забезпечити належне управління культурним розмаїттям, європейськими країнами, міжнародними організаціями, об'єднаннями, союзами, постійно проводяться численні заходи щодо пошуку нових підходів до питань налагодження міжкультурного діалогу, який важливий для управління культурним розмаїттям в багатокультурному середовищі. Налагодження цього діалогу неможливе без володіння його учасниками міжкультурною компетентністю і тут освіта відіграє вирішальну роль. Адже пріоритетними завданнями сучасної освіти є: збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій; формування культури міжетнічних і міжособових стосунків; виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод.

МАЛЬЧИК Оксана Миколаївна,

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТЬ «НАУКА», «НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ», «ПРАКТИКА» ДЛЯ ЮРИСТІВ: ПОГЛЯД МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Ринок праці постійно змінюється і змінюються вимоги до фахівців, зокрема до юристів: потрібен випускник не зі схоластичним розумінням буття (норм права), а фахівець, який майстерно вирішить проблему. Оскільки, правова доктрина йде на крок попереду від

активності народних депутатів, то сучасний висококваліфікований юрист повинен застосовувати у своїй практиці досягнення науки для швидкого вирішення настільних проблем.

Звернемось до законодавства: серед різноманіття нормативно-правових актів офіційного тлумачення «наука» немає, проте є розуміння наукової діяльності: « інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження» [3]. Дослідник В. Антонюк наголошує, що під поняттям «наука» розуміється «одна з форм суспільної свідомості, що дає об'єктивне відображення світу; система знань об'єктивних законів розвитку природи та суспільства, яка розкриває суть, взаємозв'язок і причини виникнення явищ у конкретній предметній області та способи впливу на навколишній світ» [3, с. 11]. Вітчизняний вчений С. Мосьондз дійшов до висновку: «Науку розуміють або як форму діяльності, або як систему, або як сукупність дисциплінарних знань, або ж як соціальний інститут» [3, с. 20]. Якщо ми говоримо про науку в ключі діяльності, то бачимо, що перед нею постають різноманітні виклики, які вона в суперечці науковців, вирішує і надає нам результат – істину. Якщо ми говоримо в руслі сукупності знань, то наука постає перед нами «як сукупність наукових гіпотез, теорій», тобто те, над чим працювали і працюють вчені всього світу [1, с. 79-81]. Нині по всьому світу розташовано тисячі наукових установ, що спеціалізуються на соціальних питаннях, от саме вони і започаткували соціальні інститути [5, 333–339]. Так, соціальні установи досить молоді, адже професійно наукою стали займатись із переходом суспільства до нового етапу розвитку, тоді коли наука стала «відповідальною» у прийнятті певного рішення.

Висококваліфікований юрист у своєму буденному житті зустрічається із недосконалістю законодавчої бази, саме тоді починається його наукове пізнання: якщо це теоретик, то він або використовує аналогію закону, або аналогію права, або шукає оптимальні шляхи виходу із ситуації. Саме такий механізм роботи юриста-практика робить з нього майстра своєї справи, самостійну одиницю, яка стає перед викликами сьогодення. Якщо мова йде про юриста-науковця, то він знаходить проблему і розпочинає процес наукового пізнання, тобто висуває ідею і проходить з нею шлях становлення від припущення до теорії чи закону. Тому наукове пізнання для сучасного юриста є невід'ємним фактором професіоналізму.

Практика є базою для наукового дослідження і є результатом наукового пізнання, тобто науки. Саме практика надає науці проблематику для дослідження, докази недосконалості закону, тобто емпіричну базу, а також вона є показником ефективності наукової діяльності [4, с. 13–17]. Тобто якщо наукове дослідження було ефективно та конструктивно впроваджено і здійснено, то на практиці відразу певна проблема вирішиться [2, с. 109 -117]. Юрист-практик кожного дня зустрічається з типовими проблемами, які потребують вирішення. Звичайно, він може самостійно здійснити наукове пізнання і вирішити проблему на нижчому рівні, але якщо до справи візьметься науковець і до його бачення звернеться законодавець, то питання можна вирішити на найвищому рівні. Тому практика або безпосереднє правозастосування є таким собі полігоном, де та чи інша наукова теорія випробовується на міцність, або де кожного дня практикуючий юрист бореться із правовим вакуумом, створюючи проблематику для наукового дослідження.

Отже, ми розкривши зміст понять: «наука», «наукове пізнання», «практика», можемо дійти до висновку, що ці три дефініції є взаємопов'язаними, адже кожне зумовлює процес розвитку вітчизняної науки. Для магістра-юриста важливо володіти навиками взаємодії із науковою доктриною: навик звертатись до надбань науки робить із юриста висококваліфікованого фахівця, який здатний вирішити проблему самостійно. Також дане вміння стане в нагоді юристам, які продовжать навчання в аспірантурі.

Література:

1. Журавська Н. С. Методологія проектування інтерактивних курсів на основі європейського досвіду. Київ : Вид. центр. НАУ, 2010. 143 с.
2. Кубіцький С. О. Формування творчої особистості курсанта: синергетичний аспект. Науково-методичний збірник «Нові технології навчання», Київ, 2004. Вип.38. С.109 -117.
3. Методологія наукових досліджень / В.С. Антонюк, Л.Г. Полонський, В.І.Аверченков, Ю.А.Малахов. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 276 с. URL: <https://oer.kpi.ua/downloads/disc/anton.pdf> (дата звернення: 23.02.2020).
4. Шинкарук В. Д. Гуманітарне співробітництво між Україною та Грецією. Діалог культур: Україна – Греція:

культурна політика ХХІ ст. в європейській ретроспективі. Діалог культур: Україна – Греція: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–23 вер. 2016 р.). Київ, 2016. С. 13–17.

5. Ящук С. П. Формування професійно-правової компетентності студентів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія. 2016. № 253. С. 333–339.

МАРТИНЮК Ірина Анатоліївна **ЄДИНИЙ ВІРТУАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЯК ВІДПОВІДЬ** **НА ВИКЛИК ПАНДЕМІЇ**

Сьогоднішня пандемія у світі – нова для сучасного покоління ситуація, що тягне за собою чимало суспільних та економічних змін. Вона створює ризик відчуття втрати опори у людей. При цьому, навантаження на психіку виникає відразу через три чинники: 1) шок локальний (на рівні конкретної людини – втрата роботи, невизначеність майбутнього, важкість переживання карантину), 2) шок масовий (усім складно, неможливо знайти опору зовні), 3) невидимість і неконкретність небезпеки [2]. Нові правила поведінки, яких мають дотримуватись люди з метою збереження свого здоров'я та життя, а також життя і здоров'я інших спричиняють додаткове навантаження на психіку. Звідси – високий ризик виникнення негативних психічних станів у значної частки населення. І тільки за відновлення внутрішньої рівноваги людина здатна оцінити та використати нові можливості, що відкриваються перед нею у ситуації самоізоляції.

Для відновлення психічної рівноваги та успішної адаптації людей до нової життєвої ситуації важливо налагодити якомога більше «неперервностей» життєвого простору, що виявились порушеними з появою небезпеки COVID-19. Цими «неперервностями» є: робота, навчання, звичні способи проведення дозвілля, спілкування з близькими, саморозвиток та самореалізація тощо. Вимушене запровадження тривалого карантину зумовлює підвищення ролі віртуального простору у забезпеченні важливих соціальних потреб людей. Чимала частка населення сьогодні працює та навчається дистанційно, підтримує стосунки з рідними і близькими виключно з допомогою гаджетів. Багато закладів культури (музеї, театри, цирк, консерваторії) різних куточків світу використовують можливості віртуального простору для надання можливості людям відновити свою «неперервність» з проведення дозвілля.

Особливо необхідним сьогодні є відновлення «неперервності» життєвого простору, пов'язаного із здобуттям фаху, оскільки цей період лімітований часом. Тому надзвичайно важливим є налагодження впорядкованого віртуального освітнього простору закладами вищої освіти. Більше того, створення єдиного освітнього простору різних ЗВО різних країн втілюватиме ідею академічної мобільності та дистанційного навчання здобувачів.

Для реалізації ідеї єдиного віртуального освітнього простору, на наш погляд, закладам вищої освіти потрібні:

- 1) оприлюднення документів, що регламентують процедуру вступу на навчання за певними освітніми програмами чи окремими їхніми освітніми компонентами;
- 2) готовність науково-педагогічних працівників до проведення вебінарів як аналогу аудиторних занять;
- 3) готовність науково-педагогічних працівників до ведення вебінарів не лише рідною мовою, а й мовою міжнародного спілкування – англійською;
- 4) наявність силабусів до усіх освітніх компонентів освітніх програм як державною мовою, так і міжнародною [1];
- 5) розробленість електронних навчальних курсів з усіх дисциплін усіх освітніх програм (державною та міжнародною мовою), змістовне наповнення яких даватиме можливість як ознайомлюватись з навчальними матеріалами, так і виконувати завдання, спрямовані на формування фахових компетентностей, а також перевіряти сформованість необхідних знань та умінь;
- 6) відкритість ресурсів бібліотек ЗВО до он-лайн опрацювання.

Забезпечення функціонування такого єдиного віртуального освітнього простору важливе не лише для формування готовності інституту вищої освіти до нових викликів, а й для єднання націй.

Література:

1. Мартинюк І. А. Комунікативний дискурс студентоцентрованої взаємодії у ЗВО / 36. мат-лів Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення» (до 125-річчя від дня народження М. Т. Рильського), 20-21 лютого 2020 р., м. Київ. С. 112-114.
2. Федорець А. Що відбувається із психікою під час пандемії і як це впливає на медійників. Режим доступу: <https://cutt.ly/MyrYi> (дата звернення: 25.04.2020 р.).

МАЦКЕВИЧ Оксана Вячеславівна, СЕКУНОВА Юлія Володимирівна ПОРІВНЯННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БОЛОНСЬКОЇ СИСТЕМИ В ОСВІТНІХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Одним із важливих аспектів нормальної життєдіяльності людини являється здобуття та реалізація кваліфікаційних знань, що проявляється в якісному здобутті вищої навчальної освіти.

Цей процес регулюється як на рівні держави, так і на рівні міждержавних договорів та союзів. Чудовим прикладом послугує запровадження Болонської системи в закладах освіти. Що ж являє собою Болонська система? Основні завдання цього процесу націлені на створення єдиної європейської системи освіти та підвищення мобільності студентів Європейських країн [1, с. 1-2]. Ця система має на меті створення єдиних і загальних основних принципів підходу до надання та реалізації освітнього процесу в межах певних країн.

Для порівняння дії цієї системи розглянемо дві сусідні держави – Україну та Польщу. 19 червня 1999 року в місті Болонья двадцять дев'ять міністрів освіти, серед яких був представник Польщі, від імен своїх держав підписали Декларацію про створення європейського простору вищої освіти. Україна ж до цієї декларації приєдналась 2005 року [2, с. 2-6].

Завданнями цієї політичної заяви являються: створення дворівневої системи підготовки студентів на першому рівні – бакалавр, другому – магістр; запровадження системи кредитів ECTS – європейської системи трансферу оцінок; підвищення рівня мобільності студентів, викладачів, науковців; активізація навчально-наукових досягнень в рамках міждержавних співпраць [3, с.3-6].

В чому ж на нинішній час полягає різниця у навчанні у вищих навчальних закладах (ВНЗ) цих держав, які здійснюють освітній процес за однією системою? Першим етапом у здобутті вищої освіти є вступ. Як в Україні так і в Польщі, щоб потрапити до ВНЗ потрібно успішно здати іспит після закінчення школи. Для України це зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), а для Польщі – атестат зрілості (Matura).

Наступний етап – саме навчання, вибір матеріалу, який буде вивчатись в цій дисципліні. В нашій країні у ВНЗ стоїть чіткий перелік обов'язкових предметів для кожної спеціальності, тоді як у державі сусідці на кожну спеціальність відведені обов'язкові дисципліни, та дисципліни, які студент може самостійно обирати для вивчення. До речі в польських ВНЗ існує електронна система – силабус, в яку внесено робочі програми дисциплін, що дає змогу студентові чіткіше зрозуміти, що саме він вивчатиме на тому чи іншому предметі. Український студент в основному отримує теоретичні знання, натомість польські студенти в основному проводять завдання в різноманітних лабораторіях. В основному це зумовлено кількістю коштів вкладених в навчання студентів. Спонсором коштів на облаштування навчального процесу в Україні слугує держава та коншти учнів, які навчаються за умов контракту. В Польщі державні ВНЗ надають безкоштовне навчання, яке спонсорує держава, а також багато коштів надають потенційні роботодавці. Майбутні фірми чи установи не тільки на дають кошти, а і формують та вимагають нові напрямки та дисципліни, яких потребує ринок праці держави. Таким чином мінімалізується кількість студентів та професій, які не матимуть попиту на ринку праці. Через активну мобільність студентів навчання в обох країнах може проводитись англійською мовою, що полегшує студентові здобуття освіти в тій чи іншій країні без мовного бар'єру. Також існують різні програми обміну студентів, практик, які існують на основі міждержавних та міжуніверситетських договорів.

Досягнення студента в українських ВНЗ викладач записує до відомості, яку передає до деканату, та у залікову книжку студента. В польських вузах всі оцінки записуються у спеціальний віртуальний електронний документ. В Україні розклад сесії завчасно за місяць до

її початку складається узгоджуючи з викладачами, в Польщі викладачі самі назначають дату іспитів, за можливості узгоджуючи з учнями.

Що ж якщо у студента не вийшло успішно скласти іспит з першого разу? Українські студенти у визначений термін здають його повторно вдруге, якщо знову не вийшло, з комісією здають втретє. Польському студенту після невдалої другої спроби надається можливість на наступний рік, або коли в нього буде змога, знову пройти цей курс та здати заново іспит.

Викладацька діяльність в польських ВНЗ для викладача не являється основною роботою, він поєднує її з науковою діяльністю, або роботою в приватних фірмах. В Україні теж почала бути присутньою така тенденція.

Хоч між запровадженням Болонської системи в Польщі та Україні різниця в шість років існують як схожі, так і різні риси в наданні вищої освіти. Беручи приклад з польських вузів, за допомогою мобільності та міжуніверситетських обмінів студентами, науковцями, викладачами, відбувається обмін інформації, яка допомагає нашим ВНЗ вийти на новий рівень надання якісної освіти та створення затребуваного спеціаліста як на ринку праці так і в науковій діяльності.

Література:

1. Товажнянський, Л. Л., Сокол, Є. І., & Клименко, Б. В. (2004). Болонський процес: цикли, ступені, кредити. – 12 с.
2. Степко, М. Ф., Болюбаш, Я. Я., Шинкарук, В. Д., Грубінко, В. В., & Бабин, І. І. (2003). Болонський процес у фактах і документах. Тернопіль: вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка. – 26 с.
3. Misnevs, B., Fila, N., Dunjashkins, A., & Abasheva, C. (2012, May). Simulation model of distance learning planning and implementation on the basis of ECTS credits. In 2012 Proceedings of the 35th International Convention MIPRO (pp. 1215-1219). IEEE. – 68 с.

МИРОШНИЧЕНКО Віталій Олександрович РЕТРОСПЕКЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ ФАХОВОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Система фізичного виховання в Україні, започаткована кілька десятиліть тому, продемонструвала свою життєздатність і спроможність до постійного оновлення й змін, до сприяння перетворенню і прогресу у суспільстві.

Реформування системи вищої освіти зумовлює посилення уваги дослідників до підвищення фахової компетентності майбутніх фахівців, забезпечення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. Один із принципів реалізації Державної програми «Освіта: Україна ХХІ століття» – це багатокладність та варіантність освіти, що передбачає створення можливостей для широкого вибору форм освіти, навчально-виховних закладів, засобів навчання і виховання, які б відповідали освітнім запитам особистості, запровадження варіантного компонента освіти, диференціацію та індивідуалізацію навчально-виховного процесу [2, с.4–6]. Головною метою української освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя. Сьогодні гостро стоїть завдання підвищити ефективність навчання й оптимізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів. А висока навчальна мотивація відіграє, безумовно, вирішальну роль, тому особлива увага приділяється проблемі її формування. Навіть висококваліфікований викладач не зможе досягнути бажаного результату, якщо його зусилля не будуть узгоджені з мотиваційною основою освітнього процесу. Успішне вирішення проблеми мотивації навчальної діяльності позитивно впливає на якість підготовки майбутніх фахівців. Тому одним із актуальних наукових завдань освіти є дослідження мотиваційної сфери особистості як фактора ефективності.

У процесі навчальної діяльності студентів аграрного університету створюються відповідні психолого-педагогічні умови розвитку фахової мотивації, формування основ неперервного професійного зростання особистості. У цьому контексті ефективність формування мотивації можна оцінювати з точки зору забезпечення сукупності стійких професійних мотивів студентів, які визначають фаховий зміст і спрямованість динамічного, неперервного процесу зростання внутрішньої потреби в особистісному самовдосконаленні.

На етапі аналізу рівня сформованості фахової мотивації студентів важливо приділити

увагу питанням сформованості здатності до професійного саморозвитку, визначенню та обґрунтуванню структури, критеріїв і рівнів їхньої сформованості, а також розробленню діагностики виявлення цих рівнів у процесі вивчення дисциплін.

Важливо створити та забезпечити організаційно-педагогічні умови, запровадити різноманітні форми і методи, які сприяли б процесу поступового переходу студента на позицію суб'єкта навчально-пізнавальної та професійної діяльності [3, с.2–3]. При цьому професійне самовизначення студента не зводиться лише до вибору професії і не закінчується завершенням професійної підготовки за обраною спеціальністю, оскільки триває впродовж усього професійного життя [1, с.269].

Варто зазначити, що фактично становлення професійної мотивації студентів відбувається впродовж усього навчання у ЗВО, де воно, власне, лише починається на новому якісному рівні. Саме тому психолого-педагогічні умови професійного розвитку студента в цій системі необхідно забезпечувати на відповідному фаховому рівні: з урахуванням вікових психологічних змін у психіці студентів, особливостей розвитку та перетворення провідної діяльності суб'єкта, специфіки формування фахових потреб у неперервному професійному розвитку. Саме завдяки психолого-педагогічному забезпеченню ефективності освітнього процесу ЗВО відбувається психологічне формування особистості в розвивальному професійному просторі, що визначається позитивним ставленням до обраної професії, критичним ставленням до рівня фахової компетенції і потребою фахового самовдосконалення [1, с. 270].

У сучасних умовах ідеалом для студентів аграрного профілю залишається ідеал всебічно розвиненої особистості, спроможної долучитися до процесу суспільних і професійних перетворень, бути професіоналом, який здатний до багатоваріативності дій, прогнозування можливих результатів, знає прийоми аналізу та самоконтролю, уміє об'єктивно осмислити нові соціально-економічні умови виховання, наслідки ринкових взаємовідносин, оцінити нові тенденції з позицій педагогічної діяльності.

Одним із ретроспективним пріоритетом фахової мотивації є проведений С. Амеліною експеримент, присвячений дослідженню стану розвитку культури професійного спілкування у студентів аграрних ЗВО, свідчить про те, що, з одного боку, студенти розуміють культуру професійного спілкування як делікатне, тактовне, ввічливе ставлення до співрозмовника, а з іншого – значна частина студентів (31,3%) узагалі не змогла ідентифікувати феномен культури професійного спілкування. Безумовно, культура професійного спілкування формується, починаючи із сім'ї, студентського та викладацького оточення, але разом з тим, вона і розвивається в процесі засвоєння психолого-педагогічних дисциплін [1]. Це результат сформованої зацікавленості та поваги у ставленні до співрозмовника, уміння переважати в професійному спілкуванні, тримати під власним контролем опонента і ситуацію, визначати перебіг та результат професійного спілкування тощо. Узагальнені С. Амеліною дані опитування викладачів і студентів свідчать, що більшість студентів ототожнює культуру професійного спілкування з одним з її компонентів, що вказує на слабку обізнаність майбутніх аграріїв із досліджуваним феноменом.

Ретроспекція пріоритетів майбутнього аграрія свідчить про те, що до них належать його професійний розвиток в студентські роки, професійне спілкування, розвиток індивідуальних фахових характеристик (потреб, інтересів, рівня прихильності, особливостей інтелекту тощо), які впливають на подальше самовизначення у професії, професійну адаптацію, формування фахової самооцінки.

Література

1. Амеліна С. М. Стан розвитку культури професійного спілкування у студентів аграрних ВНЗ [Електронний ресурс] / С.М. Амеліна. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2010_9/files/pd910_45.pdf.
2. Клокар Н. І. Інституційний розвиток та професійний розвиток персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти : навчально-методичний комплекс / Н. І. Клокар. – Біла Церква : КОППОК, 2008. – 664 с.
3. Національна Доктрина розвитку освіти України в XXI ст. // Освіта України. – 2002. – № 33. – С. 4–6.
4. Стрітьєвич Т. М. Формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. М. Стрітьєвич ; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2009. – 20 с.

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНИЙ ОСВІТНІЙ ДІАЛОГ

Проведення у стінах НУБіП України вже другого спеціалізованого наукового форуму, що присвячений комплексному вивченню проблем співпраці України та Польщі, спільних періодів історії, протиріч та здобутків на цьому шляху, сучасного співробітництва у різноманітних сферах, підкреслює стратегічний рівень партнерства обох держав. Це накладає на усіх нас зобов'язання та відповідальність як за подальше поглиблення співпраці, так й про необхідність повної гармонізації відносин як у минулому, так й у сучасності.

Спільний історичний шлях українського та польського народів має різні сторінки. Це й військове протистояння та династичні шлюби часів розвиненого Середньовіччя – Київської Русі та Корони Польської, це – дуже непрості стосунки двох народів періоду першої Речі Посполитої, коли саме на території України зіткнулися та перейшли у криваве протистояння дві національні, культурні, релігійні та політичні традиції. Це призвело як до героїчних сторінок Хмельниччини, так й до трагічних – Коліївщини. А згодом – і до того, що і українці, і поляки тимчасово опинилися під ярмом інших держав.

Але зараз – маємо дві незалежні, вільні, демократичні держави – Україну та Республіку Польща. Обопільна підтримка один одного ставала в нагоді нам усі останні майже тридцять років після повалення тоталітарних режимів та здобуття реальної незалежності.

Сьогодні Україна та Польща є стратегічними і сталими партнерами у багатьох галузях: економічній, соціально-трудовій, гуманітарній. Це співробітництво стає все більш глибоким та змістовним.

Формування політико-правових засад польсько-українського співробітництва у сфері освіти та науки було розпочато 18 травня 1992 року, коли між урядами України та Польщі була укладена Угода з питань культурного і наукового співробітництва. 12 січня 1993 року її було доповнено Угодою між урядами України та Польщі про співробітництво в галузі науки і техніки. На їх основі 20 травня 1997 року була розроблена та підписана Угода про співробітництво в галузі культури, науки і освіти.

2001 року було покладено початок освітнім обмінам між Україною та Польщею на державному рівні. Відповідно до Угоди про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща сторони домовилися, що щороку більш ніж 10 студентів від кожної зі сторін будуть направлятися на навчання до ВНЗ іншої країни.

Значні перспективи польсько-українського співробітництва в освітній сфері відкрилися після приєднання України до Болонського процесу 19 травня 2005 року під час конференції у Бергені. З 31 травня на основі міжурядової угоди запрацював принцип академічного взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів.

З 2009 року українці мають змогу навчатися у Коледжі Європи в Натоліні (Польща). Завдяки міжурядовій польсько-українській угоді до десяти українських студентів щороку отримують стипендію від польського уряду. Коледж є унікальним навчальним закладом, чийми випускниками є люди різних національностей. Випускникам Коледжу притаманна певна спільна культура, що простежується у поєднанні космополітичного мислення, активного ставлення до життя, вміння знаходити консенсус із одночасною повагою до думки інших.

Після 2010 року наукове та освітнє двостороннє співробітництво між Україною та Польщею було загальмоване. Новий етап співпраці розпочався лише після перемоги європейського вектору розвитку Української держави у 2014 році. Зокрема, 19 січня 2015 року, керуючись нормами угоди 1997 року, освітні міністерства України та Польщі уклали Угоду про співробітництво у галузі освіти. Відповідно до неї було утворено Консультаційну комісію з питань задоволення освітніх потреб представників української національної меншини в Республіці Польща та польської національної меншини в Україні.

На 2020-2021 роки заплановано реалізацію 15-ти двосторонніх проектів у сфері нових технологій та матеріалів, екології, енергоефективності, наук про життя, покращення обороноздатності тощо. Кількість наукових проектів, що реалізуються спільно з польською

сторonoю, є найбільшою у порівнянні з іншими країнами світу.

Українські студенти, аспіранти, молоді вчені мають можливість брати участь у стипендіальних програмах, зокрема: Стипендіальній програмі імені Стефана Банаха, Стипендіальних програмах у Варшавському університеті, Стипендіальній програмі Уряду Польщі для молодих учених, Стипендіальній програмі імені Лейна Кірккланда, Конкурсі імені Єжи Гедройця

У НУБіП України з 14 травня 2019 року функціонує Центр полоністики на базі гуманітарно-педагогічного факультету, одним з ключових завдань якого є підтримка та проведення наукових досліджень, що стосуються українсько-польських взаємин у сфері мови, літератури, культури та історії. Налагоджена активна співпраця із Варшавським університетом наук про життя, Вроцлавським природничим університетом. Наші студенти мають можливість навчатися у Поморській академії у Слупську в рамках програми про подвійний диплом. Все це відкриває нові обрії подальшої співпраці, робить стратегічний освітній діалог між нашими країнами справді глобальним. Це дозволяє досліджувати нові теми, створювати міжнародні наукові дослідницькі групи, разом рухатися вперед на шляху освітніх та наукових здобутків.

ОСПЮК Оксана Омелянівна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта й особливо базової середньої освіти під впливом науково-технічного прогресу та інформаційного буму вже порівняно тривалий час перебувають у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей. Постає необхідність докорінної зміни освітньої парадигми, зміни політики і соціальних пріоритетів в освіті незалежної України в умовах Нової української школи. Перш за все, перед школою постає завдання забезпечити формування у вчителів сучасного покоління нових форм мислення та поведінки у суспільстві, які припускають уміння прогнозувати і планувати, мислити творчо, критично та самокритично, відповідально та свідомо, бути конкурентоспроможною. Тільки інноваційна за сутністю освіта може виховувати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації. Сучасний етап розвитку початкової освіти в Україні характеризується особливою інтенсивністю та масштабами перетворень, зумовлених не лише актуальними завданнями формування молоді особистості, а й залученістю системи освіти до світових інтеграційних процесів, що відбуваються в умовах інформатизації та глобалізації. Цілеспрямоване набуття майбутніми вчителями початкової школи знань, умінь і навичок, орієнтація на розвиток, розроблення та реалізацію ефективних механізмів її формування є важливою складовою освіти. Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві ключовий компонент успішної формули НУШ.

Вміти ефективно працювати на відстані, добре розумітися на технологіях та бути медіаграмотним – надважливі навички 21 століття. Зараз перед кожним вчителем України постало випробування, як відпрацювати ці навички разом з учнями в реальному часі під час дистанційного навчання. Дистанційне навчання є новою формою існування дидактичної системи і може бути реалізоване в межах майже всіх її видів. При цьому у межах дистанційного навчання реалізуються всі існуючі традиційні дидактичні принципи та з'являються нові (принцип педагогічної доцільності використання нових інформаційних технологій; принцип забезпечення безпеки інформації, яка циркулює при дистанційному навчанні; принцип мобільності навчання), пов'язані з використанням сучасних інформаційних технологій. Розроблення дистанційних курсів, забезпечення більшості спеціальностей дистанційними формами навчання вимагає грамотного вибору програмно-технічного оснащення цього процесу, знання існуючих платформ дистанційного навчання (eLearning Server, Blackboard, WebCT Campus Edition, WebCT Vista, IBM Lotus LearningSpace, WebTutor, Sakai та багато ін.), вибору найпридатнішої для конкретного курсу. Паралельно має вестись робота із забезпечення дистанційного навчання навчальними засобами. Тобто, в дистанційному навчанні дитина має пройти шлях від сприйняття інформації до її розуміння, запам'ятовування,

можливо, відтворення, використання на різних рівнях. Якщо далі розглядати таксономію Блума – то і до створення чогось нового. Адже на думку Блума, цілі навчання безпосередньо залежать від ієрархії розумових процесів, таких як запам'ятовування, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінка. Кожному з цих рівнів за допомогою певних дієслів може пропонуватися набір завдань. Педагоги, які навчають критичного мислення, використовують цей інструмент. Проблема організації дистанційного навчання у початковій школі постала надзвичайно актуальною в умовах тривалого карантину. Перед педагогами виникли нові запитання: як ефективно взаємодіяти з учнями дистанційно; які додатки допоможуть просто і дієво взаємодіяти з учнями; у чому особливості онлайн-уроків; як якісно доносити матеріал; як перевіряти завдання тощо. Важливим для дистанційного навчання в початковій школі є постійний зв'язок з батьками учнів за допомогою LMS, текстових повідомлень, додатків, електронних листів, телефонних дзвінків, адже контроль все ж лягає на їх плечі. Є не просто різниця дистанційного навчання у дошкільній чи початковій освіті, але і кожний навчальний предмет тут має свою специфіку. Безкоштовний веб-сервіс створений Google для навчальних закладів з метою спрощення створення, поширення і класифікації завдань безпаперовим шляхом. Основна мета сервісу – прискорити процес поширення файлів між педагогами та здобувачами освіти. Вчитель входить у систему та створює свій «Клас», де кожен вчитель-предметник буде публікувати навчальні матеріали, давати завдання учням та спілкуватися з ними. Посилання на свій «Клас» треба розіслати всім учням. Цікавим для дітей і вчителів буде спільний формат здавання робіт. Для цього з учнями треба буде використовувати в спільному доступі дошку Padlet. Вчитель створює спільну дошку, розсилає посилання учням, потім створює завдання та «прикріплює» його на спільній дошці як стікер. У цьому стікері учні можуть друкувати, прикріплювати файли та відеоролики. Гарним ресурсом є learningapps.org. Це система готових вправ з різних предметів, та ще й з можливістю автоматичної перевірки системою. А ще вчитель може створити свої вправи за допомогою цієї платформи, якщо готових йому не вистачило, може моніторити виконання цих вправ. Це точно зручніше, ніж спілкування у Viber-групах. Для організації роботи дітей у групах і парах цікавим буде Google Science Journal. Щоб зацікавити дітей молодшого віку та урізноманітнити навчання, можна підібрати різні дидактичні активності (ігри за принципом передач, вікторин, пазлів, колеса фортуни і т.д.), що також допомагають закріпленню теми (конструктор навчальних ігор [learningapps](http://learningapps.org)). Гарно показали себе і онлайн-тести з автоматичним зворотним зв'язком. Неможливо перевірити сотні дитячих робіт через фото. Тести перевіряють рівень запам'ятовування інформації, відтворення або роботу з іншими гаджетами (Quizlet, Google Forms, Kahoot, Pear Deck). Акцент у більшості світових практик робиться на формуальному оцінюванні і зворотному зв'язку. Головне – це допомога учням вчитися. І не тільки дітям, адже професія вчителя – це також навчання протягом усього життя, а робота в умовах онлайн-освіти – тим більше!

ПІВЕНЬ Олена Болеславівна

СПІВПРАЦЯ МІЖ НАУКОВЦЯМИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В ОСТАННІ РОКИ

«Взаємна повага», «партнерство», «діалог на рівних» – ці слова стали ключовими для учасників міжнародної наукової конференції з нагоди 100-річчя встановлення польсько-українських відносин, яка 27 вересня 2019 року відбулася у Києві. Її учасники – науковці і дипломати – говорили про важливість співпраці і спільних досліджень у науковій та освітній сфері, адже болючих сторінок у відносинах між Варшавою та Києвом в останні 100 років вистачало – так само, як і сторінок позитивних.

Співпрацю між науковцями України і Польщі в останні роки визначали маркери політичні. Серед них – ухвалення польським Сеймом (парламентом) резолюції до 70-річчя Волинської трагедії, охарактеризувавши криваві події на Волині та Галичині 1943–1945 років «геноцидом» поляків, вчиненим «українськими націоналістами». Потім була ухвала так званого «антибандерівського закону» – точніше, змін до закону про Інститут національної

пам'яті Польщі, який забороняє пропаганду тоталітарних ідеологій і визначає злочинною участь «бандерівських націоналістів» у знищенні єврейського населення та геноциду громадян міжвоєнної Польщі на території Волині та Галичини.

У свою чергу українська сторона засудила ухвалення цих законів й здійснила низку контрзаходів, серед яких – заборона на проведення робіт з метою пошуку останків поляків, загинувших у роки Другої світової війни.

Але під час зустрічі у Варшаві 31 серпня цього року президенти України Володимир Зеленський та Польщі Анджей Дуда домовились про розблокування пошукових робіт, а також про оновлення та «перезавантаження» двосторонньої робочої групи з вирішення історичних питань, що працюватиме під патронатом обох глав держав.

Нинішня конференція в Києві – перша після оприлюднення двома президентами цих домовленостей. Поновлення спільних наукових досліджень, на думку учасників конференції, дозволить активізувати спільні дослідження та проекти з вивчення історії України і Польщі, але з «проекцією» подій ХХ століття на час нинішній. Так, як зазначив у своєму виступі заступник міністра закордонних справ України Василь Боднар, вивчення історії дозволяє запобігати проблемам, які час від часу виникають у взаєминах між народами.

Торкаючись встановлення дипломатичних відносин між УНР і Польщею, Боднар зазначив: політичні обставини у час, коли Київ і Варшава почали співпрацювати на рівні дипломатичних місій, були доволі складними, тож не всі в УНР та Польщі підтримали це рішення. У той час між Західноукраїнською Народною Республікою та Польщею фактично точилась війна, ставлення у суспільствах УНР та польської держави було неоднозначним до таких переговорів (щодо відкриття дипмісій). Сторони йшли на певні компроміси. Ми маємо порівнювати нашу історію із сьогоденням, робити певні висновки, щоб не повторювати трагічні її сторінки.

Серед важливих і для УНР, і для Польщі спільних дій вчені називають військовий похід, який ініціювали засновник польської армії, маршал Юзеф Пілсудський та голова Директорії УНР Симон Петлюра проти Червоної армії, відомий як «диво на Віслі» (13–25 серпня 1920 року).

Посол Польщі в Україні Бартош Ціхоцькі зауважив, що доволі часто на тлі конфронтацій у відносинах між двома державами поляки та українці «знизу» підтримували одне одного. Дипломат згадав співпрацю українських і польських дипломатичних установ, заснованих емігрантськими урядами після Другої світової війни – і це у той час, коли відбувалась операція «Вісла» (депортація українців з їхніх етнічних територій – Лемківщини, Надсяння, Підляшшя та Холмщини – на захід і північ Польщі у 1947 році – ред.).

Українські та польські науковці сподіваються на спільні наукові дослідження, освітні проекти та розширення напрямків співпраці. При цьому важливо до цих проектів долучати молодь, яка має потужний інтелектуальний ресурс і зацікавленість вивчати історію, проєктуючи її на майбутнє.

Література:

- 1.[Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// https://www.radiosvoboda.org/a/30187044.html](http://https://www.radiosvoboda.org/a/30187044.html) (дата звернення 25.04.2020).
2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/ukr_poland_rozd_a4_ukr.pdf (дата звернення 25.04.2020).

САВЧЕНКО Михайло Пилипович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВЗАЄМИНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ТА МОРАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ГІМНАЗИСТІВ

Глобальні світові процеси, інтеграція України у європейський правовий, демократичний простір, українсько-польські взаємини сприяють процесам трансформації полікультурної освіти громадян, упровадженню принципів толерантності, міжнаціональної злагоди, взаєморозуміння народів (особистий, соціальний, державний рівні).

У Київській гімназії східних мов №1 – асоційованій школі ЮНЕСКО розроблена педагогічна система розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів під час реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою

«Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» (2012-2019 роки) [4, с. 225-227].

Серед основних розвитку означених цінностей – розвиток комунікативної культури особистості; формування національної ідентичності, її соціальних і гуманістичних моральних позицій на основі етнонаціональних, культурно-історичних цінностей українського, інших народів, інтеграції знань про людину і суспільство, про національні, загальнолюдські, європейські цінності, полікультурні, правові, громадянські компетентності, здатності до відповідального вибору у системі міжособистісних, міжкультурних, суспільних відносин, у демократичних перетвореннях, у державотворчих процесах, у розвитку громадянського суспільства. [4, С. 226]. Сфери самоідентифікації учнів: «Я – носій гуманістичної моралі», «Я – активний, відповідальний громадянин України», «Я – носій культурно-мовних та морально-громадянських цінностей», «Я – успішний комунікатор (комунікант)» [4, с. 227]. Основні напрями розвитку означених цінностей учнів: політико-правовий, мовно-комунікативний, національний культурно-мовний, іншомовний лінгвокультурний, морально-етичний, національно-патріотичний.

Застосування компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного підходів – шлях до розв'язання завдань сучасної освіти.

Педагогічна система передбачає єдність урочної, позаурочної, позашкільної діяльності та застосування сучасних педагогічних технологій, зокрема методу проектів для розвитку цінностей, громадянської культури особистості [1, с. 99-101]. Вивчення різних аспектів українсько-польських взаємин передбачено змістом багатьох навчальних предметів: історії України, всесвітньої історії, географії, української літератури, зарубіжної літератури, громадянської освіти, тощо.

Відповідно до діяльнісного підходу – розвиток особистості відбувається в процесі її включення у різні види діяльності для здійснення реалізації проекту «Інші країни, культури» ПАШ ЮНЕСКО. Гімназійний конкурс учнівських електронних просвітницьких проектів «Всесвітня культурна та природна спадщина ЮНЕСКО. Країни світу» передбачає розробку старшокласниками проектів: «Список Всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО в Республіці Польща», «Список Всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО в Україні».

Гімназисти – автори проектів: «Від Уельсу до Польщі та України. Міста та футбольні арени чемпіонату Європи з футболу Євро-2012»; «Видатний архітектор В. Городецький в Україні, Польщі, Ірані»; «Українська діаспора в Республіці Польща /кінець ХХ – початок ХХІ століття/», «Захист довкілля в Україні та Республіці Польща»; «Міста-побратими в Україні та Польщі». Опрацьовуються різні джерела інформації, критерії оцінки проектів, здійснюється оприлюднення та популяризація проектів [5, с. 401- 407].

Проекти – складові суспільної акції школярів «Громадянин» [2, с. 203- 210].

У науковому товаристві гімназистів розроблена тематика науково-дослідницьких робіт учнів. У відділенні історії в секції етнології: Основні етнокультурні коди українців та поляків; Українці в Польщі. Етнокультурний дискурс; Поляки в Україні. Етнокультурний дискурс; Польський національний костюм; Польська національна кухня.

В секції всесвітньої історії: Видатний поляк, папа Римський Іоанн II (Кароль Войтила); Республіка Польща в Євросоюзі, в НАТО; Лех Валенса – видатний польський громадський, державний діяч; Розвиток міжнародного співробітництва Польщі з державами-сусідами (кінець ХХ – початок ХХІ століття).

В секції історії України: Українсько-польські міжнародні відносини (кінець ХХ – початок ХХІ століття); Польські національно-культурні автономії в Україні в період політики коренізації в СРСР; Операція «Вісла» та її наслідки; Українсько-польські відносини в роки Другої світової війни; Дослідження історії поляків в Україні; Україна в контексті європейських інтеграційних процесів.

Визначаємо три основні підходи до науково-дослідницької роботи: проблемно-пошуковий, ситуативного моделювання, стратегічний. Українсько-польські взаємини – предмет різних тематичних екскурсій гімназистів у м. Києві та в Україні [3].

Література:

1. Громадянська освіта: теорія і методика навчання: посіб. для студ. – Київ: Вид-во ЕТНА – 1, 2008. – 174 с.
2. Кендзьор П. Метод проектів як важливий засіб громадянського виховання учнівської молоді. Педагогіка і психологія педагогічної освіти. 2003. №1. – с. 203-210.
3. 1001 место Украины, которое нужно увидеть: путеводитель по уникальным достопримечательностям. – Киев: Арий, 2011. – 624 с.
4. Савченко М. Проблема реалізації інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів: комплексний підхід. Освіта ХХІ століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної Інтернет-конференції; м.Київ, 18 квіт. 2019 р. /Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць. – Київ: Фенікс, 2019. – с. 225-227.
5. Савченко М.П. Управління соціальними проектами учнів у системі розвитку громадянських цінностей особистості. Філософія інноваційної діяльності: практ. зорієнт. зб. – Київ: Основа, 2014. – с. 401-407.

СИДОРЕНКО Ірина Григорівна ФОРМУВАННЯ СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ XIV-XVI СТ.

Серед причин, що сприяли формуванню східно-європейської ідентичності на українських землях XIV-XVI ст. варто зазначити господарсько-торгівельний фактор та освітній фактор.

У XVI-XVI ст. Україна була включена до зростаючої в Європі господарської та торговельної діяльності. Відбувалося це завдячуючи посередництву Польщі, зокрема через порт у Гданську Європа отримувала з українських земель хліб та іншу продукцію сільського господарства. Щоправда, контролювали ці торговельні шляхи німецькі та польські купці, які закуповували продукцію в порубіжних містах. Найзначнішим торговельним і культурним центром у XVI-XVI ст. був Львів. Оскільки Львів мав право торговельного складу, то до нього з'їжджалися купці з усіх країн Європи та Азії.

Через Польщу в Україну приходять одна з форм німецької організації міського і ремісничого життя – магдебурзьке право. Разом з німецьким правом місто переймало й цеховий устрій ремесла. Важливим етапом професійного зростання підмайстра був ритуал цехової ініціації, яка включала у себе обов'язкові учнівські мандри. Для підвищення кваліфікації та своєрідної атестації підмайстри з усієї України мандрували у центри цехової організації ремесел – Львів, Краків, Кам'янець-Подільський та переважно мандрували вони на захід.

Починаючи з XIV ст. у списках європейських університетів Віттенберга, Грайфсвальда, Ростока, Базеля, Парижа, Болоньї, Падуї з'являється значна кількість студентів з характеристикою після імен – Ruthenus, Roxolanus, Rossicus, Le Russia. Найбільше їх у Кракові, в Ягеллонському університеті. Переважну більшість студентів-русинів становили вихідці з Русинського воєводства, але в Кракові в 1434 р. значаться «Іван Петрович з Глухова», в 1466 р. – «Дмитро Степанович з Києва», а в Сорбонні ще в кінці XIV ст. – «ліценціат мов і бакалавр рутенської нації з Києва» Герман Вілевич [1, с. 173].

На початку XVI ст. на професорських посадах працюють українці-вихованці європейських університетів. Першою значною постаттю європейського рівня з України був Юрій Дрогобич (Котормак). Син дрогобицького ремісника, після закінчення Краківського університету вчився в Італії, був доктором медицини та філософії в Болоньї та Кракові, надрукував у Римі книжку, яка належить до інкунабул – «Прогностичні судження». Серед його краківських студентів був Миколай Коперник. Друга постать європейського рівня – Павло Русин, лемко, родом із Кросна, учився в Грайфсвальді, був професором у Кракові. В Польщі працювали також Григорій Чуй із Самбора, Григорій Тичина (Тичинський) з міста Тичин на Галичині, Іван Туробінський та інші вихідці з українських земель, що мали добру європейську освіту [1, с. 173].

У кінці XV-першій половині XVI ст. продовжується властива культурі Русі-України ще з давньоруських часів відкритість східним та західним впоивам, а також складається культура, яку можна віднести і до польської, і до української традиції.

Література:

1. Попович М. В. Нарис історії культури України. – К., 1998. – С. 170-189/ Ізборник // Режим інтернет-доступу:

СТРІЛЕЦЬ Валентина Василівна

**ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

Перекладач як посередник діалогу культур є не допоміжною, а центральною фігурою міжкультурного спілкування, тому формування міжкультурної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів допоможе забезпечити повноцінну комунікацію і досягти взаєморозуміння між представниками різних культур.

Міжкультурну компетентність ми, слідом за Н. О. Ткаченко, розглядаємо як інтегративну якість фахівця, яка відображає його готовність і здатність забезпечувати успішність міжкультурної взаємодії між представниками різних лінгвокультур на макро- й мікрорівнях через створення спільного для них значення того, про що йдеться в тексті оригіналу, з урахуванням етнокультурних цінностей, норм, уявлень, особливостей вербальної й невербальної поведінки [3, с. 13]. Зазначена компетентність дозволить йому як медіатору культур гнучко і вправно керувати процесами міжкультурної взаємодії, психологічно вірно і у відповідності до конкретної ситуації входити у спілкування й реалізовувати відповідну перекладацьку стратегію, прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, в рамках якої здійснюється його професійна діяльність.

Міжкультурна компетентність включає знання, уміння й навички культурологічно-лінгвістичного плану, контентними детермінантами якого є національно-культурна спадщина, етно-ментальність, національно-маркована соціокомунікація й лінгвокультурологічне тло представників України, Великої Британії і США [1, с. 158]. М. І. Прозорова вказує на важливість формування культурологічної лінгвокраїнознавчої ерудиції, здатності до входження в образ представника іншої культури; усвідомлення майбутнім перекладачем його миротворчої ролі в міжнародному співіснуванні людства, етнічної толерантності; високого рівня мотивації міжкультурного спілкування [2, с. 16].

Під час формування міжкультурної компетентності слід дотримуватися таких принципів:

- *моделювання* – відповідності навчальних міжкультурних дій реальним іншомовним і поведінковим діям майбутніх перекладачів;
- *культурної варіативності* – ознайомлення студентів з інформацією про культурне різноманіття країн, мова яких вивчається, за кожним аспектом культури) [3, с. 18];
- *компаративності* – відображення в навчальному матеріалі культурних відмінностей між рідною й іншомовною культурами та залучення студентів до виконання завдань на їх зіставлення;
- *емпатії* – прийняття студентами ролі представників іншої культури, їхніх переживань через емоційне залучення;
- *інтеграції* – координації дисциплін навчального плану («Практичний курс основної (другої) іноземної мови», «Лінгвокраїнознавство країн основної іноземної мови», «Етнокультурологія, етика та естетика», «Історія української державності» та ін.).

Міжкультурна компетентність формується протягом усього періоду підготовки бакалавра й магістра філології та вдосконалюється впродовж професійної діяльності перекладача.

Література:

1. Попова О. В. Теоретико-методичні засади професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах професійної освіти: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04, 13.00.02. Одеса, 2017. 479 с.
2. Прозорова М. І. Формирование профессионально важных качеств переводчика у студентов-лингвистов в процессе обучения в вузе: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Калининград, 2004. 215 с.
3. Ткаченко Н. А. Формирование межкультурной компетентности будущих переводчиков в процессе профессиональной подготовки в вузе: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Челябинск, 2011. 29 с.

ТИМОШЕНКО Ольга Тарасівна

ІНТЕРНЕТ КОМУНІКАЦІЯ: ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ЕПОХУ ПАНДЕМІЇ

Сучасність наразі перед глобальною проблемою – пандемією коронавірусу (COVID-19). В світі кількість заражених цим вірусом росте, а кількість загиблих від вірусу жахає. Поки всі вчені-вірусологи, медики на передовій, вчені в інших галузях починають вивчати вже нове суспільство, «суспільство на карантині». Як вони вирішують проблему відсутності реальної комунікації? Адже для вчених комунікація є дуже важливою – обговорення на конференціях, круглих столах їх праць.

Коли світ поставив все «на паузу», вчені вирішили не зупинятись і шукати інший вихід для розвитку науки. Провідні вузи в зв'язку з пандемією коронавірусу (COVID-19) відкрили безкоштовний доступ до навчальних матеріалів для студентів, аспірантів, завдяки цьому відкрилась можливість ознайомитись з працями провідних вчених, які раніше не були доступні для широкого загалу. Багато конференцій, які мали відбутися очно, перейшли на дистанційний режим – онлайн платформи, що дало можливість людям з різних країн бути присутнім на конференціях. Не дивлячись на карантин, багато вчених завдяки онлайн платформам змогли донести свої праці до широко загалу без шкоди для власного здоров'я, сидячи вдома.

«Людство уперше переживає пандемію в умовах практично миттєвого поширення інформації. Відео з лікарень і охоплених епідемією міст, дані наукових досліджень, звернення науковців, лікарів та політиків – все швидко стає доступним і впливає на думки та поведінку людей. Аналітики вважають, що в процесі «приручення» коронавірусу, людство має усі шанси засвоїти надважливі для свого виживання уроки. Які ж вони?» [2. Електронний ресурс]

Автор статті зазначає, що наш світ почав мінятись ще раніше, з появою інтернету, «...за останні кілька десятиліть людство почало зростатися в єдине ціле. Інтернет, розвиток бізнесу, транспорту і туризму невпинно зменшує відстані і забирає перепони між людьми» [2. Електронний ресурс]. Ми вважаємо, що світ поділився на реальний і віртуальний. Адже, якщо проаналізувати все наше спілкування, роботу та дослідження, ми побачимо що ми в реальності маємо кордони (якщо є збройна загроза країні, пандемії тощо), а от для нашої комунікації кордонів майже нема. Але, авторка дуже влучно підкреслює інший момент, кажучи, що «ми об'єднуємося навколо проектів, груп за інтересами незалежно від того у якій частині світу хтось живе» [2. Електронний ресурс]. І це дає нам великі можливості, особливо в період пандемії в усьому світі.

То яким же чином проходить освітній процес в цілому світі, коли ВНЗ закриті? Як ми знаємо усі вузи перейшли на дистанційне навчання. Наприклад, Польща майже без проблем перейшла в режим карантину. «Разом зі стаціонарною та заочною формами навчання в польських університетах присутній ще одна форма навчання – онлайн-стаціонар, що дозволяє певній категорії студентів проходити навчання на здобуття вищої освіти не виходячи з дому або не залишаючи свою країну. Саме за рахунок повної підготовленості дидактичної бази на такий режим навчання, ВНЗ Польщі не склало труднощів на період карантину перевести всіх своїх слухачів (і студентів стаціонару та заочників) на онлайн форму навчання» [3. Електронний ресурс]. При такому навчанні усе навчання в онлайн трансляції.

«Карантин через COVID-19 став часом інновацій та експериментів в українській вищій освіті [1. Електронний ресурс]. Багато університетів організували дистанційне навчання. В деяких вже була навчальна система, яка прив'язана до платформи Moodle, «навчально-інформаційний портал elearn.nubip.edu.ua – це комплекс навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» де студенти могли дистанційно навчатись. На цьому порталі є лекції, презентації, завдання. Що ж стосується лекцій, то викладачі на період карантину використовують різні засоби зв'язку, наприклад Zoom, Viber тощо.

Отже, карантин закінчиться, ми всі зможемо повернутися до звичайного ритму життя в тому числі і до звичного ритму життя але, досвід та напрацювання методів дистанційного навчального процесу, може стати в нагоді для реалізації права на освіту шляхом забезпечення навчання осіб, які з психологічних чи фізичних причин не мають змоги відвідувати заняття.

Література:

1. Солонина Є. «Універ» і карантин: вісім історій українських студентів, які навчаються з дому» [Електронний

- ресурс] / Євген Солонина. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30562045.html>.
2. Штогрін І. «Пандемія коронавірусу: уроки для людства та України» [Електронний ресурс] / Ірина Штогрін. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/pandemiya-koronaviruskarantyn-vysnovky/30500165.html>.
3. Up-study Центр польського образования. «Коронавірус. Життя в Польщі переходить в онлайн [Електронний ресурс] // Up-study Центр польського образования. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://up-study.ua/ru/posts/koronavirus-zhittya-u-polshchi-perekhodit-v-onlayn>.

ТОЛОЧКО Світлана Вікторівна

ГЛОБАЛЬНА ОСВІТА ЯК ВІДПОВІДЬ НА КРИЗУ І ЗАПОРУКА ПОДАЛЬШОГО ВІДНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВ

Є дві сили, що нині впливають на зміну освіти. По-перше, підвищення якості освіти, яка є рушійною силою людського потенціалу та розглядається як імперативи в суспільствах знань, що спрямовані на стійке економічне зростання і процвітання. По-друге, освіта також розглядається як один з інструментів підвищення рівня розуміння крихкості глобальної екологічної ситуації [2]. Сучасний світ створює багато викликів перед людством. Справжньою перевіркою в нинішніх реаліях став COVID-19 та пов'язані з ним безпрецедентні планетарні заходи безпеки через запровадження всесвітнього карантину, що включає заборону переміщень, руйнування усталених моделей, тактик і стратегій спілкування, неможливість безпосередності інтерактивних впливів, «перезавантаження» освіти через диференціювання підходів до дистанційного навчання у світі. І людство вкотре демонструє свою вразливість і повну залежність від глобальної екологічної ситуації.

ЮНЕСКО оприлюднило інформацію про закриття закладів освіти (шкіл і університетів) у 138 країнах, відповідно, 1,37 мільярдів здобувачів освіти (більше 3 з 4 дітей і молодих людей у всьому світі) утратили можливість відвідувати альма-матер, що відобразилося на майже 60,2 мільйонах педагогів – вчителів та викладачів. Відеоконференція міністрів освіти країн Європейського Союзу (ЄС) репрезентувала ініціативу зі створення Глобальної коаліції з питань освіти і COVID-19 для подальшої мобілізації досвіду численних партнерів і посилення підтримки національних заходів у відповідь у сфері освіти [1]. Серед ініціатив, запроваджених профільними міністерствами країн-учасників ЄС, створення індивідуальних матеріалів для педагогів з метою надання необхідної допомоги їм самотужки готувати навчальні матеріали, відчувати відповідальність за освітній процес і почуватися комфортно в сучасному цифровому середовищі в умовах дистанційного навчання; запровадження глобальної співпраці щодо відповідного регулювання постачальників цифрового навчання, щоб забезпечити дотримання ними вимог до збирання, оброблення та застосування інформації, зокрема особистих даних дітей і молоді; активне використання інструментів соціальних мереж для підтримки мотивації здобувачів освіти і взаємин між ними та педагогами. У зв'язку з цим єгипетський письменник Ахмед Шаукі зазначив: «За останні 10 днів ми досягли більшого прогресу у сфері цифрового і дистанційного навчання, ніж за останні десять років. Без сумніву, ця криза змінить наші уявлення про забезпечення освітою в майбутньому» [1]. Відповідно, актуалізується неперервна освіта впродовж життя як для здобувачів освіти, так і для педагогів, яка розглядалася нами як сукупність освітніх технологій, що використовуються для самоосвіти, саморозвитку і самовдосконалення, тобто для індивідуальної роботи зі знанням, оскільки більшість освітніх технологій, що використовуються в школах та університетах, втрачають свою актуальність у процесі навчання протягом усього життя. Тому технології, що використовуються в процесі неперервного навчання, повинні відповідати індивідуальним потребам і задовольняти запити свідомості людини незалежно від віку або періоду онтогенезу [5]. Завдяки гнучкості та динаміці сучасного соціокультурного життя можна зазначити, що освіта представлена як відкрита система, у якій неможливо запропонувати певні постійні та незмінні рішення. Це означає, що мінливість і динаміка соціальних, економічних, психологічних або екологічних проблем визначають необхідність для сучасної людини прийняти обов'язкову умову навчання протягом усього життя, що сприятиме сталому розвитку як усього людства, так і окремої громади і людини. Існує потреба у формуванні свідомості майбутнього – пластичної та гнучкої у реагуванні до змін довкілля, але інтегрованої та систематичної у здійсненні обраної стратегії життя [3,4].

Заступник Генерального директора з питань освіти ЮНЕСКО Стефанія Джанніні зазначила, що більше, ніж будь-коли раніше, учні і студенти нині потребують як академічної, так і емоційної підтримки, відповідно, це стало тривожним сигналом для систем освіти, які повинні зосередити зусилля на соціально-емоційних навичках – емпатії та солідарності. Тож укотре підтверджено значущість soft skills, так званих «м'яких навичок», необхідних у будь-якій професії, менш формалізованих порівняно з hard skills («жорсткими навичками») у сфері формалізованих технологій (архітектура, аудит, фінанси, логістика тощо). Названі актуалізовані soft skills – емпатія та солідарність – у контексті сучасних проблем освіти варто доповнити відповідальністю, самоорганізованістю, стійкою вмотивованістю, толерантністю, умінням працювати в команді та здатністю до «ре-інжинірингу», організацією харчування, догляду за тілом, спортивних тренувань, ефективного сну та емоційного інтелекту. Насамкінець процитуємо Міністра освіти Франції Жан-Мішель Бланкер, який підтвердив: «Освіта є ключовою відповіддю на кризу і подальше відновлення наших суспільств».

Література:

1. Освіта є ключовою відповіддю на кризу: підходи до дистанційного навчання у світі. URL: <https://pon.org.ua/novyny/7810-osvta-ye-klyuchovoyu-vdpovddyu-na-krizu-pdhodi-do-distancynogo-navchannya-u-svt.html> (дата доступу – 24.04.2020).
2. Tolochko S. Economi competitiveness and modern pedagogics definitions correlation. Baltic Journal of Economic. 2016. Volume 2. Number 1. P. 101–107.
3. Tolochko S., Lymar V., Ridei N. Possibilities of utilization of the virtual environments in education. Edukacja – Technika – Informatyka. 2016. Nr 2(16). P. 258–263.
4. Voitovska O., Tolochko S., Bordyug N. Lifelong Learning in Modern Strategies of Sustainable Development. Studia warmińskie. 2018. № 55. P. 343–353.
5. Voitovska O., Tolochko S. Lifelong Learning as the Future Human Need. Філософія і космологія. International Society of Philosophy and Cosmology (ISPC), Volume 22, 2019. P. 144–151.

ШИНКАРУК Василь Дмитрович УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

«У цілій Слов'янщині нема двох народів,
які б з точки зору політичного і духовного
життя так тісно зрослися між собою,
були пов'язані такими численними узами,
а всупереч тому так безперервно уникали
один одного, як поляки і українці»

Іван Франко

Добросусідські відносини і співробітництво безпосередньо між закладами вищої освіти та науково-дослідними установами України і Республіки Польщі є зразком та спільним внеском у зміцнення і збагачення Європи.

Українсько-польська співпраця в галузі освіти і науки розвивалася протягом багатьох століть. Сприяло цьому чимало чинників, спільних для обох держав:

по-перше, географічне розташування – обидві держави розташовані у регіоні центрально-східної Європи, мають взаємний кордон, є сусідами;

по-друге, соціально-демографічні показники України та Польщі за європейськими мірками є близькими;

по-третє, традиційно-історичне, дуже довгий період Західна Україна була в складі Польщі, зокрема Волинь, Полісся, Поділля, Покуття, Галичина, Буковина;

по-четверте, політично-оборонне, обидві держави у рамках блокового розподілу світу були членами одного й того ж політичного та військового об'єднання – Варшавського договору;

по-п'яте, подібність слов'янських мов, польська мова віддавна, а особливо з кінця 14 ст. помітно впливала на українську, а українська мова справляла значний вплив на польську.

Спираючись на постійні дружні зв'язки між Україною і Республікою Польща, згідно з Декларацією про принципи і основні напрями розвитку українсько-польських відносин, підписаною в Києві 13 жовтня 1990 року і Договором про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною і Республікою Польща, підписаним у Варшаві 18 травня 1992

року, Міністерство освіти і науки України та Міністерство національної освіти Республіки Польщі дотримуються Угоди про українсько-польське співробітництво у галузі вищої освіти. Створено двосторонню комісію з питань вищої освіти щодо систематичного моніторингу результатів спільних дій.

У сучасних міжнародних вимірах є винятково важливими відносини України та Республіки Польщі у галузі вищої освіти. Співробітництво між Україною та Республікою Польща базується на впровадженні Україною Стратегії інтеграції до ЄС. Європейський Союз першим оцінив глобальність завдання перебудови, яке постало перед Україною. Сьогодні ЄС не тільки надає Україні найбільшу фінансову, економічну та технічну допомогу, а є надійним партнером.

В останні роки співробітництво між вітчизняними університетами та закладами вищої освіти Республіки Польща є системним курсом в галузі освіти і науки. Проводяться спільні наукові дослідження в галузі гуманітарних, природничих, технічних, педагогічних наук, що становлять взаємний інтерес, і особливо, що стосується спільного історичного минулого обох народів. Системною є підготовка і перепідготовка кадрів зі спеціальностей, що викликають взаємний інтерес, у формі повного і часткового навчання, аспірантури, докторантури, наукових стажувань, підвищення кваліфікації, інших видів обмінів, а також розвиток і вдосконалення вивчення рідних мов представниками української національної меншини у навчальних закладах Республіки Польщі і польської національної меншини в закладах вищої освіти України.

Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів дозволила ширше практикувати обміни студентами і аспірантами в рамках міжуніверситетських угод для часткового навчання та стажування. Це й спонукало професорсько-викладацький та студентський колектив гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України тісно співпрацювати з польськими університетами, зокрема з Поморською академією в Слупську, що здійснює підготовку з педагогічних та гуманітарних спеціальностей.

Згідно Угоди про співпрацю викладачі та студенти обох закладів вищої освіти мають можливість протягом одного семестру пройти стажування в українському чи польському навчальному закладі і після закінчення отримати сертифікат, а також студенти гуманітарно-педагогічного факультету посеместрово (семестр в Україні, семестр в Республіці Польща) протягом трьох років навчаються у Поморській академії в Слупську за програмою «подвійних дипломів» та після успішного закінчення навчання отримують два дипломи – український та диплом європейського зразка (польський).

Україна надає важливого значення реалізації освітнього і навчального напрямку Стратегії ЄС «Європа 2020 та програми ЄС «Еразмус+», до якої приєдналася у 2014 році в якості країни-партнера. Мобільність викладачів і студентів необхідна для збагачення європейським досвідом, оволодіння яким сприяє покращенню якості навчання.

Традиційним спільним заходом, який ставить на меті розширення співпраці між Україною та Республікою Польща у сфері вищої освіти стали зустрічі ректорів закладів вищої освіти України та Республіки Польща. Систематична інтеграція міжнародного аспекту в освітньо-наукову діяльність університетів, при якому цілі і механізми організації надання послуг набувають міжнародного значення, є процесом його інтернаціоналізації.

**ЯКУШКО Катерина Григорівна, ПЕТРЕНКО Мирослава Михайлівна,
ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ВЧЕННЯ ВЛОДЗИМЕЖА ШЕВЧУКА
НА ТЕРЕНАХ НУБіП УКРАЇНИ**

В умовах сучасності актуалізуються психолого-педагогічні дослідження, присвячені опису психолінгвістичних експериментів на основі вчень відомих психологів Польщі, взявши до уваги «контактотримувальні метакомунікативні верифікаційні питання в сучасному англomовному діалогічному дискурсі»[1, с.24].

Нашою метою є опис досвіду практичного використання вчення відомого польського психолога Влодзимежа Шевчука під час вивчення студентами агробіологічних спеціальностей

іноземної мови за професійним спрямуванням на теренах НУБіП України.

Взявши за основу сентенції вченого про те, що психіка є відображальною дією нервового апарату, яка визначається зовнішнім світом, та є істотним чинником регуляції стосунків між організмом та навколишнім світом на основі образів, на нашу думку, доцільно досліджувати особливості засвоєння агробіологічних термінів на основі пошуку відповідних образних мисле форм [2].

Нами досліджено те, що засвоєння агробіологічних термінів на практичних заняттях з англійської мови за агробіологічним спрямуванням поглиблюється внаслідок декодування та перетворення їх на психолінгвістичні образи-мислеформи та зображення термінів на тематичних плакатах завдяки опрацюванню джерел Інтернету у WebQuests. При цьому іншомовне професійно-орієнтоване є мовлення доцільно розглядати, насамперед, як творче формування водночас і продуктів мови, і психологічної діяльності людини у синтезі одиниць мислення, моторики і мовних образів в контексті «розвитку особистості в комунікаційних умовах» [3, с.7]. Правомірно проводити психолінгвістичний експеримент, як метод унаочнюючого спостереження, щоб підтвердити або заперечити позитивність пошуку асоціативних зв'язків, розшифрування термінів, проектування їх на загальноживану лексику з метою розвитку психомоторної і емоційної пам'яті на основі попередніх особистих знань і досвіду формування і сприйняття іноземного мовлення. Такий психолінгвістичний експеримент виявив зацікавленість студентів напрямів агробіологічної підготовки застосовувати всі психолінгвістичні фактори для вивчення агробіологічних термінів у образах, особливо на етапі виявлення асоціативних зв'язків з агробіологічними термінами (35%). Порівняно менш позитивні фактори були визначені як етап для проектування технічних термінів на часто використовуваної лексики (26%), а також етап розвитку психомоторної та емоційної пам'яті під час вивчення агробіологічних термінів (24%) або етап декодування агробіологічних термінів (15%). Перспективою досліджень є опис досвіду практики здійснення психолінгвістичних студій на практичних заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням для підготовки студентів не лише агробіологічного, але й технічного, економічного, філологічного та власне самого психологічного напрямку підготовки на основі теоретичних студій як Влодзимежа Шевчука, так і інших зарубіжних та вітчизняних психологів-педагогів.

Література:

1. Грабовська І.В. Контактпідтримувальні метакомунікативні верифікаційні питання в сучасному англomовному діалогічному дискурсі / Мат-ли II міжн-наук-практ- конф. «Новітні тенденції розвитку філологічної освіти в контексті інтеграції у Європейський простір», (11 –15 квіт. 2016) / Мін-во освіти і науки України, Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. С.24-28.
2. Психологіс: енциклопедія практичної психології. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://psychologis.com.ua/10-7.htm>
3. Розвиток особистості в різних умовах соціалізації: колект.монограф./ за наук. ред. проф. Л.О.Калмикової. Київ, Вид-во «Слово».2016. 472 с.

ЯШНИК Світлана Валеріївна

АДАПТИВНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ В КУЛЬТУРІ ТОТАЛІТАРНОГО СУСПІЛЬСТВА

До числа найвизначніших подій світового політичного процесу ХХ століття належить крах тоталітарних політичних режимів. Процес позбавлення від наслідків комуністичної ідеології певною мірою нівелював актуальність обговорення тоталітарної тематики. Проте, розвиток сучасного світу вказує на передчасність цього висновку. По-перше, історія українського суспільства радянського періоду продовжує чинити вплив на сьогодення. По-друге, спостерігається тенденція наростання у суспільній свідомості авторитарного синдрому. По-третє, відмічається високий ступінь адаптації та трансформації нових проявів тоталітарного феномену в епоху глобалізації.

У психологічній літературі авторитарність особистості визначається як комплекс взаємопов'язаних установок, цілісний синдром, що включає безліч характеристик, об'єднаних

спрямованістю на владно-ієрархічні відносини домінування і підпорядкування. Таке розуміння авторитарності, починаючи з досліджень психоаналітичної школи, характерно для робіт, виконаних в рамках концепції авторитарної особистості (Т. Адорно, Р. Альтмейер, Дж. Дакка, Дж. Рей). У якості характеристик виділяються: нестерпність свободи; жадання самоствердження і влади; агресивність; орієнтація на авторитет лідера, власної суспільної групи і держави; стереотипність мислення; конформізм; ненависть до інтелігенції і людей з інших етнічних груп тощо [1, 3].

Авторитарна особистість розглядається як явище, що має соціокультурне походження і проявляє себе на різних рівнях соціальних взаємодій: політичному, організаційному, міжособистісному. Виходячи з моделі конструктивної зміни адаптивної поведінки особистості в процесі соціалізації, зауважується, що стратегія тоталітаризму нав'язує індивіду і соціуму адаптивні алгоритми поведінки [2]. По мірі становлення тоталітарний режим проходить три стадії: захоплення влади, розквіту і розпаду. Ці зміни пов'язані із змінами умов адаптації: соціокультурного адаптивного середовища, інформаційної стратегії режиму та адаптивних орієнтацій.

Перший етап – захоплення влади – характеризується формуванням адаптивного поля, що вимагає від режиму найбільших зусиль. Адаптивна діяльність режиму в конструйованому ним просторі починається із зміни символів («духовних кодів»), які на несвідомому рівні стають основою для побудови більш змістовних і мобільних інформаційних структур – традицій.

Другий етап соціально-політичної стабілізації характеризується стійкістю адаптивного поля і високим рівнем ефективності адаптивної стратегії. Особистість перетворюється у маріонетку в руках владних структур. При цьому інформаційна стратегія, доведена до досконалості та ідеально адаптована в суспільстві, що дозволяє нівелювати насилля з боку влади. Відтак відбувається самоідентифікація особистості з тоталітарною державою.

Третій етап збігається із періодом розпаду тоталітаризму. Він починається із формування посттоталітарного суспільства, що супроводжується радикальними змінами «людини маси». Характеризується утворенням особливого типу особистості – «авторитарна особистість», яка є основою тоталітарних режимів. Оскільки на етапі розпаду тоталітаризму відбувається руйнація адаптивного поля попередньої адаптивної інформаційної стратегії, це викликає у авторитарної особистості дискомфорт і почуття незадоволення. За рахунок прагнення тоталітарної особистості знову набути звичного адаптивно-інформаційного поля постійно зберігається небезпека реставрації тоталітарного режиму. Виникнення нових типів авторитарної особистості («конвенціональний», «садистсько-мазохістський», «причудливий», «меланхолійний», «маніпулятивний») пов'язується із інноваційним вибором суб'єкта адаптації до інших адаптивних стратегій, які орієнтовані на плюралістичні основи нового гуманістичного суспільства [1, 3].

Адаптивна стратегія тоталітаризму за своєю формою і змістом характеризується антигуманністю, що спричинило травму колективної пам'яті. Польський соціолог, професор Ягеллонського університету (Uniwersytet Jagielloński) П. Штомпка запропонував теоретико-концептуальне пояснення посткомуністичної трансформації. Це увійшло в науковий обіг як феномен «культурної травми» – особливий хворобливий стан колективної і індивідуальної свідомості, що виникає в умовах докорінних змін суспільних устроїв. Вчений виділяє шість стадій травматичного стану, за допомогою яких можна описати зміни у пострадянських країнах, а також проаналізувати причини стійкості та подолання авторитарного синдрому [4].

I стадія: сприятливі структурні і культурні передумови. Суспільство втрачає гомогенність, узгодженість і стабільність; швидко поширення конфліктів і суперечностей на всіх структурних і культурних рівнях організації.

II стадія: травматична подія або ситуація. Крах імперії, зубожіння населення, припинення роботи підприємств, зростання безробіття, статусна деградація, зростання злочинності, криза систем охорони здоров'я та освіти.

III стадія: травматичний стан суспільства. Інтерпретативні дії мас-медіа, які створюють відповідну репрезентацію, відсіваючи альтернативні трактування учасників або свідків події.

При цьому різна чутливість до травм пояснюється через диференціацію доступу до фонду культурних патернів і інтерпретації. Вирішальним чинником подолання травми є наявність у особистості соціального, культурного і освітнього капіталів.

IV стадія: формування нової культурної системи. Поява нових демократичних інститутів, готових діяти в нових політичних, організаційних, культурних контекстах і зіткнення несумісних культур провокує активацію авторитарного синдрому. Несумісність з новим середовищем корелюється з високим рівнем фрустрації та домінуючою установкою на підозрілість.

IV стадія: посттравматична адаптація передбачає використання активної (інновація, бунт), або пасивної стратегії подолання труднощів (ритуалізм і ретретизм). Пасивні стратегії адаптації є домінуючими (поглиблюють наслідки травматичних подій і сприяють стійкості авторитарного синдрому).

IV стадія: подолання травми. Засобами подолання культурної травми є високий рівень освіти, толерантності, релятивістські погляди. Поруч із цим наслідком трансформаційних процесів є наростання у суспільній свідомості авторитарності (авторитарний синдром) – відторгнення нової культурної системи на ціннісному, когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях.

Хоча проблеми нашої держави не обмежуються її минулим колоніальним статусом, але й досі на заваді побудови демократичної країни тяжіє спадщина тоталітарного режиму, що спричинила травму колективної пам'яті.

Розгляд адаптивної поведінки особистості в культурі тоталітарного суспільства наводить на думку: як і в інших постколоніальних державах, для українців характерна активація типу авторитарної особистості, що проявляється у консерватизмі масової ціннісної свідомості; відсутності реальної потреби самим орієнтуватися на демократичні норми соціального життя; неготовності до творчого опанування практиками інноваційного характеру у побудові інституту громадянського суспільства тощо.

Література:

1. Адорно Т. Исследование авторитарной личности / Теодор Адорно. – М.: Астрель, 2012. – 480 с.
2. Матвеева А. Механизмы социализации личности в условиях постиндустриализма [Текст] : монография / А. И. Матвеева. – Казань : Бук, 2016. – 183 с.
3. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для самого себя / Эрих Фромм. – М.: Изид, 2004. – 399 с.
4. Штомпка П. Социальное изменение как травма // П.Штомпка. – Социологические исследования. – 2001. – №1. – С. 6-12.

СЕКЦІЯ 5. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

DANYLOVA Tetiana, KYCHKYRUK Tetiana

GLOBALIZATION AND ANTI-GLOBALIZATION IN THE POSTMODERN CONTEXT

The new ideology of globalism often ignores alternative scenarios for the future of humanity. On the one hand, globalization is an inevitable process. It is caused by economic interdependence of the countries, development of communication and world informatization, dissemination of education and knowledge. This leads to a transition from a simple interaction of peoples and countries to one integrated world. Globalization is the emergence of a single world economy, a single world market, that is, the single financial market, the single market for goods and services, the common labor

market. National borders should not stay in the way of this unity. So this is a natural and inevitable process.

On the other hand, globalization causes concern and criticism among politicians, academics, civil society activists, some business leaders who state that a new, invisible world empire under the auspices of the global financial oligarchy has been arising. The power of money penetrates into such intangible spiritual areas as science, education and culture.

Western researchers of globalization problems and the «blurring» of the state are divided into two groups – the apologists and skeptics. Radical apologetic direction represented by K. Ohmae, T. Friedman, J. Bhagwati. K. Ohmae in his best-selling book «World without Borders» shows that a global strategy is «almost a matter of survival» of the world, because competition in most areas becomes global. T. Friedman insists that globalization is good for the future of humanity, because the chances of success will be determined not by nationality and place of residence, but by education, ability, dedication, ingenuity and access to global communication system. According to J. Bhagwati, economic globalization is a positive process that provides new opportunities in technology, higher standard of living, reducing the extent of inequality for developing countries.

Evolutionary trend of globalization supporters represented by J. Rosenau, A. Giddens, R. Falk and others. They stress an unexampled character of the modern form of globalization, which requires states and societies to be adapted to our unstable and interdependent world. J. Rosenau notes that globalization processes overcome any territorial or legal barriers, national boundaries and can affect any social community in any place. R. Falk argues that growing global economic interconnection is largely caused by the influence of Internet and global communications.

Unlike the apologists of globalization, some researchers are skeptical about this process and do not see it as inevitable for human development. They insist on its artificial character. For example, a number of researchers believe the concept of globalization is nothing more than a common myth aimed at concealing confrontational reality of the global economy. In particular, such a view is shared by P. Hirst and G. Thompson. H.-P. Martin and H. Schumann emphasize the dictatorship of the global market, destructive activities of IMF and Western financial oligarchy. They note that globalization, bringing the world together, destroys it at the same time. The ideologists of the anti-globalization movement believe that globalization in its current form does not contribute to the improvement of international relations. On the contrary, it acts as a catalyst of social and political tension and conflicts on our planet.

Today it is obvious that international community is at the edge of civilizational survival. The future of the world depends on the choice of politicians. Therefore, it is extremely important to understand philosophically the social nature and political priorities of globalization, the ways of development and coexistence of different civilizations, as well as ideas and principles that determine the direction of the world development.

GLINKOWSKA-KRAUZE Beata, CHEBOTAROV Viacheslav
ROZWAŻANIA NA TEMAT INTERNACJONALIZACJI UKRAIŃSKICH
PRZEDSIĘBIORSTW W KONTEKŚCIE ICH INNOWACYJNOŚCI

Wstęp. Zagadnienia internacjonalizacji działalności gospodarczej są w ostatnich latach jednymi z ważniejszych, ponieważ dotyczą rozwoju sieci współpracy przedsiębiorstw na międzynarodowych rynkach. Literatura przedmiotu obfituje w modele internacjonalizacji przedsiębiorstw, ale najczęściej odnosi je do krajów zachodniej Europy i do zasobów przedsiębiorstwa oraz ich strategii [1; 2; 3]. Sposoby internacjonalizacji przedsiębiorstw ukraińskich w kontekście ich innowacyjności zdają się być wciąż mało zbadane. Stanowi to lukę poznawczą.

Metodyka badań. Od 2016 roku autorzy tego opracowania prowadzą badania w ramach działalności statutowej oraz w ramach Centrum Współpracy Naukowo-Badawczej: Polska-Ukraina na temat internacjonalizacji polskich i ukraińskich przedsiębiorstw. Centrum ten ma dwa ośrodki: jeden na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego (kierownikiem – prof. nadzw. dr hab. B.

Glinkowska-Krauze), drugi w Ługańskim Narodowym Uniwersytecie imienia Tarasa Szewczenki w Starobielsku na Ukrainie (kierownikiem – prof. V. Chebotarov). Jest to jedyne w Polsce i na Ukrainie naukowo-badawcze Centrum. Do 2019 roku na terenie Ukrainy przebadanych zostało łącznie 58 mikro i małych przedsiębiorstw oraz 21 średnich i dużych. Badania wykonano osobiście, na terenie Ukrainy, wśród przedstawicieli przedsiębiorstw i instytucji naukowo-badawczych, pozostających w ich naturalnym środowisku (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy), a także pośród przedstawicieli samorządów. Anonimowe badania ankietowe miały na celu uzyskanie obiektywnych rezultatów. Celem badań było zidentyfikowanie sposobów internacjonalizacji ukraińskich przedsiębiorstw (z podziałem na mikro i małe oraz średnie i duże).

Internacjonalizacja ukraińskich przedsiębiorstw- zagadnienia wybrane. Przeprowadzone badania pokazują, że rodzaje i zakresy działalności firm ukraińskich na rynkach zagranicznych są zróżnicowane. Dominującym zakresem działalności mikro- i małych firm jest handel (38), następnie produkcja (7) i usługi (13). Dla średnich i dużych firm na pierwszym miejscu jest produkcja (15), na drugim handel (4), a na trzecim działalność usługowa (2). Otrzymanych wyników badań nie można oczywiście uogólniać, nie jest to bowiem próba generalna, jednakże warto zwrócić uwagę na charakter ukraińskich firm. Średnie i duże firmy są nastawione głównie na produkcję rolno-spożywczą. Mikro- i małe przedsiębiorstwa często zajmują się sprzedażą wysokojakościowych produktów, ale brak im kapitału na ich wytwarzanie. Za handlowym charakterem firm przemawiają też niskie koszty wytworzenia, co powoduje konkurencyjność cenową ukraińskich produktów na świecie. Istotnym w tym miejscu jest fakt, że Ukraina ma duży wkład w rozwój takich dziedzin, jak: przestrzeń kosmiczna, wdrażanie zaawansowanych technologii spawalniczych, odzieży ochronnej, produkcja przezroczystych monokryształów z diamentów syntetycznych, wytwarzanie super twardych narzędzi diamentowych, produkcja ciężkiej wody.

Statystyki zawarte na stronach Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy (PSSU) pokazują, że największy udział w przyroście PKB ma handel, rolnictwo, przemysł i transport. Sektor prywatny wytwarza zaś prawie 65% PKB i jest to tendencja wzrostowa [4; 5]. Zakresy działalności ukraińskich przedsiębiorstw są zróżnicowane, jednakże można odnotować handlowy charakter większości mikro- i małych firm oraz produkcyjno-handlowy charakter firm średnich i dużych. Ukraińskie mikro- i małe przedsiębiorstwa „nie widzą» możliwości własnego rozwoju na rynku krajowym, natomiast średnie i duże przedsiębiorstwa są skłonne rozwijać swoją działalność na zagranicznych rynkach, ale także na rynku ukraińskim. Charakterystyczne dla ukraińskich mikro- i małych przedsiębiorstw są źródła barier leżące w otoczeniu krajowym. O ile konkurencja w postaci nielegalnie działających firm, zwłaszcza w sferze handlu artykułami żywnościowymi i chemii gospodarczej oraz wszelkiego typu usług (od transportowych po remontowo-budowlane) i brak wsparcia dla mniejszych podmiotów oraz faworyzowanie dużych firm na Ukrainie uniemożliwiają rozwój we własnym kraju, o tyle stanowią motywatory poszukiwania możliwości poza jego granicami. Jednymi z poważniejszych barier internacjonalizacji są: brak znajomości rynków obcych i strach przed popełnieniem błędów skutkujących potencjalnymi, wysokimi karami finansowymi.

Analizowane mikro- i małe przedsiębiorstwa proces formułowania strategii opierają najczęściej o opcję: *ad hoc*, skorzystania z okazji. Badane średnie i duże organizacje w procesie formułowania strategii korzystają najczęściej z własnych możliwości opartych na tradycyjnych lub innowacyjnych technologiach. Innowacje i innowacyjne technologie mają duże znaczenie dla internacjonalizacji mikro i małych firm, zaś tradycyjne technologie większe w przypadku średnich i dużych firm.

Literatura:

1. Gierszewska G., Romanowska M. Analiza strategiczna przedsiębiorstwa / wyd. 7 zmienione, Warszawa : PWE, 2017. S. 22-27.
2. Glinkowska B. Internacjonalizacja polskich i ukraińskich przedsiębiorstw (978-8-3814-2134-8), Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2018. 454 s.
3. Glinkowska B., Chebotarov V. Establishing a business in Ukraine –the Initial regulatory organizational and legal aspects for Polish entrepreneurs. *Comparative Economic Research*. 2019. Vol. 22. № 1. P. 75-86. DOI: 10.2478/cer-2019-0005.
4. Ukraina. Przewodnik po rynku. Warszawa: Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A, 2018. 54 s.
5. Państwowy Urząd Statystyczny Ukrainy <http://www.ukrstat.gov.ua/> (dostęp: 25.03.2020).

EUROPEJSKA WSPÓŁPRACA INNOWACYJNA

Europejska współpraca innowacyjna – to nowy sposób na zebranie podmiotów krajowych i regionalnych na szczeblu krajowym i regionalnym, aby energicznie rozwiązywać globalne problemy, przed którymi stoją dzisiejsze społeczeństwa, takie jak zmiany klimatu, bezpieczeństwo energetyczne i żywnościowe, zdrowie i starzenie się społeczeństwa. Wyzwania te stanowią również szansę dla nowych przedsiębiorstw, a współpraca ma na celu zapewnienie UE największych korzyści na tym rynku.

Ogólna ramowa strategia rozwoju UE, która ma pomóc państwom członkowskim UE w przezwyciężeniu skutków globalnego kryzysu i powrocie do zrównoważonego rozwoju, przewiduje rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach (zwiększenie interakcji wiedzy naukowej, badań i innowacji ze wzrostem i rozwojem gospodarczym). Jej wdrożenie jest niemożliwe bez stworzenia efektywnej infrastruktury innowacyjnej.

Kraje UE wydają około 2% PKB na badania i rozwój. To o 0,8% mniej niż w USA i 1,5% mniej niż w Japonii. Prywatny sektor badań i rozwoju w UE działa głównie w ramach mechanizmu outsourcingu w rozwijających się krajach. Zwiększenie nakładów na badania i rozwój do 3% PKB UE jest jednym z głównych priorytetów krajów strefy euro [2, s. 232].

Unia innowacji jest jedną z siedmiu zasadniczych inicjatyw Komisji Europejskiej na rzecz silnej, stabilnej i znaczącej gospodarki i ma na celu [3]: uczynienie Europy jako naukowy centrum światowej klasy; usunięcie przeszkód dla innowacji, takie jak wysokie koszty patentowania, fragmentacja rynku, powolna standaryzacja oraz brak umiejętności, które naprawdę utrudniają napływ pomysłów na rynek; dokonanie radykalnych zmian w pracy sektora publicznego i prywatnego, głównie poprzez innowacyjną współpracę między instytucjami europejskimi, władzami krajowymi i regionalnymi oraz biznesem. Unia innowacyjna wprowadza także strategiczne wykorzystanie otwartych budżetów zamówień na finansowanie innowacji, dogłębną skalę innowacyjną, opartą na 25 wskaźnikach europejskiego rynku wiedzy, patentów i licencji.

Zidentyfikowano sztandarowe inicjatywy na rzecz rozwoju i osiągnięcia wyznaczonych celów (obszarów działalności). Utworzenie Unii innowacji ma na celu poprawę warunków i możliwości finansowania badań i innowacji w celu zapewnienia, że innowacyjne pomysły są wykorzystywane w towarach i usługach, co będzie sprzyjać wzrostowi gospodarczemu i tworzeniu miejsc pracy [1, s. 110].

W przypadku państw członkowskich UE Komisja Europejska zaproponowała przełożenie celów innowacyjnych przedstawionych w ich strategiach krajowych. Oczywiście te główne obszary działań na rzecz realizacji strategii UE są priorytetami zarówno dla państw członkowskich, jak i krajów, które podpisały umowę o stowarzyszeniu z Unią Europejską, w tym dla Ukrainy. Ukraina musi stać się równorzędnym partnerem konkurencyjnym przede wszystkim dla krajów Unii Europejskiej, jako ich bliskich geograficznie krajów sąsiadujących.

Unia innowacji proponuje stworzenie prawdziwie jednolitego europejskiego rynku innowacji, który przyciągnie innowacyjne firmy i przedstawiciele biznesu. Proponowane są znaczące środki w dziedzinie ochrony patentowej, normalizacji, zamówień publicznych i uzasadnionej naukowo regulacji. Celem Unii innowacyjnej jest również stymulowanie sektora prywatnego do inwestycji i podaży, a także, między innymi, zwiększenie europejskich inwestycji kapitału podwyższonego ryzyka.

Według Unii innowacyjnej, nowoczesność skonfrontowana jest z koncepcją „innowacji nadzwyczajne». Tysiące utalentowanych badaczy i innowatorów przeprowadzają się do krajów, w których warunki pracy są korzystniejsze na podstawie różnych kryteriów oceny. Chociaż rynek UE jest największy na świecie, pozostaje do pewnego stopnia rozdrobniony, a stopień innowacyjności jest niewystarczający w porównaniu z innymi krajami na świecie. Zwiększenie innowacyjności w społeczeństwie opartym na wiedzy jest jedynym sposobem na osiągnięcie dobrobytu i tworzenie dobrze płatnych miejsc pracy, które wytrzymają presję globalizacji. Obecnie Europa ma wiele mocnych stron, ale grozi jej opóźnienie w stosunku do USA, podczas gdy inne kraje, takie jak Chiny i Korea Południowa, gwałtownie zwiększają swoje zdolności.

W ostatnich latach sytuacja polityczna, gospodarcza i geograficzna Ukrainy przyciągnęła większą uwagę społeczności światowej. Na Ukrainie położono podstawy prawne niezbędne do

budowy innowacyjnej gospodarki i rozpoczęto tworzenie innowacyjnej infrastruktury. Choć wstrząsy społeczno-polityczne, wojskowe i inne w ostatnich latach spowodowały stan krytyczny i zagrożenie całkowitym zniszczeniem infrastruktury innowacyjnej i całego systemu innowacji w kraju. Dla Ukrainy, która znajduje się w centrum kontynentu europejskiego, integracja z UE jest jedynym sposobem na przezwycięzenie zacofania gospodarczego i technologicznego, przyciągnięcie zagranicznych inwestycji i fundamentalną modernizację gospodarki, w tym stworzenie skutecznej infrastruktury innowacyjnej, jako niezbędnej podstawy dla rozwoju konkurencyjnych innowacji.

Література:

1. Бордяшов Е.С. Перспективы реализации новой стратегии развития Европейского союза – «Европа-2020». Вестник МГИМО. 2012. № 3. С. 108–112.
2. Князевич А.О. Управління інфраструктурним забезпеченням інноваційного розвитку економіки: моногр. Рівне: Волинські обереги, 2018. 362 с.
3. Innovation Union. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/goals-research-and-innovation-policy/innovation-union_en (Last accessed: 09.03.2020).
4. Kijek, T. (2016). Kapitał innowacyjny przedsiębiorstwa. Akumulacja i wykorzystanie. Wydawnictwo UMCS. Lublin. 256 s.

SALNIKOVA Natalia

NEW TYPES OF POLITICAL PARTIES AS A RESULT OF THE TRANSFORMATION OF MODERN PARTY SYSTEMS IN THE EUROPEAN UNION

A feature of the process of partogenesis in the modern period is the formation of parties «from below» through the transformation of protest movements in political parties. The German political scientist Holtmann highlights this trend, emphasizing that a protest party is forming as a new competitor from the protest organizations and movements on the periphery of the party system, and this type is currently successfully establishing itself throughout Europe.

For the first time an attempt to typologize a new type of parties and determine their place in the process of partogenesis was carried out by H. Margetts. Using the term «cyber party» in relation to them, she defined this new form of the party not as marginal and the establishment of such parties as a natural result of the development of partogenesis as part of the development of its trajectory from the dominant cadre party to the mass party and later to all-embracing and cartel, and, finally, to a new type of party, defined as a «cyber party». The researcher considers the origins of this type to be rooted in a changing form of political participation, the spread of mixed electoral systems, and the development of the Internet and network systems. According to the researcher the key sign of these parties is the rejection of the usual formal membership and the transition to direct relations with the voters [1, p. 529].

A number of terms to define this type of parties is used now. These are «cyber parties», «online parties», «virtual», «Internet parties» as well as «network parties». Researchers consider the absence of membership is one of the key characteristic of this type of parties, party channels of communication are network channels, internal and external – these are direct communication with voters, strong positions in political competition for the voters. These parties possess the place between the civil society and the state in the modern political landscape [4, p. 21].

A significant part of these virtual parties relates to parties of the same issue (minimum engagement), as well as regional or local parties. As a rule, these are small parties, and the term «small party» is also used today in Western political science referring to them [3, p. 60].

A «small party» is a party that is not a member of the government and does not lead it, and in the future will not be able to, as it has a limited number of the voters. As a rule, small parties concentrate on a relatively narrow target electoral group, which is not in the interests of large parties. At the same time, they have a significant total potential and they are able to quickly construct network structures. They put forward their slogans, which are important for a small electoral group, whose interests the large parties do not present. The number of such parties, operating, as a rule, at regional and local levels, and sometimes not at the federal level, is constantly growing. Usually these are parties of the same subject, interest (Party of Women), or parties of one region (Bavarian Party).

Small parties, according to several researchers, perform the functions of indicators and timely socio-political signals. They allow drawing a wide circle, including radical points of view, into the

current political discourse [4, p. 24]. At the same time, they create a new competitive environment. In relation to small parties, the concept of tabulated parties is widely used. These are small parties that have achieved success, received a mandate in parliament and are recognized by other actors and political parties as a possible partner for the coalition [2, p.20].

As a rule, these new parties are «anti-system parties», which are extremely difficult to typologize within the framework of the classical «right-left centre» matrix. Almost all researchers agree that the phenomenon of anti-system is extremely complex and there is a clear tendency to further complicate it, because within the framework of ideological criteria, they can be placed throughout the political spectrum: from libertarianism to ultra-right conservatism and nationalism.

In conclusion it is worth while noting that such political entities, as a rule, position themselves as opponents of the existing parties, clearly defining their positions as anti-political, anti-establishment, and consider themselves to be anti-system parties. All of them carry a powerful protest potential, are supporters of direct democracy, which allows us to talk about them as populist parties that do not perceive traditional organizational forms and emphasize the widespread use of new network and communication technologies.

References

1. Margetts H. Cyber parties. In R. Katz & W. Crotty (Eds.), Handbook of party politics. London: Sage. 2006. P. 528-535.
2. Вайнштейн Г. Трансформация западноевропейского политического ландшафта и институционализация антисистемной политики. Мировая экономика и международные отношения. 2018. № 5. С. 17-28.
3. Меден Н. Малые партии в современной политической системе Германии. Доклады Института Европы. 2015. № 314. С. 59-72
4. Сморгунув Л. В. Сетевые политические партии. Полис. Политические исследования. 2014. № 4. С. 21-37.

SKRABACZ Aleksandra

MIGRACJE JAKO WSPÓŁCZESNE UWARUNKOWANIE INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE OBYWATELI UKRAIŃSKICH

Naczelne motto Unii Europejskiej – Zjednoczona w różnorodności z jednej strony podkreśla odrębność narodową poszczególnych państw – członków unii, z drugiej wskazuje na elementy wspólnotowe, jednoczące poszczególnych uczestników tego zrzeszenia. Wynika z niego zatem, że różnorodność jest silnym atrybutem unii, która jednak jest oparta na zasadniczych fundamentach, jakimi są chrześcijańskie korzenie, trwała demokracja i wspólny dorobek cywilizacyjny, zapewniające pokój, dobrobyt i bezpieczeństwo oraz gwarantujące ochronę bogactwa kultury, tradycji i języków.

Napływ ogromnych mas ludzi, zapoczątkowany przez arabską wiosnę w 2011 roku zachwiał gwałtownie stabilnym życiem mieszkańców zjednoczonej Europy. Kilka milionów osób obcego pochodzenia, które w gwałtowny i w dużym stopniu nielegalny sposób wdarły się na kontynent europejski zaburzyły funkcjonowanie państw zarówno w wymiarze politycznym, ekonomicznym, kulturowym i społecznym. Politolodzy zauważają, że „przed 11 września 2001 r. badacze zajmujący się stosunkami międzynarodowymi i bezpieczeństwem międzynarodowym poświęcali bardzo mało uwagi międzynarodowej migracji. I na odwrót – badacze zajmujący się międzynarodową migracją rzadko analizowali jej implikacje dla bezpieczeństwa czy zrozumienia stosunków międzynarodowych bądź polityki światowej» (1, s. 256). Obecnie sytuacja ta diametralnie się zmieniła. Migranci stali się prawdziwym wyzwaniem dla państw unijnych, wpływając praktycznie na wszystkie aspekty życia, zarówno w pozytywny, jak i negatywny sposób. Z jednej strony stanowią ratunek w wielu sektorach gospodarki, przemysłu, czy usług, zapewniając ręce do pracy albo też stanowiąc wsparcie dla sytuacji demograficznej danego kraju. Z drugiej strony, odmienność kulturowa, religijna czy materialna imigrantów stanowi pewnego rodzaju zagrożenia dla spokojnego funkcjonowania społeczeństw państw europejskich, niosąc ze sobą wiele różnorodnych problemów natury politycznej, społecznej, ekonomicznej czy kulturowej (2, s. 247-249).

W Polsce od 2014 r. stale odnotowujemy przyrost liczba obcokrajowców ubiegających się o zezwolenia na pobyt w kraju. Przeważają migracje czasowe – w 2017 r. 88 proc. wniosków dotyczyło zezwoleń na pobyt czasowy (do 3 lat), 10 proc. pobytu stałego, a 2 proc. pobytu rezydenta długoterminowego UE. Prawie 65 proc. wszystkich wniosków złożyły osoby w przedziale wiekowym 20 – 39 lat (3).

Największą grupę imigrantów w Polsce stanowią obywatele Ukrainy którzy złożyli w 2017 r. 125 tys. wniosków – o 30 proc. więcej niż w 2016 r (4). W 2017 roku Polska wydała obywatelom krajów spoza Unii 683 tys. pierwszych pozwoleń na pobyt, z czego ponad 585 tys. trafiło do obywateli Ukrainy. To najważniejszy kierunek migracji do Unii w całej Wspólnocie. Z danych Urzędu do spraw Cudzoziemców wynika, że wśród 200 tys. Ukraińców, którzy obecnie mają uprawnienia do pobytu stałego lub długoterminowego, większość stanowią osoby w wieku 20-39 lat. (5, s. 2-5). Napływ obywateli Ukrainy do Polski wynika z prostej przyczyny wyjazdu z naszego państwa Polaków na emigrację. W latach 2010-2015 wyjechało od 2 do 2,39 mln osób, z czego największa grupa do Wielkiej Brytanii – 720 tys. oraz do Niemiec – 655 tys.(4). Warto również dodać, iż wśród tej grupy ponad 50% osób przebywających na wyspach oraz prawie 40% będących w Niemczech, deklarowało chęć pozostania na stałe w tych krajach. Zatem emigracja i imigracja są obecnie zjawiskiem powszechnym, a ich przyczyny są różnorodne, spowodowane wieloma czynnikami, w tym ekonomicznymi, społecznymi i politycznymi. Stąd też w interesie szeroko rozumianej wspólnoty europejskiej oraz w wymiarze bilateralnym Polski i Ukrainy istotne jest wypracowanie takich mechanizmów, które pozwolą efektywnie wykorzystać masowe przemieszczanie się ludności, a także wypracować rozwiązania, które złagodzą skutki pobytu w nieznanym społeczeństwie czy kulturowo środowiskach.

Literatura:

1. Castles S., Miller M. J., Migracje we współczesnym świecie, Publishing Company PWN, Warszawa 2011.
2. Matis J., Migracja – wyznacznik europejskiej integracji społecznych grup, [w:] Zadania jednostek administracyjnych samorządu terytorialnego z wykorzystaniem potencjału grup dyspozycyjnych w przewidywaniu zagrożeń bezpieczeństwa publicznego, J. Maciejewski, M. Stochmal, A. Sokołowska (red.), Wrocław 2016.
3. Różnie w Polsce liczba cudzoziemców, 2.02.2018, www.ekai.pl, dostęp 3.04.2018.
4. Urząd do spraw Cudzoziemców, www.udsc.gov.pl, dostęp 7.05.2018 r.
5. Jaroszewicz M., Małynowska O., Najnowsza migracja z Ukrainy do Polski: (nie)stały fenomen?, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2018.

YASHCHUK Sergii

PRIORITÉS DANS LE DÉVELOPPEMENT DE LA SPHÈRE SOCIALE DANS LE CONTEXTE DE L'INTÉGRATION EUROPÉENNE

Il existe cinq principes de l'action partenariale : le principe d'intérêt mutuel des partenaires, le principe d'égalité des partenaires, le principe d'autonomie des partenaires [1], le principe de coopération entre les partenaires, le principe d'évaluation entre les partenaires [2, p. 109-117].

Le CIO a pour mission d'orienter et d'accompagner la personne afin qu'elle se connaisse mieux, qu'elle retienne les informations utiles et finalement qu'elle organise les éléments de son choix. Le CIO accueille toute personne souhaitant s'informer ou discuter à propos de son orientation scolaire ou professionnelle. Les missions du CIO sont définies par le ministère de l'Éducation Nationale, puis déclinées sur le plan académique, départemental et local. Le CIO fonctionne pour le bien de population, c'est un service ouvert au public.

L'IES a des objectifs bien précis : accueillir, garantir lieu sécurisant, garantir une continuité éducative du public accueilli, maintenir et favoriser les liens familiaux, l'accompagnement des personnes dans toutes leurs démarches au quotidien. En faisant la comparaison des missions de ces deux structures, j'ai repéré l'intérêt mutuel des partenaires : l'accompagnement des personnes. L'accompagnement vers le bien est une source d'intérêt du CIO et de l'IES. C'est un point positif et point principal à partir duquel il est possible de mieux organiser la collaboration. L'intérêt mutuel permet d'avoir un langage commun entre les structures [3, p. 13–17]. Selon Guy Le Boterf, qui a effectué ses travaux sur la compétence collective et le travail en réseau, « ce langage commun, celui qui allait permettre de mener à bien la mission » [5]. Pour mieux dialoguer, il est indispensable d'avoir « une langue commune » qui est présenté par un centre d'intérêt mutuel.

Je peux reprendre le deuxième principe de l'action partenariale : le principe d'égalité. Le partenariat repose sur des relations d'égal à égal. L'IES et le CIO sont deux entités indépendantes. Dans notre situation, il est visible que les relations de l'IES et de CIO ne sont pas hiérarchiques, nous pouvons parler aussi de « liaisons horizontales ». J'ai pris contact avec le CIO comme avec tout organisme ayant le même fonctionnement que l'IES c'est-à-dire avec un organisme qui a sa propre

organisation de travail et qui se base sur ses propres principes. La notion de partenariat est synonyme pour chacun des acteurs de trouver, grâce à un travail collectif, des solutions à un problème donné par le biais de leurs propres compétences [4, p. 333–339]. Il n'y a pas de partenariat si la relation entre les acteurs n'est pas égalitaire. A la fin de ce partenariat, chacun doit finalement «y trouver son compte».

Le principe d'égalité est bien respecté dans cette action partenariale entre l'IES et le CIO puisque d'un côté l'IES a pour but d'accompagner les personnes dans leurs démarches quotidiennes et d'autre part, l'intérêt de l'IES est d'informer les personnes sur les procédures à suivre et les accompagner également dans leurs démarches d'orientation. Il s'agit ici, d'inscrire Sofia dans un lycée.

En reprenant le troisième principe de l'action partenariale, le principe d'autonomie des partenaires, il est nécessaire de mentionner que l'IES et le CIO s'engagent dans une action partenariale à leur propre guise et demeurent libres dans leur action. En effet, n'importe quel acteur est libre d'exprimer ses idées, et d'influencer les actions le concernant. Les différentes parties du partenariat sont dirigées par leur propre direction et la prise de décision s'effectue en autonomie [1, p.7-10]. Par exemple dans ce cas, la conseillère du CIO a contacté son supérieur afin d'apporter les réponses sur la situation de Sofia (client).

Elle (client) a contacté sa direction et la décision de proposer la classe de troisième prépa pro était intra-institutionnelle et donc cette proposition venait strictement de la part de CIO. Les actions du CIO et de l'IES sont libres et non-influencées par l'une des parties. Il faut savoir que le fait de respecter l'autonomie de chaque partenaire produit un meilleur climat de travail et chaque partie de partenariat peut ainsi utiliser «ses moyens de bord» de manière plus efficace.

Au cours de ce travail collaboratif, j'ai remarqué un manque de corrélation et d'harmonisation entre les acteurs. En effet, ni la conseillère du CIO, ni l'IES n'avaient l'habitude de travailler ensemble. Le manque de cohésion donne les problématiques de cohérence. Selon Mucchielli Roger la cohésion est «fondée principalement sur la qualité du lien d'appartenance de ses members» [5]. Et en même temps, la cohérence est fondée sur «une absence de contradiction entre différents membres d'une équipe» [5].

Comme conclusion, cette situation est utile dans mon approche professionnelle car j'ai pu constater la progression d'un projet mené grâce à la collaboration des partenaires et j'ai mesuré l'importance du travail mené par ce partenariat. Ce dossier m'a également permis de constater l'importance de la formation d'éducateur spécialisé car avant de créer un partenariat il faut absolument connaître les différents acteurs, leur champ de compétence et en quoi ils peuvent participer à la résolution d'une problématique.

Література:

1. Журавська Н. С. Методологія проектування інтерактивних курсів на основі європейського досвіду. Київ : Вид. центр. НАУ, 2010. 143 с.
2. Кубицький С. О. Формування творчої особистості курсанта: синергетичний аспект. Науково-методичний збірник «Нові технології навчання», Київ, 2004. Вип.38. С.109 -117.
3. Шинкарук В. Д. Гуманітарне співробітництво між Україною та Грецією. Діалог культур: Україна – Греція: культурна політика ХХІ ст. в європейській ретроспективі. Діалог культур: Україна – Греція: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–23 вер. 2016 р.). Київ, 2016. С. 13–17.
4. Ящук С. П. Формування професійно-правової компетентності студентів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Педагогіка, психологія, філософія. 2016. № 253. С. 333–339.
5. Blanker J. – M. Guide pour la scolarisation des élèves handicaps. URL : <https://www.education.gouv.fr/cid143616/4-juillet-2019-adoption-definitive-projet-loi-pour-une-ecole>

АСАТУРОВ Сергій Костянтинович, МАРТИНОВ Андрій Юрійович «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО» ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПОЛЬЩІ

Вступивши 1 травня 2004 р. до Європейського Союзу, Польща де-факто повернулася до нового видання «прометеїзму» 1920-х – 1930-х років. Тоді Ю. Пілсудський наголошував, що незалежність України є гарантією незалежності Польщі, а поширення європейських демократичних цінностей серед народів СРСР є передумовою для польської безпеки. Звичайно, за нових історичних умов, коли Польща стала членом ЄС і НАТО, гострота проблем безпеки

нейтралізувалась гарантіями безпеки, насамперед, від НАТО та США. Адже Польща в Євросоюзі перетворилась на другого (за значенням) після Великої Британії стратегічного партнера США. Вашингтон також підтримував амбіції Варшави, спрямовані на «стримування» Росії та просування демократичних цінностей у країнах «нової» Східної Європи (Білорусь, Молдова, Україна). Східний кордон Польщі перетворився на кордон ЄС і НАТО. Але цей новий статус не змінив важливості національної польської відповідальності за власну безпеку. Адже східний периметр цього кордону має «гарячі точки»: Калінінградську область РФ, включно з проблемою «Сувалькінського коридору», Російсько-білоруську союзну державу. Тому не дивно, що Польща за підтримки Швеції після розширення ЄС 2004 і 2007 рр. ініціювали перегляд стратегії східноєвропейської політики Євросоюзу.

Нагадаємо, що ЄС у форматі спільної зовнішньої політики на початку XXI століття розробляв «політику сусідства». Стратегічно «політика сусідства» мала забезпечити безпечний периметр східноєвропейського і середземноморського кордону Євросоюзу. Спробою зміцнення середземноморського кордону ЄС була ініціатива 2007 р., висунута президентом Франції Н. Саркозі, щодо створення Середземноморського союзу. Реагуючи на цю ініціативу, польська дипломатія запропонувала звернути увагу на східноєвропейські країни. Адже у «політиці сусідства» намітилося суттєве протиріччя. З одного боку, установчі договори Євросоюзу констатували право будь-якої європейської демократичної держави претендувати на вступ до ЄС. Цим правом намагається скористатись навіть Туреччина, яка маючи невеликий клаптик землі з європейського боку Стамбула, будучи членом НАТО геополітично вважається євроатлантичною державою, яка може претендувати принаймні на переговори про вступ до ЄС. З іншого боку, автоматичне включення Білорусі, Молдови, України до кола країн учасниць «політики європейського сусідства» не виділяє ці країни як саме європейських сусідів ЄС, які мають принаймні юридичне право на вступ до ЄС, зрозуміло за умов досягнення відповідних критеріїв набуття членства. Тож у 2008 р. Польща і Швеція висунули ідею проекту «східного партнерства» ЄС, що було підтримано країнами Балтії. Ідея набула практичного змісту у травні 2009 р., коли на пражському саміті ЄС з одного боку, і з іншого, Білорусії, Молдови, України, а також кавказьких країн Азербайджану, Вірменії, Грузії було офіційно започатковано програму «Східного партнерства». Російська дипломатія побачила у цьому проекті повернення ЄС до політики стримування шляхом створення «санітарного кордону». Відтоді гострота російсько-польського протистояння обумовлювалась запеклою суперечкою щодо збереження російського контролю у Східній Європі. Впродовж 2010-2013 рр. Росія фактично готувалась до нової стадії «гібридної війни». Польща послідовно звертала увагу партнерів по ЄС на таку «гібридну» російську стратегію. Її складовими стали: зміцнення російської військової присутності у Калінінградській області, докладання системних зусиль, спрямованих на поглиблення протиріч між країнами-членами НАТО і ЄС, підготовка до «федералізації» зв'язків із Білорусією і дестабілізації України, Грузії та Молдови. Найбільш послідовно російська дипломатія розігрувала карту німецько-польських протиріч, зокрема, щодо побудови другої черги газопроводу «Північний потік. Крім того, російська дипломатія продовжує грати на німецько-польських протиріччях щодо країн Східної Європи. Кремль постійно наголошує, що Вашингтон нібито надав Варшаві «монопольне» право бути представником євроатлантичної спільноти у Східній Європі, викликаючи тим самим непорозуміння між Варшавою і Берліном. Завдяки цьому досі так і не сформовано чіткої стратегії Євросоюзу щодо країн Східної Європи.

Однак, попри зусилля польської дипломатії, до 2013 р. не вдалося нейтралізувати стратегію провідних країн ЄС (Німеччини і Франції), спрямовану на поєднання технологій ЄС із російськими ресурсами. Внаслідок такого порядку пріоритетів Берліна і Парижа де-факто було заморожено започаткований на початку 1990-х рр. формат взаємодії у «Ваймарському трикутнику» – Польща, Німеччина, Франція.

Наприкінці 2013 – впродовж 2014 рр., коли російська «гібридна війна» проти України втілювалась у анексії Криму та агресії на Донбасі, Польща ініціювала прискорення підписання Угоди ЄС з Україною про асоціацію та Угоди ЄС з Україною про зону вільної торгівлі. Після укладання відповідних угод ЄС з Україною, Молдовою, Грузією змінився статус країн учасниць «Східного партнерства» з точки зору досягнутого рівня співпраці з ЄС. Однак інші

країни учасниці «Східного партнерства» – Азербайджан і Вірменія на той час ще не стали асоційованими партнерами ЄС. Крім того, дипломатія Євросоюзу так і не долучилася активно, наприклад, у форматі за межами ОБСЄ і НАТО, до спроб врегулювання конфліктів у Абхазії і Південній Осетії, Придністров'ї, Нагірному Карабаху. Навіть більше, німецька і французька дипломатія, зважаючи на російську «алергію» на Польщу, виключили польську дипломатію з так званого Мінського мирного процесу щодо врегулювання конфлікту на Донбасі.

У травні 2019 р. програма «Східне партнерство» відсвяткувала своє десятиліття. Якщо оцінювати досягнення цієї програми за максимально-оптимістичною шкалою, можна констатувати, що де-факто було більше можливостей втрачено, аніж реалізовано. Наприклад, попри польські зусилля, ЄС не запобіг зусиллям російської дипломатії, яка загалом ефективно реалізовувала політику «поділяй і володарюй». Завдяки цьому учасники «Східного партнерства» більше дотримуються політики можливого. Внаслідок цього програма «Східного партнерства» перетворилася на реєстр спільних транскордонних проектів, фінансованих ЄС. Тобто «Східне партнерство» так і не стало аналогом «Вишеградської четвірки». Нагадаємо, що на початку 1990-х років посткомуністичні Польща, Чехія, Угорщина, Словаччина уклали угоди про асоціацію з ЄС. Завдяки цьому «Вишеградська четвірка» стала форматом «підготовчого класу» до вступу в ЄС. Однак, Угода про асоціацію між ЄС і Україною не фіксує чіткого правового положення про перспективу початку переговорів про вступ. Тим паче, такі положення відсутні в Угоді про асоціацію ЄС із Молдовою та Грузією. Фактично країни учасниці програми «Східного партнерства» просто перетворились на «буферну зону» між східним кордоном Євросоюзу і Росією. Натомість балканські країни (Албанія, Боснія і Герцеговина, Косово, Македонія, Сербія, Чорногорія) принаймні вже розпочали, або мають чіткі перспективи початку переговорів про вступ до Євросоюзу. Можна констатувати, що поки що польська дипломатія не домоглася від партнерів по ЄС згоди на надання країнам Східної Європи чітких гарантій початку переговорів про вступ до ЄС у разі досягнення відповідних критеріїв членства. На жаль, процес виходу Великої Британії з ЄС позбавляє Польщу надійного союзника, який стримував домінування в ЄС Німеччини і Франції. Внаслідок цього поки що малоефективними виглядають спроби реанімації «Ваймарського трикутника» (Польща, ФРН, Франція). Станом на 2020 р. перспективи розвитку «Східного партнерства» ЄС виглядають інерційними. ЄС в цілому, на відміну від Польщі, не демонструє готовності системно протидіяти російському впливу у Східній Європі.

БІЛАН Сергій Олексійович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Новітні партнерські стосунки України та Польщі певною мірою відображають геополітичні особливості, зв'язок між державами та культурний контекст останніх десятиліть в історії Європи, оскільки розгортаються вони під дією переконань безпеки та спільного прагнення до більш тісної співпраці та альянсу. Проте, навіть, таке сусідство з величезним потенціалом залишається вкрай вразливим, з цілим рядом непорозумінь та конфліктів, і не стільки через маніпуляції великих держав, скільки через зміни регіонального середовища та внутрішні політичні процеси.

Історія відносин між двома країнами тривала, тому і впливає на сучасну політику обох держав різними чинниками. Вітчизняні та зарубіжні дослідники новітньої історії взаємин України та Польщі роблять високу ставку на побудову двосторонніх відносин, що мають ґрунтуватися на довірі та спільній користі.

Метою публікації є аналіз та визначення особливостей, що спостерігаються впродовж останніх десятиліть в українсько-польському діалозі.

Складна та турбулентна історія обох народів, особливо наприкінці ХХ ст., стала частиною спільної пам'яті, адже події, суперечки та лінії розподілу між поляками й українцями завжди активно використовувалися та підсилювалися могутніми сусідами.

Проте, не зважаючи на складні історичні відносини, Польща першою визнала незалежність України в 1991 р. Вона як один з «молодих» членів Європейського Союзу була ініціатором запровадження політики «Східного партнерства» і «шефства» стосовно

східноєвропейських країн, які ще не стали членами ЄС, таким чином виборюючи собі власне місце серед країн Євросоюзу.

У 1992 р. Польща та Україна підписали Угоду про добросусідство, дружбу та співробітництво. Згодом було підписано Декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної, впродовж 1990-х років їхня увага зосереджувалася переважно на проблемах економіки, торгівлі та спірних історичних питаннях. Сторонам вдалося досягти тимчасового примирення, що базувалося на принципі «пам'ятаємо минуле, думаючи про майбутнє». Україна займалася реформами та розбудовою держави, а Польща готувалася до приєднання до НАТО та ЄС.

Польща відіграла важливу роль і в подіях «Помаранчевої революції» в Україні в 2004 р. Приклад хороших особистісних стосунків й тісних каналів комунікації президентів Польщі (Александра Кваснєвського) та України (Леоніда Кучми) став винятково важливим в часи політичної кризи в Україні у 2004-2005 рр. «Помаранчева революція» привела до влади в Україні прозахідні політичні сили. Образ Польщі, яка завжди виступала своєрідним адвокатом українських інтересів в ЄС, був в ті часи особливо важливим для українців.

Варшава підтримувала Київ навіть, коли він змінив вектор зовнішньої політики в російський бік за часів президентства Віктора Януковича. Польща продовжувала активно лобювати проект Східного партнерства ЄС в цілому та Угоду про асоціацію між ЄС та Україною зокрема.

Відносини між Польщею та Україною стали оптимістичнішими після подій Євромайдану, однак внаслідок окупації Криму Росією справи знову погіршилися, адже виклики безпеки у Східній Європі вимагали перегляду принципів подальшого стратегічного партнерства, оскільки незважаючи на те, що ці дві держави знаходяться у різних стратегічних умовах (Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО), обидві вони сприймають Росію як серйозну загрозу, що частково обумовлюється спільним історичним досвідом.

Події 2014 р. дали сторонам змогу зрозуміти, жорстка сила та могутня армія відіграють більшу роль у системі регіональної безпеки, а нормативна база ЄС вже недостатня для того, щоб утримати ситуацію під контролем. У 2016 р. Варшава приймала саміт НАТО, на якому було погоджено надання Україні комплексної допомоги. На цьому ж саміті країни Альянсу вирішили розмістити багатонаціональні батальйони НАТО у Польщі, Естонії, Латвії та Литві. Разом з цим Польща залишається одним із ключових військових партнерів України, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях.

Сьогодні Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Проте, не зважаючи на те, що потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою взаємозалежності, останнім часом питання українських мігрантів в Польщі набуло резонансу. У 2017 р. українці отримали близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в цій країні щороку, за деякими оцінками, сягає двох мільйонів. Динамічна економіка Польщі виграє від притоку української робочої сили, а українці, в свою чергу, мають змогу отримувати вищу зарплатню в Польщі. Загальний обсяг коштів, що направляються працівниками з Польщі в Україну оцінюється на рівні 3 мільярдів доларів щорічно.

Відтак, сучасні глобалізаційні процеси та геополітичні зміни планетарного і континентального масштабу ставлять перед Україною та Польщею низку нових викликів і завдань, пов'язаних зі збереженням позитивних двосторонніх стосунків, досягнутих в попередні роки, та подальшого наповнення реальним змістом доктрини стратегічного партнерства. У цьому сенсі першочергового значення набуває визначення пріоритетів українсько-польського співробітництва в контексті геополітичних конфігурацій, що формуються на початку нового тисячоліття і відіграватимуть ключову роль у глобальній політиці третього десятиліття XXI ст.

У контексті розвитку українсько-польського стратегічного партнерства в сучасній системі геополітичних координат, основним пріоритетом для двох держав є участь у політичних альянсах, в яких Україна та Польща зможуть найбільш повно та ефективно

реалізовувати власні національні інтереси. Насамперед, перспективним у ефективної взаємодії України та Польщі є Балто-Чорноморсько-Каспійський геополітичний простір з огляду на його глобальну політичну значимість, а також ту роль, яку відіграють окремі країни цього поясу в сучасному світі.

Крім того враховуючи важливість поєднання безпекових та економічних складових розвитку й реалізації стратегічних інтересів України та Польщі, особливу увагу сьогодні привертає співробітництво обох держав в глобальній системі міжнародних взаємовідносин, представленими ключовими політичними центрами світу: США, ЄС та Росією. Проте, для успішного виконання цієї функції Україна спочатку повинна перейняти польський досвід імплементації європейських цінностей, з тим, щоб у майбутньому ретранслювати його в напрямі Росії.

Отже, впродовж тривалого часу поляки й українці переживали періоди спільної боротьби проти зовнішніх загроз, ситуативних альянсів та війн між собою. Вони могли бути об'єднані й роз'єднані питаннями релігії, мови, прав та кордонів, але Польщу та Україну завжди об'єднувала близькість до великих держав чи імперій. Саме тому, не зважаючи на всі історичні події останні майже тридцять років, сповнених радикальних змін в міжнародному середовищі та внутрішніх політичних трансформацій в обох державах, вони сприймають одна одну як стратегічні партнери, а стан двосторонніх відносин між ними продовжує бути одним із визначальних факторів регіональної стабільності.

БОНДАРЧУК Ілля Віталійович, ПОКОТИЛО Костянтин Олександрович ТЕРОРИЗМ ЯК ЙМОВІРНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ВЗАЄМИНИ МІЖ КРАЇНАМИ, ЗОКРЕМА УКРАЇНА-ПОЛЬЩА

У своєму поточному існуванні практично кожен із нас нині існуючих на Землі людей, очевидно, час від часу схоплює себе на думці, а чи відчуває він/вона себе вільними? Окремі йдуть далі у своїх міркуваннях, намагаючись збагнути, а чим же в дійсності є свобода.

Якщо спробувати вивести щось середнє з усіх можливих відповідей щодо природи свободи, то остання в розрізі людської життєдіяльності відкривається радше як своєрідний стан, за якого людина відчуває, схоплює, розуміє себе вільною, вільною від впливу, маніпуляцій; разом з тим має можливість робити те, що вважає за потрібне; має можливість вчиняти свій власний вибір; відчуває себе, так би мовити, самодостатнім розпорядником та власником свого існування та активності або й життя загалом. Зрештою, цілком ймовірно, що «свобода з'являючись у світі разом з людиною, стає значимою виключно серед людей і ніяким чином не пов'язана з детермінованістю як феноменом, що притаманний природі взагалі. Таким чином виявляється, що в природі людини якимось чином закладено її властивість створювати навколо себе простір, «пронизаний» свободою, який має місце між тим лише за присутності інших» (1, с. 109).

Але повсякденна практика демонструє, що сучасна людина навіть не підозрює на скільки вона є вразливою щодо різного роду маніпуляцій і разом з тим на скільки притаманне сучаснику відчуття свободи є оманливим, а з іншого боку, на скільки жорстокими за своєю суттю та руйнівними стосовно людського єства можуть виявитися ті чи інші маніпулятивні дії і заходи.

Наразі йдеться про чи ненайжорстокіші маніпуляції, які були здійснені відносно усього людства, заручниками яких ми, до речі, досі лишаємось.

Згадаймо події 11 вересня 2001 року. На території США була здійснена серія скоординованих терористичних атак, «авторство» яких приписують ісламістській організації «Аль-Каїда» шляхом використання захоплених пасажирських літаків. Унаслідок нападу відповідно до офіційних даних загинуло 2 996 осіб, більше 6 000 осіб отримали поранення. Таким чином теракт став чи не найбільшим в модерній історії за кількістю жертв; разом з тим інфраструктура зазнала збитків за різними оцінками на суму не менше 10 млрд доларів США.

З першого погляду страшна трагедія, але пам'ятаймо про термін «маніпуляція». Ця подія є саме тією, однією з найстрашніших й найжорстокіших.

Між тим значно прискіпливіший аналіз ситуації та фактів дає підстави дійти висновку,

що ця жорстокий з огляду на мораль й геніальний з огляду на стратегію та методи здійснення «проект» наскрізь маніпулятивного характеру, скоєний, очевидно, за ініціативи і відома державної влади США як такого собі колективного суб'єкта управління відносно своїх громадян та світової спільноти загалом.

Свідченням тому є ціла низка фактів. Зокрема характер обвалення веж ВТЦ не відповідає тому, який могли викликати попадання літаків і пожежі. Стверджується, що руйнування веж більше схоже на контрольоване знесення. Вказувалося також те, що офіційна версія ігнорує численні повідомлення свідків про вибухи в вежах ВТЦ. Висловлювалася підозра, що урядові чиновники США були інформовані про майбутні атаки і не вжили заходів для їх запобігання. Викликають сумніви і багато інших обставин (дії протиповітряної оборони, особи терористів, зв'язок «Аль-Каїди» з ЦРУ і т. д.).

Цілком логічно припустити, що мета цього акту полягала у спробі створити страшний образ «Світового Тероризму», що послугувало б переконливим в очах спільноти приводом для застосування репресивних дій з боку США в різних точках світу, зокрема розв'язання війни у Афганістані та Іраку. Відтак, «...хоча явище тероризму кваліфікується швидше як радикальне зло, аніж політична діяльність, проте, поки не існує безперечних доказів, (а таких ніколи і не з'явиться), що всі політично зафарбовані терористичні акти є лише породженням хворої психіки, а не холодного розрахунку, доки терористичний акт варто прирівнювати до політичної дії, з усіма витікаючими звідси наслідками. Ще раз повторимося, не вважати терористичний акт за політичну дію, бо це абсолютно різні речі, однак розглядати його як засіб, можливо крайній, до провокування деякої ситуації в спільноті» (1, с. 150).

Наразі ж людська спільнота вимушено є свідком низки проявів, образно кажучи, тих «успіхів», які принесли згадана та велика кількість їй подібних, зокрема в Російській Федерації, інших країнах «творча діяльність з прицілом на людські життя та свободу» в рамках масштабної маніпуляції громадською думкою тощо. Відтак, можна помітити, що має місце постійне «підігрівання» інтересу людей відносно тематики тероризму. Серед населення підтримується відчуття страху, щоб ним було легше керувати. Отож, маніпуляція триває.

Зрештою, жоден із фахівців не зможе спростувати припущення, що рано чи пізно у взаємодія та співіснування України та Польщі не спотикнуться об явище тероризму. Приклад такого «спотикання» вже мав місце, наприклад, в Закарпатті.

Література:

1. Калуга В.Ф. (2008). В пошуках шляху із пастки утилітарного світу: ірраціональні чинники облаштування спільного світу як альтернатива засиллю приватного інтересу та надуманого раціоналізму / В.Ф. Калуга. – К.: Міленіум. – 162 с.
2. Міжнародна кримінологія (2011) : досвід дослідження тероризму / В.Ф. Антипенко. – Одеса: Фенікс. – 320 с.

БРУСЛІК Артур Валерійович **ДИПЛОМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ МІСІЙ** **І ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Спеціальна місія у міжнародному праві визначається як тимчасовий орган зовнішніх відносин держави, який направляється для виконання конкретних завдань іншій державі, визначених угодою між цими державами. Перш за все, такий тип відносин між державами отримав назву спеціальної дипломатії (формування дипломатичних органів у певній справі).

Загалом, вся діяльність таких місій регулюється лише Віденською конвенцією про спеціальні місії від 16 грудня 1969 р. (Набула чинності в 1985 р.). Відповідно до статті 2 цієї Конвенції, будь-яка держава може направити свою місію в іншу державу за згодою останньої, але лише через дипломатичні або взаємно прийнятні канали. Сьогодні спеціальні місії використовуються у практиці міжнародних відносин для участі у двосторонніх переговорах, підписанні, врученні важливих документів, на важливих урочистостях та заходах загальнодержавного та міждержавного значення. Однак делегації держав, які беруть участь у багатосторонніх конференціях або органах міжнародних організацій, не є спеціальними місіями [1].

На відміну від глави дипломатичної місії, голові спеціальної місії не потрібно приймати перемир'я, хоча деякі члени Комісії міжнародного права, які розробляли цю Конвенцію,

запропонували це як необхідну вимогу до спеціальної місії.

Відповідно до статті 10 Конвенції про спеціальні місії, представники держави, що підтверджує, у Спеціальній місії є громадянами відповідної держави. Зрештою, громадяни держави, що приймає, не можуть бути призначені до спеціальної місії, якщо її держава не підтвердить, оскільки ця угода може бути розірвана.

Спеціальна місія може включати як адміністративний, технічний, так і дипломатичний персонал. Якщо члени постійної дипломатичної місії або консульської установи, розташовані в державі, що приймає, включені до спеціальної місії, вони зберігають привілеї та імунітети членів дипломатичного представництва або консульської установи, крім привілеїв та імунітетів, передбачених Конвенцією про особливі дії Місії [3].

Функції спеціальної місії визначаються за взаємною згодою між державою, що направляє та державою, що приймає [Ст. 3,4].

1. Спеціальна місія починається з функцій, встановлених цією місією після конкретного, офіційного контакту з МЗС або будь-яким органом держави, в яку відправляється місія, за погодженням.

2. Виконання функцій спеціальної місії не залежить від вручення повноважень. Крім того, подання її до Постійної дипломатичної місії держави, що направляє, також не є обов'язковою [Ст. 13,4].

Ці функції припиняються лише: (а) за взаємною згодою зацікавлених держав; б) після виконання основної місії; в) після закінчення часу, який був спеціально встановлений (за умови, що він не продовжується); г) після повідомлення та відкликання держави, що відправляє місію; (е) після встановлення статусу місії держави, що приймає, його призупиняють [2].

Міністерство закордонних справ, яке має бути погоджене, повідомляється про: – склад спеціальної місії та її зміни в майбутньому; – точний приїзд та від'їзд членів такої місії та виконання їх функцій у місії; – а також прибуття та остаточний від'їзд будь-якої особи, яка супроводжує члена місії; – про розташування як приміщень спеціальної місії, так і особистих приміщень, які є непорушними. І навіть всю інформацію, необхідну для ідентифікації цих просторів.

Привілеї та імунітети спеціальних представництв відрізняються від привілеїв та імунітетів дипломатичних представництв щодо статусу приміщень – спеціальні місії не мають повної недоторканності приміщень. І навіть влада країни перебування має доступ до спеціальних місій у разі пожежі чи стихійного лиха, чого немає в дипломатичних представництвах. Але в більшості таких місій є подібні дипломатичні представництва, привілеї та імунітети. Особисті привілеї та імунітети персоналу цієї місії включають як особистий імунітет, так і митні пільги [5].

Тому, підсумовуючи все вищесказане, можна сказати, що спеціальні місії, а також посольства реалізують міжнародну правосуб'єктність держав, а також відповідають цілям та принципам Статуту ООН щодо суверенної рівності держав та розвиток дружніх відносин та співпраці між ними. Спеціальні місії мають суттєву особливість: вони можуть функціонувати навіть за відсутності нормальних дипломатичних чи консульських відносин між суб'єктами міжнародного права.

Література:

1. Фединак Г. С. Міжнародне приватне право (у запитаннях та відповідях). К.: АТІКА, 2000. -336 с.
2. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право.–Х.: Одиссей, 2008.– 704с.
3. Репецкий В.М., Гутник В.В. Міжнародне публічне право. – К.: Знання, 2012. – 437 с.
4. Конвенція про спеціальні місії: від 08.12.1969 Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_092 ;
5. Каламкарян Р. А. Международное право. – М.: Юрайт, 2015. – 632с.

БРІНЦЕВА Олена Григоріївна

СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ СФЕРІ: СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

Україна і Польща історично є не тільки близькими сусідами, а й країнами, які тісно співпрацюють в багатьох сферах суспільного життя. Говорячи про співробітництво в питаннях

зайнятості, розвитку спільного ринку праці, нині можна стверджувати про досягнення таких результатів. Так, від 1 січня 2014 р. діє Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення [1], яка стосовно України використовується в питаннях загальнообов'язкового державного соціального страхування щодо хвороби (тимчасової непрацездатності), вагітності та пологів (материнства); нещасних випадків на виробництві, професійних захворювань та/або смерті з цих причин; безробіття; пенсії за віком, по інвалідності, у зв'язку із втратою годувальника, за вислугу років відповідно до законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування; допомоги на поховання. Стосовно Республіки Польща – до законодавства щодо обов'язкового страхування і таких видів допомоги по соціальному забезпеченню: допомоги по безробіттю, а також до соціального страхування. Окремо в цій Угоді визначені питання соціального страхування аграріїв (допомоги у разі хвороби та материнства; пенсій, допомоги у випадку непрацездатності та сімейних рент; допомоги у разі нещасного випадку на роботі та професійних захворювань; допомоги на поховання). Більший акцент на аграрний сектор зумовлений історичними аспектами зайнятості українців в Польщі, але нині ця ситуація поступово змінюється.

Праця українців сприяє зростанню ВВП Польщі, серед працівників-іноземців вони складають найбільшу частку, про що переконливо свідчать дані Закладу соціального страхування Польщі (ZUS). Так, за даними ZUS, наприкінці грудня 2019 р. соціальні та медичні внески в Польщі сплатило 479,1 тис. громадян України (74,0 % від загальної чисельності іноземців-платників страхових внесків). Станом на грудень 2018 р. цей показник становив 420,7 тис. осіб. Більш комфортній праці українців сприяє те, що дедалі частіше українська мова з'являється на офіційних сайтах польських державних установ, які займаються справами іноземців, банків, а також у транспорті. Так, наприклад, україномовні версії мають сайти найбільших польських банків PKO Bank Polski, Bank Pekao S.A., Santander Bank Polska S.A.

Поступово змінюється і сприйняття поляками українців – від заробітчан, які раніше виконували переважно просту некваліфіковану працю та сезонних робітників до працівників інтелектуальної сфери – зайнятих в ІТ, в телекомунікаційній сфері, консалтингу, науці та освіті.

Результати соціологічних досліджень «Українці на польському ринку праці. Досвід, виклики та перспективи», проведених у 2018 р. [3] та 2019 р. [4] свідчать про поступове зростання заробітків українців в Польщі (якщо у 2018 р. понад 40% претендували на найнижчу погодинну ставку (9-11 злотих), то у 2019 р. лише 6% громадян України погодились би працювати за таку винагороду; це зумовлено також зростанням мінімальної заробітної плати в Польщі). Крім того, подвоїлася частка працівників, які заробляли 13-15 злотих нетто на годину (33%), а частка респондентів, які очікували заробіток 15-20 злотих нетто на годину, зросла майже втричі, склавши 19%. Питання зміни рівня життя в Україні та Польщі ґрунтовно досліджені у роботі [2].

Для подальшого розвитку співробітництва позитивним є також становлення українців до Польщі, а також те, що ці країни мають багато спільного в суспільно-культурному та історичному контексті. За результатами досліджень, проведених Центром соціологічних та маркетингових досліджень Socis [5], українці вважають Польщу найдружнішою країною – 40,8 % населення стверджують, що Польща позитивно ставиться до України, і лише 5,2 % має протилежну думку.

Високими також є обсяги польських інвестицій в економіку України, які сприяють активізації інноваційній діяльності та розвитку українського ринку праці. З 2005 р. Україна є пріоритетною державою щодо польської співпраці для розвитку. Загальна сума офіційної допомоги для розвитку у 2005-2018 рр. становила майже 250 млн. євро, що дало змогу реалізувати понад 800 проектів.

Перспективними напрямками розвитку співпраці між Україною і Польщею в сфері праці є подальша взаємна лібералізація трудового законодавства, спрощення процедури визнання трудового стажу, зменшення кількості бюрократичних процедур для взаємного визнання документів про освіту, полегшення доступу до ринку праці Польщі висококваліфікованих

фахівців з різних галузей, подальше утвердження в суспільстві толерантного ставлення до представників різних націй та ін.

Література:

1. Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення, вчинена 18 травня 2012 р. у м. Київ, ратифікована Законом України № 458-VII від 5 вересня 2013 р., яка набрала чинності 1 січня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_161
2. Kharazishvili, Y., Grishnova, O., Kamioska B. Standards of living in Ukraine, Georgia, and Poland identification and strategic planning [Electronic resource]. – Available at: <https://virtual-economics.eu/index.php/VE/article/view/19/22>
3. Ukraińcy na Polskim rynku pracy. Doświadczenia, wyzwania i perspektywy. Badanie socjologiczne [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu: https://www.ewlhr.eu/wp-content/uploads/2018/08/BADANIE-_EWL_RAPORT.pdf
4. Ukraińcy na Polskim rynku pracy. Doświadczenia, wyzwania i perspektywy. Badanie socjologiczne II edycja [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu: https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://www.ewlhr.eu/wp-content/uploads/2019/09/EWL_RAPORT_GLOWNY_2019_FINAL_WWW.pdf
5. Ukraińcy uważają Polskę za najprzyjaźniejszy im kraj [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu: https://kuriergalicyjski.com/actualnosci/8274-ukraincy-uwarzaja-polske-za-najprzyjazniejszy-im-kraj?fbclid=IwAR3yj8gcdnuhQF7Q-_TlJmAFn6Mj-sFAI2LzyNlZht-4aDdWJFvdiNz1qc

ГАВРИЛКО Аліна Василівна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Враховуючи членство Польщі в Європейському Союзі значна частина економічних відносин між Польщею та Україною (зокрема, щодо торгових питань) регулюється угодами, укладеними між Європейським Союзом та Україною. Правовою базою, що регулює двосторонні відносини між Європейським Союзом та Україною є Угода, про партнерство та співробітництво (РСА) від 14 червня 1994 р., яка набула чинності 1 березня 1998 р. 29 квітня 2004 р. Україна підписала додатковий Протокол про розширення Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС щодо приєднання нових країн до Європейського Союзу, в тому числі Польщі. 27 червня 2014 р. – підписано Угоду про Асоціацію між Європейським Союзом і державами-членами з одного боку та Україною – з другого, невід’ємною частиною якої є Угода про глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA).

Правовою базою двосторонніх економічних відносин є: Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне заохочення та захист інвестицій, яка підписана у 1993 р., Конвенція між Урядом Республіки Польща та Урядом України про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень, яка підписана в 1993 р., Угода між Урядом Республіки Польща та Кабінетом Міністрів України про економічне співробітництво, яка підписана в 2005 р. Згідно з наказом Міністра розвитку і фінансів Республіки Польща.

Компетентним судом з розгляду господарських справ в Україні є господарський суд. Якщо сторони торгівельної угоди укладають арбітражне застереження – вони вважають компетентним вирішувати будь-які суперечки арбітражний суд.

Найвідомішим місцевим арбітражним судом є Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгівельно-промисловій палаті України (ІСАС). Крім, українського законодавства, на території України застосовуються міжнародні норми, наприклад, ратифікована Україною Вашингтонська конвенція, з врегулювання інвестиційних суперечок (ICSID) між державою та іноземними інвесторами або Нью-Йоркська конвенція, згідно, з якою Україна визнає іноземні арбітражні рішення. Згідно з наказом Міністра Розвитку і Фінансів Республіки Польща, 31 січня 2018 р. було ліквідовано Відділ сприяння торгівлі та інвестиціям Посольства Республіки Польща в Києві. Польське агентство інвестицій та торгівлі (РАІН) та «Закордонне торговельне бюро» в Києві перейняли задачі, які попередньо були реалізовані Відділом сприяння торгівлі та інвестиціям Посольства Республіки Польща в Києві, зокрема: надання інформації про ринок (аналізи, звіти, довідники), спільне створення бази контактів з місцевими компаніями та установами бізнес-середовища, організація навчання для польських та іноземних компаній, перевірка ділових партнерів, організація бізнес-місій, допомога у запуску виробництва продукції, створення рекламних та медійних компаній. «Закордонне торговельне бюро» в Києві на відміну від Відділу сприяння торгівлі та інвестиціям Посольства Республіки Польща в Києві не входить до складу дипломатичного представництва. Посольство Республіки Польща в

Україні продовжує свою діяльність щодо підтримки польських політичних та економічних інтересів в Україні, в тому числі: захист права та інтересів польських суб'єктів господарювання та здійснення зустрічних дій проти українських органів влади у випадку порушень з їх боку, просування Польщі, як надійного партнера в комерційних та інвестиційних контактах, а також польських економічних досягнень, розширення польсько-української договірної бази та створення доброзичливого правового середовища.

Вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Проте попри песимістичні прогнози, набуття Польщею членства в ЄС не мало для нашої держави різко негативних наслідків. Значне негативне сальдо торговельного балансу України та суттєве її відставання від сусіда на західному кордоні за обсягами інвестицій, вкладених у польську економіку, що впродовж аналізованого періоду характеризували економічне співробітництво між двома державами, є традиційними для українсько-польської взаємодії та спричинені, насамперед, низьким рівнем конкурентоспроможності української економіки, істотним її відставанням за низкою показників від економіки Польщі. Як наслідок, продукція національних виробників здебільшого не витримує конкуренції на ринку країн – членів ЄС (у тому числі польському), а українські підприємці неспроможні реалізовувати ефективні інвестиційні проекти за таких умов. Економічний потенціал міждержавної взаємодії України та Польщі реалізовано неповністю, а співпраця в економічній сфері далі є вадою стратегічного партнерства між ними. Як зазначав В. Борщевський, «пошук шляхів до поліпшення ситуації та поглиблення економічного співробітництва України і Польщі лежить у площині зміни принципів ведення і підходів до формування економічної політики України». Готуючись до вступу в ЄС, Польща реалізувала низку заходів, які забезпечили приведення економіки у відповідність до європейських стандартів.

Отже, проблеми у співпраці двох держав обумовила ситуація, що склалася в економіці України. Її вирішення, з-поміж решти, передбачає реалізацію в Україні політики конкурентного порядку, наближення українського законодавства до норм та стандартів ЄС, активізацію та поглиблення міжрегіонального і транскордонного співробітництва. Зважаючи на практичну значимість для України та Польщі економічної складової партнерства, а водночас недостатню осмисленість попереднього досвіду, продовження дослідження тематики є актуальним.

ГРЕЧИШКІНА Олена Олександрівна, САМОХОВЕЦЬ Марія Павлівна ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ З КРАЇНАМИ ЄС

Значення зовнішньоторговельної діяльності держави неухильно зростає в умовах розширення світогосподарських зв'язків і посилення інтеграційних процесів у світі. Зовнішня торгівля відіграє велике значення в економічному розвитку Республіки Білорусь як країни з відкритою економікою. У 2018 році частка експорту товарів і послуг Білорусі складала 53,3% ВВП, а частка імпорту товарів і послуг 59,2% ВВП [1, с. 49]. Товарообіг Білорусі здійснюється зі 185 країнами. Структура товарообігу з основними торговими партнерами наведена на рисунку 1.

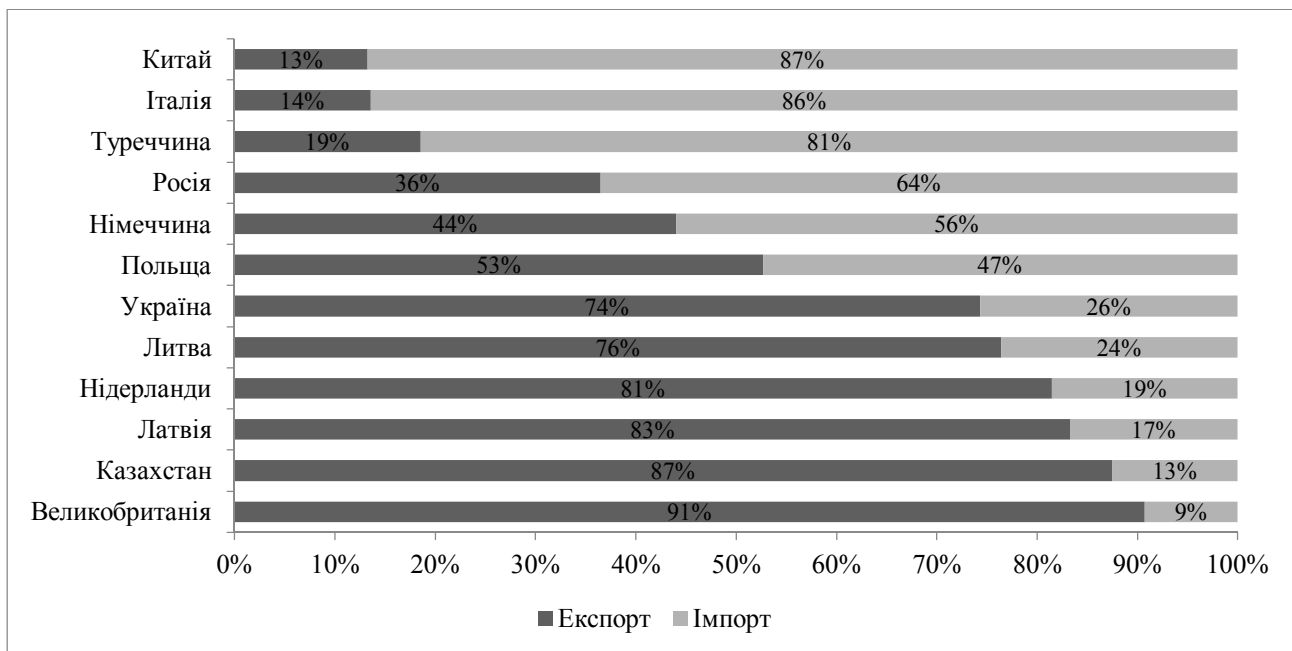

Рисунок 1 – Структура зовнішньої торгівлі товарами Республіки Білорусь з окремими країнами в 2018 р., у % до товарообігу. Джерело: власна розробка на основі [2]

Основними торговими партнерами Білорусі в 2018 р. виступили такі країни, як Росія, Україна, Китай, Великобританія, Туреччина, Казахстан, серед країн ЄС – Німеччина, Польща, Нідерланди, Литва, Італія. Експорт товарів у 2018 р. переважно здійснювався до країн СНД (55,33%) і ЄС (29,93%). Частка до країн АТЕС складала лише 4,51% і до інших країн 10,23%. При цьому можна виділити кілька країн, з якими Республіка Білорусь здійснювала торгівлю найбільш активно. Зовнішньоторговельна діяльність Білорусі орієнтована, головним чином, на Російську Федерацію (38,3%), яка також домінує в зовнішній торгівлі в інтеграційному середовищі ЄАЕС [3, с.172]. РФ поставляє основну частину енергоносіїв і сировини для промисловості і виступає покупцем білоруської промислової і сільськогосподарської продукції. Однак країни ЄС теж забезпечують вагомую частину товарообігу Білорусі: Німеччина (4,29%), Нідерланди (4,2%), Польща (3,97%), Литва (3,41%), Латвія (1,43%). Частка інших країн в більшості не досягає 0,42%.

Що стосується географії імпорту товарів Республіки Білорусь, то найбільша частина товарів надійшла з країн СНД (63,21%) і ЄС (18,56%). Частка імпорту з країн АТЕС складала 11,16% і з інших країн 7,07%. По імпорту товарів, як і по експорту, перше місце займає Російська Федерація, яка забезпечує 58,84% імпорту, на другому місці – Китай (8,22%), на третьому місці – Німеччина (4,81%). Основними країнами-імпортерами також виступили Україна (3,65%), Польща (3,14%) і Італія (2,05%).

Державна зовнішньоторговельна політика Республіки Білорусь покликана позитивно впливати на ведення торгівлі з країнами ЄС, що підтверджується світовими рейтингами – в рейтингу Світового банку «Doing Business 2019» Білорусь займає 37 місце [4, с. 2-3], у тому числі позиція Білорусі за показником «Міжнародна торгівля» є досить високою серед європейських країн [1, с. 48]: Польща – 1, Естонія – 17, Литва – 19, Болгарія – 21, Білорусь – 25, Латвія – 26, Молдова – 35, Грузія – 43, Україна – 78, РФ – 99.

Таким чином, країни ЄС займають значну частку товарообігу Білорусі, оскільки забезпечують 29,93% експорту і 18,56% імпорту. Основним зовнішньоторговельним партнером Білорусі серед країн ЄС виступає Німеччина, на її частку припадає 4,29% експорту білоруських товарів і 4,81% імпортованих товарів.

Вважаємо, що основними тенденціями у зовнішній торгівлі Республіки Білорусь з країнами ЄС на сучасному етапі в умовах зростаючої конкуренції на світових ринках має стати експорт інноваційної продукції, диверсифікація експортних поставок і його державна підтримка [5, с. 92], подальший розвиток товаропровідних мереж за кордоном, виконання умов для майбутнього вступу до СОТ.

Література:

1. Hrechyshkina, O. Foreign Trade of the Republic of Belarus in the International Business Environment / O. Hrechyshkina, M. Samakhavets // Bulletin of Geography. Socio-economic Series: научный журнал. – 2019. – Vol. 44. – P. 47-55.
2. Структура внешней торговли товарами Республики Беларусь с отдельными странами в 2018 году [Электронный ресурс] // Национальный статистический комитет Республики Беларусь. URL: <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/>. – Дата доступа: 20.02.2020.
3. Hrechyshkina, O. Merchandise trade in the EAEU integrating environment / O. Hrechyshkina, M. Samakhavets // Quaestiones Geographicae: The journal of Adam Mickiewicz university. – 2019. – Vol. 38, is. 4. – P. 163–174.
4. Hrechyshkina, O. Changing business environment in Belarus / O. Hrechyshkina, M. Samakhavets // Journal of Geography, Politics and Society: interdisciplinary journal. – 2019. – Tom 9, nr 1. – P. 1-11.
5. Самоховец, М.П. Финансовая поддержка экспорта продукции АПК в Республике Беларусь / М.П. Самоховец, Е.А. Гречишкіна // SCI-ARTICLE.RU: научный периодический рецензируемый электронный журнал. – 2018. – № 54. – С. 89-93.

ДОМАШКЕВИЧ Аліна Геннадіївна

ВАРШАВСЬКА КРИЗА ТА ЄС

Через судову реформу відносно Польщі та ЄС розгорілася нова криза. З подання партії «Право і справедливість» було скорочено строки перебування на посаді голови та заступника Конституційного трибуналу. Парламент обрав на свій розсуд 15 членів Національної ради юстиції, відповідальної за призначення суддів. Законодавці знизили пенсійний вік для суддів Верховного суду, судів загальної юрисдикції, позбавили їх імунітету від правового переслідування, скоротили кількість судів. Партія перебуває при владі в Польщі з 2015 р., та одним із ключових напрямів діяльності однопартійного уряду є судова реформа.

Більшість депутатів нижньої палати парламенту Польщі (Сейм) підтримали законопроект, який створює правові підстави для переслідування суддів за діяльність політичного характеру, включаючи штрафи, звільнення. Законопроект ще не розглядали у верхній палаті (Сенат), але він уже спричинив бурю критики в Євросоюзі. Віце-голова Єврокомісії Віра Йорова закликала польську владу, в тому числі Сенат, ретельно проаналізувати документ, перш ніж він набуде чинності.

У Брюсселі вважають, що ініціатива польських парламентаріїв суперечить законодавству ЄС у частині дотримання незалежності суддів, чіткого поділу судової, виконавчої та законодавчої гілок влади, принципу стримувань і суперечностей у політичній системі як атрибута.

«Суперечність між польськими законами і законодавством ЄС... з високою ймовірністю призведе до втручання установ ЄС з огляду на порушення договорів Євросоюзу і в подальшій перспективі – до необхідності вийти з Європейського Союзу», – сказано у заяві Верховного суду.

Однак це не означає, що Польща може через це позбутися членства в ЄС. Заява Верховного суду суперечить законодавству Євросоюзу, яке не передбачає процедури примусового виключення країн-членів. Учасник може із власної волі залишити організацію на підставі ст. 50 договору про Євросоюз, як у випадку з Великою Британією. Щодо учасника може бути запроваджено санкції, включаючи позбавлення права голосу в Європейській раді демократичних режимів.

Найпевніше, риторика про виключення Польщі з ЄС – ні що інше, як політичний маневр польської опозиції напередодні президентських виборів у 2020 р. Судова реформа, яка викликає питання в ЄС, мало хвилює значну кількість поляків, особливо жителів сільської місцевості, які голосують за «Право і справедливість». Вони цілком задоволені соціальною політикою консерваторів, економічним зростанням, збільшенням мінімальної зарплати з 500 до 900 євро. Захист незалежності суддів – це не той фактор, здатний об'єднати широкі верстви населення навколо опозиції.

Польський уряд стверджує, що реформи системи судочинства потрібні для боротьби з корупцією і для підвищення ефективності судів та очищення від поганих суддів. Партія проголошує, що її реформи очистять судову систему від комуністичної спадщини. Пропозиції, які подані до парламенту у Варшаві, передбачають можливість покарання суддів за причетність

до «політичної діяльності».

Сам факт існування в європейському суспільстві прихильників виключення з ЄС країн-членів, противників подальшого розширення свідчить про те, що прихильники поглиблення європейської інтеграції не задоволені позицією урядів Польщі та Угорщини, які проводять надмірно самостійний курс. Розширення ЄС у 2004 і 2007 рр. загальмувало процеси інтеграції всередині ЄС, уніфікацію політичної та юридичної системи країн-членів. Рішення про розширення ЄС було ухвалено з геополітичних міркувань, щоб не допустити повернення країн Центрально-Східної Європи до орбіти впливу Кремля.

Польська влада отримує максимальну економічну вигоду від членства в ЄС, більше отримує кошти з європейського бюджету, ніж вкладає. При цьому Польща відмовляється розміщувати біженців на своїй території, не переходить на євро, не підтримує плану ЄС з припинення викидів вуглекислого газу в атмосферу до 2050 р. і дозволила створювати зони, вільні від представників ЛГБТ, що було розкритиковано в ЄС. Понад 80 місцевих органів влади в населених пунктах Польщі проголосили себе вільними від ідеології ЛГБТ, що суперечить християнським цінностям. Такий підхід йде в розріз інтересам Брюсселя, який робить ставку на польську опозицію, щоб скоротити вплив партії «Право і справедливість».

Література:

1. Варшавська криза: у чийх інтересах розмови про вихід Польщі з ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/statji/varshavska-kryza-v-chyikh-interesakh-rozmovy-pro-vykhid-polshchi-z-yes-519685.html>
2. Польща може вийти з ЄС через урядову реформу судочинства, каже польський Верховний суд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrainian.voanews.com/a/poland-could-exit-eu-5210518.htmlover-judicial-reform/>

ДРАНКО Ірина Степанівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Фахівці вважають, що у третьому тисячоріччі індустрія туризму зростає швидкими темпами. Сьогодні, суспільство перетворилося із суспільства продуктивності й добробуту в «суспільство вільного часу», тому подорожі й туризм для значної кількості мешканців нашої планети стали категоріями важливими, незамінними і необхідними.

На сьогодні, світова індустрія туризму характеризується стабільним зростанням обсягів подорожей, що підсилюється конкуренцією серед регіонів і країн перебування. При цьому Європа залишається найпопулярнішим регіоном серед туристів і мандрівників.

Україна, яка стала незалежною державою (1991), дослідження прикордонних територій суміжних держав та окремих їх районів є найвищим значенням, оскільки вона поступово інтегрується у європейський простір.

За площею, економічним та демографічним потенціалом найбільшим західним сусідом нашої країни є Польща. Зв'язки України та Польщі на прикордонних територіях є в пріоритеті, тому що зв'язки розвиваються у процесі зміни функцій кордону з бар'єрних на інтеграційні.

Розвиток відносин між Україною та Республікою Польщі сприяє приєднанню України до світових та регіональних організацій безпеки і співпраці. Польща стимулює приплив українських туристів до своєї країни. Польща посідає друге місце серед країн, в які виїжджають українці і поступається тільки Туреччині [1, с.274].

Досвід більшості європейських держав продемонстрував, що у процесі інтеграції у ЄС особливе місце займає транскордонне співробітництво.

За інформацією Посольства України в Республіці Польща розвиток українсько-польського міжрегіонального співробітництва здійснюється у декількох площинах. На рівні центральних органів виконавчої влади двох країн з українського боку це питання координується— Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерством закордонних справ, Міністерством інфраструктури та Міністерством економічного розвитку і торгівлі, з польського боку – Міністерством внутрішніх справ, Міністерством регіонального розвитку та Міністерством закордонних справ.

Для вирішення ключових питань українсько-польського міжрегіонального

співробітництва на міжурядовому рівні створено інституційний механізм— Українсько-польську Міжурядову Координаційну Раду з питань міжрегіонального співробітництва (далі МКРМС). МКРМС приймає рішення з ключових питань міжрегіонального співробітництва, визначає загальні напрямки і головні принципи його розвитку, надає компетентним органам України і Польщі відповідні пропозиції, розробляє спільні програми діяльності, спрямовані на розвиток міжрегіональної співпраці та в цілому координує міжрегіональне співробітництво на рівні областей України та воєводств Республіки Польща.

На сьогодні, Україна має найрозвинутішу мережу міжрегіональної співпраці саме з Республікою Польща. Майже всі області України та воєводства Польщі уклали угоди на теми міжрегіонального співробітництва. Усі 16 воєводств Польщі мають партнера в Україні на рівні області.

На регіональному та місцевому рівнях між Україною та Польщею на сьогодні підписано близько 450 угод про міжрегіональне співробітництво.

Важливим планом розвитку українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва є залучення в межах реалізації окремих проектів фінансових коштів ЄС. У цьому контексті необхідно виділити Програму транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» ЄІСП на 2007-2013 рр. та 2014-2020 рр., яка є ефективним інструментом для використання коштів ЄС органами місцевої влади та самоврядування, а також неурядовими організаціями обох держав для реалізації проектів у сфері міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

Перспективними напрямками співпраці регіонів України та Польщі є взаємодія в обсягах міжнародних організацій та інституцій, зокрема, Конгресі місцевих та регіональних влад Європи, Вишеградської групи, Веймарського трикутника, ЦЄІ, а також ОЧЕС і ГУАМ [4].

Перспективи розвитку українсько-польської транскордонної співпраці у сфері туризму є досить широкими. Транскордонна співпраця на українсько-польських прикордонних територіях у сфері туризму сприятиме підвищенню іміджу прикордонних регіонів; розвитку їх інфраструктури, збільшення зайнятості; поліпшення якості туристичних послуг для всіх туристів; поглибленню безпосереднього партнерства між туристичними підприємствами та організаціями як прикордонних регіонів, так і країн; зміцнення конкурентоспроможності туристичних продуктів внаслідок збільшення пропозицій, урізноманітнення видів туристичних продуктів, формування комплексних спільних туристичних транскордонних продуктів; вивченню і впровадженню досвіду для регіонального регулювання та стимулювання галузі інших держав; налагодженню контактів з іноземними представництвами, громадськими організаціями тощо [3].

Література:

1. Бейдик О., Карягін Ю. Україна – Польща: архітектурно-історичні та біосоціальні ресурси як чинник розвитку транскордонних туристичних зв'язків// Проблеми трансформації у Польщі і в Україні. Варшава-Київ, 2007 – 339 с.
2. Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.pl-by-ua.eu/ua>
3. Туристична бібліотека. Все про туризм[Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://tourlib.net/>
4. Посольство України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://poland.mfa.gov.ua/>

ДУШИНА Катерина Олександрівна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Головною цінністю, яка сприяє формуванню та розвитку контактів між нашими незалежними державами і суверенними народами протягом останніх років, залишається ідея добросусідства України та Польщі. Ці десять років не є надто значним періодом, якщо порівняти їх з багатовіковою минувиною наших народів, однак вони є винятковою сторінкою нашої історії. Це період мирного співіснування та співпраці, який створює основи сучасних і майбутніх українсько- польських відносин у цілковито новій геополітичній ситуації. Добросусідство України та Польщі є також зразком для інших держав нашого регіону, впливає на зміцнення його стабільності та безпеки. Це є нашим спільним внеском у зміцнення та збагачення Європи.

Наш спільний внесок в українсько-польський діалог про сучасне та минуле – це роздуми про спільну спадщину українсько-польського сусідства. Він є також стимулом до пошуку того, що зміцнить і збагатить наше партнерство. Тому ми з повною відповідальністю запевняємо, що визначені протягом останнього десятиріччя напрями співробітництва можуть і повинні бути розвинуті. Дедалі виразніше ми відзначаємо те, що нас об'єднує, і те, що нас розділяє.

Всебічні зв'язки між народами України і Польщі мають давні історичні традиції. Вони особливо посилились у сфері політичного, економічного, духовного життя після здобуття незалежності Україною. Прагнення Польщі з початку 90-х років до входження в євроатлантичні, європейські структури теж сприяли українсько-польському зближенню на міжнародній арені. Існувала також необхідність подолання на цьому шляху деяких усталених упереджень і стереотипів минулого у відносинах між Україною і Польщею.

Нині у ХХІ столітті Україна і Польща здобули можливість творити власну долю у мирних і демократичних взаємовідносинах, як кожний окремо, так і разом як сусіди. На сучасному етапі розвитку людського суспільства, що має перехідний характер, саме на співпраці, а не на взаємних звинуваченнях можна вирішувати проблеми міжнародної безпеки, ліквідації загрози воєнних конфліктів, вирішення екологічних проблем, допомоги бідним народам. Адже і Україна і Польща, як найбільші країни Центрально-Східної Європи, мають досвід і ресурси співпраці в галузі державної влади, місцевого самоврядування, господарства, торгівлі, розв'язання паливно-сировинних і екологічних проблем, зовнішньої і оборонної політики з метою створення ефективної системи європейської безпеки, науки, культури, освіти, покращення статусу етнічних і релігійних меншин на підставі міжнародного права і демократії.

Українсько-польські відносини виходять за рамки двостороннього співробітництва, бо геополітична ситуація об'єднала держави у визначенні єдиного зовнішньополітичного курсу – інтеграція у європейські структури.

Українсько-польська співпраця, що спирається на єдність поглядів стосовно принципових питань майбутнього Європи, стала на нашому континенті фактом стратегічного значення. Інтенсивні добросусідські відносини між Україною та Польщею належать до важливих питань сучасної Європи. Це визначають як розмір та людський потенціал обох держав, так і можливість розширення впливів інтегрованої Європи. Тим самим, завдяки українсько-польському стратегічному партнерству розбудова архітектури європейських відносин у галузі безпеки отримує самодостатню вартість і новий вимір. Україна підтримала польське прагнення вступити до НАТО. Незмінною залишиться прагматична орієнтація України на співпрацю з Північноатлантичним Союзом, підтвердженням чого є встановлення особливого партнерства між Україною і НАТО, участь України в Програмі «Партнерство заради миру», а також українсько-польська військова співпраця, зокрема у рамках польсько-українського батальйону миротворчих сил. Польща була і є адвокатом українських прагнень до інтеграції з Європою.

Література:

1. Україна і Польща в ХХ столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин – Збірка наукових праць – Київ-Краків: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002.- 456с.
2. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: President.gov.ua
3. Україна і Польща після розширення НАТО. З міжнародного семінару // Політика і час. -2000. – №3-4. – С.56-71.
4. Україна – Польща : Наукові студії сусідів-партнерів/ КДП ім.В.Винниченка, КІРУЕ, БГВШ в Кошаліні. - Кіровоград – Кошалін: Імекс-ЛТД, 2004 – Вип.3. -371 с.
5. Торговельні зв'язки України із зарубіжними країнами // Вісник податкової служби України. – 2002. – № 42. – С. 29-31
6. Скворонська-Лучинська А. «Український напрям – пріоритетний» // Діловий вісник. – 2002. – № 2. – С. 4-5
- 7.Полторацький О. Особливий випадок співпраці : Євроатлантичний вимір стратегічного партнерства Україна – Польща: досвід, проблеми, перспективи // Політика і час. – 2005. – № 1. – С. 7-16

ЄВСТРАТЬЄВА Юлія Сергіївна

МІСЦЕ ПОЛЬЩІ У ЄВРОПІ ТА СВІТІ

Із 1999 року Польща входить до складу НАТО, а з 2004 року є членом Європейського Союзу. На референдумі щодо вступу до ЄС, який пройшов 7 і 8 червня 2003 року, 77% поляків

сказали: «Так! – хочу бути громадянином об'єднаної Європи».

Польща готувалася до вступу в ЄС не один рік – переговори з цього питання почалися в 1990 році, а в 1994 році було подано офіційну заяву про приєднання до співтовариства. 1 травня 2004 року, в почесному товаристві дев'яти інших країн, Польща увійшла до спільного Європейського дому.

На сьогодні Польща шоста за величиною і чисельністю населення держава Євросоюзу. І одна з найбільш перспективних – у Польщі відмічається постійне зростання економічних показників. Щоб ушанувати ідейного автора створення ЄС – Роберта Шумана у Варшаві щорічно проводять мальовничий Парад Шумана.

На сьогоднішній день Польща бере участь у збереженні міжнародного порядку як член ООН, Ради Європи, OECD, CEFTA, WTO, Світового банку і Міжнародного валютного фонду, а також ОБСЄ, Центральноєвропейської ініціативи Ради держав балтійського регіону (CBS).

Польські миротворчі сили, організації і об'єднання допомагають жертвам воєн, конфліктів і катастроф по всьому світі. Поляки надали нового значення поняттю «солідарність», вводючи його до мовного обігу своєї закордонної політики. Як економічно та політично стабільна країна Польща є сьогодні виробником і експортером стабільності в регіоні і в Європі.

Республіка Польща сьогодні є прикладом країни, де ефективні економічні і суспільно-політичні реформи призвели до потужного економічного зростання та політичної стабільності. Країна впоралася з наступом світової фінансово-економічної кризи, а її авторитет і політична вага у світі невпинно зростає. За останні 20 років вона зуміла здійснити багато перетворень і характеризується як одна з найбільш стабільних та передбачуваних в Європі. Більшість польських експертів таку успішність пояснюють членством країни в Європейському Союзі та НАТО, що за своєю масштабністю прирівнюється до отримання Польщею незалежності в момент розвалу Російської імперії в 1917 році. Спираючись на досягнуті успіхи, Польща послідовно зміцнює свою позицію та авторитет в НАТО

Членство Польщі в НАТО активізувало польський оборонно-промисловий комплекс, який дістав доступ до сучасних західних технологій. Посиленню оборонних можливостей Польщі сприяє розміщення на її території (поки що на ротаційній основі), американського ЗРК «Патріот», а також підрозділу ВПС США у складі шістнадцяти винищувачів F-16 та чотирьох військово-транспортних літаків C-130 з відповідним особовим складом. До 2018 року на польській території планується розгорнути також і американські протиракетні комплекси SM-3 Block 2A в рамках створення системи ПРО США/НАТО в Європі.

Членство Польщі в НАТО підтримується переважною більшістю населення країни. Зокрема, згідно з опитуванням Центру досліджень громадської думки (CBOS), проведеного на початку 2012 року, перебування країни в НАТО підтримує 90 % поляків. Для порівняння: у 2007 році членство у Північноатлантичному союзі підтримували 78 % польських громадян, а в 1996 році – не більше 50–60 %.

Всі ці наведені обставини цілком слушно подаються керівництвом Польщі як «візитна картка» стабільної, процвітаючої та економічно потужної країни з метою залучення іноземних інвестицій, а також подальшого зміцнення іміджу Польщі в Європі і світі.

Література:

1. Вступ Польщі до Європейського Союзу, НАТО та його наслідки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/vstuplenie-polshi-v-evropejskij-sojuz-nato-i-ego-posledstviya/>
2. Польща в Європі [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.polscha.travel/uk/pro-polshchu/praktichna-%D1%96nformat%D1%96ia/planuiuchi-mandr%D1%96vku/polshcha-v-%D1%94vrop%D1%96>

КРАВЧЕНКО Алла Григорівна, КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕГРАЦІЇ НАУКИ, ОСВІТИ І БІЗНЕСУ

В сучасному світі спостерігається все більш тісна інтеграція науки, освіти і бізнесу. Досвід взаємодії університетів, компаній, дослідницьких інститутів і наукових центрів різних

країн світу свідчить про різноманітність форм такої інтеграції. Трьохстороння інтеграція – наука, освіта, бізнес – є найбільш продуктивною з точки зору породження знання і саме вона викликає найбільший інтерес для інноваційного розвитку суспільства.

Під інтеграцією розуміються процеси, що позначають об'єднання двох і більше суб'єктів (або частин чогось) з якоюсь спільною метою. При цьому в сучасних умовах важливим стає глобалізаційний аспект інтеграції, при якому відбувається формування єдиного науково-освітнього простору із визначеним місцем для реалізації національних особливостей наукових і освітніх систем. У сучасному глобалізованому світі метою освіти є підготовка людини до роботи у нових організаційних структурах, заснованих на новітніх інформаційних технологіях, що змінюють всю організацію праці.

У той же час, освіта, наука і бізнес як самостійні сфери соціальної життєдіяльності стають сьогодні усе меншою мірою самодостатніми і дієздатними. При цьому практичне застосування наукових розробок і знань визначає досягнення кінцевої мети діяльності суб'єктів інтеграції – науки і освіти. Промисловість зацікавлена у використанні досягнень науки, отриманні кадрів, здатних забезпечувати реалізацію цих досягнень.

У сучасному бізнесі все більшою мірою ускладнюються питання кадрового забезпечення високотехнологічних виробництв, загострюються також проблеми закупівлі зарубіжних технологій, запровадження яких забезпечить конкурентоздатність бізнесу на ринку. Тому бізнес змушений звертатися до освіти і науки: він починає надавати підтримку структурам інтеграції науки і освіти, створювати недержавні освітні заклади, приймати участь у фінансуванні наукових і науково-технічних програм і проектів.

З огляду взаємодії суб'єктів, сутність інтеграції може фіксуватись наступними типами взаємозв'язків: 1) стійка співпраця суб'єктів інтеграції, що обумовлює сумісний розвиток; 2) узгодження рівнів соціально-економічного розвитку за рахунок різноманітності відносин, що складаються у новій інтегрованій системі. На сьогодні вітчизняні наука, освіта і бізнес знаходяться на стадії пошуку життєздатних форм інтеграції. Вони будуються здебільшого за мережевим, а не за ієрархічним принципом. Мережева взаємодія урівнює її учасників, різних за інституціональною і організаційною специфікою. Мережева форма взаємодії дозволяє враховувати особливість, характерну для вітчизняного діловодства. Вона полягає у тому, що при вирішенні питань про партнерство більшість керівників надають перевагу персоніфікованій («особистій»), а не інституціональній взаємодії. У цьому випадку мова йде про те, що найважливішим компонентом інтеграції виступає неформальна комунікація, можливості для здійснення якої по існуючим каналам зв'язку, у тому числі заснованим на сучасних комп'ютерних технологіях, досить обмежені. Між тим довіра є найбільш значущим фактором створення соціальних мереж, особливо якщо мова йде про мережі зі щільною структурою, що передбачають високий рівень надійності. Інституціональна довіра у цьому разі не заміняє довіру міжособистісну, яка формується через стійкі особисті контакти, що постійно повторюються. Міжособистісна взаємодія виступає рішучою умовою ефективної взаємодії соціальних мереж. Необхідність систематичних особистих контактів разом з обмеженістю часового ресурсу, у свою чергу, робить практично неминуchoю концентрацію соціальних мереж на невеликих територіях, де є умови для здійснення успішних взаємодій. Саме тому інтеграційні комплекси, що існують в освіті, науці та бізнесі, часто розташовуються на території, що прилягає до одного з цих акторів – частіше всього – до університету. Формування будь-якого університету як установи, що включена у трьохсторонні відносини освіти, науки і бізнесу, сприяє об'єднанню в його стінах трьох обов'язкових елементів сучасного суспільства – науки, освіти і ринку. Впливаючи один на одного, вони дають можливість сформувати новий образ університету, а значить, і нову політику, засновану на єдності ринкових сил і соціальної захищеності університету, його викладачів і студентів у мультикультурних умовах, що забезпечується зв'язками університету як центру науки і культури і в той же час як центру підприємництва.

Розвиток нового виду і категорії вищих навчальних закладів – дослідницьких університетів – також здійснюється на основі реальної інтеграції наукового і освітнього процесів, розвитку бізнесу. Сучасний академічний інноваційний університет як освітньо-

підприємницький феномен представляє собою багатовимірний універсум, що втілює взаємодію бізнесу, інформації, знання, науки, індустрії наукомістких технологій, освіти у контексті постіндустріального суспільства.

КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна

РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ В ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА-УКРАЇНА

Вишеградська група вважається одним із найуспішніших проектів регіональної інтеграції в Центрально-Східній Європі. Країни В4, виступаючи координуючим механізмом, змогли реалізувати свій євроінтеграційний та євроатлантичний курс. Держави Вишеградської четвірки відносяться до 12 країн з «функціонуючою ліберальною демократією» і мають бали з демократичного показника 8,0-9,8 (за десятибальною шкалою). Повчитися можна і рівню єврооптимізму (78 % поляків та словаків позитивно ставляться до членства у ЄС – це найвищий рівень підтримки серед усіх країн-членів Євросоюзу) [6]. Тому досвід країн Вишеградської групи у проведенні реформування та просуванні до євроатлантичних та євроінтеграційних структур є актуальним для України та важливим для дослідження фахівцями.

Згідно підписаної Декларації про співпрацю від 15 лютого 1991 року головними цілями діяльності угруповання були визначені наступні: – відновлення державної незалежності, демократії і свободи; – ліквідація залишків тоталітарного режиму у всіх сферах життя, суспільства і економіки; – формування парламентської демократії і сучасної правової держави поряд із дотриманням і поваги до основних прав людини і свобод; – створення сучасної ринкової економіки; – повна інтеграція у європейські політичну, економічну, безпекову і правову систему [2]. Головною метою була названа інтеграція до євроатлантичних структур.

Кульмінацією співпраці стало приєднання Республіки Польща, Угорської Республіки, Чеської Республіки та Словацької Республіки до Європейського Союзу (1 травня 2004р.) та НАТО (12 березня 1999р., Словаччина – 29 березня 2004р.).

На саміті глав урядів країн Вишеградської четвірки 15-16 жовтня 1999 року у Герлахові у Високих Татрах було висловлено бажання всіх учасників підтримувати європейські сили в Україні, і цим самим започатковано формат В4+Україна [7, с.39-40].

Документально ж співпрацю країн В4 з іншими країнами (у тому числі і Україною) в форматі В4+1 було вперше визначено у «Додатку до Змісту Вишеградської співпраці» (2002 р.), де роз'яснювався і механізм співпраці: якщо з'являється пропозиція організувати зустріч у форматі В4+1, то спершу дана пропозиція обговорюється всередині групи, а потім головуєча країна об'єднання повідомляє третю сторону про спільне рішення і такий механізм реалізації співробітництва поширюється на всі рівні: від рівня президентів до рівня переговорів експертів [1].

У 2004 р. зі вступом країн Вишеградської групи до ЄС розпочався новий етап у відносинах з Україною. Він позначений частими зустрічами високопосадовців у форматі В4+Україна, проявом зацікавленості країн-учасниць групи щодо зовнішньої внутрішньої політики України, підписання їх спільних заяв щодо України і дійовою підтримкою євроінтеграційного курсу нашої країни.

25 вересня 2012 р. була прийнята Спільна Декларація міністрів закордонних справ країн Вишеградської групи та Бенілюксу щодо України. Документ стосувався внутрішньо-політичної ситуації в Україні, зокрема, погіршення процесу демократизації. Очільники зовнішньополітичних відомств висловили занепокоєння тим, що ці тенденції негативно впливають на процес підготовки підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [3].

Не залишається поза увагою В4 питання національної безпеки та військової співпраці. Україна на сьогодні розглядається всіма країнами Вишеградської групи як основний із претендентів на забезпечення спроможності спільної БТГр ЄС в стратегічних авіаційних транспортних перевезеннях.

У грудні 2014 р. очільники зовнішньополітичних відомств країн В4, перебуваючи з одноденним візитом в Києві, заявили про виділення 4,6 млн євро в якості додатка до фінансової

підтримки ЄС для України [4].

У грудні 2014 року Президент України П. Порошенко під час зустрічі з делегацією країн Вишеградської групи в Києві висловив сподівання, що Вишеградська четвірка зміниться з V4 на V5 за участю України [5].

Таким чином, співпраця Вишеградська група-Україна позначена частими зустрічами високопосадовців у форматі В4+Україна, проявом зацікавленості країн-учасниць групи щодо зовнішньої, внутрішньої політики України, підписання їх спільних заяв щодо України і дійовою підтримкою євроінтеграційного курсу нашої країни, засудження російської військової агресії і анексії Криму, а також політичних та військових дій, спрямованих на дестабілізацію східної частини України.

Література:

1. Annex to the Content of Visegrad Cooperation (2002) [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.visegradgroup.eu/cooperation/annex-to-the-content-of>
2. Declaration on Cooperation between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in Striving for European Integration. February 15th 1991 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412>
3. Joint Statement by the Visegrad Group and the Benelux countries on the situation in Ukraine. The Ministers of Foreign Affairs of the Visegrad Group (V4) and the Benelux countries (B3) have called on the government of Ukraine to improve rule of law and respect for human rights in the country. 25 September 2012 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2012/joint-statement-by-the>.
4. Joint Statement of the Visegrad Group and Ukraine (Kyiv, December 16, 2014) [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.visegradgroup.eu/calendar/2014/joint-statement-of-the-141217>.
5. Вишеградська четвірка може перетворитися на «п'ятірку» – Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/12/16/7052259/>
6. Зеленько Г. Суперечності процесів консолідації демократії у країнах Вишеградської групи. – Політичний менеджмент. – 2011. – №5. – С. 174-182.
7. Кудряченко А.І. Україна та Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці // Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин: матеріали міжнар. конференції «Україна і Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин», 13-14 травня 2010 р. – Братіслава : АДІН, 2010. – С. 37-54.

КРАВЧУК Ігор Святославович

РОЛЬ БАНКІВ ПОЛЬЩІ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Одним з аспектів розвитку комплексної економічної співпраці Польщі та України є забезпечення транскордонного руху капіталу у фінансовій системі. Зважаючи на значно вищий рівень розвитку інституцій фінансової системи в Польщі, рух капіталу має переважно односторонній напрям спрямування інвестицій в Україну. Так, українські компанії залучали фінансові ресурси на Варшавській фондовій біржі. Зокрема, котирування акцій компанії «Кернел» враховуються при розрахунку біржового фондового індексу WIG30, а на підставі котирувань акцій п'яти українських компаній розраховується окремий індекс WIG Ukraine.

У банківському секторі України функціонують АТ «КРЕДОБАНК» і АТ «Ідея Банк», мажоритарними інвесторами яких є польські фінансові установи. Власником «КРЕДОБАНКу» (100% акцій) є найбільший банк Польщі РКО ВР, ключовим акціонером якого є держава. Акціонером (контролером) АТ «Ідея Банк» (100% акцій) є група Getin Holding S.A., яка є власником польського банку IdeaBank, а також банків у Румунії та Білорусі. За станом на початок 2020 р. «КРЕДОБАНК» мав 86 структурних підрозділів в Україні (а на початок 2008 р. було 175) [2]. В свою чергу АТ «Ідея Банк» мав 82 структурних підрозділів в Україні, а на початок 2008 р. було 31 [2].

Роль діючих польських банківських інституцій у банківському секторі України є доволі незначною (табл. 1). Лише щодо частки боргових цінних паперів, емітованих банком, у загальній сумі банківських боргових цінних паперів, АТ «КРЕДОБАНК» має значення більше 75%, однак це можна пояснити доволі слабким розвитком українського ринку корпоративних боргових цінних паперів та його значним занепадом на протязі останніх років. Щодо решти показників, то частка кожного з польських банків навіть не досягає 5% і лише щодо кредитів населенню сукупна частка двох польських банків на кредитно-банківському ринку є дещо вище 6 %.

Таблиця 1

Показники ролі польських банків у банківському секторі України за підсумками I кварталу 2020 р., в процентах¹

Показник (у відношенні до певної статті фінансової звітності банківського сектору України в цілому)	АТ «КРЕДОБАНК»	АТ «Ідея Банк»	Разом польські банки
Частка кредитів та заборгованості клієнтів	2,07	0,76	2,83
Частка кредитів та заборгованості юридичних осіб	1,47	0,002	1,47
Частка кредитів та заборгованості фізичних осіб	3,75	2,88	6,63
Частка облігацій внутрішньої державної позики	0,81	0,04	0,85
Частка загальних активів банку	0,96	0,81	1,77
Частка коштів юридичних осіб	1,26	1,19	2,45
Частка коштів фізичних осіб	0,18	0,61	0,79
Частка боргових цінних паперів, емітованих банком	75,63	0,00	75,63
Частка зобов'язань банку	1,22	0,37	1,59
Частка статутного капіталу	0,48	0,06	0,54
Частка власного капіталу	1,23	0,45	1,68
Частка прибутку	0,60	0,30	0,9

¹Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України [1].

Крім того, зважаючи на фінансові негаразди IdeaBank у Польщі (у травні 2019 р. у цей банк Комісія фінансового нагляду впровадила куратора), Getin Holding S.A. вже тривалий час здійснює пошук стратегічних інвесторів для продажу банку. У грудні 2019 р. з'явилася офіційна інформація про продаж АТ «Ідея Банк» групі компаній Dragon Capital майже за 1,4 млрд. грн [3].

Ймовірність розширення присутності польського фінансового капіталу в банківському секторі України за рахунок входження інших польських банків є доволі низькою. Польська банківська система за підсумками 2018 р. включала 32 банки, з яких лише 13 банків не мали домінуючої участі іноземного капіталу [4] і ці інституції не передбачають в своїх стратегіях виходу на український фінансовий ринок. Одним з ключових чинників, який стримує входження польського банківського капіталу в Україну, є обов'язок польських банків (у відповідності з директивами та розпорядженнями в ЄС) врахування високих значень коефіцієнтів ризиків щодо інвестицій в інституції країн, які не є членами ЄС та законодавство яких не визнано як компатибельне до європейських правових норм.

Українське корпоративне право, а також корумпована судова система України також значно знижують інвестиційну привабливість банківського сектору.

Крім того, важливим поточним негативним чинником активізації польських інвестицій є поширення небезпечного вірусу COVID-19, яке вже спричинило гальмування приросту економік більшості країн світу і може в перспективі викликати економічну депресію світового масштабу.

Таким чином, можна зробити висновок, що польсько-українське співробітництво у фінансовій сфері характеризується низьким рівнем присутності польського капіталу у банківському секторі України, а можливість розширення проникнення польського капіталу в коротко- і середньостроковій перспективі є малоймовірною.

Література:

1. Згруповані банківські залишки. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4> (дата звернення: 23.04.2020).
2. Кількість структурних підрозділів банків. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#4> (дата звернення: 23.04.2020).
3. Dragon Capital купує Ідея Банк у поляків майже за \$60 млн. URL: <https://finclub.net/ua/news/dragon-capital-kupuie-idea-bank-u-poliakiv-maizhe-za-usd60-mln.html> (дата звернення: 23.04.2020).
4. Sytuacja sektora bankowego w 2018 roku. Komisja Nadzoru Finansowego. URL: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/RAPORT_O_SYTUACJI_BANKOW_2018_65694.pdf (дата звернення: 23.04.2020).

КРАП Андрій Павлович, ДАНЬКОВИЧ Вікторія Василівна ОЦІНКА ЗАГРОЗ ТА ВИКЛИКІВ ПОЛІТИКИ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

У сучасному світі, тим паче в епоху інформаційних технологій, кібербезпека стала невід'ємною ланкою життя суспільства, адже на даний час ніхто не може почувати себе

захищеним у кіберпросторі. Віртуальний простір переймає все можливе від реального часу в тому числі й злочини, тому в ХХІ столітті вони вважаються одними з найчисельніших. Не винятком є і наша держава: щороку в Україні та в усьому світі здійснюються десятки тисяч злочинів з застосуванням інформаційних технологій, хакерські атаки, онлайн-шахрайство, фішинг, мальваре тощо. Отже, кібербезпека та боротьба із кіберзлочинністю – одні з найбільш важливих питань сьогодення, які потребують глибокого аналізу, розробок та впровадження високотехнологічних рішень з метою запобігання та викриття кіберзагроз.[1]

Як виявляється, існують різні погляди на те, що таке кібербезпека. Цей термін використовується для позначення заходів, які державні установи вживають для захисту громадськості та самих установ від загроз у «кіберпросторі». Однак він також використовується на рівні, який є дещо ближчим до окремого, коли йдеться про захист від вірусів та інших зловмисних програм на комп'ютері, незалежно від того, чи це особисто належить чи використовується в робочій ситуації.[2]

Романіст спекулятивної фантастики Вільям Гібсон передбачив простір віртуальних взаємодій у своєму романі «Нейромант» 1984 року і створив термін «кіберпростір», запозичивши у Норберта Вінера приставку «кібер». [3]

Згідно з американською Національною військовою стратегією для операцій у кіберпросторі 2006 р. кіберпростір визначається «як сфера, що характеризується можливістю використання електронних та електромагнітних засобів для запам'ятовування, модифікування та обміну даними через мережеві системи та пов'язаної з ними фізичної інфраструктури»[4,с. 9]

Національний інститут стандартів і технологій США (NIST) визначає кіберпростір як глобальний домен в інформаційному середовищі, що складається з взаємозалежної мережі інфраструктур інформаційних систем, включаючи Інтернет, телекомунікаційні мережі, комп'ютерні системи та вбудовані процесори та контролери. «Кібератака» визначається як атака через кіберпростір, спрямована на використання підприємством кіберпростору з метою руйнування, відключення, знищення, зловмисного контролю обчислювального середовища / інфраструктури або руйнування цілісності даних або крадіжки контрольованої інформації. Отже, кібербезпека визначається як «здатність захищати або захищати використання кіберпростору від кібератак».[3]

У науці є різні підходи до визначення поняття кібербезпеки: на нашу думку кібербезпека – це стан захищеності інформаційного простору держави, від втручань як зовнішнього так внутрішнього. Основним завданням держави є виявляти оцінювати загрози та виклики кібербезпеці держави.

Згідно закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», кібербезпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі[7].

Вперше в Україні проект Закону про кібербезпеку був зареєстрований групою депутатів з різних фракцій в червні 2015 р. На початку 2016 р. у зв'язку з затвердженням президентом «Стратегії кібербезпеки України» документ втратив актуальність і був відкликаний. Пізніше був зареєстрований вже новий суттєво доопрацьований проект. У жовтні 2017 р. закон був остаточно прийнятий парламентом та набере чинності 9 травня 2018 року [8].

Станом на початок 2019 р. до правової основи кібернетичної безпеки України входять такі нормативно-правові акти: Конституція України, Кримінальний кодекс України, закони України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про основи національної безпеки» та інші закони, Доктрина інформаційної безпеки України, Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність та інші міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.[1]

Згідно зі Стратегією національної безпеки України від 26 травня 2016 року актуальними загрозами як національній безпеці так і кібербезпеці являються:

- Інформаційно-психологічна війна проти України;
- відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіа-культури суспільства;
- уразливість об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак;
- фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом[9]

Відповідно до Стратегії кібербезпеки України від 15 березня 2016 року, до чинників, які сприяють розвитку загроз кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів віднесені:

- невідповідність інфраструктури електронних комунікацій держави, рівня її розвитку та захищеності сучасним вимогам;
- недостатній рівень захищеності критичної інформаційної інфраструктури, державних електронних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, від кіберзагроз;
- безсистемність заходів кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури;
- недостатній розвиток організаційно-технічної інфраструктури забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури та державних електронних інформаційних ресурсів;
- недостатня ефективність суб'єктів сектору безпеки і оборони України у протидії кіберзагрозам воєнного, кримінального, терористичного та іншого характеру;
- недостатній рівень координації, взаємодії та інформаційного обміну між суб'єктами забезпечення кібербезпеки.[10]

Згідно зі Звітом Міністерства оборони України гібридна війна з Російською Федерацією є найбільшою загрозою на сьогоднішній день. Російська Федерація постійно збільшує кількість операцій по кібершпівнажу та все більше намагається вплинути на громадську думку в нашій країні, не гребуючи використанням фейкових новин та відвертої пропаганди. Основною метою цих операцій є розхитування ситуації всередині країни, створення хаосу та паніки як підґрунтя для просування власних інтересів. Також Росією постійно проводяться кібернетичні операції проти об'єктів критичної інфраструктури, приватного сектору, а також інформаційно-телекомунікаційних систем Збройних Сил України. Одним з останніх прикладів проведення водночас простої, але широкомасштабної розвідувальної кібероперації, спрямованої на приватний сектор, є BugDrop.

Отже, на сьогоднішній день Україні потрібна нова та ефективна кіберстратегія, яка буде чітко розроблена для подолання актуальних загроз та покращення системи управління кібербезпекою. Питання інформаційної війни повинне стояти на першому місці, так як воно потребує негайного врегулювання. Неефективна нормативна база та система управління, низька готовність реагувати на кібератаки, низька якість аудиту кібербезпеки та кіберрозвідки, недосконалість спеціалістів з питань кібербезпеки тощо роблять країну вразливою до різного виду кіберзагроз.

Література:

1. Кібербезпека: вразливі моменти.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpeka-vrazlivi-momenti.html>
2. French Journal For Media Research. What is cybersecurity? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://frenchjournalformediaresearch.com/lovel-1.0/main/index.php?id=988>
3. FeaturesDeveloping a Common Understanding of Cybersecurity. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.isaca.org/resources/isaca-journal/issues/2015/volume-6/developing-a-common-understanding-of-cybersecurity#1>
4. National Military Strategy for Cyberspace Operations (U) [open pdf – 2MB]. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.hsdl.org/?abstract&did=35693>
5. Закон України Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163->

КРОПИВКО Максим Михайлович

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ

ГОСПОДАРСТВ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Протягом тривалого часу в Україні відбувається реформування різних сфер господарювання. Не виключенням є й галузь сільського господарства. Так, створення особистих селянських господарств було викликано виконанням одного із першочергових завдань «Кучмівської» земельної реформи – забезпечення розвитку приватної ініціативи на селі. У результаті такого реформування виникли товарні фермерські господарства (аналог американської моделі господарювання) та малотоварні особисті селянські господарства (аналог японської моделі господарювання). І якщо діяльність фермерських господарств вдалося організаційно та законодавчо впорядкувати, то особисті селянські господарства опинилися поза полем державної підтримки. Практично їхнє створення було направлено на надання можливості формування додаткових джерел надходжень до бюджету селянської сім'ї в умовах стагнації економіки, а також зменшення видаткової частки бюджету, пов'язаної із виконанням країною соціальних гарантій перед сільськими жителями.

Проте таке рішення призвело й до зворотнього ефекту. А саме – тіньового використання земель особистих селянських господарств, недоотримання до державного бюджету надходжень від реалізації на організованому ринку виробленої цими господарствами продукції, внутрішню та зовнішню міграцію трудових кадрів тощо. Зазначені умови призвели до необхідності законодавчого урегулювання діяльності особистих селянських господарств, що здійснено шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство».

Однак практична реалізація такої законодавчої ініціативи нині не призводить до значних ефектів. Згідно досліджень фахівців ННЦ «Інститут аграрної економіки» протягом 2016-2020 рр. в Україні створено трохи більше 70 сімейних фермерських господарств. Відповідно, щорічний середньорічний темп приросту такої форми господарювання складає 0,16 %, у той же час показник розвитку фермерських господарств України за аналогічний період складає 10,1%. Тобто зменшення динаміки створення сімейних фермерських господарств становить 9,9 пункти, або розвиток фермерських господарств України протягом 1993-1996 рр. перевищує динаміку розвитку сімейних фермерських господарств протягом 2016-2020 рр. більш ніж у 62 рази.

Вивчення досвіду Республіки Польща щодо розвитку малих організаційно-правових форм господарювання у сільському господарстві (фермерських господарств) є найбільш показовим серед країн-членів Світової організації торгівлі і Європейського союзу. У процесі формування ринкової економіки та передачі земельних і матеріальних ресурсів з державної до приватної власності у Польщі було створено майже 2 млн малих організаційно-правових форм господарювання з середньою площею сільськогосподарських угідь 7,4 га.

Надмірне подрібнення земельних масивів призводить до зменшення економічної ефективності обробітку землі та врожайності, що має суттєвий вплив на продовольчу безпеку держави або окремих її регіонів. Тому з метою ефективнішого використання земельних ресурсів і розширення виробничих потужностей значна увага в Польщі приділяється наданню фінансової допомоги сільськогосподарським товаровиробникам, яка здійснюється у таких формах:

- ✓ часткова компенсація банківських відсотків за наданий інвестиційний кредит, що призначений для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва (добрива, засоби захисту рослин, корма, паливо тощо), а також на придбання сезонних сільськогосподарських товарів (зерно, картоплю, олійні рослини, цукровий буряк, фрукти та овочі, посівний матеріал тощо);

- ✓ часткова компенсація банківських відсотків за наданий інвестиційний кредит з метою придбання сільськогосподарських земель та оснащення господарств для молодих фермерів, переробки сільськогосподарської продукції й надання послуг для сільськогосподарського виробництва, а також кредитів, пов'язаних з розвитком підприємницької діяльності та створенням нових робочих місць на сільських територіях;

- ✓ часткова виплата за кредитами у зв'язку з ліквідацією наслідків стихійних лих;

- ✓ гарантування сплати інвестиційних кредитів;

- ✓ дотації на впровадження новацій у сільськогосподарському виробництві;
 - ✓ дотації підприємствам, які займаються виробництвом екологічно-чистої продукції;
 - ✓ дотації господарствам з метою захисту рослин, догляду за системами водної меліорації, боротьби з інфекційними захворюваннями тварин тощо;
 - ✓ фінансова підтримка наукових досліджень та їх впровадження у виробництво;
 - ✓ часткова компенсація вартості дизельного палива сільськогосподарським товаровиробникам;
 - ✓ звільнення від податку на нерухомість;
- доплати господарствам за ціну виробленої продукції;
- ✓ фінансова допомога об'єднанням товаровиробників;
 - ✓ доплати за експорт деяких сільськогосподарських продуктів (свинини, сухого молока тощо).

Тобто, досвід Республіки Польща щодо розвитку малих організаційно-правових форм господарювання у сільському господарстві доводить, що без створення необхідних економічних, фінансових та організаційних умов реалізація задуму з перетворення особистих селянських господарств у товарні господарства фермерського типу має досить сумнівні перспективи.

КУБИЦЬКИЙ Сергій Олегович

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПОЛЬЩІ

Сьогодні, як ніколи, назріле вивчення і використання зарубіжного досвіду різних країн світу, де соціальна робота та соціальна освіта мають давню історію і багаті традиції, а соціальна служба добре розвинена і створені оригінальні системи професійної підготовки фахівців соціальної роботи різних рівнів. У зв'язку з цим висвітлення досвіду Республіки Польща, як нашого сусіда і заодно члена Європейської спільноти, видається досить актуальним.

У Польщі соціальна робота розуміється як професійна діяльність, метою якої є надання допомоги людям, сім'ям і співтовариствам для задоволення їх потреб у соціальній адаптації, відновленні або придбанні певних навичок самостійного функціонування в суспільстві, в поліпшенні соціального становища. Соціальна робота сприяє отриманню людиною гармонії в житті, реалізації його відносин з родиною і соціальними групами.

За допомогою соціального працівника може звернутися кожен, хто не в змозі впоратися з життєвою проблемою, потребує поради і підтримку для зміни складної ситуації і незалежно від доходу. Метою діяльності соціального працівника в Польщі є допомога у вирішенні або пом'якшенні соціальних проблем, джерелом яких є важка життєва ситуація, бідність або соціальна нерівність; ініціювання та здійснення дій спільно з людьми, родичами і соціальними групами, що зіткнулися з важкою життєвою ситуацією, нуждою або соціальною нерівністю, а також іншими проблемами життя в суспільстві.

Крім стандартного набору знань, умінь і навичок, соціальний працівник у Польщі, як свідчать наукові дослідження польських учених (М. Дуда, К. Войтанович [1]), вимагає ще й специфічних особистісних характеристик та сформованої внутрішньої етики. Крім того, ця професія вимагає постійного професійного самовдосконалення і його самооцінки.

Соціальні працівники трактуються у Республіці Польща як кваліфікована частка всіх соціальних служб та осіб, що працюють у них в різних установах і закладах соціального захисту по цілій країні і утворюють сегмент т.зв. *helping professions*. Пов'язані з цією професією фахівці в країнах Європи найчастіше називаються хелперами; переважна більшість хелперів відноситься до соціальних професій, серед яких соціальний працівник у європейському професійному просторі займає домінуюче місце [2, s. 331]. На думку Малькольма Пейна, існує чотири типи соціальних послуг і згідно з цим чотири галузі знання і практичної діяльності, які за ці послуги відповідають: 1) соціальна справедливість – юридичні науки; 2) освіта – педагогіка; 3) охорона здоров'я – біомедичні галузі науки; 4) соціальна допомога – соціальні науки [2].

Водночас належність фахівця до галузі соціальної роботи і соціальної допомоги, як стверджує О. Олех [3], створює певні труднощі з професійною ідентифікацією означених фахівців; так, працюючи у закладі соціальної допомоги, соціальний працівник може мати більш чітко окреслений професійний образ, аніж під час роботи в закладі охорони здоров'я. Польська дослідниця вважає, що соціальний працівник підлягає феноменові «функціональної генералізації», оскільки має реагувати на кожен тип незаспокоєної соціальної потреби (на відміну від інших фахівців сфери «людина-людина»).

У контексті соціальної роботи найчастіше розглядають діяльність закладів соціальної допомоги, тому й соціальних працівників окреслюють як фахівців, здатних надавати допомогу людям у зазначених закладах [4, s. 12]. Водночас на локальному рівні соціальних працівників часто потрактовують спрощено, зважаючи на їх функцію надання безпосередньої фінансової соціальної допомоги; у зв'язку з цим образ соціального працівника у Польщі є достатньо розмитим, досить далеким від того, як його висвітлює теорія соціальної роботи і навчальні дисципліни, що стосуються безпосередньої професійної підготовки соціальних працівників у ЗВО цієї країни.

Особливістю професійної діяльності соціальних працівників у Польщі є необхідність поєднувати діяльність у громаді з діяльністю в офісі, причому зазначені офіси часто розміщуються в державній інституції, громадській організації чи окремії релігійній (найчастіше костельній) структурі [5, с. 60]. Співвідношення цих двох сегментів робочого часу вирішується в кожному конкретному випадку по-різному: найчастіше у закладах соціального захисту працівники частину щоденного робочого часу витрачають на роботу в офісі, іншу – на безпосереднє спілкування з клієнтами «в терені»; з іншого боку, частина соціальних працівників виділяє спеціально дні щотижня – «офісні» і «теренові». При цьому статистика свідчить, що в усіх випадках діяльність в громаді займає суттєво більше часу, аніж офісна робота соціальних працівників. Це, наприклад, значно відрізняє роботу соціального працівника від роботи лікаря, який приймає пацієнтів переважно в своєму лікарському кабінеті. Порівняно з іншими соціально орієнтованими професіями (не лише з професією лікаря) соціальний працівник, як вважають польські вчені, є досить недооціненим, оскільки комплекс соціальних проблем є досить великим, як і в кожній країні, а кількість і якісні показники груп ризику постійно розростаються.

Література:

1. Duda M. Korzyści i niebezpieczeństwa wynikające z permanentnego szkolenia pracowników socjalnych w Polsce / M.Duda, K.Wojtanowicz // *Nová sociálna edukácia človeka IV: Medzinárodná interdisciplinárna vedecká konferencia*. – Електронний ресурс. – Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User%B9/Duda_Wojtanowicz.pdf
2. Payne M. What is Professional Social Work? / M. Payne. – Bristol: Policy Press, 2008. – 122 p.
3. Olech O. Praca socjalna a inne profesje: punkty styczne i rozłączne / Olena Olech // *Pracownicy socjalni i praca socjalna w Polsce. Między służbą społeczną a urzędem* / Pod red. M.Rymszy. – Warszawa: Instytut spraw publicznych, 2012. – S. 331-352.
4. Materiały International Federation of Social Workers. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ifsw.org>.
5. Кубицький С.О. Професійна підготовка та професійні характеристики соціальних працівників у Республіці Польща на тлі Європейського досвіду / Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – Черкаси: Черкаський нац-й ун-т ім. Б. Хмельницького, 2017. – Вип. 11. – С. 60.

МАЛІМОН Віталій Іванович

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КОРОТКОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ (2020-2025 РОКИ)

Геополітичні реалії кінця 80-х – початку 90-х рр. XX століття радикально змінили структуру міжнародних відносин у Центрально-Східній Європі, позаяк на місці соціалістичного блоку утворився своєрідний вакуум. Країни регіону, серед яких і Україна, і Польща, опинилися перед проблемою визначення своєї міжнародної поведінки в цілому і на європейському просторі зокрема. Чимало постсоціалістичних країн, зважаючи на нову геополітичну ситуацію, обирали європейський напрямок [1, с. 571].

Перед Україною і Польщею з огляду на стратегічні цілі зовнішньої політики були різні можливості геополітичного вибору: залишатись у рамках модернізованого Східного блоку, де

домінувала Росія, або приєднатися до європейських та євроатлантичних структур – ЄС і НАТО, або перебувати в позаблоковому статусі. Останній варіант був неможливим через недостатність внутрішнього потенціалу як України й Польщі, так і зважаючи на вектор розвитку геополітичних процесів тогочасного періоду. Враховуючи потенціал у той момент навіть ослабленої України, варто мати на увазі, що долучення її до того чи іншого полюсу спроможне було відчутно змінити розклад геополітичних сил у світі [3].

Під час візиту Л. Кравчука в 1992 р. до Варшави було підписано угоди, які створювали повноцінну договірно-правову базу польсько-українських торгово-економічних відносин. Для налагодження міжрегіональних відносин 18 грудня 1992 р. підписано Угоду про співробітництво прикордонних воєводств областей Польщі та України, в січні 1993 р. – Угоду про взаємне заохочення захист інвестицій, у червні між Урядом України і Урядом Республіки Польща укладено угоду про залізничне сполучення через державний кордон. Для ефективного впровадження у життя документів було створено координаційні органи: Міжурядову українсько-польську змішану комісію з питань торговельного та економічного співробітництва в січні 1993 року й Міжурядову Координаційну раду з питань міжрегіонального співробітництва в травні 1993 року з двох комісій: з політичних питань та безпеки, а також у справах національних меншин [2, с. 60–61].

У березні 1999 р. відбулося перше, організаційне, засідання постійної Українсько-польської конференції з питань європейської інтеграції. В її роботі брали участь представники всіх зацікавлених міністерств та відомств обох держав. Патронат над конференцією був покладений на прем'єр-міністрів України та Польщі. Конференція стала формою передачі українським партнерам польського інтеграційного досвіду, знань про процес входження до ЄС, даючи змогу широко аналізувати українсько-польські відносини на тлі наближення до Європейського Союзу [4, с. 75].

Правовою основою торговельно-економічних зв'язків між Україною та Польщею стали: Угода між Урядами України та Польщі про торгівлю та економічне співробітництво (1991 р.), Меморандум про основи лібералізації торгівлі між Україною та Республікою Польща про економічне співробітництво (2005 р.), Угода між Міністерством сільського господарства і продовольства України та Міністерством сільського господарства Республіки Польща про господарське й науково-технічне співробітництво (2007 р.) та ін., які регламентували співпрацю відповідно до вимог часу.

Вступ Польщі до НАТО (1999 р.) і ЄС (2004 р.) створив для України нову реальність, серед їх членів уперше з'явилася країна, яка активно лобіювала український курс на членство в Альянсі й підтримувала нашу країну на шляху до вступу в Європейський Союз. З 2005 року українсько-польські відносини набули рівня стратегічного співробітництва.

Отож, на нашу думку, в найближчій перспективі (2020–2025 роки) пріоритетними мають стати:

- врахування попереднього історичного досвіду і вихід на конструктивне гуманітарне співробітництво з відмовою від звинувачень та історичних претензій;
- активізація транскордонної та міжрегіональної співпраці;
- розвиток транскордонної логістики, спрощення пересування українських і польських громадян через державний українсько-польський кордон;
- розширення коопераційних контактів між українськими та польськими суб'єктами господарювання;
- проведення спільних культурних, наукових, освітніх та туристичних заходів;
- поглиблення розвитку військово-політичного партнерства між Україною та Польщею (проведення спільних військових навчань, участь у спільних військових проектах);
- розробка спільних протиепідеміологічних та санітарних заходів з метою мінімізації наслідків пандемій тощо.

Література:

1. Гайдуков Л. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 рр.) / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К. : Либідь, 2001. – 624 с.
2. Гороть А. Генезис польсько-українських міждержавних економічних відносин / А. Гороть, К. Прокопчук // Історико-правовий часопис. – 2013. – № 2. – С. 58–62.

3. Кудряченко А. І. Європейський вибір України : сучасний етап реалізації курсу / А. Кудряченко // Україна та Росія : потенціал взаємодії та співробітництва. Збірник наукових праць. – К. : ІПІЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2010. – С. 76–88.
4. Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат / Мирон Янків. – Львів : Світ, 2011. – 384 с.

МАРГІТИЧ Тетяна Андріївна

ДИПЛОМАТИЧНІ СТОСУНКИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Польща першою визнала незалежність України в 1991 році. Обидві держави розглядають одна одну як стратегічних партнерів; і сприйняття це збереглося протягом майже тридцяти років. Україну та Польщу насамперед пов'язує спільна історія, протистояння та боротьба за незалежність.

При згадуванні польсько-українських відносин на думку одразу спадає слово «історія». Історія відносин між країнами є справді довготривалою та унікальною, з одного боку, цікава і водночас, складна. Події наприкінці Першої світової війни були пов'язані із боротьбою за незалежність як Польщі, так і України. Результати виявились різними для двох народів. Боротьба ця створила кілька драматичних епізодів, як, наприклад, зіткнення у Львові чи спільна боротьба проти Радянської Росії, що завершилася підписанням Ризького миру 1921 року, – і ці епізоди продовжують впливати на те, як поляки й українці сприймають одні одних. Більш віддалена історія – веде відлік від часів Київської Русі та теж впливає на взаємне сприйняття українців і поляків. Історія створює міфи й символи, та впливає на ідентичності. Протягом тривалого часу поляки й українці зазнали періоди спільної боротьби проти зовнішніх загроз, та війн між собою. Вони бували об'єднані й роз'єднані питаннями релігії, мови, прав та кордонів. Проблеми такого роду є типовими для відносин між сусідніми державами в Європі.

Нових шансів на побудову двохсторонніх відносин надала сучасна історія. Польща й Україна скористалися цією можливістю, стосунки двох держав будуються на довірі та приносять спільну користь. 2 грудня 1991 року Республіка Польща першою серед зарубіжних країн визнала державну незалежність України. 4 січня наступного року між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини на рівні посольств. У 1992 році Польща й Україна підписали Угода про добросусідство, дружбу та співробітництво. За два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років головним чином зосереджувалася на проблемах економіки, торгівлі та історичних питаннях.

В обох державах спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, вони підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважать одна одну стратегічними партнерами. Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення взаємозалежності.

Певний потенціал надання нового імпульсу українсько-польським відносинам має транскордонне співробітництво. Водночас, недоліком двосторонніх угод про транскордонну співпрацю є значною мірою декларативна формальність, яка непідкріплена конкретними механізмами її реалізації, моніторингу, оцінки результатів чи фінансового забезпечення. В Польщі створенно спеціальні відділи, на які покладено функції роботи в напрямку транскордонного співробітництва: налагодження співпраці з органами влади прикордонних регіонів сусідніх держав, написання та реалізація транскордонних проектів, проведення зустрічей, виставок та ін. Згадані управлінські ланки діють на базі та під керівництвом регіональних органів влади цих країн. В Україні такі структури у регіональних, районних, міських, селищних чи сільських органах влади переважно відсутні.

Останнім часом питання українських мігрантів до Польщі набуло резонансу. У 2017 році українці отримали близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає, за деякими оцінками, двох мільйонів. Динамічна економіка Польщі виграє від притоку української робочої сили, а українці, в свою чергу, мають змогу отримувати вищі зарплати в Польщі. Завдяки мовній, культурній та соціальній близькості, а також ліберальному польському законодавству, Польща стала головним напрямком для

українських трудових мігрантів.

В той же час це питання потребує уважного регулювання з тим, щоб звести до мінімуму ризики негативного сприйняття українців у Польщі та зростання ксенофобії. Зростання міграційних потоків між Україною та Польщею, частково завдяки лібералізації візового режиму з ЄС, також актуалізує питання контролю над кордоном та транскордонного співробітництва.

Українсько-польські відносини плідно розвиваються вже понад двадцять п'ять років. Проте сучасні виклики глобального і локального характеру суттєво впливають на їхній стан та перспективи. Міжнародна ситуація далека від стабільності: системне порушення Росією міжнародного права, збройна агресія її в Україну, низка регіональних збройних конфліктів і «точок напруги» негативно впливають на загальну картину.

Розвитку українсько – польських відносин завжди перешкоджали задавлені образи, певні стереотипи, сформовані у першій половині ХХ ст., що мають глибокі історичні корені. Керівництво обох держав тривалий час докладало чимало зусиль для нормалізації ситуації. Втім, були зроблені кроки і в зворотному напрямі. У Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи. В той же час питання, які пов'язані із національними ідентичностями, включаючи конфлікти щодо історії, навряд чи зникнуть. Посилення націоналізму буде політичним трендом у Східній Європі протягом кількох років. Польща й Україна мають навчитися з цим жити. Врівноваження питань ідентичності за допомогою взаємовигідної співпраці у різних сферах, впровадження регіональних проектів, що стимулюватимуть спільні зусилля, зосередження на багатосторонніх форматах

Парадокс полягає у тому, що польсько -українське стратегічне партнерство справді існує, більше того розвивається. Звісно не обходиться і без суперечностей, коли погляди не сходяться, але якщо трохи прикласти зусиль і йти на компроміси, то співпраця Польщі та України приведе обидві країни до успішного розвитку економічних, торговельних, транскордонних та інших складових; дасть змогу зміцнити товариські відносини між народами.

Література:

1. Иоанна Конечна. Поляки–українці, Польща–Україна – Парадокси стосунків між сусідами за даними соціологічних досліджень [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.batory.org.pl/doc/paradoksy_ukr.pdf
2. «Українсько-польські стосунки не повинні стати заручником історії» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.polukr.net/uk/blog/2017/11/ukrayinsko-polski-stosunki-ne-povinni-stati-zaruchnikom-istoriyi-zayava-grupi-ukrayinsko-polskogo-dialogu/>
3. «Польща і Україна мусять дійти до порозуміння, щоб перед Москвою вистояти» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.radiopolsha.pl/6/39/Artykul/261504>
4. Сучасні українсько – польські відносини це «стратегічний маразм» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/28716447.html>

МИХНЮК Сергій Вікторович

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Інтернаціоналізація освітньої діяльності посилює міжнародну співпрацю закладів вищої освіти, мета якої вивчення та імплементація досвіду освітніх та наукових установ. Для інституту соціальної роботи України такий досвід є особливо актуальним. Виходячи із багатолітньої традиції формування освітньої діяльності навколо фаху соціального працівника у Республіці Польща, вважаємо необхідним розглянути її ключові аспекти.

Дослідниця Ж. Шевченко так описує особливості міжгалузевих гуманітарних студій у польських закладах вищої освіти:

- елітне навчання, вступають кращі з кращих; переможці олімпіад вступають без конкурсу;
- студентоцентроване навчання – орієнтація на вміння випускника (володіння

мовами, знання комп'ютера, вміння спілкуватися, працювати з текстами тощо), на результати навчання; забезпечення студента широкими гуманітарними можливостями як цивілізаційною основою для розвитку;

- форма навчання та спосіб отримання знань диверсифіковані (немає різниці, студент вивчив матеріал на лекції чи вдома самостійно);

- інтердисциплінарність – вивчення дисциплін міжобласних, різних напрямів (наприклад, об'єднання гуманітарних наук із природничими); можливість для студента-гуманітарія запровадити основні знання з природничих наук через широкий перелік запропонованих дисциплін за вибором;

- тьюторство – гнучка, динамічна система навчання, формування навчального плану відповідно до траєкторії зацікавлень студента. Формування мережі тьюторів в університеті з різних факультетів як механізм самоосвіти студента, обміну досвідом, інформацією; обов'язкове представлення тьютором висновків співпраці зі студентом, шляху, яким студент розвивався протягом навчання; пояснення, чому не виконана програма, у чому складність;

- можливість отримати два, і навіть три дипломи за час навчання в університеті. Траєкторія навчання представлена в додатках до дипломів, де зазначено всі дисципліни, які вивчалися під керівництвом тьютора. Формальна вага така сама, а ринкова цінність випускника, підготовленого в гнучкому середовищі, більша;

- оцінювання студентами якості проведення всіх занять (анкетування на останньому занятті);

- обов'язкова дослідницька робота кожного року – показник якості, підвищення рівня знань студента;

- досвід створення магістерських програм разом зі студентами, які в якості асистентів можуть викладати розроблений курс у тандемі з викладачем [2, с. 23].

Професійна підготовка соціальних працівників у Польщі впродовж усього періоду 90-х рр. XX – початку XXI століття, як зазначає С. Кубіцький [1, с. 62], відбувається з урахуванням європейських освітніх стандартів, що закріплені у документі – «Глобальних стандартах освіти і підготовки в галузі соціальної роботи» [3], згідно з яким польські освітні інституції, що займаються професійною підготовкою означених фахівців, повинні відповідати таким вимогам:

- 1) умовою успішної професійної підготовки соціальних працівників є можливість впливу на зміст і методи означеної підготовки зі сторони репрезентативних (у тому числі недержавних) організацій соціальних працівників;

- 2) підготовка соціальних працівників, що здійснюється на рівні бакалаврату і магістратури, має відбуватися за участі як викладачів, так і практичних соціальних працівників, а також споживачів соціальних послуг;

- 3) викладачі, які забезпечують практику соціальної роботи, повинні мати обов'язково практичний досвід у галузі соціальної допомоги;

- 4) ЗВО, що готують соціальних працівників, повинні мати стійкі освітні й технологічні зв'язки з соціальними установами і закладами [3].

Отже, нами розглянуто особливості міжгалузевих гуманітарних студій у польських закладах вищої освіти загалом та вимоги до професійної підготовки соціальних працівників зокрема. Основними тенденціями розвитку сучасної системи підготовки соціальних працівників у Республіці Польща є відповідність загальноєвропейській спрямованості до ранньої спеціальної підготовки всіх фахівців соціальної сфери.

Література:

1. Кубіцький С. О. Професійна підготовка та професійні характеристики соціальних працівників у Республіці Польща на тлі Європейського досвіду. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2017. № 11. С. 58–65.
2. Шевченко Ж. М. Актуалізація досвіду практичної підготовки майбутніх соціальних працівників у вищій школі Польщі. Slovak international scientific journal. № 15, 2018, part 2. С. 21–25.
3. Globalne standardy edukacji i szkolenia w zakresie pracy socjalnej. 2005. Praca Socjalna, 3. P. 103–135

ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна, КОПАЙГОРА Валерія Валеріївна
ОСОБИСТІСНИЙ ПРОСТІР ЛЮДИНИ
У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ЄДИНОЇ ЄВРОПИ

Сучасний розвиток людства зумовив низку проблем, що потребують швидкого вирішення. Однією із них є загострення міжетнічних відносин, зумовлене особливостями соціально-культурного та соціально-економічного розвитку країн, зокрема й тих, що входять до європейського простору.

Предметом наукових студій багатьох психологів стає толерантність (інтолерантність) особистості, адже тільки толерантні відносини можуть бути підґрунтям конструктивної взаємодії як у межах малих соціальних груп, що утворюються із представників різних національностей, так і у вимірі міждержавних відносин.

Суб'єктом міжособистісної взаємодії на різних рівнях є конкретна особистість, а отже, саме її властивості визначають характеристики зазначеного процесу. На думку багатьох науковців (В. Weinhold, С. Максименко, С. Нартова-Бочавер, А. Драпака), підґрунтям ефективної міжособистісної взаємодії є особистісний простір. Він інтегроване психологічне утворення, що є результатом розвитку суб'єктності особистості та забезпечує її недоторканність, збереження ідентичності, можливість самопрезентації, захисту себе від маніпулятивного чи іншого негативного впливу оточення [2]. Особистісний простір формується як узагальнення досвіду успішної автономної поведінки. На думку С. Нартової-Бочавер, він є значущою складовою буття людини, визначає її життєву стратегію. Особистісний простір охоплює комплекс явищ (фізичних, соціальних, психологічних), з якими людина себе ототожнює – територія, власні речі, соціальні прихильності, установки [3]. Саме він детермінує можливість вільної дії особистості, її вільного вибору, вільного розвитку (С. Максименко) [1]. Формування особистісного простору є ознакою становлення суб'єктності людини, здійснюючи особистісний вибір, вона формує відповідальність за власне життя. Водночас індивід приймає відповідальність і за взаємодію з іншим, адже формування та розвиток особистісного простору відбувається у процесі спілкування з тими, хто вже створив свій психічний простір [4]. Саме ця відповідальність і є підґрунтям конструктивної стратегії взаємодії.

Отже, розвиток особистісного простору є підґрунтям налагодження позитивної взаємодії, зокрема й міжетнічної у межах Європейського Союзу.

Література:

1. Максименко С.Д. К вопросу о внутреннем пространстве свободы личности. Проблемы сучасної психології : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Випуск 20. Кам'янець-Подільський : «Аксіома», 2013. С. 7-18.
2. Мозговая Н.Н. Развитие представлений о личностном пространстве студентов педагогического вуза: дис ... канд. психол. наук: 19.00.07. Педагогическая психология. Ставрополь, 2002. 173 с.
3. Нартова-Бочавер С. Понятие «психологическое пространство личности» и его эвристические возможности. Психологическая наука и образование. 2002. № 1. 35-42.
4. Weinhold, B. & Weinhold, J. Breaking Free of the Co-Dependency Trap. New World Library. 2008. 272 p.

ПШЕСЛАВСЬКА Олександра В'ячеславівна
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Суспільно-політичні зміни, які відбуваються в Україні сприяють налагодженню зовнішньоекономічних відносин із країнами-членами Європейського Співтовариства.

Республіка Польща є найбільшим торговельним партнером України серед країн Центрально-Східної Європи та займає, за результатами 2011 року, п'яте місце серед країн світу. Польща є одним із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті, насамперед щодо підтримки її зусиль, пов'язаних із наближенням до ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об'єднанні. Незмінність такої позиції впродовж тривалого часу набула для України важливого значення і в контексті успішної реалізації політики європейської інтеграції, і щодо розвитку двостороннього економічного співробітництва з Польщею. Тому українсько-польське економічне співробітництво є об'єктом першочергової уваги з погляду виявлення резервів удосконалення господарських відносин

України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. На сучасному етапі в цьому вимірі створено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн. По-перше, це просування національних інтересів України на Захід, зокрема через посередництво Польщі, стабілізація економіки. Для Польщі – вирішення проблем нового пограниччя. По-друге, використання Україною посередництва Польщі у відносинах ЄС та НАТО, залучення іноземних інвестицій із Заходу. Республіка Польща зацікавлена у збільшенні товарообігу з Україною, реалізації енергетичної стратегії, співробітництвом у військово-технологічній сфері. По-третє, це реалізація домовленостей щодо візового режиму, вирішення проблем, які виникатимуть у торгівлі через вступ Польщі до ЄС[1]. Для Польщі ж на цьому рівні важливим є реалізація нових форм співробітництва у виробничій сфері за пріоритетними напрямками ЄС, вирішення проблем візового режиму та набуття статусу нового пограниччя, реалізація представницьких контактів, вирішення проблем товарообігу з Україною у зв'язку з розширенням, участь у приватизаційних процесах земельного ресурсу України[2]. Структура польського експорту в Україну займає найбільш важливе положення в електромеханічному виробництві – 29% від загального обсягу експорту в Україну. Наступні позиції: продукція хімічної промисловості – 21%, металургійна продукція – 11%, агропродовольча продукція – 10%, продукція промисловості, деревини і паперу – 9%, легких виробництв – 7%, мінеральні продукти – 5%, кераміка – 3% [3]. Збільшенню товарообігу сприяла робота постійних українсько-польських економічних форумів і семінарів, організатором яких переважно була Польща, яка передає досвід у реформуванні економіки України, активно сприяє розвитку економічних відносин, діяльності українсько-польської Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва. Україна також є другим за величиною торговим партнером Польщі серед країн СНД (після Росії): 1,9% польського експорту йдуть до України і 1,0% українського експорту – до Польщі (протягом останніх двох десятиліть польська економіка була орієнтована на європейський ринок, особливо після її вступу до ЄС, на частку якого припадає невеликий відсоток українських товарів в обороті польської торгівлі). Республіка Польща виступає стратегічно важливим в економічному відношенні партнером України у торгівлі товарами і послугами, а також у всіх інших формах міжнародних економічних відносин.

Потенціал взаємної торгівлі Польщею використовується значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках. Необхідно вирішити питання достовірності даних зовнішньоторговельної статистики, тому що існують величезні відмінності у величинах експорту-імпорту з обох боків кордону. Перспективи для подальшої польсько-української співпраці є позитивними. Економічне зростання в Україні, хоча й занижене, дає підстави сподіватися на подальший розвиток торгівлі й економічного співробітництва між Польщею та Україною, а також інвестування в Україну. Загрозу для цих перспектив становило створення ЄП, тобто відступ від євроінтеграційної політики. Майбутнє польсько-українських економічних відносин належить кооперації та інвестиціям. Дедалі частіше з обох сторін спостерігаємо зацікавлення цими галузями, що зумовлює поглиблення співробітництва та довготермінові зв'язки партнерів у бізнесі. Різноманітні заходи, ініційовані як польською, так і українською сторонами, вже приносять результати у вигляді зростаючого надходження в українську економіку інвестицій із Польщі. Структура прямих інвестицій з Польщі в Україну є наступною: близько 38,0% розміщено у фінансовому секторі, 39,0% – у промисловості.

Отже, Україна та Польща є сусідами, мають спільну історію народів, подібні гео економічні інтереси та стратегічні цілі. На даному етапі економічна співпраця між двома державами відбувається досить активно, про що свідчать проведення різноманітних економічних форумів, зустрічей на вищому та найвищому рівнях, підписання угод та договорів про економічну співпрацю.

Література:

- 1.Макаренко Є.А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка XXI століття / Є.А. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. –2004. – Вип. 48. – Ч. I. – С. 3–9.
- 2.Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

СОКОЛОВ Олександр Єгорович **КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ПОДОЛАННЯ КРИЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ** **ІНСТИТУЦІЙНИМИ СТРУКТУРАМИ ЄС**

За останні роки міжнародні операції у сфері подолання кризи істотно трансформувалися: розширився їх спектр завдань, часові рамки операцій, значно збільшилася кількість залучених до процесу врегулювання кризи учасників.

На сьогоднішній день міжнародне врегулювання криз об'єднує найширший набір інструментів і механізмів, а ідея «комплексного підходу» (Comprehensive Approach) стає домінуючою в розроблених концепціях міжнародних і регіональних організаціях, а також національних держав. Рішення проблем міжнародної безпеки, як правило, є задачею провідних держав та інших суб'єктів міжнародних відносин. На таку роль сьогодні претендує і Європейський Союз, розглядаючи врегулювання криз в якості одного з пріоритетних напрямків своєї управлінської діяльності на світовій арені.

Розвиток інтеграційних процесів у Європі, з одного боку, і виникнення нового стратегічного середовища після розпаду біполярної системи, – з іншого боку, поставили питання про роль країн Європейського співтовариства в галузі військово-політичної безпеки. Становлення Європейського Союзу (ЄС) в якості світового центру економічного впливу вимагало посилення і його не лише як управлінського центру, але й як політичного центру на світовій арені, в тому числі в галузі забезпечення безпеки і стабільності не лише в Європі але й в сусідніх регіонах.

Європейський союз прагнув підвищити свою роль у світовій політиці шляхом створення власних, потужних та незалежних структур безпеки (військово-політичний та оборонний вимір) – Спільної політики безпеки та оборони (CSDP), раніше відомого як Європейської політика безпеки та оборони (ЄПБО).

Водночас, створення єдиного європейського геополітичного простору було тісно пов'язане з вирішенням проблем безпеки в Європі. Зміна геополітичної обстановки у світі вимагала від європейців розробки нових підходів до забезпечення безпеки.

Незважаючи на те, що до початку XXI ст. етнополітичний переділ, викликаний розпадом радянського блоку і післявоєнної системи міжнародних відносин, в цілому завершився, рівень локально-регіональної конфліктності у світі не знизився. І якщо ймовірність глобальних і міжрегіональних збройних зіткнень істотно зменшилася, то проблеми регулювання багаточисельних вогнищ локально-регіональної напруженості вийшли на перший план: починаючи з 1990 -х рр., і закінчуючи подіями 2014 р. – анексією Криму та захоптом територій на сході України, – локальні конфлікти внутрішнього інтернаціоналізованого характеру стали основним типом збройного протистояння. У цих умовах одним з основних завдань збройних сил провідних світових держав стало оперативне реагування на кризи, конфлікти та інші надзвичайні ситуації в різних регіонах світу [2, с.246].

Відповідно, з розширенням спектра завдань, часових рамок і числа залучених учасників операції в сфері подолання кризи набули якісно нового управлінського характеру. Ключовим фактором, що визначає ефективність подолання кризи, стає:

- координація всіх зовнішніх і внутрішніх інструментів і суб'єктів, їх своєчасне і адекватне застосування на різних фазах конфлікту;
- чітке визначення цілей і управлінських завдань операції – загальна багаторівнева стратегія, що поєднує весь спектр інструментів подолання.

Успішність сучасних операцій щодо подолання криз в основному залежить від наступних факторів:

- ступеня зацікавленості всіх сторін конфлікту в мирному подоланні кризи;
- нейтральності інституцій, що проводить операцію кризового врегулювання (нейтральними, або сприйматися такими);
- прихильності сторін конфлікту принципам дотримання норм міжнародного права

і Статуту ООН (найбільш ефективні з цієї точки зору місії, займаються врегулюванням міждержавних конфліктів).

На концептуальному рівні відбулися трансформації в сфері кризового врегулювання були відображені у формулі «комплексного підходу» (Comprehensive Approach), який має підвищити як ефективність, так і легітимності щодо подолання кризи шляхом гармонізації взаємодії, завдань і дії різних залучених суб'єктів[4, с.32].

Разом з тим, єдиної та всеосяжної моделі кризового врегулювання поки що не вироблено. За останнім часом з'явилося безліч різномірних, часом суперечливих концепцій «комплексного підходу».

Зазначу, що хоча більшість суб'єктів міжнародної безпеки признають необхідність поліпшення координації один з одним в ході спільних дій, їх підходи до інструментів, засобам і кінцевим цілям подолання криз істотно розрізняються.

На сьогоднішній день можна говорити про існування у різних державних, міжнародних і регіональних структур, а також національних держав ряду «комплексних підходів» до щодо подолання кризи, які істотно розрізняються по термінології, завданням й інструментам реагування на такі ситуації.

Література

1. Височанська Н. В., Гринчишин Я. М. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківського сектору/Н. Височанська, Я. Гринчишин//Вісник НАДУ при Президентові України (серія «Державне управління»). – 2018. – №9(16). – С.244-249
2. Schmitt B. European capabilities: how many divisions? // ESDP: the first five years (1999-2004). Chailiot Papers, 2004. – P. 296-302.
3. Stern E., Sundelius B., Nohrstedt D., Hansén D., Newlove L. Crisis Management in Transitional Democracies: The Baltic Experience. // Government and Opposition. – October 2002. – Vol. 37, Issue 4. – P. 524-550.
4. Кірмач А.В. Правове регулювання проходження державної служби: європейський досвід та його впровадження в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – С. 6-9

СОКОЛОВСЬКИЙ Олександр Богданович

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІЙ ТРАНСКОРДОННІЙ СПІВПРАЦІ

Сьогодні держави Європейського Союзу важливе місце відводить питанням діяльності національних меншин, захисту їхніх прав. Важливо наголосити, що роль транскордонної співпраці є надзвичайно важливою, адже вона є не лише інструментом розвитку прикордонних територій, а й сприяє посиленню співпраці між людьми. В українсько-польській співпраці важливе місце займає питання діяльності національних меншин, зокрема, польської меншини в Україні та української в Польщі. Зокрема, Польща активно розвиває політику захисту прав своєї діаспори у прикордонних державах, зокрема, і в Україні. Дана тематика актуалізується і тим, що відбувається постійне збільшення чисельності українців на території Польщі.

Польсько-українська співпраця тісно переплітається з участю національних меншин, яку доволі активно досліджують як українські дослідники (Людмила Гуцало [1] , Світлана Куришко [2] , Наталія Шипка[3] та інші) так і польські (Марек Барвінські [4], Пьотр Длугош [5] та інші).

Серед найбільш дискусійних та складних питань у розвитку українсько-польської співпраці є історичні питання. Проте розвиток транскордонної співпраці за участі національних меншин позитивно впливає на міждержавні відносини.

Починаючи з початку 90-х, добрі стосунки між Польщею та Україною безпосередньо перекладалися на економічні вигоди, надзвичайно важливі для регіону. Вони зумовили, серед іншого, мобільність та винахідливість людей, які часто перетинають кордон у зв'язку з місцевою торгівлею, контрабандою алкоголю та сигарет, а також нелегальною роботою. Одним із наслідків транскордонного обміну стали часті, іноді регулярні контакти мешканців прикордонної території з людьми з іншого боку кордону, а також з їхньою мовою та культурою. Це вплинуло на сприйняття національних меншин, які проживають у прикордонній місцевості, як польської, так і української. Ущільнення кордону під час підготовки до вступу Польщі до ЄС, а також збільшення вимог до віз у грудні 2007 року значно обмежили ці контакти.

Україні необхідно посилити діалог з українськими національними меншинами в Польщі. Їх слід сприймати як провідників, які сполучають сусідні країни, як важливі канали комунікації та співпраці, але не ворожі групи на власній території. Необхідно вести діалог з меншинами лише позитивним шляхом, у тому числі в контексті виконання рекомендацій Венеціанської комісії, активізувати вивчення української мови, але уникати кроків, які сприймаються як послаблення ролі мов меншин. [3]

Також не менш важливим питанням у розвитку транскордонної співпраці та залученість до неї національних меншин, пов'язано із розвитком освіти та науки. Розвитку освітніх відносин між Україною та Польщею сприяє українська меншина в Республіці Польща та польська – в Україні. Громадські організації в Польщі та Україні мають спільні цілі, такі як вивчення рідної мови, відродження національної самосвідомості, підтримка релігійного життя, захист політичних прав тощо.

Створенню умов для розвитку освітніх відносин між двома країнами сприяло підписання 18 травня 1992 р. Договору про співпрацю в галузі освіти і науки між міністерствами освіти Польщі та України. Розвиток польсько-українських освітніх відносин пов'язаний з діяльністю молодіжних організацій у Республіці Польща. Активізація їхньої співпраці припадає переважно на період після Помаранчевої революції в Україні. Діяльність українських та польських шкіл у Республіці Польща та в Україні дозволила національним меншинам вивчати рідні мови, культуру та історію. [2]

Одночасно були створені умови для глибокого інтересу до історії минулого обох країн. За ініціативою Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича при Національній академії наук України Інститут Центральної та Східної Європи був створений як наукова громадська організація у Львові. У жовтні 2001 року в Любліні відкрили Європейський колегіум польських та українських університетів, заснований з ініціативи президентів України та Польщі. [5]

Розвиток освітніх та наукових відносин позитивно впливає на культурну співпрацю України та Польщі, сприяє зміцненню їхніх зв'язків та вивченню історичного минулого. Сьогодні Польща через мережу організацій національних меншин активно застосовує технології «м'якої сили», зокрема, важливу роль у підтримці поляків за кордоном відіграють Польські Інститути у світі, які є представництвами Міністерства закордонних справ Республіки Польща, Міжвідомча комісія у справах полонії та поляків за кордоном, спільні міжпарламентські та міжурядові комісії з діяльності національних меншин. Разом з тим важливим є внесок неурядових громадських та культурно-освітніх організацій польської меншини у розвиток українсько-польського співробітництва.

На розвиток українсько-польської співпраці значною мірою впливає політика держави щодо розвитку національних меншин, зокрема, як забезпечуються національні, освітні, культурні та релігійні потреби польської меншини в Україні та української меншини в Республіці Польща. Серед програм транскордонної співпраці України та Польщі варто виділити Програму Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 пріоритетами якої є розвиток культурної спадщини, промоція місцевої культури та історії. Серед проектів даної програми важливим є проект «Створення транскордонного центру діалогу культур Польща-Білорусь-Україна», який спрямований на розвиток міжетнічної співпраці у прикордонній території. Також позитивним прикладом у розвитку транскордонної співпраці є діяльність «Асоціації органів місцевого самоврядування Єврорегіон Карпати – Україна», яка об'єднує членів з чотирьох прикордонних областей України – Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької, і входить до складу Міжрегіональної Асоціації «Карпатський Єврорегіон», що об'єднує Польщу, Словаччину, Румунію та Україну (КЄ). [4]

Тому одними з найважливіших питань участі національних меншин у транскордонній співпраці між Польщею та Україною є вирішення історичних питань між сторонами, відкритість сторін до явища імміграції, боротьба у прикордонній зоні з нелегальними сферами діяльності, а також поглиблена співпраця у сфері культури та освіти.

Література:

1. Гуцало Л. Польська національна меншина Волині у 20-30 роки ХХ століття: суспільно-політичні та економічні аспекти проблеми [Електронний ресурс] / Л.Гуцало – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:nOJH5dcN9LIJ:eprints.zu.edu.ua/4891/1/hutsalo.pdf+&cd=5>

&hl=uk&ct=clnk&gl=ua

2. Куришко С. С. Польська національна меншина як суб'єкт суспільно-політичних процесів в Україні [Електронний ресурс] / С.Куришко – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:UyPEQ3J4M6QJ:politics.chdu.edu.ua/article/download/27694/24807+&cd=7&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>
3. Шипка Н. Організація національних та етнічних меншин у сучасному польському законодавстві [Електронний ресурс] / Н.Шипка – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/28436/1/025-159-164.pdf>
4. Barwinski M. National minorities in Polish politics and its eastern neighbors [Електронний ресурс] / М. Barwinski – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/324828688_National_minorities_in_Polish_politics_and_its_eastern_neighbors
5. Dlugosz P. Social aspects of transboundary education. Case study of Ukrainian students studying in the Subcarpathian region [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/321915469_Piotr_Dlugosz

СОФЩЕНКО Ірина Ярославівна

ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

На сучасному етапі розвитку Європи актуалізується проблема субрегіональної економічної взаємодії країн Emerging Europe. Просторове розташування країн ЄС цього типу утворюють специфічний субрегіон, що породжує особливі ефекти в процесі розвитку європейської інтеграції. Країни демонструють значні темпи соціально-економічної трансформації та економічного розвитку, але мають низку бар'єрів на шляху підвищення їх конкурентоспроможності, і серед факторів, які гальмують їх економічний розвиток привертає увагу низький рівень субрегіональної інтеграції. Такий стан міжнародного співробітництва визначає недостатній рівень використання економічного, географічного та інтелектуального потенціалу країн регіону та потенціалу європейської інтеграції як фактору їх модернізації та розвитку в сучасному міжнародному середовищі. Інтереси України як країни регіону Східної Європи потребують налагодження більш тісної інтеграційної співпраці в межах європейського субрегіону з метою використання її ефектів для формування економічних передумов набуття нашою країною повноцінної міжнародної суб'єктності. Найуспішнішою країною серед країн цієї групи є Польща, тому відносини з нею мають особливе значення для України.

Інтеграція, спільні політики ЄС та їх фінансові інструменти мають вагомий вплив на економічну динаміку Польщі. Проте, фахівці зазначають, що недостатня інвестиційна активність загальмовує абсорбцію ресурсів структурних фондів ЄС. За оцінками фахівців МВФ, динаміка реального ВВП країн регіону (за виключенням країн Південно-Східної Європи) у середньостроковій перспективі буде висхідною, що дозволяє очікувати поживавлення і зовнішньоекономічної активності. Водночас існує низка гальмуючих чинників, які формують певні виклики для економік країн: недостатні темпи економічної динаміки та низька інвестиційна активність – як наслідок рушійною силою поживавлення є зростання споживання, що робить його недостатньо стійким у довгостроковій перспективі [1]. Такі висновки актуалізують проблематику саме інвестиційної взаємодії країн субрегіону, та україно-польських економічних відносин зокрема.

Особливості торговельних відносин, які сформувалися за умов лібералізації торгівлі після запровадження ЗВТ між Україною та ЄС, теж привертають увагу саме до сфери інвестиційного співробітництва, тому що її розвиток свідчить про вичерпання потенціалу моделі торгівлі між країнами, яка сформувалася до запровадження ЗВТ. Процес змін у географічній структурі українського експорту чітко кореспондує із початком лібералізації торгівлі з ЄС і виявився у скороченні частки країн і субрегіону, і Польщі у обсягах торгівлі України з ЄС. Розвиток торгівлі стримується недиверсифікованістю експортного потенціалу, низьким рівнем конкурентоспроможності на європейському ринку, недостатньою ємністю ринків, зумовлена рівнем купівельної спроможності. Внутрішньо-регіональні зв'язки країн Emerging Europe між собою менш інтенсивні, ніж у Західній Європі – існує значна залежність від ринків більш розвинутих країн ЄС та незначна частка взаємної торгівлі між країнами регіону.

За таких умов, інвестиційне співробітництво має більший потенціал, з точки зору

формування перспектив поглиблення субрегіональної інтеграції і розвитку торгівлі, її диверсифікації [2]. Виробнича кооперація є потужним механізмом стимулювання ділової активності, в тому числі торговельної, і, найголовніше, модернізації виробництва на основі дифузії нововведень, залучення більш якісного людського капіталу. На теперішній час, Польща є провідним партнером України в цій сфері економічних відносин. Вивчення та узагальнення інвестиційного співробітництва України з дозволяють виокремити низку особливостей: зростання інтенсивності інвестиційної співпраці; її асиметричний характер за галузевим та просторовим розподілом; секторальні особливості інвестиційної співпраці свідчать про переважно невисоку якість інвестицій [3].

Таким чином, ця сфера потребує якісних рішень и динамічність інвестиційному співробітництву можуть надати якісні рішення щодо вибору пріоритетних сфер, наприклад, щодо розбудови транспортної інфраструктури. Зокрема, Польща задекларувала підготовку 157 енергетичних та інфраструктурних проектів межах ініціативи «Тримор'я». І хоча перспективи участі України у цій ініціативі тільки обговорюються, в межах проекту «Міжнародний водний шлях (МВШ) Е-40», наприклад, можливо скористатися інвестиційним потенціалом Польщі в цій сфері. Польща і Україна є природними партнерами у забезпеченні енергетичної безпеки регіону і польські енергетичні проекти могли б бути реалізовані у тісній співпраці з українськими підприємствами. Перспективним є кооперація в сфері ІТ, де в обох країнах вже сформувався потенціал. Формування міжнародних кластерів в агропромисловому секторі дозволило б інтегруватися вітчизняним МСП у ланцюги доданої вартості. Проте, необхідною умовою для отримання бажаних ефектів від інвестиційного співробітництва є покращення інвестиційного клімату, зокрема через подолання інституційних дисфункцій державного управління.

Література:

1. Regional Economic Issues May 2017 Central, Eastern, and Southeastern Europe: A Broadening Recovery. URL: <http://www.imf.org/en/Publications/REO?sortby=Date&series=Europe>
2. Пелех О. Б. Особливості українсько-польського економічного співробітництва на початку ХХІ ст. // БІЗНЕС ІНФОРМ. – № 10. – 2017. – С. 99-104.
3. Українсько-польське партнерство: сьогодення та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк – Світязь, 26–27 червня 2017 р.) / за ред. В. Й. Лажніка, С. В. Федонюка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 136 с.

ТОВКУН Інна Іванівна,

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ У 90-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Для історії Польщі поворотним моментом став кінець вісімдесятих років ХХ сторіччя. У цей час в СРСР розпочинається політика «Перебудови» М. Горбачова, результатом якої стало послаблення впливу Союзу на країни радянського табору, зокрема, на Варшаву, що створило умови для кардинальних змін. В основі перетворень у Польщі лежали події пов'язані з приходом нових політичних сил до влади. У Польщі був сформований новий коаліційний уряд.

Варшава виходить з під радянського впливу, поставивши остаточну крапку припинення своєї участі у Раді економічної взаємодопомоги [1, с.222]. Паралельно з цими подіями, польській дипломатії поставлена задача пошуку нових можливостей економічного та політичного союзу з країнами Західної Європи та США. Пріоритетним напрямом обирається співпраця з країнами ЄС та структурами НАТО. Таким чином, відбувається повна відмова Варшави від соціалістичного шляху розвитку.

Процес євроінтеграції складався також з внутрішніх економічних, політичних та соціальних реформ, що дало можливість Польщі у 1996 році включитись в економічну та політичну співпрацю в регіоні, ставши членом Організації з безпеки та співпраці в Європі та Організації економічної співпраці та розвитку [3, с.98]. Поступово Варшаву починають сприймати як головного провідника європейської політики на Сході.

У 1990 році Польща та НАТО висловлюють бажання підтримувати один з одним робочі контакти в політичній, дипломатичній та військовій сферах [2, с.89]. Вступ Польщі до НАТО автоматично відсунув у часі вступ країни до ЄС. Починаючи з 1989 року, Варшава стає одним з головних партнерів та найстабільніших союзників США в Європі.

У дев'яності роки ХХ сторіччя з прийняттям курсу на демократизацію Польща

поступово почала налагоджувати добросусідські відносини з сім'ю прикордонними державами, шляхом підписання низки двохсторонніх угод про дружбу та співпрацю. Протягом усього зазначеного періоду Республіка ставила собі за мету розширення та поглиблення багатосторонніх відносин зі своїми Східними сусідами, розглядаючи ці країни як своїх стратегічних партнерів.

Найскладніші зовнішньополітичні відносини склались між Польщею та Росією. Комуністична диктатура, економічне відставання регіону, певні історичні події – все це ставилось в провину Російській Федерації, як прямий спадкоємиці Радянського Союзу.

Отже, на початку дев'яностих років XX сторіччя в історії Польщі відбуваються кардинальні зміни – падіння комуністичного прорадянського режиму, курс на встановлення ринкових економічних відносин, лібералізацію та демократизацію країни. Результатом цих подій стає відмова від одновекторної зовнішньої політики. Формування декількох напрямів зовнішньополітичної та міжнародної діяльності країни у Західному та Східному вимірах.

Основними векторами польської діяльності на міжнародній арені стають:

активна зовнішня політика спрямована на зближення з західноєвропейськими країнами з подальшою перспективою інтеграції у структури ЄС. Другий, не менш важливий напрям у рамках Західного виміру зовнішньої політики Польщі – проамериканський. США являли собою для Варшави гарант безпеки та надійності, тому одним з основних завдань польський уряд вважав налагодження контактів та тісної співпраці з Вашингтоном. Навіть, вступ до НАТО, який був зумовлений низкою дипломатичних переговорів та прийняттям певних умов Північноатлантичного альянсу, став для Польщі шансом проведення проамериканської політики.

Східний вимір представлений у польській зовнішній політиці східним та центральноєвропейським та російським напрямками. Перший – повністю підпорядкований задачам вступу до ЄС та забезпеченню власного регіонального лідерства. Другий вектор – носить характер «прагматичного» взаємовигідного партнерства у більшості в економічній сфері.

З приходом до влади в Польщі демократичного уряду кардинально змінюється характер та цілі зовнішньополітичних зв'язків держави, яка від тепер, бачить себе у контексті єдиної Європи та в якості головного провідника її принципів та політики на Сході. В означений період відбувся повний відхід Польщі від політики Радянського Союзу, відмова від соціалістичного шляху розвитку, що зумовило початок нової епохи в історії країни.

Література:

1. Брониславский Е., Вачнадзе Г. Польский диалог. – Тбилиси: Ганатлеба, 1990. – 640 с.
2. Бжезинский, З. Великая шахматная доска: господство Америки и его геостратегические императивы/ Пер. С англ. О. Ю. Уральской. -М.:Международные отношения, 1998. –256 с.
3. Дьяков В.А. Краткая история Польши. С древнейших времен до наших дней. – М.:Наука, 1993. – 528 с.

ТРИМА Катерина Андріївна, ХВІСТ Вікторія Олексіївна ТРАНСФОРМАЦІЇ ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Метою статті є дискурс-аналіз теоретичних підходів і документів, в яких висвітлено питання трансформації партійно-політичних систем країн-членів Європейського союзу. Будучи різними за своєю ідеологічною орієнтацією, електоральною базою та територіальною ознакою, сучасні партії в країнах Європейського Союзу перебувають під впливом загальних тенденцій розвитку: фрагментації партогенезу та зміни конфігурації партійних систем. Контент-аналіз наукових робіт дозволяє зробити висновок про територіальну однорідності виборців і високого ступеня персоналізацію партійних систем країн Європейського союзу. Процес трансформації розвивається як під впливом зовнішніх факторів, так і внутрішніх чинників, природа яких впливає з логіки розвитку Європейського союзу, національних держав, а також процесів, що відбуваються всередині партійно-політичних систем. Це, в свою чергу, визначає вкрай складний, суперечливий, багатовимірний і багатовекторний характер процесів модернізації партійно-політичних систем на цьому етапі їх розвитку. Відзначаючи незавершеність цього процесу, сьогодні можна стверджувати, що на політичному полі Євросоюзу формується нова

конфігурація його політичного ландшафту, що має принципово нові кількісні і якісні параметри. У той же час, цей процес не є однозначним для партійних систем всіх членів ЄС. Відмінності динаміки цього процесу і характеру партіогенезу обумовлено особливостями історичного розвитку держав, формуванням їх політичної системи, а також моделлю політичної культури, ступенем розвитку демократії та громадянського суспільства [1, с.148].

Прояв його пов'язано як з появою нових факторів політичного процесу, так і з різким збільшенням кількості партій, бурхливе зростання яких експерти пов'язують з фінансово-економічною (2008 р.) та міграційною (2015-2016 рр.) кризами, а також прийняттям у 2010 році в низці країн (наприклад, Австрія, Угорщина) закону про фінансування політичних партій, що передбачає дотації з бюджету невеликим партіям [14, с.38-39].

До початку нового виборчого циклу 2015-2019 рр., в межах якого практично у всіх країнах ЄС пройшли вибори всіх рівнів, а також відбулися вибори до Європарламенту в травні 2019 р. кількісне зростання партій стало одним із значущих параметрів характеристики партійних систем. Так, в Чехії до цього часу налічувалося 89 партій і 143 політичних рухів, в Угорщині – 250, з них 116 з'явилися в 2014-2018 рр., в Польщі 86 партій, в Словаччині – 61; а в Італії – 50. Велика фрагментація політичного простору Європарламенту є переконливим свідченням того, що загальноєвропейський політичний процес в Європі характеризується послабленням традиційних лівого і правого центру, яке з національного рівня досягло загальноєвропейського.

В межах дискурсу типології систем Сарторі вона змінюється від біполярної (або домінантної) до «помірно плюралістичної» або багатопартійної. Підтвердженням цієї тези є аналіз партійних систем в контексті застосування індексу Лааксо-Таагепера. Так, в Словенії він дорівнює 5,58, в Болгарії – 4,88, в Австрії – 5,25 [7, с.141-154].

В результаті останніх виборчих циклів біполярні партійні системи були зруйновані в низці держав. Це Швеція, Нідерланди, Німеччина, Австрія, Франція. У Франції за підсумками виборів 2017 р. склалася п'ятиполюсна система [11, с.45-46]; зруйнована двопартійна система в Британії [2, с.71-77] і Швеції [8, с.30-38]. У ФРН триває процес формування флюїдної п'ятипартійної системи [5]. Принципово змінюється партійна система в Іспанії, перетворюючись з двополюсної в чотириполюсну з тенденцією її трансформації в багатопартійну [12, с.102-108].

У той же час в Чехії і Угорщини формується полуторополюсна система [4, с. 154-175], яка характеризується досить високим ступенем стабільності. До стабільних систем експерти відносять партійні системи країн Балтії, в першу чергу – партійну систему Естонії [9, с.67-77]. Таким чином, відзначаючи, що фрагментація політичного ландшафту ЄС є одним з домінуючих векторів триваючого процесу його трансформації, його прояв має специфіку в окремих державах, що підтверджує неоднозначність процесу трансформації, наявність його особливостей в окремих державах. Формування багатопартійних систем об'єктивно передбачає велику варіативність можливостей створення коаліцій, що, в свою чергу, робить сучасний політичний процес менш передбачуваним, більш складним, багатовекторним і різноманітним, надає йому більшого динамізму.

Процес фрагментації яскраво демонструє зростання індексу, введеного Пітером Даймондом, що показує зростання парламентських партій (ЕЧПП) [15]. Так, ЕЧПП зріс в Греції з 2 до 4, в Іспанії – 4,53, в ФРН і Австрії – більше 5 [10].

Визначаючи його якісні характеристики, низка дослідників відзначає, що одночасно з процесами фрагментації йде процес консолідації [3, с.49-52], що розглядається як частина загального процесу консолідації демократії і найважливішою складовою демократичного режиму.

Низка дослідників, характеризуючи партійні системи в країнах Євросоюзу, схильна робити акцент також на ступені їх персоналізації, бо як свідчить аналіз, значна частина партій в них схильні повсюдно брати участь у виборах, таким чином, припускаючи територіальну однорідність виборців [6, с. 45-61].

Проблема націоналізації партійної системи є відображенням автономії партій у відношенні до регіонів. Партії виступають не тільки агентами соціально-політичного

конфлікту, а й інструментами громадської і територіальної інтеграції [13].

Таким чином, все це свідчить про те, що процес трансформації охоплює всі параметри партійних систем, при цьому він має яскраво виражену національну специфіку, як за ступенем своєї інтенсивності, так і по її векторах, де домінуючим є все-таки процес фрагментації, що відбувається як на національному, так і на наднаціональному рівнях.

Література:

1. Алмонд Т. Верба С. Гражданская культура, политические установки и демократия в пяти странах. М.: Мысль, 2014. – С.148. – 500 с.
2. Ананьева Е.В. Тенденции трансформации партийно-политической системы Великобритании // Партийно-политические системы и политические идеологии в странах Запада в начале XXI века: факторы эволюции и направления трансформации. М.: ИМЭМО РАН, 2016. С.71-77. URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2016/2016_042.pdf.
3. Атила Хорват. Стабилизация и концентрация в системах политических партий: опыт стран Вышеградской группы // Вестник Поволжской академии государственной службы №4 (17), 2008. С.49-52.
4. Басов Ф.А. Вышеградские страны в ЕС: периферия или новое ядро? // Свободная мысль, 2019. №7 (167). С. 154-175.
5. Васильев В.И. О некоторых особенностях партийно-политического ландшафта ФРГ. Глава в кн. Роль малых партий в партийно-политической системе Германии // [под ред. В.Б. Белова, Е.П. Тимошенко]. – М. : Ин-т Европы РАН, 2015. – 136 с. – (Доклады Института Европы, № 314). URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2015/2015_Contents_IE.pdf
6. Гайворонский Ю.В. Факторы национализации партийной системы современной России. – Полис. Политические исследования. 2018. № 1. С. 45-61. URL: https://www.politstudies.ru/index.php?page_id=453&id=5354&at=a&pid=
7. Гайворонский Ю.О. Консолидация партийных систем в контексте трансформации электорального пространства и политических режимов (на примере стран Балканского региона). Полития №2 (73), 2014. С.141-154.
8. Гришин И. Шведский затор (По поводу выборов-2018) // ИМЭМО, 2019. №3. С.30-38. URL: https://www.imemo.ru/jour/meimo/index.php?page_id=1248&file=https://www.imemo.ru/files/File/magazines/meimo/03_2019/05_GRISHIN.pdf.
9. Ланко Д.А. Партийно-политическая система Эстонской республики в середине 2010-х годов. // Балтийский регион, 2015 №2(24). С.67-77. URL: https://journals.kantiana.ru/upload/iblock/141/Lanko%20D._67-77.pdf
10. Макаренко Б.И. Адаптация политических субъектов к вызовам современной политики. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/adaptatsiya-politicheskikh-subektov-k-vyzovam-sovremennoy-politiki/viewer>
11. Нарочницкая Е.А. Партийно-политический ландшафт Франции после выборов 2017 г. // Свет и тени «эры Макрона». Доклады Института Европы №362. 2019. С.45-46. URL: <http://instituteofeurope.ru/images/uploads/doklad/362.pdf>.
12. Прохоренко И.Л. Испания в процессах трансформации партийнополитических систем европейских стран // Партийно-политические системы и политические идеологии в странах Запада в начале XXI века: факторы эволюции и направления трансформации. М.: ИМЭМО РАН, 2016. С.102-108.
13. Туровский Р.Ф. Электоральное пространство России: от навязанной национализации к новой регионализации? URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elektoralnoe-prostranstvo-rossii-ot-navyazannoy-natsionalizatsii-k-novoy-regionalizatsii/viewer>.
14. Узунова Н.Ю. Партийно-политический ландшафт Вышеградской группы // Проблемы национальной стратегии 2019, №4 (55). С.38-39.
15. Gunther R., Diamond L. Species of political parties. URL: <https://olemiss.edu/courses/pol628/guntherdiamond03.pdf>

ШИНКАРУК Лідія Василівна, ШИНКАРУК Наталія Василівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Подай же руку козакові
І серце чистее подай!
І знову іменем Христовим
Ми оновим наш тихий рай
Тарас Шевченко

Україну з Республікою Польща пов'язує досить близьке історичне та етнічне минуле, а вірш Тараса Шевченка «Полякам» [4, II, с. 48] є декларацією порозуміння між поляками й українцями, яке має відбутися в майбутній перспективі. Ці передбачення Великого Кобзаря виявилися пророчими. У 1991 році Республіка Польща – першою з держав світу – визнала

незалежність України та встановила з молодого державою дипломатичні стосунки, а сьогодні, коли Росія на сході України веде війну проти нашої держави, то поляки роблять все від них залежне, щоб нам допомогти. Україна і Республіка Польща мають спільну історію, багатолітні торговельно-економічні зв'язки та володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних відносин. Інтеграція до Європейського Союзу як один із головних пріоритетів зовнішньої політики України актуалізує проблему торговельно-економічного співробітництва з державами-членами євроспільноти, чільне місце серед яких з повним правом посідає Республіка Польща.

Підґрунтя торговельно-економічного співробітництва між Україною та Республікою Польща було закладено у період перебування двох держав у складі соціалістичного табору, зокрема й членства у Раді економічної взаємодопомоги. Зі здобуттям обома державами політичної незалежності активізувалися та поглибилися торговельно-економічні зв'язки. Вступ Республіки Польщі 01 травня 2004 року до Євросоюзу справив значний вплив на торговельно-економічні відносини української та польської сторін. Одразу після вступу Польської держави до Європейського Союзу сукупний оборот торгівлі між двома державами стрімко зростав, сягнувши рекордних 6 520 млн дол. США у 2008 р. Обсяг польського імпорту в Україну становив 4 191 млн дол. США, українського експорту до Польщі – 2 329 млн дол. США. Негативне сальдо торговельного балансу, що у взаємовідносинах України з Республікою Польща (за винятком 2007 р.) стало візитівкою співпраці, тоді досягло максимальної позначки в 1 863 млн. дол. США.

Україна виявилася однією з небагатьох країн, у торгівлі з якими Республіка Польща зберігала позитивне сальдо. Серед чинників, що зумовлювали зацікавленість польських експортерів в українському ринку, найбільш принциповими були стабільні ціни, значна сировинна база, добре розвинені шляхи сполучення [3, с. 286]. Переваги української сторони щодо реалізації свого експортного потенціалу, на думку В. Борщевського, нівелювалися суб'єктивними бар'єрами, зокрема, низькою моральною якістю та неадекватними фаховими навичками українських підприємців, високим рівнем корумпованості владного середовища, а також низькою якістю переважної частини споживчих товарів українського виробництва [1, с. 158–160].

За результатами 2012 р. у торгівлі з Україною Республіка Польща посіла п'яте місце серед країн світу, а в 2013–2015 рр. піднялася на щабель вище, ставши четвертим за важливістю партнером нашої держави. Упродовж усього періоду міждержавної взаємодії Республіка Польща залишалася головним торговельним партнером України у регіоні Центрально-Східної Європи. Водночас для Польщі наша держава була одним із ключових партнерів серед країн – членів Співдружності Незалежних Держав.

У Польській програмі допомоги для розвитку на 2016–2020 роки Україну включено до 10 пріоритетних країн-реципієнтів допомог. Спостерігається з 2016 року по 2020 рік відновлення польсько-українських торговельно-економічних відносин. У 2018 році підписано Меморандум між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Патентним відомством Республіки Польща про взаєморозуміння у сфері промислової власності.

Для Республіки Польща Україна виступає одним із найважливіших ринків збуту послуг. В експорті послуг Польщі Україні належить четверте місце після Німеччини, Нідерландів і США, до України продається 4,5 % усіх польських послуг. Перевага у торгівлі послугами з українського боку зафіксована лише в послугах залізничного транспорту, де Україна має позитивне сальдо. Найголовнішою статтею польського експорту послуг до України є подорожі, за якими Україна займає друге місце після Німеччини з часткою майже 14 % у загальному експорті подорожей Польщі. Важливе місце займає продаж до України торгово-посередницьких послуг, де на експорт до України припадає 5,6 % [3].

Між Україною і Республікою Польща є достатній потенціал для поглиблення торгівлі. З огляду на актуальність дослідження тематики сучасних українсько-польських торговельно-економічних відносин, вивчення їх складової і надалі становитиме значний інтерес.

Література:

1. Borshchevs'kyu V. Ukrayins'ko-pol's'ke ekonomichne spivrobitnytstvo v umovakh yevrointehratsiyi / V.

- Borshchevs'kyi. L.: Avers, 2007. 328 s.
2. Каліта В. Україна в польській зовнішній торгівлі / В. Каліта // Регіональна економіка. 2007. № 1. С. 282–289.
 3. Литвин В. XX століття в українсько-польських відносинах / В. Литвин // Україна –Польща: історія і сучасність. Ч. I. К., 2003.
 4. Шевченко Т. Зібрання творів: У 6 т. / Тарас Шевченко. К.: Наук. думка, 2003. Т. 2. 784 с.

СЕКЦІЯ 6. УКРАЇНА-ПОЛЬЩА-ЄВРОПА: ПОГЛЯД МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

BELNITSKAIA Sonia

MODERN WORLD, COMPETITION, AND PROGRESS

Why does one person go to work with pleasure and another with reluctance? This is due to many factors. For example, whether a person is interested in this activity, whether he is satisfied with his salary, job responsibilities and other working moments. One cannot but pay attention to the presence of one more important aspect, on which it depends on whether the employee loves the place of his work, is the relationship in the team.

In any company, employees, one way or another, interact with each other, and relationships in the team may not be the easiest. Each employee has certain knowledge and skills necessary to perform duties. All employees have a different character. Because of this diversity, separate groups appear in the unit, united depending on professional activities, education, and common views. The manager's ability to establish relationships in a team largely determines how successful the business will be. The psychological climate influences the mood of employees, their interaction and mutual understanding, satisfaction from the work done. We are not only talking about the fact that sanitary and hygienic conditions, temperature conditions, humidity, and light should be observed. Most importantly, how relationships are built in the team.

Competition is the competition between organizations in the market. The word itself is translated from the Latin language as a struggle for an advantage in any sphere of relationships. The term began to be used in the ancient world, and it was then that the foundations of economic competition appeared. Today, competition in the economy means rivalry of enterprises for the possibility of selling their goods at more favorable prices, attracting more customers, and, accordingly, increasing profits. Competition helps to regulate the production, the market of goods and services, expand the offer for customers. Due to the fact that the basis of market relations between enterprises is the struggle for survival, due to competition in a certain area, there are only leaders and professionals who are ready to improve.

Modern competition is the perfect and the imperfect. The first option is correct and an important factor for the development of enterprises. Competition has both advantages and disadvantages. The advantages of competition are: a struggle for buyers, the market may offer a greater variety of goods and services of high quality. In a competitive environment, the consumer will not be a shortage of certain goods. Only in the perfect competition can be seen as free enterprise and the actual availability of the choice of the buyer. Is no unjustified rise in prices for goods, because each consumer will choose the lower cost. Increasing the efficiency of the market for goods and services. Develops scientific and technological progress, because every company is trying to be a leader in the market, to offer new. But there are some significant disadvantages, which bring losses to all participants of market relations – market, the entrepreneur and the consumer. If you do not control to perfect competition, then over time it will become imperfect – one company can completely dominate the entire sphere of production and realization of a certain type of goods or services. It ended up that the organization will stop its development, will bring high prices, and will be able to fully control the demand of the buyers. In conditions of excessive competition in the same sector of goods or services may be too many companies, so the overproduction of manufacturers released too many goods, which several times exceed the demand. To realize companies will have to reduce the

cost and suffer losses. As a result, many firms are unable to withstand the financial burden and become bankrupt.

There are several types of competition that can be viewed from different angles. By types of interaction, there is unfair and perfect competition, which has already been said. According to the scale of development and territorial indicator, they distinguish: Individual – an entrepreneur develops regardless of the success of other companies, he tries to become better for himself and for the target audience, not trying to be a leader in the field. Local – several companies in one small territory (city, region, region) compete one with one. Industry – rivalry for dominance in a particular industry. Here competitors are similar firms that produce the same product. Intersectoral – a type of struggle in which firms compete in different areas that are focused on meeting one person's needs. For example, the desire to receive new information can be satisfied both through the Internet and radio, television, newspapers. National – struggle in the whole market of one country. Global is the highest degree of leadership over the entire global market for certain goods or services. If a company has already entered the international market, this means that it can offer much more high-quality services at an affordable price than domestic companies.

When I will manage a certain business, I will prefer competition, in particular individual, as I believe that it is an individual competition that drives progress.

АНДРІЙЧУК Людмила Русланівна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Інтеграція до Європейського Союзу як один із головних пріоритетів зовнішньої політики України актуалізує проблему економічного співробітництва з державами-членами євроспільноти, чільне місце серед яких з повним правом посідає Польща.

Польща – це один із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті. Незмінність такої позиції впродовж тривалого часу набула для України важливого значення і в контексті успішної реалізації політики європейської інтеграції, і щодо розвитку двостороннього економічного співробітництва з Польщею.

Одним із головних складників українсько-польського економічного співробітництва є співпраця в торговельно-економічній сфері. Так, даними Державного комітету статистики України, Республіка Польща є одним із найбільших партнерів України з торгівлі товарами серед країн світу

Таблиця 1.

Основні країни-партнери в зовнішній торгівлі товарами України у 2019 р.

№	Країна-партнер	Експорт		Країна-партнер	Імпорт	
		вартість, тис. дол. США	у % до відп. періоду попер. року		вартість, тис. дол. США	у % до відп. періоду попер. року
1.	Китай	3593683,7	163,3	Китай	9195634,0	120,9
2.	Німеччина	2383393,7	107,9	Німеччина	5991518,9	100,1
3.	США	978910,6	88,1	США	3284185,5	110,9
4.	Польща	3296538,7	101,2	Польща	4102572,3	112,6
5.	Білорусь	1549875,2	118,8	Білорусь	3752171,9	99,1
6.	Швейцарія	127653,4	117,5	Швейцарія	1603613,9	97,5
7.	Туреччина	2619061,7	111,3	Туреччина	2354738,2	137,4

Основними статтями імпорту з Польщі в Україну є продукція деревообробної, харчової промисловості, машинобудування, а також косметичні препарати [3].

А з України до Республіки Польща найбільше експортується продукції металургійної, видобувної галузі та деяка продукція машинобудування, а також продукція сільського господарства й легкої промисловості.

Ще одним важливий складник економічної співпраці між цими країнами – це інвестиційна сфера. За даними Державного комітету статистики України, станом на 31 грудня 2019 р. обсяги інвестиційного капіталу з Польщі до України становили 693,7 млн дол. США, що становить 1,93 % загального обсягу іноземних інвестицій в Україну.

Найвагомішими польськими інвестиціями в Україні є: фабрика будівельної кераміки

«Церсаніт», фабрика паркету «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «Кен-Пак», фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», фабрика металообробки «Полілекс-Мостосталь», м'ясокомбінат «ПКМ Дуда», банк «Кредо», «Плюс-банк» [1].

Отже, варто наголосити на доцільності українсько-польського економічного співробітництва, оскільки країни є сусідами, мають спільну історію народів, подібні гео економічні інтереси та стратегічні цілі.

На нинішньому етапі економічна співпраця між двома державами відбувається досить активно, про що свідчить проведення різноманітних економічних форумів, зустрічей на вищому та найвищому рівнях, підписання угод та договорів про економічну співпрацю. Тому, двостороннє економічне співробітництво є дуже перспективним і його слід розвивати.

Література:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Макаренко Є. Україна і Польща в процесах євроінтеграції : Актуальні проблеми міжнародних відносин. Київ. : КНУ ім. Т. Г. Шевченка, 2005. Вип. 55, ч. 2. С. 3–9.
3. Посольство України в Республіці Польща : URL : <http://www.mfa.gov.ua>

АНДРУЩЕНКО Анастасія

КАРТУВАННЯ РЕСУРСІВ ГРОМАД:

ДІЄВА СПІВПРАЦЯ НА МІСЦЕВОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ

В Україні через історичні обставини недостатньо розвинені традиції участі, спільного прийняття рішень, створення та піклування про майбутнє громади. Процес децентралізації має сенс лише за умови, що громада готова взяти на себе відповідальність за подальші дії і має можливість це зробити. Для цього кожному члену спільноти необхідно бути впевненим, що його голос буде почутим та важливим.

Проект «Містки громадської активності» фінансується Європейським Союзом, Національним фондом на підтримку демократії та Польсько-Американським Фондом Свободи в рамках програми RITA – «Зміни в регіоні», яку реалізує Фонд «Освіта для демократії». Впроваджується проект Центром культурного менеджменту (Львів) у партнерстві з Українською бібліотечною асоціацією (Київ), Фондом розвитку інформаційного суспільства (Варшава) та Благодійним фондом «Помагаєм» (Дніпро).

З 23 поданих заявок від ініціативних груп міст шести областей конкурсне журі відібрало 14, які протягом року проходили спеціалізоване навчання під керівництвом досвідчених українських та польських тренерів. Громадські активісти вивчали методику картування громад як дієвого засобу виявлення її потенціалу, ширшого залучення мешканців до творення образу свого міста, спільного вироблення стратегії його розвитку і налагодження конструктивного діалогу з органами місцевого самоврядування [1]. Партнерство України і Польщі, прагне розвивати громадянське суспільство, працюючи з різними організаціями та людьми – громадськими та благодійними організаціями, бібліотеками, закладами культури. Проект включає обміни досвідом, промоцію нових зв'язків і синергій, координацію з ініціативами та співпрацю з колом зацікавлених сторін.

Дорожня карта щодо впровадження політики «місто, що навчається» [4] розроблена в рамках проекту «Картування громад як інструмент для впровадження політики «місто, що навчається» на прикладі міста Мелітополя Запорізької області», який є складовою частиною всеукраїнського проекту «Містки громадської активності». При розробці дорожньої карти враховані основні характеристики міста, що навчається, Глобальної мережі ЮНЕСКО, які викладені на сайті Української асоціації міст, що навчаються [2]. Необхідність підготовки дорожньої карти викликана тим, що м. Мелітополь Запорізької області приєдналося до всесвітньої спільноти прогресивних міст, які підтримали Пекінську декларацію та задекларували пріоритетом розвитку підтримку освіти упродовж життя.

Соціологічний супровід Проекту здійснював Центр соціологічних досліджень Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, має значний багаторічний практичний досвід проведення фундаментальних та прикладних соціологічних досліджень і здійснює професійне соціологічне забезпечення міжнародних, всеукраїнських, регіональних та місцевих проектів. У реалізації Проекту перед командою

Центру соціологічних досліджень МДПУ стояло завдання виявити та проаналізувати проблеми, можливості та потенційні ресурси освітніх послуг міста Мелітополь упродовж життя. Ми студенти, проходимо практичну підготовку на базі Центру та мали можливість приймати участь в цьому проєкті.

Таким чином було виокремлено етапи: організація та проведення анкетного опитування у формі стандартизованого інтерв'ю методом «face to face»; організація та проведення 12 фокус-груп; організація та проведення «World Café» (світового кафе). По завершенню кожного етапу аналізувалися отримані дані та співставлялися одні з одними для перевірки отриманих висновків з метою їхньої корекції. Такий підхід дозволив здійснити перехресну валідацію даних та взаємодоповнити результати.

Схвалення і прийняття громадою запропонованих «Стратегічної Дорожньої карти» є важливим кроком на шляху до ефективного використання містом своїх ресурсів у кожній зі сфер своєї діяльності з метою: відродження навчання у сім'ї та громаді; сприяння робочій підготовці та навчанню на робочому місці; розширення використання сучасних технологій навчання; підвищення якості та забезпечення відмінних результатів навчання; сприяння розвитку культури навчання упродовж усього життя [3]. Послідовне впровадження визначених у дорожній карті оперативних цілей сприятиме становленню модернової освітньої інфраструктури Мелітополя як міста-члена Мережі міст, що навчаються, розвитку навчання упродовж усього життя на основі співробітництва між громадою та освітніми інституціями.

Література:

1. Картування громад в Україні : практ. посіб. / [авт.- уклад. Ярослав Мінкін, Юрій Антошук, Гжегош Демель ; редкол.: Ярослава Сошинська, Magdalena Krasowska-Igras; Українська бібліотечна асоціація, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego]. Київ : УБА, 2017. 111 с.
2. Про мережу [Електронний ресурс] : [Глобальна мережа ЮНЕСКО міст, що навчаються] // Українська асоціація міст, що навчаються (UALC) : сайт. <http://ualc.org.ua/globalna-merezha-mist-shho-navchajutsja-junesko/>
3. Стратегічна дорожня карта щодо впровадження політики «Місто, що навчається» / авт. колектив: Л. Афанасьєва, І. Єфименко, А. Орлов [та ін.] ; за заг. ред. Л. Афанасьєвої. – Мелітополь : PA Wizard, 2018. – 60 с.
4. Характеристики міста, що навчається [Електронний ресурс] // Українська асоціація міст, що навчаються (UALC): сайт. – Режим доступу: <http://ualc.org.ua/harakteristiki-mista-shhonavchaietsja/>

АРТЕМ'ЄВА Марина Володимирівна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Республіка Польща незмінно є одним із головних торговельних партнерів України. Процес розвитку відносин незалежної України з Польщею можна умовно поділити на три періоди:

1992 – 1993 рр. – встановлення контактів, «відкриття» України для широкого загалу польської політичної еліти, підписання перших двосторонніх документів, обопільне вивчення потенційних можливостей для співробітництва;

1993 – 1999 рр. – розвиток договірно-правової бази, виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства;

З 1999 р. зі вступом Польщі до НАТО та набуттям членства в Європейському Союзі, офіційна Варшава є одним із найважливіших партнерів України на міжнародній арені. Республіка Польща активний та послідовний партнер України у питаннях реалізації нашої державою євроінтеграційних та євроатлантичних устремлінь.[1]

Найбільша питома вага в українському експорті до Польщі належить: продукції АПК та харчової промисловості (понад 21%), мінеральним продуктам і продукції неорганічної хімії (близько 18%), продукції металургійного комплексу (17%), деревині, виробам з неї та меблям (15,5%), а також продукції машинобудування (15%).

Найбільша питома вага в польському імпорті до України належить: продукції машинобудування (30%), продукції АПК та харчової промисловості (14%) мінеральним продуктам і добривам (понад 10%), пластмасам і полімерним матеріалам (8,3%) та продукції металургійного комплексу (близько 8%).

Вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Проте попри негативні прогнози, набуття Польщею членства в ЄС не мало для нашої держави різко негативних наслідків. Продукція національних виробників

здебільшого не витримує конкуренції на ринку країн – членів ЄС (у тому числі польському), а українські підприємці неспроможні реалізовувати ефективні інвестиційні проекти за таких умов. Економічний потенціал міждержавної взаємодії України та Польщі реалізовано неповністю, а співпраця в економічній сфері далі є вадою стратегічного партнерства між ними. Готуючись до вступу в ЄС, Польща реалізувала низку заходів, які забезпечили приведення економіки у відповідність до європейських стандартів.

Отже, проблеми у співпраці двох держав обумовила ситуація, що склалася в економіці України.

Література:

1. Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poland.mfa.gov.ua>.
2. Товарообіг між Україною і Польщею можна збільшити втричі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://espreso.tv/news/2015/04/07/tovaroobih_mizh_ukrayinoyu_i_polscheyu_mozhna_zbilshyty_vtrychi_posol.

АРТЕМЧУК Єлизавета Андріївна

ПАРТНЕРСЬКА ДОПОМОГА ПОЛЬЩІ У ПРОВЕДЕННІ КЛЮЧОВИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Двосторонні відносини Польщі й України повною мірою відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок між суспільствами та культурний контекст останнього століття в історії Східної Європи.

Ці відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та обопільного прагнення до більш тісної співпраці або навіть альянсу, проте це не виключало в минулому непорозуміння та конфлікти. Сусідство із величезним потенціалом залишається вразливим, не стільки через маніпуляції великих держав, скільки через зміни регіонального середовища та внутрішні політичні процеси. Польща першою визнала незалежність України в 1991 році. Обидві держави сприймають одна одну як стратегічні партнери; і сприйняття це зберігалось вродовж майже тридцяти років, сповнених радикальних змін в міжнародному середовищі та внутрішніх політичних трансформацій обох держав. Стан двосторонніх відносин між ними продовжує бути одним із визначальних факторів регіональної стабільності.

Міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що Польща та Україна знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України, є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу. Частково це обумовлюється і спільним історичним досвідом.

Україна є важливим партнером у регіоні для Польщі та країною, яка має шанс повторити успіх перетворень Польщі. Цей факт суттєво посилює роль, яку відіграє офіційна польська допомога розвитку (ОПР). У 2016 році Україна отримала цю допомогу в розмірі 94,6 млн. злотих.

Сьогодні Польща надає підтримку Україні у напрямках, визначених «Багаторічною програмою співробітництва з питань розвитку на 2016-2020 роки». Для реалізації у 2017 році було обрано 40 проектів розвитку на суму 13,34 млн. злотих та чотири гуманітарні проекти на суму 4,9 млн. злотих.

У рамках пріоритету належного врядування були здійснені ініціативи щодо підтримки ключових реформ: місцевого самоврядування, системи освіти та боротьби з корупцією. Інші завдання стосувалися вдосконалення компетенції працівників державної адміністрації у межах, передбачених Угодою про асоціацію з ЄС, а також розширення можливостей для запобігання та зменшення ризику та реагування на надзвичайні ситуації.

Польща також надала істотну допомогу, зокрема фінансову, у реалізації проекту ЄС щодо вдосконалення децентралізації в Україні, програми місцевого розширення можливостей, підзвітності та розвитку – U-LEAD. Програма U-LEAD є ключовим інструментом підтримки іноземними донорами процесу децентралізації в Україні, який спільно фінансується ЄС, та його країнами-членами Німеччиною, Швецією, Польщею, Данією та Естонією. У звіті директорів програми «U-LEAD з Європою» за 2019 р. зазначалося, що було надано підтримку із створення 1004 об'єднаних громад. У той же час на місцевому рівні за підтримки експертів

польських неурядових організацій здійснювались проекти з розбудови компетенції об'єднаних громад щодо нових або розширених повноважень адміністрацій місцевого самоврядування.

Також у рамках програми «Нова українська школа», польсько-українська група експертів працювала над комплексним проектом основної навчальної програми для загальної освіти в різних школах.

Отже, у Польщі й України достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у регіоні. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Як ми можемо спостерігати, сьогодні польські партнери надсилають сигнали, що знову готові певним чином сприяти Україні в межах своїх можливостей у Євросоюзі та Північноатлантичному альянсі і відповідно ПР є одним з основних стратегічних партнерів для України.

Література:

1. Plan współpracy rozwojowej w 2020 r. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Rostik/Downloads/Plan_Wspolpracy_Rozwojowej_2020_wersja_2020%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Rostik/Downloads/Plan_Wspolpracy_Rozwojowej_2020_wersja_2020%20(1).pdf)
2. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/ukr_poland_rozd_a4_ukr.pdf
3. Два мобільні ЦНАП презентували перед засіданням керівного комітету U-LEAD / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://donors.decentralization.gov.ua/uploads/admin/news_digest/file_uk/files/5de77f83c043242afc2cb66e/Dynamics17UA.pdf

АРТЕМЧУК Єлизавета Андріївна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблеми, які виникають перед окремими людьми, суспільством в цілому, виникають від того, що знання належного настановується на незнання шляхів, методів його втілення в мотиваційну сферу, яка визначає безпосередню поведінку кожної людини. Потрібно враховувати, що переважна більшість співвітчизників потребує того, щоб їхня свідомість формувалась системно-цілісним знанням, взятим як із духовних надбань людства, так і власного народу. На заміну патерналістській свідомості має прийти правосвідомість, облагороджена соціально-філософським знанням. Цього вимагає громадянський стан суспільства, в якому кожна людина є суб'єктом всіх процесів, що в ньому відбуваються, насамперед політичних та економічних. Отже, вона має здійснювати трансформацію знань у справи. А це можливо за однієї умови: знання повинні спонукати до дії і приносити приємні результати. Йдеться не про те, що всі мешканці країни можуть піднятися на такий рівень мотиваційної свідомості – достатньо, щоб це була якась критична маса, здатна еволюційно вивести суспільство на якісно інший щабель розвитку.

В українській історії склалася традиція моністичного світобачення й світорозуміння, що негативно позначилось на стані правосвідомості громадян та суспільства в цілому. Тому необхідним є сприйняття світового досвіду й плюралістичне світорозуміння для розширення горизонтів свідомості. Така збагачена світовим досвідом правосвідомість могла б претендувати в суспільстві на статус національної ідеї – те, чого так довго прагне Україна, шукаючи шляхи подальшого розвитку. Людина, щоб подолати властивий їй від народження егоцентризм і суб'єктивно-індивідуалістичне свавілля характеру, вдачі, зобов'язана стати на шлях пізнання, пройдений своїми попередниками. Адже об'єктивний дух історії має таку властивість – просвітлювати душевну темряву живих.

Однією з актуальних проблем сьогодення залишається правовий нігілізм, який являє собою сформоване в масовій, груповій або індивідуальній свідомості зневажливе ставлення (відверте або приховане) до права як регулятора суспільних відносин, заперечення його значення у суспільно-політичному житті держави, відкидання або ігнорування приписів права. Правовий нігілізм може проявлятися в конкретних способах зовнішнього виразу антиправового або, навіть, злочинного характеру, які виявляються в поведінці як громадян, так і посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування

Проблема, яку вирішує сучасне українське суспільство, повинна набути чітко

визначеного духовно-практичного спрямування. Апеляція до самосвідомості кожної людини не є проявом романтичного іdealізму. Нині, коли монопольного партійного диктату на масову свідомість немає, завдання соціальної філософії та гуманітарної еліти повинно полягати в тому, щоб показати всю очевидність формування свідомості громадян на засадах філософсько-правового мислення як такого, що, з одного боку, не бере в полон зміст людської свідомості будь-якими ідеологічними догмами, з іншого, формує свідомість як самосвідомість, оскільки саме мислення є актом самодіяльної волі, в статусі якої воно й закріплюється нормами конституційного права як право на свободу мислення.

Кожна людина має загальносвітове об'єктивне начало, яке вона зобов'язана відкрити в собі засобом самостворення себе як духовно-пізнавальної істоти. Неможливо створити колективний суб'єкт цілеспрямованої дії, якщо члени колективу не є автономними суб'єктами розумно-вольової дії. Тільки «через пізнання необхідних істин та через їх відволікання ми піднімаємось до рефлексивних актів, які дають нам думку про те, що називається я, і вбачати в собі існування того або іншого; а мислячи про себе, ми мислимо також і про буття, про субстанцію, просте і складне, нематеріальне і про самого Бога, осягаючи, що те, що в нас обмежене, в ньому безмежне. І якраз ці рефлексивні акти надають нам головні предмети для наших міркувань» [1, с 55].

В період Нового часу реалізовувався й дав хороші наслідки принцип «знання – сила». Людина вийшла зі стану небуття, ставши суб'єктом власної волі та власної долі через внутрішню боротьбу з собою темною, необізнаною, залежною. Зовнішні форми боротьби утвердили її в переконанні, що людська гідність і достоїнство в ній є похідними від методологічно спрямованого способу життєдіяльності, якому вона завдячує просвітницькій діяльності філософів.

Входження України в глобалізований світовий простір передбачає, у першу чергу, трансформацію суспільної свідомості, вироблення загальних моральних принципів і норм поведінки в розширеному правовому і моральному просторі. Тенденцією часу є зростання ролі права. Проблема, яку вирішує сучасне українське суспільство, повинна набути чітко визначеного духовно-практичного спрямування. Суспільна ситуація, характерна для перехідного українського суспільства, вимагає того, щоб на заміну патерналістській свідомості мас прийшла правосвідомість, облагороджена соціально-філософським знанням.

Отже, сучасною нагальною потребою українського суспільства є не просто необхідність дати людям правові знання, але дати їм такі правила суспільної поведінки, з якими вони особисто погоджуються на тій підставі, що вони взяті не лише з суспільно-історичного досвіду людства, але також із власного розуму й розуміння, адже сила знань в їх методологічному потенціалі, який і потрібно актуалізувати.

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2012. – 1020 с.
2. Черкас М. Є. Актуальні проблеми формування правосвідомості в Україні [Електронний ресурс] / М. Є. Черкас // Право та інновації. – 2015. – № 4. – С. 169-175. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_4_26
3. Філософія права: Підр. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов та ін. / За ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильяна. – Харків : Право, 2009. – 208.

АРХИНОС Владислав Олександрович

ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ І МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

При згадуванні польсько-українських відносин одразу ж спадають на думку тяжкі визвольні війни за незалежність. Історія відносин між двома країнами є справді тривалою й впливає на сьогодишню політики обох держав тим чи іншим чином. Важливим фактором сучасного співіснування держав та народів, що їх населяють, зокрема України і Польщі, є потреба налагодження добросусідських відносин.

Епохальні події наприкінці Першої світової війни були пов'язані із боротьбою за незалежність, як Польщі, так і України. Результати виявились різними для двох народів. Коли в практичну площину стала справа відбудови національних держав на руїнах тогочасних імперій. Склалась настільки складна ситуація, що польські політичні сили виступили як ворогами, так і союзниками українських визвольних змагань. У 1918–1919 рр. вони збройно виступили проти

ЗУНР і УГА в Галичині, а невдовзі, у 1920 р. – союзниками УНР у боротьбі з більшовицько-російською агресією. Ці події створили величезну прірву між народами сусідами. Подальші дії лише ускладнювали становище, підписанням Ризького миру 1921 року за якими території Східної Галичини і Західної Волині, Холмщини, Підляшшя, Надсяння, Лемківщини залишалися за Польщею. Формально закінчився польсько-радянський збройний конфлікт, але продовжилась боротьба за незалежність, за Західно-Українські землі. Події міжвоєнного періоду й особливо під час Другої світової війни дали поштовх новому колу ускладнень. Політичні впливи ліберальних і демократичних сил українського національного руху виявилися повністю дискредитованими, а політичні акції радикальних націоналістів різко пішли вгору, оскільки війна ставила на порядок денний «продовження політики збройною силою». Найбільш «гарячою точкою» розбіжностей, які існують між українською і польською стороною, є питання українсько-польських стосунків на Волині у 1943 і, частково, 1944 р., де вони набули особливо кровопролитного характеру і супроводжувалися численними жертвами серед цивільного населення. А. Боляновський на підставі українських, польських і німецьких документів показав, що втрати польського населення в українсько-польському конфлікті на Волині сягають 20 тисяч загинув [1]. У сучасних українсько-польських відносинах, проблему «Волинської різни» поляків 1943–1944 рр., було знайдено принаймні політичне вирішення – вибачення української сторони за «злочини ОУН-УПА» на Волині [2].

Новітня історія надала нових шансів на побудову двосторонніх відносин, які були б побудовані на довірі й приносили спільну користь. Польща й Україна скористалися цими шансами. В них спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, вони підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважать одна одну стратегічними партнерами. У 1992 році Польща й Україна підписали Угоду про добросусідство, дружбу та співробітництво. За два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років головним чином зосереджувалася на проблемах економіки, торгівлі та історичних питаннях. Сторонам вдалося значною мірою досягти примирення, що базувалося на формулі «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє» [3].

Отже, питання безпеки відіграють найважливішу роль у сьогоденних двосторонніх відносинах між Польщею та Україною. Разом з цим, Польща залишається одним із ключових постачальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях. У Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати належний рівень безпеки.

Література:

1. Боляновський А. Проблема кількості польських жертв Волинської трагедії 1943 р., // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 129-143.
2. Каліщук О. Українсько-польське протистояння на Волині та в Галичині у роки Другої світової війни: науковий і суспільний дискурс. – Львів, 2013. – С. 296-308.
3. Василь Ф., Івашко І., Капітоненко М. Польсько-Українські відносини: потенціал більший за проблеми. – К., 2019. – С. 1-9.

БАЛЕНКО Мар'яна Миколаївна

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА: КРОКИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

В історичному плані українсько-польські відносини були дуже непростими та багато в чому суперечливими. З приходом консервативної політичної партії «Право і справедливість» до влади у Польщі, ситуація погіршилась [1]. Виникає питання: як ускладнення політичних відносин між державами вплине на економічні аспекти та взаємодію в цілому. З боку України видно спробу «стрибка на Захід» – поширення уявлень про неовов'язковість ролі Польщі як моста чи «адвоката» України у зв'язку з Європою, що також впливає на загальні настрої у розвитку економічних відносин між державами. Яким чином відбувається взаємодія в економіці України та Польщі з урахуванням не найкращих передумов для цього розвитку? Чи відбуваються кроки для покращення відносин?

Попри вельми складний соціально-історичний та інформаційно-психологічний

«спадок», українсько-польські політичні відносини з початку 90-х років розвивались доволі успішно. Польща була серед перших держав світу, що визнали суверенітет України, її державну незалежність на початку 90-х років минулого століття. Надалі, двосторонні відносини України та Польщі в обох державах набули статусу стратегічного партнерства. При цьому політичне керівництво і України, і Польщі прагнуло до пом'якшення сприйняття у суспільній свідомості своїх країн болючих моментів спільного історичного минулого за принципом «вибачаємо і просимо вибачення».

Після того як Польща стала членом Європейського Союзу у 2004 році, далеко не усе польське суспільство отримало очікувану вигоду від перебування в ЄС. Проте з тих часів показниками для порівняння свого добробуту й інших досягнень для поляків стали саме розвинені країни Європи. І це, мабуть, стало важливим чинником соціально-психологічного розділення польського суспільства. В зв'язку з цим, відбулась очікувана трудова міграція поляків до більш привабливих за рівнем заробітку країн Євросоюзу.

Ці факти стосуються нинішньої польської влади, якій доводиться розв'язувати ряд суперечливих проблем. Так, з одного боку, треба на належному рівні підтримувати трудову імміграцію, зокрема і з України, для забезпечення польської економіки необхідною робочою силою. З іншого боку, враховуючи значну орієнтацію правлячої партії на націоналістичні верстви польського суспільства, це завдання треба вирішувати так, щоб не втратити голоси частини польського електорату, що вбачає у багатьох українських трудових мігрантах «бандерівців». Польсько-українські політичні відносини в цілому, цікавлять з точки зору їх імовірного безпосереднього і опосередкованого впливу саме на двосторонні економічні відносини Польщі та України.

Українсько-польські економічні відносини розвиваються за кількома напрямками, які можуть по-різному реагувати на зміни у двосторонніх політичних відносинах Польщі й України. Основною сферою українсько-польських економічних відносин є взаємна торгівля товарами і послугами. Стосовно офіційної торгівлі, то на підставі аналізу даних Державної служби статистики (Держстату) України можна говорити, що українсько-польська торгівля в нинішньому столітті розвивалась, у цілому, вельми динамічно, хоча й доволі нерівномірно. Впродовж років, зважаючи на вступ Польщі до ЄС, економічну кризу 2008 року в Україні та інші екзогенні фактори, спостерігалось зменшення сальдо України в торгівлі товарами з Польщею. Нині Польща є важливим зовнішньоторговим партнером нашої країни. У 2016 р. Польща, за даними Держстату України, за обсягами експорту українських товарів посідала 3 місце серед країн світу (6,1 %) і 1 місце – у Євросоюзі (16,3 %). Також у цей же період за обсягами імпорту товарів в Україну Польща посідала 7 місце (6,9 %) серед країн світу і 2 місце (15,7%) – у ЄС [2].

Але вже у 2016–2017 рр. українсько-польська торгівля зростала після економічного шоку, обумовленого російською агресією та окупацією Росією частини території України. Однак при цьому, на відміну від періоду 2005–2013 рр., темпи зростання польського експорту в Україну (тобто імпорту для української економіки) вже не надто перевищували темпи експорту українських товарів до Польщі [3]. На зазначені зміни в українсько-польській торгівлі після 2014 р. суттєвий вплив мало набрання чинності Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом. Адже це полегшило українським підприємствам доступ на ринок ЄС, а підприємствам із країн-членів ЄС – на український ринок. На імпорті товарів в Україну з Польщі такі зміни формату українсько-польської торгівлі могли позначитися за двома напрямками.

По-перше, полегшення доступу українським підприємствам на ринок ЄС і досвід, який українські підприємства набувають у цій діяльності, потребує нових посередників у їх комерційній діяльності на європейському ринку замість старих. Причому, не виключено, що до категорії останніх належать й деякі польські підприємства. Цілком можна вважати, що Польща для частини українського бізнесу була, свого роду, «вікном до Європи». Утім, Угода про асоціацію між Україною і ЄС поступово позбавляє польський бізнес такого виду конкурентної переваги. По-друге, польські підприємства на українському ринку так чи інакше отримали нових конкурентів з інших країн Євросоюзу, пропозиція яких для української сторони могла

бути вигіднішою за польську. Тому у деяких польських експортерів в Україну могли з'явитися додаткові стимули для досягнення переваг у ціновій конференції або ж освоєння якихось товарних ніш на українському ринку.

Крім торгівлі, польсько-українські економічні відносини розвиваються ще й у сфері інвестиційної діяльності. Причому в процесі, так би мовити, інвестиційного обміну між двома країнами Україна виступає реципієнтом польських інвестицій. Так, за даними Держстату України, станом на 1 жовтня 2017 р. сукупна вартість прямих інвестицій з Польщі в Україну становила 800,2 млн. дол. США або ж 2,0 % від усіх прямих іноземних інвестицій в Україну на цю дату. До того ж протягом 2017 р. обсяг прямих інвестицій з Польщі в Україну зростає. Що ж стосується прямих інвестицій з України в Польщу, то, за даними Держстату України, протягом минулого року вони скорочувались і станом на 1 жовтня 2017 р. становили лише 11,5 млн. дол., або 0,2 % від сукупної вартості офіційних прямих інвестицій з України до інших країн світу [4].

Надзвичайно важливим напрямом сучасних українсько-польських економічних відносин є сфера трудової міграції, де Україна виступає донором, що у великих обсягах постачає дешеву робочу силу на польський ринок праці. Так, у першому півріччі 2017 р. «польські роботодавці оформили 948 тисяч заяв про намір працевлаштування іноземного працівника. Українці найчастіше працевлаштовуються у Польщі в таких галузях: найбільше – 326 тисяч – працює у транспортній галузі та на складах; у торгівлі – 200 тисяч; туристичну галузь обслуговує 116 тисяч українських працівників; 15 тисяч українців знайшли працевлаштування у науковій та технічній галузях [5; 6].

Проведений аналіз показує, що у сфері двосторонніх економічних відносин Україна є для Польщі об'єктом товарної та інвестиційної експансії більшою мірою, ніж Польща для України за цими самими напрямками двосторонніх економічних відносин. Водночас нині Україна виступає як потужний донор робочої сили для польської економіки. Сьогодні країнам не вигідно псувати складені двосторонні відносини задля подальшої продуктивної взаємодії та розвитку обох держав України та Польщі.

Література:

1. Кулицький С. Оцінка розвитку українсько-польських економічних відносин у учасному політичному контексті. Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 2. С. 54–62. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr2.pdf>.
2. Кулицький С. Оцінка розвитку українсько-польських економічних відносин у сучасному політичному контексті (Продовження, початок у № 2). Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 3. С. 55. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr3.pdf>.
3. Rzeczpospolita. Експорт Польщі до України поставив рекорд. Rzeczpospolita. 2017. URL: <http://www.polradio.pl/5/119/Artykul/341817>.
4. Ващенко К. О. Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. – Київ: Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. – 406 с.
5. Rzeczpospolita. Польський ринок поглинає українців як губка. Rzeczpospolita. 2017. URL: <http://www.polradio.pl/5/119/Artykul/320152>.
6. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Формування європейської ідентичності: аргументи для України. Політологічний вісник. Вип. 80. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2018. С. 20–35.

БАРАНИК Артем Юрійович

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Становлення зовнішньополітичної служби України пов'язано із створенням самостійної держави і проголошенням 10 червня 1917 року І Універсалу Української Центральної Ради. 22 грудня 1917 року Володимир Винниченко і Генеральний секретар з міжнародних справ Олександр Шульгин підписали «Законопроект про створення Генерального секретарства міжнародних справ». Згідно із схваленим документом було встановлено обов'язки Генерального секретарства міжнародних справ, а саме: здійснення міжнародних зносин держави, охорона інтересів українських громадян поза межами УНР, тимчасово – загальне влаштування національних непорозумінь в межах УНР.

Важливим поштовхом у розвитку української зовнішньополітичної служби став ІV Універсал Центральної Ради (оприлюднений 12 січня 1918 року), в якому УНР

проголошувалася «самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою Українського Народу». За час діяльності Центральної Ради було розпочато налагодження контактів з державами світу (з країнами Антанти та Великої Британії).

З приходом до влади Павла Скоропадського український уряд продовжив розбудову вітчизняної зовнішньополітичної служби. За свідченнями істориків, було визначено три основні напрями зовнішньої політики Української Держави: «встановлення дружніх відносин з країнами Четвірного Союзу; вирішення спірних територіальних проблем з сусідніми державами; встановлення дипломатичних відносин з нейтральними державами».

З приходом Директорії дипломатичні контакти попередніх українських урядів були значною мірою збережені, а подеколи розширені. Директорія вислала ряд дипломатичних місій до таких держав, як: Бельгія, Велика Британія, Греція, Італія, США та інших, відкрила посольства у Естонії, Латвії, Чехо-Словаччині, Угорщині тощо. За Директорії Українська держава була також представлена у Ватикані.

Важливою сторінкою в історії української дипломатії стала зовнішньополітична діяльність Західно-Української Народної Республіки. Зовнішньополітична діяльність ЗУНР в основному зводилася до двох ключових напрямів: відносини з Наддніпрянською Українською Народною Республікою та державами Антанти. Одночасно з державотворчими процесами, що здійснювалися урядами УНР, Гетьманату та ЗУНР, розпочалося формування державних структур радянської України.

Внаслідок цих процесів, у січні 1919 року було офіційно проголошено Українську Соціалістичну Радянську Республіку (УСРР). У січні 1919 року було сформовано Рад у народних комісарів УСРР, керівником якої став Християн Раковський.

Ще 18 жовтня 1922 р. ЦК КП(б)У прийняв постанову «Про згортання апарату НКЗС УСРР», повноваження якого мали бути передані союзному наркомату. Було прийнято звернення ЦК КП(б)У до Політбюро ЦК РКП(б) з проханням переглянути питання щодо злиття НКЗС УСРР і СРСР), НКЗС УСРР було офіційно ліквідовано 20 вересня 1923 р.

Вже 5 лютого 1944 року приймаються постанови Політбюро ЦК КП(б) України і Укази Президії Верховної Ради УРСР про утворення українського НКЗС. Міжнародна діяльність України в період 1944-1990 рр. була в основному зорієнтована на участь в ООН, роботі в інших міжнародних організаціях, що надавало можливість інформувати світову громадськість про життя України, бути залученим до обговорення світових та регіональних міжнародних проблем, вносити свої пропозиції.

Україна з 1945 р. є членом Міжнародного Суду, в 1946 р. стала членом Всесвітньої організації охорони здоров'я, Всесвітнього поштового союзу (1947 р.), Всесвітньої метеорологічної організації (1948 р.), Міжнародної організації праці (1954 р.), ЮНЕСКО (1954 р.), Європейської Економічної Комісії (1956 р.), МАГАТЕ (1957 р.).

Новий етап у розвитку вітчизняного зовнішньополітичного відомства розпочався з 16 липня 1990 року, коли Верховна Рада УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України. За неповні дев'ять років незалежності Україна здобула статус авторитетного, передбачуваного, послідовного і активного учасника міжнародних відносин.

На сьогодні Україна – це непостійний член Ради Безпеки ООН, учасник понад 100 міжнародних організацій, ініціатор неформального об'єднання держав ГУУАМ, один з ініціаторів Організації Чорноморського економічного співробітництва, котрибутор безпеки в Південно-Східній Європі, Придністров'ї, на Кавказі. Україна, визнана стратегічним та особливим партнером ЄС та НАТО, бере активну участь в інтеграційних процесах у Європі, на Балто-Чорноморському просторі.

Україна встановила дипломатичні відносини з 166 державами світу, має розгалужену сітку дипломатичних та консульських установ (80 у 60 державах), уклала і виконує понад дві тисячі міжнародно-правових документів. Зовнішньополітична діяльність України регулюється багатьма засадничими національними нормативно-правовими документами.

БЕЗКОРОВАЙНИЙ Єгор Андрійович
ВНЕСОК ПОЛЯКІВ У РОЗВИТОК ІСТОРІЇ УКРАЇНИ –

НЕОЦІНЕНИЙ ДЛЯ НАШОГО НАРОДУ

Україна та Польща – дві сусідні країни, два сусідні народи, які мають спільну історію. Народи проживали на спільних територіях за часів Речі Посполитої. З цього веде свій початок свідомість єдності походження, історико-культурної та етнічної близькості України та Польщі.

Багато відомих українців відіграло важливу роль у долі Польщі та велика кількість поляків зробила вагомий внесок у розвиток України. В Україні творили великі польські письменники. Одним із найвідоміших був Адам Міцкевич. Він перебував в Україні недовгий час, постійно цікавлячись суспільним та культурним життям, фольклором та історією. Тут було написано більшість із його сонетів, у тому числі «Кримських», балада «Воевода» та «Дозор». Не менш відомим для України був польський поет і драматург Юліуш Словацький, який народився у місці Кременець Тернопільської області.

Слід особливо відзначити польських меценатів, кошти яких були вкладені у розвиток української науки та мистецтва. Найяскравішим прикладом є граф Микола Потоцький, який на власні кошти побудував знамениту Почаївську лавру – потужний духовний центр українського православ'я та фінансував зведення близько 1000 храмів. Це безпрецедентний вклад великого поляка у розвиток української церкви, духовності та культури. Завдяки польським меценатам було вибудовано багато міст України. Зокрема, Станіслав Жолкевський фінансував будівництво міста Жовква, а засновником міста Тернопіль був відомий польський меценат Ян Тарновський.

Польського архітектора, підприємця, мецената Владислава Городецького називають українським Гауді. В Україні В. Городецький спорудив понад 30 будинків. Він автор Будинку з химерами, який сьогодні є резиденцією Президента України, Собору Св. Миколая у Києві, будинку Національного художнього музею України по вул. Грушевського 6, тощо.

На території України проживало багато польських лікарів, які зробили величезний внесок у розвиток медицини. На благо нашої країни працювали відомі польські історики, які відроджували українську історію, дух і культуру та зуміли зберегти їх. За походженням вони були поляками, але той внесок, який вони зробили у розвиток історії України, неоціненний для нашого народу.

Багато польських військових та політичних діячів сприяло формуванню майбутніх українських земель. Крім того, чисельні польські художники любили Україну і Польщу й були тісно пов'язані з нею.

Великі постаті України і Польщі – Сигізмунд I – король польський і великий князь литовський, Сигізмунд II Август I – польський король і великий князь литовський, великий князь руський, останній король Речі Посполитої Станіслав II Август Понятовський, польські шляхетські та магнатські роди Браницьких та багато інших величних постатей, створювали нашу спільну історію. Вони зробили величезний внесок у становлення двох держав, у мистецтво, культуру, політику, економіку та багато інших сфер життя, а найголовніше – зміцнили зв'язок між народами. Сьогодні потрібно зробити все можливе, щоб зберегти цей зв'язок та примножити традиції дружби двох країн.

На сьогодні головною метою є сприяння формування поваги, любові, толерантності в української та польської молоді до нашої спадщини, шляхом вивчення загальної історії та культури, збереження реліквій і унікальних пам'яток архітектури. Також, залишається неоцінним внесок українського і польського народів у світову історію, що сприяє формуванню самосвідомості, морально-професійних якостей, почуття особливої відповідальності за нашу долю у майбутній об'єднаній Європі.

Література:

1. Соскін О. Моделі розвитку країн посткомуністичного простору / О. Соскін // Економічний часопис. – 2000.
2. Зимомря М. Творчість Адама Міцкевича та її рефлексії з Україною 1999. – Т. 8–9. – С. 119–126.

БІЛОШАПКА Анна Олександрівна
ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ:
ДОСЛІДЖЕННЯ ЄЖИ ОНУХА

Одним із різновидів публічної дипломатії є культурна дипломатія, яка, як важливий

напрям державної політики, формує позитивний імідж держави у світі, сприяє розвитку та зміцненню міждержавних відносин. Від того, наскільки ефективно вона функціонує, залежить успіх держави на міжнародному рівні та захист її національних інтересів.

Існує гіпотеза, що в наш час міжцивілізаційний діалог не може обійтися без культурної дипломатії. Адже усі цивілізовані країни, які розуміють свої національні завдання, застосовують її в якості важливого інструменту зовнішньої політики. Не винятком є наш західний сусід – Республіка Польща. Ця держава, долаючи постсоціалістичний спадок та здійснюючи поступ на шляху до євроінтеграції, змогла успішно реалізувати імплементацію інструментів «м'якої сили» у своїй зовнішній політиці.

Зростаючий інтерес до ідеї «м'якої сили» з боку як українських науковців, так і високопосадовців, поява в Україні державних органів, покликаних відповідати за напрям «м'якої сили», публічної і культурної дипломатії, досвід Республіки Польща загалом і у цій сфері зокрема, який є прикладом для України, зумовили актуальність тематики даного дослідження.

Як новий напрям пошуків українських науковців, розвиток культурної дипломатії, її ціннісний та інституційний вимір, є малодослідженим, тому варто звернути увагу на праці Р. Потоцького, П. Келішевського і М. Поправського. А також на дослідження відомих польських науковців Рафала Вішневського [1], Павла Коваля [2], Катажини Коженювської [3].

Також, на мою думку, доволі суттєвим практичним дослідженням культурної дипломатії є напрацювання Б. Очепки, адже саме він розкрив суть використання «м'якої сили» у зовнішній політиці Польщі. Професор Очепка стверджував, що у Польщі присутнє домінування підходу до публічної дипломатії, згідно з яким формування іміджу держави є нерідко першим кроком з репертуару «м'якої сили» у діяльності держави, особливо коли йдеться про закриті політичні і медійні системи та авторитарні режими [4, с. 80].

Напевно, в основі сьогоденних наукових дискусій з цього приводу лежить історична першість імплементації в зовнішній політиці того чи іншого поняття. Але я б хотіла розглянути розвиток культурної дипломатії Польщі та України сьогодні, взявши за основу висловлювання дипломата Єжи Онуха. Він був директором Польського Інституту в Києві, який ніколи не переривав зв'язків з польським мистецьким середовищем. Сам Онух вважає, що найбільша цінність Польських Інститутів у світі в тому, що вони існують. Не має великого значення постать директора чи політичні погляди чинного уряду. Інституція існує як довгостроковий проект і робить свою справу. [5]

Польський Інститут створений при МЗС Польщі у 1998 році. Сьогодні ПІ діють у 24 країнах. Спонсорські і недержавні кошти складають 10% від загального бюджету Інституту. [6] Одним із завдань є реалізація ідеї польської публічної дипломатії: дбати про добре ім'я Польщі і її бездоганну репутацію, зокрема, забезпечуючи польську присутність на міжнародних заходах, встановлюючи й підтримуючи контакти з іноземними партнерами у царині культури, освіти, науки й громадського життя. Сама ж діяльність спрямована на популяризацію нинішньої Польщі – сучасної, активної на міжнародній арені держави, прикладу успішних, мирних політичних та економічних перетворень і подолання неправдивих і несправедливих стереотипів, односторонніх оцінок найновішої польської історії. [7]

Єжи Онух в одному із інтерв'ю зазначив – «Я пишу ці слова як практик, що 10 років свого життя присвятив практиці культурної дипломатії від Києва до Нью-Йорка...Тому... істини, на які спирається культурна дипломатія...»:

1. Дипломатія становить частину КУЛЬТУРИ, а не навпаки, про що часто забувають професійні дипломати, а ще частіше політики.

2. До культури треба ставитись як до добре настроєного інструмента, а не як до простого знаряддя на кшталт молотка.

3. Культурна дипломатія України починається в Україні й закінчується в Україні. [8]

Отже, можна зробити висновок, що культурна дипломатія сьогодні стає важливим цей інструментом державної політики, розрахованим на тривалу перспективу та може забезпечити досягнення національних інтересів держав. І зараз Україна в партнерстві з Польщею може перейняти її корисний досвід та взяти найкращі практики з формування позитивного іміджу

держави за кордоном, використовуючи механізми публічної дипломатії, зокрема надважливого аспекту як культурна дипломатія.

Література:

1. Wiśniewski R. Polska dyplomacja kulturalna na Wschodzie a potrzeby naszych mniejszości [Електронний ресурс] / R. Wiśniewski // Ośrodek Myśli Politycznej. – Режим доступу : <http://www.omp.org.pl/stareomp/index982d.html?module=subjects&func=printpage&pageid=293&scope=page>.
2. Kowal P. Niektóre aspekty formułowania programu kulturalnego dla Polaków na Wschodzie [Електронний ресурс] / P. Kowal // Ośrodek Myśli Politycznej. – Режим доступу : <http://www.omp.org.pl/stareomp/index4620.html?module=subjects&func=printpage&pageid=292&scope=page>.
3. Korzeniowska K. Obecność kultury polskiej na Wschodzie [Електронний ресурс] / K. Korzeniowska // Ośrodek Myśli Politycznej. – Режим доступу : <http://www.omp.org.pl/stareomp/indexd83e.html?module=subjects&func=viewpage&pageid=291>.
4. Ociepka B. Miejska siła i dyplomacja publiczna Polski. – Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR. – Warszawa, 2013. – 233 s.
5. Олешко С. Дипломатія і культура, або Онух розумніший за мене, 2017 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://culture.pl/ru/article/diplomatiya-i-kultura-abo-onuh-rozumnishiy-za-mene>
6. Клименко В. EU Culture Bridges, Культурна дипломатія: елегантний тандем мистецтва і політики, 2019 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.culturepartnership.eu/ua/article/cultural-diplomacy>
7. Місія та завдання Польських інститутів у світі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polinst.kyiv.ua/mission.html> <http://www.polinst.kyiv.ua/mission.html>
8. Культурна «диплократія», 2017 / Газета «Тиждень. ua» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Columns/50/186123>

БОЙКО Наталія Олександрівна ДРАМАТУРГІЧНА РЕЦЕПЦІЯ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ СТОСУНКАХ

Сучасна українська драматургія перебуває у стані різних трансформацій, пошуку нових ідей та актуальних для суспільства тем. Збільшенню інтелектуального та інформативного досвіду сприяє співпраця вітчизняних митців із зарубіжними. Зокрема, спостерігаємо гармонійний інтенсивний розвиток української та польської культур. Турбулентна та складна історія обох народів залишили свій слід у пам'яті та актуалізується у творах митців. Місцем впровадження нових форм та наративів здавна вважається театр. Не ховаючись за кулісами і відверто пишучи про суспільні проблеми, драматурги стають прикладом культурного авангарду. Важко назвати хоча б одного автора чи авторку, які б не мріяли публікуватися або ж побачити постановку на сцені свого твору. Через суспільні та політичні проблеми виникають складнощі із фінансуванням таких проєктів, і більшість творчо обдарованих людей своїми силами намагаються розвивати мистецький рух. Таким чином, з'являються фестивалі, форуми театралів, читки п'єс та онлайн вистави, видаються збірники, антології тощо.

Звернемо увагу на рецепцію драматичних творів в Україні та Польщі 10-20-х рр. ХХІ ст. Із 2011 року в Києві проходить міжнародний драматургічний фестиваль «Тиждень актуальної п'єси», основна місія якого – стимулювати розвиток сучасної української драматургії в одній площині з іноземними митцями. В одному з інтерв'ю на вітчизняному книжковому веб-порталі «Літ□кцент» про сучасну українську та зарубіжну літературу польська авторка Малгожата Сікорська-Міщук і українська драматургиня Неда Неждана говорили про особливості драматургії України та Польщі. Малгожата Сікорська-Міщук сказала, що у Польщі часто читки п'єс роблять дуже перформативно: все виглядає зазвичай ефектно, але рідко буває, що по тому починається дискусія. Також відзначила, що театр дає їй величезну свободу творчості, і для неї важливо не втрачати контакту з публікою [1]. Також можемо назвати цілу низку польських митців, що розширюють театральний репертуар: Міхал Вальчак, Артур Палига, Павел Демірський, Магда Ферта, Дана Лукашинська, Анджей Стасюк, Дорота Масловська та ін. Коли у 2014 році побачила світ антологія сучасної польської драматургії «Сповідь після зламу», до якої увійшли п'єси вище зазначених літераторів, українські майстри слова Олександр Ірванець, Андрій Бондар та Олександр Бойченко стали перекладачами україномовної версії цієї книги [2]. Під час однієї зі своїх творчих зустрічей в Україні О. Ірванець презентував не тільки цю антологію українською мовою, а разом з тим і збірку п'єс Януша Гловацького «Найвищі будинки, найглибші могили» у своєму перекладі. У Польщі

неодноразово ставилися п'єси Олександра Ірванця, була створена радіоп'єса «Recording», вийшла книга «П'ять п'єс» у перекладі польською мовою.

У червні 2019 року в Одеському академічному театру ляльок відбулася вистава за п'єсою «Пісочниця» Міхаля Вальчака. Ідею поставити цю виставу запропонував заслужений діяч мистецтв України Йосиф Меркович, оскільки теми, які охопив автор у творі (жертвність, проблема пропаганди та ідеології, нігілізм, розчарування, любов), актуальні і в Україні. Київський академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра та Київський академічний Театр «Золоті Ворота» репрезентували свої вистави в Польщі в рамках двох театральних фестивалів *Wschód Kultury* у м. Білосток та *Festiwal Retroperspektywy* (Ретроперспективи) у м. Лодзь (серпень, 2019). Художній керівник Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра Стас Жирков сприйняв ці фестивалі як виклик: показати, що що Київ стоїть одним із перших у списку театральних столиць. З виставою «Отелло/Україна/Facebook» він охопив тему та ідею фейків у сучасному інформаційному просторі. На фестивалі *Wschód Kultury* було представлено «Погані дороги» (авторка твору Наталія Ворожбит, режисерка – Тамара Трунова), основною темою цієї постановки стала розповідь про війну на Сході України, що нікого не залишила байдужим.

Тісні українсько-польські культурні зв'язки реалізуються і через статті, театралізовані презентації, вистави. Зокрема, Неда Неждана стала ініціатором комплексного проекту Центру Леся Курбаса «Світова драматургія: діалог театральних культур». Як зазначає сама драматургиня, завдяки цьому проекту були видані антології новітньої французької та сербської п'єси і в планах – польська, вірменська, турецька драма. У згаданому нами інтерв'ю для веб-порталу «Літ□кцент» письменниця зауважує, що в альманасі «Курбасівські читання» також друкуються сучасні іноземні п'єси: Хандке, Джюдженоглу, Вішнека, Малгожати Сікорської-Міщук [1]. А драма Неди Нежданої «Той, що відчиняє двері» у 2010 році була перекладена польською мовою Єжи Чехом та опублікована в театральному часописі «Діалог» (Варшава). У польському перекладі п'єса брала участь у театральній драматургічному фестивалі «Нова європейська драма» (Познань), була поставлена на сцені театру «Bagatela» (Краків) та театрі ім. А. Фредра (Гнезно).

Також у Києві в Центрі Курбаса 2016 року відбулася презентація збірки новітніх слов'янських п'єс «У чеканні Майдану», упорядниками якої стали Андрій Москвін (знавець слов'янської драми) та Анна Корженювська-Бігун (співробітниця Театрального інституту імені Збігнева Рашевського, докторант Академії Воєнного мистецтва (м. Варшава, Польща)).

Кожен митець по-своєму докладає чимало зусиль у процесі своєї роботи, адже перекладацька діяльність, письменницька майстерність, віртуозність акторів та режисерів доповнюють творчу театральну картину. Драматургічна рецепція в українсько-польських культурних стосунках збагачує інтелектуальний набуток країн-сусідок, розвивають нові ідеї, які породжують унікальні літературні експерименти.

Література:

1. Малгожата Сікорська-Міщук і Неда Неждана: Ціна драматургії: Україна і Польща. URL: <http://litakcent.com/2011/12/19/malgozhata-sikorska-mischuk-i-neda-nezhdana-cina-dramaturhiji-ukrajina-i-polscha/> (дата звернення 03.05.2020).
2. Сповідь після зламу. Антологія сучасної польської драматургії. Київ: Темпора, 2014. 352 с.

БОНДАРЕНКО О. Ю.

ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ДРУЖБИ

Україна та Польща – дві сусідні країни, два сусідніх народи, які мають спільну історію. Народи проживали на спільних територіях за часів Речі Посполитої. З цього веде свій початок свідомість єдності походження, історико-культурної та етнічної близькості України та Польщі. Багато відомих українців відіграло важливу роль у долі Польщі та велика кількість поляків зробила вагомий внесок у розвиток України. В Україні творили великі польські письменники. Одним із найвідоміших був Адам Міцкевич. Він перебував в Україні недовгий час, постійно цікавився суспільним та культурним життям, фольклором і історією. Тут було написано більшість із його сонетів, у тому числі «Кримських», балада «Воєвода» та «Дозор». Не менш відомим для України був польський поет і драматург Юліуш Словацький, який народився у місці Кременець Тернопільської області.

Слід особливо відзначити польських меценатів, кошти яких були вкладені у розвиток української науки та мистецтва. Найяскравішим прикладом є граф Микола Потоцький, який на власні кошти побудував знамениту Почаївську лавру – потужний духовний центр українського православ'я та фінансував зведення близько 1000 храмів. Це безпрецедентний вклад великого поляка у розвиток української церкви, духовності та культури. Завдяки польським меценатам було вибудовано багато міст України. Зокрема, Станіслав Жолкевський фінансував будівництво міста Жовква, а засновником міста Тернопіль був відомий польський меценат Ян Тарновський Польського архитектора, підприємця, мецената Владислава Городецького називають українським Гауді. В Україні Городецький спорудив понад 30 будинків. Він автор будинку з химерами, який сьогодні є резиденцією Президента України, Собору Св.Миколая у Києві, будинку Національного художнього музею України по вул. Грушевського,6, тощо.

Значну увагу зосереджено на процесах кінця XIX – початку XX ст., що були апогеєм культурно-політичних змін попередніх десятиліть і закінчилися українською національно-демократичною революцією 1917–1921 рр. Цей період – час глибокого інтелектуального перелому у світобаченні українців, що мав значний вплив на українсько-польські відносини. Зауважимо, що в результаті нового світорозуміння чи не вперше в сучасній історіографії було піднято проблему військово-політичного союзу С. Петлюри і Ю. Пілсудського. Зрозуміло, що ці події і надалі привертають увагу істориків як України, так і Польщі. Свої погляди на українсько-польські відносини в контексті військово-політичних подій того часу подали Б. Гудь, В. Голубко, Б. Захарчук, М. Козловські, Т. А. Ольшанські, В. Серчик, Р. Тожецький, М. Вжосек та ін. З-поміж решти досліджень, привертають увагу розвідки М. Литвина, О. Мисика, М. Шумила, Піх Р. Потоцького, Д. Сосновської, С. Стемпня, присвячені становищу і діяльності українських організацій та представників національної еміграції у Другій Речі Посполитій, а також спробам налагодження українсько-польського діалогу в міжвоєнний період. Не залишилися поза увагою вчених і події Другої світової війни, депортаційні та репатріаційні акції, становище української меншини у ПСР. Обговорюючи повоєнні відносини, Б. Осадчук, М. Рябчук, Б. Бердиховська, А. Н. Ковальчук, П. Вашкевич-Левандовська особливо відзначили роль паризької «Культури» та її головного редактора Є. Гедройця в реорієнтації польської суспільно-політичної думки щодо України і українців. Сучасний стан суспільно-політичних відносин схарактеризовано у працях С. Козака, О. Романчука, А. Корнієнка та ін. Низку розвідок присвячено поглядам, діяльності та ролі відомих постатей: І. Фещенко-Чопівського, Ю. Мірошевського, І. Огієнка, О. Лотоцького, В. Липинського, І. Кедрина-Рудницького, Є. Маланюка, Є. Гедройця.

Оригінальну панораму польсько-українського діалогу в окресленні його історичних уроків і перспектив майбутніх взаємин, із урахуванням всієї специфічності цієї етнокультурної території, ретельно проаналізували С. Козак, В. Назарук, М. Папежинська-Турек, В. Серчик, Р. Лужни та ін. Про це свідчать велика кількість публікацій, тематичних обговорень, різноманітних видань, що стосуються як ефективного комунікаційного процесу, так і проблем наукових зв'язків. Насамперед, варто згадати чималий пласт історіографічних досліджень Б. Гудя, В. Макара, Є. Нахліка, Т. Хинчевської-Геннель, Є. Коко, Г. Мотики, В. Серчика, Т. Стрієка, що розкривають внесок та погляди українських і польських учених у вивчення різноманітних історичних подій. З-поміж інших праць відзначимо розвідки І. Гирича й О.Купчинського про особисті контакти українських та польських науковців: О. Романіва, С. Козака, Р. Потоцького, О.Вішки, які дають нам більш широке розуміння діяльності та конструктивної співпраці між науковими інституціями та товариствами.

БОРИСКО Олександр Михайлович **УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО:** **ТОРГІВЛЯ, ТУРИЗМ, ІНВЕСТИЦІЇ**

Республіка Польща є найбільшим торговельним партнером України серед країн Центрально-Східної Європи та займає, за результатами 2011 року, п'яте місце серед країн світу. За підсумками 2011 року, обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з Республікою Польща склали 5 977,4 млн дол. США. При цьому рівень українського експорту до Польщі

становив 2 794,1 млн дол. США (порівняно з 2010 роком збільшився на 56,3%). Рівень польського імпорту до України становив 3 183,3 млн дол. США (порівняно з 2010 роком збільшився на 14,1%).

Негативне сальдо у зовнішній торгівлі з Польщею за 2011 рік склало 389,2 млн дол. США. Для України особливу роль відіграє Польща щодо формування сучасної моделі двосторонніх відносин із державами – новими членами Європейського Співтовариства. Організація культурних, наукових, виробничих, туристичних відносин двох слов'янських народів має передбачати розвиток співробітництва у всіх сферах життя. Одним з пріоритетних напрямів українсько-польського співробітництва є торгівля товарами і послугами та туризм («невидимий експорт»).

Розвиток українсько-польського економічного співробітництва в галузі торгівлі товарами, послугами та в туризмі у багатьох площинах визначає процес становлення демократичних засад в Україні, формує міжнародний імідж країни, сприяє приєднанню України до світових і регіональних структур безпеки і співробітництва. Розвиток туристичного ринку Польщі та України висвітлює ряд джерел [1; 2]. Стосунки між Україною та Польщею засновані на таких чинниках, спільних для обох держав : стратегічно-географічному, політичнооборонному, економічно-господарському, соціально-демографічному, туристичному. Простежується стабільна позитивна динаміка польських та українських туристів, які, відповідно, прямують до України та Польщі. На думку О. О. Бейдика та Ю. О. Карягіна, стимулюють польсько-українські туристичні відносини архітектурно-історичні та біосоціальні гомогенні ресурси. Гомогенні рекреаційно-туристичні ресурси – соціальні та природні об'єкти, явища, події, походження яких тісно пов'язане як із територією України (де вони розташовані або відбувались), так і з територією тієї зарубіжної країни, в межах, якої первісно виникли ресурси.

Надзвичайно важливим для України і Польщі є інвестиційне співробітництво .Станом на 31 грудня 2011 р. обсяги польських інвестицій в Україні становили 875,5 млн дол. США, що становить 1,8% від загального обсягу іноземних інвестицій в Україну. З початку 2011 року спостерігається відтік польських інвестицій. Зокрема, станом на 01.01.11 р. вони становили – 933,4 млн дол. США, станом на 01.07.11 р. – 894,4 млн дол. США, станом на 01.10.11 р. – 890,2 млн дол. США, а наприкінці року – 875,5 млн дол. США.

Найвагомішими польськими інвестиційними проектами в Україні є: фабрика будівельної кераміки «Церсаніт», фабрика паркету «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «Кен-Пак». Фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», фабрика металообробки «Полімекс-Мостосталь», банк «Кредо», «Плюс-банк». За даними Державного комітету статистики України, обсяги українських інвестицій в польській економіці станом на 31.12.2011 р. становили 48,2 млн дол. США (0,7% від загального обсягу українських інвестицій за кордоном).

Найвагомішими українськими інвестиційними проектами в Республіці Польща є: металургійний комбінат «Гута Ченстохова» (інвестор – «ІСД»), суднобудівельний завод «Сточне Гданське» (інвестор – «ІСД»), «Гута Покуй» (інвестор – «Приват»), завод освітлювальних приладів «Геліос» (інвестор – «Іскра»), Варшавський автомобільний завод (інвестор – «Авто-ЗАЗ»), плодopереробний завод « T.B. Fruit Dwikozy» (інвестор – компанія «T.B. Fruit», власник торговельної марки «Яблуневий дар»).

Отже, українсько-польське економічне співробітництво охоплює практично всі площини двосторонньої взаємодії держав-сусідів Центрально-Східної Європи. Співпраця двох стабільних демократичних держав – Польщі та України – є запорукою стабільності нової Європи.

Література:

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / Б.Андрушків, Я.Бакущевич // Економіка України. – № 11 (528), листопад 2005.
2. Бейдик О. Україна – Польща: архітектурно-історичні та біосоціальні ресурси як чинник розвитку транскордонних туристичних зв'язків / О.Бейдик, Ю.Карягін // Проблеми трансформації у Польщі і в Україні. – Варшава – Київ, 2007.
3. www.ukrstat.org.ua

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: СУПЕРЕЧЛИВІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

У XX-те століття обидва народи – український і польський – увійшли як поневолені і розділені тогочасними імперіями. Кращі представники української та польської інтелектуальної еліти впродовж XIX ст. сформували програми національного визволення і утворення самостійних держав. Проблема полягала в тому, що польські політики, виходячи з «історичного права», бачили майбутню незалежну Польщу майже виключно в кордонах Речі Посполитої 1772 р. Зберігаючи вірність ідеї відбудови «історичної» Речі Посполитої, як головного змісту усього польського національного руху кінця XVIII – початку XX ст., польські політики ставили вірність традиції понад історичні та політичні реалії, залишалися в полоні стійких національних міфів, котрі, хоча й служили підсиленню патріотизму населення, але суперечили новим суспільно-політичним умовам життєдіяльності поляків.

Польський політикум применшував, а часто й ігнорував український національно-визвольний рух, який на початку XX ст. вже сформувався і організаційно і політично. Особливо активно він виступав у Галичині під владою Австро-Угорщини. Однак, формування і дозрівання українського національного руху, його «претензії» на частину державно-політичного спадку Речі Посполитої, «витискання» поляків не тільки з Правобережної України, але й з «польського П'ємонт» в Галичині боляче сприймалося польським населенням, особливо міським, зустрічало опір і протидію польських політичних кіл.

Після початку демократичних перетворень у Польщі наприкінці 1980-х років, ліквідації цензури почалося масове заповнення «білих плям» польської та української новітніх історій в обох країнах. В Україні більша увага була приділена і продовжує приділятися розкриттю і усуненню радянсько-комуністичних стереотипів, згідно яких «українців не було і немає», а вигадані українці були і є «агентами західних країн», передусім Німеччини, а тепер вже США. Разом з тим, в останнє десятиріччя в польській публіцистиці, але також і в науковій літературі відбулося виокремлення і абсолютизація «антипольської акції» зі всього змісту українсько-польських відносин в роки війни. Проте, антипольська акція, на нашу думку, була лише одним з епізодів «малої війни», яка розгорнулася під покровом «великої світової війни» між українськими та польськими політичними і мілітарними силами на західноукраїнських землях в 1939 р. за зміну політичної карти цієї частини Європи, яка передбачала виникнення незалежної Української держави. В цій збройній боротьбі лилася кров і гинуло цивільне населення по обидва боки конфлікту. І тому, весь цей збройний конфлікт умовно можна назвати і «патріотичним» і, на жаль, «злочинним».

Останнім часом з'явилися нові документальні публікації і дослідження, які засвідчують обопільний характер ворожих дій українців проти поляків та поляків проти українців. Йдеться про двотомну публікацію документів ОУН і УПА про польсько-українські стосунки в роки Другої світової війни та післявоєнний період, підготовлену українським істориком В. В□ятровичем. Опубліковані в ньому численні документи засвідчують, що українсько-польський конфлікт досить рано, оскільки вже в 1941 р., переріс в справжню малу війну, яка, проте, мала різні фази прояву. В одному з документів кінця 1941 р. говорилося: «З обсервації і виступів виникає, що польське підпілля спрямовує свою боротьбу проти німців і проти українців. Є очевидним, що поляки поставили на опанування повним можливих місць і треба визнати, що мають в тій боротьбі досить великі успіхи». У 1942–1944 рр. донесення референтів ОУН з усіх земель, де проживали українці, нагадують донесення з театру воєнних дій. В. В□ятрович опублікував також монографію, яку назвав «Друга польсько-українська війна 1942–1947», в якій докладно обґрунтував вжиту ним термінологію до розуміння і оцінки складних українсько-польських стосунків в роки Великої війни. Наведені ним аргументи в сукупності з двотомником документів дають серйозні наукові підстави розглядати запропоновану і відповідно обґрунтовану ним версію.

На жаль, донині напруження навколо питань українсько-польського конфлікту не вщухають. Вони все ще продовжують використовуватися в політичній боротьбі, при цьому, найбільше в сучасній Україні, де певні політичні кола та угруповання все українське

намагаються видати за «фашистське», «екстремістське», нехтуючи умовами і обставинами тої жорстокої епохи, коли відбувалися події Світової війни. У цьому можна побачити дію певних стереотипів, створених і поширених в українському і польському інформаційному просторі комуністичними пропагандистами, але не тільки ними, а й сучасними ворогами України і демократії. Тому актуальним і затребуваним залишається вивчення явищ формування і побутування в суспільній (та історичній) свідомості застарілих стереотипів, зокрема й щодо українсько-польських стосунків у ХХ столітті, у суспільній свідомості українців і поляків.

Література:

1. Бердыховская Б. Польша и Украина: вызовы современности: Политические взаимоотношения, экономика, общество / Б. Бердыховская // Новая Польша. – 2005. – № 10.
2. Довбуш Г. Українсько-польські відносини: потреба перезавантаження чи продовження? / Г. Довбуш // Радіо Свобода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2169860.html>
3. Іванченко О. Україна в системі міжнародних відносин; історична ретроспектива і сучасний стан. – К., 1997.

БРАЙКО Богдан Анатолійович

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

При згадуванні польсько-українських відносин слово «історія» одразу ж спадає на думку. Історія відносин між двома країнами є справді тривалою й впливає на поточні політики обох держав різними шляхами. З одного боку, турбулентна та складна історія обох народів у ХХ столітті. Епохальні події наприкінці Першої світової війни були пов'язані із боротьбою за незалежність як Польщі, так і України. Результати виявились різними для двох народів. Боротьба ця створила кілька драматичних епізодів, як, наприклад, зіткнення у Львові чи спільна боротьба проти Радянської Росії, що завершилася підписанням Ризького миру 1921 року, – і ці епізоди продовжують впливати на те, як поляки й українці сприймають одні одних. Події міжвоєнного періоду й особливо під час Другої світової війни дали поштовх новому колу ускладнень, що супроводжувалися гострою емоційною реакцією. Більш віддалена історія, як правило, веде відлік від часів Київської Русі та Польського королівства часів династії П'ястів і теж впливає на взаємне сприйняття українців і поляків. Новітня історія надала нових шансів на побудову двосторонніх відносин, які були б побудовані на довірі й приносили спільну користь. Польша й Україна скористалися цими шансами. В них спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, вони підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважають одна одну стратегічними партнерами. У 1992 році Польша й Україна підписали Угоду про добросусідство, дружбу та співробітництво. За два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років головним чином зосереджувалася на проблемах економіки, торгівлі та історичних питаннях. Сторонам вдалося значною мірою досягти примирення, що базувалося на формулі «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє». Через те, що і Варшава, і Київ були зосереджені на питаннях, не пов'язаних із історією, якийсь час навіть здавалось, що такий підхід спрацює. Україна займалася реформами та розбудовою держави, а Польша готувала порядок денний для приєднання до НАТО та ЄС. Здавалось, що про проблемні питання історії можна забути. Польша грала важливу роль в подіях «Помаранчевої революції» в Україні в 2004 році. Президенти Польщі та України зазвичай мали хороші особисті стосунки й налагоджені канали комунікації. Приклад Александра Квасневського та Леоніда Кучми став особливо важливим в часи політичної кризи в Україні у 2004-2005 роках. «Помаранчева революція» привела до влади прозахідні політичні сили в Україні. «Прозахідні» в ті часи означало також і «такі, що виступають за тіснішу дружбу із Польщею», яка вважалася одним із кращих партнерів України в Європі. Образ Польщі, які виступає адвокатом українських інтересів в ЄС, був в ті часи особливо популярним серед українців.

Література:

1. Киридон А. Українсько-польські відносини: «нова ера» співпраці / А. Киридон // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / гол. ред. Л. М. Алексієвцев. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011, вип. 5: у 2 ч.: Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М. М. Алексієвця. – Ч. 2. – 336 с.

2. http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/ukr_poland_rozd_a4_ukr.pdf
3. <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>.

БАКУЛЕНКО Анна Юрївна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ТА ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

На відміну від більшості двосторонніх відносин, які Україна провадить із державами-партнерами, відносини між Україною та Польщею не формуються ані економічними інтересами, ані кон'юнктурними факторами. Українсько-польські відносини мають достовірно стратегічний вимір, щоправда, завдячують цим радше Польщі, ніж Україні. Першою визнавши незалежність України, Польща від того моменту її підтримувала. Польща не тільки відстоювала державні інтереси України, на міжнародній арені, у ЄС навіть тоді, коли репутаційні ризики такої підтримки були відверто високі, а й проактивність у відносинах майже завжди походила з польського, а не з українського боку.

Українсько-польські зовнішньополітичні інтереси стисло можна окреслити так:

- ✓ Обидві сторони всіляко підкреслюють особливість їх дружніх відносин.
- ✓ Уряд Польщі, як палкий адвокат України в ЄС.
- ✓ Глобальні й регіональні безпекові інтереси України і Польщі (наприклад, важливою безпековою ініціативою, яку Польща пропонує Україні, є ідея союзу Міжмор'я).
- ✓ Успішний процес реформ в Україні – беззаперечний пріоритет для Польщі.
- ✓ Польський уряд відкрито говорить про потребу українців на польському ринку праці.
- ✓ Окрему міграційну групу становлять українські студенти.
- ✓ Метою України є запровадити спільний контроль кордону на всіх пунктах пропуску з Польщею і з обох боків.

У Польщі й України достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний, який бере до уваги поточні політичні й геополітичні реалії у сфері безпеки. В той же час питання, які пов'язані із національними ідентичностями, включаючи конфлікти щодо історії, навряд чи зникнуть. Якщо не буде спільних рішень, які сприятимуть досягненню відкритого громадянського й інформаційного суспільства, ми втратимо мить дуже корисної для наших країн політичної кон'юнктури. Посилення націоналізму буде політичним трендом у Східній Європі протягом кількох років. Врівноваження питань ідентичності за допомогою взаємовигідної співпраці у різних сферах, впровадження регіональних проєктів, що стимулюватимуть спільні зусилля, зосередження на багатосторонніх форматах. Особливу увагу слід приділяти зміцненню демократичних інститутів. Цей виклик є визначальним для України, яка останніми роками вперто тримається у групі «гібридних режимів». Більше демократії означатиме менше насильницьких конфліктів, більше розподілу влади, кращий захист для меншин – переваги, що стануть цінними для будь-якої країни Східної Європи.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс.] – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua>
2. Договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2015 р. № 1017 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 10. – С. 245. – ст. 473
3. Знахоренко О. Стратегічне партнерство у українсько-польських відносинах: державно-політичний та військовий аспекти // Людина і політика. – 2004. – №3.
4. Україна – Польща: новий крок у співпраці // Урядовий кур'єр. – 1998. – 30.06. – №123.

ВІЩЕНКО Єлизавета Олексіївна

ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ ЯК КАМІНЬ СПОТИКАННЯ У УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ: ВАРІАНТИ ЗГЛАДЖУВАННЯ ГОСТРИХ КУТІВ

Україна та Польща мають досить довгу спільну історію, за початок якої прийнято вважати добу Київської Русі та Польського королівства часів династії П'ястів відповідно. Їй притаманна постійна мінливість щодо особливостей взаємодії від конфронтації та ворожості до прагматичних відносин. Були періоди, коли дві нації боролись зі спільним зовнішнім ворогом

та були об'єднані, не обійшлося і без війн проти одне одного на основі релігійного, мовного та інших непорозумінь і, як наслідок, претензій на ті чи інші території. Часто ці суперечки підігрівались великими сусідніми європейськими державами, що сприяло поглибленню, м'яко кажучи, численних непорозумінь між Україною та Польщею, котрі здебільшого залишилися у спадок та дійшли до нашого часу.

Яскравим прикладом невизначених етапів українсько-польської історії є Волинська трагедія 1943-1944 рр., яка досі відгукується у відносинах між офіційними Києвом та Варшавою і має суттєвий вплив на культурну та політичну співпрацю між двома країнами. Це був кривавий етап українсько-польського конфлікту часів Другої Світової війни і, не дивлячись на те, що він вже досить довгий час досліджується істориками обох держав, ще й досі не існує спільної оцінки причин та наслідків згаданої події. Загалом, Волинська трагедія – це протистояння між з одного боку ОУН-Б та УПА, а з іншого Армією Крайовою, польським поселенцями, оскільки польська сторона беззастережно вважала територію Волині і Східної Галичини своїми землями, тоді як, українці, природно, тоді і нині тримаються іншої думки. За своєю суттю події, ідентифіковані як Волинська трагедія були масштабним заходом деполонізації визначених територій, зокрема з прицілом на те, аби не допустити їх повернення згаданих територій до складу Польщі по закінченню війни. У відповідь поляки також почали свої акти винищення українців. Згадані події переросли у масову криваву бійню, в якій гинули мирні люди з обох сторін, що і стало причиною численних суперечок навколо згаданої проблеми.

Із здобуттям незалежності Україною згаданий період історії на якийсь час відійшов на другий план, адже співпраця в економічній та політичній сфері між Україною та Польщею була не просто вигідна, але фактично життєво необхідна обома державам. Тому з часом стосунки вийшли на якісно новий рівень: 1) особисті відносини між главами держав сприяли покращенню міждержавних відносин; 2) підвищився рівень приязності поляків до українців як і навпаки; 3) прогресувала співпраця в усіх сферах життя України та Польщі. Зокрема Високі Сторони, а у цьому руслі і народи досягли порозуміння під гаслом «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє». Проте, вже починаючи з 2015-2016 рр. історичні питання, а надто питання Волинської трагедії знову почало займати центральне місце у двосторонніх відносинах. Польський Сейм у 2016 році на законодавчому рівні закріпив думку про те, що на Волині відбувся геноцид, а у 2018 році шляхом внесення поправок до закону впровадив карну відповідальність за «заперечення злочинів українських націоналістів». Це однозначно досить негативно відобразилось на відносинах усіх рівнів, починаючи від стосунків між українцями та поляками на побутовому рівні і завершуючи ускладненням стосунків на дипломатичному, політичному рівнях.

Таким чином, спостерігається роздвоєння у зовнішніх відносинах між державами. На одному векторі ми маємо важкий період у співпраці в культурній, освітній та соціальній сферах через історичний аспект Волинської трагедії, що вже встиг перейти в політичну фазу, на іншому – стрімкий розвиток відносин у сфері економіки та національної безпеки. А отже, гостро стає питання пошуку шляхів каналізації історичної дискусії в ефективне русло задля уникнення явного розігрівання ксенофобії та масової неприязні до українців з боку поляків і навпаки. Адже Польща сьогодні є нашим стратегічним партнером та опорою на шляху до НАТО та Євросоюзу.

Польська політична еліта прямо говорить про можливість покращення стосунків за умови визнання «об'єктивної історичної правди», визнання вини за події Волинської трагедії та відмову від власних трактувань цих подій, що суперечитимуть «історичній правді». Українська сторона говорить про взаємне визнання провини предків обох держав та акцентування уваги на спільних діях поляків та українців, як, наприклад, спільна збройна акція проти комуністичних сил у Грубешові. Наголошують і на визначенні єдиної дати вшанування жертв цієї трагедії, з метою демонстрації готовності до примирення та налагодження відносин між двома державами. Проте навряд чи цей спір вирішиться у найближчому майбутньому з огляду хоча б на укорінення певних стереотипів у представників обох націй. А отже має пройти достатньо часу, щоб зрозуміти всю небезпеку подовження роздмухування цього конфлікту. Скоріше за

все, історичний аспект ставатиме все гострішим, допоки кожна зі сторін не виявить готовність іти на поступки та досягати вирішення цієї суперечки.

Отже, Волинська трагедія має суттєвий вплив на двосторонні відносини України та Польщі і вирішення цього питання є сьогодні досить важливим, адже затягування конфлікту може призвести до зміни стратегії співпраці та погіршення відносин в усіх сферах життя не лише українського, але й польського суспільств.

Література:

1. Ільющин І.І. ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ 1943 Р. / Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В // Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2003. – 688 с. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Volynska_trahediia
2. Коваль Н. Окрім історичних суперечок: яке майбутнє для польсько-українських відносин? Польський погляд. – 2018р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2019/01/14974.pdf>
3. Філіпчук В., Івашко І., Капітоненко М. Польсько-українські відносини. Потенціал більший за проблеми. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) – 2018р. – 8с.

ВОЛИК Олександр Андрійович

УКРАЇНА-ПОЛЬЩА:

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ

Польща почала перехід до демократії та ринкової економіки в 1989 р. і з того часу активно розвивається як складова частина європейської та світової економіки. Польща з 38 мільйонами населення є найбільшим ринком серед країн колишнього соціалістичного блоку в Центральній та Східній Європі. Країна ввійшла в ЄС в 2004 р. і головувала в ньому в другій половині 2011 р. Адаптація законів країни до вимог законодавства ЄС значно зменшили втручання держави в приватний сектор [1]. Успіх в реформах дозволив покращити середовище у приватному бізнесі та пришвидшити економічні реформи. Тепер Польща за розмірами національною економікою в ЄС – 6.

За останні 10 років польський зовнішньоторговельний обіг збільшився майже у 10 разів, а український – у 4,4 рази. Рівень безробіття в Україні нижчий, ніж у Польщі – 8 і 13 % відповідно, але чомусь на заробітки українці їдуть до Польщі, а не навпаки [1].

Польський ринок є дуже диверсифікований за концентрацією споживачів. Міське населення в Польщі складає близько 60%, а в Україні, близько 65 %. Міські споживачі загалом мають значно вищу купівельну спроможність, аніж сільські жителі. Для розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій важливим моментом є володіння іноземними мовами, яке у Польщі значно покращилося, особливо у великих містах, після вступу до ЄС.

В цілому експерти позитивно оцінюють торговельні відносини Польщі та України, вказуючи на великий потенціал їх розвитку. Водночас вони звертають увагу на те, що протягом багатьох років в Україні зберігається від'ємне сальдо взаємної торгівлі з Польщею. До того ж, реальне від'ємне сальдо ще більше з урахуванням недостовірного декларування суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності імпортованих товарів, заниження митної вартості, зокрема, з застосуванням схем подвійних інвойсів, контрабандного ввезення товарів та «човникової» прикордонної торгівлі.

Результати дослідження американської агенції міжнародного розвитку (US Agency for International Development – USAID) у 2005 р., показали стан торгівлі між Польщею та Україною: рівень торгівлі між Польщею та Україною зростає; підприємства середнього й малого бізнесу працюють на національних ринках, а більша частина міжнародної торгівлі проводиться більшими бізнес-одинацями; найбільшою проблемою для українського експорту є застарілі інституційні рамки, котрі погіршилися після входження Польщі до ЄС; застосування інформаційно-комунікаційних технологій може збільшити шанси для покращення українських інституційних рамок, таких як модернізація митниць; інформаційно-комунікаційних технологій вдосконалив ефективність середнього та малого бізнесу у транскордонній торгівлі незалежно від реформ, урядів [2].

Місце України у зовнішній торгівлі з Польщею скромніше: на експорт до України припадає 2,9 % всього експорту Польщі, а імпортується з України тільки 1,2 % загального обсягу імпорту. Імпорт з Польщі перевищує експорт України до Польщі відповідно у 56 і 26

разів. Зовнішня торгівля Польщі загалом повністю орієнтована на ринки високорозвинутих держав, особливо за показником експорту. В 2012 р. порівняно з 2008 р. експорт товарів збільшився на 7 %, в той час як імпорт зменшився на 6 %, хоч загальне сальдо в 2012 р. залишалося негативним. Частка імпорту з України перевищує середній показник за такими групами товарів: харчові продукти та живі тварини, неїстівна сировина, крім палива, жири та олії, різні промислові товари. Частка експорту Польщі до України перевищує середній показник за такими групами: жири та олії, хімічна продукція, різні промислові товари [3].

Якщо говорити про торгівлю послугами, то в Польщі вона зростає. Зовнішня торгівля послугами для України у числовому вимірі має менше значення, ніж для Польщі. Експорт завжди перевищував імпорт послуг України. Проте в торгівлі послугами з ЄС, у тому числі з Польщею, ситуація інша. Імпорт послуг України з Європи більший, ніж її експорт [4].

Для Польщі Україна виступає одним із найважливіших ринків збуту послуг. Перевага у торгівлі послугами з українського боку зафіксована лише в послугах залізничного транспорту, де Україна має позитивне сальдо. Найголовнішою статтею польського експорту послуг до України є подорожі. Важливе місце займає продаж до України торгово-посередницьких послуг, де на експорт до України припадає 5,6 %.

Україні потрібно проводити політику імпортозаміщення і стимулювання експорту не лише в торгівлі товарами з польськими партнерами, а й у торгівлі послугами. Насамперед, це стосується покращення пропозиції послуг інших видів транспорту, крім залізничного, також послуг освіти, ділових і фінансових, страхових, комп'ютерних і туристичних послуг.

Висновки та перспективи. Республіка Польща – стратегічно важливий партнер України у всіх формах міжнародних економічних відносин. Потенціал взаємної торгівлі Польща використовує значно ефективніше, ніж Україна, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках. Слід вирішити питання достовірності даних зовнішньоторговельної статистики, оскільки існують величезні відмінності у величинах експорту-імпорту з обох боків кордону.

Література:

1. Doing Business in Poland [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: <http://export.gov/Poland/doingbusinessinpoland/index.asp>
2. Yearbook of foreign trade statistics of Poland, 2013, p. 208-219 [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/SY_yearbook_of_foreign_trade_statistics_2013.pdf
3. Trade in services [Інтернет ресурс]. – Access of mode: <http://www.tradingeconomics.com/poland/trade-in-services-percent-of-gdp-wb-data.html>
4. Assesment of Ukraine-Poland Cross-Border Trade. Executive Report [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADH844.pdf

ВОЛОШИН Єгор Олександрович

ГРОМАДСЬКА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні Україна намагається забезпечити територіальний суверенітет і прагне укріпитись на міжнародній арені як самостійний актор. В умовах війни на сході позиція західних партнерів є для України критично важливою. Тому необхідно переконати світову аудиторію підтримувати нашу країну сьогодні, у тому числі й шляхом формування позитивного іміджу України, її влади і населення та продемонструвати готовність українського суспільства категорично відмовитись від рудиментів тоталітарного радянського минулого. Одним із способів досягнення такої мети є використання заходів громадської дипломатії (ГД) у зовнішньополітичній діяльності.

Громадська дипломатія (в україномовній науковій літературі також поширений термін «публічна дипломатія», який позначає те ж саме явище; відсутність єдиної термінології спричинена багатозначністю та складністю перекладу англійського слова public) виокремилась у межах традиційної дипломатії та охоплює діяльність, яка здійснюється державою, під її керівництвом чи за її підтримки для реалізації національного інтересу. В епоху інформаційного суспільства роль ГД як відносно нового способу взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин посилюється, що може істотно вплинути на траєкторію розвитку історичного процесу.

Основою ГД будь-якої держави є міжнародні інформаційні програми, які полягають у розповсюдженні потрібної інформації серед населення інших країн. Шляхами її розповсюдження є різноманітна друкована продукція, веб-сайти з текстовим, аудіо- та відеоконтентом, а також безпосередні контакти громадських дипломатів чи визначних осіб із зарубіжною цільовою аудиторією. Також, одним із основних заходів громадської дипломатії є міжнародне телерадіомовлення, спрямоване на слухачів та глядачів зарубіжних країн. Запорукою успішного здійснення громадської дипломатії держави є вдала реалізація культурної дипломатії, освітніх програм та програм професійного обміну тощо.

В Україні відсутні державні програми, цілісна доктрина та спеціалізоване законодавство щодо громадської дипломатії. Заходи української влади, передусім Міністерства закордонних справ, які можна віднести до ГД охоплюють широкий спектр ініціатив, що стосуються культури, освіти, іміджу, але їх реалізація є не завжди якісною. Найбільш помітними є зусилля у сфері формування іміджу, які охоплюють Державну програму щодо забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003-2006 рр., концепцію відповідної Державної програми на 2007-2010 рр., програму формування іміджу до 2011 р., не всі з яких були, однак, профінансовані та виконані. У Державному бюджеті на 2014 рік передбачено виділення коштів у розмірі 369 тис. грн. на фінансову підтримку забезпечення міжнародного позитивного іміджу України та заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України, розпорядником яких є МЗС України. Отже, заходи ГД України не становлять цілісної системи з врахуванням зовнішньополітичних пріоритетів 85 держави, а фінансування цих заходів мізерне в зіставленні з коштами, які виділяють на подібні цілі країни Заходу, Росія чи Китай.

Громадська дипломатія розглядається впливовими державами світу як елемент «м'якої сили» – здатності впливати на інших акторів міжнародних відносин, не вдаючись до примусу. Важливою її складовою є ідеологічні та цивілізаційні компоненти. Більшість сучасних держав проводить зовнішню інформаційну діяльність, намагаючись досягнути конкретних завдань, таких як покращення іміджу держави з метою приваблення інвестицій, розвитку туризму, налагодження культурного, науково-освітнього, економічного співробітництва. Україна рухалась в такому ж напрямі, що, можливо, й було виправдано в геополітичних реаліях 90-их років. Проте, у XXI ст. стало очевидним, що цивілізаційне й ідеологічне змагання Росії із Заходом набуває чітко окреслених ворожих рис та стає найбільш вагомим зовнішнім чинником негативного впливу на Україну. В таких умовах існуючих українських державних інформаційних програм та структур є явно недостатньо.

Для подолання існуючої кризи Україна змушена вести боротьбу із Російською Федерацією за іноземну аудиторію. Москва спромоглася створити широкомасштабну систему державної пропаганди, що охоплює не тільки власне населення, а й населення багатьох інших країн. На підтримку ЗМІ РФ витрачає більше коштів ніж будь-яка інша держава світу (у 2012 році – \$1.6 млрд.). Велика частина цих ЗМІ здійснює діяльність, спрямовану на закордонну аудиторію, яка користується значним попитом, у тому числі й у країнах Заходу.

Отже, Україні слід розробити власну концепцію спілкування із закордонними аудиторіями в межах єдиної системи громадської дипломатії. При цьому необхідно надавати особливу увагу англomовним ЗМІ із привабливим, якісним та своєчасним контентом. Зважаючи на нестачу коштів такі заходи можна здійснювати у співпраці із закордонними партнерами, бізнесом та громадським сектором в Україні.

Література:

1. Тищенко-Тишковець О.М. Публічна дипломатія у системі зовнішньої політики: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.03. – Київ, 2011. – 20 с.
2. Семченко О.А. Іміджева політика України: монографія / О. А. Семченко. – К.: Академія, 2014. – 269 с.
3. Про Державний бюджет України на 2014 рік: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>
4. Nye Jr. Joseph. Soft Power: The Means To Success In World Politics. – New York: Public Affairs, 2004. – 191 p.
5. Radio Silence. Чому Україна поступається Росії на закордонному інформаційному фронті // Тиждень. – 2014. – №33 (353). – С. 20-21.
6. USA und EU fürchten Erfolg von «Russia Today» // Die Freie Welt. – 01.08.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freiewelt.net/reportage/usa-und-eu-fuerchten-erfolg-von-russiatoday-10038286/>

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ В СТОСУНКУ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Метою даної статті є висвітлення механізмів державного регулювання культурної дипломатії Польщі, ролі та уповноважень польських державних інституцій щодо реалізації концепції культурної політики Польщі, скерованої на Україну. Зовнішня культурна політика є складовою культурної політики держави в цілому, її основи закріплюються у відповідних документах. Відповідно до визначення американського політолога Мільтона К. Каммінгса, культурна дипломатія – це «обмін ідеями, інформацією, цінностями, традиціями, віруваннями та іншими аспектами культури, які можуть сприяти покращенню взаєморозуміння».

Головними державними структурами, які мали широкі можливості в порівнянні з іншими державними структурами щодо реалізації зовнішньої культурної політики, стали Міністерство закордонних справ та Міністерство культури і мистецтв Польщі. До числа функцій міністерств входила розробка державних програм у сфері культури та участь в їх реалізації. Крім того, вони виступали як координатори діяльності інших міністерств і відомств, задіяних у сфері зовнішніх культурних зв'язків країни. Так, у 1998 році були представлені основні принципи та напрямки діяльності Міністерства закордонних справ та Міністерства культури і мистецтв, у тому числі просування польської культури за кордоном. У жовтні 1999 року Броніслав Геремек (міністр закордонних справ) та Анджей Закревський (міністр культури і мистецтв) підписали лист про наміри, в якому були викладені сфери співпраці обох установ щодо промоції польської культури. Цей документ окреслив концептуальні засади просування польської культури за кордоном як одного з пріоритетних напрямків зовнішньої політики держави.

Роль промоції культури була пов'язана з головною політичною метою Польщі, а саме: інтеграцією з європейськими структурами. Громадський комітет (Komitet Społeczny) Ради Міністрів прийняв «Інформацію про реформу польської культурної дипломатії», підготовлену Міністерством закордонних справ. З'явилася ідея «Року Польщі», яку, зокрема, в Україні було реалізовано з березня 2004 року. На 2001 рік було заплановано Польсько-український Конгрес культури.

У 2005 році назва Міністерства культури і мистецтв була змінена на Міністерство культури і національної спадщини. Міністерство представило документ «Політика підтримки в сфері культури і національної спадщини». У контексті зовнішньої культурної стратегії передбачалося активне просування польської культури за кордоном через ефективне реформування Інституту Адама Міцкевича; підготовка та реалізація нової програми промоції культури за кордоном; проведення програми «Добросусідство» (культурний обмін молоді з України та Білорусі); розвиток спеціальної програми щодо охорони культурної спадщини на Сході; ефективне використання європейських фондів.

2007–2008 роки можна вважати періодом політичних змін, а отже, і змін у зовнішній культурній політиці Польщі. У 2008 році Міністерство закордонних справ представило рамкову стратегію промоції Польщі в 2008–2015 роках на основі інтегрованої відомчої діяльності. Вперше за двадцятирічну історію так широко і всебічно прем'єр-міністр Польщі задекларував проблеми культури, що стосувалися перегляду пріоритетів і принципів культурної політики держави, поєднання традиції і сучасності, а також реформування організації та фінансування сфери культури. Вперше публічно чинний голова уряду озвучив термін «індустрія культури». Конкретні кроки щодо присутності польської культури в Україні у цей період означені у відповіді державного секретаря Міністерства закордонних 213 справ РП Яна Борковського на запит депутатів Люціана Карасевича та Єжи Полячека (лист № SPS-023-6521/08 від 19 листопада 2008 р.) в справі положень, що містяться в ехросе прем'єр-міністра Польщі Дональда Туска 23 листопада 2007 року щодо активізації польської зовнішньої політики стосовно до України.

У вищезазваному документі також зазначалося, що Україна має статус пріоритетної держави в польській зовнішній програмі, що реалізується Міністерством закордонних справ. З огляду на це в Україні у 2008 році організовано найбільшу кількість проектів. На зовнішню промоційну діяльність за посередництвом МЗС на Україну витрачено майже 16 млн злотих. З

цієї суми в загальній складності було профінансовано 95 проектів, з яких 34 реалізувалися польськими неурядовими організаціями, 28 – центральними органами влади, 17 – органами місцевого самоврядування, 16 – Посольством Республіки Польща в Києві (в рамках так званої програми Малих Грантів). У 2009 році на проекти в Україні заплановано виділити суму в 14,5 млн злотих (зменшення в розмірі в порівнянні з попереднім роком пояснюється економічною кризою).

30 листопада 2009 року був підписаний Протокол про співпрацю між Міністерством культури і туризму України та Міністерством культури і національної спадщини Республіки Польща на період з 2009 по 2012 роки. У документі підкреслюється, що сторони будуть сприяти: • культурному обміну між Україною та Польщею, зокрема, реалізовувати культурні й мистецькі проекти за участю представників двох країн, здійснювати обмін художніми колективами та візити митців і діячів культури в рамках міжнародних фестивалів, культурних заходів; • розвитку різних форм співробітництва в галузі образотворчого мистецтва; • співробітництву в галузі літератури, кіномистецтва і народного мистецтва в обох країнах; • розвитку співпраці в галузі охорони і повернення культурних цінностей; • охороні, консервації та реставрації культурної спадщини в обох країнах і підтримці ініціатив, спрямованих на їх захист, збереження та відновлення.

Перераховані установи є основними суб'єктами, що здійснюють практичну діяльність у сфері міжнародного культурного співробітництва Польщі та України. Крім того, в реалізації польської культурної політики в Україні задіяні Польський інститут у Києві, Інститут Адама Міцкевича (Варшава) та Міжнародний центр культури (Краків), а також галузеві установи. Серед них необхідно згадати Інститут книги, Польський інститут кінематографії, Національний інститут Ф. Шопена, а також музеї, театри і бібліотеки, дослідження діяльності яких та їхньої участі у культурній дипломатії Польщі, спрямованої на Україну, варте окремої публікації.

Отже, культурі належить особлива роль у реалізації зовнішньополітичної стратегії Польщі. За останні два десятиліття була створена широка мережа державних установ, як усередині країни, так і за кордоном для реалізації програм культурної дипломатії. Діяльність держави за кордоном спрямована не тільки на розвиток зв'язків з урядовими структурами та міжнародними організаціями, але також безпосередньо і з широкими суспільними колами. Створення мережі культурних центрів Польщі за кордоном було здійснено за всебічної підтримки держави. Очевидно, що на першому етапі формування іміджу країни на міжнародній арені необхідні розробка загальної стратегії зовнішньої культурної політики, наділення спеціальними повноваженнями державних органів по її реалізації, створення культурних установ за кордоном і координація діяльності всіх учасників даного процесу. Завдяки цьому Польща вийшла на якісно інший рівень реалізації культурної дипломатії, і як сильну сторону розвитку даної сфери потрібно відзначити вплив Міністерства закордонних справ і Міністерства культури і національної спадщини на правове регулювання та законодавчі ініціативи в галузі просування польської культури. Необхідно також згадати про широкі можливості держави у проведенні моніторингу ефективності діяльності суб'єктів культурної дипломатії.

Література:

1. Медведчук Н. Українська та польська культурна дипломатія: підходи, сучасний стан, перспективи розвитку / Н. Медведчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. – Острог, 2003. – Вип. 3. – С. 299–305.
2. Медведчук Н. Підходи до фінансування культури у Польщі на тлі загальноєвропейської культурної політики [Електронний ресурс] / Н. Медведчук // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. – 2007. – № 1. – С. 69–74. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvvnvnu/istor/2007_1/1/7.pdf.
3. Komunikat po KSRM 07.06.2000 [Електронний ресурс] // Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Centrum Informacyjne Rządu – Режим доступу : http://www.poprzedniastrona.premier.gov.pl/archiwum/1937_2700.htm
4. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 [Електронний ресурс] // Ministerstwo Kultury Warszawa, 2004. – Режим доступу : http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/Narodowa_Strategia_Rozwoju_Kultury.pdf.
5. Ramowa strategia promocji Polski do 2015 r. [Електронний ресурс] // Stowarzyszenie Polskich Mediów. – Режим доступу : http://www.ttg.com.pl/download/strategia_MSZ.pdf?id=ZXByQGVwci5wbA%3D%3D.

БЕЗПЕКА ТА СТАБІЛЬНІСТЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Економічне співробітництво між Україною та Польщею, було закладено у період перебування двох держав у складі соціалістичного табору, зокрема й членства у Раді економічної взаємодопомоги, підстави для активізації та поглиблення отримало зі здобуттям ними політичної незалежності. Значний вплив на відносини сторін справив вступ до Євросоюзу (далі ЄС) Польщі (1 травня 2004 р.).

Як зазначив міністр закордонних справ Андрій Дешиця: «Польща займає послідовну позицію по підтримці України, і вона не змінюється попри зміну урядів Польщі. Це стосується стратегічно важливих для України питань: територіальної цілісності, протидії російській агресії й продовження санкцій проти Росії, європейської та євроатлантичної інтеграції України, підтримки українських ініціатив на міжнародній арені та ініціатив польської сторони на міжнародній арені щодо підтримки України. Зокрема, йдеться про проведення слухань в Раді Безпеки ООН, співавторство резолюцій по Криму, тверду позицію Варшави по протидії будівництву Nord Stream 2. Ми також вдячні польським партнерам за підтримку Варшавою реформ в Україні».

У 2009 р., з огляду на скорочення темпів економічного зростання у Польщі (5,1 % у 2008 р. до 1,7 % у 2009 р.) та стрімке падіння внутрішнього валового продукту (далі – ВВП) в Україні (на 15,1 %), несприятливу цінову кон'юнктуру й коливання курсів злотого й гривні, спричинені світовою економічною кризою, сукупний товарооборот між двома державами скоротився більше ніж удвічі та становив 3293 млн дол. США. Український експорт до Польщі та польський імпорт в Україну становили 37 % та 63 % відповідно. Показовим за таких умов виявився факт суттєвого вдосконалення структури українського експорту: традиційно переважаюча сировинна складова зазнала відчутного витіснення готовою продукцією, обсяги якої суттєво зростали.

Попри не надто втішні тенденції, упродовж аналізованого періоду Республіка Польща незмінно залишалася одним із головних торговельних партнерів України. За результатами 2012 р. у торгівлі з Україною Польща посіла п'яте місце серед країн світу, а в 2013-2015 рр. піднялася на щабель вище, ставши четвертим за важливістю партнером нашої держави.

Таким чином, місце й роль українсько-польських відносин у забезпеченні стабільності у регіоні знаходить достатнє відображення у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Позитивним у розвитку історіографії є те, що на сьогоднішній день накопичено достатню кількість фактологічного і теоретичного матеріалу з проблеми, на основі чого можна встановити чинники, які сприяли формуванню нової моделі українсько-польських відносин сучасності, у т.ч. і у військово-політичній сфері, визначити основні етапи їх розвитку та тенденції й напрямки, осмислити значення співпраці між Україною і Польщею для збереження безпеки та стабільності.

Література:

1. Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / Є. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004. – Вип. 48, ч. 1. – С. 3–9.
2. Цит. за А. Дешиця. В інтерв'ю власному кореспондентові Укрінформу . [Електронний ресурс]. – <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2848860-andrij-desica-posol-ukraini-v-polsi.html>
3. Торговельно-економічна місія у складі Посольства України в Республіці Польща. Варшава, 30. 04. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrexport.gov.ua/ukr/info_exhibitions/ukr/1928.html
4. Українсько-польські відносини – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Українсько-польські_відносини

ГНАТЕНКО А. В.

УКРАЇНА–ПОЛЬЩА: ГЕНЕЗА СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОГО ЧИННИКА

Зі здобуттям політичної незалежності Польщею й проголошенням незалежності Україною у взаєминах між двома державами, позначених тривалою традицією спільного історичного минулого, не позбавленого конфліктів, гострих суперечностей та взаємного

неприйняття українцями й поляками один одного, розпочався якісно новий етап. Безперечно, визнання Польщею 2 грудня 1991 р. першою серед держав світового співтовариства державної незалежності України, започаткування 4 січня 1992 р. дипломатичних відносин і підписання 18 травня 1992 р. Договору про добросусідство, дружні відносини та співробітництво значною мірою зумовлювалося трансформацією системи міжнародних відносин, оформленої по завершенні Другої світової війни. Водночас, кроки офіційної Варшави на підтримку незалежності України, схвалені польським суспільством, відображали генезу концепції взаємин Польської держави з сусідами на Сході. Започаткована правлячою у середні віки династією Ягеллонів, розвинута в міжвоєнний період Ю. Пілсудським й обґрунтована з урахуванням реалій повоєнної Європи фундатором опозиційного до польського комуністичного режиму паризького часопису «Культура» Є. Гедройцем, у 1980-х рр. концепція східної політики була взята на озброєння очолюваною Л. Валенсою «Солідарністю». З падінням у державах «соціалістичного табору» комуністичних режимів, ліквідацією РЕВ та ОВД, розпадом СРСР і проголошенням колишніми його учасниками державної незалежності концепція отримала підстави бути реалізованою, ставши, таким чином, для Польщі дороговказом у розбудові зовнішньої політики щодо держав на східному кордоні. Принагідно відзначимо той факт, що політика України щодо РП досі позбавлена виразного концептуального підґрунтя, а бачення офіційним Києвом засад розбудови взаємин із Польською державою залишається нечітким.

Із кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст., коли під впливом низки взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх чинників розпочалося становлення якісно нової моделі українсько-польських взаємин, орієнтованої на поєднання зусиль задля взаємовигідного використання політичного, економічного, соціального потенціалу, посилення безпеки та стабільності, зміцнення позиції у регіоні Центрально-Східної Європи, на континенті й у світі загалом, відносини по лінії Київ – Варшава еволюціонували на рівень стратегічного партнерства й на сьогодні визначаються для України чи не найбільш значимими в мозаїці міждержавних відносин.

Відносини між Києвом та Варшавою формують одну з провідних тем української історіографії останнього двадцятип'ятиріччя, викликають підвищений інтерес у зарубіжних, насамперед польських учених. Спершу поодинокі, з виходом міждержавних взаємин на стратегічний рівень, дослідження з цієї проблеми набули масового характеру. Окрім масиву наукових статей, матеріалів конференцій і круглих столів, популярних і науково-популярних студій, упродовж майже двох десятиліть стратегічної співпраці вітчизняна й зарубіжна історіографія поповнилася ґрунтовними монографіями Л. Алексієвець, В. Борщевського, К. Єндрашик, Л. Стрільчук, К. Федоровича, М. Янкова та ін., було захищено ряд дисертаційних праць. Зосереджуючись на вивченні магістральних напрямів двосторонніх взаємин, дослідники дедалі частіше демонструють схильність розглядати їх у світлі глобальних геополітичних викликів. Наскрізною ідеєю багатьох розвідок є обґрунтування змісту й динаміки розвитку відносин двох держав перебігом процесів європейської та євроатлантичної інтеграції, успіхами співпраці з ЄС і НАТО. Все більше уваги науковці приділяють осмисленню місця України та Польщі в геополітичному просторі Європи, їхньої ролі у забезпеченні на континенті стабільності й безпеки.

Ідея українсько-польського стратегічного партнерства, яка має досить давню історію, остаточного оформлення почала набувати наприкінці ХХ ст. Водночас питання про те, яким конкретно часом варто датувати вихід взаємин між Україною та Польщею на рівень стратегічного партнерства, досі залишається дискусійним. Вперше офіційно про стратегічний вимір двосторонніх відносин було заявлено в Декларації Міністрів закордонних справ України і Республіки Польща про принципи формування українсько-польського партнерства, підписаній 21 березня 1994 р. Головним меседжем документа було декларування того факту, що існування самостійної України має стратегічне значення для Польщі, водночас існування самостійної Польщі є стратегічно важливим для України. Проте, з огляду на відсутність належного нормативно-правового та інституційного підґрунтя, твердження про відповідність тогочасних взаємин рівню стратегічного партнерства виглядає дещо передчасним. Теза про стратегічний характер відносин між двома державами зазнала розвитку в Спільній декларації

Президента України і Президента Республіки Польща та Спільній заяві Президентів України й Республіки Польща «До порозуміння і єднання», скріплених підписами Л. Кучми та А. Квасневського 25 червня 1996 р. та 25 травня 1997 р. відповідно. І хоча остання так і не набула юридичної сили, її моральне значення сумніву не викликає. На той час сторонам вдалося досягти серйозних зрушень у наповненні взаємин конкретним змістом, унаслідок чого формула «стратегічне партнерство» постала абсолютною в офіційному політичному дискурсі. Попри те, що окремого документа, в якому би чітко визначалися мета, сфери та засоби реалізації між Україною і Польщею відносин стратегічного партнерства, так і не було підписано, договірно-правова база та інституційна структура співпраці, механізми реалізації і координації стратегічних інтересів у різних сферах міждержавної взаємодії, сформовані зусиллями сторін упродовж кін. 1980-х – сер. 1990-х рр., заклали надійний фундамент для розбудови взаємин між ними, їхнього розвитку на перспективу.

Вихід відносин України та Польщі на рівень стратегічного партнерства був зумовлений кількома чинниками. Так, обидві держави володіли тотожним потенціалом в економічній, військовій та гуманітарній сферах, відігравали провідну роль у Центрально-Східній Європі та прагнули шляхом поєднання зусиль зміцнити геополітичний вплив у цій частині Європейського континенту, а також реалізувати зовнішньополітичні цілі, пов'язані з розвитком регіонального та транскордонного співробітництва, інтеграцією до європейсько-атлантичних структур. На користь розбудови зв'язків, окрім того, позначилися географічне сусідство, історична, культурна та етнічна спільність, а головне – налаштованість держав-партнерів на взаємовигідне співробітництво, усвідомлення наявності взаємозв'язку між розбудовою тісних міждержавних взаємин, з одного боку, та забезпеченням національних інтересів, з іншого. Не варто забувати також і про зовнішні по відношенню до України та Польщі чинники, зокрема політику «великих держав» (насамперед Російської Федерації та США), яка традиційно справляє потужний вплив на події у регіоні Центрально-Східної Європи.

Українсько-польським відносинам, подібно до будь-яких інших, притаманна етапність розвитку. Згідно зі сформованою в історичній науці традицією, виокремлення у взаєминах держав окремих етапів відбувається з огляду на якісні та кількісні зміни в них. Наразі у відносинах України та Польщі найбільш показовими видаються зрушення у політичній сфері, відтак з огляду на них у взаєминах сторін варто вирізнити окремі етапи. Залишаючись прихильними ідеї тривалої історичної зумовленості стратегічного характеру українсько-польських відносин, яка з переходом двох держав до незалежного державотворення отримала підстави бути реалізованою, період, що розпочався на межі 1980–1990-х рр. і тривав до середини 1990-х рр., вважаємо за доцільне означити як підготовчий. Як свідчить перебіг подій, ознакою міждержавної взаємодії був нелінійний її розвиток, і на зміну прогресуючим успіхам 1991 – сер. 1993 рр. прийшов період «стагнації», позначений сповільненням співпраці упродовж др. пол. 1993–1995 рр. Позитивна динаміка, започаткована наприкінці 1995 р. і характерна для багатьох наступних років, з-поміж іншого зумовлювалася унікальним рівнем довіри та співробітництва між Президентами обох держав – Л. Кучмою та А. Квасневським. У випадку України та Польщі обумовленість змісту й характеру міждержавної взаємодії президентським фактором є більше, ніж очевидною. У цьому зв'язку доцільно згадати періодизацію українсько-польських взаємин, обґрунтовану відомим львівським істориком Б. ГудемЗ . Так, в українсько-польських відносинах з урахуванням впливу на них президентського чинника ним було виокремлено три етапи: «романтичний» (за часів Л. Кравчука та Л. Валенси), «прагматичний» (за президентства Л. Кучми й А. Квасневського) та «історичний» (за каденції В. Ющенка та Л. Качинського). З приходом до влади В. Януковича та Б. Коморовського у відносинах держав дослідник розпочав відлік нового етапу, спрогнозувати зміст та характер якого (думка була оприлюднена під час виступу на конференції 2010 р.) він не наважився.

З приходом до влади в Республіці Польща Президента А. Квасневського офіційна Варшава остаточно утвердилася як представник/захисник/лобіст українських інтересів у колі європейського політикуму. Зокрема, зустрічі, які впродовж першого року перебування на посаді А. Квасневський мав з українським колегою, пройшли під знаком виняткової його

зацікавленості у наближенні України до Європи. На користь останнього свідчило також запрошення Президентом РП українського колеги Л. Кучми до участі в неофіційній зустрічі глав держав європейського регіону, що відбулася 7–8 червня 1996 р. у Ланьцуті. У жодному випадку не ставлячи під сумнів значимість для нашої держави практики адвокатування Польщею українських інтересів, принагідно відзначимо прагматичність її природи: посередництвом наближення України до Європи Польща прагнула посилити геополітичну вагу, утвердитися як лідер регіону Центрально-Східної Європи та остаточно дистанціюватися від Росії. У протегуванні Польщею євроінтеграційних успіхів України офіційна Варшава, таким чином, вбачає передумови зміцнення своєї позиції на Заході. Водночас для України вигода від співпраці з Польщею з-поміж іншого зумовлюється слугуванням останньої моделлю політкоекономічних посттоталітарних трансформацій та успішної інтеграції у європейсько-атлантичний простір. Зокрема, за сприяння А. Квасневського Україна набула членства у Центральноєвропейській ініціативі (1996 р.), підписала Хартію про особливе партнерство з НАТО (1997). Найбільші здобутки Польської держави періоду перебування при владі А. Квасневського – вступ до НАТО (1999) та ЄС (2004) – обернулися серйозним випробуванням для українсько-польських взаємин.

Черговим випробуванням для українсько-польського партнерства стали події Помаранчевої революції в Україні. На загальне переконання, завдяки участі діючого Президента А. Квасневського, а також інших польських високопосадовців, що представляли найрізноманітніші політичні сили (від правих до соціал-демократів), революційні події вдалося врегулювати мирним шляхом. Присутність глави Польської держави на Майдані, його конструктивна позиція та участь як міжнародного посередника в роботі круглого столу 26 листопада, 1 та 6 грудня 2004 р., завзята агітаційна робота на рівні євросоюзних інституцій своїми наслідками, окрім того, мали відновлення міжнародного авторитету України, перетворення її на важливого актора європейської політики, а водночас, активізацію міждержавної взаємодії. Дивідендами, що їх від підтримки демократичних сил в Україні отримала Польща, були зміцнення її позиції в ЄС та регіоні ЦСЄ, піднесення престижу на Заході. Як слушно зазначила з цього приводу К. Чорнік, заангажованість офіційної Варшави у подіях в Україні виявилася апогеем реалізації Польщею стратегії «романтичного прагматизму».

Випробуванням для українсько-польського партнерства стали позачергові парламентські вибори у Польщі в жовтні 2007 р. Як засвідчили перші кроки польського прем'єра Д. Туска, вибираючи між прихильністю до України та Росії, урядова Варшава все частіше почала звертати погляд на Москву. І хоча Президент Л. Качинський і надалі продовжував надавати Україні дієву підтримку, зацікавленість Польщі в Україні опинилася під питанням¹². Обґрунтовуючи політику сприяння, що її по відношенню до України незмінно демонстрував Л. Качинський, експерти вказують на переконаність Президента в тому, що співпраця Польщі та України є ключовою умовою зміцнення їхньої незалежності й посилення позиції на міжнародній арені, а водночас запорукою недопущення факту посилення регіональних позицій Росії. Успіхи, яких після 2005 р. у співробітництві з українським колегами вдалося досягти польським дипломатам, – йдеться у публікації А. Шептицького, – були нічим іншим, як особистим успіхом Президента Л. Качинського.

Трагічна загибель Л. Качинського і майже одночасний 2010 р. прихід до влади в Україні та Польщі прагматично орієнтованих Президентів В. Януковича і Б. Коморовського започаткували у міждержавних взаєминах «нову сторінку», позначену поступовою втратою ними своєї значущості для кожної з держав, поглибленням Україною співпраці з Кремлем. У політичному дискурсі РП того часу відчутно почастишали сумнівні заяви щодо відповідності взаємин з Україною формату стратегічного партнерства. З апеляцією до факту визнання нашої державою стратегічними відносин із низкою держав, багато з яких не відіграють істотної ролі ні для її безпеки, ні для зовнішньої політики, подібна тактика все частіше трактувалася у Польщі як пропагандистські гасла, а позиція стратегічності – як така, що перестала що-небудь означати¹⁷. Серед звинувачень, які найчастіше звучали на адресу України з боку так званих «прагматиків», були неспроможність української влади виправдати сподівання, покладені на

неї урядовою Варшавою, і віддячити за зусилля, вкладені в лобювання українських інтересів на рівні ЄС та НАТО. Щодо останньої, то з прийняттям 1 липня 2010 р. Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», що проголошував позаблоковий статус держави, перспективи взаємин по лінії Україна – НАТО виявилися, як ніколи, непевними.

Із приходом до влади у Польщі Президента А. Дуди й перемогою на виборах до парламенту консервативної партії «Право і справедливість» перспективи польської політики щодо України впродовж тривалого часу залишалися сумнівними. На відміну від попередників, ні Президент в інавгураційній промові, ні прем'єр Б. Шидло в програмі уряду не фокусувалися на Україні. Водночас експерти зі зростаючою впевненістю прогнозували зміни у взаєминах двох держав. Констатуючи сформованість у тепер уже колишніх Президентів України переконаності в тому, що у відносини з Польщею можна не вкладатися, оскільки Польща і так підтримуватиме Україну, фахівці констатували завершення у взаєминах сторін «геройчно-сентиментально-романтичного» періоду й пророкували їм прагматизацію. Обґрунтовуючи характер міждержавних відносин на майбутнє, професор Студій Східної Європи Варшавського університету Я. Маліцький, зокрема, зауважив: «Минув час, коли Україна могла абсолютно і автоматично розраховувати на позитивну реакцію Польщі у будьякій справі... Приходить час міцніших, твердіших взаємовідносин, які не виключають дружби і союзів, однак заснованих на принципі: ти щось даєш і чогось вимагаєш»²⁰. У цьому світлі цілком очевидним є інтерес, яким супроводжувався перший візит 14–15 грудня 2015 р. до України Президента РП А. Дуди, що відбувся через п'ять місяців після його обрання. Усупереч побоюванням, зустріч із П. Порошенком спростувала перестороги на рахунок того, що Польща та Україна віддаляться одна від одної. Водночас поведінка глави РП, який «вперше дав Києву конкретні обіцянки, а не просто вів порожні балачки про підтримку України»²¹, не лише отримала високі оцінки у фахівців, але й породила сподівання на продовження позитивних змін. Природно, аби теза «Польща ламає ліниву політику щодо України», яка вже встигла зайняти місце в дискурсі по обидві сторони кордону, отримала підстави бути реалізованою, Україна має виправдати сподівання адміністрації над Віслою. У Польщі наразі очікують від України глибоких реформ, які, за підтримки Заходу, забезпечать їй зміцнення як незалежної суверенної держави й наблизять перспективи інтеграції до європейсько-атлантичного простору.

Упродовж майже двадцятирічного періоду, а саме такою є тривалість досвіду стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща, відносини сторін розвивалися по висхідній. Попри те, що, згідно з Конституцією РП, зовнішньою політикою держави займається уряд, у Польщі сформувалася традиція – відносини з Україною є прерогативою Президента. Як наслідок, зі зміною глав держав у взаєминах сторін, обумовлених суб'єктивним впливом президентського чинника, з'являлися нові акценти, водночас генеральна лінія політики Польщі щодо України залишалася незмінною. Давалися ознаки наявності історично сформованої концепції відносин із сусідами на Сході та однозначності в оцінці місця Польської держави на геополітичній мапі Європи. Найбільшими успіхами взаємини сторін були позначені за часів президентства А. Кваснєвського та Л. Качинського, палких прихильників ідей Ю. Пілсудського. І хоча з приходом до влади в РП Б. Коморовського, а пізніше – А. Дуди, політика Польщі щодо України виявилася більш прагматичною, від «історичної місії», покликаної не допустити повторного перетворення нашої держави на сателіта Кремля й забезпечити їй повернення у сім'ю європейських народів, у Варшаві не відмовилися. Принципово по-іншому виглядають відносини сторін крізь призму політики українських керівників. Априорі зумовлена неоднозначністю зовнішньополітичних пріоритетів, часто балансуванням України між Європою та Росією, вона виявилася порівняно непослідовною, позначеною часто резонансними, насамперед з погляду польської сторони, кроками. А тому на сьогодні, коли взаємини з Польщею як стратегічним партнером і провайдером українських інтересів на Заході є особливо значимими для нашої держави, українським видається збереження на рівні президентської влади нормального робочого режиму співпраці як запоруки примноження успіхів у площині узгодження підходів до оцінки історичного минулого українського і польського народів і реалізації парадигми співпраці на перспективу.

Література:

1. Алексієвць Л., Ільницький І. Українсько-польські відносини на етапі стратегічного партнерства та європейської інтеграції // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М.М. Алексієвця. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – Вип. 2. – С. 319–325; Зеленько Г. Проблема українсько-польського партнерства в контексті членства Польщі в НАТО та ЄС // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М.М. Алексієвця. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2002. – Вип. 5. – С. 162–164; Жовква І.І. Виклики українсько-польському стратегічному партнерству // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2003. – Вип. 42.1. – С. 130–138.
2. Українсько-польські відносини: потреба перезавантаження чи продовження?
3. Чекаленко Л.Д. Без незалежної України не було б незалежної Польщі // Науковий вісник Дипломатичної академії України / За заг. ред. Б.І. Гуменюка, В.Г. Ціватого. – К., 2009. – Вип. 15. – С. 141.
4. Там само. – С. 143.
5. Знахоренко О. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах: державно-політичний та військовий аспекти // Людина і політика. – 2004. – № 3. – С. 39.
6. Коморовський і Янукович: дружба в минулому?

ГНАТЕНКО А. В.

ОСОБОВИЙ СКЛАД УКРАЇНСЬКОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО КОРПУСУ ДОБИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД

Незважаючи на несприятливі зовнішньополітичні умови, які супроводжували добу національно-визвольного змагань 1917–1921 рр., українським дипломатам вдалося розбудувати якнайширшу мережу своїх дипломатичних представництв у десятках країн світу та інтегрувати справу боротьби українського народу за свою державність у світовий зовнішньополітичний контекст. Дипломатична діяльність була спрямована на пошуки як окремих партнерів, так і груп країн, які могли б реально сприяти Україні у боротьбі за незалежність.

Безумовно, одним з головних факторів успіху українського дипломатичного корпусу, був особистий. Відомі діячі українського національно-визвольного руху, вчені, літератори та представники просвітньо-громадських установ створили його основу в цей період. Серед них: Д. Антонович, М. Василько, А. Жук, В. Липинський, О. Лотоцький, А. Марголін, К. Мацієвич, Є. Онацький, М.Порш, М. Славинський, Р. Смаль-Стоцький, М. Тишкевич, І. Токаржевський-Карашевич, Ф. Штейнгель, А. Яковлів та ін. Вони очолювали українські посольства та надзвичайні дипломатичні місії, делегації на світових форумах. Власне їх мемуари стали першоджерелами для висвітлення дипломатичної діяльності українських урядів. Слід наголосити, що поява споминів більшості з цих діячів почалося одразу після поразки національно-визвольних змагань. До певної міри це пояснюється спробами проаналізувати позитивний досвід та помилки у внутрішній та зовнішній політиці урядів в Україні. Цей аспект української мемуаристики проаналізовано у статті В. Соловйової «Дипломатична діяльність українських урядів у мемуарній літературі».

Одним з перших своїми споминами поділився О. Шульгин – генеральний секретар міжнародних справ УНР. В його мемуарних публікаціях «Політика: Державне будівництво України і міжнародні справи», «Про нашу закордонну політику», «Початки діяльності міністерства закордонних справ України» знаходимо чимало цінної інформації про перші кроки зовнішньополітичної діяльності молодого українського держави². Як історик за фахом О. Шульгин виражає підхід до аналізу історичних подій, що значною мірою підвищує цінність його мемуарів як допоміжного джерела для вивчення проблеми становлення дипломатичної служби УНР за кордоном. Особливе місце в мемуарній літературі, яка висвітлює становлення дипломатичної служби в добу національно-визвольних змагань, займають спогади Д. Дорошенка, відомого українського державного діяча й історика за фахом, міністра закордонних справ Української Держави у 1918 р., а у 1919–1920 рр. – голови ревізійної комісії у справах українських військовополонених. Слід сказати, що його спомини «Дещо про закордонну політику Української Держави», «Закордонна політика Української Держави 1918 року», «Замітки до історії 1918 року на Україні», «Мої спомини про недавнє минуле» виходять за межі жанру мемуарної літератури³. Як фаховий історик він аналізує зовнішню політику українських урядів, узагальнює здобутки та прорахунки у закордонній політиці Центральної Ради, Української Держави та Директорії УНР. Водночас, він розкриває процес створення,

діяльності та формування кадрового складу дипломатичного корпусу України за кордоном протягом 1917–1920 рр. У своїх «Споминах про недавнє минуле» він подає характеристики українських дипломатів, їх політичних уподобань, професійних здібностей тощо. Так, описуючи діяльність посла Української Держави у Берліні Ф. Штейнгеля, він зокрема наголошував, що той свої службові обов'язки «виконував з властивою йому сумлінністю й совісністю» і зрештою «підніс престиж українського посольства в Німеччині, поставив його на відповідну висоту», зробивши представництво одним з важливих осередків тогочасного дипломатичного світу у Берліні.

Протягом 1920–1930-х рр. була опублікована низка спогадів українських дипломатів доби національно-визвольних змагань. Це, зокрема, мемуари В. Кедровського про Ризьку конференцію, спомини Л. Кобилянського та О. Лотоцького про діяльність українського посольства в Туреччині, М. Лозинського – про діяльність галицьких дипломатів, українського посла у Великобританії – А. Марголіна, Ф. Матушевського про діяльність очолюваної ним місії УНР у Греції, уривки із спогадів графа М. Тишкевича – голови української делегації на Мирній конференції в Парижі і українських місій у Ватикані та Франції, радника Міністерства закордонних справ Української Держави – Л. Цегельського, Є. Лукасевича про діяльність українського посольства у Швейцарії та ін. 8 Є. Лукасевич також був автором першого нарису про життя і діяльність М. Тишкевича. Серед мемуарів українських дипломатів помітно виділяються спогади українського громадсько-політичного діяча і журналіста Є. Онацького, який протягом 1919–1922 рр. працював на різних посадах в Надзвичайній українській дипломатичній місії в Італії. У своїх споминах «Українська дипломатична місія в Італії за перших шість місяців своєї діяльності», «Українська дипломатична місія до Ватикану», а також – «По похилій площі: Записки журналіста і дипломата» Є. Онацький висвітлює основний перебіг процесу створення та функціонування дипломатичних місій УНР в Італії та Ватикані, характеризує головні напрямки їх діяльності¹⁰. Разом з тим, велику увагу приділяє особовому складу місій, часом подає надзвичайно цінні критичні оцінки тим чи іншим їх співробітникам. За його словами, інколи політичні амбіції членів місії завдавали шкоди країні, яку вони репрезентували. Зокрема, він наводить факти про те, що радник дипломатичної місії УНР в Італії В. Мазуренко одночасно репрезентував в Італії також й інтереси УСРР¹¹. У своїх мемуарах чимало уваги він приділяє характеристиці таких діяльних голів місії, як: Д. Антонович, М. Тишкевич, о. К. Бон, М. Василько та ін.

У 1939 р. видавництвом «Червона калина» у Львові був виданий альманах під назвою «Україна на дипломатичному фронті», до якого увійшли спогади відомих дипломатичних працівників представництв УНР і ЗУНР в Європі: Д. Антончука «Українсько-польські переговори про замирення в травні 1919 р.», І. Борщака «Як була зорганізована Мiroва конференція 1919 р.», М. Данька «Українська пресова служба у Відні», Д. Левицького «З дипломатичних споминів» та ін. 12 Спогади І. Борщака та М. Рудницького присвячені персональному складу делегацій УНР та ЗУНР на Паризькій конференції та їх професійному рівню. Ці ж питання порушив у своїй публікації «Україна на Паризькій мирній конференції 1919 р.» І. Кедрін.

У мемуарах відомого галицького громадсько-політичного і державного діяча Л. Цегельського «Від легенди до правди», українського посла у Празі М. Славинського та голови української торговельно-економічної місії у Польщі І. Фещенка-Чопівського проаналізовано ефективність участі українських дипломатів на різних міжнародних форумах, їх професіоналізм, позитивний та негативний вплив зовнішніх факторів. Оцінку діяльності дипломатичних діячів розпочали у своїх нарисах учасники національно-визвольного руху. Перші спеціальні статті належать А. Жуку та Є. Онацькому, які присвятили свої публікації М. Поршу – голові дипломатичної місії УНР у Берліні та М. Васильку – очільнику українських репрезентацій у Римі та Цюриху. Починаючи з кінця 1960-х рр. з'являється низка досліджень, присвячених діяльності українських посольств за кордоном та життю і діяльності українських дипломатів. Це насамперед монографія А. Господина «Три визначні дипломати: граф М. Тишкевич, князь І. Токаржевський, барон М. Василько», І. Хоми «Апостольський престіл і Україна, 1919–1922», З. Веснянського «Розгром українського посольства (за матеріалами з

«Сторінок минулого» проф. О. Лотоцького)», Л. Винара «Євген Онацький – чесність з нацією, 1894–1979», І. Світа «Федір Павлович Матушевський (1869–1919)», опубліковані в часописах «Сучасність» і «Український історик» та ін. У працях В. Трембіцького проаналізовано діяльність українських дипломатів, зокрема О. Лотоцького, спрямовану на визнання канонічності Української православної церкви. У своїх статтях «Відносини між Українською Державою і Царгородською Патріархією» та «Зносини Української Держави 1918–1922 років з Царгородською Патріархією» автор розкриває роль О. Лотоцького у проголошенні автокефалії Української православної церкви. З проголошенням незалежності України розпочався новий етап вивчення української дипломатії. Загальні аспекти становлення дипломатичної служби України у добу національно-визвольних змагань знайшли своє висвітлення у наукових розробках Д. Веденєєва «З досвіду побудови дипломатичної служби України», «Українська делегація на Мирній конференції в Парижі», «Становлення зовнішньополітичної служби України (1917–1920 рр.)», «Дипломатична служба Української Народної Республіки доби Директорії», Д. Будкова і Д. Веденєєва «Слово правди про Україну. Міжнародна інформаційна діяльність Української держави 1917–1923 рр.», С. Варгатюка «Варшавські переговори дипломатичної місії Директорії УНР 1920 р.» та М. Яцюка «Пошук Директорією зовнішніх союзників у боротьбі за незалежність УНР (кінець 1918–1920 рр.)», «Формування Директорією УНР основних засад зовнішньої політики (кінець 1918–1920 рр.)»¹⁹. Проте, ці автори здебільшого висвітлюють та аналізують діяльність центрального зовнішньополітичного відомства, відсуваючи на задній план його особовий апарат та апарат дипломатичних представництв. Інтерес до вивчення особового складу українських репрезентацій за кордоном у 1917–1921 рр. пов'язаний з поглибленням досліджень про дипломатичну діяльність українських національних урядів, персональний склад українських місій та окремих керівників українських посольств в Європі. Олександр Шулгину – очільнику зовнішньополітичного відомства УНР у червні 1917 – січні 1918 рр., голові українських дипломатичних місій у Болгарії та Франції присвячено низку досліджень. Зокрема, Б. Гончара «Олександр Шулгин – перший міністр закордонних справ незалежної України», О. Рошняковської «Піонер новітньої української дипломатії: До 110-річчя від дня народження О. Я. Шулгіна», Т. Стаднюк «Внесок Олександра Шулгіна у міжнародну політику уряду Української держави та Директорії» і «Діяльність Олександра Яковича Шулгіна на чолі української Надзвичайної дипломатичної місії в Парижі в 1921 р.», Г. Стрельського ««І прийде час...» Про першого міністра закордонних справ України О. Шулгіна».

Серед членів дипломатичного корпусу України в європейських державах чільне місце належить барону Федору фон Штейнгелю – відомому українському громадсько-політичному й культурному діячу, меценату. Протягом 1918 р. він очолював українське посольство у Німеччині і доклав значних зусиль для поглиблення двосторонніх відносин між Києвом та Берліном, а також послаблення політичної залежності України від держав Почв'рного союзу.

Дмитра Дорошенка, який у добу національно-визвольних змагань обіймав важливі посади у різних політичних структурах національних урядів, виявляв неабиякий природний хист дипломата та вміння налагоджувати стосунки з представниками різних політичних сил, був призначений міністром закордонних справ в уряді Ф. Лизогуба і доклав надзвичайних зусиль для формування зовнішньої політики, спрямованої на міжнародне визнання Української Держави і пом'якшення її воєннополітичної залежності від країн Почв'рного союзу. Розмаїта діяльність Д. Дорошенка як вченого і політика вже привертала увагу дослідників. Окремі питання його дипломатичної діяльності у своїх працях розглядали, зокрема, Д. Бурім та Д. Галиняк. Спеціальні дослідження, в яких висвітлюється зовнішньополітична діяльність цього видатного українського діяча, здійснили О. Лупандін та Т. Осташко.

Характеризуючи діяльність Д. Дорошенка на посаді очільника МЗС Української Держави, Т. Осташко зокрема зазначає, що його високий авторитет серед українських громадськополітичних діячів дозволяв йому залучати до діяльності у зовнішньополітичному відомстві і дипломатичному корпусі Української Держави представників різних політичних сил. Він також прагнув аби до складу українських представництв за кордоном були залучені патріотично налаштовані українські діячі, не зважаючи на їх політичну приналежність

Таким чином, в українській науковій літературі достатньою мірою проаналізовано дипломатичну діяльність ключових осіб національного представницького корпусу доби визвольного руху 1917–1921 рр. Разом з тим, його середня і нижча ланки досі залишаються поза увагою дослідників. Подекуди відомі прізвища та партійна приналежність аташе, радників та секретарів українських репрезентацій. Але досі відсутні дані про ротацію кадрів у моменти зміни урядів, точну кількість кадрів у представництвах різних розрядів, чисельність на момент скорочення тощо. Уточнень також потребують й факти призначення і звільнення з посад українських послів як у добу УНР, так і Української Держави.

Література:

1. Соловійова В. Дипломатична діяльність українських урядів у мемуарній літературі // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Вип. XVI – Запоріжжя, 2003. – С. 164–174.
2. Шульгин О. Політика: Державне будівництво України і міжнародні справи. – К., 1918; Його ж. Про нашу міжнародну політику // Український вісник. – Прага – Подєбради. – 1925. – С. 3–9; Його ж. Сторінка споминів // Тризуб. – Варшава, 1927. – Ч. 46. – С. 7–8; Його ж. Початки діяльності міністерства закордонних справ України // Український самостійник. – 1957. – Грудень. – Ч. 4. – С. 29–32.
3. Дорошенко Д. Дещо про закордонну політику Української Держави // Хліборобська Україна. – 1920. – Зб. II–IV. – С. 49–65; Його ж. Замітки до історії 1918 року на Україні // Хліборобська Україна. – 1921. – Зб. III. – С. 49–65; Його ж. Мої спомини про недавнє минуле, 1914–1918: В 4-х ч. – Львів, 1923–1924; Його ж. Закордонна політика Української Держави 1918 року // 60-річчя відновлення гетьманства. – Торонто, 1978. – С. 48–59.
4. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле. – Мюнхен, 1969. – С. 269.
5. Галаган М. З моїх споминів. – Т. I–IV. – Львів, 1930.
6. Берестейський мир: Спомини та матеріали. – Львів–Київ, 1928.
7. Там само. – С. 79–84.

ГРЕЧКО Анастасія Сергіївна

СПАДОК ВИШНЕВЕЦЬКИХ В УКРАЇНІ

У кінці XVI – перш. пол. XVII ст. на Україні тривав процес формування магнатських землеволодінь, що був зосереджений в руках відомих династій, однією з яких стали Вишневецькі. Склавши присягу на вірність Великому князю Литовському, а далі польському Королеві, вони дали обіцянку брати участь у військових походах, обороняти кордони держави. Князі володіли своїми отчинами на княжому праві. Це дозволило їм фактично формувати держави в державі з власною адміністрацією, податками та військовими повинностями. на території Лівобережної України.

Родина Вишневецьких займала дуже поважне і шановане місце серед аристократії. Вони славилися не лише за вйовничий характер і вправність у військовій справі, а й славилися як засновники міст, адміністратори, колонізатори нових територій, господарі.

Князі Вишневецькі розширювали свої володіння декількома способами: 1. За рахунок пожалувань від корони у позиттєву власність, яку могли передавати синам та родичам. Так, навіть, якщо господар помирав, земля залишалася у правовій власності родини Вишневецьких; 2. За рахунок сковування маєтків розорених шляхетських сімей; 3. За рахунок самовільних нападів.

Старший син Олександра Вишневецького – Михайло Олександрович Вишневецький був представником молодшої королівської гілки князів Корибутів-Вишневецьких. Михайло Вишневецький вів активний спосіб життя, займаючи посаду прикордонного старости, очолив козацьку армію, ніс вйськову службу із захисту та оборони прикордонних міст і замків. У Запорізькій Січі князь Михайло Вишневецький користувався авторитетом і тодішній король Сигізмунд Август звертався до нього з проханням бути посередником між козаками та Короною. Він здійснював походи на московські землі, обороняв прикордонні землі Речі Посполитої. Був гарним дипломатом, брав участь у Люблянському сеймі. Колонізуючи Задніпров'я, князь таким способом зробив неможливим набіги ворогів на ці землі.

Справу батька продовжив його син Олександр Вишневецький, який так само показував свій характер і господарський хист. Олександр Вишневецький отримує привілеї від короля Стефана Баторія, на володіння старостами черкаським і канівським, що належали і його батькові – Михайлу Вишневецькому. У 1584 році Олександр Вишневецький отримує староства корсунське, любецьке і лоевське. Через п'ять років будує фортецю на Замковій горі, де й

зкладає місто – Чигирин, що також швидко стає осередком нового староства. У 1591 році князь закладає в урочищі Лубни місто Олександрів і отримує на нього магдебурзьке право але назва не прижилася і з часом воно стало іменуватися Лубнами. Через декілька років Лубни стали осередком задніпровської Вишневецьчини. Князь збудував там замок великими на той час масштабами, з фортами. Ще одне місто закладено Олександром Вишневецьким в урочищі Пирятин, князь назвав місто – Михайлів, на честь батька але й ця назва не прижилася, місто іменували як Пирятин. Князь Вишневецький значно розширював кордони шляхом купівлі нових територій. І хоча нові землі приносили йому невеликий дохід, він не поспушився заплатити Михайлові Байбузі за землі на Посуллі над річками Удай, Сула, Солониця, досить пристойну суму.

Після смерті Олександра Вишневецького все майно перейшло у володіння його рідного брата Михайла Вишневецького. Згідно з документами за 1603 рік серед задніпровських володінь він отримує міста Олександрів, Буромль, Сенчу, Снятин, Прилуки. У 1613 році князь Михайло Вишневецький захоплює «пустині Горошина та Сліпорода» на Полтавщині у гетьмана Станіслава Жолкевського. Михайло Вишневецький також прославився як борець за охорону православ'я. Дружина князя Раїна Могилянка та її двоюрідний брат, відомий всім український церковний діяч, Київський митрополит Петро Могила мали значний вплив на князя. Князь належав до когорти захисників православної віри серед Речі Посполитої. Князь будував православні монастирі на Лівобережжі: Густинський Свято-Троїцький і Ладанський Свято-Покровський.

Після смерті князя Михайла Вишневецького все його майно перейшло до його дружини та двох малолітніх дітей – Яреми та Анни Вишневецьких. В часи малолітства єдиного сина Яреми, задніпрянські маєтки Вишневецьких стають об'єктами зазіхань польської шляхти. У 1630-1640 роках Ярема Вишневецький робить спробу повернути свої маєтки через суд, але це не вийшло, тому він застосовує силові методи. У 1641 році він робить напад на місто Ромни, яке незаконно привласнив Адам Казановський. Між ними велася судова справа, яка закінчилася перемогою Вишневецького. Князю повернули його землі. Ярема Вишневецький не відставав від своїх попередників з 1643 року по 1646 рік він захопив землі над річками Хоролом і Оржицею, забрав села Дорогинку і Володиславівку. І з величезним озброєним загіним захопив у Олександра Конєцпольського Гадяч, Кременчук, Полтаву, Глинськ, Краснопілля, Добрик, Олесне, та інші містечка. У 1639 році зі своєю дружиною Гризельдою, дочкою канцлера Замойського, Ярема Вишневецький поселяється на своїх лівобережних землях, а Лубни робить столицею. Будує палац на Замковій горі, костіол святого Михайла, на честь свого новонародженого сина, майбутнього короля Польщі.

Територія Вишневецьких займала колосально багато землі. Вони змогли створити державу в державі. Нараховувалося 53 міста і містечка, маєтки. На території Вишневецьких проживало близько 288 тисяч підданих. Яремі Вишневецькому вдалося створити на Задніпрів'ї близько 18 округів за населенням, яке підпорядковувалося слугам-васалам, зобов'язаними збройною чи іншою службою князю.

Так, завдяки талантам господарів і дипломатів князі Вишневецькі охопили своїм впливом більшу частину сучасної України, їх власна держава мала назву – Вишневецьчина.

ГРИГОРАШ Олександр Сергійович

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ Й УТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ

Постійно плачучи мрію про відродження власної державності, наш народ завжди хотів бачити її соборною, хоч Україна протягом багатьох століть залишалася розірваною між заздрісними сусідами. «Ми, українці, – писав ще 1910 року відомий географ Степан Рудницький, – земля, де живемо, зветься Україною, чи вона під Російською державою, чи під Австрійською, чи під Угорщиною. Бо хоч ділять її кордони, хоч розірвана вона на шматки, але ж один народ, що її заселяє, з одною мовою, вдачею та звичаями. Та не тільки народ лічить українську територію в одну цілісність. Україна також з нинішніх оглядів мусить бути вважала за виразно означену одноцільну територію серед інших територій Європи. Навіть серед незалежних держав мало таких, щоб могли зрівнятися з українською такою географічною особливістю.

І саме з огляду на це I Всеукраїнський національний конгрес, скликаний Центральною Радою в квітні 1917 року, коли наш народ прокинувся до державного життя, заявляє про своє право творити власну соборність. А Українська Національна Рада Петрограду, що представляла там інтереси Центральної Ради, тоді ж подає проект до Тимчасового Уряду про об'єднання всіх етнічних земель, де проживають українці, в автономію. Регіон, на який поширюється українська влада, передбачався в складі губерній: Київська, Подільська, Волинська, Полтавська, Чернігівська, Харківська, Херсонська, Катеринославська, прилеглі частини Таврійської, Воронежської, Курської і Бессарабської.

У цьому документі зазначається й таке: «Факультативно Київський з'їзд намітив і Кубанську область у зв'язку із заявленими в цьому сенсі на з'їзді побажаннями з боку місцевих представників. Точні кордони Української області, згідно переважанню українського населення, мають бути визначені обласним комісаром за згодою з Центр. Укр. Радою».

Після підписання Берестейського договору 9 лютого 1918 року, яким визнавалася незалежність УНР з боку Німеччини, Австро-Угорщини, Болгарії та Туреччини, українські дипломати в Бересті розпочали переговори про розмежування з делегацією Радянської Росії, яку до цього змусили центральні держави. На запит делегації УНР на засіданні Ради Міністрів УНР 14 лютого 1918 року було визнано за можливе погодитися на укладання миру з урядом Леніна за умови, що «Крим остається під впливом України» і «Весь флот (також і торговельний) на Чорному морі належить тільки Україні».

Готуючись до переговорів з сусідами в справі розмежування, спеціальна комісія під головуванням сенатора Сергія Шелухина, призначеного старшим делегації Української Держави, визначила державні кордони Української Народної Республіки, зазначаючи таке: «На підставі етнографічного принципу, з потрібними до його корективами, і основ народнього самовизначення, проголошених в декларації Президента Вільсона, Уряд Української Народної Республіки, залишаючи остаточне вирішення питання про межі Міжнародному Конгресові Миру, державними межами України вважає: НА ПІВНІЧ: починаючи з заходу по лінії: Сарнаки, Мельник, ВисокоЛитовськ, Каменець-Литовськ, Пружани, Вигоновське озеро, далі (в межах Минської губ.) по р.Шарі, на Любашево, М.Круговичі, Локтиші, Чепелі, Погост, далі на У річна, Пасеки, Глузск, Борову, Нові Степи, далі (в межах Могильовської губ.) на річку Дніпро (4 версти вище Жлобина) на Рагіни, Шепетовичі, по річці Сож до річки Бесіди, далі на Святецьке, звідти по адміністративній границі Черниговської губ. до Красного Рогу, потім на Семиць, Трубчевськ, по р.Нерусі, по р.Сіву до р.Тари на Алешковичі, Орлію, далі (в межах Курської губ.) на схід на Амонь, Ст.Софроніву, р.Свапу й по р.Свапі та Сеймові до Глушкова, звідти на південь на Касторну та Медвінку і на схід до р.Сейма, на Гушино, Лук'янівку, Ст.Оскол та Петропавлівське (Обухівку), потім (в межах Вороніжчини) на Шаталівку, 59 Ріп'євку, Колбину до р.Дону (вище Коротояка), потім по р.Дону на Ліски, Маслівку, Шостаково, Нижній Кислий, Козлівку, Бутурлінівку, Васильєво (Водяне), Банну і до східньої межі Вороніжчини. НА СХІД: Східна межа залежить од того, що уявлятиме з себе Донщина: 7 авіуста 1918 року Україна і Донщина утворили між собою договір, як 2 суверенні Держави. По сьому договору межа між Українською Народньою Республікою Всевеликого Війська Донського показана, починаючи од вищевказаного кінцевого пункту за Банною (у східній межі Вороніжської губ.) по останній адміністративній межі, що відділяє Україну од колишньої області Війська Донського, а саме між останньою і Катеринославською, Харківською та Вороніжською губ., з тим, що Маріуполь належить Україні і що на схід од нього буде прирізане до його площу землі на кілька верст, потрібну для міста, таможні, складів, порту і прикордонних умов життя міста. Але коли Донщина, в якій при вищезгаданій межі українського населення майже стільки ж, скільки донського козацького, не матиме свого самостійного державного існування, при якому права Українців були забезпеченими, а ввійде в Російську Державу, як адміністративна частина її і вибуде з союзу з Україною як Держава, то в таким разі через перемену матеріальних умов на підставі яких складався договір 7-го авіуста 1918 р., і східня межа Української Народної Республіки вже не від Республіки Всевеликого Війська Донського, а від Донської Обласі, повинна йти по етнографічній лінії більшість Українського осілого населення, з деякими поправками. В таким разі східною границею

України буде лінія: починаючи від вищевказаного пункт на півночі (за Банною на межі Вороніжчини) на південь, а саме на Гарячий, Краснопілля, Круглий Абазів, Березнячі, Казанську, Мигулинську, Красноярський, Провальєвський, Ніжинський, Макієвку, Степанівку, Большинську, Калигвенську, Дубовий, Погорілів, Уст-Білокалигвинську, далі, опустившись трохи на південь, повертає на захід на Богданів, Каменську, Гундоровську, звідти спускається на південь на Дар'євський, Кутейники, Грушевську, Ростов, а звідти спускається трохи на схід од Новобарайського та Ільїнки до р.Кугай, звідси повертає на захід на Кашавську Катериновку і Ельськ. Ся межа реставрує стару площу України, од якої годів за 30 до сього одрізано було запоріжські землі з Таганрогською Округою й прилучено до Донської Областе, щоб там не жили євреї, яким пробувати на Донщині заборонено. НА ПІВДЕНЬ: лінія од Новоселиці, по старій межі з Румунією, включаючи до України весь Хотинський повіт, по лінії Атаки на Дністрі, далі по р.Дністру (Сороки, Вад-Рашков, Дубосари, Грігоріанів) до г.Бецдери, звідти до меж Акерманського повіту, який із Ізмаїльським повітом належать Україні, нарешті йдуть Чорне і Азовське моря, що омивають Україну з Півдня, включаючи до неї Крим. НА ЗАХІД: починаючи з Сарнак межа йде по лінії: Межиріччя, Радин, Пугачів, Красностав, Щебрешин, Білгорай, Тарноград, од якого йде на 60 південний захід і переходить на лівий бік Сану до Лежайська, далі йде по Перевороськ, Каннугу, Монастир, Явірник, Динів, Домараф, Коросна, Жмигород по при Горлиці і Грибів на Корову Руську, Навойову, попід Старий Санч до Шляхтової на Білу і Чорну Воду та Яворки через Пініни аж до Угорської границі; від Шляхтової межа йде в південнім напрямі на захід від с.Великого, Липника, а звідці звертається на південний схід в напрямі до Любляв (Любовні); на північній схід від Старої Любовні йде в південнім напрямі до Якубян, далі до Ходермарк (Гедерморка): а звідці на південний схід до Торисок і Подпрога, потім на північ до Ольшавиці, Штельобаха, опісля вигнутим на північ півкругом до Сабилева і Жайківців: звідці півкругом на північ від Бартерельда (Бардієва) до Зборова, потім східним берегом р.Луга й Топли до Петков (Петківців), через Волову (Валків), Брештов (Берестів), Дедатон (Дедачовці), Машкоч (Машковці), Сина (Снини) до Валашковець, Поруби, Хлівище, Хуньківці (Гоньківці), Котош, через Гути та Онаковці до Ужгороду (Унгвар), Котерчени (Коріткани), Пркуша, Батан, Зашн, Батич, Затон, Барьбово, Ремезу, Класово, Кумнату, Егреш, Карачфальву, Сирму, Гимлівці, Вилатин, Вишково, Буштино, Урмезово, Ремезу, Тересву, Довгополе, В.Апшу, Михову, В.Гуну, Красне, Руською (Грельшо-Висшо) до Вишова, далі до Кирлібаби, звідки межа переходить на Буковину і йде на Руську Молдавицю, Виків, Сторожинець, Чернівців, загинається півкругом до Радівців, йде на М.Серет, Глибоке, Боян і Новоселицю.

Література:

1. Українська дипломатія й утвердження державних кордонів 1917-1920 рр. / В. І. Сергійчук // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 1998. – Вип. 1. – С. 58-62.

ГРИГОРАШ Олександр Сергійович РОЗВИТОК ДВОСТОРОННІХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН: ЕТАПИ, СУТЬ

Зі зміною суспільно-політичної ситуації в сучасних Україні та Польщі, постала необхідність осмислення стратегії подальшої співпраці, визначення орієнтирів та пошуку нових підходів до польсько-українського співробітництва. Цей етап розвитку відносин отримав означення як «нова ера співпраці».

Розвиток двосторонніх українсько-польських відносин (які після підписання Президентами обох держав – Л. Кучмою і О. Квасневським – Спільної заяви «До порозуміння і єднання» у травні 1997 р. вийшли на рівень стратегічного партнерства) умовно можна поділити на кілька періодів. Зупинимося на їх сутнісній характеристиці з виокремленням основної проблематики у стосунках між державами-сусідами.

І період – 1990–1992 рр. – підготовчий, коли були зроблені перші кроки на зближення: від «Декларації про засади основних напрямів розвитку українсько-польських відносин» (13 жовтня 1990 р.) до встановлення дипломатичних відносин 4 січня 1992 р. Саме в цей час Польща 2 грудня 1991 р. першою визнала державну незалежність України.

II період – 1992–1995 рр. – встановлення контактів, «відкриття» України для широкого загалу польської політичної еліти, підписання перших двосторонніх документів, обопільне вивчення можливостей партнерів.

Важливим етапом у формуванні нової системи двостороннього співробітництва став перший офіційний візит Президента України Л. Кравчука до Республіки Польща у травні 1992 р. Він започаткував традицію українсько-польських зустрічей на найвищому рівні. Під час візиту – 18 травня 1992 р. – був укладений базовий договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між двома державами.

Наступним кроком у поглибленні двосторонніх зв'язків став офіційний візит в Україну Президента Польщі Л. Валенси 24–25 травня 1993 р. Одним із головних результатів його було створення Консультаційного комітету Президента України і Президента Республіки Польща, мета якого полягала у поліпшенні координації спільних дій у галузі транскордонного співробітництва. Перші засідання Консультаційного комітету відбулися наприкінці травня (Київ) та в листопаді (Варшава) 1993 р. Як своєрідний механізм «гарячих ліній» між президентами, він почав діяти за обопільною згодою ще з квітня 1993 р.

Позицію Польщі щодо України чітко сформулював під час візиту до Києва 9–11 лютого 1994 р. міністр закордонних справ Республіки Польща Б. Геремек. В ході зустрічі було навіть висунуто ініціативу щодо включення України до франко-німецько-польської парламентської співпраці у межах «Веймарської групи». Натомість, під час візиту-відповіді міністра закордонних справ України А. Зленка до Варшави (березень 1994 р.) було прийнято Декларацію міністрів закордонних справ України та Республіки Польща про засади формування українсько-польського партнерства.

III період – 1995–1999 рр. – розвиток договірно-правової бази; виведення двосторонніх відносин на рівень стратегічного партнерства.

Українсько-польські відносини вийшли на рівень стратегічного партнерства після підписання Президентом – Л. Кучмою і О. Квасневським – Спільної заяви «До порозуміння і єднання» (травень 1997 р.). Стратегічне партнерство означає, насамперед, збіг позицій з основних питань міжнародної безпеки та інтеграції з європейськими і євроатлантичними структурами. Як результат, активізувалися контакти на всіх рівнях – загальнодержавному, міжгалузевому, підприємницькому, науковому, культурному. Пожвавив свою роботу і Консультативний комітет. На нього було покладено функції координатора всього обсягу українсько-польського співробітництва.

IV період – 1999–2004 рр. – зі вступом Польщі до НАТО та набуттям членства в ЄС остаточно формується роль Варшави як одного з найважливіших партнерів України на міжнародній арені, «провідника» євроатлантичних і європейських інтеграційних прагнень нашої держави. На найвищому політичному рівні Польща діяла не тільки у власних інтересах, а й у інтересах польсько-українських.

V період – початок 2004 – початок 2010 рр. 3 травня 2004 р. – узалежнення українсько-польських відносин від реалій вступу нашого західного сусіда до ЄС (1 травня 2004 р.) і входження до Шенгенської зони (21 грудня 2007 р.). Вступ Польщі до Європейського Союзу створив для України нову реальність: серед його членів уперше з'явилася країна, яка лобіювала український курс на членство в ЄС, а також і НАТО. Водночас, в умовах післяпомаранчевого розвитку постала необхідність істотної модернізації структури та наповнення політичного діалогу між Україною та Польщею. Наприклад, принципової ваги набула співпраця, спрямована на досягнення відповідності України першому з Копенгагенських критеріїв членства в ЄС («політичному» критерію): забезпечення стабільності демократичних інститутів, захист прав людини та верховенство права. 2005 рік був проголошений Роком України в Республіці Польща і урочисто відкритий у Варшаві в квітні 2005 р. за участі президента України В. Ющенка. Україна і Польща підписали угоди про академічне визнання документів про освіту і наукові ступені та про співробітництво у сфері інформатизації.

Розширилися торговельно-економічні та науково-технічні зв'язки між Україною та Польщею. Республіка Польща стала найважливішим економічним партнером України у Центральній Європі. Україна – друга за величиною країна, куди спрямовувався польський

експорт. Спільна українсько-польська програма співробітництва у галузі науки і технологій станом на 2008 рік налічувала понад 150 спільних науково-дослідних проектів. Розвивалося транскордонне співробітництво у рамках створених у середині 1990-х років єврорегіонів «Карпати» і «Буг».

ГУСЕВА Анастасія Сергіївна

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: ДО ІСТОРІОГРАФІЇ ПИТАННЯ

Економічні відносини саме з Польщею є основним пріоритетним напрямом суто зовнішньої політики України. Такий напрямок обумовлено різноманітними факторами, серед яких треба виділити насамперед геополітичне становище, наявність глибоких історичних, культурних та економічних зв'язків. Якщо говорити про особливості економічних відносин України та Польщі, то на сучасному етапі її розвиток відбувається на фоні розширення Європи.

Говорячи про економічні відносини України і Польщі, то можна стверджувати, що наразі вони перебувають у фазі, коли не можуть успішно розвиватися без добре обґрунтованих наукових основ. Суто для України неабияке значення має й досвід, який Польща має в розв'язанні багатьох проблем інтеграції в Європейському Союзі, зокрема: приведення українського права у відповідність з європейським, реорганізація системи державного управління, проведення адміністративної реформи. Якщо не зважати на поліпшення відносин між Україною та Польщею, проте нині є проблема щодо вивчення саме економічних відносин між обома державами в Україні залишається відкритою. Вагомий внесок у дослідження відносин України та Польщі є монографія науковців Савельєва Є.В., Мельника В.В., Чеботаря С.І. «Українсько-польські економічні відносини у контексті стратегічного партнерства». Ці автори намагалися зробити певний внесок у становлення наукових підвалин розвитку двосторонніх економічних відносин Польщі та України. Метою монографічного дослідження була розробка саме концепції формування економічних відносин між двома державами як стратегічних партнерів, особливістю сусідства яких є геополітичне становище країн, що формують значну частину східного кордону Європейського Союзу. Саме монографія Конечної Йоанни «Польща-Україна: взаємний образ» є поєднанням не лише думки автора, але й громадського суспільства двох країн. Автор розділила свою роботу на два розділи, де висловлюється думка польського населення, щодо економічних, культурних і політичних взаємовідносин з Україною, а також таке ставлення з боку громадян України.

Гевко В.Р. в своїй праці «Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин» (1991–2004 рр.) намагався показати розвиток економічних відносин через призму підписаних, між двома державами цілої низки угод та декларацій, упродовж 1992 р. Було підписано низку угод і домовленостей, які створювали повноцінну договірно-правову базу українсько-польських торгово-економічних відносин, зокрема «Угоду про господарське і науково-технічне співробітництво», «Угоду про міжнародні автомобільні перевезення». Вагомим внеском у вивчення всебічного розвитку торгово-економічних відносин з Польщею є стаття експерта з питань економіки АМУПП Наталії Доценко – Білоус «Торгово – економічні відносини Польщі та України на початку XXI століття». Автор показала договірно-правову базу двостороннього співробітництва, зокрема, підписання 16 травня 2001 року між ДПА України та Міністерством фінансів Республіки Польщі два робочих порозуміння про співпрацю у сфері оподаткування, а також міжурядова Угода про спільний митний контроль, яка того часу була підготовлена для підписання. Повноцінну договірно-правову базу польсько-українських торгово-економічних відносин на початку 90-х років надає Петро Чернега у своїй статті «Українсько-польський діалог в контексті стратегічного партнерства». Так, під час візиту Л. Кравчука в травні 1992 р. до Варшави було підписано низку угод і домовленостей: Угоду про господарське і науково-технічне співробітництво; Угоду про економічне, науково-технічне та виробниче співробітництво між Міністерствами сільського господарства України і Польщі, а також Угоду про міжнародні автомобільні перевезення.

Співпраця між Україною та Польщею сприяє і розвитку інвестиційного співробітництва. Особливу увагу вивченню цієї проблеми приділили в статті «Україна і Польща – економічні

аспекти співпраці» Андрушків В. та Бакушевич Я.. Вони подають багато фактичного матеріалу та проводять аналіз щодо збільшення інвестиційних потоків між двома країнами. Отже, важливим фактором польсько-українського співробітництва є взаємини цих держав з Росією, а також позиції США та країн Західної Європи, зокрема, безпосереднього сусіда Польщі – Німеччини. Також можна зробити висновок, що Польща поки що не має змоги перевести зовнішньоторговельні відносини з Україною на нову, характерну для якісніше зрілих ринків, інституційну основу, тоді як в Україні мікроструктури ще не здатні генерувати потенціал для цього переходу.

Література:

1. Афанасьєв І.Ю. Польсько-українські відносини 1991–2000 рр.: політична та економічна взаємодія: Дис. канд. іст. наук / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К., 2004. – 202 с.
2. Горун Д.О. Українсько-польські відносини (1991–1997 рр.): Дис. . канд. іст. наук / Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 1999. – 182 с.
3. Доценко-Білоус Н. Торгово-економічні відносини Польщі та України на початку ХХІ століття // Україна і Польща – стратегічне партнерство: Історія. Сьогодення. Майбутнє: Збірник наукових праць. Ч.2. – К., 2002. – С. 93–96.
4. Знахаренко О. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах: державно-політичний та військовий аспекти // Людина і політика. – 2004. – №3. – С. 29–39.
5. Чернега П. Українсько-польський діалог в контексті стратегічного партнерства // Історія в школі. – 2002. – № 5–6. – С. 1–5.

ГУСЕВА Анастасія Сергіївна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Двосторонні відносини Польщі й України розвиваються під впливом міркувань безпеки та обопільного прагнення до більш тісної співпраці – або навіть альянсу. Саме Польща першою визнала незалежність України в 1991 році. Обидві держави сприймають одна одну як стратегічні партнери.

Неоднозначне історичне минуле продовжує впливати на те, як поляки й українці сприймають один одного. Новітня історія надала нових шансів на побудову двосторонніх відносин, які були б побудовані на довірі й приносили спільну користь.

У 1992 році Польща й Україна підписали Угода про добросусідство, дружбу та співробітництво. За два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років головним чином зосереджувалася на проблемах економіки, торгівлі та історичних питаннях. Сторонам вдалося значною мірою досягти примирення, що базувалося на формулі «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє».

Польща відігравала важливу роль в подіях «Помаранчевої революції» в Україні в 2004 році. Президенти Польщі та України зазвичай мали хороші відносини й налагоджені канали комунікації. Образ Польщі, які виступає адвокатом українських інтересів в ЄС, був в ті часи особливо популярним серед українців.

Міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що Польща та Україна знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу.

У 2014 році обидві держави розуміли важливість надійної, стабільної та передбачуваної співпраці. Саме Варшава приймала саміт НАТО у 2016 році, де було погоджено надання Україні комплексного пакету допомоги. На цьому ж саміті країни Альянсу вирішили розмістити багатонаціональні батальйони НАТО у Польщі, Естонії, Латвії та Литві.

Польща послідовно стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України. Разом з цим Польща залишається одним із ключових постачальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях. Литовсько-польсько-українська бригада була утворена у 2016 році.

Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення

взаємозалежності.

У 2017 році українці отримали близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає, за деякими оцінками, двох мільйонів. Зростання міграційних потоків між Україною та Польщею, частково завдяки лібералізації візового режиму з ЄС, також актуалізує питання контролю над кордоном та транскордонного співробітництва.

Розбудова чи перегляд засад національної ідентичності, до яких Україну значною мірою підштовхнула російська агресія, концентрується сьогодні на етносимволічних елементах, що включають мову, релігію, символи та історичні наративи. Більша увага до історії та залучення історії до національної розбудови запускають сході процеси у сусідніх країнах, включно із Польщею. Крім того, є інші фактори, що сприяють піднесенню чергової хвилі націоналізму у Східній Європі: зростання ксенофобії, сек'юритизація проблеми біженців і т.п.

У квітні 2015 року Верховна Рада України затвердила т.зв. «закони про декомунізацію», які передбачають відповідальність для тих, хто заперечуватиме героїзм захисників України. Цей крок був негативно сприйнятий Варшавою, особливо зважаючи на те, що закони були прийняті того самого дня, коли президент Польщі виступив у Раді із промовою, де наголосив на бажанні Польщі мати добрі стосунки із Україною. У 2016 році Сейм Польщі одноголосно прийняв резолюцію, що проголошує Волинську трагедію геноцидом поляків. У 2017 році Україна заборонила польські роботи з ексгумації на своїй території у відповідь на демонтаж пам'ятника УПА в польському селищі Грушовіці.

Отже, у Польщі й України достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи, потужніші інфраструктурні можливості й менше недовіри або історичних спекуляцій – це разом може зробити регіон більш безпечним.

Література:

- Ю. Гайдук, Н. Дорошко, В. Балюк Українсько-польські відносини в умовах гібридних загроз безпеці. – К.: Ніка-Центр – 2019.- 280с.
- Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика. – К.: Либідь, 2003. –126с.
- Павленко С.М. Сучасний стан українсько-польських взаємин та перспектива співпраці Республіки Польща та України в контексті майбутнього членства Польщі в ЄС // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. Частина друга. Збірник наукових праць. К.: Український фітосоціологічний центр. – 2002.- 101с.
- Сівець М. Україна і Польща: Підсумовуючи досягнуте // Дзеркало тижня, 23 – 31 серпня 2001.

ДЕМЧЕНКО Олександр Іванович СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Як свідчить світовий досвід, більшість країн світу визначають зовнішньополітичну діяльність як одну із стратегічних підвалин політики національної безпеки. Зовнішньополітична діяльність світових країн спрямована на забезпечення ефективної реалізації національних інтересів на міжнародній арені (політичних, економічних, військових, соціально-культурних тощо), упровадження ефективних політико-дипломатичних механізмів з метою створення умов сталого економічного розвитку держави, захисту її суверенітету та державної незалежності.

Візьмемо приклад таку близьку за багатьма параметрами Україні державу, як Польща, і розглянути весь спектр наукових досліджень і розробок (вітчизняних і зарубіжних), присвячених досвіду цієї країни на шляху інтеграції її в ЄС та НАТО. Польща хотіла б ділитися своїм досвідом держави, яка пройшла період трансформації та підготовки до членства в ЄС і НАТО. Ознайомившись із політичною системою і системою державної служби Польщі, українці могли б на кращому рівні представляти свою країну. Свого часу, перед вступом

Польщі до ЄС та НАТО, польські чиновники також навчалися за кордоном.

Польща і Україна – дві постсоціалістичні держави, що мали приблизно однакові стартові позиції на початку трансформаційних перетворень, досить схожу структуру економіки, подібне складне геополітичне положення та поляризовану політичну систему. Тривалий час вони йшли різними шляхами, тому досить цікавим є порівняння нинішніх результатів двох держав, зокрема, показників соціально-економічного розвитку, що дає можливість оцінити ефективність кожної з двох зовнішньополітичних стратегій: чіткої й активної політики проєвропейської інтеграції та політики балансування між Сходом і Заходом.

Література:

1. Киридон А. Українсько-польські відносини: «нова ера» співпраці / А. Киридон // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / гол. ред. Л. М. Алексієвцев. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011, вип. 5: у 2 ч.: Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М. М. Алексієвця. – Ч. 2. – 336 с.
2. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=761>
3. https://dt.ua/macrolevel/integraciya-do-yes-dosvid-polschi-ta-vikliki-dlya-ukrayini-_html

ДЕМЧУК Данило Володимирович

РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В ПОЛЬЩІ У ДР. ПОЛ. XX СТ.

У січні 1947 р. в Польщі пройшли вибори до сейму. Сильні позиції в політикумі займала Польська селянська партія, очолювана С. Миколайчиком, яка боролася за ефективний суверенітет Польщі, протестувала проти наявності радянських військ та підрозділів НКВС, відстоювала справді демократичний розвиток країни. Точка зору ПСЛ отримала значну громадську підтримку але важелі та бюрократичний апарат залишалися під контролем комуністів, в результаті чого вибори були підроблені. Офіційно урядовий блок отримав 80,1% голосів, ПСЛ в свою чергу лише 10,3%. Фальсифікація результатів була очевидною.

Через жорстокий тиск на Польську селянську партію та його лідера, в жовтні 1947 р. С. Миколайчик повинен був емігрувати на Захід, і партія фактично була ліквідована. Продовжувалася боротьба за владу між лідерами комуністичних партій В. Гомулкою та Б. Берутом. Перемогу отримав Болеслав Берут, один із найбільш послідовних лідерів сталінізму в Польщі, який обраний Президентом Польської Республіки та головою Державної Ради у 1947 році. У грудні 1948 року була заснована нова Комуністична партія – Польська об'єднана робітничка партія (ПОРП), яку очолило просталінське керівництво.

Диктаторський режим Б. Берута призвів до посилення беззаконня, корупції та зловживання владою. Умови праці для працівників погіршилися, заробітна плата та ціни на споживчі ціни різко зросли. Це призвело до невдоволення влади, а вимоги до демократизації польського суспільства ставали все більш гострими у різних верств населення.

Драматичні події відбулися у Познані 28 червня 1956 року – на заводі «Цигельський» почався страйк. Робітники висували економічні вимоги, які підтримували інші кампанії в Познані. Зрештою, все вийшло за рамки економічних інтересів. Охорона в'язниці була роззброєна, робітники конфіскували зброю, напали на приміщення суду, прокуратуру та управління державної безпеки воєводства. Політбюро ЦК ПОРП прийняло рішення про введення військ. Влада придушила повстання: 55 людей загинули, 19 осіб отримали травми, 575 отримали поранення.

На тлі розправи в Познані загальна політична ситуація в країні погіршилася. Першим секретарем ЦК ПОРП 21 жовтня 1956 р. був обраний В. Гомулк, давній опонент Б. Берута. Цей вибір схвалили сотні тисяч поляків. Москва у певній мірі втратила опіку над Польщею. Репресії в країні були припинені новою владою; легка та харчова промисловість, торгівля та послуги почали стрімко розвиватися. Також було припинено й бурхливу колективізацію і до 85% земель країни залишалися приватною власністю. Відбулася лібералізація культури та духовного життя. Нормалізувалися відносини з церквою.

У 60-х роках стан економіки знов погіршився, а прогресивні реформи сповільнилися. Соціалізм не виправдав сподівання, почали виникати перші ознаки кризи.

Після рішення від 12 грудня 1970 р. про підвищення цін на основні продукти

харчування відбувся сильний спалах суспільного невдоволення. У Гданську, Гдині, Щецині на суднобудівельних компаніях робітники відмовлялися працювати, була організована демонстрація перед місцевим комітетом ПОРП з вимогою скасувати підвищення цін. Студенти підтримували робітників але влада за допомогою регулярних військ та поліції придушила виступи. Трагічний результат подій на узбережжі Балтії – 44 загиблі та понад 1000 поранених.

Ці події дістали резонанс у всій країні. В. Гомулка та Ю.Циранкевич подали у відставку. Е. Герек став першим секретарем ЦК ПОРП і йому вдалося стабілізувати ситуацію в країні. Економічна ситуація покращилася, заробітна плата та пільги зросли. Але цей підйом тривав недовго.

У другій половині 70-х р. соціально-економічна ситуація в Польщі різко погіршилася через вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, зокрема через глобальну економічну кризу в середині 1970-х р.

В умовах зростання соціальної напруги оформилися опозиційні сили. З обранням Папи Римського католицького архієпископа Кароля Войтили (Івана Павла II) у 1978 р. значно посилювався вплив католицької церкви, що послаблювало позиції ПОРП.

Через постійне зниження життєвого рівня населення, розпочалася нова хвиля страйків (липень-серпень 1980 р.) у прибалтійських прибережних містах Гданську, Гдині та Щецині. Уряд змушений був вести переговори та підписувати угоди з страйковими комітетами. Влада погодилася створити незалежні спілки. Вони повинні стати альтернативою формальній професійній асоціації, яка підтримувала ПОРП.

На хвилі страйкового руху в Гданську було створено незалежний союз «Солідарність», який очолив один з керівників страйкового комітету електриків суднобудівної компанії Лех Валенса. Мільйони людей та члени ПОРП брали участь в «Солідарності». Цей рух обрав за мету протистояти політичній системі. Солідарність стала центром, навколо якої групуються всі польські демократичні сили. Боротьба між ПОРП та солідарністю досягла свого піку у вересні 1981 року, коли Л. Валенс був обраний лідером незалежного союзу.

Войцех Ярузельський став останнім захисником основ соціалізму. У жовтні 1981 р. він зайняв посаду лідера ПОРП С. Каню, котрий не втримав контроль над ситуацією. Також він обіймав кілька посад: прем'єр-міністр та міністр оборони. Ярузельський отримав всю повноту влади країни. У ніч на 13 грудня 1981 р. Ярузельський заснував «Раду національного порятунку», а Державна рада оголосила воєнний стан. Зустрічі, мітинги, страйки заборонялися, кордони країни були закриті, заарештовані лідери Солідарності на чолі з Л. Валенсою та Комітету оборони робітників.

Воєнний стан було скасовано у 1983 році. Після приїзду до Польща Івана Павла II Леху Валенсі дозволили зустрітися з ним. Прихід Папи Римського стимулював національно-демократичні рухи. Однак влада не хотіла йти на компроміси. Проведенню реформ не сприяло навіть скасування карткової системи і пожвавлення економіки. Політична нестабільність продовжувалася і надалі.

Переломним періодом для Польщі став лютий-квітень 1989 р. Тоді відбулася зустріч круглого столу з ПОРП та його послідовниками, з одного боку, та опозиційними та католицькими колами, з іншого. На ньому були узгоджені такі питання як: право опозиції на відкриття діяльності, легалізація Солідарності, реформа парламенту та виборчого законодавства.

Вибори до Сейму та Сенату у червні 1989 р. показали категоричне небажання громадян зберігати комуністичну систему. У січні 1990 р. ПОРП перейменували на Соціал-демократичну партію Республіки Польща (SDRP).

9 грудня 1990 року перемогу на президентських виборах отримав Лауреат Нобелівської премії – Лех Валенса. Надзвичайний підйом у суспільстві спричинив візит папи Іоанна-Павла II у серпні 1991 року. Останній удар по комуністичній системі був 27 жовтня 1991 року, коли правочентристська фракція перемогла у вільних загальних виборах.

Отже, після другої світової війни Польща пройшла довгий шлях становлення національної форми державності.

СПІВПРАЦЯ В ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Для України Республіка Польща є ключовим стратегічним партнером, із яким вона розвиває всебічний двосторонній діалог, поглиблює взаємовигідну співпрацю. Сучасні українсько-польські відносини вже стали зразком для багатьох сусідніх країн у регіоні й мають усі підстави бути одним із потужних фундаментів нової Європи.

Польща давно стала стратегічним торговельним партнером України, тому для забезпечення розвитку економічних відносин між Україною та Республікою Польщею дуже важливим є окреслення сучасного стану, основних проблем та перспективних шляхів їх розвитку. Українсько-польське економічне співробітництво завжди виступало об'єктом уваги з погляду виявлення необхідних резервів для удосконалення господарських взаємовідносин.

Проблеми українсько-польського економічного співробітництва знайшли свій відгук у працях багатьох вітчизняних учених та дослідників. Зокрема, особливості та перспективи розвитку українсько-польських відносин у сфері торгівлі та інвестицій проаналізовано в дослідженнях таких науковців, як Є. Макаренко [1, 2], В. Корчун [3], та ін.

Одним із головних складників українсько-польського економічного співробітництва є співпраця в торговельно-економічній сфері. Основними статтями імпорту з Польщі в Україну є продукція деревообробної, харчової промисловості, машинобудування, а також косметичні препарати [4].

Отож, з України до Республіки Польща найбільше експортується продукції металургійної, видобувної галузі та деяка продукція машинобудування, а також продукція сільського господарства й легкої промисловості.

Торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва з Польщею є одним із пріоритетів. Серед основних завдань – не лише збільшення обсягів двосторонньої торгівлі, а й якісні зміни в її структурі: диверсифікація взаємної торгівлі, активний розвиток торгівлі в сфері послуг, розширення співробітництва у промисловому та логістичному секторах. Існує також зацікавленість у встановленні стабільного співробітництва в галузі сільського господарства, енергетики й енергоефективності, інфраструктури й інформаційних технологій, військово-технічній сфері.

Українсько-польське економічне співробітництво є доцільним і перспективним, оскільки країни є сусідами і мають подібні геоекономічні інтереси та стратегічні цілі. Варто зазначити, що сьогодні економічна співпраця між двома державами є досить активною. Підтвердженням цьому є проведення економічних форумів, зустрічей на вищому та найвищому рівнях, укладання угод про економічну співпрацю. Україна і Польща володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин, тому двостороннє економічне співробітництво є дуже перспективним і його варто розвивати та активізувати.

Література:

1. Макаренко Є. Україна і Польща в процесах євроінтеграції. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2005. Вип. 55, ч. 2. С. 3–9.
2. Макаренко Є. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка XXI століття. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2004. Вип. 48, ч. 1. С. 3–9.
3. Корчун В. Зовнішньоторговельні відносини Польщі та України. Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. 2013. Т. 2. С. 57–62.
4. Посольство України в Республіці Польща : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua>

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПРОБЛЕМИ НА СВІТОВІЙ АРЕНІ

Україна і Польща вступили в XXI сторіччя з історично новою якістю двосторонніх відносин. Польсько-українські взаємини, незважаючи на складну історичну спадщину, вступили у фазу конструктивного, прагматичного взаємовигідного розвитку. Польська політична думка минулого століття в «українському питанні», подолавши складний еволюційний шлях, вийшла на рівень позитивного ставлення до появи незалежної української держави в кордонах, зафіксованих повоєнним устроєм, та визнання їх непорушності. Завдяки

цьому Польща перетворилася на справжнього «адвоката України» в Європейському союзі та НАТО. Об'єктивні національні інтереси двох держав у стратегічних питаннях збігаються. Позбавлені деформуючих зовнішніх впливів та шовіністичних збочень, вони вже найближчим часом можуть виявити свій чималий потенціал. Зусиллями політичних та інтелектуальних еліт обох країн вдалося досягти певних успіхів у процесі міжнаціонального примирення та порозуміння, визначити напрямки взаємовигідного співробітництва у політичній, військовій та економічній сферах. Зазначений досвід розбудови міждержавних відносин може бути використано іншими країнами Причорноморського регіону.

Для створення сприятливого клімату польсько-українських взаємин окремо стояло завдання подолання тяжкої спадщини минулого. Важливе значення для зближення обох народів мало вшанування пам'яті тих, хто загинув під час волинських подій 1943 – 1944 рр. Президенти України і Польщі 11 липня 2003 р. виступили на цвинтарі села Павлівка Волинської області (колишній Порицьк) зі спільною заявою «Про примирення

в 60-у річницю трагічних подій на Волині». «Схиляючи голови перед жертвами злодіянь і всіх трагічних подій, які мали місце у спільній історії, ми переконані, що взаємне прощення буде першим кроком до повного примирення молодих поколінь українців і поляків, які повністю звільняться від упереджень трагічного минулого», – зазначено в заяві. Як наголошували президенти, конфлікти минулого не можуть перекреслювати того, що

століттями об'єднувало два народи; вони віддали пошану жертвам конфліктів, співчуття їхнім рідним, зазначивши, що поділяють біль родин жертв і висловились за необхідність продовжити спільний пошук історичної істини про трагедії на Волині. Глави держав також рішуче й однозначно засудили дії, що призвели до злочинів і вигнання українського та польського цивільного населення під час Другої світової війни. Досвід «Павлівського примирення» міг би стати у нагоді іншим країнам та народам Причорномор'я у процесі вирішення існуючих у регіоні конфліктів.

Завдяки військовому співробітництву з Польщею Україна полегшила собі просування до НАТО та Європейського союзу. Внаслідок існування Укрполбату сформовано досвід співпраці збройних сил України і Польщі. Військові навчання українських і польських військовиків, співпраця різних видів збройних сил створюють атмосферу довіри між нашими народами. Яскравим свідченням тісної співпраці українських і польських військовиків стало їхнє спільне перебування в Іраку, де вони здійснювали охорону органів влади, об'єктів життєзабезпечення, транспортних комунікацій, інші обов'язки на території, що входить до польського сектора відповідальності. Цей досвід може також бути використаним у процесі ліквідації «гарячих точок» у Причорноморському регіоні

Література:

1. Зеленько Г.І. Україна і Польща: моделі політичної модернізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / Г.І. Зеленько ; Ін-т політ. і етнонац. досл. НАНУ. – К., 2001.
2. Кирилич В.П. Українці в Польщі: проблема збереження етнонаціональної ідентичності як чинник українсько-польських відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.04 / В.П. Кирилич ; Ін-т міжнар. відн. Київ. нац. ун-ту ім. Шевченка. – К., 2001.
3. Моцок В.І. Сучасні українсько-польські міждержавні відносини: політичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 / В.І. Моцок ; Чернів. нац. ун-т ім. Федьковича. – Чернівці, 2002.
4. Бабак О.І. Політика Польщі щодо України (кінець 1980-х – 1990-і роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / О.І. Бабак ; Ін-т укр. археогр. та джерелознав. ім. Грушевського НАНУ. – К., 2002.

ДЗІСЬ Іван Валерійович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПЕРСПЕКТИВИ

Українці та поляки протягом багатьох століть були історичними сусідами на світовій карті. Відносини між ними стали віддзеркаленням подій конкретної історичної епохи. На сьогоднішній день Україна та Польща, незважаючи на складні сторінки історії, продовжують бути регіональними стратегічними партнерами.

У середньостроковій перспективі історія все ж таки, скоріше за все, залишиться основним проблемним питанням у двосторонніх відносинах. Поступово історичні дебати знову перетекли із академічної сфери до політичної – і залишаться там на деякий час. Апелювання до

історії не пов'язані із конкретними політичними партіями чи лідерами. Це довгостроковий виклик, який є частиною широкого та глибокого процесу, в якому країни є обопільно залученими й взаємозалежними.

Розбудова чи перегляд засад національної ідентичності, до яких Україну значною мірою підштовхнула російська агресія, концентрується сьогодні на етносимволічних елементах, що включають мову, релігію, символи та історичні наративи. Більша увага до історії та залучення історії до національної розбудови запускають сході процеси у сусідніх країнах, включно із Польщею. Крім того, є інші фактори, що сприяють піднесенню чергової хвилі націоналізму у Східній Європі: зростання ксенофобії, сек'юритизація проблеми біженців і т.п. Збільшення популярності правих партій та підвищена увага до історії з боку політичних еліт, скоріше за все, стануть ключовими елементами політичної картини в країнах регіону. Такий розвиток подій, звичайно, збільшить шанси на продовження польсько-українських суперечок щодо історичних питань.

Як Польща, так і Україна зробили кроки, що погіршили ситуацію. У квітні 2015 року Верховна Рада України затвердила т.зв. «закони про декомунізацію», які передбачають відповідальність для тих, хто заперечуватиме героїзм захисників України. Цей крок був негативно сприйнятий Варшавою, особливо зважаючи на те, що закони були прийняті того самого дня, коли президент Польщі виступив у Раді із промовою, де наголосив на бажанні Польщі мати добрі стосунки із Україною. У 2016 році Сейм Польщі одноголосно прийняв резолюцію, що проголошує Волинську трагедію геноцидом поляків. У 2017 році Україна заборонила польські роботи з ексгумації на своїй території у відповідь на демонтаж пам'ятника УПА в польському селищі Грушовіці. У 2018 році Сейм прийняв поправки до закону про Польський інститут національної пам'яті, які дозволяли кримінальне переслідування за заперечення «злочинів українських націоналістів» у 1925-1950 роках.

Політичний вимір історичних конфліктів, скоріше за все, ставатиме все сильнішим у двосторонніх відносинах. Поки що зовсім не схоже, що якась із сторін готова до чергового примирення. Більше того, для політичних еліт обох країн активізація суперечностей навколо національних символів може навіть здаватися вигідною. Однак в довгостроковій перспективі готовність прийняти відмінності у поглядах та певний рівень взаємної довіри дозволять обох державам отримати більше. Концентрація уваги на більш прагматичних питаннях та поступки в питаннях історичних там, де це тільки можливо – можуть стати початковим принципом для такої стратегії.

Безпеку необхідно тримати в центрі уваги. Польща та Україна мають реалістично оцінювати й глибоко розуміти інтереси одна одної, а українцям варто особливу увагу звертати на відмінності у сприйнятті загроз. Безпекове становище Польщі набагато краще, і порядок денний у сфері безпеки двох держав відрізняється, хоча й стратегічне бачення багато в чому спільне. Україні потрібно прагнути радше прагматичної співпраці, ніж ідеологічної вмотивованої дружби. Для цього є широкі можливості: обидві країни сприймають одна одну як стратегічних партнерів та друзів, і у відносинах між ними немає серйозних причин для конфронтації. Україна може допомогти Польщі збільшити вагу Східного партнерства у спільних політиках ЄС; а Польща може далі підтримувати Україну на шляху до членства в НАТО та ЄС.

Ініціативи у сфері регіональної безпеки також можуть стати платформами для двосторонньої співпраці. Надання більшого значення українським питанням у порядку денному Вишеградської групи або Ініціативи трьох морів може бути корисним для обох держав.

Те саме можна сказати і про спільні зусилля щодо зміцнення енергетичної безпеки регіону. Диверсифікація постачань природного газу, розширення можливостей постачання скрапленого газу, покращення енергоефективності – все це є пріоритетами для обох країн.

Отже, у Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної

Європи, потужніші інфраструктурні можливості й менше недовіри або історичних спекуляцій – це разом може зробити регіон більш безпечним.

В той же час питання, які пов'язані із національними ідентичностями, включаючи конфлікти щодо історії, навряд чи зникнуть. Посилення націоналізму буде політичним трендом у Східній Європі протягом кількох років. Польща й Україна мають навчитися з цим жити. Врівноваження питань ідентичності за допомогою взаємовигідної співпраці у різних сферах, впровадження регіональних проєктів, що стимулюватимуть спільні зусилля, зосередження на багатосторонніх форматах.

Література:

1. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>
2. Українсько-польські стосунки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/ukrayinsko-polski-stosunky>

ДЗЮБИНСЬКА Софія Михайлівна

АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Інформатизація суспільства вимагає від особистості зосередження на тій частині роботи, котра потребує творчого підходу, інша як то: пошук, збір, зберігання, переробка інформації повинна бути покладена на обчислювальну техніку. Саме це й передбачає автоматизоване робоче місце [1].

Сучасне тлумачення автоматизованого робочого місця (АРМ) можна визначити як сукупність інформаційно-програмно-технічних ресурсів опрацювання даних, що забезпечують кінцевому користувачеві автоматизацію управлінських функцій у конкретній предметній області [2]. Реалізується АРМ засобами ІТ шляхом спільної роботи персоналу і комплексу технічних засобів.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та вивчення передового досвіду свідчить у своїй більшості про відсутність АРМ соціального працівника. Отже, актуальність та нагальність даного питання незаперечна. Вважаємо, що одним із шляхів мобілізації роботи соціального працівника саме і виступає створення АРМ відповідно до запитів і потреб, а також умов, які відповідали ефективному впровадженню та роботи соціального працівника з АРМ.

Шлях до становлення ефективного АРМ соціального працівника може бути довгим і складним, але в кінцевому підсумку він може принести користь не тільки безпосередньо соціальному працівникові, а й всім з ким працює.

Створення АРМ соціального працівника забезпечить доступ до електронної бази даних соціальних інститутів; міністерств та відповідних відомств. Висока надійність, просте технічне обслуговування і невисокі вимоги до умов експлуатації дозволяють більш гнучко підходити до професійної діяльності. Таким чином АРМ як інструмент для раціоналізації й інтенсифікації діяльності соціального працівника, створюється для забезпечення виконання певної групи функцій, що дає змогу вивільнити фахівцю більше часу для креативної роботи та автоматизувати канцелярську [3]. Інакше кажучи АРМ допомагає скоротити витрати часу та інших ресурсів у наданні послуг клієнтам, їх консультуванні, супроводу та ін.

Як висновок можна зазначити, що в процесі організації АРМ соціального працівника повинні бути враховані індивідуальні потреби кожного фахівця, оскільки його ефективна організація дозволить автоматизувати власну роботу, а саме: систематизувати документацію, здійснювати облік відомостей тих категорій людей, з якими працює, виконувати якісно й швидко звіти, вести облік успішності й відвідуваності клієнтів, які потребують допомоги, планувати свою діяльність тощо.

Література:

1. Гончаренко А.П. Каретнікова А.Ф. Автоматизована інформаційна система реєстрації, пошуку й аналізу науково-технічних заходів. Науково-практичний інформ. журн. К., 2011. №3. С. 26.
2. Федорович П.П. Автоматизоване робоче місце економіста (навчально-методичний посібник для студентів всіх форм навчання спеціальності «Економіка підприємства»). Тернопіль, 2009. 104 с.
3. Домбровський З.І. Автоматизоване робоче місце менеджера» (Конспект лекцій). Тернопіль, 2006. 35 с.

ДОМАШКЕВИЧ Аліна Геннадіївна
ВАРШАВСЬКА КРИЗА ТА ЄС

Через судову реформу відноснах Польщі та ЄС розгорілася нова криза. З подання партії «Право і справедливість» було скорочено строки перебування на посаді голови та заступника Конституційного трибуналу. Парламент обрав на свій розсуд 15 членів Національної ради юстиції, відповідальної за призначення суддів. Законодавці знизили пенсійний вік для суддів Верховного суду, судів загальної юрисдикції, позбавили їх імунітету від правового переслідування, скоротили кількість судів. Партія перебуває при владі в Польщі з 2015 р., та одним із ключових напрямів діяльності однопартійного уряду є судова реформа.

Більшість депутатів нижньої палати парламенту Польщі (Сейм) підтримали законопроект, який створює правові підстави для переслідування суддів за діяльність політичного характеру, включаючи штрафи, звільнення. Законопроект ще не розглядали у верхній палаті (Сенат), але він уже спричинив бурю критики в Євросоюзі. Віце-голова Єврокомісії Віра Йорова закликала польську владу, в тому числі Сенат, ретельно проаналізувати документ, перш ніж він набуде чинності.

У Брюсселі вважають, що ініціатива польських парламентаріїв суперечить законодавству ЄС у частині дотримання незалежності суддів, чіткого поділу судової, виконавчої та законодавчої гілок влади, принципу стримувань і суперечностей у політичній системі як атрибута.

«Суперечність між польськими законами і законодавством ЄС... з високою ймовірністю призведе до втручання установ ЄС з огляду на порушення договорів Євросоюзу і в подальшій перспективі – до необхідності вийти з Європейського Союзу», – сказано у заяві Верховного суду.

Однак це не означає, що Польща може через це позбутися членства в ЄС. Заява Верховного суду суперечить законодавству Євросоюзу, яке не передбачає процедури примусового виключення країн-членів. Учасник може із власної волі залишити організацію на підставі ст. 50 договору про Євросоюз, як у випадку з Великою Британією. Щодо учасника може бути запроваджено санкції, включаючи позбавлення права голосу в Європейській раді. демократичних режимів.

Найпевніше, риторика про виключення Польщі з ЄС – ні що інше, як політичний маневр польської опозиції напередодні президентських виборів у 2020 р. Судова реформа, яка викликає питання в ЄС, мало хвилює значну кількість поляків, особливо жителів сільської місцевості, які голосують за «Право і справедливість». Вони цілком задоволені соціальною політикою консерваторів, економічним зростанням, збільшенням мінімальної зарплати з 500 до 900 євро. Захист незалежності суддів – це не той фактор, здатний об'єднати широкі верстви населення навколо опозиції.

Польський уряд стверджує, що реформи системи судочинства потрібні для боротьби з корупцією і для підвищення ефективності судів та очищення від поганих суддів. Партія проголошує, що її реформи очистять судову систему від комуністичної спадщини. Пропозиції, які подані до парламенту у Варшаві, передбачають можливість покарання суддів за причетність до «політичної діяльності».

Сам факт існування в європейському суспільстві прихильників виключення з ЄС країн-членів, противників подальшого розширення свідчить про те, що прихильники поглиблення європейської інтеграції не задоволені позицією урядів Польщі та Угорщини, які проводять надмірно самостійний курс. Розширення ЄС у 2004 і 2007 рр. загальмувало процеси інтеграції всередині ЄС, уніфікацію політичної та юридичної системи країн-членів. Рішення про розширення ЄС було ухвалено з геополітичних міркувань, щоб не допустити повернення країн Центрально-Східної Європи до орбіти впливу Кремля.

Польська влада отримує максимальну економічну вигоду від членства в ЄС, більше отримує кошти з європейського бюджету, ніж вкладає. При цьому Польща відмовляється розміщувати біженців на своїй території, не переходить на євро, не підтримує плану ЄС з припинення викидів вуглекислого газу в атмосферу до 2050 р. і дозволила створювати зони, вільні від представників ЛГБТ, що було розкритиковано в ЄС. Понад 80 місцевих органів

влади в населених пунктах Польщі проголосили себе вільними від ідеології ЛГБТ, що суперечить християнським цінностям. Такий підхід йде в розріз інтересам Брюсселя, який робить ставку на польську опозицію, щоб скоротити вплив партії «Право і справедливість».

Література:

1. Варшавська криза: у чийх інтересах розмови про вихід Польщі з ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/statji/varshavska-kryza-v-chyikh-interesakh-rozmovy-pro-vykhid-polshchi-z-yes-519685.html>
2. Польща може вийти з ЄС через урядову реформу судочинства, каже польський Верховний суд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrainian.voanews.com/a/poland-could-exit-eu-5210518.html>lover-judicial-reform/

ДУШИНА Катерина Олександрівна

ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Дипломатична служба є невід'ємною частиною державної служби України, проте має унікальну галузеву специфіку. Вона пов'язана з ротацією дипломатичних кадрів, їх періодичним переміщенням у рамках системи міністерства закордонних справ, відрядженням на роботу з центрального апарату до закордонних представництв, особливим характером служби за кордоном, коли на дипломатичного службовця поширюються норми не лише українського законодавства, але і міжнародного права. У цьому контексті набуває актуальності проблема приведення чинного законодавства, що регулює зовнішню політику України до світових стандартів і вироблення механізмів реалізації цього завдання.

Державна служба як і держава в цілому розвивається в контексті історії та культури свого народу, у рамках політичного, економічного, соціального та духовно-морального процесів. Це – найважливіший механізм системи державного управління. Така система покликана забезпечити професійне рішення державних завдань щодо реалізації положень Конституції та законодавства України про забезпечення національної безпеки та державного суверенітету, економічної самостійності та духовно-моральної самобутності народу, захисту прав і свобод громадян. Зрозуміло, що ефективність таких завдань може бути реалізована лише високопрофесійним і стабільним апаратом, високоефективною та авторитетною державною службою.

Багаторічний історичний досвід свідчить, що держава міцна не лише своєю економічною потужністю, науково-технічним і військовим потенціалом, але і своєю дипломатією, зрозумілою та гнучкою дипломатичною службою, професійним і моральним потенціалом кадрів дипломатичного корпусу. Саме дипломатична служба багато в чому зумовлює успішність вирішення зовнішньополітичних завдань, що стоять перед державою. Особливо якщо її розвиток не відстає, а йде вногу зі становленням України як демократичної держави. Це, з одного боку, значення ефективності, професіоналізму, компетентності дипломатичних інститутів та їх співробітників, що об'єктивно зростає в переломні моменти історії держави, коли змінюються його правова база та соціально-політична сутність. З іншого боку, зміни в управлінні, організації, формах і методах діяльності дипломатичних структур обумовлені відомою модифікацією системи міжнародних відносин, глобалізацією та інтернаціоналізацією міжнародних проблем, посиленням впливом на дипломатичний процес нових інформаційних технологій, підвищенням багатосторонньої дипломатичної діяльності відповідних інститутів. Вплив усіх цих чинників ставить на порядок денний завдання зміцнення наукових основ дипломатії та дипломатичної служби, виділення цієї проблематики та, відповідно, розробки детальнішого законодавчого регулювання дипломатичної служби.

Дипломатична служба є одним з найважливіших елементів державної влади та державного управління. Високий професіоналізм – її найважливіша відмінна риса. Не випадково дипломатів, працівників дипломатичної служби завжди відрізняли широка ерудиція, організованість, культура, вміння ефективно використовувати новітні інформаційні технології, глибоке розуміння історії свого народу. Повною мірою це стосується служби в апараті зовнішньополітичного відомства. У Законі України «Про дипломатичну службу України» зазначено, що дипломатична служба України – це професійна діяльність громадян України, спрямована на практичну реалізацію зовнішньої політики України, захист національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і

юридичних осіб України за кордоном. Дипломатична служба функціонально вирішує окрім політичних завдань безліч завдань адміністративно-управлінського характеру щодо професійного забезпечення високоефективного функціонування зовнішньополітичного відомства України. Вона включає в себе інформаційно-аналітичну, організаційно-управлінську та кадрову роботу, правове, протокольне, документаційне, адміністративно-технічне, фінансово-економічне забезпечення зовнішньополітичних структур.

Література:

1. Закон України «Про дипломатичну службу України» від 20 вересня 2001 р. № 2728-III. – Режим доступу : rada.gov.ua
2. Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII. – Режим доступу : rada.gov.ua
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України» від 12 липня 2006 р. № 960. – Режим доступу : rada.gov.ua
4. Гуменюк Б. І. Сучасна дипломатична служба : [навч. посіб.] / Б. І. Гуменюк, О. В. Щерба. – К. : Либідь, 2001. – 255 с.
5. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин : [курс лекцій] / А. Камінський. – Л. : Світ, 1995. – 287 с.
6. Попов В. І. Сучасна дипломатія: теорія і практика : [курс лекцій, прочитаних у 1991 – 1998 рр. в Дипломатичній академії МЗС РФ] / В. І. Попов. – М. : Наукова книга, 2000. – Ч. 1. – 678 с. – (Дипломатія – наука і мистецтво.)

ЕРМОЛЕНКО Євгенія Василівна ПРОБЛЕМИ ПОРОЗУМІННЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ: РОЛЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЇХ ВИРІШЕННІ

Історія свідчить про те, що релігія з давніх-давен впливала не тільки на життя окремих осіб і суспільств, а й на світову політику та міжнародні відносини. Важливу роль у відносинах між державами відіграє конфесійний чинник. Держави часто використовують конфесійне середовище для реалізації своїх геополітичних інтересів. На сучасному етапі можна констатувати зростання ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах. Це пов'язано з підвищенням значення культурних факторів у формуванні світової політики через виникнення певного ідеологічного вакууму після кризи комунізму.

Впродовж всього часу українсько-польські відносини не славилися прагнення до миру, все відбувалося з точністю навпаки: між цими двома країнами виникало немало етнічних, релігійних протиріч, політичних проблем, які часто закінчувалися війнами та протистояннями.

Актуальність даної теми зумовлена постійними протиріччями, неможливістю вирішення непорозумінь та конфліктів між Україною та Польщею. Проведення досліджень в цьому питанні є важливим на сьогоднішній день у зв'язку з метою розгляду виникнення українсько-польських проблем, а також доведення ролі церкви та релігії у знаходженні порозуміння між країнами.

Після створення Української греко-католицької церкви українсько-польська ситуація ставала дедалі важчою та ускладненою, ніж була до цього. Створення цієї церкви мало на меті колонізацію українського населення, але всі дії призвели до збереження національної ідентичності українців.

Після закінчення Першої світової війни була підписана низка мирних угод, що спиралися на забезпечення заборони насильницького вторгнення в сусідні країни та початку війн. Тоді ж українські землі Волині увійшли до польської держави, так званої, Речі Посполитої, де відбувалися релігійні утиски населення Волині – «Волинська трагедія».

Але переломним моментом в цій історії стало нав'язування стереотипів зі сторони Російської імперії українцям, в радянський період, про подобу поляків: вороги, які мали за мету прагнення до знищення православної віри та позбавлення українців волі.

У 2002 р. Ватикан припиняє свою політику щодо умиротворення Московського патріархату, наголошуючи на тому, що він боїться присутності католицизму. Створюються нові католицькі єпархії на території України, бо апостольська столиця має на меті дотримання курсу месіонерської експансії. Більша частина віруючих намагається протистояти цій політиці різними методами. В зв'язку з цими подіями Україна залишається ареною боротьби між Росією та європейськими країнами.

Отож, всі соціальні дослідження акцентують свою увагу на тому, що східні регіони України мають більш вороже ставлення до Польщі, ніж у центральні та західні регіони. Надалі

важливим чинником покращення україно-польських відносин стали українські церкви та польський костел.

Події останніх років свідчать про те, що відносини між Україною та Польщею налагоджуються, і це спостерігається не тільки в економічно-політичній сфері, а й в духовно-релігійній. Причому, польські богослови підтримують ті ідеї Української греко-католицької церкви, які поки що не сприймають навіть у Ватикані.

На початку ХХІ ст. проводяться переговори, збори, конференції, прощі, створюються ініціативи щодо польсько-українського примирення. Знакові події, які вважаються значними позитивними зрушеннями україно-польських відносин: заклик Івана Павла II у 2001 р. до єднання двох сусідніх країн; відзначення річниці «Волинської трагедії», що послугувало актом взаємопрощення; проходження помаранчевої революції, революції гідності, які оцінювалися як повернення України до європейських цінностей і палко підтримувалася урядом Польщі.

Отже, в пошуку взаємопорозуміння між Україною та Польщею відіграли важливу роль українські церкви та польський костел. Вони були ініціаторами спільних наукових, релігійних і молитовних зібрань. Це був несказанно важкий шлях, але церкви кожної країни допомагали всіма своїми силами прийняти правильне рішення і налагодити міжнаціональні мирні відносини. Вони були ініціаторами спільних наукових зібрань, прощ, свхаристійних конгресів, богослужінь і молитовних зібрань і, що головне, в дусі християнської терпимості виплекали переконання, що єдиним способом позбутися міжнаціональної ненависті є готовність простити і просити прощення.

Література:

1. Українсько-польські відносини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8.
2. Кіпіані В. Війна двох правд. Поляки та українці у кривавому ХХ столітті / Вахтанг Кіпіані. – Харків: Віват, 2017. – 320 с.
3. Литвин М. Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі / Микола Литвин. – Харків: Фоліо, 2017. – 448 с. – (Проект «Україна»).

ЖИЛЕЗКО Артем Вячеславович **ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА** **В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Україно-польські відносини мають тривалий, динамічний та конструктивний шлях становлення і розвитку. Сьогодні між країнами існує декілька сфер співробітництва: економічна, політична та соціально-гуманітарна. Досвід Польщі у впровадженні євроінтеграційних процесів є важливим для України і заслуговує на детальне вивчення і переосмислення.

З 2004 року інтеграція до ЄС для Польщі стала унікальною можливістю прискорення розвитку економіки, покращення політичного життя та впровадження нових соціальних цінностей та гарантій у державі. Україна давно обрала шлях на європейську інтеграцію, проте залишається комплекс проблем щодо досягнення позитивних результатів України на цьому шляху, успішного завершення процесу євроінтеграції.

Для нас Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером, із яким розвивається всебічний двосторонній діалог, поглиблюється взаємовигідна співпраця. За результатами різних опитувань Польща посідає друге місце (76,6% респондентів, а в прикордонних районах – перше) за пріоритетністю двосторонніх відносин після Російської Федерації (78,7 % респондентів). Нинішні україно-польські відносини вже стали зразком для багатьох сусідніх країн у регіоні й мають усі підстави бути одним із найпотужніших фундаментів нової Європи. На сучасному етапі закладено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн.

По-перше, це просування національних інтересів України на Захід, зокрема стабілізація економіки. Для Польщі – вирішення проблем нового прикордоння.

По-друге, використання нами посередництва з Польщею у відносинах з ЄС та НАТО, залучення іноземних інвестицій із Заходу.

По-третє, це виконання домовленостей щодо візового режиму, розв'язання ймовірних проблем у торгівлі внаслідок вступу Польщі до ЄС. Для Польщі на цьому рівні важливе впровадження нових форм співробітництва у виробничій сфері за пріоритетними напрямками ЄС, вирішення питань візового режиму

Перспективність економічного співробітництва України та Польщі була підтверджена в рамках проведення Першого Міжнародного інвестиційного форуму «Україна: нові можливості» (22–24 квітня 2008 р.), організованого Польсько-Українською господарською палатою за сприяння та підтримки Посольства України в РП, який був присвячений презентації інвестиційного потенціалу України та сприянню європейській інтеграції України. У Форумі взяли участь українські і польські підприємці, робочі групи урядових і неурядових організацій, економісти, експерти, політики, а також представники ділових кіл Німеччини, Данії та Скандинавських країн.

Отже, стратегічні пріоритети України та Польщі у розвитку співробітництва, зокрема економічного, збігаються, при цьому спостерігається його потужний розвиток останніми десятиліттями. Це відкриває широкі перспективи для нашої країни в реалізації європейської та євроатлантичної інтеграційної стратегії. Тому необхідно й далі розвивати економічне співробітництво з Польщею у тому самому руслі.

Література

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 82–85.
2. Біттнер О. Шлях у Європу пролягає через Варшаву (Про українсько-польські відносини) / О. Біттнер // Урядовий кур'єр. – 2007. – 20 лютого. – С. 7–12.
3. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в світлі сучасних теорій оптимізації / В. В. Борщевський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 11–18.
4. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції : монографія / В. В. Борщевський. – Л. : Аверс, 2007. – 328 с.
6. Єврорегіон «Буг» / Н. Луцишин, Т. Луцишин, А. Мішук // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми і перспективи транскордонного співробітництва в аспекті процесів європейської інтеграції; НАН України. Ін-т регіон. дослід. / редкол.: відп. ред. М. І. Долішній. – Л. ; Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – Вип. 15. – С. 122–128.

ЗАКОМОРНА Анастасія Ігорівна

ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИНАХ

На рубежі тисячоліть людство пережило черговий пізнавальний переворот, який іменують «поворотом до пам'яті». Особливої актуальності для Польщі та України набули питання вивчення спільної історії держав і націй, формування спільної колективної пам'яті. Взаємовідносини двох сусідніх держав України та Польщі, власне, як і взаємини двох народів, мають тривалу історію формування та розвитку. Від моменту зародження державності Україна та Республіка Польща постійно перебувають у процесі налагодження взаємних міждержавних відносин, які в силу різних історичних подій та факторів не завжди відзначалися стабільністю й добросусідством. Однак, можна з впевненістю стверджувати, що за будь-яких обставин ні українська, ні польська нації не розвивалися без взаємного впливу, відірвано чи окремо. Два сусідні народи тісно пов'язані багатовіковою історією сусідства, яка гучним відголосом нагадує про себе крізь століття. Україну та Польщу пов'язує майже 700-літнє спільне минуле, впродовж якого обидва народи пережили як періоди добросусідства, так і багатьох непорозумінь, відкритої ворожнечі, конфліктів.

Сучасні українсько-польські відносини, на жаль, ще не до кінця змогли здолати й відкинути усі негативні стереотипи в свідомості двох народів. Головні причини цього, на мою думку, полягають у наступному: – доволі важко переламати закоренілий у свідомості старшого покоління синдром упередженості, на це потрібно тривалий час, іноді, навіть, зміни поколінь; – усталений негативний стереотип українця в Польщі підтримується різноманітними екстремістськими та націоналістичними групами й (окремими) публікаціями в пресі. Прикладом може слугувати діяльність «кресових» організацій у Перемишлі; – для польського суспільства, переважна більшість якого сповідує католицизм, православ'я та греко-католицизм,

духовна ситуація на Україні є чужою й незрозумілою, а тому релігійний чинник досить потужно впливає на суспільну свідомість; – політичні заяви польської політичної еліти 2013–2016 років зацентрували увагу на проблемах спільної українсько-польської історії, загостривши історичні акценти польського суспільства на конфліктних моментах минувшини, зокрема, подіях Другої світової війни на Волині. Для ілюстрації проблем історичної пам'яті у сучасних українсько-польських взаєминах більш детально зупинімося на останній тезі, тим більше, що саме нещодавні акценти зроблені польською політичною елітою, великою мірою вплинули на зміну суспільної думки поляків стосовно їх східних сусідів – українців. В історію українсько-польського пам'яттєвого дискурсу липень 2016 р. увійде розмежувальним каменем незгод, розбитих сподівань, обнуливши чверть столітній діалог інтелектуальної та політичної еліти двох країн. 22 липня Сейм Республіки Польща проголосував за резолюцію «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА». Ця ухвала Сейму не просто перекреслила усі напрацювання науковців та політичних еліт двох країн за чверть століття, а змусила українських істориків констатувати поразку у двосторонньому діалозі РП, що у пострадянський період для України була не просто добросусідською державою, торговельним партнером, а й стала партнером стратегічним, що означає поглиблення й розширення міждержавного співробітництва у політичній, економічній і гуманітарній сфері. Але, от якраз, гуманітарна сфера двосторонніх взаємин у останні роки виявилася найпроблемнішою. Першим тривожним сигналом стала червнева заява 2013 р. Сейму РП, яка продемонструвала, що сподівання української сторони на крапку у суперечках щодо подій на Волині 1943–1944 років даремні. Ще гостріше ця проблема постала у липні 2016 р. Аналіз статистики та подій останніх років переконливо свідчить, що проблеми історичної пам'яті в українсько-польських стосунках загострюються й негативно впливають на двосторонні відносини. Напади відбуваються не лише на українських студентів, об'єктами відвертої агресії стають й українські заробітчани. 17 січня 2016 р. у містечку Кутно Лодзького воєводства місцеві неонацисти напали на українських заробітчан. Радикали атакували гуртожиток, вигукуючи гасла «Польща для поляків» та «Геть українців». Українці відбили атаку, а хуліганів забрала поліція. Наведені приклади є лише частиною із цілої низки схожих випадків. У Кракові, Перемишлі, Любліні та інших містах Польщі, особливо у східних воєводствах, за останні півтора-два роки такі прецеденти почастішали. Обстріл Консульства РП у Луцьку. Сумно констатувати факт, що третіми силами влаштовуються різноманітні провокації задля загостренні українсько-польських взаємин, найгучнішим з яких, у останній період є обстріл із гранатомета Консульства РП у Луцьку вночі 29 березня 2017 р. Невідомі обстріляли будівлю Генконсульства РП у Луцьку, як повідомили ЗМІ, судячи з величини отвору в даху, могли стріляти з гранатомета або іншого серйозного озброєння.

Наведені приклади вкрай негативно впливають на двосторонні українсько-польські відносини й міжнаціональні взаємини, ставлячи під сумнів напрацювання політичної та наукової еліти двох країн, ризикуючи ще більше ускладнити й загострити міжнаціональні протиріччя. Тому проблеми історичної пам'яті мусять лягти в основу виваженої державної політики обох сусідніх держав. Подолання негативних стереотипів і формування нових, більш позитивних, у свідомості сусідніх народів стосовно один одного є важливою складовою гармонійного розвитку гуманітарних взаємин України та Польщі, й, як засвідчують події останніх років, актуальність історичної пам'яті у взаєминах України та Республіки Польща зростає.

Література:

1. Горун Д. Українсько-польські гуманітарні взаємини / Д. Горун // Історія в школі. – 2002. – № 5–6. – С. 41.
2. Грицак Я. Українсько-польські гуманітарні взаємини в 1991–2001 рр.: шлях України та Польщі до прощення / Я. Грицак // Новое время. – 2016. – 29 липня. – С. 2.
3. Заброварний С. До повного примирення і щирого порозуміння // Політика і час. – 1997. – № 9. – С. 5–11.
4. У Польщі побили студентів з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/world/3805255-u-polschi-pobyly>
5. Обстріл із гранатомета Консульства Польщі у Луцьку – це провокація «третьої сили» – польська реакція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/28398281.htm>

МІЖНАРОДНЕ СПІВТОВАРИСТВО У БОРОТБІ З ТЕРОРИЗМОМ

Формування «всеосяжного підходу» до організації боротьби з тероризмом – процес украй складний, він повинен враховувати величезну кількість факторів, що часто суперечать один одному. Проблема полягає в тому, що наслідки будь-якого акта міжнародного тероризму, який завжди має політичну мотивацію і політичні цілі, оцінюються кожною державою через призму власних національних інтересів, які у різних держав не тільки не збігаються, але і можуть діаметрально протистояти один одному. На даний час Міжнародна антитерористична коаліція стикається з серйозними концептуальними і організаційними труднощами. По-перше, до цих пір не вдалося сформулювати визначення міжнародного тероризму, яке було б політично прийнятним для провідних держав. По-друге, відсутня єдність думок щодо природи міжнародного тероризму. Тому в сучасній системі міжнародних відносин відсутній ефективний антитерористичний режим. Структура сучасної системи міжнародних відносин, норми міжнародного права, зусилля міжнародних організацій спрямовані на запобігання міждержавним конфліктам, а не конфліктам, учасниками яких є недержавні суб'єкти, у тому числі і міжнародний тероризм. Міжнародне співтовариство виявилось не готовим до такого повороту подій. Серйозні зміни зазнав і сам тероризм. Політики і фахівці вказують на певні недоліки в боротьбі ООН проти тероризму, найбільший з яких – нездатність Організації Об'єднаних Націй дати правове визначення поняття «тероризм». У цих умовах міжнародне співтовариство пішло по шляху криміналізації окремих проявів тероризму, в чому досягла чималих успіхів. Має місце дублювання розрізнених програм між собою і потрібно ще багато чого зробити для їх узгодження. Досі західноєвропейські країни і США не створили ніяких спільних антитерористичних органів, у тому числі і у форматі НАТО.

Однак, свідченням прагнення Європи і США виробити загальні підходи до проблеми міжнародного тероризму стала Декларація про боротьбу з тероризмом, прийнята на саміті США і ЄС у Шенноні (26 червня 2004 року). Об'єднана Європа погодилася, що тероризм є найбільшим викликом міжнародної безпеки. Сполучені Штати погодилися, що це зло може бути розтрощене лише при опорі на багатосторонні інститути і міжнародне право. Питання міжнародного співробітництва в боротьбі з тероризмом потребує подальшого дослідження у багатьох аспектах, зокрема, в розробці універсального визначення поняття «тероризм»; у визначенні дієвих заходів міжнародного співробітництва як в рамках міждержавного співробітництва, так і в межах створених міжнародних організацій з урахуванням розвитку форм і методів терористичної діяльності; в систематизації міжнародних актів з метою усунення дублювання.

Література:

1. Организация Объединенных Наций. Док. ООН A/CONF.157/23. 1993. 12 июля.
2. ООН. Официальные отчеты Генеральной Ассамблеи. 49-я сессия. Резолюция 49/60. Приложение.
3. Декларация СБ ООН о глобальных усилиях по борьбе с терроризмом // Дипломатический вестник. 2001. № 12.
4. Принятие Резолюции 1390 СБ ООН о продолжении санкций против талибов, «Аль-Каиды» и связанных с ними террористических организаций.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Україно-польські відносини дуже чітко обумовлені декількома чинниками: 1.Георгафічне сусідство. 2.Спільна історія. 3.Схожість культур та подібністю ментальності. Польща виступила одним з найактивніших прихильників Революції гідності в Україні. Польська влада засудила анексію Криму, військове вторгнення Російської Федерації у Донецьку та Луганську області. Польща здійснює активні зусилля з метою консолідації позицій країн ЄС і НАТО на підтримку України.

Для України Республіка Польща була, є й буде ключовим стратегічним партнером, з яким ми розвиваємо всебічний двосторонній діалог, поглиблюємо взаємовигідну співпрацю. Торговельно-економічні зв'язки між нашими країнами зростають та будуть зростати. На

сучасному етапі в цьому вимірі створено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн. По-перше, це просування національних інтересів України на Захід, зокрема через посередництво Польщі, стабілізація економіки. Для Польщі – вирішення проблем нового пограниччя.

По-друге, використання Україною посередництва Польщі у відносинах ЄС та НАТО, залучення іноземних інвестицій із Заходу. Республіка Польща зацікавлена у збільшенні товарообігу з Україною, реалізації енергетичної стратегії, співробітництвом у військово-технологічній сфері.

По-третє, це реалізація домовленостей щодо візового режиму, вирішення проблем, які виникатимуть у торгівлі через вступ Польщі до ЄС. Для Польщі ж на цьому рівні важливим є реалізація нових форм співробітництва у виробничій сфері за пріоритетними напрямками ЄС, вирішення проблем візового режиму та набуття статусу нового пограниччя, реалізація представницьких контактів, вирішення проблем товарообігу з Україною у зв'язку з розширенням, участь у приватизаційних процесах земельного ресурсу України.

Література:

1. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/torg_econ_vidn/ukr/7401.html.
2. Макаренко Є.А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / Є.А. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – 2004.
3. Павліха Н.В., Марчук Ю.В. Українсько-польське економічне співробітництво: сучасний стан та перспективи розвитку: науковий часопис Інституту Польщі Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки / Н.В. Павліха, Ю.В. Марчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2011/10/25/83/>.

ЗАТОНА Єлизавета Іванівна

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА – СЮЗНИКИ ЧИ ОПОНЕНТИ?

Чим для Польщі повинна стати Україна через 25 років? У ідеалі – пов'язаним зі структурами НАТО і ЄС або іншими альянсами, в які буде входити Польща, політичним союзником у якомога ширшому спектрі питань, ключовим польським торговим партнером і країною, де будуть активно працювати польські компанії, а також поширюватися польська культура; державою, яка поверне собі окуповані Росією території на Донбасі і Крим.

Чи вдасться досягти цих цілей, залежить від того, чи зможуть польські кола, що надають велике значення відносинам з Україною, вплинути як на громадськість, так і на політиків у Польщі. Важливо також, наскільки ефективними виявляться дипломатичні дії польської держави на Україні.

У польській громадській дискусії практично відсутня тема соціальної легітимізації політики підтримки Києва, яку Польща послідовно проводить з 1991 року. А ситуація в цьому плані стає все більш складною.

Адже як пояснити необхідність допомагати Україні, якщо частина громадськості вважає, що український партнер ставиться до нашої країни нешанобливо? За даними опитувань Центру дослідження громадської думки (CBOS), 41% поляків ставляться до українців негативно.

Пояснити громадськості, чому ми повинні допомагати країні, чиє керівництво просуває версію історії, за якою заперечуються військові злочини, а поляки називаються одвічними катками українців, – дуже складне завдання. На цьому тлі багато політиків вирішує взагалі перестати займатися українською проблемою.

Стабільний розвиток відносин з Україною вимагає вирішення ще однієї задачі: як переконати поляків у правильності курсу Варшави, що послідовно намагається змусити путінську команду платити більш високу ціну за порушення міжнародного права.

Непосвяченому важко побачити, яку користь отримує Польща, граючи роль «гальма» в процесі нормалізації відносин між ЄС Росією, при цьому збиток від такої діяльності може здаватися досить серйозним. Суб'єктивне відчуття деяких виборців, які вважають, що націоналістична «бандерівська» Україна нічим не краща «сталінської» Росії, також може відбити у політиків бажання підтримувати Київ.

Крім того, аграрне лобі, що має вагу в Польщі, все голосніше висловлює сумніви в необхідності підтримувати країну, яка може стати для нас небезпечним конкурентом у сільськогосподарській галузі.

Потрібно зайняти солідарну позицію. У першу чергу слід усвідомити, що українське керівництво буде тим більш схильне займатися врегулюванням спорів на тему історії, чим сильніший буде в Польщі консенсус з приводу стратегії щодо України і подолання проблем історичного характеру.

Стратегія ігнорування настроїв частини суспільства, що гостро реагує на історичні теми, а в особливості небажання ставитися серйозно до проблеми Волинської різанини, призвела до радикалізації цієї групи і в останнє десятиліття вона знайшла реальний вплив на формування політичних процесів.

Легко припустити, що рано чи пізно який-небудь політичний рух вже офіційно виступить з гаслами, спрямованими проти українських мігрантів і такими, що просувають антиукраїнську націоналістичну версію історії. У такій ситуації першочерговим завданням стає вироблення певного кодексу поведінки в області, пов'язаної зі східною політикою. Як мінімум слід було би перестати навішувати ярлик українофобів, націоналістів чи агентів Кремля на тих, хто підкреслює, як зараз важливий історичний діалог, але дотримується іншого погляду на історію Польщі, Росії і сучасної України, аніж той, який представляють у своїх працях українські історики або польські українофіли.

Сили, що прагнуть впливати на польську політику щодо України, повинні не тільки усвідомити взаємозв'язок між суспільними настроями в Польщі і розміром поля для маневру в зовнішній політиці, але і розвинути свою програму впливу на польське і українське суспільство.

У польсько-українському діалозі спостерігається переважання форми над змістом: ми більше говоримо, ніж займаємося творчою працею. За майже 30 років Польща не встигла створити в Києві Польський історичний інститут, про який говорив ще Єжи Гедройць.

Також не з'явився Центр польсько-українського діалогу і згоди, який міг б ініціювати кроки, що сприяють налагодженню діалогу з Україною на зразок аналогічного польсько-російського Центру.

У нас немає навіть порталу, який би забезпечував українців якісною інформацією на тему польських політичних і ідеологічних дискусій, історії або економічних питань, і таким чином допомагав б їм зрозуміти своїх сусідів.

Між тим польській державі варто було б володіти інструментами, які дозволяють професійно займатися публічною дипломатією щодо України у масштабі, адекватному значенню, яке має для нас ця країна.

Література:

1. Nowy dialog z Ukrainą [електронний ресурс] / газета Rzeczpospolita. – 2019. – Режим доступу: <https://www.rp.pl/Publicystyka/303179958-Nowy-dialog-z-Ukraina.html>
2. Чим для Польщі повинна стати Україна через 25 років? [електронний ресурс] / канал 112 Україна. – 2019. – Режим доступу: <https://ua.112.ua/mnenie/chym-dlia-polshchi-povynna-staty-ukraina-cherez-25-rokiv-484559.html>
3. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми [електронний ресурс] / Міжнародний центр перспективних досліджень. – 2019. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>

ІВАЩУК Максим Володимирович

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ПОЛЬЩІ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Аналізуючи успішний досвід реформ адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування розвинутих країн, українські реформатори в більшості погодились, що найбільш наближеним до українських реалій можна вважати досвід сусідньої Польщі. Реформи, ініційовані польським урядом у 90-х роках, у тому числі реформа децентралізації, дозволили трансформувати Польщу і стати інтегрованою частиною Європейського Союзу. Оскільки Україна теж має за мету інтеграцію до Європейського Союзу, то Польща дійсно виступає яскравим взірцем для наслідування.

Республіка Польща стала однією із перших, хто відгукнувся на наміри України у 2014 році провести повномасштабні реформи у всіх сферах суспільного життя. У свою чергу процес

децентралізації у Польщі почався з 1997 року, коли у ч. 1 ст. 15 Конституції Республіки Польща був проголошений базовий принцип: «Територіальний устрій Польщі гарантує децентралізацію публічної влади. Структури самоврядування мають доповнюватись, а не взаємно накладатись. Ані повітове, ні воєводське самоврядування не здійснюють нагляду над гмінним самоврядуванням» [1].

Щодо системи адміністративно-територіального устрою, а також системи місцевого самоврядування Польщі, то вона включає в себе три рівня самоврядування. На першому, базовому рівні самоврядування стоять гміни. Компетенції гміни – це усі публічні завдання, що не передбачені для інших суб'єктів. А саме задоволення колективних потреб спільноти і виконання завдань, делегованих центральним урядом.

Другий рівень самоврядування – повіт. На відміну від гміни повіт виконує ті публічні завдання, які надані йому законами. Повіт, як і гміна, є юридичною особою, і його самостійність підлягає судовому захисту. Повіт виконує те, чого гміна виконати не може. Повіт не має жодних контрольних або керівних повноважень щодо гміни.

І третій рівень місцевого самоврядування – це воєводство. Воно реалізує регіональні інтереси держави. Закон затверджує самостійність і власну юрисдикцію воєводства, як одиниці самоврядування, а також дуалістичну модель управління воєводством двома окремими структурами. Воєводство відповідальне за створення стратегії розвитку регіону та проведення регіональної політики [3].

Щодо України, то система теж включає три рівня самоврядування. Базовим рівнем є територіальна громада, яка є сукупністю жителів поселень громади. Територіальна громада здійснює місцеве самоврядування, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування, шляхом самостійного регулювання суспільних справ місцевого значення та управління ними в межах Конституції і законів України.

Другий і третій рівні самоврядування – це райони та області. Найвні органи самоврядування – відповідні ради та їх виконкоми. Ради представляють спільні інтереси громад при регулюванні питань, які відповідно до принципу субсидіарності не можуть бути реалізованими на рівні громад. У свою чергу обласна, районна рада може затверджувати обласний, районний бюджети для виконання спільних проектів та контролю його виконання [2].

Проте в Україні для впровадження децентралізації є декілька перепон, одна із яких – потреба у кваліфікованих кадрах. Адже оскільки це для України новий досвід, який потребує нові кадри, тому на даному етапі наша держава відчуває нестачу знань та брак компетентності. До складу місцевого самоврядування приходять багато нових людей, які є новачками у владі та потребують знань «з нуля». Та й навіть для досвідчених представників самоврядування, які опинилися в нових умовах, навчання є необхідним.

Головною ж проблемою я вважаю важливість пошуку балансу між централізацією та децентралізацією, як необхідність забезпечення ефективної діяльності органів місцевої та центральної влади. Адже ключовим питанням є передача максимально можливого обсягу владних повноважень органам місцевого самоврядування. Отже, як би парадоксально це не звучало, але має бути надзвичайно сильний центр у державі, який, надаючи право на самоврядування своїм суб'єктам, взмозі їх контролювати і не дозволити, аби в подальшому вони претендували на повну самостійність, яка в українських реаліях розвивається у сепаратистські настрої в регіонах [1].

На сьогодні не можна однозначно стверджувати, що вищі владні структури спроможні це забезпечити. Адже на власному досвіді ми бачимо, що Російська Федерація анексувала Автономну Республіку Крим, а Донецька та Луганська області вимагають незалежності. Тому, впроваджуючи децентралізацію та надаючи своїм суб'єктам такі повноваження, Україна має вести сильну політику, аби в подальшому не допустити відокремлення цих суб'єктів.

Підсумовуючи усе вищесказане, можу дійти висновку, що Польща дійсно є яскравим прикладом для України. Як бачимо, процес децентралізації не швидкий, проте ефективний. У свою чергу Польща може слугувати лише прикладом, проте в нашій державі неможливо сліпо копіювати польський шлях децентралізацію. Тому, перш за все, Україна має зміцнити свою

державну вертикаль, і лише після цього надавати владні повноваження своїм суб'єктам.

Література:

1. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. М., Заверуха І. Б., Школик А. М. та ін.]; Центр політико-правових реформ. – К., Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
2. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К. : – 2017. – 110 с.
3. Frey T. Relacja urząd-obywatel a standardy dobrej administracji/ Tomasz Frey // Biuletyn RPO – Materia y. – 2007.

ІВАЩУК Максим Володимирович

РОЗВИТОК УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ СТОСУНКІВ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Нещодавно Україна та Польща відсвяткували 100-річчя встановлення дипломатичних відносин. Не секрет, що особливих відмінностей між нашими народами немає. Адже Польща є нашим сусідом, наші народи мають схожі традиції та мовну спорідненість, адже належать до єдиної слов'янської етномовної спільності. Як показує аналіз, у нас схожа релігія, мова, а також спільне історичне минуле. І здавалось би, що все мало б бути добре, а стосунки між державами мають процвітати. Проте, перепоною стають гіркі сторінки історії, які даються навізнаки і до сьогодні.

З давніх часів наші народи співпрацювали, проте сутички всерівно з'являлися. Прикладом може слугувати Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького в середині XVII століття. Адже напередодні цієї війни Богдан Хмельницький був не лише у добрих відносинах з польським королем, а навіть перебував на службі у короля Речі Посполитої. Проте, через особисті образи Богдан Хмельницький розпочав війну між нашими народами, цим сами погіршивши наші стосунки не на одне століття.

Якщо замислитися над цією війною, а саме над причинами та передумовами, то можна дійти висновку, що це була війна не між польським та українським народами, а між Богданом Хмельницьким та польським королем. Адже усе почалося з того, що у гетьмана виник конфлікт на побутовому рівні з його сусідом-шляхтичем Д. Чаплинським, у допомозі розв'язанні якого йому відмовив король. На жаль, цією війною гетьман української держави знищив вщент на той момент мирні відносини з польським королівством. А далі нашим новим партнером на міжнародній арені виступила Російська Імперія, а наслідки такого партнерства ми відчуваємо до сьогодні [1,151].

Обговорення з польським науковцями доводить, що вони теж погоджуються з думкою про те, що на той час між Україною та Польщею дійсно панували мирні відносини. І якби не було цієї війни, а Україна була б в тісних стосунках, як з Польщею, так і з Заходом, зараз ми вже б мали в рази вищий культурний спадок та міцнішу економіку. Адже нам гарантувала б безпеку Річ Посполита, і не виключено, що при такому партнерстві сьогодні ми б уже були частиною Євросоюзу. Проте, Богдан Хмельницький на той час змінив свої політичні інтереси на Схід, в бік Російською Імперії. А згодом Переяславською угодою з Москвою підписав вирок українському народу. Адже з цією державою у нас в пріоритеті не могло бути стосунків, які б базувалися на взаємній підтримці.

Виникає питання, чи можна було запобігти розгортанню цієї війни? На мій погляд, що так. Адже перш за все Богдану Хмельницькому не варто було на державний рівень висувати проблеми з побутового рівня. Адже причиною розгортання війни були не політичні погляди, а емоції щодо конфлікту гетьмана з польським шляхтичем, в якому йому варто було особисто розібратися. Звичайно король його образив тим, що не надав йому допомогу та підтримку, адже він не вбачав у цьому такої потреби.

І ще однією гіркою сторінкою в історії була постать Степана Бандери, який відіграв визначальну роль в українському визвольному русі. Адже для українського народу С. Бандера був національним героєм та борцем за національну ідею. В свою чергу у Польщі сьогодні вимовляти прізвище С. Бандера категорично заборонено законом, тому що досі у поляків йдуть мурашки шкірою від цього прізвища. Проте постає питання, чому Польща настільки перебільшує ці історичні події, якщо втрати тоді поніс як польський, так і український народ. У традиційній польській історіографії Волинська трагедія 1943-1945 років сприймається як

етнічна чистка польського населення – «геноцид» поляків, вчинений «українськими націоналістами». У свою чергу українська історіографія трактує це як «дія у відповідь» українського населення на звірства поляків [1, 474].

І здавалось би, що уже пройшло так багато часу і все мало б забутися. Проте нещодавним конфліктом було те, що Посольство Польщі висловило протест у зв'язку з програмою про С. Бандеру на телеканалі «UA:Перший». Польські дипломати надіслали лист у МЗС України, вимагаючи «припинити відбілювання» українського націоналіста Степана Бандери. Головною ж проблемою тут було те, що образ Бандери обговорювали у хвалебному тоні.

Аналогічно нещодавно у Польщі була ухвала так званого «антибандерівського закону», який забороняє пропаганду тоталітарних ідеологій і визначає злочинною участь «бандерівських націоналістів». Українська сторона звичайно ж засудила ухвалення цих законів й здійснила низку контрзаходів, серед яких була і заборона на проведення робіт з метою пошуку останків поляків, загиблих у роки Другої світової війни [2].

Виникає питання, чи можна було попередити ці кроваві події? На жаль, мені здається, що ні. Тому, що на той момент точилася Друга світова війна, а стосунки на міжнародній арені були надзвичайно напруженими. Проте, можу стверджувати, що зараз можна знайти порозуміння та творити нові стосунки. І саме на цьому ґрунтуються теперішні стосунки між Україною та Польщею, а саме на взаєморозумінні та повазі до історії кожної з країн.

Таким чином, сьогодні головним викликом для україно-польських відносин є не лише ведення сумлінної дипломатії, що ґрунтується на засадах миру та взаємної поваги, але й залагодження гірких сторінок історії. В історії наших держав багато болючих сторінок, але їх стільки ж, скільки і позитивних. Адже саме історія вчить нас не повторювати помилки минулого.

Література:

1. Історія України/ Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – 686 с.
2. Україна і Польща: минає 100 років від встановлення дипломатичних відносин [Електронний ресурс].-Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30187044.html>

ІЛЬЧЕНКО Софія Олександрівна

ДОГОВІРНО-ПРАВОВА БАЗА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Міжнародні договори являють собою важливу частину міжнародних відносин у світі. Кожна нова держава задається питанням договірної правового оформлення із зовнішнім світом. Це було пріоритетне завдання, яке виникло в 1990-х роках перед Україною і Республікою Польща.

Процес створення договірно-правової бази між державами стосунками України й Польщі став процесом, який зазнав впливу демократичних змін у Центрально-Східній Європі.

Договірно-правова база між Україною та РП нараховує 129 діючих міжнародних договорів основними пунктами яких стали: принципи міжнародного права, суверенної рівності, непорушності кордонів, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи кожної зі сторін.[1, 35]

Важливим документом українсько-польського співробітництва є Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини й співробітництво, укладений 18 травня 1992 року.

Ключовими двосторонніми документами можна вважати такі:

- Договір про пропуск через державний кордон 18.05.1992 р.;
- Договір про взаємне заохочення та захист інвестицій 12.01.1993 р.;
- Договір про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах 24.05.1993 р.;
- Договір про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища 24.01.1994 р.;
- Договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху 28.03.2008 р.;
- Договір про соціальне забезпечення 18.05.2012 р.

Загалом двосторонніх документів між Україною та Польщею налічується більше ніж 470. [2. 20]. Для подальшого розвитку такого партнерства важливе значення має розширення та покращення теперішньої договірно-правової бази. Тому зараз ведеться активна робота над двосторонніми документами у сфері торговельно-економічного та енергетичного співробітництва, прикордонної співпраці, транспорту, екології, культурно-гуманітарного співпраця, молодіжної політики та військово-технічної співпраці тощо. [3. 40]

Отже, договірно-правова база є дуже важливою частиною для становлення міжнародних відносин. Україна та Польща створили свою базу таких відносин для кращого співробітництва і продовжують над нею працювати та покращувати. Таке співробітництво містить велику кількість двосторонніх договорів, яке приносить користь обом державам.

Література:

1. Киридон А. Україна-Республіка Польща: етапи, реалії та перспективи відносин / Алла Киридон.
2. <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>
3. Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин.

ІСКРА Карина Вікторівна

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА В ПЕРІОД ФЕОДАЛІЗМУ

Феодалізм є домінуючою соціально-економічною системою в середні століття в Західній та частково в Центральній та Східній Європі. Феодальна система – це система, за якої землевласник дає залежним фермерам землю взамін на свою працю.

Політична система європейських країн в середні століття ґрунтувалася на принципі васальності – забезпеченні військової аристократичної країни в обмін на службу. Центром феодальної ієрархії був цар, який в основному був полководцем у середньовіччі. З 9 по 14 століття лицарі лицарів були найважливішою частиною армії. Проте рицарське вбрання вимагало значних ресурсів. Король віддав землі вищого дворянського класу, відомих як феодал чи лєон, і отримав від них лицарів. Ця найвища знать була васалами царя. Вища шляхта також віддала землю лицарям, які здавали її в оренду селянам. Король був головнокомандувачем своїх васалів, королівським васалом – головнокомандувачем своїх лицарів.

Одне з найбільш ранніх подій історії відносин Київської Русі та Польської держави, зазначених у літописах, відноситься до 981 року, коли київський великий князь Володимир Святославич відвоював у поляків східнослов'янські Червенські міста (в верхів'ях Західного Бугу).

У 1018 році Святополк Окаянний, що втік з Києва, звернувся за допомогою до польського короля Болеслава I Хороброго, який зумів побороти Ярослава Мудрого в битві на р. Буза. Київська кампанія Болеслава I увінчалася завоюванням міста, але влада належала Святополку, Болеслав почав правити сам у місті. Обурені жителі Києва почали повстання в ході якого почали «бити ляхів». Болеслав втік зі скарбницею та полоненими сестрами Ярослава Мудрого. Червенські міста, знову під владою Польщі, у 1030-1031 рр. Належали Ярославу Мудрому та його брату Мстиславу Хороброму.

У 1069 р. Відбулися різні події, коли великий князь Ізяслав Ярославович з його племінником Болеславом II втік до Польщі, і здійснив похід на Київ, втрутився в руську династичну суперечку на користь Ізяслава. Згідно з легендою, меч-реліквія на ім'я Щербець, який використовували при коронації польських королів, отримав щербину при ударі Болеславом I або Болеславом II об Золоті ворота в Києві. Перший варіант не може бути правдою через те, що Золоті ворота були зведені в 1030-і роки, другий не підтверджується вуглецевим методом датування меча, який, як виглядає, був створений не раніше другої половини XII століття.

Пізніше, в період феодальної роздробленості, справжні Червенські землі входили до Волинських і Галицько-Волинських князівств, а в XIV столітті вона була завойована Польщею. Ця територія, також відома як Червона Русь, між Польщею, Україною та Білоруссю. Як і Русь, Польща зазнала кількох монгольських навал у XIII столітті, однак, незважаючи на руйнування, монгольське іго над польськими землями встановлено не було, що згодом забезпечило Польщі перевагу в розвитку торгівлі, культури і суспільних відносин. У часи феодальної роздробленості зросла кількість людей, які отримали право оподатковувати населення різними

вимаганнями та повинностями. Окрім великих князів, землевласники та церква збирали данину. Службові села майже повністю зникли, і залежний фермер став головним виробником польської економіки та головним фактором. Деякі феодали орали нові землі та досліджували пустища, на які вони запрошували вільних польських та іноземних (переважно німецьких) землевласників. Офіцери отримали позику у вигляді припасів і насіння і на деякий час звільнилися від своїх обов'язків. Наприкінці терміну власники поміщиків «вільні» збирали данину (готівкою чи натурою), але заздалегідь домовлялися про її розмір. Це спонукало селян працювати більше, оскільки вони залишали решту врожаю собі і могли обміняти необхідні товари. Землевласники застосовували більш досконалі методи обробітку землі та нові інструменти. Основною системою в сільському господарстві були трійники. Завдяки колонізації нових земель та наданню пільг колоністам економіка почала отримувати значні прибутки. Колонізацію нових земель супроводжували також: соціальні зміни у польському суспільстві. В основному вони були спричинені місцем розташування (поселення сіл за німецьким законодавством), яке поширилось по всій країні. Локатор (солтис), переважно німецького походження, домовився з землевласником про умови поселення та користування землею, на яку він згодом запросив поселенців. За це локатор отримав від землевласника найкрасивіші ділянки, які можна було успадкувати і звільнили від усіх повинностей. Німецьке законодавство дозволило організувати життя сільських громад краще, ніж діючи до цього польські правила. Він визначав принципи сільського самоврядування, гармонізуючи їх з вищими судовими та адміністративними прерогативами поміщика.

Якщо міська держава в Польщі в XIII ст. тільки почала формуватися, а духовенство в той час уже було конституційоване в окрему державу, воно володіло величезними маєтностями, мало низку привілеїв і практично звільнилося з-під опіки князів. Основні ж багатства й політичну владу дістав рицарський стан, який складався з великих феодалів (можновладців) і служилої знаті – рицарів. Формування цього стану, як і міського, тривало.

З середини XIII століття, завдяки широкому розподілу праці між містами і селами, зростання виробництва товарів, феодална роздробленість перешкоджає подальшому економічному розвитку країни, перешкоджає обміну між окремими регіонами та архівом, що ще важливіше, це перешкоджає ефективному захисту кордону ззовні.

ІСКРА Карина Вікторівна

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ У ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИНАХ

Дипломатія – це засіб здійснення зовнішньої політики держави, що являє собою сукупність невоєнних практичних заходів, прийомів та методів, які застосовуються з урахуванням конкретних умов і характеру завдань, що вирішуються, офіційна діяльність глав держав та урядів, міністрів закордонних справ, дипломатичних представництв за кордоном, делегацій на міжнародних конференціях по реалізації цілей і завдань зовнішньої політики держави, захисту прав та інтересів держави, її установ та громадян за кордоном. Розвиток двосторонніх відносин займає важливе місце у системі зовнішньополітичної діяльності України. Дипломатична служба незалежної України подолала тернистий і важкий шлях свого становлення від визнання незалежності України лідером країн у 1991 році та закінчуючи створенням добрих сусідів, дружні та стратегічні дипломатичні відносини. Одним з перших великих зовнішньополітичних кроків України, який значно сприяв зміцненню глобальної безпеки, була відмова України від ядерної зброї, успадкованої від СРСР. 2000 р. Україна була обрана втретє (на два роки) непостійним членом Ради Безпеки ООН. З часу незалежності Україна стала членом понад 100 міжнародних організацій та членом глобальної антитерористичної коаліції. Україна бере активну участь у миротворчих операціях ООН, сприяючи глобальній та регіональній безпеці. Він визнаний стратегічним та спеціальним партнером Європейського Союзу та НАТО, є частиною приблизно 4000 міжнародних правових документів та має розгалужену мережу дипломатичних та консульських установ. Згідно ст. 106 Конституції України зовнішньою політикою держави керує Президент України, який представляє країну на міжнародному рівні. збирається, веде переговори та укладає міжнародні договори України, приймає рішення про визнання іноземних держав, призначає на посаду та

звільняє з посади голів дипломатичних представництв України в інших державах та міжнародних організаціях, приймає грамоти та дипломатичні посвідчення дипломатичних представників Росії. На сьогоднішній день Україна встановила дипломатичні відносини з понад 180 країнами. Важливими досягненнями української дипломатії є приєднання України до ОБСЄ, Ради Європи, СОТ та інших великих міжнародних організацій, укладення Угоди про партнерство та співробітництво, а згодом – Угоди про асоціацію з ЄС, підписання Хартії про спеціальне партнерство з НАТО, непостійне приєднання до Ради Безпеки ООН. у 2000-2001 та 2016-2017 роках на веб-сайті закордонного офісу згадується головування багатьох міжнародних організацій. Хоча зовнішня політика традиційно вважається продовженням внутрішньої політики, українська дипломатія, на жаль, стала заручником поганої внутрішньої політики, некомпетентного уряду, неможливості забезпечити гідні умови життя для своїх громадян. Саме з цієї причини українська дипломатія не змогла виконатись за 28 років з часу здобуття Україною важливих завдань незалежності, таких як вступ до ЄС та НАТО. Ці два ключові пріоритети мали статистичну інформацію про наш бізнес та нашу дипломатію: у цьому контексті я бачу як відновлення, так і досконалі, рівні та взаємні суспільства. Третій пріоритет, я вважаю ефективним захистом громадян України за кордоном: наші дипломати повинні прийти на допомогу своїм громадянам 24 години на день. Пріоритет четвертої неприємності, і водночас серйозний виклик, для української зовнішньополітичної служби сьогодні є протидією проти російської агресії у відновленні територіальної цілісності України: встановлення контролю над нашою східною територією та повернення Кримський. По-п'яте, не менш важливим є завдання побачити повернення з російського полону та захоплення всіх наших громадян, незаконне захоплення та затримання зловмисника. Українська дипломатія, як і вся наша компанія, сьогодні переживає важкі часи і потребує лише значних кадрів. Поліпшення зовнішньополітичної служби, систематичне та якісне навчання молодих спеціалістів, що забезпечує розум гідної роботи дипломатом на рівні, нижче, ніж у дослідників НАБУ, здатних надати ефективність та збагатити завдання. Що стосується радянських часів, то найбільшим досягненням цього періоду було те, що Україна була одним із засновників ООН. Але ми мусимо розуміти, що українська дипломатія була повністю залежна від Москви. І за цим досягненням стоїть певний розрахунок Москви мати більше у цій міжнародній організації. Відтак саме в силу цих обставин українська дипломатія не могла виявляти самостійності. Говорячи про досягнення в часи незалежної України, слід відзначити, що як у період УНР дипломатія змушена була створюватись фактично з нуля.

Література:

1. Міжнародні відносини України: історія і сучасність / Л. Є. Дещинський, А. В. Панюк; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2001. – 424 с.
2. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. – К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.
3. Україна в міжнародних організаціях : навч. посіб. / Ю. І. Макар, Б. П. Гдичинський, В. Ю. Макар [та ін.] ; М-во освіти та науки України, Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Прут, 2008. – 879 с.

ІСКРА Карина Вікторівна

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: У ПОЛОНІ СТЕРЕОТИПІВ І ВЗАЄМНИХ ОБРАЗІВ

Історичні стереотипи як образи думки та сприйняття навколишнього світу, вони завжди мали місце в українсько-польських відносинах. Образ близьких людей, через ті чи інші історичні обставини він часто подається як сукупність певних характеристик вони не завжди правдиві. Взаємне негативне / позитивне сприйняття польських та українських компаній розвивалося на основі інтенсивності польсько-українських відносин.

Основні проблеми історії України, представлені у польській свідомості, були такі: відносини Київської Русі та Польського Королівства в X-XII століттях перебування українських етнічних територій у межах Речі Посполитої, козацькі війни XVII-XVIII століть,

перебування українців і поляків в Австрійській (згодом Австро-Угорській) та Російській імперіях, національне відродження українців 19 століття; Польсько-українські конфлікти ХХ століття. (Війна 1918-1919 рр., Українська національна меншина в Польщі між двома війнами, військово-політичне протистояння на Холмщині та Волині в 1938-1947 р). Зазвичай у польській свідомості образ козака є одним із найпоширеніших і в першу чергу, це пов'язано зі стереотипом «різуна». Тому представлення українського козацтва як соціальної верстви українського народу з правами на свою територію та спроби державності якось згладжують гострі кути польсько-українських відносин. Однак розпочати історію контактів між українцями та поляками Першої Речі Посполитої та діяльність козацтва була б не зовсім коректною. Завжди слід пам'ятати про період Княжої доби в Україні й зміцнення державності в Польщі, коли саме і почалися взаємовідносини.

Період ХІХ – ХХ ст. -це як момент активного розгортання українського національного руху в межах імперій Романова та Габсбургів. Варто лише додати, що цей рух був не таким різномірним, як може здатися на перший погляд. Є багато свідчень про контакти громадських діячів Наддніпрянщини та Галичини. Гарною ілюстрацією є приклад діяльності Михайла Грушевського. Один з найдраматичніших періодів польсько-українських відносин – ХХ століття. Найбільш проблемними та незрозумілими питаннями минулого, які торкнулися польської преси, є відновлення цвинтаря «Орлят» у Львові, волинська трагедія під час Другої світової війни та акції «Вісла» 1947 року можна сказати, що питання про меморіал на Личаківському кладовищі було болючим та, в деяких випадках, вирішальним для поляків. У свою чергу своєрідні релігійні проблеми в Перемишлі стали відгомоном для українців

Тому ці два випадки залишалися тісно переплетеними протягом останнього десятиліття. Польські газети опублікували багато матеріалів на цю тему. Слід враховувати належну увагу, що на їхніх сторінках можна було знати думки не лише польських вчених та громадськості, а й представників українського суспільства. Серед поляків існувала віра, що криза в Радянському Союзі врешті-решт закінчиться. В СРСР увагу привертало, а в Україні в 1989-1990 рр. значно зросла. У Росії активно обговорювались політичні та економічні кризи в Україні з польської преси. Після вступу Польщі до НАТО (1999 р.) та приєднання до

Європейського Союзу (2004) східний кордон Польщі став кордоном з ЄС. Україна опинилася перед свого роду штучним бар'єром, який ускладнював в'їзд українцям в Європу. Візові обмеження були і незручні як для українців, так і для поляків. Обидві сторони є в інтересах вирішити цю проблему швидко на благо обох сторін. Слід також зазначити, що ще одним видом заробітку була і залишається незаконна торгівля прикордонними районами. Ця проблема також вимагає спільної роботи українських та польських правоохоронних органів. Багаторічна спільна історія України та польської діяльності, безумовно, сприятливе для взаємного майбутнього і створення нової форми свідомої співпраці. Звідси випливає, що польсько-українські відносини почнуть процес руйнування старих (переважно негативних) стереотипів та створення нового шляху взаємного сприйняття.

Література:

1. Кресло А. С. Польсько-українські стосунки й образ України у польській пресі (1991–2003): Монографія. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 128 с.
2. Гаврилюк О. Українсько-польський діалог 1990-х років стосовно подолання взаємних національних стереотипів: здобутки і нереалізовані можливості // *Stereotypy narodowościowe na pograniczu / Pod red. W. Bonusiaka.* – Rzeszów, 2002. – S. 63–71
3. Трухан М. Негативний стереотип українця в польській післявоєнній літературі. – Мюнхен; Львів, 1992. – 218 с.

КАЛЬЧУК-ЧЕРТОВ Володимир Олександрович УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ САДОВО- ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ВИРОБЛЕННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ НА ДЕКОРАТИВНИХ РОЗСАДНИКАХ

Україно-польське економічне співробітництво сягає давніх історичних шляхів. Оскільки спільна історія обумовлює і спільну економіку. Як в минулому нас об'єднує спільна територія, так і сьогодні спільні кордони. Саме в цих історико-економічних відносинах треба співіснувати.

Проблематика такого питання складається в недостатньому інформуванні місцевих виробників садивного матеріалу, особливо це стосується сусідніх областей, наприклад: Підляське воєводство та Волинська область; Люблінське воєводство та Львівська область та ін.

Оскільки в Польщі декоративне розсадництво більш популярне, через більшу потребу у населення та великих компаній, що займаються озелененням, а отже і методи ведення такого бізнесу являються прогресивнішими та продуктивнішими. Вирішенням такої проблеми може стати обмін працівниками, або технологіями, проведення спільних масштабних заходів, наприклад: майстер класів, виставок садивного матеріалу та інше. Для економіки України та Польщі, це зіграє важливу роль, а саме покращення якості та кількості продажів садивного матеріалу, а це значить і збільшення притоку грошей до казни. Українська сфера декоративних розсадників теж не в останніх рядах, завдяки цьому буде відбуватись взаємна передача знань та нових технологій, а це означає краща якість і вихід на європейський ринок.

На сьогоднішній день перше місце в Європі по виробленню садивного матеріалу займають такі країни, як: Німеччина, Нідерланди, Франція. У галузі садово-паркового господарства та ландшафтного дизайну теж повинен бути обмін кадрами та новими технологіями, це дозволить нашим країнам покращити якість виконання своїх робіт, дизайнерський підхід, нове бачення проблеми та шляхів її вирішення, розширення кругозору ландшафтних дизайнерів.

Для цього можуть проводитись такі заходи як:

- 1) Запрошення на виробництво спеціалістів з сусідніх держав;
- 2) Проведення спільних виставок;
- 3) Можливість проведення онлайн конференція та консультацій;
- 4) Спільна робота над проектами;
- 5) Проведення виїзних майстер-класів, та інше.

Також звичайно залучення інвесторів для закладення нових декоративних розсадників та розвитку вже функціонуючих декоративних розсадників.

Так, за даними Державної служби статистики України [2], протягом 2016 р. сума прямих польських інвестицій, вкладених в економіку України, становила 25,8 млн дол. США, що складає 1,3 % від загального обсягу іноземних інвестицій з економіки країн ЄС в економіці України. Впродовж 2016 р. найбільші обсяги польських капіталовкладень залучено у такі види економічної діяльності: фінансова та страхова діяльність (45,5 %); промисловість (33,5 %); оптово-роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (9,7 %); сільське, лісове та рибне господарство (3,9 %); адміністративне та допоміжне обслуговування (1,8 %) [1].

Таким чином, слід зазначити, що динамічний розвиток польсько-українських зв'язків вимагає збільшення інвестиційного співробітництва, яке дало б змогу використати економічні потенціали обох країн. Перші ознаки інвестиційно-виробничої співпраці України та Польщі супроводжувалися низкою негативних явищ: недосконаліми галузевою структурою й формами залучення польських інвестицій, низьким обсягом інвестування, високою концентрацією інвестицій в обмеженій кількості регіонів України, незадовільною участю польських інвесторів в інноваційних процесах. Проте, незважаючи на негативні наслідки світової фінансової кризи та внутрішні проблеми, динаміка інвестиційного співробітництва двох держав, починаючи із 2015 р., демонструє зростаючу тенденцію [3, с. 259].

Отже, проаналізувавши ці дані, можна стверджувати, що збільшення взаємних інвестицій та спільна робота це і є головним завданням наших країн для зміцнення економіки обох держав.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Янків М. М. Організаційно-економічні засади розвитку українсько-польського транскордонного та міжрегіонального співробітництва / М. М. Янків // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 2. – С. 256–263

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Сміливість, з якою українці прагнули свободи і змін, зворушила міжнародну спільноту та привернула її увагу до України. Тепер від української громади очікують послідовності та рішучості на обраному шляху, реалізації реформ всередині країни, котрі мають доповнюватися відкритістю й активністю у міжнародному діалозі.

Одним із виявів такої позиції держави сьогодні виступає політика культурної дипломатії. Адже вона володіє неабияким спектром можливостей впливати на питання національної безпеки, формування міжнародного іміджу, стимулювання розвитку культури та економіки, зміцнення національної ідентичності, просування системи демократичних цінностей тощо.

Необхідність України позиціонувати себе на міжнародній арені засобами культури надзвичайно загострилася у зв'язку з потребою протидіяти агресивній політиці Російської Федерації. Культура виявилась ефективною зброєю й водночас стратегією в неоголошеній інформаційній війні. Свідчень останньої доволі багато. Одне з нещодавніх – фільм «Україна: маски революції», замовлений російськими спецслужбами французькому режисеру Полю Морейро. Його покази в європейських країнах супроводжувалися акціями громадського протесту, оскільки кінострічка поширює брехливу і компрометуючу інформацію про Україну та її народ.

Культурна дипломатія як політика не повинна обмежуватися завданнями винятково сфери зовнішньополітичних відносин.

Власне культурна дипломатія може і має бути складовою культурної політики держави, але лише у тому разі, якщо та відповідає актуальним потребам соціуму.

Принципово наголосити, що впровадження ефективної політики культурної дипломатії неможливе без забезпечення відповідною аналітикою, яка дозволить більш чітко визначати цілі, завдання та корелювати з ними наступну діяльність.

Українській культурній спільноті необхідно створити власний культурний наратив для «передачі» у глобальному просторі, наратив, який буде сприйнято різними аудиторіями. Працюючи над цим, важливо озвучувати найактуальніші для України меседжі, враховуючи важливість ідей інформаційної відповідальності, патріотизму, громадянської солідарності, толерантності, волонтерства. Саме вони мають вплинути на оновлений образ України. Це, у свою чергу, позначиться на ідентичності наступного покоління українців: вона трансформуватиметься у бік відкритості, мобільності та динамічності.

Отже, культурна дипломатія як інструмент «м'якої сили» визнається все актуальнішим напрямком державної політики у зв'язку з необхідністю оперативно вирішувати питання національної безпеки, позитивного міжнародного іміджу, налагодження глобальних комунікацій. Інституціалізація культурної дипломатії є умовою формування політики культурної дипломатії як системної та цілеспрямованої активності, яка, з одного боку, впливатиме на питання національної безпеки та міжнародного іміджу, а з іншого, – відкриє перспективи соціально-культурного та економічного розвитку держави, позитивно позначиться на внутрішній політичній стабільності, спроможності бачити і планувати майбутнє.

Література:

1. Енциклопедія історії України [Текст]: у 10-ти т. / Гол. ред. В.А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2003–2013: Т. 1: А–В / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2003. – 688 с.: іл.; Т. 2: Г–Д. – 2004. – 688 с.
2. Історія української дипломатії : перші кроки на міжнародній арені (1917–1924 рр.) : документи і матеріали [Текст] / Держкомархів України, Укр. НДІ архів. справи та документознавства; [авт. передм., упоряд.: І.Б. Матяш та ін.; редкол.: К.І. Грищенко (голова) та ін.]. – Київ: Вид-во гуманіт. л-ри, 2010. – 592 с.
3. Українська дипломатична енциклопедія [Текст]: у 2-х т. / редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – Київ: Знання України, 2004. – Т. 1. – 760 с.; Т. 2. – 812 с.

ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Два народи – український і польський народи у центрі Європи – це унікальний арсенал цінного історичного і генетичного досвіду, багатюще джерело нових ідей і можливостей. 1997 рік був позначений значним поживанням між Україною і Польщею. Цьому сприяла інституціоналізація співпраці України з НАТО та ЄС, що остаточно змінило її негативне ставлення до запрошення Польщі стати членом НАТО. Сторони дійшли також згоди щодо розміщення ядерної зброї на території нових потенційних країн-членів Північно-Атлантичного альянсу.

Важливість для України розвитку всебічного співробітництва з Польщею підкреслив на прес-конференції Президент України Леонід Кучма, який перебував у Варшаві з одноденним робочим візитом. Він відзначив, що в ході переговорів обговорювалось широке коло як економічних, так і зовнішньополітичних відносин. Леонід Кучма подякував польській стороні за підтримку в інтегруванні України в європейські політичні і економічні структури. Він повідомив, що Україна з нетерпінням чекає офіційного візиту в травні нинішнього року Президента Польщі Олександра Кваснєвського.

10-11 листопада 1998 р. у Варшаві Президент України взяв участь у урочистостях, присвячених 80-й річниці відновлення незалежності Республіки Польща. Важливим був економічний саміт, що відбувався 23-24 травня у Жешуві. Президенти обох держав взяли його під свій патронат.

У зв'язку з виборами на Україні 1998 р. певної стагнації зазнали міжпарламентські контакти. Лише під кінець року розпочала свою діяльність Українсько-польська група. Її голова, Дмитро Павличко, відвідав у грудні 1998 р. Варшаву, де зустрівся з головою Польсько-української парламентської групи. 1999 р. був роком виборів Президенту України, тому Україна була більше сконцентрована на внутрішніх справах і особливих змін в українсько-польських відносинах не сталося.

Серед важливих аспектів українсько-польських відносин він також виокремив розвиток туризму, загальнокультурних та освітніх програм. За словами Олександра Кваснєвського, вагомість українсько-польського форуму підкреслюється й місцем його проведення. «Одеса – це місто зустрічі культур багатьох народів. Це місто увійшло в історію. Одеса близька серцям багатьох поляків», – підкреслив президент Польщі.

Подією надзвичайної ваги стало відзначення 60-ї річниці Волинської трагедії, що викликало широкий резонанс і неоднозначне ставлення в українському і польському суспільствах. У значної частини громадськості намір України провести ці урочистості викликав негативну реакцію. Такі політичні партії, як СНПУ, УРП-Собор, Батьківщина, УНА-УНСО організували мітинги протесту у Львові, Одесі, Києві і вимагали, щоб Президент України не просив вибачення у польського народу.

Ратифікацію угоди про Єдиний економічний простір світова громадськість сприйняла як зміну орієнтації зміни в бік Росії, особливо після заяви Леоніда Кучми, що ми не можемо чекати поки нас приймуть в Європу, а повинні створювати європейський рівень життя в межах Єдиного економічного простору.

Надзвичайно важливою подією, яка визначальним чином вплине на стосунки між нашими державами, є набуття Польщею 1 травня 2004 р. повноправного членства в ЄС. Попри ряд негативних моментів ця подія має й позитивне значення для України. Так, наприклад, хоча шенгенська система й обмежує в'їзд громадян третіх країн в ЄС, але одночасно розширює свободу просування в середині ЄС для тих, хто має шенгенську візу. Прикордонне співробітництво для таких умов сприятиме пристосуванню української економіки до вимог ЄС. Крім того Польща могла б допомогти залучати гроші ЄС для фінансування проектів у Польщі та Україні, які будуть приносити користь економікам обох країн.

Можна зробити висновок, що українсько-польські єднання є надзвичайно важливим фактором, тому що це – гарант стабільності та безпеки в Європі, а також тому, що ці дві слов'янські держави мають однакові стратегічні, а саме: інтеграцію до європейських структур і у них існує спільна база для стратегічного партнерства.

Було підписано багато договорів, які сприяли встановленню більш дружніх стосунків

між країнами. 2004 р. був визнаний Роком Польщі в Україні. Хоча він був не зовсім вдалим через внутрішні політичні складності, Рік України в Польщі (2005 р.) був найбільш сприятливим для обох держав, тому що девіз цього року, який звучав як «Україна – Польща – разом в Європі!» є ознакою того, що проведення Року України в Польщі зміцнює національно-складову культури обох країн і загалом сприятиме збагаченню європейської культури.

Польща для України – міст у Європу та шлях до демократії. Польща – це велика держава, яка демонструє і буде демонструвати свою політичну активність. Тому Польща може суттєво вплинути на те, що вже зараз називають» східною мірою Європейського Союзу».

Література:

1. Історія України: Підручник: 3-є видання/ За ред. Ю.Сливки.-Львів:Світ, 2002.- 520с.
2. Історія України: навчальний посібник.-К.: Альтернативи, 2002.- 472с.
3. Голибрад Є. Українсько-польське єднання – вимога часу.- Освіта.- 2004.-31.03-07.04.-№2.
4. Зельке К .Україна та Польща після розширення НАТО. – Політична думка.-2000.-07.05.- №3.

КЛІВАК Роман Олександрович

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ:

ПРІОРИТЕТНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА

Республіка Польща (далі РП) є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях серед тих постсоціалістичних країн, які є членами Європейського Союзу і мають з нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі геоекономічні інтереси. РП залишається одним із головних стратегічних партнерів України щодо підтримки зусиль, пов'язаних зі зближенням з ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об'єднанні. Незмінність такої позиції протягом тривалого часу набула для України важливого значення у контексті як успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і розвитку двостороннього економічного співробітництва з РП.

Для України Республіка Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером, із яким розвивається всебічний двосторонній діалог, поглиблюється взаємовигідна співпраця. За результатами різних опитувань РП посідає друге місце (76,6 % респондентів, а в прикордонних районах – перше) за пріоритетністю двосторонніх відносин після Російської Федерації (78,7 % респондентів). Нинішні українсько-польські відносини вже стали зразком для багатьох сусідніх країн у регіоні й мають усі підстави бути одним із найпотужніших фундаментів нової Європи. Перспективність економічного співробітництва України та Польщі була підтверджена в рамках проведення Першого Міжнародного інвестиційного форуму «Україна: нові можливості» (22–24 квітня 2008 р.), організованого Польсько-Українською господарською палатою за сприяння та підтримки Посольства України в РП, який був присвячений презентації інвестиційного потенціалу України та сприянню європейській інтеграції України. У Форумі взяли участь українські і польські підприємці, робочі групи урядових і неурядових організацій, економісти, експерти, політики, а також представники ділових кіл Німеччини, Данії та Скандинавських країн. У виступі під час відкриття Форуму Надзвичайний та Повноважний Посол України в РП О. Моцик наголосив, що в умовах світової економічної кризи двостороннє українсько-польське співробітництво набуває дедалі більшої ваги, а досвід РП у питанні європейської інтеграції є дуже цінним для України. Розвиток стратегічного партнерства з РП є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України. Міцні відносини між нашими державами обумовлені геополітичним положенням, глибокими історичними, культурними та економічними зв'язками, а також тим, що Польща є членом НАТО та Європейського Союзу. З огляду на це, поглиблення українсь-копольських відносин сприятиме досягненню стратегічної мети зовнішньої політики України – інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. Саме розвиток ринкової інфраструктури та інституційного середовища в системі інвестиційного співробітництва України та РП видається найперспективнішим напрямом нарощування взаємних потоків капіталу між економіками обох країн і раціоналізації їхньої структури, які сприятимуть оптимізації взаємодії господарських комплексів і забезпеченню досягнення високих позицій вітчизняною економікою. Згідно з відповідними положеннями Угоди між урядом України та

урядом РП про міжрегіональне співробітництво (травень 1993 р.) створено українсько-польську Міжурядову координаційну раду з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС). У сфері міжрегіональної та прикордонної співпраці засновано міжнародну асоціацію «Карпатський Єврорегіон», до якої входять чотири області України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька) та регіони РП, Угорщини, Румунії, Словаччини. У жовтні 1995 р. у Луцьку було підписано Угоду про створення міжнародної асоціації «Єврорегіон «Буг», до якої увійшли Волинська область України і три прикордонні воєводства РП.

Сучасний розвиток системи українсько-польського транскордонного співробітництва відбувається водночас на декількох рівнях. По-перше, це посилення зовнішньоекономічних зв'язків підприємств та активізація транскордонного бізнесу; по-друге, поглиблення взаємодії громадських організацій і суспільних рухів по обидва боки кордону, створення спільних асоціацій та єврорегіонів; по-третє, налагодження скоординованої діяльності органів державної влади регіонального рівня та місцевого самоврядування. Важливу роль відіграє співпраця наукових установ і навчальних закладів, зокрема щодо формування інноваційних моделей розвитку прикордонних територій на основі обміну досвідом та використання спільного виробничого потенціалу й інфраструктури. Європейський Союз зацікавлений у створенні по всьому периметру своїх кордонів смуги сталого економічного розвитку, політичної і соціальної стабільності та добросусідства. Активізація різних форм міжнародної економічної співпраці, зокрема транскордонної, між Україною та РП можлива лише на основі розроблення дієвого механізму сприяння розвитку спільного підприємництва. З метою реалізації розвитку спільного підприємництва між Україною та РП у червні 2001 р. засновано Українсько-польський центр сприяння розвитку менеджменту, підприємництва та інвестицій, який має допомагати зміцненню двосторонніх українсько-польських відносин у діловій, культурній, науковій і соціальній сферах, розширенню партнерських відносин між підприємствами та організаціями двох країн.

Отже, стратегічні пріоритети України та РП у розвитку співробітництва, збігаються, при цьому спостерігається його потужний розвиток останніми десятиліттями. Це відкриває широкі перспективи для нашої країни в реалізації європейської та євроатлантичної інтеграційної стратегії.

Література:

1. Біттнер О. Шлях у Європу пролягає через Варшаву (Про українсько-польські відносини) / О. Біттнер // Урядовий кур'єр. – 2007. – 20 лютого. – С. 7–12.
2. Обухова О. Ю. Українсько-польське транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних намірів України / О. Ю. Обухова // Наук. вісник ВНУ. Історичні науки. – Луцьк, 2007. – № 1. – С. 127–131
3. Мельник В. Інвестиційні потоки в системі українсько-польських економічних відносин / В. Мельник // Економіка України. – 2001. – № 2. – С. 75–82.

КОВРИЖЕНКО Артем Дмитрович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

За останні часи, Польща стала для України ключовим партнером, із яким вона активно розвиває всебічний двосторонній діалог, поглиблює взаємовигідну співпрацю. Економічні взаємовідносини між сусідніми країнами – Україною та Польщею – неможливі без налагодження тісних торговельно-економічних відносин, у т.ч. в аграрній сфері економіки. На тлі стабільного зростання, що його демонструвала польська економіка рухаючись шляхом європейської інтеграції, патовість ситуації в Україні видавалася все більш очевидною, а перспективи міждержавної співпраці все більш сумнівними.

Прогнози щодо розвитку торговельно-економічного співробітництва між двома державами після вступу Польщі до ЄС були здебільшого песимістичними. За даними центра ім.О. Разумкова очікувані втрати українських експортерів визначав на рівні 250 млн дол. США, що для Української економіки ніяк не вигідно. Проте для подальшого розвитку економіки Україна залишила в пріоритеті Польський ринок. Взаємопоміч між Україною та Республікою Польща протягом аналізованого періоду була здійснена у співробітництві та торговельній сфері. Одразу після вступу Польської держави до Європейського Союзу сукупний оборот

торгівлі між двома державами стрімко зростає, сягнувши рекордних 6 520 млн дол. США у 2008 р. Обсяг польського імпорту в Україну становив 4 191 млн дол. США, українського експорту до Польщі – 2 329 млн дол. США.

На мою думку саме вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Проте попри песимістичні прогнози, набуття Польщею членства в ЄС не мало для нашої держави різко негативних наслідків.

Отже, можна сказати що, значне негативне сальдо торговельного балансу України та суттєве її відставання від сусіда на західному кордоні за обсягами інвестицій, вкладених у польську економіку, що впродовж тривалого аналізованого періоду характеризували економічне співробітництво між двома державами, є традиційними для українсько-польської взаємодії та спричинені, насамперед, низьким рівнем конкурентоспроможності української економіки, істотним її відставанням за низкою показників від економіки Польщі.

Як наслідок вступу Республіки Польщі до ЄС, продукція національних виробників стала здебільшого не витримувати конкуренції на ринку країн – членів ЄС (у тому числі польському), а українські підприємці неспроможні реалізовувати ефективні інвестиційні проекти за таких умов. Економічний потенціал міждержавної взаємодії України та Польщі реалізовано неповністю, а співпраця в економічній сфері далі є вадою стратегічного партнерства між ними.

Колесник Дмитро Сергійович

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Проводячи аналіз динамічного розвитку співпраці України та Польщі протягом початку 2000-х років за стандартами стратегічного партнерства, можна з певністю говорити, що в українсько-польських відносинах є щонайменше декілька стратегічних сфер співпраці, а саме соціально-економічна, військово-політична, гуманітарна. До того ж, політичне керівництво двох державкладають однакове сприйняття у відносини стратегічного партнерства між ними. Доказом того є низка політичних заяв і декларацій, виголошених керівниками країн, про стратегічність партнерства між ними. Тобто можна говорити про двосторонню зацікавленість у розвитку такого партнерства в українсько-польських взаєминах.

Правові установи розвитку відносин стратегічного партнерства між Польщею й Україною визначено в кількох міжнародно-правових документах, як-от Комюніке за результатами засади Консультативного Комітету Президентів України і Польщі та у Спільній заяві до порозуміння та єднання Після того ці взаємини динамічно розвивалося доволі швидким темпом. Винятком можуть бути коли розвиток польсько-українських відносин зазнав упаду через внутрішньополітичну проблему, яка виникла в Україні, та через неврегульовані питання щодо спільного історичного минулого держав (а саме військових поховань на території обох держав).

З кінця 1997 р. формула «стратегічного партнерства» у відносинах із Україною постала абсолютною в офіційному дискурсі Польщі й поділяється дисидентами польської зовнішньої політики незалежно від їх ідейно-політичної належності. Як уже зазначалося вище, політичні відносини розпочалися 1 жовтня 1991 р. з підписання угоди між Україною та Польщею про економічне співробітництво. 18 грудня того ж року з ініціативи польської сторони у м. Замості проведено нараду представників прикордонних областей України та воєводств Польщі Цією зустріччю відновлено традиційні прикордонні зв'язки двох держав.

Показово й те, що, згідно з документом «Стратегія безпеки Республіки Польща», ухваленим 2000 р., відносини з Україною окреслено як відносини зі стратегічним партнером.

Крім того, після набуття Польщею членства в ЄС частина міждержавних українсько-польських угод втратили чинність. У березні 2003 р. Комісія ЄС прийняла нові документи, що визначили характер відносин із Україною. Зокрема, у Посланні «Ширша Європа – сусідство: нові рамки взаємовідносин із нашими східними та південними сусідами» зазначено, що мета утворення зони процвітання добросусідства – формування кола друзів, із якими Комісія матиме тісні мирні стосунки та співробітництво. Для цього необхідно сформулювати відповідне

правове поле, створити та забезпечити нові конкретні інструменти й інституції для втілення намічених планів, знайти нові джерела фінансового забезпечення.

Отже, Польща вибрала щодо України формат відносин «стратегічного партнерства», як і Україна до Польщі.

Література:

1. Розширення ЄС: Ширша Європа – нові рамки відносин Україна – ЄС / Представництво Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://delukr.sdv.com.ua/page24478.html>
2. Стоєцький С. В. Україна у зовнішній політиці Республіки Польща: євроатлантичний та європейський інтеграційний вимір : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / С. В. Стоєцький. – К., 2007. – 211 с.
3. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво, 01.10.1991 р. // Міністерство закордонних справ. Угода. Міжнародні договори Ф.- ugod d32. – К., 1991. – С. 1–4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua>
4. Archiwum Aktów nowych w Warszawie. PZPR. Komitet Centralny w Warszawie. Sygn. LXXVI–925. 11.REGULATION (EK) № 1082/2006 of the European Parliament and the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC) / Official Journal of the European Union. L. 210. – 31.07.2006. – P. 19–24.

КОЛІСНИК Тетяна Олександрівна

ВЗАЄМОВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ТЛІ МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМИН

В українсько-польських відносинах відбулися помітні зрушення. З початку 90-х років ХХ ст. в українсько-польських відносинах відбулися помітні зрушення, що виявилися у проведенні багатьох спільних круглих столів, міжнародних конференцій, збільшенні кількості авторів, публікацій та, що найважливіше, наукових осередків, які досліджували проблеми двосторонніх взаємин. Їх здобутком було те, що вченим певною мірою вдалося зблизити свої позиції, а в окремих випадках домогтися узгоджених оцінок щодо важких питань у спадщині українсько-польського сусідства. Водночас у Польщі діалог поміж українцями та поляками відбувається за підтримки й активної участі широкого кола наукових інституцій, що активно працюють у галузі інтердисциплінарних українознавчих студій та, зокрема, своїм завданням ставлять дослідження непрості гами українсько-польських проблем. Такі українознавчі центри переважно пов'язані з місцевими університетами, що підносить їх наукове значення і відповідно забезпечує належний рівень досліджень, які вони здійснюють. Це, насамперед, Інститут Центрально-Східної Європи в Любліні на чолі з проф. Є. Ключовським, кафедра україністики Варшавського університету (очолює С. Козак) та Польське українознавче товариство, кафедра української філології Ягеллонського університету, Південно-Східний інститут у Перемишлі, Католицький університет та Університет Марії Кюрі-Скłodовської у Любліні.

Історія сучасних «Варшавських українознавчих записок» розпочалася вже за нових суспільно-політичних умов: демократизації життя у Польщі та здобуття Україною незалежності. Перед науковими колами постало завдання дослідити польсько-українські історичні зв'язки, щоб на основі літератури, культури, мови, релігії, християнської традиції і суспільної думки віднаходити підстави для взаєморозуміння і поліпшення стосунків. Тому другий том Записок присвячувався, здебільшого, польсько-українським справам, які стали базовою темою для кожного наступного числа щорічника, а сам журнал одержав підзаголовок «Польсько-українські зустрічі». Третя частина заголовка – «Studia Ucrainica» вказувала на україністичну спрямованість видання. Про важливість дослідження та вирішення назрілих проблем українсько-польських взаємин свідчило також те, що видання почало виходити за фінансової підтримки Варшавського університету та Міністерства народної освіти Польщі.

Вплив польської літератури на українську за того першого періоду їхніх взаємин і справді був дуже великий. Можна почати від писемної мови як такої, адже значення польського впливу для неї важко переоцінити. Як зауважив одного разу Юрій Шевельов, це зрештою, був позитивний вплив, позаяк українська мова витримала і засвоїла його. Польська мова була багатонаціональною Речі Посполитої, вживалася видатними письменниками (Потієм, Барановичем, Величковським, Прокоповичем) і значними політичними діячами, наприклад, в документах і листуванні Хмельницького або Мазепи. Окрім мовного питання, глибоким був

також вплив самої польської літератури. Йдеться насамперед про нормативний вплив, унаслідок якого українським письменникам надався ряд літературних моделей. У поетичній теорії Києво-Могилянської академії такі поети, як Ян і Пйотр Кохановські, були моделями для відповідно ліричної й епічної поезії.

Після закінчення II Світової війни в середовищі емігрантів-інтелектуалів виникла нова модель польсько-українських стосунків, запропонована головним редактором культового часопису «Культура» Єжи Гедройцем. Його концепція передбачала поєднання поляків, білорусів, литовців і українців у вільній від комунізму й імперіалізму Європі, підтримку прагнення до державності та відмову Польщі від територіальних претензій. Питання державності Єжи вважав одним із найважливіших для майбутнього Польщі й безпеки Центрально-Східної Європи. В Парижі він створив середовище інтелектуалів, до якого належали польські мислителі Чеслав Мілош, Юліуш Мєрошевський, українці Богдан Осадчук, Борис Левицький. Поміж інших тем, у «Культурі» публікувалися матеріали, присвячені українській проблематиці та польсько-українським взаєминам. Його видання у Польщі справило феноменальний ефект: вкорінювалася ідея, що незалежність східних сусідів відповідає польським інтересам. Тому виникла «Солідарність», порозуміння з Україною стало з головних її завдань.

Література:

1. <https://litopys.org.ua>
2. <https://dspace.nbuv.gov.ua>
3. <https://www.ukrinform.ua>

КОЛМАЦУЙ Євгеній

МІЖНАЦІОНАЛЬНІ КОНФЛІКТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Польща й Україна мають сотні років спільного минулого, і, на жаль, воно було непростим, а часто й трагічним. Проте чи є в нинішній Європі дві сусідні країни, у відносинах яких не було б трагічних, кривавих сторінок? І що б сталося з Європейським Союзом, якби зараз кожен витягнув зі скринь свої старі образи й претензії?

Разом із тим я думаю що всі переконані, що визначальними в польсько-українській історії були не війни й конфлікти, а саме століття мирного співжиття, спільна праця, мільйони спільних шлюбів і народжених в них дітей. Про це свідчить результат історичного розвитку: сьогодні ми маємо дві надзвичайно близькі нації з подібними мовами, культурами, ментальностями й цивілізаційними цінностями, а також з природною налаштованістю на подальше мирне й дружнє співжиття. Дуже хочу сподіватися, що нинішня ситуація не зможе цю налаштованість зруйнувати.

Зараз не існує жодних об'єктивних причин для будь-якого погіршення взаємин. Проте нас несподівано накрила непотрібна й шкідлива для обох народів хвиля з минулого, штучно піднята й розбурхана політиками й медіа. До історії треба підходити з великою повагою й обережністю. З її контексту не можна видирати й перекручувати ті факти, які комусь потрібні в дану хвилину. Нею не можна жонглювати, її не можна кроїти, як кому заманеться. Неприпустимо також привласнювати собі як саму історію, так і право на остаточну істину. Є об'єктивні історичні факти, але кожен народ, кожна держава все-таки дивиться на минуле через свої національні окуляри, тобто з певною мірою суб'єктивності. З особливою силою це може проявлятися при оцінці сторонами-учасниками давніх воєн, а також історичних персонажів. Тому нерідко одна й та ж особа є для одного народу видатним полководцем, а для іншого – жорстоким загарбником, для одного – героєм-визволителем, а для іншого – зрадником і заколотником.

Скажімо, гетьман Богдан Хмельницький об'єктивно є досить суперечливою постаттю. Виборюючи для України самостійність, він уклав спілку з Московією, сподіваючись на православну єдність. Ми знаємо, що це привело Україну до нового, ще гіршого рабства й спричинило не одну національну катастрофу. На мою думку, це мало катастрофічні наслідки й для самої Росії, оскільки породило в неї імперську самосвідомість і на сторіччя вперед заблокувало їй шлях до нормального розвитку. Але як би там не було, Хмельницький увійшов

в історичну пам'ять українців саме як герой, який визволив Україну від польського поневолення й тяжкого національного приниження. При цьому він ніколи не зазіхав на власне польські землі, не прагнув завоювати Польщу й підкорити її Україні. Тому нам важко погодитися з польськими антипатіями щодо Хмельницького.

Однак цивілізована Європа зрештою виробила неписані правила співіснування різних національних варіантів історії. Головне тут взаємна повага, толерантність і намагання якщо не прийняти, то принаймні зрозуміти точку зору іншого. Натомість непристойними вважаються намагання силоміць надягти свої власні історичні окуляри на носа сусідові. На жаль, саме цим зараз і займаються польські політики.

Ще більшої делікатності й толерантності вимагає новітня історія, у нашому випадку це передусім українсько-польські війни й трагічні етнічні конфлікти ХХ століття. Тут також діє правило «національних окулярів». Бандера, ОУН і УПА боролися за незалежну Українську державу не тільки проти польського, але й німецького та радянсько-російського панування. І боролись вони не просто на українських етнічних землях, а на державній території Західноукраїнської Народної Республіки, яка виникла на руїнах Австро-Угорської імперії одночасно з Республікою Польщею і яку Польща невдовзі захопила. Саме боротьба за незалежну Україну є головним чинником, за яким ми, сучасні українці, оцінюємо діяльність ОУН-УПА, і ніхто не може нам заборонити вважати їх героями. На початку цього року поблизу карпатського села Рунгури я відвідав відновлену бандерівську криївку. 9 лютого 1951 року (через 6 років після закінчення Другої світової!) тут героїчно загинули п'ятеро бійців УПА. Їх видав зрадник, НКВД-исти виставили перед собою 15-річних підлітків з сусіднього села, примусили їх відкрити ляду й закидали бункер гранатами. За кількасот метрів знаходилася ще одна криївка з шістьма партизанами. Усі вони покінчили з собою, аби не потрапити в полон. Це їх ми повинні зректися? Це їх ми мали б вважати злочинцями? Ясно, як білий день, що такого не буде ніколи.

При цьому можна чітко наголосити: воєнні злочини, злочини проти людства, вчинені в ході українсько-польських конфліктів протягом Другої світової війни та після неї, не мають виправдання. Однозначно засуджую всі такі злочини – і ті, що спрямовані проти українців, і ті, що проти поляків. У нинішньому трактуванні подій польською стороною проглядає тенденція поставити знак рівності між національно-визвольною боротьбою українців і злочинами проти цивільного польського населення. У принципі в такий спосіб можна дискредитувати будь-який визвольний рух. Але й для таких ситуацій цивілізована Європа давно знайшла відповідь: кожен злочин індивідуальний і має своїх виконавців, які й повинні нести за нього відповідальність. Приписування ж злочину усій нації чи всьому визвольному рухові є неприпустимою пропагандистською маніпуляцією.

Якщо ж деякі польські політики й далі наполягатимуть на забороні в Україні Степана Бандери й УПА, то за принципом «почни з себе» вони б передусім мали заборонити Юзефа Пілсудського з його жорстокою «пацифікацією» українців Галичини, а також Армію Крайову, чий загони здійснювали криваві каральні акції проти українських сіл.

3-го березня виповнюється чергові роковини трагедії українського села Павлокома, в якому вже в 1945 році місцева польська самооборона та підрозділи Армії Крайової під командою поручника Юзефа Бісса розстріляли 366 українців, серед них 157 жінок та 59 дітей віком до 14 років. І таких сіл було не одне й не десять. То що будемо робити з Армією Крайовою?

Ми готові визнати й засудити злочини, вчинені проти поляків, але й Польща повинна зробити те ж саме щодо злочинів проти українців. Поки що ж вона свідомо демонструє виразно однобоке бачення: українську сторону протистояння змальовує виключно чорними фарбами, а польську представляє як «білу і пухнасту». Про те, що історія не буває чорно-білою, свідчать і такі факти, які багатьом у Польщі сьогодні можуть здатися неймовірними: після приходу комуністів підрозділи Української повстанської армії та польського руху «Свобода і Незалежність», керованого колишніми офіцерами Армії Крайової, не раз проводили спільні збройні акції проти військ НКВД. Найбільш відомою з них стала операція в Грубешові Люблінського воєводства у травні 1946 року. У свою чергу комуністична машина терору

однаково нещадно розправлялася як з польськими, так і з українськими підпільниками. Багато з них знайшли свій вічний спочинок у спільних братських могилах, одну з яких було нещодавно відкрито й на Варшавських Повонзках. До речі, більшість пам'ятників воїнам УПА на території Польщі стоять на могилах тих бійців, які полягли саме в боротьбі з радянським НКВД, проти якого воювала й Армія Крайова.

На жаль, нещодавно ухвалений у Варшаві Закон «Про внесення змін до Закону про Інститут національної пам'яті – Комісію з переслідування злочинів проти польського народу і деяких інших законів» став яскравим прикладом однобокого, чорно-білого підходу до історії. Як відомо, закони мають «букву і дух». Слід визнати, що польські юристи доклали зусиль, аби якомога ретельніше виписати букву, але суть Закону настільки хитка й непевна, що їм це зробити не вдалося. Згідно з доповненнями до закону, ув'язненням карається заперечення фактів злочинів «українських націоналістів і членів українських формацій – колабораціоністів Третього рейху Німеччини». Заплющмо на хвилину очі на те, що націоналісти й колабораціоністи подаються як синоніми, хоча насправді вони були антонімами. Поставмо запитання, хто ж такі тут українські націоналісти й що вважається їхніми злочинами?

Закон роз'яснює, що такими злочинами є «дії, вчинені українськими націоналістами в 1925-1950 роках, які полягають в застосуванні сили, терору чи інших форм порушення прав людини щодо індивідуальних осіб чи суспільних груп». Даруйте, але саме в цей період українські патріоти вели визвольну боротьбу проти іноземних окупацій Західної України. Отже, йдеться не тільки про тих українців, які вчинили воєнні злочини проти людяності, а взагалі про всіх патріотів, які боролися за незалежність України. А з цього випливає, що сьогодні будь-який українець за будь-яку позитивну оцінку наших визвольних змагань може бути ув'язнений в Польщі на 3 роки, оскільки Польща має про ці змагання інакшу думку. Під реальною загрозою опиняється і корінна українська меншина, і майже мільйон наших заробітчан, що працюють у Польщі. Більше того, кара настигне українця, навіть якщо свою оцінку він висловив у себе в Україні. Коли послідовно дотримуватися букви нового закону, то польська поліція у Варшаві має зсаджувати таких українців з поїзда, скажімо, «Київ – Берлін» і запроторювати їх у каталажку. Чи я щось не так розумію?

Наступне запитання: а чому в Законі не згадуються польські колабораціоністи Третього рейху, адже вони теж вчинили злочини проти своєї батьківщини. І чому нема ні слова про польських націоналістів, серед яких були й такі, що брали участь у масових убивствах українців. Як окремих злочин українських націоналістів і українських колабораціоністів Третього рейху Закон виділяє «участь у винищенні єврейського населення чи геноциді громадян Речі Посполитої на теренах Волині і Східної Малопольщі». На жаль, на Волині йшла взаємна різанина, тож якщо взагалі починати говорити про геноцид, то теж про двосторонній. І знову ж таки, чому не згадуються польські колабораціоністи? Адже їх було немало по всій Польщі й вони допомагали нацистам у проведенні Голокосту. Окреме обурення викликає вживання в сучасному польському Законі назви «Східна Малопольща». Так, виявляється, за часів Пілсудського називали українські землі Львівщини, Станіславщини й Тернопільщини. Ясновельможне панство, це що, випадкова обмовка чи невдала спроба пожартувати?

Це щодо букви. А з духом іще гірше. Автори Закону явно привласнили собі право на абсолютну історичну істину й право диктувати своє бачення іншим країнам. При цьому вони подають польську сторону як апріорі непогрішиму, а грішними огульно представляють усіх інших, передусім українців. Це відверта підміна реальної історії пропагандою. Це наївна спроба відретушувати минуле політичним декретом. Це й зверхність щодо інших країн та народів. Це затикання рота, обмеження свободи слова й дискусії. Це, зрештою, залякування. Це дорога в нікуди.

У нас було нехай і непросте, але спільне минуле, у нас спільне сучасне і, не сумніваюся, у нас повинне бути й буде спільне європейське майбутнє. Ми не сміємо просто так занепасти нашу дружбу й наше справді стратегічне партнерство, від якого, цілком можливо, сьогодні залежить доля обох народів.

КОЛМАЦУЙ Євгеній

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ КРІЗЬ РОКИ

Українська дипломатія бере початок із давньоруських часів. Першим документом, який засвідчує це, був договір, укладений у 840 р. з Візантією. На думку дослідника цього питання проф. А. Сахарова, після походу на Константинополь у 860 р. відбулось дипломатичне визнання Русі.

Наступним кроком на шляху становлення дипломатичних відносин треба вважати укладення у 873 р. між імператором Васиєм I та давньоруським князем Аскольдом договору про умови торгівлі між Руссю та Візантією. Не менш важливим для цих держав був договір 907 р. Відповідно до умов договору були закріплені питання щодо поведінки руських посольських і торгових місій на території Візантії. Він передбачав низку пільг та привілеїв руським купцям, відповідав усім дипломатичним канонам того часу і був визначальним для врегулювання міжнародних відносин між ними.

Найбільшого розвитку дипломатичні відносини давньоруської держави досягли в період правління Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Коли останній завершував правління, на сході Європи сформувалася велика слов'янська держава, яка своїми кордонами простягалася від Кавказу до Фінської затоки і від Середньої Волги до Карпат. Київська Русь стала бажаним суб'єктом зовнішньої політики багатьох країн, володарі яких змушені були визнати її могутність.

Дипломатія Галицько-Волинського князівства, завдяки його географічному розташуванню, була, передусім, скерована на Захід. Досить активними були дипломатичні стосунки з Угорщиною, Польщею, Римом. Особливо рішучими були дипломатичні кроки у створенні антитатарської коаліції, що виявилось в обміні посольствами між державами і мало на меті створення спільної стратегії повалення татаро-монгольської навали. Варто зазначити, що дипломатія галицьких і волинських князів XIII ст. була набагато інтенсивніша і багатогранніша, ніж інших руських князів. Вона зазнавала злетів і падінь – від цілеспрямованої дипломатії Романа Мстиславовича та його сина Данила до хаотичної і, певною мірою, обмеженої політики Льва Даниловича. Однак, незважаючи на це, дипломатія Галицько-Волинської Русі завжди була важливим фактором політичного життя Європи того часу.

Після розпаду Київської Русі її землі, внаслідок феодалної роздробленості, потрапили переважно під владу Великого князя Литовського, а згодом – Польщі. Безумовно, говорити про українську дипломатію в цей історичний період не доводилось, оскільки не було реального суб'єкта, який би виражав волю народу цих земель. Хоча поглиблення конфліктів на українських землях значною мірою зумовило появу козацтва.

Офіційними представниками Запорізької Січі виступали кошовий отаман, а пізніше – гетьман. Останній вступав у дипломатичні стосунки з сусідніми державами. Саме йому вручали королівські універсали, царські укази, гетьманські ордери. Обов'язки міністра закордонних справ покладалися на військового (генерального) писаря. Він здійснював дипломатичне листування, приймав на зберігання універсали, укази, листи. Запорізька Січ проводила свою зовнішню політику як самостійна і незалежна держава. Багато монархів змушені були рахуватися з цим явищем у Європі.

Особливо активними були дипломатичні відносини України під час визвольної війни 1648–1657 рр. Переяславська Рада була одним із чергових політичних союзів Української держави, викликаних необхідністю боротьби проти Речі Посполитої. Найважливішою частиною російсько-українського договору 1654 р. є «Березневі статті», які стали результатом домовленостей між українською делегацією та російським урядом у березні-квітні 1654 р. Із найновішого варіанта цього документа, що складається з 23 статей, по-рівнуння було досягнуте по 16, а згідно з іншими кожна сторона залишилася на своїх позиціях, плануючи розв'язати ці проблеми згодом. Спроби російського царя обмежити міжнародні відносини України з Польщею й Туреччиною призвели до того, що Богдан Хмельницький, нехтуючи ст. 5 договору, проводив незалежну зовнішню політику. Виступаючи як глава держави, він не лише здійснював активне і пасивне право дипломатичних відносин з іншими державами, але й укладав міжнародні договори, які закріплювали відповідні права та обов'язки, не

повідомляючи про це царя. На початку 1657 р. в Чигирині були акредитовані послы Швеції, Угорщини, Молдови, Туреччини, Польщі, Волощини, що засвідчує активну дипломатичну діяльність України.

Характерною рисою української дипломатії кінця 50–70-х років було формування представницьких посольств для вироблення змісту найважливіших міжнародних договорів, що стосувалися статусу держави чи їх ратифікації. Такі посольства склалися, головним чином, зі старшини та козаків від кожного полку. Інколи такі посольства налічували до 400 осіб [10, с. 128]. Зміст договорів не розголошувався, відтак залишався відомим лише обмеженому колу осіб (гетьману, генеральним старшинам і полковникам).

Однак після смерті Богдана Хмельницького Москва грубо втручається в українські справи, що призводить у кінцевому підсумку до укладення у 1659 р. Переяславського договору, який, по суті, поклав кінець незалежній Українській державі козацької доби і перетворив її на автономне політичне утворення під владою Російської імперії. Але й цю автономію російський уряд поступово обмежував, і наприкінці XVIII ст. вона була ліквідована.

Упродовж XVII–XVIII ст. українська дипломатія пройшла складний шлях розвитку, який збігся з формуванням основних елементів української державності, що виникла в результаті Національно-визвольної війни. Попри всі невдачі, українській дипломатії вдалося забезпечити реалізацію головного напрямку Богдана Хмельницького на створення незалежної Української держави.

Події, які розгорнулися в кінці XVIII ст. у Франції, були новим поштовхом для міжнародного життя та політичної самоорганізації народів, які не мали державності. Вони лівідували владу монарха й старої аристократії та поширили поняття нації на інші суспільні верстви [10, с. 128]. Джерелом суверенних прав націй став народ.

Усе це стало прикладом для наслідування новими національно-визвольними рухами, що поширювалися на початку XIX ст. по всій Європі. У період «Весни народів» український народ здобув неоціненний досвід політичного самовизначення і пошуку союзників для свого майбутнього державотворення.

Початок XX ст. ознаменував особливе загострення суперечностей між багатьма «цивілізованими державами» світу. При цьому Україна виявилася в центрі головних подій, що були пов'язані з Першою світовою війною, оскільки вона займала вигідне геополітичне становище й мала значний воєнно-економічний потенціал та людські ресурси. У дипломатичних відносинах принаймні трьох держав – Німеччини, Австро-Угорщини та Росії – їй відводилося одне з чільних місць.

Лютий 1917 р. приніс Україні великі надії на третю історичну спробу встановлення власної державності, суверенності та незалежності. Але, на жаль, у перші місяці існування Української Народної Республіки її керівництво не вважало Україну самостійним суб'єктом міжнародних відносин, а розглядало її як автономію Росії. Після проголошення IV Універсалу УНР отримує статус суверенної держави. А вже з 1 січня 1918 р. делегація Центральної Ради бере участь у мирних переговорах у Брест-Литовську. За Брест-Литовською угодою від 9 лютого 1918 р. Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія та Туреччина визнали незалежність УНР. Проте повноцінним суб'єктом міжнародного права Україні так і не вдалося стати, оскільки вона опинилася в стані окупації Німеччиною та її союзниками.

У період Гетьманату українська дипломатія посилює свою діяльність. Зокрема, Україна намагалася налагодити добрі відносини з нейтральними державами, проводячи переговори з Голландією, Данією, Італією, Іраном, Іспанією, Швейцарією, Швецією. Загалом Українська держава встановила дипломатичні відносини з 12 країнами і відкрила за кордоном 50 консульств різного класу. Для прискорення цього процесу навесні 1918 р. почали діяти 10-тижневі курси консульських працівників для осіб з вищою юридичною та економічною освітою. Надалі через погіршення міжнародної ситуації стосовно України її дипломатична діяльність послаблюється і нерідко приносить негативні результати. Із Польщею, яка погодилася визнати самостійність УНР, довелося укласти угоду від 21 квітня 1920 р., яка позбавляла нашу державу західноукраїнських земель (Галичини та Волині). Невдалим, зокрема, виявилось клопотання уряду УНР про прийняття України до Ліги Націй, яке остання

відхилила 17 грудня 1920 р.

30 грудня 1922 р. РСФРР, УРСР, БРСР, ЗСФРР прийняли декларацію і підписали договір про створення Союзу РСР. Тоді ж був підписаний договір про передання всіма суб'єктами нового Союзу у відання союзного уряду повноважень представництва в міжнародних відносинах оголошення війни та укладення миру, ратифікації міжнародних угод. У серпні 1923 р. консульства і дипломатичні представництва України були злиті з апаратом союзного Наркомату закордонних справ. Не маючи змоги здійснювати власну закордонну політику, керівники радянської України вдалися до активізації дозволеної їм міжнародної діяльності на етнічних землях за межами СРСР, хоча й тут можливості У РСР були обмежені.

Друга світова війна стала серйозним випробуванням для всього українського народу, але разом з тим і значним поштовхом до створення простору для виявлення демократичних тенденцій, розширення повноважень України у сфері зовнішньополітичної діяльності. 1 лютого 1944 р. X сесія Верховної Ради СРСР прийняла закон «Про надання союзним республікам повноважень у галузі зовнішніх відносин та перетворення у зв'язку з цим Народного Комісаріату Закордонних Справ із загальносоюзного на союзно-республіканський комісаріат». Розширення суверенітету союзних республік насправді було «паперовим». Проте, незважаючи на незначні функції, які виконував Наркомат Закордонних Справ України у цей час, саме його існування відіграло значну політичну роль на шляху до суверенної української державності.

Починаючи з 6 травня 1945 р., після розв'язання основних суперечливих питань, українська делегація прибула до Сан-Франциско і долучилася до роботи конференції ООН як держава-засновниця. У післявоєнний період Україна, як і всі країни, що підписали Статут ООН, стала наполегливо домагатися здійснення основних принципів і напрямів, що закріплені в ньому. Основні зусилля української дипломатії були спрямовані на визнання возз'єднаних західноукраїнських земель і західних кордонів. 10 лютого 1947 р. Україна взяла участь у підписанні Паризьких мирних договорів з Італією, Румунією, Болгарією, Угорщиною і Фінляндією, де було підтверджено включення західноукраїнських земель до УРСР.

У 50-х роках ХХ ст. дипломати України працювали у 16 міжнародних організаціях, підписали 60 міжнародних договорів, угод та конвенцій. У 1957 р. відкривається постійне представництво України при ООН. Трибуна цієї міжнародної організації стала основним полем зовнішньополітичної діяльності України у післявоєнні роки.

Участь УРСР у створенні ООН мала важливе морально-політичне значення і далекосяжні наслідки. Зокрема, причетність до створення першої універсальної міжнародної організації підвищувала її авторитет. Це також був своєрідний прорив української дипломатії на якісний рівень. Українська дипломатія пройшла певне «хрещення» в діяльності міжнародної організації, виробила певні методи ведення переговорів із захисту державних інтересів. І найважливіший урок, який впливає з цього, полягає в тому, що саме через участь в ООН Україна заклала міцний фундамент майбутній будові – незалежній і самостійній державі.

На першій сесії ООН 1946 р., а також 1984–1985 рр. Україна брала участь у роботі Ради Безпеки ООН. Крім цього, вона обиралася членом Економічної і Соціальної Ради ООН (1946, 1977–1979 рр.), Комісії ООН з прав людини (1946–1971 рр., 1983–1985 рр.), Соціальної Комісії ООН зі становища жінок (1981–1984 рр.), Адміністративної ради Міжнародної організації праці (1963–1966, 1972–1975 та 1981 – 1984 рр.), Виконавчої Ради ЮНЕСКО (1980– 1985 рр.) та інших органів міжнародних організацій.

Зовнішньоекономічні зв'язки України активізувалися із прийняттям Декларації про державний суверенітет України. Однак лише з прийняттям Акта проголошення незалежності України українська дипломатія продовжила справжню роботу над утвердженням міжнародної правосуб'єктності нашої держави. Після референдуму 1 грудня 1991 р. розпочалося широке офіційне визнання України державами світу і встановлення дипломатичних відносин. Першою 2 грудня 1991 р. незалежність України визнала Польща і вирішила встановити дипломатичні відносини, а вже станом на 27 січня 1992 р. 91 держава визнала її незалежність, із 27 було встановлено дипломатичні відносини.

За рік незалежності зі 106 державами було встановлено дипломатичні відносини у повному обсязі. Зазначимо, що впродовж ХХ ст., по суті, було небагато держав, визнання яких

світом відбувалося б так швидко, як щодо України.

Особливо важливе значення мав документ, схвалений Верховною Радою України 2 липня 1993 р., – «Про основні напрями зовнішньої політики України». Цей документ чітко визначив фундаментальні загальнонаціональні інтереси нашої держави, відповідно до яких формулювалися принципи, напрями, пріоритети та функції її зовнішньої політики.

Одним з головних завдань української дипломатії було утвердження й розвиток України як незалежної демократичної держави. Органічними складовими цього процесу стали: гарантування стабільності міжнародного становища України; збереження цілісності держави та недоторканності її кордонів, забезпечення потреб громадян і підвищення добробуту народу; захист прав та інтересів громадян України, її юридичних осіб за кордоном. У процесі реалізації своєї дипломатії Україна вважає себе, порівняно з усіма колишніми радянськими республіками, правонаступницею СРСР і не визнає будь-яких переваг і винятків з цього принципу для жодної з держав- правонаступниць без належним чином оформленої згоди всіх цих держав.

Дипломатія України у другій половині 90-х років ХХ ст. спрямована на розширення і розвиток інтеграції нашої держави з європейськими структурами та забезпечення вагомої підтримки з боку США. А тому цілком очевидно, що саме Україна першою з країн СНД підписала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом. У процесі здійснення дипломатичної діяльності Україна керується принципами примату права у зовнішній політиці, визнаючи пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами національного права.

Завершуючи питання про основні етапи розвитку української дипломатії, потрібно зазначити, що за останні 15 років зроблені суттєві зрушення у напрямі виведення української зовнішньої політики за межі протокольно-бюрократичної дипломатії, здатної лише на прийняття порожніх політичних декларацій, і поставлено її на рейки політичного практицизму та економічної доцільності.

КОНДРАТЬЄВА Ірина Олександрівна **ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО** **СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

Польща є одним із головних стратегічних партнерів України на Європейському континенті, насамперед щодо підтримки зусиль, пов'язаних зі зближенням з ЄС та можливим майбутнім членством в цьому об'єднанні. Тому, українсько-польське економічне співробітництво є об'єктом першочергової уваги щодо виявлення резервів удосконалення взаємовідносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Це стосується, як державної політики загалом, так і окремих її складових, у тому числі економічної, соціальної, регіональної та ін.

Для України Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером, із яким розвивається всебічний двосторонній діалог, поглиблюється взаємовигідна співпраця [1, с. 82]. Економічна співпраця між Україною і Польщею активно розвивається насамперед у сільському господарстві та галузях переробки його продукції, машинобудуванні, енергетиці, військово-промисловому комплексі, літакобудуванні, теплопостачанні, фармацевтиці та медичному устаткуванні. Саме в результаті взаємовигідного співробітництва у зазначених галузях і багатьох інших перспективних напрямках можна в кілька разів збільшити частку виробленої продукції в україно-польському товарообігові, а також запобігти його зниженню [4, с. 170]. Одним з найдієвіших механізмів у налагодженні торговельно-економічних зв'язків є спільна українсько-польська комісія, яку очолюють прем'єр-міністри обох країн. Комісія покликана розв'язувати проблеми, що стають на заваді економічним зв'язкам двох країн, визначає перспективні напрями співробітництва, вносить пропозиції щодо необхідних змін у законодавстві. Підвищується роль громадських об'єднань підприємців регіонів у реалізації політики підтримки підприємництва, вирішенні проблемних питань [3, с.24]. Спільне підприємництво є рушійною силою українсько-польського економічного співробітництва, позаяк сприяє гармонізації його інституційно-правової основи, зближенню та налагодженню активних відносин між двома країнами у сфері економіки, забезпечує стабільність і підвищує

ефективність функціонування національної економіки. Активізація спільного підприємництва дає можливість акумулювати значну кількість коштів, що допомагає швидшому становленню та розвитку певного підприємства, забезпечує впровадження у його виробничий процес інновацій та нових технологій. Слід зазначити, що Польща зацікавлена в розвитку спільного підприємництва з Україною, оскільки поки, що польська продукція не може конкурувати з продукцією західноєвропейських держав. Тому, ринок України залишається для неї ближчим і вигіднішим. Крім того, через Україну польська продукція могла б надходити на ринки інших країн СНД [2, с.122].

Отже, стратегічні пріоритети України та Польщі у розвитку співробітництва, зокрема економічного збігаються, при цьому спостерігається його потужний розвиток останніми десятиліттями. Це відкриває широкі перспективи для нашої держави в реалізації європейської та євроатлантичної інтеграційної стратегії. Тому, необхідно й далі розвивати економічне співробітництво з Польщею, у тому самому руслі, шляхом підписання офіційних документів, що стосуватимуться міцнішої економічної співпраці.

Література:

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків // Економіка України. – 2005.
2. Євро регіон «Буг» / Н. Луцишин, Т. Луцишин, А. Міщук // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми і перспективи транскордонного співробітництва в аспекті процесів європейської інтеграції; НАН України. Ін-т регіон. дослід. / редкол.: відп. ред. М. І. Долішній. – Л.; Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000.
3. Матковський Б. Соціально-економічний потенціал співпраці прикордонних регіонів України і Польщі / Б. Матковський, С. Міщук // Статистика України. – 2000.
4. Стрільчук Д. Традиційні та нові напрями українсько-польських економічних зв'язків / Д. Стрільчук // Волинськими молодими науковцями / ВНУ. – Луцьк, 2007.

КОРОЛЕВСЬКИЙ Сергій Вікторович

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Проблематику українсько-польського економічного співробітництва розглядає під різними кутами зору чимало науковців і вітчизняних, і закордонних. Зокрема, особливості та перспективи розвитку економічних відносин між Україною та Республікою Польща проаналізовано в наукових роботах таких учених, як Б. Андрушків, Я. Антошек, В. Борщевський, В. Будкін, М. Мальський, Н. Мікула, А. Мокій, Є. Савельєв, А. Сковронська-Лучинська, К. Рейман, А. Філіпенко, М. Фляга та ін. З огляду на це потрібно констатувати, що активізація українсько-польського економічного співробітництва в усіх його вимірах, починаючи від узгодження принципів зовнішньої політики і закінчуючи співпрацею у транскордонній площині, є однією з найактуальніших наукових проблем як у контексті налагодження ефективних механізмів наближення України до ЄС, так і щодо формування відповідного теоретичного підґрунтя та практичного інструментарію її двосторонніх відносин із сусідніми постсоціалістичними країнами – членами ЄС в умовах європейської інтеграції

Попри, не надто втішні тенденції, упродовж визначеного періоду Республіка Польща незмінно залишалася одним із головних торговельних партнерів України. За результатами 2012 р. у торгівлі з Україною Польща посіла п'яте місце серед країн світу, а в 2013–2015 рр. піднялася на щабель вище, ставши четвертим за важливістю партнером нашої держави. Упродовж усього періоду міждержавної взаємодії Республіка Польща залишалася головним торговельним партнером України у регіоні Центрально-Східної Європи. Водночас для Польщі наша держава була одним із ключових партнерів серед країн – членів Співдружності Незалежних Держав (СНД), поступаючись лише Російській Федерації.

Зі вступом Польщі до Європейського Союзу значно активізувалося інвестиційне співробітництво між двома державами. На відміну від торговельної взаємодії, його динаміка виявилася менш суперечливою. Невпинно зростаючи, максимального значення – 935,8 млн дол. США – польські інвестиції в економіку України досягли у 2010 р., перевищивши обсяг інвестиційних потоків 2004 р. у майже п'ять разів. Упродовж 2013–2015 рр., з огляду на різке погіршення інвестиційного клімату, обсяг польських капіталовкладень в Україну різко скоротився, сягнувши наприкінці 2015 р. позначки 785,9 млн дол. США. Як наслідок, РП зайняла одинадцяту сходинку у списку держав, що інвестували в Україну (1,8 % у загальному

обсязі іноземних інвестицій).

Стосовно українських інвестицій до Польщі, то протягом перших десяти років, що минули за вступом РП до Євросоюзу, їх обсяг зріс у 188 разів (із 0,3 до 56,4 млн дол. США). Обґрунтовуючи активізацію українських інвестицій у польську економіку, С. Лебедько, зокрема, звертає увагу на прагнення вітчизняних бізнесменів закріпитися на ринках Євросоюзу, найбільш перспективним трампліном для виходу, яким є Польща. Серед українських інвесторів, для яких ця країна стала свого роду інвестиційним магнітом, найбільшим є Індустріальний союз Донбасу, найдорожчим дітищем, яким виявився металургійний завод «Гута Ченстохова», придбаний за 307 млн євро. До найбільших підприємств Польщі, в які інвестували українські підприємці, крім того, належать Варшавський автомобільний завод (інвестор «Авто-ЗАЗ») та ін.

Аналіз доводить, що станом на 31 грудня 2015 р. українські інвестиції у польській економіці, за даними Держстату України, становили 50,1 млн дол. США (0,8 % у загальному обсязі інвестицій закордоном), що вивело Польщу на п'яту позицію у списку держав, в які інвестували українці.

Література:

1. Макаренко Є. Україна і Польща в процесах євроінтеграції / Є. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К.: КНУ ім. Т.Г. Шевченка, 2005.
2. Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / Є. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004.
3. Соскін О. Моделі розвитку країн посткомуністичного простору / О. Соскін // Економічний часопис. – 2000.

КОСИК Віталій Андрійович

ПОЛЬЩА – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ У ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Республіка Польща користується авторитетом та привертає увагу у багатьох країн та різного роду світових організацій, які є партнерами України, з моменту проголошення її незалежності. Саме Польща є пріоритетним партнером на шляху до євроінтеграції усіляко підтримуючи та лобіюючи інтереси України всередині ЄС. Вона також являється яскравим прикладом євроінтеграції, досвідом якої необхідно користуватися українській верхівці. Провідні вітчизняні та зарубіжні вчені неодноразово піднімали питання українсько-польських відносин, їх розвиток в розрізі різних сфер суспільного, політичного та 74 економічного контексту та висвітлювали в своїх наукових працях. Так, наприклад, К. Маляк, Л. Донай, З. Березінський [5, с. 27], Ю. Макар [1, с. 555] – вчені, які розглядали партнерство цих держав з точки зору євроінтеграції.

Основними напрямками дослідження було визначено наступні: визначити сутність українсько-польського партнерства у сфері євроінтеграційних процесів, зробити аналіз зовнішньополітичних інтересів обох країн, показати роль польської підтримки для зміцнення зовнішньополітичних відносин України та ЄС, виявити позитивні і негативні фактори, що впливають на високий рівень взаємовідносин між державами. Співпраця між Україною та Польщею носить далеко не двохсторонній характер, а є важливою ознакою для сучасних інтеграційних процесів до Європи, співпраця в євроатлантичному розрізі та в контексті глобальної безпеки. Враховуючи фактор територіального розташування та розмірів обох країн, саме їх відносини та стабільна співпраця вносять корективи на усіх рівнях безпеки (регіональному, європейському та світовому).

Варто відмітити, що Україна переживає далеко не найкращий період свого розвитку, що зумовлює відставання за основними економічними показниками не лише від Польщі, а й від інших країн Європи. Незважаючи на це, впевнені, що Україна переступить через цю шабель і буде робити наступні кроки до євроінтеграції, чому всіляко сприяє Польща [2, с. 42]. Польща виступає одним із найважливіших партнерів нашої держави не лише в контексті економічному (є постійним експортером українських товарів) а й геополітичному, де двосторонній союз набирає стійкої стабільності. Прикордонні відносини є одним із основних факторів адаптації вітчизняної економіки до європейського рівня. Наша сусідка є «інвестиційним мостом» між

Україною та ЄС.

Польська держава всіляко представляє інтереси України на міжнародній арені, враховуючи її євроінтеграційні інтереси та наміри. Для підтримки Польща залучає своїх євро партнерів, таких як Німеччина, Чехії, Словаччини та інших [3, с. 4]. Основними завданнями, які передбачає стратегічне партнерство двох країн є зміцнення українського суверенітету, розвиток ринкової економіки, нівелювання політики Росії та інші. Польщу сміливо можна назвати послом європейського вибору. Її членство в ЄС дає можливість розв'язати Україні низку важливих питань, підписання угод, спільних проектів. Україна також відіграє не останню роль. Враховуючи високий стрімкий економічний розвиток Польщі, є потреба у нових ринках збуту, одним з яких стане Україна. Проте необхідно виділити проблемні аспекти у співпраці двох держав. Це в першу чергу стосується негативних стереотипів у свідомості обох народів. Україна має досить розмитий образ для поляків.

В більшості випадків люди не мають уявлення щодо роботи парламентської системи, ринкової економіки, юридичної системи тощо [3, с. 156]. А от існування високого рівня корупції та злочинності не викликає сумнівів у наших сусідів. Все ж таки статистика показує, що значна частина населення Польщі вважає, що Україна, як держава відіграє велику роль у Європі, а відносини з неї важливі, а порозуміння народів також реальне. Україна, як європейська держава, розвиває стосунки з багатьма країнами, проте співпраця з Польщею носить пріоритетний та стратегічний характер. Польща як партнер важлива для України не лише в контексті економічних відносин, а й як «міст», через який Україна в подальшому ввійде до ЄС.

Вважаємо, що тематика українсько-польської співпраці завжди актуальна в розрізі нинішньої ситуації та потребує детального вивчення і дослідження.

Література:

1. Макар Ю. І. Україна – держави Центрально-Східної Європи: формування сучасних взаємин / Юрій Іванович Макар // *Ukraina: teksty i konteksty* [księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Stefanowi Kozakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin / pod red. Bazylego Nazaruka, Walentyny Sobol, Wolodymyra Aleksandrowicza]. – Warszawa: Katedra Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2007.
2. Матійчик Я. Європейський екзаме́н. Українсько-польські відносини на тлі панєвропейської інтеграції / Ярослав Матійчик // *Політика і Час*. – 2001. – №8.
3. Пашков М. Реалії та перспективи стратегічного партнерства / Михайло Пашков, Валерій Чалий // *Дзеркало тижня*. – 2 груд. – 2000.
4. Токар Л. Роль та значення українсько-польського стратегічного партнерства у створенні ареалу безпеки 75 євроатлантичного регіону / Любомир Токар // *Слов'янський вісник: зб. наук. пр. Серія «Історичні науки»*. – Рівне: РІС КСУ, 2004. – Вип. 4.
5. Brzezinski Z. Polish-Ukrainian Relations: Europe's Neglected Strategic Axis / Zbigniew Brzezinski // *«Survival»*. – 1993 (Autumn). – Vol. 35, No. 3

КОСТЕНКО Данило Ігорович

ГМІНА – БАЗОВИЙ РІВЕНЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ

Реформа місцевого самоврядування є однією з найуспішніших у Польщі. На основі її результатів була побудована нова система управління на основі децентралізації влади. Новий триступеневий адміністративний поділ на райони набув чинності в Польщі 1 січня 2013 року. Державу очолює президент, провінцію – губернатор, повіт – староста, гміну – вїйт, бургомїстр або президент міста.

Виконавча влада в гміні здійснюється виборами (у сільській гміні), бургомїстром (у невеликій міській гміні) або президентом (у великій міській гміні). Жителі гміни, відповідно до закону, утворюють територіальну громаду. Гміна наділяється статусом юридичної особи, а її незалежність підлягає правовому захисту з боку держави. Гміна здійснює публічні функції від свого імені та під власну відповідальність.

Гміна є першою і найважливішою адміністративною одиницею в Польщі. Слід зазначити, що реформа в Польщі спричинила найбільші зміни саме на рівні Гміни. Місьцеве самоврядування має реальне право на управління та розпорядження власними ресурсами, маючи додаткові повноваження та відповідальність. Модель управління змінилася на користь громад та на здійснення їх прав на самоврядування. Фінансово самодостатня місцева влада на

низовому рівні змогла виконувати більшість функцій підтримки громади. Ефективне самоврядування стало поштовхом до соціально-економічного розвитку сільських громад та сіл. Гміна може створити менші територіальні одиниці з власною владою, наприклад, солтство, яким керує обраний жителями села солтис. В Україні це село, яким керує староста.

Реформи місцевого самоврядування, які були проведені в Польщі, є саме тим позитивним досвідом для України, найбільш наближеними до наших реалій.

Польща випередила Україну в процесі децентралізації, довівши на своєму прикладі ефективність таких змін в управлінні. Сьогодні Варшава обговорює доцільність тих політичних систем та механізмів, які запроваджуємо в останні два роки. Проте польський досвід повинен застосовуватися в Україні лише з урахуванням сучасних умов та особливостей політичної системи та місцевого самоврядування в республіці.

Література:

1. Марчук М.І. Польська модель територіальної організації влади: досвід для України / М.І. Марчук // Від громадянського суспільства – до правової держави: Тези доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2017. – С. 259-262
2. G. Calzoni: Od systemu scentralizowanego zarządzania regionów do systemu samorządów terytorialnych w krajachpostkomunistycznych. Przypadek Polski, Kwartalnik «Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny» czasopismo Uniwersytetuim. Adama Mickiewicza i Akademii Ekonomicznej w Poznaniu 1994, nr 2, s. 107.
3. Конституція України: Наук.-практ. комент. / В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін та ін.; Редкол.: В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк та ін. – Х. : Право; К.: Ін Юре, 2003.
4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

КОСТЕНКО Олександр Миколайович

ВПЛИВ ПРОВЕДЕННЯ ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ З ФУТБОЛУ «ЄВРО-2012» НА РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Україна і Польща 13 років тому, вирішили подати спільну заявку на проведення Євро-2012 саме у форматі Україна – Польща, вибір партнерів не був випадковим.

Чому саме Україна – Польща, а не Україна– Росія або Україна – Білорусь? Усе просто: формат країна – новий член ЄС плюс Україна, яка наразі є поза Євросоюзом, мав бути свідченням подолання кордонів у Європі та імпульсом для інтеграції та співпраці, зокрема українсько-польської.

Сьогодні, коли спортивні емоції давно вщухли, доречно поставити запитання: чи стали Польща та Україна після цих років спільної підготовки до чемпіонату з футболу «ЄВРО-2012» ближчими одна одній і, чи дійсно цей шанс на зближення був використаний?

Оптимістичними були заяви про те, що до 2012 року не буде віз до ЄС для українців, а на кордоні з Польщею з'являться вісім нових пунктів пропуску? Або про те, що наші країни сполучать сучасні автобани та швидка залізниця, і взагалі подорож між Польщею та Україною буде приємною, швидкою і зручною? У рамках підготовки до Євро з'явився план будівництва та відкриття до 2012 року восьми нових переходів. З-поміж запланованих восьми переходів не відкрили жодного. З українського боку в рамках підготовки до Євро знайшлися бюджетні гроші на все (стадіони, автомагістралі, аеропорти, нові тролейбуси), тільки не на пункти пропуску та під'їзні дороги до них.

Недостатня кількість переходів – це одна з проблем, але ще важливішою є організація руху. За останні роки тут по суті нічого не змінилося: і досі кордон функціонує «за поняттями» контрабандного світу, де туристові нічого шукати. На час Євро для вболівальників справді запровадили низку спрощених процедур, однак, після чемпіонату все повертається знову. На кордоні ті самі корумповані процедури, немає спільного україно-польського контролю (його застосовували тимчасово, тільки на час Євро). Єдина позитивна зміна – скасування Україною в 2010 році «імміграційної картки», релікту радянщини, яку мусили заповнювати всі іноземці при в'їзді в країну, що істотно сповільнювало рух.

Є, проте, ділянка, на якій у перебігу підготовки до Євро багато що змінилося на краще. Мова про появу дешевих авіасполучень між Україною і Польщею (та іншими країнами ЄС), про що до 2009 року можна було тільки мріяти. Першою була компанія «Візз Ейр Україна» з її маршрутом Київ –Катовіце. Потім бюджетні авіасполучення з Польщею відкрили інші

перевізники: «Аеросвіт» (Київ – Краків) та польський «Євролот» (Львів – Краків). Плюсом також є поліпшення інфраструктури аеропортів, як в Україні, так і в Польщі.

Що стосується залізниці, то тут про прорив у питанні українсько-польських сполучень не йдеться – хоча спроб було зроблено чимало. Згадаймо нездійснені плани будівництва євроколії до Львова та ширшого запровадження системи СУВ-2000, яка уможливило швидкий переїзд потяга через стик рейок широких та європейських. Однак проект не знайшов належної підтримки в офіційних колах України.

Отже, на мою думку, спільна польсько-українська підготовка до Євро-2012 та створення Східного партнерства – це була чудова нагода для практичного виміру євроінтеграції. Як бачимо, крім запровадження бюджетних авіасполучень (що також вимагало зміни правової бази), наша держава цю нагоду змарнувала.

Література:

1. Герemek Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі // Політична думка. –1998. – № 1.
2. Виконком завершив засідання (укр.). uefa.com. 17.06.2011. Архів оригіналу за 30.11.2011. Процитовано 4.04.2012.
3. Хто скільки заробив на Євро-2012: УЄФА розподілив призовий фонд (news.dt.ua, 02 липня 2012). Архів оригіналу за 5 липень 2012. Процитовано 7 липень 2012.
4. Євро-2012 побачить мільярд вболівальників (stadion.lviv.ua, 14 квітня 2011). Архів оригіналу за 13 травень 2012. Процитовано 15 лютий 2012.
5. 20 офіційних об'єктів Євро «запаковані» комунікаціями (ukraine2012.gov.ua, 26 квітня 2012). Архів оригіналу за 18 липень 2012. Процитовано 2 травень 2012.

КОСТИНА Аліна Вячеславівна

УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ 1920-Х РР.:

УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПОВСЯКДЕННІСТЬ

Історія радянської дипломатії достатньо широко представлена в історичній літературі, а також у тематичних збірниках документів. Міжнародні відносини були і залишаються актуальною науковою проблемою, про що свідчить наявність монографій, брошур, збірників, дисертацій, документальних тематичних видань. Вони виходили протягом 1920-х рр., меншою мірою в 1930-х рр., а також у 50–80-х рр., вирізняючись науковими історіографічними школами та проблемно-тематичними напрямками. На сьогодні більшість сучасних дослідників використовує теоретичний тандем «радянсько-американські», «радянсько-німецькі», «радянсько-польські» відносини тощо. Спостерігається також заміна терміну «радянсько» на етнополітичну складову «українсько».

Сучасна українська історіографія використовує формулювання «українська дипломатія», «дипломатія України» принагідно до ХХ століття. Логічним та історично обґрунтованим, на моє переконання, є термін «українська радянська дипломатія». Він не викликає сумніву стосовно 1919–1923 рр., у хронологічних рамках якого діяв Народний Комісаріат Закордонних Справ УСРР, тобто фактичний та юридичний суб'єкт міжнародних відносин. Його ліквідація після конституційного оформлення унітарної радянської держави влітку-восени 1923 р. суттєво вплинула на міжнародний статус радянської України, організаційно та функціонально трансформувала її урядові структури через узаконення політично-адміністративного інституту уповноважених від союзних наркоматів та відомств. Однак законодавчі(ВУЦВК), виконавчі та господарські органи(ВРНГ, галузеві трести, НКОсвіти УСРР), громадсько-кооперативні установи («Книгоспілка», Держвидав, «Коопукр» у Лондоні, Укркооп в Берліні, «Вукопспілка») були повноправними суб'єктами міжнародних стосунків. Формально УСРР зберегла за собою декларативно-конституційні ознаки радянської держави, а не просто молодшої сестри «старшого брата», відтак фактично і політично претендувала на певну роль і місце в сфері зовнішньої політики.

На березень 1922 р. дипломатичний корпус радянської України був представлений наступними особами, які посідали відповідний дипломатичний ранг: посол О. Я. Шумський, радник І. Хургін, секретар І. Сіак (Польща), торгпред та уповноважений у справах репатріації Є.П. Терлецький, а також посол у Литві, заступник уповноваженого М. Руденко, секретар В. Успенський (Латвія, Естонія), посол Ю.М. Коцюбинський, торгпред С.Я. Дерев'янський

(Австрія), уповноважений у справах репатріації В.Х. Ауссем, торгпред Ю.С. Новаковський (Німеччина), посол у Чехословаччині М.Б. Левицький, торгпред М.М. Ломовський. В інших країнах торгові інтереси УСРР представляли дипломати В.В. Воровський та А.С. Фальштейн (Італія), Л.Б. Красін (Англія), О.І. Золотарьов (Туреччина). Координатором у відносинах між УСРР та РСФРР був повноважний представник українського радянського уряду М.М. Полоз. Їх призначав НКЗС УСРР, з яким посольства підтримували постійний зв'язок. Призначення дипломатів НКЗС УСРР погоджував з ЦК КП(б)У та РНК РСФРР.

Самостійна організаційно-функціональна діяльність НКЗС УСРР тривала до кінця 1922 р., тобто до створення СРСР. 20 липня 1923 р. колегія НКЗС СРСР заслухала інформацію В.Яковлева про статус України на міжнародній арені й визнала остаточну дату припинення діяльності повноважних представництв НКЗС УСРР за кордоном – 5 серпня 1923 р.

Таким чином, проаналізувавши кадрові призначення українського дипломатичного корпусу впродовж 20-х рр., варто виокремити два конкретних періоди: перший стосувався 1919–1923 рр., коли повноважні представництва формувалися безпосередньо НКЗС УСРР та діяли за його вимогами і принципами, другий (1923–1929 рр.) відбувався під егідою повпредств і торгпредств СРСР, серед службовців яких, нерідко в досить складних умовах, працювали на різних посадах колишні українські радянські дипломати. Значна частина з них була страчена в роки сталінського політичного терору.

Література:

1. Кривець Н.В. Українсько-німецькі відносини: політика, дипломатія, економіка. 1918–1933 рр. – К.: ПУНАНУ, 2008. – 322 с.; Загоруйко В.В. Етно-культурні аспекти українсько-польських відносин у міжвоєнний період (1921–1939 рр.): автореф. дис. к.і.н. – Донецьк, 2009. – 19 с.
2. Бабенко О.В. Польско-советские отношения в 1924–1928 гг.: от противостояния к сотрудничеству/ МГУ. – М.: Б.м., 2007. – 224 с.; Гетьманчук М.П. Українське питання в радянсько-польських відносинах 1920–1939 роках. – Л.: Світ, 1998. – 428 с.
3. Волковинський В.М. Християн Раковський. Політичний портрет/ Волковинський В.М., Кульчицький С.В. – К.: Політвидав України, 1990. – 266 с.; Мельниченко В.Е. Раковский против Сталина/ Мельниченко В.Е. – М.: Знание, 1991. – 64 с.; Держалюк М.С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917–1922 роках/ Держалюк М.С. – К.: Оріяни, 1998. – 240 с.; Карр Э. История Советской России. Кн.1 и2. Большевицкая революция. 1917–1923 / Перевод с англ. – М.: Прогресс, 1990. – 768 с.

КОСТИНА Аліна Вячеславівна

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (90-ТІ РОКИ ХХ СТ.-ПОЧ. ХХІ СТ.)

Історія польсько-українських стосунків займає помітне місце в польській та українській історіографії. І не дивно, адже Польща і Україна упродовж свого існування завжди були поруч не тільки як сусіди, але й як країни, що мають спільне минуле та перебувають, хоча й на різних етапах, у стадії розбудови національних держав.

Саме Польща у XVII-XVIII століттях мала досить великий вплив на розвиток освіти і науки в Україні. Як свідчить ретроспективний аналіз, через Польщу культура Заходу йшла в Україну, а далі поширювалась в Росію. Українцям є чому повчитись у польського народу, бо саме «поляки першими в Європі запровадили виборче право на найвищому рівні державного управління (тобто елекцію – обрання короля сеймом), прийняли першу в Європі конституцію країни (1791 р.), а потім упродовж 127 років боролися про-ти окупантів за національне визволення і відновлення державності». Взаємні негативні й позитивні уявлення польського і українського суспільств змінювались відповідно до інтенсивності польсько-українських стосунків.

Питання польсько-українських взаємин розглянув у своїй монографії Анджей Станіслав Кресло. На його думку, на початку 1990-х рр. польську періодику мало цікавили українські справи. Серед поляків існувало переконання, що криза в Радянському Союзі тимчасова і з часом мине. На СРСР звертали увагу, а в Україні у 1989–1990 рр., «здавалося, бракувало значних подій». Лише після 1991 р. інтерес до України значно зріс. Політичні та економічні кризи в Україні активно обговорювалися на шпальтах польської преси. У цілому, книга А. Кресло загалом об'єктивно розкриває проблему місця польсько-українських відносин у польській пресі кінця ХХ – початку ХХІ століття. Багатолітня спільна історія Польщі та

України виступає на її сторінках своєрідним сприятливим полем до перегляду взаємних упереджень та до створення нових світоглядних форм співпраці. Слід погодитися із авторською думкою про те, що у польсько-українських відносинах розпочався процес руйнації старих стереотипів (у своїй більшості негативних) та творення нових образів взаємного сприйняття.

Польська історична, політична, публіцистична думка про польсько-українські стосунки йшла у ХХ ст. складним шляхом усвідомлення того, що на українських землях українці мають право боротися за державність. Але фактом є те, що в польській історіографії польсько-українських стосунків виокремлюють кілька напрямів: традиціоналістський, «ревізіоністський», сповідуваний групою польських істориків – українців за походженням і позанауковий напрям, де беруть гору не наукові критерії, а політичні міркування. Проаналізувавши їх, можна зробити висновок, що між «традиціоналістами» і «ревізіоністами» в міру встановлення нових фактів відбувається певне зближення поглядів. Історики українського походження теж активно працюють над об'єктивним дослідженням суперечливого минулого. Українська історіографія польсько-українських стосунків бере свій початок у 90-і рр. ХХ ст., після проголошення незалежності. Проблеми польсько-українських стосунків розглядались тоді на сторінках преси. Спостерігається певна різниця у поглядах між висвітленням цієї проблеми у львівській пресі і київській (російськомовній), але можна визначити загальну тенденцію – львівські (чи загалом із Західної України) і київські історики та публіцисти дотримуються проєвропейської, а отже і пропольської орієнтації, навіть найбільш дражливі і суперечливі проблеми польсько-українських стосунків вони інтерпретують толерантно.

Усе ж в українській історіографії дана проблема вивчена недостатньо. Недоліком більшості досліджень є переважно інформацій-ний характер. Позитивним у розвитку як вітчизняної, так і зарубіжної історіографії є те, що на сьогоднішній день накопичено достатню кількість матеріалу з даної проблеми, на основі чого робиться спроба реконструювати події кількарічної давності, встановлюються чинники, які сприяли формуванню нової моделі польсько-українських відносин, основні етапи їх розвитку та загальні закономірності.

Таким чином, історія польсько-українських відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. ще не вивчена польськими та українськими історика-ми настільки, наскільки вона є актуальною.

Література:

1. Кочубей Т. Україна і Польща у форматі освітніх проблем // Пам'ять століть. – №5. – 2006. – С. 32-35.
2. Герасимчук Т. Україна – Польща: стратегічне партнерство // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – Вип. 5. – С. 168–174.
3. Кресло А. С. Польсько-українські стосунки й образ України у польській пресі (1991-2003) : монографія. – Львів : ЛНУ ім. Франка, 2005.– 128 с.
4. Чекаленко Л. Україна – Польща: нові тенденції взаємин // Україна – Польща: історія і сучасність. – К., 2003. – Ч. II. – С. 51–59.

КОСТИНА Аліна Вячеславівна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Економічне співробітництво між Україною та Польщею, підґрунтя якого було закладено у період перебування двох держав у складі соціалістичного табору, зокрема й членства у Раді економічної взаємодопомоги, підстави для активізації та поглиблення отримало зі здобуттям ними політичної незалежності. Значний вплив на відносини сторін справив вступ до Євросоюзу (ЄС) Польщі (1 травня 2004 р.): відтоді, співпрацюючи з сусідом на своєму західному кордоні, Україна мусить зважати на його приналежність до спільноти та союзні вимоги й правила.

Прогнози щодо розвитку торговельно-економічного співробітництва між двома державами після вступу Польщі до ЄС були здебільшого песимістичними. У публікації в газеті «День» С. Сироватка, посилаючись на прогнози Міністерства економіки України, Міністерства закордонних справ України (МЗС) та Центру ім. О. Разумкова, очікувані втрати українських експортерів визначав на рівні 250 млн дол. США, 500 млн євро та 360 млн євро відповідно. Пророкуючи Україні численні втрати впродовж 2004–2005 рр., тоді «негативним шоком» назвав

їх перший заступник міністра МЗС України з питань європейської інтеграції О. Чалий.

Проте, як засвідчив час, прогнози не справдилися, а польський ринок і далі залишався важливим сегментом реалізації економічного потенціалу України. Вельми позитивним для нашої держави, зокрема, стало недостатньо активне використання польськими підприємцями можливостей, які давало їм відкриття кордону із країнами Євросоюзу.

Важливим напрямом взаємовідносин між Україною та Республікою Польща протягом аналізованого періоду було співробітництво у торговельній сфері. Одразу після вступу Польської держави до Європейського Союзу сукупний оборот торгівлі між двома державами стрімко зростав, сягнувши рекордних 6 520 млн дол. США у 2008 р. Обсяг польського імпорту в Україну становив 4 191 млн дол. США, українського експорту до Польщі – 2 329 млн дол. США. Негативне сальдо торговельного балансу, що у взаємовідносинах України з Польщею (за винятком 2007 р.) стало візитівкою співпраці, тоді досягло максимальної позначки в 1 863 млн дол. США.

Тенденція, небезпечна для нашої держави, водночас була бажаною для Польщі: Україна виявилася однією з небагатьох країн, у торгівлі з якими вона зберігала позитивне сальдо. Серед чинників, що зумовлювали зацікавленість польських експортерів в українському ринку, найбільш принциповими були стабільні ціни, значна сировинна база, добре розвинені шляхи сполучення. Окрім того, переконаний В. Каліта, Україна сприймалася у Варшаві як міст, через який було легко входити на більш віддалені ринки, привабливі для зовнішнього обміну, зокрема ринки Росії та азійських республік колишнього Радянського Союзу.

Вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Проте попри песимістичні прогнози, набуття Польщею членства в ЄС не мало для нашої держави різко негативних наслідків.

Значне негативне сальдо торговельного балансу України та суттєве її відставання від сусіда на західному кордоні за обсягами інвестицій, вкладених у польську економіку, що впродовж аналізованого періоду характеризували економічне співробітництво між двома державами, є традиційними для українсько-польської взаємодії та спричинені, насамперед, низьким рівнем конкурентоспроможності української економіки, істотним її відставанням за низкою показників від економіки Польщі. Як наслідок, продукція національних виробників здебільшого не витримує конкуренції на ринку країн – членів ЄС (у тому числі польському), а українські підприємці неспроможні реалізовувати ефективні інвестиційні проекти за таких умов. Економічний потенціал міждержавної взаємодії України та Польщі реалізовано неповністю, а співпраця в економічній сфері далі є вадою стратегічного партнерства між ними.

Як зазначав В. Борщевський, «пошук шляхів до поліпшення ситуації та поглиблення економічного співробітництва України і Польщі лежить у площині зміни принципів ведення і підходів до формування економічної політики України». Готуючись до вступу в ЄС, Польща реалізувала низку заходів, які забезпечили приведення економіки у відповідність до європейських стандартів. Отже, проблеми у співпраці двох держав обумовила ситуація, що склалася в економіці України. Її вирішення, з-поміж решти, передбачає реалізацію в Україні політики конкурентного порядку, наближення українського законодавства до норм та стандартів ЄС, активізацію та поглиблення міжрегіонального і транс-кордонного співробітництва.

Зважаючи на практичну значимість для України та Польщі економічної складової партнерства, а водночас недостатню осмисленість попереднього досвіду, продовження дослідження тематики є актуальним.

Література:

1. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: монографія / В. Борщевський. – Л.: Аверс, 2007. – 328 с.
2. Сироватка С. Два фронти. Стратегічні питання економічних відносин Польщі й України залишаються без відповідей / С. Сироватка // День. – 2004. – 29 січ.
3. Силіна Т. Олександр Чалий: «Ми – хороші учні Європейського Союзу» / Т. Силіна // Дзеркало тижня. – 2003. – 14 листоп.
4. Столярчук Я. М. Польща в євроінтеграційних пріоритетах України / Я. М. Столярчук // Економіка та держава. – 2005. – № 9. – С. 25–27.
5. Мазаракі А. А. Двостороннє співробітництво України та Польщі : стан та можливості активізації/ А.А.Мазаракі, Т.М.Мельник// Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 12. – С. 257–266.

УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Новітня історія надала нові можливості на побудову двосторонніх відносин, які були б побудовані на довірі та приносили спільну користь. Польща й Україна скористалися цими шансами. В них спільне бачення проблем безпеки в Східній Європі, вони підтримують одна одну з цілого ряду важливих питань і вважають одна одну стратегічними партнерами.

У 1992 році Польща й Україна підписали Угоду про добросусідство, дружбу та співробітництво. За два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років головним чином зосереджувалася на проблемах економіки, торгівлі та історичних питаннях. Сторонам вдалося значною мірою досягти примирення, що базувалося на формулі «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє».

Польща грала важливу роль в подіях «Помаранчевої революції» в Україні в 2004 році. Президенти Польщі та України зазвичай мали хороші особисті стосунки й налагоджені канали комунікації. Приклад Александра Квасневського та Леоніда Кучми став особливо важливим в часи політичної кризи в Україні у 2004-2005 роках. «Помаранчева революція» привела до влади прозахідні політичні сили в Україні. «Прозахідні» в ті часи означало також і «такі, що виступають за тіснішу дружбу із Польщею», яка вважалася одним із кращих партнерів України в Європі. Образ Польщі, які виступає адвокатом українських інтересів в ЄС, був в ті часи особливо популярним серед українців.

Підтримка України з боку Польщі збереглася навіть коли Київ розвернув свою зовнішню політику в російський бік за часів президента Януковича. Варшава активно лобювала проект Східного партнерства ЄС в цілому та Угоду про асоціацію між ЄС та Україною зокрема. Місія Кокса-Квасневського була започаткована у 2012 році для врегулювання складних наслідків «вибіркового правосуддя», яке негативно впливало на відносини між Україною та ЄС із моменту ув'язнення Юлії Тимошенко. Після подій Євромайдану відносини між Польщею та Україною повернули значну частину оптимізму. Однак, справи погіршилися внаслідок окупації Криму Росією.

Міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що Польща та Україна знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу. Частково це обумовлюється і спільним історичним досвідом.

Польща послідовно стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України. Разом з цим Польща залишається одним із ключових постачальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях. Литовсько-польсько-українська бригада була утворена у 2016 році.

Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення взаємозалежності. Угода про асоціацію, укладена між Україною та ЄС, надає додаткових імпульсів та простору для двосторонньої торгівлі.

Останнім часом питання українських мігрантів до Польщі набуло резонансу. У 2017 році українці отримали близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає, за деякими оцінками, двох мільйонів. Динамічна економіка Польщі виграє від притоку української робочої сили, а українці, в свою чергу, мають змогу отримувати вищі зарплати в Польщі.

Польща та Україна мають близькі позиції і в тому, що стосується енергетичної безпеки в Європі. Диверсифікація постачать природного газу, забезпечення транзиту російського газу територією України, відкриття європейського ринку для скрапленого газу із США – все це відповідає інтересам обох країн.

У середньостроковій перспективі історія все ж таки, скоріше за все, залишиться

основним проблемним питанням у двосторонніх відносинах. Поступово історичні дебати знову перетекли із академічної сфери до політичної – і залишаться там на деякий час. Апелювання до історії не пов'язані із конкретними політичними партіями чи лідерами. Це довгостроковий виклик, який є частиною широкого та глибокого процесу, в якому країни є обопільно залученими й взаємозалежними.

Як Польща, так і Україна зробили кроки, що погіршили ситуацію. У квітні 2015 року Верховна Рада України затвердила так звані «закони про декомунізацію», які передбачають відповідальність для тих, хто заперечуватиме героїзм захисників України. Цей крок був негативно сприйнятий Варшавою, особливо зважаючи на те, що закони були прийняті того самого дня, коли президент Польщі виступив у Раді із промовою, де наголосив на бажанні Польщі мати добрі стосунки із Україною. У 2016 році Сейм Польщі одностановно прийняв резолюцію, що проголошує Волинську трагедію геноцидом поляків. У 2017 році Україна заборонила польські роботи з ексгумації на своїй території у відповідь на демонтаж пам'ятника УПА в польському селищі Грушовіці. У 2018 році Сейм прийняв поправки до закону про Польський інститут національної пам'яті, які дозволяли кримінальне переслідування за заперечення «злочинів українських націоналістів» у 1925-1950 роках.

Безпеку необхідно тримати в центрі уваги. Польща та Україна мають реалістично оцінювати й глибоко розуміти інтереси одна одної, а українцям варто особливу увагу звертати на відмінності у сприйнятті загроз. Безпекове становище Польщі набагато краще, і порядок денний у сфері безпеки двох держав відрізняється, хоча й стратегічне бачення багато в чому спільне.

Підсумовуючи вище викладене, можна дійти таких висновків, у Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи, потужніші інфраструктурні можливості й менше недовіри або історичних спекуляцій – це разом може зробити регіон більш безпечним.

В той же час питання, які пов'язані із національними ідентичностями, включаючи конфлікти щодо історії, навряд чи зникнуть. Посилення націоналізму буде політичним трендом у Східній Європі протягом кількох років. Польща й Україна мають навчитися з цим жити. Врівноваження питань ідентичності за допомогою взаємовигідної співпраці у різних сферах, впровадження регіональних проєктів, що стимулюватимуть спільні зусилля, зосередження на багатосторонніх форматах.

Література:

1. Григорій Грабович. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. – К., 1997. – С. 138-169.
2. Павленко С. Відносини України та Польщі в контексті процесів європейської інтеграції // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє: Зб. наук. пр. Ч. 2 / За загальною редакцією Т. І. Зарецької. – К.: Вид-во Українського філософсько-соціологічного центру, 2002. – С. 30 – 39
3. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами / Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень «Євро регіон Україна». – К.: «К. І. С.», 2004. – 360 с.
4. Тарасенко Н. Перспективи українсько-польських відносин у контексті діяльності новообраного президента Польщі А. Дуди [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1226

КОТ Любов Миколаївна

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – ПОЛЬЩА ЯК ПРЕДМЕТ АНАЛІЗУ З ПРИЦІЛОМ НА ПОШУК ПІДГРУНТЯ ДЛЯ ПРОДУКТИВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

На сьогодні польський зовнішньополітичний порядок денний надає пріоритетного значення співробітництву з Україною. З 1997 року, коли було проголошено стратегічне партнерство між Україною і Польщею, двостороннє співробітництво розвивалося по висхідній. Окрім іншого, свідченням тому є інтенсивність контактів на найвищому рівні, розвиток договірно-правової бази відносин, активна робота розгалуженої мережі постійних механізмів співробітництва. Високий рівень політичного взаєморозуміння і спільна воля до примирення сприяли виробленню взаємоприйнятних політичних підходів до оцінки періодів антагонізму в

історії українсько-польських відносин.

Стратегічність українсько-польських відносин підтверджується економічними показниками, знаходить відображення у показниках торгового обміну та інвестиційного співробітництва, регіональних, транскордонних і міжлюдських контактах. Україна – другий за обсягом торговий партнер Польщі серед держав СНД. До того ж українська економіка виступає одним із головних напрямів прямих польських інвестицій, консолідований обсяг яких в Україні перевищив 900 млн дол. США. Найпривабливішими для польських інвестицій в Україні є сфери енергетики, транспорту і фінансів.

Разом з тим стратегічні орієнтири України та Польщі і сьогодні співпадають. Зокрема обидві країни зацікавлені у продовженні європейської інтеграції на східному напрямку, недопущенні утворення нової лінії поділу Європи на українсько-польському кордоні, створенні загальноєвропейської системи безпеки.

Польща підтримувала та продовжує підтримувати європейські прагнення України, у тому числі необхідність надання Україні перспективи членства в Європейському Союзі. Варшава зацікавлена у максимальному наближенні України до ЄС. У політичному плані Польща розглядає Україну як партнера, успішний тандем з яким дозволив би їй значно збільшити власну вагу на європейському просторі та вплив на прийняття політичних рішень. В економічному плані Польща зацікавлена у знятті торгівельних бар'єрів, оскільки польська економіка наразі є більш конкурентоспроможною, ніж українська.

Водночас Польща є корисним партнером для України в Європейському Союзі, враховуючи збіг інтересів, досвід цієї країни щодо просування важливих для себе питань в ЄС та її вплив у європейських структурах.

З проголошенням Україною позаблокового статусу з українсько-польських відносин зникло питання євроатлантичної інтеграції. Це, з одного боку, дещо послабило тісні двосторонні зв'язки на євроатлантичному напрямі, але, з іншого боку, дозволяє, враховуючи вимоги та рамки позаблоковості, зосередитися на розбудові стратегічного партнерства, яке б ґрунтувалося на реаліях міжнародних відносин у регіоні.

Сферою реалізації Україною та Польщею проектів стратегічного значення могла б стати енергетика. Зокрема варто згадати декларативно підтримуваний Польщею проект продовження нафтопроводу «Одеса – Броди» до Гданська. Сьогодні, коли нафтопровід працює в аверсному напрямку, рішення про продовження цього енергетичного маршруту цілком залежить від польської сторони, яка на разі обмежується лише деклараціями про важливість даного проекту. Іншим важливим для України аспектом енергетичної політики Польщі є підтримка останнього проекту побудови газогону «Білий потік». Польща та Румунія офіційно підтримали проект «Білого потоку» спільною заявкою в рамках програми TEN-E 108 у 2010 році. Головне завдання зацікавлені в реалізації «Білого потоку» сторони бачать в отриманні потужної політичної підтримки в ЄС.

Враховуючи неясну ситуацію з обсягами газу для забезпечення газогонів у напрямку ЄС, що проектується у Чорноморському регіоні, перспектива побудови другої гілки «Білого потоку» до України з метою постачання газу лише для українського споживача виглядає досить примарною. В такому вигляді проект «Білий потік» не може отримати однозначну підтримку з боку України.

Таким чином, українсько-польське стратегічне партнерство існує, але майже не має практичного наповнення. Оновлення стратегії відносин України та Польщі й досі залишається актуальним питанням.

Література:

1. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть / К. Кіндрат, С. Трохимчук; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2002. – 112 с.
2. Дрозд Р. Історія українців у Польщі в 1921-1989 роках / Роман Дрозд, Богдан Гальчак, Ірина Мусієнко; пер. з пол. І. Мусієнко. 3-тє вид., випр., допов. – Харків: Золоті сторінки. – 2013. – 272 с.
3. Киридон А. Українсько-польські відносини: «нова ера» співпраці / А. Киридон // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / гол. ред. Л.М. Алексієв. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011, вип. 5: у 2 ч.: Україна-Європа-Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М.М. Алексієв. – Ч. 2. – 336 с.

4. Polacy i Ukraińcy. Historia, która łączy i dzieli – Поляки і українці. Історія, яка поєднує і роз'єднує / pod red. nauk. Joanny Karbarz-Wilińskiej, Magdaleny Nowak, Tadeusza Sucharskiego. – Słupsk–Gdańsk, 2015. – 391 s.

КРАМАР Владислава Олександрівна

ПОЛЬСЬКИЙ СЛІД В ІСТОРІЇ М. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Місто Хмельницький має 600-річну історію та веде свій родовід від невеличкого поселення Пłosкирів або Пłosкирівці. Дата заснування міста невідома, а от, що стосується першої згадки, то достовірно можна стверджувати про існування Пłosкирова вже в першій половині XIV ст. На той час Поділля стає ареною суперечки між литовськими князями та польським королівством, яка закінчилась на користь останнього. Частина Поділля, включаючи Побужжя, відійшла під владу Корони Польської. Польський король Владислав II Ягайло в 1431 р. надає вірній шляхті привілеї на подільські володіння. Серед населених пунктів, що згадуються у документах королівської канцелярії від того року є поселення під назвою Пłosкирівці та відповідний запис: 10 лютого 1431 р. у місті Сопоті король Владислав II Ягайло записує Янові Чанстуловському 100 гривень на володіння «селами Голисін та Пłosкирівці на річці Буг у Летичівському районі Подільської землі». Так що вплив поляків на м. Хмельницький починається ще з тих давніх часів.

У роки королювання Владислава III нова згадка – підтверджується право на володіння поселенням, яке вже названо Пłosкирів. Наступні триста років (1493-1793pp.) Пłosкирів, перебуваючи під польською владою, отримав статус містечка й виконує функції центру пłosкирівського староства. З'являються цехи, розвиваються ремесла й торгівля, проводяться ярмарки.

У другій половині XVI ст. Пłosкировом володіла знана шляхетська польська родина Влодеків. Першим з них був хорунжий та кам'янецький староста Мацей Влодек – досить відомий на той час у польському королівстві воєначальник. Від нього Пłosкирів перейшов до сина Станіслава – майбутнього белзького воєводи та галицького й коломийського старости. У другій половині XVII-XVIII ст. Пłosкирів перебував у володінні найвідомішої родини Речі Посполитої – Замойських. У різні роки містечком володіли видатні представники цього роду – Томаш Замойський – відомий воєначальник, та Анжей Замойський – великий коронний канцлер. Оскільки Пłosкирів чималий період перебував під владою Польщі та належав Замойським, елементи їхнього герба, відомого під назвою «Сліта», знайшли відображення у гербі міста Хмельницького – «На блакитному фоні три схрещені стріли, середня – вістрям донизу, а дві крайні – вістрям вгору».

Згодом землі опиняються під владою Османської імперії. Після звільнення Поділля від турків у 1699 р., повертаються в свої володіння і польські магнати. Вони доклали багато зусиль, щоб ці землі почали приносити прибуток. Для цього Замойські організували переселення на Поділля мешканців мазовецьких земель і до кращих часів звільнили їх від податків.

23 квітня 1793 р. Правобережна Україна, в складі якої знаходилося Поділля, була приєднана до Російської імперії. У 1795 р. була створена Подільська губернія з центром у Кам'янці-Подільському. У 1796 р. Пłosкирів стає повітовим містом і царським указом перейменовується на російський лад в Проскурів. Також затверджується герб Проскурова. Він символізував місто як постійний сторожовий військовий пункт.

У 1924 р. на Поділлі створено п'ять перших польських сільських рад у селах Гречани, Шаровечка, Мацьківці, Зелена Проскурівської округи та у селі Погоріле Вінницького округу. Мазури зберегли первісні звичаї, костюми і навіть діалект мови. Зі східної сторони від міста заселені були ними село Заріччя, з західної – село Гречана, і там само, на п'ятиверстній відстані, села Шаравечка і Мацьківці. В цих селах, як і у Проскурові, вони досі не змінили свого природного типу.

Уявити собі життя мазура на Поділлі без католицької віри неможливо. Для мазурів костюл був основою їх світосприйняття та зв'язком з батьківщиною. Такий порядок зберігся з давніх-давен до наших днів. Перша кам'яна будівля парафіяльного костелу в Проскурові була вимурувана Мацеєм Журовським у 1801 р. За даними 1884 р., парафія Святої Анни налічувала

8684 вірних, в більшості мазурів. На початок XX ст. стара будівля костелу стала затісною для такого великого приходу. У 1916 р. освятили новий храм на честь Святої Анни, що був побудований на місці старого. На той час прихід налічував 12687 парафіян. Служби в той час проводилися латиною, а проповідь говорилося польською мовою. Спілкувалися тоді в храмі люди між собою та зі священником польською мовою.

З приходом більшовиків релігія стала зазнавати утисків. За радянських часів для проведення релігійної діяльності потрібно було отримувати дозволи від влади. У 1936 р. Проскурівський парафіяльний костел було підірвано. Після вибуху від костелу не залишилося навіть фундаменту.

Матеріальною культурною спадщиною мазурів є історична будівля «Dom Ludowy». Ця будівля була побудована внаслідок політики коренізації. Назва «Dom 1929 Ludowy» по сьогоднішній день прикрашає фасад цього будинку. Функціонувала у цьому будинку школа, бібліотека та магазин. Розміщувалися польські клуби та спортивні товариства. Під час політики Великого терору «Dom Ludowy», як польський культурно-просвітницький центр, перестає існувати.

Як бачимо польський слід проходить виразно через всю історію м. Хмельницького. Він є невід'ємною частиною розвитку міста в цілому.

КУЗЬО Андрій Миколайович

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ВЗАЄМОВПЛИВ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ

Українсько-польські відносини, що мають давню спільну історію, із розпадом СРСР спільно з Організацією Варшавського договору і Радою економічної взаємодопомоги значно еволюціонували, зокрема, в середині 90-х років XX ст. вони вийшли на рівень стратегічного партнерства і впродовж наступних років визнавалися кожною з держав як пріоритетні. На відміну, від політичної складової, яка, на загальне переконання, відповідає зазначеному формату співпраці, торговельно-економічне співробітництво суттєво їй поступається. Не останню роль у цьому відіграє системна несумісність економік держав-сусідів, спричинена насамперед значною залежністю економіки України від економіки Радянського Союзу, з розпадом якого народногосподарські зв'язки нашої держави виявилися розірваними. Негативно на співпрацю двох держав позначилися незавершеність процесів реформування української економіки, брак в офіційного Києва вираженої стратегії економічного розвитку, зосередженість на досягненні короткострокових тактичних цілей. На тлі стабільного зростання, що його демонструвала польська економіка, рухаючись шляхом європейської інтеграції, патовість ситуації в Україні видавалася все більш очевидною, а перспективи міждержавної співпраці все більш сумнівними. Прогнози щодо розвитку торговельно-економічного співробітництва між двома державами після вступу Польщі до ЄС були здебільшого песимістичними. У публікації в газеті «День» С. Сироватка, посиляючись на прогнози Міністерства економіки України, Міністерства закордонних справ України (МЗС) та Центру ім. О. Разумкова, очікувані втрати українських експортерів визначав на рівні 250 млн дол. США, 500 млн євро та 360 млн євро відповідно. Пророкуючи Україні численні втрати впродовж 2004-2005 рр., тоді «негативним шоком» назвав їх перший заступник міністра МЗС України з питань європейської інтеграції О. Чалий. Проте, як засвідчив час, прогнози не справдилися, а польський ринок і далі залишався важливим сегментом реалізації економічного потенціалу України. Вельми позитивним для нашої держави, зокрема, стало недостатньо активне використання польськими підприємцями можливостей, які давали їм відкриття кордону із країнами Євросоюзу. Важливим напрямом взаємовідносин між Україною та Республікою Польща протягом аналізованого періоду було співробітництво у торговельній сфері.

Серед чинників, що зумовлювали зацікавленість польських експортерів в українському ринку, найбільш принциповими були стабільні ціни, значна сировинна база, добре розвинені шляхи сполучення. Окрім того, переконаний В. Каліта, Україна сприймалася у Варшаві як міст, через який було легко входити на більш віддалені ринки, привабливі для зовнішнього обміну, зокрема ринки Росії та азійських республік колишнього Радянського Союзу. Певну

роль відіграла також недостатня доступність у короткостроковій перспективі для польських товарів західноєвропейського ринку. За таких умов значимість для РП торговельних зв'язків із нашою державою була більше, ніж очевидно. Відповідно, порушення торговельних відносин з Україною загрожувало Польщі втратою великого ринку збуту для продукції національних виробників.

У 2009 р., з огляду на скорочення темпів економічного зростання у Польщі (5,1 % у 2008 р. до 1,7 % у 2009 р.) та стрімке падіння внутрішнього валового продукту (далі ВВП) в Україні (на 15,1 %), несприятливу цінову кон'юнктуру й коливання курсів злотого й гривні, спричинені світовою економічною кризою, сукупний товарообіг між двома державами скоротився більше ніж удвічі та становив 3 293 млн дол. США. Український експорт до Польщі та польський імпорт в Україну становили 37 % та 63 % відповідно. Показовим за таких умов виявився факт суттєвого вдосконалення структури українського експорту: традиційно переважаюча сировинна складова зазнала відчутного витіснення готовою продукцією, обсяги якої суттєво зростали. Упродовж 2009-2013 рр. ознакою торговельного співробітництва між двома державами стало стрімке зростання сукупного товарообігу. Польський імпорт в Україну порівняно з українським експортом до Польщі зростав відчутно швидшими темпами. Як наслідок, сальдо торговельного балансу нашої держави у торгівлі з сусідом на західному кордоні станом на 2013 р. сягнуло – 1 520 млн дол. США. Протягом двох останніх років, насамперед з огляду на кризовий стан української економіки, спричинений політичною нестабільністю, анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, а також девальвацією гривні та зниженням цін на основні статті українського експорту, торгівля між нашими двома державами демонструвала скорочення сукупного товарообороту. І, що показово, якщо у 2014 р. його обсяг зменшився на 14 %, то у 2015 р. – на майже 25 %. Згідно з офіційною інформацією головними пунктами українського експорту до Польської держави у 2015 р. були: руди, шлаки та зола, чорні метали, електричні машини і устаткування, насіння і плоди олійних рослин. Польський імпорт до України, відповідно, представлений здебільшого мінеральним паливом, нафтою і продуктами її перегонки, пластмасами та полімерами. Попри не надто втішні тенденції, упродовж аналізованого періоду Республіка Польща незмінно залишалася одним із головних торговельних партнерів України. За результатами 2012 р. у торгівлі з Україною Польща посіла п'яте місце серед країн світу, а в 2013–2015 рр. піднялася на щабель вище, ставши четвертим за важливістю партнером нашої держави.

Отже, упродовж усього періоду міждержавної взаємодії Республіка Польща залишалася головним торговельним партнером України у регіоні Центрально-Східної Європи. Водночас для Польщі наша держава була одним із ключових партнерів серед країн – членів Співдружності Незалежних Держав (СНД), поступаючись лише Російській Федерації.

Література:

1. Сироватка С. Два фронти. Стратегічні питання економічних відносин Польщі й України залишаються без відповідей / С. Сироватка // День. – 2004. – 29 січ.
2. Силіна Т. Олександр Чалий: «Ми – хороші учні Європейського Союзу» / Т. Силіна // Дзеркало тижня. – 2003. – 14 листоп.
3. Каліта В. Україна в польській зовнішній торгівлі / В. Каліта // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 282–289.
4. Столярчук Я. М. Польща в євроінтеграційних пріоритетах України / Я. М. Столярчук // Економіка та держава. – 2005. – № 9. – С. 25–27.

КУЛИК Іван Васильович

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Співробітництво України і Польщі розпочалося ще в 1991 році, коли Польща першою у світі офіційно визнала державну незалежність України. В наш час події українсько-польських відносин постійно змінюються та доповнюються новими історичними фактами.

Вже традиційно Польща дуже активно підтримує Україну на міжнародній арені. Утім, між країнами є й деякі проблеми та невирішені питання, на чому Києву й Варшаві треба буде зосередитися в 2020 році.

Що стосується розвитку торговельно-економічних відносин, у рамках українсько-

польської співпраці товарообмін постійно зростає: в 2019 році він становив приблизно 7 млрд. доларів, що на понад 10% більше, аніж у 2018 році.[3].

За результатами 2019 року Польща залишається четвертим найбільшим торговельним партнером України у світі після Китаю, РФ та Німеччини та другим найбільшим у світі після Китаю ринком для українського експорту товарів з обсягом 3,3 млрд. дол. США. Проте, слід зазначити, що загалом експорт до Польщі сповільнився лише до 2%, порівняно з двозначним приростом протягом попередніх трьох років.

Загальне уповільнення експорту України може бути пов'язане зі зміцненням гривні. Іншою причиною є те, що українські експортери зіткнулися з істотними проблемами наявності польських дозволів на транзит та доставку товарів автомобільним транспортом. [1].

За даними польської статистики, товарообіг між Польщею та Україною у порівнянні з даними української статистики більший приблизно на 1 млрд. дол. США. При цьому, Україна знаходиться на 15 місці серед найбільших у світі імпортерів польських товарів (з часткою від загального обсягу 2,02%), на 20 місці серед найбільших у світі експортерів товарів (з часткою 1,13%) та на 7 місці серед країн з найбільшим для Польщі позитивним сальдо у двосторонній торгівлі товарами – понад 2,1 млрд. дол. США. При цьому основними товарними групами польського експорту (за результатами I півріччя 2019 року) стали продукція машинобудування (з часткою 32,4%), хімічна (22,4%) та аграрна продукція (11,8%); основні групи українського імпорту до Польщі представлені товарами з нижчою доданою вартістю – аграрна продукція (23,9%), мінеральна продукція (21,8%), металургійні вироби (18,9%) та деревина і целюлозно-паперова продукція (10,9%). [4].

Ще однією формою міжнародного співробітництва України та Польщі є франчайзинг готельного бізнесу, який на практиці довів свою високу комерційну ефективність. Інтерес до франчайзингу серед готельних операторів та окремих власників зростає з кожним роком, оскільки договір франшизи суттєво зменшує підприємницькі ризики, сприяє зростанню іміджу компанії, залученню широкого кола клієнтів, зростанню обсягів продаж на внутрішньому та міжнародному ринках. Розвиток франчайзингу є однією з найбільш ефективних форм підтримки міжнародного готельного бізнесу в нашій державі та в сусідній Польщі.[2, с. 153].

Динамічний розвиток польсько-українських зв'язків вимагає збільшення інвестиційного співробітництва, яке дало б змогу використати економічні потенціали обох країн. [2, с.259]. Проте на даному етапі має місце тенденція до замороження на мінімальному рівні українських інвестицій в Польщу. Якщо у 2017 р. обсяг прямих українських інвестицій в Польщу був на рівні 48,7 млн. дол. США, то станом на 1 жовтня 2019 р. обсяг знизився до 6,6 млн. дол. США та залишається практично незмінним з початку 2018 р., що становить лише 0,1% від загального обсягу інвестицій з України в інші країни світу (у т.ч. 42% інвестицій залучено у промисловість, 27% – машинобудування, 16% – ремонт автотранспортних засобів).

Головними чинниками розвитку двостороннього економічного співробітництва є геополітичні проекти (будівництво та експлуатація діючих нафтогонів, транзитних транспортних магістралей, стратегічних господарських об'єктів), а також спільні регіональні ініціативи (трансграничне співробітництво, співпраця в межах євро регіонів, реалізація міжрегіональних економічних програм).

Отже співробітництво з Польщею відкриває широкі перспективи для нашої країни в реалізації європейської та євроатлантичної інтеграційної стратегії. Тому необхідно й далі розвивати економічне співробітництво з Польщею у тому самому руслі шляхом підписання офіційних документів, що стосуватимуться міцнішої економічної співпраці, а саме: залучення додаткових інвестицій у вітчизняну економіку, подальшої лібералізації торгівлі, глибокої взаємодії транспортної системи та комунікації, передання Україні досвіду проведення економічних реформ у напрямі євроінтеграції. Новими тенденціями в українсько-польських економічних відносинах є вихід українського бізнесу на польський ринок.

Література:

1. Вероніка Мовчан. Хто зайняв місце Росії: як змінилася зовнішня торгівля України у 2019 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/02/3/7105833/>
2. Янків М.М. Організаційно-економічні засади розвитку українсько-польського трансграничного та міжрегіонального співробітництва/ М.М.Янків //Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. –

2014. –Вип. 2. –С. 256–263 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20142\(106\)/sep20142\(106\)_256_YankivMM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20142(106)/sep20142(106)_256_YankivMM.pdf).
3. Портал «Укрінформ»: інтерв'ю з послом України в Польщі Андрієм Дешицею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2848860-andrij-desica-posol-ukraini-v-polsi.html>
4. Портал посольства України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/229-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>

КУЦИНА Софія Максимівна

ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Україна та Польща – це країни сусіди, тому не дивно, що вони мали один з одним відносини на міжнародному рівні у галузях міжнародної політики, економіки, освіти, науки, культури тощо, під час всього періоду існування цих держав.

Перші згадки відносин датуються українськими літописами 981 роком, коли київський великий князь Володимир Святославич відвоював у поляків східнослов'янські Червенські міста (в верхів'ях Західного Бугу): «Пішов Володимир до Ляхів і зайняв городи їх – Перемишль, Червен та інші городи, які є й до сьогодні під Руссю» [1]. Київський князь Святополк I одружився на доньці польського короля Болеслава I в 1010 році. Король надав підтримку в боротьбі проти Ярослава I Мудрого та переміг його у битві на Бузі. Але через повстання киян був змушений тікати до Польщі, захопивши київську скарбницю. В 1018 році польський король отримав Червенські міста від київського князя. Від 1031 року Ярослав I Мстислав Володимирович в союзі зі Священною Римською імперією напали на Польщу і приєднали Червенські городи до Київської Русі.

У другій половині XII ст. виникло Волинсько-Володимирське князівство за князювання Романа Мстиславича, який об'єднав Володимирське князівство з Галицьким. 1084 року в результаті виділення з Волинського князівства під владою синів князя відокремилось Перемишльське князівство, а в 1154 розділилося на Володимирське і Луцьке. На чолі Волинського князівства був Мстислав II Ізяславич. Наприкінці 1160-х років воно було поділене між його синами. Данило Романович син Романа Мстиславича був останнім князем київським і правителем Галицько-Волинського князівства. Відновив і розбудував Галицько-Волинську державу, створену Романом. У союзі з половцями розбив галицьку боярську опозицію під проводом Ростислава Михайловича та угорсько-польських інтервентів у битві під Ярославом у 1245 році. Також за час свого правління уклав союзи із Римом, Тевтонським орденом, польськими і угорськими правителями [2].

Королівство Польське під керівництвом представників династії Ягеллонів утворилась у 1386 році після Кревської унії та сходження на трон Володислава II Ягайла – Великого князя Литовського за Островською угодою. 1569 року відповідно до Люблінської унії (угода про об'єднання Королівства Польського та Великого князівства Литовського і . більшість руських земель (Підляшшя, Волинь, Поділля, Брацлавщина, Київщина)) династичний союз було перетворено на об'єднання двох держав в єдину країну – Річ Посполиту. Очолював депутацію руських магнатів князь Костянтин Вишневецький, а зі сторони Польщі король Сигізмунд II Август. У 1571 році король Сигізмунд II Август своїм універсалом призначає Костянтина Вишневецького старостою житомирським та підвоєводою київським. Також на острові Мала Хортиця збудував замок з метою припинити втечі селян на Запорізьку Січ і посилити оборону південних кордонів феодальної Литви та шляхетської Польщі від нападів турецько-татарських агресорів. У 1572 р. гетьмана Юрієм Язловецьким було вперше взято на державну службу 300 козаків, що їх почали з того часу називати реєстровими [3].

Національно-визвольна війна 1648-1657 років та під проводом Богдана Хмельницького, під час яких Річ Посполита втратила контроль над центральною частиною українських етнічних земель, на базі яких постала козацька держава на чолі з гетьманом.

Козацьке повстання під проводом Семена Палія 1702–1704 років на Правобережжі. Продовження національно-визвольної боротьби українців проти польського панування. Причиною повстання розпуск правобережних козацьких полків сеймом Речі Посполитої. В результаті: придушення повстання, перехід Правобережної України під владу Івана Мазепи.

18 століття відзначилося для Речі Посполитої повстаннями гайдаків на чолі з

Максимом Залізняком і Іваном Гонтою гніта проти правобережного українського населення, другим і третім розподілами, внаслідок останнього якого припинила своє існування. Польська держава перестала існувати. 25 листопада 1795 під тиском Катерини II Станіслав-Август у Гродно (нині місто в Білорусі) зрікся престолу.

На початку 20 століття між Польщею і Західною Україною та Польщею і Радянським союзом були війни. Найвідомішими командувачі зі сторони України Симон Петлюра, а Польщі Юзеф Пілсудський. Наприкінці 1919 року Україна опинилась у вкрай тяжкому становищі – поразки на фронтах, окупація майже всієї її території та договір галичан з денікінцями, що вимагало негайних рішень. Юзеф Пілсудський запросив Симона Петлюру до Варшави. Підписавши Варшавський договір – міждержавну угоду Польщі та УНР, за яким в обмін на визнання незалежності УНР і військову допомогу Петлюра дав згоду визнати українсько-польський кордон по річці Збруч і далі по Прип'яті до її гирла та польський уряд Пілсудського скасував наміри розширення території Польщі до кордонів Речі Посполитої 1772 року та визнав УНР. Зрештою, цей союз призвів до чергової зради з боку Польщі [2].

Як підсумок усяко вище зазначеного можна сказати, що відносини між Україною і Польщею завжди були суперечливими. На це впливали різні історичні події, різні думки і рішення тогочасних керівників. Наші подальші відносини між державами залежать лише від дій на зустріч один одному. Найдоцільнішим рішенням є проаналізувати минулі події, зробити висновки та піти на зустріч до вирішення всіх питань.

Література

1. Д. Я. Вортман. Червенські гради // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2013. – 784 с.
2. Ісаєвич Я. Д. Королівство Русь // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2009. – 560 с.
3. Мицик Ю., Хинчевська-Геннель Т. Люблінська унія 1569 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2009. – 784 с.

КУШКА Яна Олегівна

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН

У Польщі й України достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Врівноваження питань ідентичності за допомогою взаємовигідної співпраці у різних сферах, впровадження регіональних проектів – стимулюватимуть спільні зусилля. Підтримка та розвиток нинішнього рівня партнерства між Україною та Польщею значною мірою залежить від збереження нинішніх політичних контактів, зміцнення суспільного діалогу, який має відношення до національного поєднання, а також успіху реформаторської політики в Україні. Реалізації цих завдань сприяє низка вже існуючих постійних інститутів українсько-польського співробітництва.

Українсько-польське співробітництво характеризується динамічним поступальним розвитком, що зумовлюється збігом національних інтересів країн-сусідів у багатьох сферах, їх глибинними історичними та культурними зв'язками. Міждержавним взаєминам притаманна висока інтенсивність двостороннього діалогу на найвищому, а також на регіональному та місцевому рівнях, зростання гуманітарних контактів та розгалужена мережа постійних консультаційних механізмів двостороннього співробітництва. Для Польщі архіважливим є суверенітет і незалежність України, що формує дах відносин між обома країнами. Економічні відносини України і Польщі перебувають у фазі, коли вони не можуть успішно розвиватися без добре обґрунтованих наукових основ. Для України неабияке значення має досвід Польщі в розв'язанні багатьох проблем інтеграції в Європейський Союз, зокрема: приведення українського права у відповідність з європейським, реорганізація системи державного управління, проведення адміністративної реформи, викорінення фаворитизму, протекціонізму та корупції, забезпечення свободи економічної діяльності, гідне відстоювання національних інтересів у міжнародних відносинах.

Україна та Польща здійснюють культурний взаємообмін, використовуючи різноманітні

форми співпраці. Обом країнами проводяться Дні культури, концерти, виставки, фестивалі. Країни зацікавлені у подальшому безпосередньому співробітництві між областями, воєводствами, містами, культурними та мистецькими установами, музеями, художніми школами, творчими спілками, об'єднаннями, установами та центрами культури. Це сприяє взаємозбагаченню культур українського та польського народів. Активна діяльність культурно-освітніх товариств сприяє розширенню вивчення української мови, літератури, історії та географії в Республіці Польща й польської мови, літератури та полоністики в Україні. Україна та Польща співпрацюють у сфері збереження на своїх територіях об'єктів історико-культурної спадщини та здійснюють відповідні заходи з їх охорони, реставрації, наукового дослідження та використання. Формами українсько-польського співробітництва в культурно-гуманітарному просторі є також обміни делегаціями, насамперед шкільною та студентською молоддю, співробітництво вузів, бібліотек, культурно-гуманітарна діяльність громадських організацій, проекти зі збереження культурної спадщини.

Стратегічний характер відносин України та Польщі заклав підвалини системної, стійкої та стабільної політики в культурно-гуманітарній сфері. В основу відносин покладено низку двосторонніх угод, договорів, які позитивно вплинули на українсько-польське культурне спілкування.

Взаємовідносини двох сусідніх держав України та Польщі, власне, як і взаємини двох народів, мають тривалу історію формування та розвитку. Від моменту зародження державності Україна та Республіка Польща постійно перебувають у процесі налагодження взаємних міждержавних відносин, які в силу різних історичних подій та факторів не завжди відзначалися стабільністю й добросусідством. Однак, можна з впевненістю стверджувати, що за будь-яких обставин ні українська, ні польська нації не розвивалися без взаємного впливу, відірвано чи окремо. Два сусідні народи тісно пов'язані багатовіковою історією сусідства.

Сувороб'єктивна реальність вимагає від обох країн тісної взаємодії та поглиблення політичного діалогу з метою налагодження системи двостороннього стратегічного партнерства.

Література:

1. Андрушків В., Бакушевич Я. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці. – Економіка України. – 2005. – №11. – С. 82–86.
2. Конечна Й. Польща Україна взаємний образ. – Варшава, 2001. – 82 с.
3. Пивоваров А. С. Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства. – Держава і право. – 2008. – № 1 (39). – С. 710-716.
4. Чернега П. Українсько-польський діалог в контексті стратегічного партнерства. – Історія в школі. – 2002. – № 5–6. – С. 1–4.

КУШКА Яна Олегівна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Нова ідея європейського правопорядку є сприятливою для українських інтересів, налагодження дипломатичних стосунків з країнами Європи та світу доводить: сьогодні Україна в цій системі займає чільне місце, що є гарантом становлення її як незалежної, вільної держави. Сучасні орієнтири України в міжнародній політиці можна охарактеризувати як багатовекторні, тобто політика партнерства зі всіма країнами. Нові підходи, пошуки шляхів раціональної організації дипломатичної служби вимагають наукового передбачення та прогнозування. Усі ці питання об'єктивно вимагають усебічного вивчення історії, досвіду, традицій української дипломатичної служби. Дипломатична служба є одним з найважливіших елементів державної влади та державного управління. необхідність перегляду низки нормативних документів, які регулюють державну службу в цілому та дипломатичну службу зокрема, є пріоритетним завданням зовнішньої політики України. Високопрофесійна та добре організована дипломатична служба як невід'ємна складова державної служби України – найважливіша умова успішного виконання державою своїх функцій, рішення стратегічних завдань політики України на міжнародній арені. Саме дипломатична служба багато в чому зумовлює успішність вирішення зовнішньополітичних завдань, що стоять перед державою. Особливо якщо її розвиток не відстає, а йде в ногу зі становленням України як демократичної держави.

У сучасних умовах глобалізації і взаємозближення народів та держав, всеохоплюючих

перетворень у світі сама категорія «міжнародні відносини» поповнюється новим змістом і дедалі відходить від формул, які склалися за доби панування монархічного принципу державного правління і окреслювали формат лише політичних і воєнно-політичних подій і явищ, зосереджували увагу на зовнішньополітичній діяльності державних інституцій. Сьогодні ж окрім політиків і дипломатів, до справ, які мають міжнародний характер, долучаються маси людей різних професій, станів, які не займають державні посади. Їхні інтереси сягають торгівлі, промислового виробництва, мистецтва, літератури, освіти, науки тощо. Більше того, те, що відбувається поза міждержавними й міжурядовими угодами і протоколами, досить часто найглибше впливає на баланс й атмосферу міжнародних відносин. Все це формує інший тип дипломатії – культурний, або так званий «суспільний», що є невід’ємною частиною розвитку сучасної української дипломатії.

Завдання дипломатичної служби будь-якої держави – створювати і сприяти створенню таких зовнішньополітичних умов, щоб держава зміцнювала свій авторитет на міжнародній арені, розвивалася всередині країни і жила спокійно. Українська дипломатія, як і вся наша країна, переживає сьогодні непрості часи і потребує особливої уваги з боку держави. Лише суттєве кадрове посилення зовнішньополітичної служби, системне і якісне навчання молодих фахівців, забезпечення гідних умов праці дипломатів, здатні дати ефект і забезпечити успішну реалізацію непростих завдань.

Література:

1. Баришев А.П. Пленарне засідання. Виступ // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Випуск 58. – Частина II. – К., 2005.
2. Гуменюк Б. І., Щерба О. В. Сучасна дипломатична служба : навч. посібник / Б. І. Гуменюк. – К. : Либідь, 2001.
3. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України від найдавніших часів до XIX століття. – К., 2007.
4. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів) : підручник / Л. Д. Чекаленко – [2 вид]. – К. : Кондор, 2011. – 290 с.

ЛАТИНІН С. В.

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА: МИНАЄ 100 РОКІВ ВІД ВСТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН

«Взаємна повага», «партнерство», «діалог на рівних» – ці слова стали ключовими для учасників міжнародної наукової конференції з нагоди 100-річчя встановлення польсько-українських відносин, яка 27 вересня відбулася у Києві. Її учасники – науковці і дипломати – говорили про важливість співпраці і спільних досліджень у науковій та освітній сфері, адже болючих сторінок у відносинах між Варшавою та Києвом в останні 100 років вистачало – так само, як і сторінок позитивних.

Співпрацю між науковцями України і Польщі в останні роки визначали маркери політичні. Серед них – ухвалення польським Сеймом (парламентом) резолюції до 70-річчя Волинської трагедії, охарактеризувавши криваві події на Волині та Галичині 1943–1945 років «геноцидом» поляків, вчиненим «українськими націоналістами»

Потім була ухвала так званого «антибандерівського закону» – точніше, змін до закону про Інститут національної пам’яті Польщі, який забороняє пропаганду тоталітарних ідеологій і визначає злочинною участь «бандерівських націоналістів» у знищенні єврейського населення та геноциду громадян міжвоєнної Польщі на території Волині та Галичини.

У свою чергу українська сторона засудила ухвалення цих законів й здійснила низку контрзаходів, серед яких – заборона на проведення робіт з метою пошуку останків поляків, загинув у роки Другої світової війни. Але під час зустрічі у Варшаві 31 серпня цього року президенти України Володимир Зеленський та Польщі Анджей Дуда домовились про розблокування пошукових робіт, а також про оновлення та «перезавантаження» двосторонньої робочої групи з вирішення історичних питань, що працюватиме під патронатом обох глав держав.

Перші місяці 2010 р. супроводжувалися змінами найвищого державного й політичного керівництва в Україні. У результаті чергових виборів президентом України став В. Янукович. Водночас призначення М. Азарова прем’єр-міністром означало зосередження Партією регіонів найвищої державної й виконавчої влади в Україні. Трагедія під Смоленськом і загибель

президента Л. Качинського призвели до дострокових виборів глави польської держави. Перемога Б. Коморовського супроводжувалася концентрацією влади по лінії президент-прем'єр у руках партії Громадянська Платформа. Попередні заяви і перші рішення нового керівництва України і Польщі дозволяють говорити про настання з середини 2010 р. нового етапу в українсько-польських відносинах. Народний депутат України, президент Українського союзу промисловців і підприємців, Співголова координаційного комітету Польсько-української господарчої палати, співголова Українсько-польського форуму партнерства Анатолій Кінах і депутат Європейського Парламенту від Громадянської Платформи, Член Європейської Народної партії (ЕРП), заступник голови комітету міжнародної торгівлі та голови комітету закордонних справ, член комісії з питань безпеки та оборони Європейського Парламенту Павел Залевскі в публікації в газеті «День» від 7 вересня 2010 р. «Скористаймося сприятливим моментом» окреслили нові підходи до польсько-українського співробітництва в умовах зміни політичного керівництва в Україні та Польщі, схарактеризувавши цей етап розвитку як «нову еру польсько-українських відносин». Ще в 1990-х рр. йшлося про початок « нової ери » в українсько- польських стосунках, відлік якої датували прикінцевим етапом горбачовської «перебудови», коли представники Народного Руху України налагоджували контакти з діячами «Солідарності».

Ключовими напрямками цього етапу для двох країн було визначено реформування, розширення економічних контактів між Україною та Польщею, інвестиційна співпраця наших країн, підтримка й допомога Польщі у питаннях інтеграції України в європейську спільноту та скасування візового режиму для українців з країнами ЄС. Для України важливим був досвід сусідньої держави, адже саме Польща в 2009 році, коли в усій Європі спостерігалася падіння економіки, продемонструвала зростання своєї економіки на рівні 2,4%, і це був найкращий показник по ЄС. Станом на 2009 рік Україна й Польща мали розвинену мережу контрактів на міжрегіональному рівні, було підписано близько 430 партнерських угод про співпрацю між суб'єктами місцевого самоврядування обох країн.

У 2009-2010 рр. найбільші закордонні інвестиції Польща має саме в Україні – 730 млн доларів. Українські інвестиції в Польщі також були найбільшими за кордоном і становили 1,2 млрд доларів. В Україні було понад 1 тис. польських фірм з польським або змішаним капіталом. Політичні баталії та вплив на Україно-польські взаємини негативним трактуванням і нерідко перекичуванням історичних подій зацікавленими силами, стосунки між Україною та Польщею починають тяжіти до з'ясування політичних відносин. Так, польський Сейм 20 червня 2013 р. ухвалив заяву, у якій йдеться, що «9 лютого 1943 нападом загонів УПА на Волинське село Паросля почалася груба акція фізичного знищення поляків, яка проводилася бандерівською фракцією Організації українських націоналістів та Українською повстанською армією». У документі також йдеться, що жертвами антипольської акції УПА стали близько 100 тисяч поляків. За ухвалення такого тексту документа проголосувала більшість депутатів верхньої палати польського парламенту.

Польський уряд планує створити спеціальний фонд для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні та виділити на його фінансування 300 млн польських злотих (100 млн доларів США). Це питання обговорювалося під час зустрічі в Канцелярії Президента Республіки Польща Державним секретарем Канцелярії Президента РП О.Дзеконським, Заступником Міністра фінансів РП В.Ковальчиком, представниками банку «РКО ВР» та Банку національної економіки РП. Такий фонд зміг би інвестувати в розвиток і реструктуризацію українських підприємств, а також в польські малі та середні підприємства, які працюють на українському ринку. Передбачається, що фонд діятиме за зразком Польсько – американського фонду підприємництва (Polish-American Enterprise Fund), який на початку трансформації польської економіки успішно підтримував польський малий та середній бізнес, а також розвиток приватного сектору в Польщі

Література

1. Україна-Польща: важкі питання: XI міжнар. семінар істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни», Варшава, 26-28 квітня 2005 року : матеріали/ пер. з пол. : В. Грондська, І. Козловський. – Варшава, 2006. – 370 с.
2. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть / К. Кіндрат, С. Трохимчук; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. –

ЛАТИНІН С. В.

УКРАЇНЬСЬКА ДИПЛОМАТІЯ: НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

В умовах динамічного міжнародного середовища іноземні дипслужби адаптуються під вимоги доби. Наша – лише скорочується кількісно та фінансово (хто не вірить – хай спитає, чи страхує дипломатів державний бюджет, чи оплачує школу їхнім дітям і чи дає гроші на службові телефонні розмови).

У Національному інституті стратегічних досліджень було підготовлено аналітичну доповідь «Реформування системи забезпечення зовнішніх зносин та дипломатичної служби України». Автори пропонують провести реформу сфери зовнішніх зносин у контексті реалізації Закону про державну службу України, який має набути чинності 1 травня 2016 р. Оскільки МЗС, за визначенням, найбільш близький до європейських відомств за структурою і алгоритмом роботи центральний орган виконавчої влади з порівняно невеликим бюджетом та кількістю працівників, орієнтований і мотивований персоналом, його реформування могло б стати водночас своєрідним полігоном для реформування інших центральних органів виконавчої влади. Важливо якомога швидше почати реформу саме в МЗС ще й тому, що це у специфічний спосіб вплине на ділові та політичні процеси в державі в цілому.

Розпочати реформування необхідно з глибокого перегляду законодавства, що регулює сферу зовнішніх зносин. Ідеться не лише про МЗС, а й про Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство оборони, Міністерство юстиції, МВС, розвідувальні та безпекові структури, а також Адміністрацію президента України і Верховну Раду. Вони всі є суб'єктами згаданої сфери і часто дублюють одне одного або ж суперничають за одні й ті самі функції. Завдання можна було б довірити спеціальній позавідомчій робочій групі у складі фахівців з конституційного, адміністративного та міжнародного права, сформованій шляхом відкритого конкурсу при Комітеті у закордонних справах ВРУ. Першочерговим кроком у роботі такої групи має стати напрацювання нової редакції Закону України «Про дипломатичну службу України», в якому доцільно було б закріпити більшість новацій, що їх планується запровадити в процесі реформування дипслужби. На другому етапі – модифікувати все периферійне законодавство.

Реформування дипслужби буде приречене на невдачу без кардинального перегляду засад її діяльності. Першим кроком має стати запровадження державних політик у кожній конкретній сфері зовнішніх зносин – цих дорожніх карт для виконавців і керівників як складових Програми діяльності Кабінету міністрів України. Державна політика – це систематизоване бачення мети діяльності держави у зовнішньополітичній, економічній, гуманітарній чи іншій, пов'язаній із зовнішніми зносинами, сфері із визначенням цілей та завдань, механізмів і ресурсів, необхідних для досягнення цієї мети. Такий документ має зафіксувати узгоджену політичну лінію президента, парламентської більшості та сформованого нею уряду як вказівку, якою далі керуватимуться державні службовці у своїй щоденній роботі. Державна політика має включати часові рамки її впровадження, конкретні індикатори виконання, спосіб взаємодії органів державної влади, визначення ресурсів та фінансового забезпечення. Здійснення державної політики з визначеного кола зовнішніх пріоритетів стане основою роботи працівників дипслужби та причетних відомств, де МЗС буде координуючим і контролюючим органом відповідно до Указу президента України № 841 «Про заходи щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин» від 18.09.1996 р. Перехід до системи державних політик вбиває одразу зграю зайців. Стає зрозуміло, на що витрачаються ресурси. Зрозуміло, хто за який відтинок роботи відповідає. Зрозуміло, кого нагороджувати, кого підганяти.

Другий важливий елемент – запровадження функціональної системи управління зовнішніми зносинами. У випадку МЗС ідеться про перехід від радянського командно-адміністративного, лінійного принципу управління до функціонального, який властивий дипслужбам більшості країн світу. В цьому контексті запровадження державних політик дозволить перенести вагу ведення справ та прийняття рішень на рівень деск-офісерів –

дипломатів, що ведуть конкретні напрями зовнішньополітичної діяльності. Деск-офісери керуються затвердженою державною політикою з чітко окресленими стратегічними і тактичними напрямками роботи й ресурсами та, відповідно до цього, можуть розробляти плани дій і самостійно, на робочому рівні, забезпечувати їх реалізацію, а також здійснювати горизонтальну координацію з іншими органами державної влади. Отримавши повноваження за своїм електронним підписом готувати і розсилати документи й інформацію та відповідаючи за результат роботи за відповідним напрямом, вони стають основними партнерами для дипломатичних представництв іноземних країн у Києві і посольств України за кордоном. Керівники вищого рівня контролюють трансформацію політичних рішень у професійні, врегульовують проблемні питання в структурних одиницях і між ними. Користуватися вони мають внутрішньою закритою електронною мережею обігу інформації та підготовки документів, яка поєднувала б усіх працівників дипломатичної служби (як МЗС, так і закордонні дипломатичні установи України). Найкращі сучасні внутрішні закриті електронні мережі впроваджені в британській дипслужбі та в апараті Європейської служби зовнішньої діяльності ЄС.

Запровадження функціональної системи управління потребує вирішення й низки інших завдань: структурної реформи апарату МЗС, нової кадрової політики, нової системи підготовки та обігу інформації, управління майном тощо. Структура роботи закордонного дипломатичного представництва України також має бути побудована на функціональному принципі, враховуючи багатовимірність обов'язків дипломата і функціональний розподіл посадового навантаження. Перехід від системи «виконання вказівок» до системи «реалізації політик» одразу позитивно вплине на стиль і етику відносин між керівниками та підлеглими і зміцнить принцип колегіальності при ухваленні рішень. Утвердженню таких змін сприятимуть поточна взаємодія між деск-офісерами як відповідальними виконавцями, електронне спілкування і фінансова незалежність від волонтаристських чи імпульсивних рішень. Затвердження державних політик стане принциповою основою для перегляда мережі та функцій системи закордонних дипломатичних установ, кількісного і функціонального наповнення кожної окремої установи.

Одним із перших кроків у реформуванні системи дипслужби має стати розмежування посад на політичні й адміністративні (зрозуміло, в рамках Закону про державну службу це робитиметься в кожному ЦОВВ). Так функціонують МЗС більшості країн світу. До політичних слід зарахувати посади міністра та заступників, які вступають на посади з міністром і разом із ним їх залишають. Вони дають політичні (але не адміністративні) вказівки дипломатичній службі та визначають ключові напрями її роботи. Вони не мають права звільняти чи брати на роботу співробітників МЗС, окрім власних патронатних служб, а також керувати поточною роботою дипслужби.

Зрозуміло, що створення сучасної системи забезпечення зовнішніх зносин України, модернізація та реформування системи дипломатичної служби, і передусім Міністерства закордонних справ України можливі тільки за умови політичної волі президента України, Верховної Ради та уряду. Закладений у Конституцію України дуалізм влади, який не відповідає зразкам європейського державного устрою і практики, зокрема у сфері зовнішніх зносин, має в майбутньому поступитися місцем традиційній парламентській системі влади. Водночас, цей кардинальний крок потребує не лише розуміння і підтримки суспільства, а й підготовки всіх державних структур, отже не може реалізовуватися під час агресії, принаймні до повноцінної реінтеграції тимчасово неконтрольованих територій Донбасу. Тому чітке розмежування функцій у сфері зовнішніх зносин є питанням невідкладним, а визначення в ній ролі реформованого МЗС – обов'язковим.

У парі з дипломатією на нових засадах діятимуть і зовнішня торгівля, і військове співробітництво. Ця тріада зовнішніх зносин, об'єднана визначеними державними політиками та цільовими ресурсами, матиме потенціал підняти Україну на рівень європейських стандартів. А ми, її громадяни, матимемо підстави на це сподіватися.

ЛИПОВА Ангеліна Сергіївна

ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Україна та Польща – дві сусідні країни, два сусідніх народи, які мають спільну історію. Народи проживали на спільних територіях за часів Речі Посполитої. З цього веде свій початок свідомість єдності походження, історико-культурної та етнічної близькості України та Польщі. Багато відомих українців відіграло важливу роль у долі Польщі та велика кількість поляків зробила вагомий внесок у розвиток України.

В Україні творили великі польські письменники. Одним із найвідоміших був Адам Міцкевич. Він перебував в Україні недовгий час, постійно цікавлячись суспільним та культурним життям, фольклором і історією. Тут було написано більшість із його сонетів, у тому числі «Кримських», балада «Воевода» та «Дозор». Не менш відомим для України був польський поет і драматург Юліуш Словацький, який народився у місці Кременець Тернопільської області, та багато інших письменників.

Слід особливо відзначити польських меценатів, кошти яких були вкладені у розвиток української науки та мистецтва. Найяскравішим прикладом є граф Микола Потоцький, який на власні кошти побудував знамениту Почаївську лавру – потужний духовний центр українського православ'я та фінансував зведення близько 1000 храмів. Це безпрецедентний вклад великого поляка у розвиток української церкви, духовності та культури.

Завдяки польським меценатам було вибудовано багато міст України. Зокрема, Станіслав Жолкевський фінансував будівництво міста Жовква, а засновником міста Тернопіль був відомий польський меценат Ян Тарновський.

Польського архitekтора, підприємця, мецената Владислава Городецького називають українським Гауді. В Україні Городецький спорудив понад 30 будинків. Він автор будинку з химерами, який сьогодні є резиденцією Президента України, Собору Св.Миколая у Києві, будинку Національного художнього музею України по вул. Грушевського,6, тощо.

На території України проживало багато польських лікарів, які зробили величезний внесок у розвиток медицини. На благо нашої країни працювали відомі польські історики, які відроджували українську історію, дух і культури та зуміли зберегти їх. За походженням вони були поляками, але той внесок, який вони зробили у розвиток історії України, неоціненний для нашого народу.

Великі постаті України і Польщі – Сигізмунд I – король польський і великий князь литовський, Сигізмунд II Август I – польський король і великий князь литовський, великий князь руський, останній король Речі Посполитої Станіслав II Август Понятовський, польські шляхетські та магнатські роди Браницьких та багато інших величних постатей, створювали нашу спільну історію. Вони зробили величезний внесок у становлення двох держав, у мистецтво, культуру, політику, економіку та багато інших сфер життя, а найголовніше – зміцнили зв'язок між народами. Сьогодні потрібно зробити все можливе, щоб зберегти цей зв'язок та примножити традиції дружби двох країн.

Література:

1. Мунін Г.Б. Видатні поляки в історії України – К., 2012 – 256 с.
2. Кондрацький А.А. Поляки на Україні в X–XIX ст – К., Укр. іст. журн. 1991, № 12

ЛИТВИНЕНКО Анастасія Андріївна

ЮЗЕФ ПІЛСУДСЬКИЙ – ПРОВІДНИК ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Ідейний натхненник і очільник польської нації у XX ст. народився у селі Зулов (нині Залавас, Вільнюський повіт, Литва) поблизу Вільна (нині Вільнюс). У 1885 році закінчив Віленську гімназію, далі навчався на медичному факультеті Харківського університету, звідки виключений за участь у студентських виступах, згодом – Віденського університетів. У цей період належав до польської патріотичної організації «Єдність», яка підтримувала контакти з «Народною Волею».

З молодих літ Ю. Пілсудський був провідником бойового крила ППС і створив у Львові боєздатні загони, які стали ядром майбутніх легіонів і Війська Польського. Це були Стрілецькі та Підгалянські дружини, Польські загони «Сокола» та ін. Він гарячково шукав союзників і

фінанси, які були потрібні для боротьби за незалежність Польщі.

За участь у революційному гуртку, Пілсудський був засуджений на 5 років заслання до Сибіру. Після повернення до Вільно у 1892 р. вступив до Польської соціалістичної партії, що ставила кінцевою метою боротьби повалення царизму революційними заходами. Проживав у Вільно та Лодзі (нині місто в Польщі). У 1900 р. був знову заарештований за видання підпільної газети та ув'язнений у Санкт-Петербурзі, однак невдовзі втік із тюрми. У наступному році перебрався до Галичини та Лондона але скоро повернувся до Російської імперії. Під час російсько-японської війни 1904–1905 рр. намагався переконати Японію сформувати легіон із полонених поляків, що воювали в лавах російської армії. Під час революції 1905–1907 рр. організовував бойові загони Польської соціалістичної партії для боротьби проти самодержавства.

У 1908 р. знову перебрався до Галичини, яка перебувала в складі Австро-Угорщини. У цей час Юзеф сподівався на війну між Росією та Австро-Угорщиною, що сприятиме боротьбі за незалежність Польщі. З цією метою він брав активну участь у формуванні польських парамілітарних організацій в Австро-Угорщині, у тому числі у Східній Галичині.

У 1908–1914 рр. мешкав із сім'єю у Львів на вул. Кадетській, 6 (нині Героїв Майдану). Відомий львівський краєзнавець та історик Ігор Мельник ці події описує так: «У 1908–1914 рр. у ... будинку перебував провідник Стрілецького союзу Юзеф Пілсудський (1867–1935), майбутній військовий та державний провідник Польщі. ..у липні 1944 р. у цій кам'яниці був розміщений міський штаб польської Армії Крайової...» .

У роки Першої світової війни 1914–1918 років Пілсудський командував бригадою, сформованою з поляків, яка у складі австрійської армії воювала на Східному фронті. У липні 1917 року внаслідок конфлікту з німецькою окупаційною владою (відмовився присягнути німецькому кайзеру) був заарештований і ув'язнений в тюрмі у Марієнбурзі.

Пілсудський був прихильником так званої федеративної концепції, яка передбачала розчленування Російської імперії і створення у Східній Європі федеративної держави – Міжмор'я у складі Польщі, Литви, України і Білорусі.

У квітні 1919 року перекинув на український фронт армію генерала Юзефа Галлера, яка призначалась Антантою винятково для ведення воєнних дій проти більшовиків. Очолював Військо Польське під час бойових дій українсько-польської війни 1918–1919 та польсько-радянської війни 1919–1920 рр.

З весни 1919 всі політичні рішення Польщі щодо України виходили безпосередньо від Пілсудського. Поставши перед загрозою широкомасштабної війни з РСФРР, Пілсудський, з метою створення спільного антибільшовицького фронту, підтримував Симона Петлюру в боротьбі проти Радянської Росії, уклавши з Директорією УНР Варшавський договір (1920 р.). У квітні того ж року Пілсудський став першим маршалом Польщі. Головне своє завдання він вбачав у побудові сильної держави, що поєднувала б усі землі, заселені поляками. Під час українсько-польських боїв за Львів та Східну Галичину Пілсудський підтримував прагнення місцевого польського населення включити ці терени до Польщі. У цьому питанні він залежав від позиції держав Антанти, які вирішували долю повоєнної Європи, тож намагався зробити Польщу їх союзником.

Юзеф Клеменс прагнув отримати кордони на сході, вигідні для Польщі, для цього вони повинні були окреслювати терени Полісся, Західної Волині та промислово розвинутої Галичини включно з містами Львів і Калуш, а також територію, по якій проходила залізниця Дрогобич–Львів–Ковель. Водночас Пілсудський віддавав перевагу військовим методам боротьби за кордони Польщі над політичними, тому виступав за тимчасову військову окупацію всієї Східної Галичини, долю якої пізніше вирішили б міжнародні угоди. У ході війни між Польщею та ЗУНР у липні 1919 року кероване ним Військо Польське зайняло Галичину по р. Збруч.

У міжнародній політиці Ю.Пілсудському вдалося досягти відносної нормалізації відносин з Радянським Союзом (Пакт про ненапад від 25 липня 1932 р.) але при цьому він вважав ненадійним таку угоду і шукав опори у західних союзників – Франції та Великої Британії і сусідів – Румунії та Угорщини.

26 січня 1934 року за ініціативи Пілсудського та Гітлера було підписано «Декларацію про незастосування сили між Німеччиною та Польщею» (Deklaracja między Polską a Niemcami o niestosowaniu przemocy). Даний документ підписали у Берліні міністр закордонних справ Німеччини Константін фон Нейрат та посол Польщі в Німеччині Юзеф Ліпські. 15 червня 1934 року Пілсудський приймав у Варшаві міністра пропаганди Рейху Йозефа Геббельса.

Безумовно, Ю.Пілсудський є справжнім «батьком нації» для поляків. У травні 1935 року була прийнята нова Конституція Польщі. Саме він реалізував ідею відновлення державної незалежності після більш ніж двадцятилітнього занепаду. І це зумовило виникнення «культу особи»: у міжвоєнний період довкола його постаті складали легенди, приписуючи надзвичайні заслуги. Культ Пілсудського був особливо сильним з 1926 р. до початку Другої світової війни. Після 1989 року особа Пілсудського знову стає популярною у польському суспільстві, чимало праць сучасної польської історіографії присвячені його життю та діяльності.

ЛІСОВСЬКИЙ Олександр Олександрович **УКРАЇНА – ПОЛЬЩА:**

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ

Відносини Польщі й України відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок в історії Східної Європи. Ці відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та прагнення до більш тісної співпраці. Але й їм не вдалося уникнути ряду непорозумінь та конфліктів. Сусідство із величезним потенціалом залишається вразливим, через зміни регіонального середовища та внутрішні політичні процеси.

Якщо заглянути в історичне минуле, то Польща одна з перших визнала незалежність України в 1991 році. Обидві держави сприймають одна одну як стратегічні партнери в міжнародному середовищі та внутрішніх політичних трансформацій в обох державах. Стан двосторонніх відносин між ними продовжує бути одним із визначальних факторів регіональної стабільності. Польща й Україна підтримують одна одну з цілого ряду питань і вважають одна одну стратегічними партнерами.

У 1992 році Польща й Україна підписали Угоду «Про дружбу та співробітництво». За два роки було підписано декларацію взаємовідносин, що підкреслила стратегічне значення країн. Україна займалася реформами та розбудовою держави, Польща готувала порядок денний для приєднання до НАТО та ЄС.

А щодо «Помаранчевої революції» в Україні в 2004 році то Польща відіграла значну роль. Президенти Польщі та України мали хороші особисті стосунки й налагоджені канали комунікації. Приклад Олександра Квасневського та Леоніда Кучми став особливо важливим в часи політичної кризи в Україні у 2004-2005 рр. «Помаранчева революція» привела до влади прозахідні політичні сили в Україні. Підтримка України з боку Польщі збереглася навіть тоді, коли Київ розвернув свою зовнішню політику в російський бік за часів президента Януковича. Варшава активно лобіювала проект Східного партнерства ЄС в цілому та Угоду про асоціацію між ЄС та Україною.

Подій 2014 р. Євромайдану покращили відносини між Польщею та Україною ще більше. Польща стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України. Разом з цим Польща залишається одним із ключових поставальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях. Вона є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі.

Щодо останніх років то слід зауважити, що багато українців стали заробітчанами Польщі. Питання українських мігрантів до Польщі набуло резонансу. У 2017 році українці отримали близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає двох мільйонів. Економіка Польщі почало зростати і від притоку української робочої сили, а українці, мають змогу отримувати вищі заробітної плати. Польща стає головним напрямком для українських трудових мігрантів.

А також, Польща та Україна мають близькі позиції і в тому, що стосується енергетичної

безпеки в Європі. Забезпечення транзиту російського газу територією України, відкриття європейського ринку для скрапленого газу із США – все це відповідає інтересам обох країн. У 2016 році Польща завершила будівництво LNG-терміналу, і у 2022 році планує запустити «Балтійський газопровід», який відкриє доступ до газу з Норвегії. Це дозволить Польщі відмовитися від подальшої купівлі газу з Росії. Польща й Україна активно виступали проти побудови газопроводу Північний потік-2, виходячи із його довгострокового негативного впливу на безпеку України.

Отже, Польща та Україна мають реально оцінювати й глибоко розуміти інтереси одна одної, а українцям варто особливу увагу звертати на відмінності. Безпечне становище Польщі набагато краще, і порядок денний у сфері безпеки двох держав відрізняється, хоча й стратегічне бачення багато в чому спільне. Україні потрібно прагнути до співпраці, ніж ідеологічної вмотивованої дружби. Для цього є широкі можливості: обидві країни сприймають одна одну, як стратегічних партнерів та друзів, і у відносинах між ними немає серйозних причин для конфронтації. Україна може допомогти Польщі збільшити вагу Східного партнерства у спільних політиках ЄС; а Польща може далі підтримувати Україну на шляху до членства в НАТО та ЄС. Ініціативи у сфері регіональної безпеки також можуть стати платформами для двосторонньої співпраці. Надання більшого значення українським питанням у порядку денному Вишеградської групи або Ініціативи трьох морів може бути корисним для обох держав.

Таким чином, в Польщі та Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи, потужніші інфраструктурні можливості й менше недовіри або історичних спекуляцій, саме це, разом може зробити регіон більш безпечним.

ЛІЩИНСЬКА Ірина Вікторівна

МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ ЯК ПРИЧИНА ПОМИЛОК ПРИ ВИВЧЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Співіснування польського та українського етносів у межах однієї держави протягом століть залишило слід у всіх сферах життя як українців, так і поляків. Студенти, майбутні абітурієнти та учні шкіл, що вивчають польську мову як іноземну, стикаються з певною кількістю слів, які польською мовою звучать подібно до української, але мають цілковито відмінні, іноді навіть протилежні значення. Таким чином, добір методів і прийомів для найефективнішого засвоєння українсько-польських міжмовних омонімів через виявлення їхнього місця в структурі й змісті навчальної програми польської мови для іноземців видається надзвичайно актуальним.

Сучасні дослідження засвідчують два підходи до міжмовної омонімії. Узагальнюючи матеріали розвідок вчених щодо міжмовних омонімів, можна сказати, що в мовознавстві визначалися два головні напрями. Перший передбачає широке розуміння міжмовних омонімів: дослідники (Д. Будняк, Н. Заславська, М. Кочерган, А. Супрун, І. Ровдо та ін.) цим терміном називають й омографи (слова, які однаково пишуться, але вимовляються по-різному), омофони (слова, які вимовляються однаково, але різні за написанням), омоформи (слова, в яких співпадають тільки окремі форми). Другий напрям визначає такі критерії виділення міжмовної омонімії: а) випадковий збіг; б) лише ті випадки, коли звучання у рідній та іноземній мовах збігаються, але немає ні спільного походження, ні паралельного запозичення (О. Реформатський); в) слова двох мов, що мають хоча б один спільний логічний або конотативний (асоціативний) компонент семантики, не вважаються омонімічними у двох мовних системах [2, с. 78–79].

Близькість, часто симетричність мовних систем, з одного боку, полегшує українським школярам і студентам опанування спорідненої польської мови, пришвидшує набуття нових мовленнєвих навичок, але водночас стає додатковим чинником негативного трансферу з рідної мови. Засвоєння польсько-українських омонімічних пар першого типу (ті, які повністю

розходяться у семантиці) не викликає в учнів і студентів особливих труднощів, вони легко запам'ятовують різниці між польсько-українськими парами на зразок *dywan* 'килим' – *диван*, *język* 'мова' – *язик*, *drużyna* 'команда' – *дружина*, *sklep* 'магазин' – *склен*, *czaszka* 'череп' – *чашка*, *owoc* 'фрукт' – *овоч*, *portfel* 'гаманець' – *портфель*, *magazyn* 'журнал' – *магазин* та ін. Значно більше проблем виникає із корекцією помилок, що виникають у вживанні омонімічних пар другого типу, згідно з класифікацією І. Кононенко, чи частково гомогенних, за класифікацією М. Беднаж, тобто таких, що відрізняються лише окремими лексичними значеннями.

Наведемо приклад сталих помилок, причиною яких стала часткова семантична асиметрія в омонімічних парах:

Я не був сьогодні на лекціях. Зустрінемося після лекцій. У школі я любив лекції з історії.

В українській мові *лекція* – це насамперед «усна подача навчального предмета викладачем у закладі вищої або середньої освіти, публічне читання на певну тему». У польській мові слово *lekcja* має й інші, відсутні в українській, значення: «навчальне заняття; урок», «домашнє завдання» [4, с. 94].

Явище міжмовної омонімії можна розглядати як на рівні одиниць, утворених на польському й українському ґрунті, так і у сфері запозиченої лексики. Розбіжності в значеннях (на семантичному рівні) пов'язані з проблемою інтернаціоналізмів в польській та українській мовах. Також вони стосуються проблем взаємодії й інтерференції української та польської мов у період XIV–XVII ст. [1, с. 45–46].

Багато інтернаціоналізмів з'явилося в уже зазначений період з XIV по XVII ст., коли українсько-польська мовна інтерференція була позначена термінами «мова кресова (*język kresowy*)», «мова українсько-польського пограниччя». У цей час значним був вплив візантійської традиції на культуру східних слов'ян. Водночас саме завдяки впливу західноєвропейських мов східнослов'янські збагатилися термінами.

Наприклад, українське слово *розетка*, що походить від французького *rosette* (зменшеного від *rose* «троянда»), є багатозначним:

- 1) розетка – орнаментальний мотив у вигляді круглої квітки;
- 2) розетка – електричний пристрій, чи тенсельна з'єднувальна розетка.

У польській мові слово *rozetka* означає тільки «орнаментальний мотив у вигляді круглої квітки».

Таким чином, польсько-українська міжмовна омонімія на підставі генетичного, семантичного та словотвірного критеріїв може кваліфікуватися як самостійне, автономне явище лексико-семантичної системи, що відображає становлення історично спільної, успадкованої частини слів двох мов або є результатом їхнього тісного співіснування на певному етапі.

Вивчення проблеми польсько-української мовної інтерференції та спорідненості, досліджене через виявлення й уживання міжмовних омонімів, дозволить підвищити мовну культуру носіїв української і польської мов як один із шляхів збереження національної ідентичності у глобалізованому світі.

Література:

1. Беднаж М. Із спостережень над польсько-українськими омонімами. *Культура слова*. 1999. Вип. 52. С. 41–46.
2. Заславская Н. В. Обережно: міжмовні омоніми. *Культура слова*. 1985. Вип. 28. С. 77–80.
3. Кононенко І., Співак О. Українсько-польський словник міжмовних омонімів і паронімів / За ред. І. Кононенко. К.: Вища шк., 2008. 342 с.
4. Чуба Г. Міжмовна омонімія як джерело помилок при вивченні української мови студентами-поляками. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2015. Вип. 11. С. 90–96.

МАЙОР Ангеліна Юрївна

ГЕРОЙ-ВИЗВОЛИТЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ –
ГЕТЬМАН БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

«На зріст скорше високий, як середній, широкий в костях, сильної будови. Мова його і

правління показують зрілий суд і тонкий розум. Хоч трапляється йому погуляти, але справ він не залишає; тому здається, ніби у ньому міститься два єства: одно діяльне, тверде, віддане правлінню, інше сонне, утомлене мрійливе. У поведінку ласкавий, простий і тим зискує любов вояків, але з другого боку тримає їх у карності тяжкими карами». Саме так венецький посол Віміна описав визволителя українського народу від польського поневолення – Богдана Хмельницького.

Повстання Богдана Хмельницького розпочало нову епоху в історії України – добу відродження української державності. Народні сили поволі збиралися й організовувалися до спільного діла, серед труднощів і перешкод пробивалися уперед. Але аж у Хмельниччині виявилася у повнім виді могутність маси, її елементарна сила, організаційні здібності, культура й громадська зрілість. Великий народний зрив показав, що таке український народ і, що він може досягнути. Україна, яка довго була невідомою, знову привернула уваги цілої Європи [1].

Повстання мало багато передумов: загострення соціально-економічної ситуації, що сприяло посиленню кріпосної залежності; невдоволене міщанство, яке мусило платити податки, відпрацьовувати повинності; відсутність власної державності, обмеження українців у правах, проголошення їхньої неповноцінності, асиміляційні процеси; насильницьке покатоличення населення, утиски православної церкви, конфіскація церковного майна. Ще однією причиною війни є бажання Б. Хмельницького помститися польським панам за розорений хутір та збезчещену сім'ю гетьмана.

Гетьман неодноразово показав себе видатним дипломатом і уклав три коаліції заради українського народу. Укладення союзу з Кримським ханством відіграло позитивну роль на початковому етапі національно-визвольних змагань українського народу. Цей союз відіграв ролі у здобутті перемог на Жовтих Водах, під Корсунем і особливо під Зборовом, а також слугував вагомою перешкодою для створення антиукраїнської коаліції [2]. Україно-московська коаліція з царем Олексієм І Михайловичем була укладена в Переяславі 1654 р. Згідно з цією коаліцією Україна увійшла до складу Московської держави на конфедеративній основі, й була скерована також проти Речі Посполитої. Проте ця угода не принесла Україні успіху, задля якого її було укладено. Антипольська коаліція України з Швецією, Семигородом, Бранденбургом, Молдавією та Валахією мала створити незалежну Руську державу (Велике князівство Руське) в межах етнографічної території України та Білорусі.

Своєю залізною енергією Хмельницький створив нову Українську Державу. Козацьке, запорізьке військо, що до того часу славилось тільки буйністю і своєвіллям, він зумів перетворити в дисципліновану національну армію, що на своїх прапорах несла клич державності. Він підняв з занепаду міщанство, перед селянством відкрив надії нового життя, невиробленим дотепер масам вказав ідеал власної держави. По довгих століттях забуття він знову зробив Україну голосною і славною, – увів її на широкі хвилі міжнародної політики, зручно змагався з могутніми сусідами, та увійшов у зносини майже з усіма державами Європи. З печаттю Хмельниччини український народ пішов у дальшу свою історію [1].

Література:

1. Хмельниччина / EXLIBRIS: українська електронна бібліотека. / – Режим доступу: <http://exlibris.org.ua/greathistory/r23.html>.
2. Верстюк В. Діяльність Б. Хмельницького по створенню антипольської коаліції в оцінці М. Костомарова / Верстюк В. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. – 2017. – Том 27. – С. 146-159.

МАЛАШЕНКО Іван Валентинович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Серед країн, які є членами Європейського Союзу і мають із нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі геоекономічні інтереси саме Республіка Польща є найбільш послідовним та дієвим партнером України в її євроінтеграційних напрямках. Якщо розглядати дане питання з точки зору забезпечення поступового розвитку господарських відносин між Україною та сусідніми з нею постсоціалістичними державами ЄС, то найбільш доцільним буде окреслення основних

проблем активізації економічного співробітництва між Україною та Польщею, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а впродовж останнього десятиліття зазнало відчутних змін у зв'язку зі вступом Польщі до ЄС.

Мета дослідження полягає у здійсненні огляду сучасного стану та перспектив розвитку українсько-польського економічного співробітництва, вивченні торговельних відносин та інвестиційного співробітництва України і Республіки Польща.

На сьогоднішній день Польща залишається одним із головних стратегічних партнерів України на Європейському континенті, насамперед щодо підтримки її зусиль, пов'язаних із наближенням до ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об'єднанні. Незмінність такої позиції впродовж тривалого часу набула для України важливого значення як у контексті успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і щодо розвитку двостороннього економічного співробітництва з Польщею, тому українсько-польське економічне співробітництво виступає об'єктом першочергової уваги з погляду виявлення резервів удосконалення господарських взаємовідносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Це стосується як державної політики загалом, так і окремих її складових частин, зокрема економічної, соціальної, регіональної тощо.

Для України Республіка Польща була, є й буде ключовим стратегічним партнером, з яким ми розвиваємо всебічний двосторонній діалог, поглиблюємо взаємовигідну співпрацю. Польща послідовно підтримує прагнення України вступити до ЄС і була однією з перших держав, які ратифікували Угоду між Україною та ЄС про асоціацію.

Економічне співробітництво між Україною та Польщею продовжує активно розвиватися. Насамперед це стосується таких галузей, як сільське господарство та сфери переробки його продукції, машинобудування, літакобудування, енергетика, теплопостачання, військово-промисловий комплекс, фармація та медичне обладнання. Саме внаслідок розвитку взаємовигідної співпраці у даних областях і багатьох інших перспективних напрямках можна в кілька разів збільшити відсоток виробленої продукції в українсько-польському товарообігу та, відповідно, запобігти його зниженню.

Республіка Польща, безперечно, виступає стратегічно важливим в економічному відношенні партнером України у торгівлі товарами і послугами, а також у всіх інших формах міжнародних економічних відносин. Великим є потенціал взаємної торгівлі, котрий, до речі, Польщею використовується значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках.

В цілому, перспективи для майбутньої польсько-української співпраці є позитивними. Економічний ріст України, хоча й занижений, дає підстави сподіватися на подальший розвиток торгівлі й економічного співробітництва між Польщею та Україною, а також інвестування в Україну.

Торгово-економічний відділ опрацьовує чимало інформаційних матеріалів, приймає економічні місії з Польщі, відділ бере участь у виставках на території України для налагодження контактів між польськими та українськими фірмами і надання польським підприємцям інформації про український ринок. До прикладу зазначимо, що галуззю, в якій можуть суттєво зрости українсько-польські обороти, є галузь виробництва і збуту будівельних матеріалів. З одного боку, будівництво та ремонту житла в Україні розвивається і є дуже перспективним, а з іншого – польські будівельні матеріали пропонують у дуже великому асортименті, високої якості та за доступними цінами.

Як показник перспектив економічних відносин між Україною та Польщею слугують також тісні зв'язки між навчальними закладами наших держав. Наприклад, наш Національний університет біоресурсів і природокористування продовжує плідну співпрацю з Поморською академією в м. Слупськ.

Висновки. Україна та Польща є сусідами зі спільною та тісно пов'язаною історією народів, подібними гео-економічними інтересами та стратегічними цілями. Сьогодні взаємовідносини цих країн розвиваються досить активно, про що свідчать проведення різноманітних економічних форумів, зустрічей на найвищих рівнях, підписання угод та договорів про економічну співпрацю. Потенціал взаємної торгівлі Польщею використовується

значно ефективніше, ніж Україною, через що сформувалася помітна асиметрія у торговельно-економічних зв'язках, це потрібно досліджувати та впливати на державному рівні. Двостороннє економічне співробітництво варто продовжувати розвивати, активізувати та інтенсифікувати, тому що обидві країни володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин.

Література:

1. Макаренко Є. Україна і Польща в процесах євроінтеграції / Є. Макаренко // Актуальні проблеми МВ. – 2005. – Вип. 55. – Ч. 2. – С. 3–9 Угода про асоціацію між Україною, Європейським Союзом та їх державами-членами від 27.06.2014 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Shevchenko M. PERSPECTIVES OF ECONOMIC COOPERATION BETWEEN POLAND AND UKRAINE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/MicroCAD/2015/S23/2015_5_Tezisy_sbornik_part4_2015_202.pdf.

МАРИНІЧ Валерія Миколаївна

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Одним із найважливіших пріоритетів зовнішньої політики України є інтеграція до Європейського Союзу, що робить досить актуальною проблему економічного співробітництва з членами євроспільноти, центральне місце серед яких повноправно посідає Республіка Польща (РП). На користь співпраці з Польською державою, зокрема, вплинули узвичаєні соціальні, політичні та господарські зв'язки, спільний кордон, а також політика допомоги, що її стосовно євроінтеграційних досягнень нашої держави показує урядова Варшава. Серед двадцяти стратегічних партнерів, що їх має Україна, відносини з Польщею, згідно висновкам експертів, найбільше відповідають заявленому формату та є стратегічними де-факто. Але якщо відповідність політичної складової співпраці рівню стратегічного партнерства сумніву не піддають, адекватність співпраці в економічній сфері – питання дискусійне. Економічне співробітництво між Україною та Польщею, підґрунтя якого було закладено у період перебування двох держав у складі соціалістичного табору, зокрема й членства у Раді економічної взаємодопомоги, підстави для активізації та поглиблення отримало зі здобуттям ними політичної незалежності. Значний вплив на відносини сторін справив вступ до Євросоюзу (ЄС) Польщі (1 травня 2004 р.): відтоді, співпрацюючи з сусідом на своєму західному кордоні, Україна мусить зважати на його приналежність до спільноти та союзні вимоги й правила. [1, с.31-32]

Економічні відносини України і Польщі не можуть вдало розвиватися без добре обґрунтованих наукових основ. Для України велике значення має досвід Польщі в розв'язанні багатьох проблем інтеграції в Європейський Союз, а саме: приведення українського права у відповідність з європейським, реорганізація системи державного управління, проведення адміністративної реформи, викорінення фаворитизму, протекціонізму та корупції, створення політико-правової бази для усунення олігополії та забезпечення свободи економічної діяльності, гідне відстоювання національних інтересів у міжнародних відносинах [2, с.1].

У 1992 році Польща й Україна підписали Угоду про дружбу, добросусідство та співробітництво. Через два роки було підписано декларацію принципів взаємовідносин, що визначила стратегічне значення країн одна для одної. Увага у двосторонніх відносинах періоду 1990-х років насамперед сконцентровувалася на проблемах торгівлі, економіки та історичних питаннях. Сторонам, в основному, вдалося досягти примирення, що базувалося на формулі «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє». Через те, що і Варшава, і Київ були зосереджені на питаннях, не пов'язаних із історією, якийсь час навіть здавалось, що такий підхід спрацює. Україна займалася реформами та розбудовою держави, а Польща готувала порядок денний для приєднання до НАТО та ЄС. Здавалось, що про проблемні питання історії можна забути [3, с.1].

Саме Польща першою визнала незалежність України в 1991 році. Сприймають держави одна одну як стратегічні партнери; і сприйняття це збереглося протягом близько тридцяти років, сповнених оперативних змін в міжнародному середовищі та внутрішніх політичних змін

в обох державах. Стан двосторонніх відносин між ними продовжує бути одним із визначальних факторів регіональної стабільності.

Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення взаємозалежності. Угода про асоціацію, укладена між Україною та ЄС, надає додаткових імпульсів та простору для двосторонньої торгівлі.

Для забезпечення розкриття інтеграційного потенціалу української та польської економік, сприяння наближенню України до ЄС виправданою є реалізація нашими двома державами низки відповідних заходів: узгодження податкового законодавства, створення міждержавних інформаційних баз у сфері інвестування та високих технологій, реалізація сучасних науково-дослідних та навчально-освітніх програм, поглиблення фінансово-банківської співпраці, активізація транскордонної взаємодії, модернізація транспортної інфраструктури та інфраструктури пропускних пунктів тощо. Їх виконання сприятиме реалізації потенціалу економічної співпраці між Україною та Польщею і одночасно наповненню стратегічного партнерства між ними конкретним змістом.

Висновки. Вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Готуючись до вступу в ЄС, Польща реалізувала низку заходів, які забезпечили приведення економіки у відповідність до європейських стандартів. Отже, проблеми у співпраці двох держав обумовила ситуація, що склалася в економіці України. Її вирішення, з-поміж решти, передбачає реалізацію в Україні політики конкурентного порядку, наближення українського законодавства до норм та стандартів ЄС, активізацію та поглиблення міжрегіонального і транскордонного співробітництва. Зважаючи на практичну значимість для України та Польщі економічної складової партнерства, а водночас недостатню осмисленість попереднього досвіду, продовження дослідження тематики є актуальним.

Література:

1. Чорна Н. Українсько-польське економічне співробітництво // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. – № 2. – С. 31–41.
2. Шурупа А.А. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ 1990–2006 РОКІВ: ІСТОРИОГРАФІЯ // [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: <https://vmv.kymu.edu.ua/v/05/shurupa.htm>
3. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПОТЕНЦІАЛ – БІЛЬШІЙ ЗА ПРОБЛЕМИ // [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: [HTTPS://WWW.PROSTIR.UA/?NEWS=POLSKO-UKRAJINSKI-VIDNOSYNY-POTENTIAL-BILSHYJ-ZA-PROBLEMY](https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy)

МАРУСЕТЧЕНКО Артем Анатолійович

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ І ПОЛЬЩІ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

На мою думку, лічильник «державотворення» України слід відраховувати від 24 серпня 1991р., дня проголошення незалежності України. І він триває на даний момент: змінюється влада, впроваджуються нові закони, відбуваються масові протести і бунти, триває період «шокових» реформ. Безперервні непорозуміння між тими, хто керує цією державою, і тими хто в ній живе – роблять державу ненадійною, хиткою, вразливою до зовнішніх сил. Але не тільки негативні риси присутні в державотворчому процесі, є і низка позитивних та значущих подій: відбулося перезавантаження влади, зміни у суспільному житті, економіці тощо.

Кожна держава має конституцію, державні символи, систему влади. Конституцію України було ухвалено 28 червня 1996 року, в таку звану «конституційну ніч». Символами нашої держави є герб (ухвалено 19 лютого 1992), прапор (ухвалено 28 січня 1992), а також гімн (ухвалено 15 січня 1992). А процес завершення гілок влади тривав найдовше – майже 4 роки.

В українській державі відбулися революції: «Помаранчева революція» (2004р.) та «Революція гідності» (2013-2014рр.), які радикально змінили усю систему. Наприклад, результатом «Помаранчевої революції» були повторні вибори майбутнього президента, а «Революції Гідності» – суспільні та політичні зрушення, викликані зривом підписання Угоди про Європейську інтеграцію

Економіка в Україні дуже нестабільна: ВВП нашої країни в останні роки коливається від

-9.8% до 3.3%(у 2018 р.). Але за останні роки багато що змінилося: вектор торгівлі, приєдналися до ЄС на правах асоційованого членства, отримали партнерство НАТО, закріпили свої стосунки з країнами Європи та поза її межами.

Саме такі державотворчі процеси і утворюють самостійну державу. Звісно, все пізнається у порівнянні. Тож для прикладу, можна взяти державотворчі процеси у Польщі.

Унікальність цієї держави полягає в тому, що фактично вона зникла з політичної карти світу на два століття, відновивши незалежність 11 листопада 1918, знову була поділена на початку Другої Світової Війни, і стала цілісною вільною державою після закінчення війни. У 80-х рр. XX ст. розпочався активний державотворчий процес, в результаті чого у 1997 році була схвалена Конституція Польщі, яка діє і сьогодні.

Польща стала повноправним членом ЄС в 2004 році, після чого відбувся стрімкий ріст економіки, вона вийшла на шлях «шокової» терапії, що ніс за собою стрімкі реформи, як сприяли розвитку держави. В 2007 Польща приєдналася до Шенгенської зони, демонтувавши кордони з іншими державами-членами ЄС, що дозволило мати повну свободу пересування в межах більшості країн Європи.

Якщо брати до уваги економічний розвиток цієї країни, то її валовий продукт складає \$16 179, що перевищує ВВП України в 5 разів. На даний момент Польща є індустріально-аграрною країною. З 2014 все більш вагомим фактором росту польської економіки є українські заробітчани. Так українські кадри забезпечують 0.3-0.9% зростання ВВП.

Отже, у порівнянні з Польщею, Україна знаходиться на проміжному етапі розвитку. І нам є з кого брати приклад для досягнення більш значущого результату, адже певна основа державотворення присутня, лишається лиш довести її до існуючого зразку, беручи за приклад державотворення у наших друзів з Європи.

Література:

1. Бойко О. Д. Історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002.
2. Верменич Я.П. Чубинський як дослідник національної правової культури України Київ: Інститут історії України НАН України
3. <http://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7-%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9-%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BA%D0%BB%D1%83%D0%B1%D1%83.pdf>
4. http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/8_12_2017.pdf
5. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_1991
6. <http://vsviti.com.ua/ukraine/87536>
7. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%9D%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8

МАРШАК Юлія Олегівна

МІЖНАРОДНА ПОДАТКОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку економіки в умовах глобалізації важливу роль відіграє створення і підтримка оптимальних міжнародних податкових відносин і їх вдосконалення відповідно до потреб суб'єктів господарської діяльності та держави. Процеси глобалізації поширюються стрімкими темпами і стосуються всіх сфер життєдіяльності людини і суспільства. Інтеграція фінансових ринків, лібералізація процесів переміщення капіталу, рух значних інформаційних потоків, міграція трудових ресурсів – це далеко не повний перелік її проявів, який має як позитивні, так і негативні наслідки.

Розвиток процесів глобалізації світової економіки ставить під загрозу ефективність «класичних» податкових систем. І причиною виникнення такої загрози є зростання протиріччя між глобальним характером економіки і локальним характером оподаткування.

В умовах інтенсивного розвитку світового господарства, а також активних інтеграційних процесів стає актуальним питання податкової конкуренції між країнами та

перспективи гармонізації міжнародних податкових відносин. Свідоме або вимушене зниження ставок оподаткування в одних країнах у порівнянні з іншими створює сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, міграції іноземного капіталу та робочої сили [1, с. 260]. До того ж, згідно з результатами досліджень західних вчених, на економічну динаміку в довгостроковій перспективі впливає не стільки податкова політика, скільки такі чинники, як накопичення та розповсюдження знань, нагромадження людського капіталу, рівень розвитку інститутів, якість економічної політики держави і бюрократичного апарату. Практичним підтвердженням зазначених теоретичних висновків є висока конкурентоспроможність таких країн, як Фінляндія, Швеція і Данія.

Глобалізація економіки впливає на ситуацію зі сплатою податків не тільки в частині прямих податків. Ліквідація міжнаціональних митних кордонів зумовлює зміни в оподаткуванні споживання, яке здійснюється за допомогою непрямих податків. Підвищення ставки акцизів призводить до масових поїздок людей за товаром в сусідню країну. Таким чином, економіка стає глобальною, а бюджети країн продовжують залишатися національними, тобто складається протиріччя між глобальним характером економіки і локальним характером оподаткування.

З цих причин і виникає конкуренція між різними країнами у сфері оподаткування. Податкова конкуренція не завжди є чесною і справедливою, тому одні держави втрачають значні податкові надходження до своїх бюджетів, а інші їх збільшують [2, с. 156].

Глобалізація призвела до обмеження економічної самостійності держави при посиленні міжнародного інституційного та ринкового регулювання. Міжнародні організації поступово приймають на себе окремі функції податкового регулювання, і їх рішення в ряді випадків стають обов'язковими для виконання суверенними державами. Впливовість окремих міжнародних організацій дозволяє їм створювати тиск на національні податкові політики, в тому числі країн, що не належать до їх членів. Наприклад, діяльність Організації економічного співробітництва і розвитку впливає і на країни, які не є її учасниками, і на податкові системи, які мають «недобросовісні» преференційні податкові режими. У зв'язку із цим зростає актуальність гнучкого регулювання міжнародних податкових потоків в умовах глобалізації.

На сьогодні роль податків як інструмента впливу на економіку та її регулятора зростає. Держава шляхом встановлення ставок податків та їх видів стимулює чи обмежує розвиток окремих галузей або сфер економіки [3, с. 187]. Основною метою реформування податкової системи в умовах глобалізації є створення сприятливих умов для ведення бізнесу, здійснення інвестицій, зростання споживчого попиту на внутрішньому ринку при одночасному динамічному збільшенні сукупних податкових надходжень до бюджетів держави.

Одним із найбільш поширених в усьому світі і ефективних методів міжнародного співробітництва з податкових питань з метою боротьби із ухиленням від сплати податків шляхом приховування рахунків в офшорах виступає автоматичний обмін податковою інформацією (Automatic Exchange of Information), який здійснюється згідно стандарту CRS (Common Reporting Standard). 3 грудня 2019 року Верховна Рада прийняла законопроекти №2102 та №2103, якими впроваджуються вимоги щодо подання українськими фінансовими установами звітності для цілей автоматичного обміну інформацією за стандартами FATCA та CRS [4].

Відмінності податкових систем держав впливають на зовнішню конкурентоспроможність будь-якої країни. Таким чином, глобалізація має значний вплив на податкове регулювання, яке в умовах глобалізації має бути спрямоване на максимальне використання державою тих переваг, які надаються їй в умовах інтеграції.

Література:

1. Легкоступ І.І., Кацуба К.В. Податкові системи в умовах глобалізації: проблеми взаємодії та перспективи розвитку // Бізнес Інформ. – 2014. – № 7. – С. 259-264.
2. Тучак Т. В. Податкова конкуренція в умовах глобалізації та інтеграції / Т. В. Тучак // Економічний вісник університету. – 2011. – № 17/2. – С. 154-160.
3. Педь І. В. Податкова конкуренція: монографія / І. В. Педь. – К. : Експерт-Консалтинг, 2009. – С. 223.
4. Верховна Рада прийняла закони для обміну податковою інформацією / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100015648-verkhovna-rada-priynala-zakoni-dlya-obminu-podatkovoyu->

МАТВЕЄВА Дарія Ігорівна

УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПОТЕНЦІАЛ ПЕРЕВИЩУЄ ПРОБЛЕМНІСТЬ

Очевидно, двосторонні відносини України та Польщі як опосередковано, так і безпосередньо відображають геополітичні складнощі, особливості взаємозв'язків та взаємодії між країнами і суспільствами, а також культурний контекст, у т.ч. останнього століття в історії Східної Європи. З певного ракурсу виглядає так, що згадані відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та взаємного прагнення до тіснішої співпраці або, навіть, альянсу. Але з огляду на обраний ракурс все ж доводиться констатувати, що Україні та Польщі не вдалося уникнути низки непорозумінь та конфліктів (2, с. 135).

Відносини добросусідства через зміни в регіональній ситуації і політиці, а також внутрішні політичні процеси залишається вразливим. Між тим, історія відносин між двома країнами є справді тривалою й впливає на нинішню політику обох держав.

Епохальні події наприкінці Першої світової війни були пов'язані із боротьбою за незалежність як України, так і Польщі. Результати виявились різними для двох народів. Віддаленіша у глиб століть історія взаємодії веде відлік від часів Київської Русі та Польського королівства часів династії П'ястів і теж впливає на взаємне сприйняття українців і поляків. Зокрема історія насичується міфами й символами, привнесеними фактами, що впливають на ідентичності народів і країн (3, с. 140).

Новітня історія надала нових шансів на побудову двосторонніх відносин, які мали певну частку довіри й приносили спільну користь. Як наслідок, у 1992 році Україною та Польщею було підписано Угоду про добросусідство, дружбу та співробітництво. Сторонам вдалося значною мірою досягти примирення, що базувалося на основі формули «пам'ятаємо минуле, але думаємо про майбутнє» (1, с. 220).

Міцність стратегічного партнерства між Україною та Польщею, окрім іншого, є похідною спільного розуміння безпеки у Східній Європі. Зокрема, незважаючи на те, що Україна та Польща знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу.

Вже у 2014 році сторони розуміли важливість надійної, стабільної та передбачуваної співпраці. Польща була однією з країн-ініціаторів проекту Східного партнерства у 2008 році, який був націлений на те, щоб зробити східні кордони ЄС безпечнішими та наблизити прицільно обрані шість країн до європейських стандартів.

Польща є другим найбільшим торгівельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торгівельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення взаємоспівробітництва. Угода про асоціацію, укладена між Україною та ЄС, надає додаткових імпульсів та простору для розвитку двосторонніх відносин, зокрема торгівлі.

В довгостроковій перспективі взаємодії України та Польщі вимальовується націленість на прийняття низки рішень, спрямованих на поглиблення взаємної довіри, що дозволить обома державам отримати велику кількість набутків у порівнянні з сьогоденням. Для цього є широкі можливості: обидві країни сприймають одна одну як стратегічних партнерів та друзів, і у відносинах між ними немає серйозних причин для конфронтації. До прикладу, Україна може допомогти Польщі збільшити вагу Східного партнерства у спільній політиці ЄС; а Польща може далі підтримувати Україну на шляху до членства в НАТО та ЄС.

Отже, в Україні та Польщі достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний на міжнародній арені.

Література:

1. Богдан Осадчук Україна. Польща, світ. К., 2001. 356 с.
2. Смолій В.А. Україна і Польща в період феодалізму. К., 2019. 140 с.
3. Sztendera J. W poszukiwaniu porozumienia (Podziemie ukraińskie i polskie w latach 1945-1947. Współpraca pomiędz UPA i WiN) // Zeszyty Historyczne. – 1985. – №71. – S. 153-164.

МАТВІЙЧУК Валерія Леонтівна

**ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ
У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ**

На сьогодні Польща є одним із основних стратегічних партнерів України у сучасних геополітичних реаліях, зокрема, як країна-член НАТО. Польсько-українське військове співробітництво є важливим і актуальним так, як слугує спільній безпеці. Тому, дослідження історичного досвіду військової співпраці України і Польщі допоможе згладити суперечності та сприятиме зближенню країн.

Геополітичне становище Польщі й України, як держав, що знаходяться на перехресті шляхів між Європою та Азією, сусіднє географічне положення, належність обох народів до групи слов'ян, а отже етнічна, культурна та мовна спільність зумовили те, що в польсько-українську історію увійшли не лише конфлікти, яких важко уникнути сусіднім народам у боротьбі за території та владу, а й тісна військова взаємодія.

Яскравими прикладами співпраці є участь козащини у обороні кордонів Речі Посполитої від нападів татар починаючи з XVI століття. У 1578 році князь Михайло Вишневецький передав козацький підрозділ чисельністю 530 осіб під командування шляхтича Яна Оришевського для війни з Москвою [1, с. 27]. У першій половині XVII століття козацькі загони використовувалися Річчю Посполитою у трьох напрямках. Прусько-інфлянтський напрямок: козаки взяли участь у поході Яна Замойського на Інфлянти в 1601-1602 роках, виправу на Балтику в 1635 році в ході приготувань до війни проти Швеції. Східний напрямок: похід Сигізмунда III на Смоленськ (1609), похід королевича Владислава на Москву (1618), кампанія проти Москви у 1632-1634 роках. Південно-східний напрямок: оборона польсько-литовських кордонів у XVI-XVII століттях, участь армії Сагайдачного в обороні від турецької навали Османа II (1621), кампанія Владислава IV проти Туреччини (1646) [1, с. 28–29]. Використання українського козацького війська Річчю Посполитою показало ефективність такої взаємодії та відіграло велику роль у зміцненні кордонів Польсько-Литовської держави.

У часи Яна Собеського співпраця козацького війська з Річчю Посполитою стала особливо активною і відбувалась під керівництвом гетьмана Михайла Ханенка, кошового отамана Івана Сірка, наказного гетьмана Остапа Гоголя [2, с. 73–79]. У 1699 році козацькі війська на королівській службі були розформовані, що спричинило тривалий застій у військовій співпраці, хоча в подальшому траплялися поодинокі випадки спільних воєнних дій (наприклад, похід козаків Пилипа Орлика, корпусу Станіслава Лещинського і татарських військ проти Москви (1711) [3, с. 421]. Внаслідок ослаблення Польщі і припинення державності у 1772 році, подальша польсько-українська співпраця була унеможливлена.

На початку XX століття, коли у Польщі та Україні з'явився шанс постати на політичній карті світу незалежними державами, керівництва обох країн докладали спільних зусиль для протистояння більшовикам. Варшавський договір (1920), підписаний Головою Директорії УНР С. Петлюрою та маршалом Ю. Пілсудським, об'єднував сили України та Польщі у боротьбі проти більшовизму. Польсько-українські війська вели бої проти Червоної армії аж до підписання у березні 1921 року Ризького мирного договору між Польщею, РСФРР та УСРР. І хоча, цей договір забороняв Польщі співпрацювати з УНР, польський уряд неофіційно підтримував українські збройні формування, аж до остаточної їх поразки від більшовиків [4].

У 1991 році Польща першою визнала незалежність України від СРСР. 3 лютого 1993 року була підписана Угода між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Республіки Польща про військове співробітництво. Польща підтримує українські інтереси на міжнародній арені, зокрема у питаннях євроатлантичної інтеграції, засудила анексію Криму та збройну агресію Російської Федерації проти України, надає гуманітарну допомогу постраждалим в російсько-українській війні. Проводяться двосторонні військові навчання, відбувається обмін досвідом та військова співпраця у різних напрямках.

Проведене дослідження показало тісну військово-політичну співпрацю Польщі та України протягом історичного періоду з XVI століття до наших днів. Наявність спільних інтересів сприяло об'єднанню зусиль обох країн у певні періоди історії, хоча воно часто мало епізодичний характер. Польсько-українське військове співробітництво має значну історію, яка

продовжується в наш час, що важливо у справі підтримання світової та європейської безпеки.

Література:

1. Нагельський М. Співпраця сил Речі Посполитої з козащиною у першій половині XVII ст. у справі оборони кордонів Польсько-Литовської держави / Польсько-українська військова співпраця протягом історії: матеріали конференції. – К.: Дух і літера, 2018. – С. 27-49.
2. Хундерт З. Приклади польсько-козацької співпраці в епоху Яна Собеського (1668-1696) / Польсько-українська військова співпраця протягом історії: матеріали конференції. – К.: Дух і літера, 2018. – С. 67–93.
3. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – Четверте видання. – К.: Критика, 2009. – 584 с.
4. Папакін А. Г. Польсько-радянська війна 1919–1920 [Електронний ресурс] / Інститут історії України. – 2011. – Режим доступу до статті: http://www.history.org.ua/?termin=Polsko_radianska_1920.

МЕДОВКІНА Вікторія Артурівна

РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО УРЯДУ ЩОДО УЧАСНИКІВ ПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1863-1864 РР.

Польське повстання 1863-1864 років – це національно-визвольний виступ поляків в Російській імперії з метою відновлення своєї держави, яка існувала в межах 1772 року до поділів Речі Посполитої.

Повстання охопило Польщу, Литву, а також частково Білорусію і Правобережну Україну. В умовах його назрівання російський уряд проводив політику придушення національних і релігійно-патріотичних виступів.

Загинули близько 30 тисяч учасників повстання, заслані на поселення і на каторжні роботи понад 38 тисяч осіб, емігрували близько 10 тисяч людей. Втрати російських військ – понад 3,3 тисячі осіб загинилих і поранених. Після придушення повстання Царство Польське остаточно інкорпороване до складу Російської імперії (в зв'язку з цим була зроблена спроба закріпити за польськими губерніями назву Прівіслінській край). Польські селяни отримали землю у власність і були звільнені від повинностей на користь поміщиків, було введено самоврядування гміни. На території, порушеній повстанням, система управління і суду була уніфікована з загальноросійської, в адміністрації, судочинстві та освіті було введено обов'язкове вживання російської мови, майже всі католицькі монастирі були закриті; при призначенні на посади в місцевих органах управління, поліції, суді, навчальних закладах перевага віддавалася уродженцям великоруських губерній, а також місцевим жителям православного віросповідання. А в Мінській, Вітебській і Могильовській губерніях з 1869-1870 років полякам було заборонено займати державні посади. Зазнали секвестру і передавалися вихідцям з великоруських губерній 3454 маєтки польських дворян, які брали участь у повстанні, на багатьох шляхтичів було накладено контрибуцію на загальну суму 34 мільйони рублів. У Західному краї особам католицького віросповідання заборонялося набувати статків. На польських землях Пруссії також припинялося шкільне викладання польською мовою, в органах адміністрації, самоврядування і в суді вводилася німецька мова.

Повстання прискорило проведення селянської реформи, при цьому на більш вигідних для селян умовах, ніж на інших територіях Росії (суми викупних платежів зменшені для польських селян на 20%, для селян Північно і Південно-Західного країв на 30%). Влада прийняла заходи по розвитку початкової школи в Литві і Білорусії, розраховуючи, що просвіта селянства в російському православному дусі спричинить політико-культурну переорієнтацію населення.

Історик Михайло Долбилов зазначає, що після початку повстання в культивуваному владою образі поляка як «бунтівника, змовника і заколотника» проти законної влади, проявилися риси «заклятого ворога російського народу». Проте в широкомовних зверненнях до жителів краю, влада намагалася не вживати етнізмів і акцентували увагу на соціальному походженні учасників заколоту. Зокрема, віленський генерал-губернатор Михайло Муравйов намагався уникнути зайвої декларації «польськості» повстання.

Після повстання в західних губерніях деякий час зберігалася військовий стан. Особам чоловічої статі, крім селян, заборонялося віддалятися з місця проживання більш ніж на 30 верст без дозволу місцевої влади. Польська шляхта була позбавлена можливості відзначати навіть сімейні свята, так як існувала заборона збиратися разом кільком людям. За це

накладався штраф. Віленський генерал-губернатор К.Кауфман в 1866 році заборонив під загрозою штрафу вживання польської мови в громадських місцях і в офіційному листуванні, носіння трауру, різних польських відмінностей.

10 грудня 1865 р. Олександр II затвердив закон, за яким усім висланим із західних губерній пропонувалося протягом 2-х років продати або обміняти свої землі, а купувати їх могли тільки православні.

Таким чином, хоча січневе повстання 1863-64 рр. в кінцевому підсумку перетворилося на чергову невдачу спробу повалення російського правління, саме воно було значно більшим за масштабами і тривало б довше, ніж усі попередні повстання після поділу польських земель. Воно справило великий вплив на польське суспільство та на історію Польщі аж до XX століття.

МІЩЕНКО Ігор Ігорович

МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ОЧИМА МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Польща сприймається як країна, яка активно бере участь у вирішенні міжнародних питань, особливо у Східній та Західній Європі. Така позиція Польщі пояснюється тим, що лише завдяки співпраці з іншими країнами можна вирішити свої економічні чи цивілізаційні проблеми. Хороші стосунки з сусідами гарантують серйозне ставлення до Польщі з боку міжнародної спільноти. Співпраця Польщі з Україною помітна на міжнародній арені, обидві країни позитивно оцінюють взаємні відносини. Це можливо завдяки співпраці цих країн, наслідки, якої можна побачити навіть у політичних контактах. Для Польщі Україна є цінним партнером переговорів і всіх починань, країни поділяють спільну історію та національну культуру. Завдяки цьому між країнами панує взаєморозуміння та повага інтересів.

13 жовтня 1990 р. Польща та Україна прийняли «Декларацію про засади та основні напрями розвитку польсько-українських відносин» [1]. У статті третій декларації зазначено, що країни не мають жодних територіальних претензій щодо себе та інших і не матимуть цих претензій в майбутньому. Обидві країни заявили про повагу прав національних меншин на своїй території та здійснення поліпшення соціально-економічної ситуації для цих меншин – соціальних груп у своїх країнах. Ця декларація знову підтвердила історичні та етнічні зв'язки між Польщею та Україною, у документі міститься посилання на етнічну та культурну спорідненість між польською та українською націями.

Підтримка Польщею українського суверенітету стала важливим елементом зовнішньої політики Польщі. Польща рішуче підтримувала мирні та демократичні рішення у 2004 році під час «Помаранчевої революції» в Україні. Підтримувалися, також зусилля України щодо приєднання до Північноатлантичного альянсу, а також зусилля України щодо вступу до Європейського Союзу.

Польща є найбільшою з держав-членів, які приєдналися до Європейського Союзу після останніх розширень у 2004 та 2007 роках. У зв'язку з цим настав час глибокого розгляду європейської моделі зовнішньої політики Польщі з акцентом на вплив Польщі на створення специфічної політики ЄС щодо України та інших східних сусідів, як одного з головних пріоритетів ЄС уряду Польщі.

Питання про те, чи розшириться, чи поглибиться Європейський Союз протягом наступних 10-15 років, є вирішальним для дослідників та практиків європейської інтеграції. По-перше, Союз розшириться, зокрема, з точки зору ключових детермінант, якими є відносини ЄС зі своїми східними сусідами: Росією, Україною та Білорусією, що можна охарактеризувати, як східну політику ЄС. По-друге, відносини між ЄС та його державами-членами будуть поглиблюватися в середньо- та довгостроковій перспективі. Стратегія регіонального розвитку змушує зосередитись на обох цих ключових сферах, якщо ми подивимось на вплив нових держав-членів на ведення політики ЄС щодо східних сусідів.

Європейська комісія досліджує глибокий вплив розширення ЄС на відносини членів ЄС з його новими сусідами. У цьому випадку Польща була обрана усіма новими країнами-членами для формування зовнішньої політики щодо східних сусідів ЄС, особливо України. Взаємодія між ЄС та його державами-членами в контексті формування політики щодо східних сусідів не

може бути оцінена виключно випадком Польщі, як послом ЄС геополітичних інтересів розвитку країн на схід від західного кордону Європейського співтовариства. Тут суттєве значення має сукупний вплив міжнародного співробітництва шести найбільших держав-членів: Великобританії, Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та Польщі на формування та ефективне здійснення зовнішньої політики щодо східних сусідів [2]. Переосмислення стратегічних цілей зовнішньої політики Польщі щодо України, Білорусі та особливо Росії є надзвичайно важливим. У перший рік членства Польщі в ЄС Помаранчева революція в Україні стала можливістю президента Республіки Польща Олександра Квасневського поділитися своїми вагомими знаннями з фундаментальної теми демократизації держави в європейському регіоні. Польща, завдяки своєму досвіду та культурно-історичним компетенціям у Східній Європі, може і повинна впливати на формування зовнішньої політики в Європейському Союзі зі східними сусідами Центральної та Східної Європи.

Навіть, якщо основною метою зовнішньої політики Польщі у відносинах з Україною є надання Україні перспективи членства в ЄС, це може бути малоімовірним або навіть неможливим у середньостроковій перспективі, тому що рушієм вступу до ЄС мають бути реформи в самій Україні.

Отже, на підставі цього короткого аналізу поточних цілей Польщі у сфері відносин ЄС із її східними сусідами, включаючи Україну, можна припустити, що зовнішня політика Польщі все ще значною мірою неефективна. Польща не має достатньо сильних політичних компетенцій у сфері відносин зі своїми східними сусідами, а її політичне значення в Брюсселі просто недостатнє. Захід, з іншого боку, віддає кредит довіри новій команді України на чолі з президентом Володимиром Зеленським, яка обіцяє трансформацію та політичну стабільність після років війни у сфері влади, а особливо після агресії Росії на український Крим та Схід України. Оголошена нова стратегічна політика повинна стимулювати процеси соціально-економічного розвитку України та запроваджувати ефективніші механізми економічного співробітництва із сусідніми країнами, особливо з Польщею через геополітичне розташування обох близьких країн.

Література:

1. Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин. Зібрання чинних міжнародних договорів України. – № 1. – 1990.
2. Mayhew A., Ukraina a Unia Europejska: finansowanie przyspieszenia integracji. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa, 2008.

МОЛОДОЖЕНЯ Артем Юрійович

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Понад двадцятип'ятиліття сучасних українсько-польських відносин стало свого роду маркером партнерства України та Республіки Польщі (РП) в світі. Воно увібрало в себе як деякі досягнення двостороннього міждержавного співробітництва, так і низку суперечливих аспектів взаємодії, особливо у трактуванні подій та постатей з історичного минулого обох країн і народів.

Одне з найбільш ранніх подій історії відносин Київської Русі та Польської держави, зазначених у літописах, відноситься до 981 року, коли київський великий князь Володимир Святославич відвоював у поляків східнослов'янські Червенські міста (в верхів'ях Західного Бугу). У пізньому Середньовіччі під прямою владою Польщі перебувала Галичина, тоді як основна частина руських земель перебувала у складі Великого князівства Литовського. Після укладення польсько-литовської Люблінської унії і освіти Речі Посполитої, землі сучасної України перейшли в підпорядкування Корони. Дискримінаційне законодавство щодо православного населення спричинило поступову полонізацію і католичення значної частини руської шляхти. Король роздавав польським шляхтичам великі володіння в Україні, а ті, в свою чергу, встановили жорстокий соціальний і релігійний гніт.

Після поділів Польщі до складу Російської імперії увійшли всі інші українські землі, за винятком Галичини, Закарпаття і Буковини. Однак і в складі Росії польської знаті була дана можливість зберегти впливове становище в суспільній структурі західних губерній, оскільки російська влада безуспішно намагалася заручитися її лояльністю. У відповідь, польські

інтелектуали, в тому числі хлопомани, почали підтримувати українофільські течії і в значній мірі сприяли виникненню українського національного руху.

Після закінчення Першої світової війни між новоствореної Польщею і Західно-Українською Народною Республікою почалася війна, що закінчилася поразкою і ліквідацією останньої. Загрожена більшовиками УНР на чолі з Петлюрою також стала сильно залежати від польської підтримки. В Варшавському договорі 1920 року Петлюра уклав військовий союз з Польщею, схваливши передачу Галичини Польщі і взявши участь в польському наступі на Київ.

У вересні 1989 р., невдовзі після приходу до влади у Варшаві демократичних сил, очолених «Солідарністю», група польських парламентарів прибула до Києва на установчий з'їзд Народного Руху України. Вони підтримали устремління національно-демократичних сил України. Саме тоді були закладені підвалини нової моделі польсько-українських відносин.

2 грудня 1991 року Республіка Польща першою серед зарубіжних країн визнала державну незалежність України. 4 січня наступного року між двома країнами були встановлені дипломатичні відносини на рівні посольств. 24-25 травня 1993 року відбувся офіційний візит в Україну Президента Польщі Л. Валенси, одним з головних результатів якого стало створення Консультативного Комітету Президентів України і Республіки Польща. У лютому того ж року було підписано угоду між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Польщі про військове співробітництво, яка в наступні роки була доповнена рядом протоколів.

Цілеспрямований розвиток польсько-української політичної взаємодії дозволив Україні заручитися підтримкою Польщі у налагодженні діалогу першої зі США та провідними державами Європи. При цьому слід зазначити, що у Стратегії національної безпеки Польщі задекларовано підтримку Варшавою євроатлантичних устремлінь України, зокрема, в рамках продовження політики «відкритих дверей» до НАТО. Польща залишається важливим стратегічним партнером України. Справжня співпраця не повинна бути заручником історичного минулого. Незважаючи на очевидну наявність низки суперечностей, конфліктних ситуацій і розходження в оцінках, що важливі для діалогу, не слід перебільшувати існуючих нині розбіжностей.

Визначення нової візії двосторонніх відносин є викликом сьогодення, зміни парадигми у новітній системі міжнародних відносин. Серед важливих питань, які важливо роз'язувати нашим народам і країнам є активізація взаємодії у військовій сфері, спільна участь у миротворчих операціях, проектах НАТО, політиці безпеки.

Література:

1. Українсько-польські відносини – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Українсько-польські_відносини
2. Бойко О. Д. Історія України. К.: Академвидав, 2006. 699 с.
3. Гальчинський А. Україна – на перехресті геополітичних інтересів. К.: Знання України, 2002. 180 с.

МОСКАЛЕНКО О.В.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ СТОСУНКИ ХХ СТ.

У ХХ-те століття обидва народи – український і польський – увійшли як поневолені і розділені тогочасними імперіями. Кращі представники української та польської інтелектуальної еліти впродовж ХІХ ст. сформували програми національного визволення і утворення самостійних держав. Проблема полягала в тому, що польські політики, виходячи з «історичного права», бачили майбутню незалежну Польщу майже виключно в кордонах Речі Посполитої 1772 р. Зберігаючи вірність ідеї відбудови «історичної» Речі Посполитої, як головного змісту усього польського національного руху кінця ХVІІІ – початку ХХ ст., польські політики ставили вірність традиції понад історичні та політичні реалії, залишалися в полоні стійких національних міфів, котрі, хоча й служили підсиленню патріотизму населення, але суперечили новим суспільно-політичним умовам життєдіяльності поляків.

Польський політикум применшував, а часто й ігнорував український національно-визвольний рух, який на початок ХХ ст. вже сформувався і організаційно і політично. Особливо активно він виступав у Галичині під владою Австро-Угорщини. Однак формування і

дозрівання українського національного руху, його «претензії» на частину державно-політичного спадку Речі Посполитої, «витискання» поляків не тільки з Правобережної України, але й з «польського П'ємонту» в Галичині боляче сприймалося польським населенням, особливо міським, зустрічало опір і протидію польських політичних кіл.

Нагромаджені українсько-польські суперечності отримали свій вихід в період завершення Першої світової війни, коли в практичну площину стала справа відбудови національних держав на руїнах тогочасних імперій. Склалась настільки складна ситуація, що польські політичні чинники виступили як ворогами, так і союзниками українських визвольних змагань. У 1918–1919 рр. вони збройно виступили проти ЗУНР і УГА в Галичині, а невдовзі, у 1920 р. – союзниками УНР у боротьбі з більшовицько-російською агресією. Обидві війни, за образним виразом польського історика М. Козловського, стали «Піровою перемогою» для Польщі, оскільки викопали величезну прірву між українцями і поляками – «природними сусідами і союзниками» і, крім того, слід додати, різко поглибили розбіжності та конфлікти всередині українського національного табору. Адже 1920 р. уряд Української Народної Республіки під проводом С. Петлюри підписав з Польщею відомий Договір і Військову конвенцію, за якими території Східної Галичини і Західної Волині, Холмщини, Підляшшя, Надсяння, Лемківщини залишалися за Польщею. Західноукраїнське населення та політичні партії не сприйняли і не визнали рішення уряду УНР про залишення цих земель у складі Польщі. Для них це означало продовження непримиренної боротьби за незалежність, а Польща, за таких умов, виступала «агресором» і «загарбником», який знищив важливий твір українського народу – Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР).

Подальші події показали, що мирне співіснування поляків та українців в одній державі є під питанням. Загальний настрій і українського, і польського населення у міжвоєнний період характеризувався збереженням взаємної упередженості та емоційної ненависті, незважаючи на неодноразові спроби окремих осіб з двох сторін досягти українсько-польського компромісу. У Галичині та на Волині вони підсилювалися недолугою політикою польських урядів та адміністрації, котрі за жодних обставин не погоджувалися на надання українцям територіальної автономії, як це було передбачено міжнародними умовами збереження тимчасового контролю Польщі над західноукраїнськими землями⁶. Можна припустити, що виконання Польщею міжнародних зобов'язань щодо Галичини і впровадження тут територіальної автономії було б важливим розв'язанням українсько-польських суперечностей на тому етапі, оскільки створювало підстави дійсного політичного співробітництва на засадах утворення в майбутньому незалежної України, для якого поляки спричинилися б не стільки деклараціями, скільки реальними діями. Не випадково один з активних прихильників польсько-українського порозуміння граф Я.С. Лось у листі до львівського воєводи Ружнецького в серпні 1932 р. писав, що для досягнення згоди між українцями і поляками треба «викорінити шовінізм з польського суспільства, яке на 75 відсотків ним заражене». Причини такого стану досить добре висвітлені в історичній літературі, і ми не будемо на них докладно зупинятися.

Загальна поразка українських національно-державницьких змагань, антиукраїнська політика більшовиків в УРСР, антиукраїнські заходи польських органів влади в Галичині та на Волині, а також невдачі в досягненні компромісу з українськими поміркованими діячами після 1923 р. спричинили виникнення радикального крила українського національно-визвольного руху в особі Організації Українських Націоналістів (ОУН), яке зробило ставку на «революційний» сценарій визволення України з-під більшовицької окупації і польського панування. До нинішнього часу серед частини польської громадськості та істориків зберігається нерозуміння причин радикалізації українського національно-визвольного руху в умовах поширення тоталітарних ідеологій і методів вирішення суспільних проблем. Проте, як могли реагувати на знищення української державності представники національно свідомих кіл українства? Логічна відповідь: так само, як і польські після нападу на них гітлерівської Німеччини.

Передвоєнні дії польського уряду хоча й були спрямовані на посилення національної безпеки, зокрема на кордонах, але аж ніяк не могли виправдати їх антиукраїнського характеру. Ліберально-демократичні кола українського табору Галичини (Українське Національно-

Демократичне Об'єднання, Українська Народна Обнова та ін.) змушені були в черговий раз визнати невдачу спроб орієнтуватися на порозуміння з поляками в очікуванні реального врахування «українського чинника» їхньої політики: загальні елементи політики Ю. Пілсудського щодо підтримки незалежної України за Збручем жодним чином не узгоджувалися з придушенням українського національного руху в Галичині і на Волині. У галицькому і волинському українському суспільствах під впливом радикальних націоналістів зріла «остання» надія опори на Німеччину, що здатна поставити на коліна обидвох агресорів – Польщу та Росію, котрі у 1918–1921 рр. поділили між собою Україну.

Коли розгорілася Друга світова війна, політичні впливи ліберальних і демократичних сил українського національного руху виявилися повністю дискредитованими, а політичні акції радикальних націоналістів різко пішли вгору, оскільки війна ставила на порядок денний «продовження політики збройною силою».

Українсько-польський конфлікт на землях колишньої Польської Республіки (західноукраїнських) в роки Другої світової війни сьогодні відображений у численній науковій, публіцистичній і мемуарній літературі, написаній багатьма науковцями, учасниками й свідками тих подій. Спеціалістам ця література добре відома. Відомі також й поважні розбіжності у трактуванні та інтерпретації цього конфлікту українськими та польськими істориками й громадськістю. Чи не найбільш «гарячою точкою» розбіжностей, які існують між українською і польською стороною, є питання українсько-польських стосунків на Волині у 1943 і, частково, 1944 р., де вони набули особливо кровопролитного характеру і супроводжувалися численними жертвами серед цивільного населення.

Після початку демократичних перетворень у Польщі наприкінці 1980-х років, ліквідації цензури почалося масове заповнення «білих плям» польської та української новітніх історій в обох країнах. В Україні більша увага була приділена і продовжує приділятися розкриттю і усуненню радянсько-комуністичних стереотипів, згідно яких «українців не було і немає», а вигадані українці були і є «агентами західних країн», передусім Німеччини, а тепер вже США. У Польщі ж, зокрема, починаючи з 2000-х років, почала зростати хвиля антиукраїнських виступів з метою перевести в центр сучасних українсько-польських відносин проблему «невирішеності» історичної спадщини, зокрема т.зв. «Волинської різни» поляків 1943–1944 рр., яка повинна би знайти якщо не юридичне, то принаймні політичне вирішення – загальне вибачення української сторони за «злочини ОУН-УПА» на Волині (і в Галичині та Холмщині, Надсянні, Підляшші) і, що важливо, визнання ОУН і УПА «злочинними організаціями». Таке однобічне трактування українсько-польських стосунків на пограниччі в період світової війни мало і продовжує мати політичний характер і спрямоване не на сучасне і майбутнє, а на реставрацію минулого в його негативних проявах. «Історичні образи» ще живих польських свідків подій спричинили певний відкат у ставленні до українців та України наприкінці першого і першій половині другого десятиріччя ХХІ ст. і вилились у знані сеймові та сенатські постанови 2013 р. щодо «Волинської трагедії». Замість холодного і зваженого аналізу давніх подій, з'ясування їх причин та характеру частина польських істориків і громадськості піддалась емоційним впливам в намаганні звинуватити український національно-визвольний рух у всіх злочинах, вчинених в регіоні Центрально-Східної Європи, а насамперед у «вирізуванні» і «депортації» мирного цивільного польського населення Волині і Галичини.

Такий підхід абсолютно ігнорує здобутки сучасної української історіографії і, зокрема, зневажає суб'єктність України, її національні інтереси в сучасному світі. Не кажучи вже про звичайну наукову порядність тих, хто береться за перо. Фактично пішли в небуття певні здобутки українських і польських істориків під час роботи 13-ти наукових семінарів «Україна – Польща: важкі питання» (1997–2008). Якщо відомий фактичний матеріал вже достатньо рельєфно окреслює передумови, характер, сутність і наслідки українсько-польського зіткнення (конфлікту) на Волині і в Галичині під час світової війни, то його інтерпретація значно різниться, що цілком нормально для науки. Треба відзначити й важливий інтерпретаційний наслідок дискусій фахових дослідників минувшини: і українські і польські історики прийшли до переконання й підтвердили його в спеціальних «протоколах узгоджень і розбіжностей», які приймалися на кожному семінарі, а саме – що ОУН і УПА були українськими національно-

визвольними формаціями, а не «бандами» і «колаборантами», а також той факт, що в 1943 р. мала місце «антипольська акція ОУН і УПА» на Волині, а потім і в Галичині, яка передбачала «усунення» («витіснення», «депортацію») польського населення з теренів українсько-польського пограниччя (або колишніх польських «кресів») і внаслідок якої були значні жертви серед цивільного польського та українського населення. Останнім часом на перший план вийшло питання жертв українсько-польського конфлікту на Волині і в Галичині в роки Другої світової війни. І тут до обігу ввійшли не тільки фантастичні цифри польських втрат від «рук українських націоналістів», а й повне ігнорування втрат української сторони, а також результатів досліджень українських вчених і нагромаджений ними документальний матеріал. Наведу тільки один приклад: у недавно проведених порівняннях втрат населення в роки Другої світової війни по одному Володимир-Волинському району Волинської області з'ясувалися такі розбіжності – за підрахунками українських дослідників загинуло 1736 або 1347 українців, а за польською дослідницею Е. Семашко – 73 особи, поляків за українськими підрахунками загинуло 1157 або 483, а за польськими – 3329 (йдеться за весь період війни). А. Боляновський на підставі українських, польських і німецьких документів показав, що втрати польського населення в українсько-польському конфлікті на Волині не можуть перевищувати 20 тисяч загиблих.

Водночас спроби порахувати докладне число жертв польського та українського населення від рук ОУН і УПА або польського руху опору на Волині, на нашу думку, були марними, оскільки на той час мали місце численні жертви серед поляків та українців, спричинені також діяльністю окупаційної влади, радянських партизан та кримінальних угруповань тощо. Українські історик С. Макаручук переконливо показав, що внаслідок всіх воєнних катаклізмів втрати польського населення Волині склали до 50 тис. осіб. Але справа не в кількості жертв польської та української сторони в роки Другої світової війни, а в тому, що саме, які події відбувалися на теренах українсько-польського пограниччя під час війни. Це дає ключ до їх розуміння і оцінки. І тому у дослідженні цих питань першорядне значення має пояснення, інтерпретація тих подій, які відбувались на заключному етапі Другої світової війни і перші післявоєнні роки на українсько-польському пограниччі. Очевидно, що тут не можна оминати і питання як зовнішніх депортацій українського і польського населення, так і внутрішніх в СРСР і Польщі.

Очевидно, що кількість жертв серед цивільного населення не є головною ознакою українсько-польського конфлікту на пограниччі. Добре відомо, що польське підпілля ще від 1939 р. готувалося до силового недопущення опанування т.зв. «східних кресів» українською стихією. Ще у середині листопада 1941 р. командувач ЗВЗ подав до Лондона докладний аналітичний рапорт про стан польсько-українських стосунків за період з вересня 1939 р. по листопад 1941 р. із знаменною допискою «передбачення на майбутнє». Автор рапорту робив висновок, що при наступних спробах повернути Східну Малопольщу (Галичину) доведеться зіткнутися з «опором зміцнілої української стихії» в некорисних для Польщі обставинах, а збройні дії з польського боку тут будуть представлятися як «агресивна війна». Автор закликав лондонський уряд якомога швидше виробити політику щодо українців, залучити їх представників до польських урядових структур тощо, щоб зняти напругу.

Останнім часом з'явилися нові документальні публікації і дослідження, які засвідчують обоюсторонній характер ворожих дій українців проти поляків та поляків проти українців. Йдеться про двотомну публікацію документів ОУН і УПА про польсько-українські стосунки в роки Другої світової війни та післявоєнний період, підготовлену українським істориком В. В. Ятровичем. Опубліковані в ньому численні документи засвідчують, що українсько-польський конфлікт досить рано, бо вже в 1941 р., переріс в справжню малу війну, яка, проте, мала різні фази прояву. В одному з документів кінця 1941 р. говорилося: «З обсервації і виступів виникає, що польське підпілля спрямовує свою боротьбу проти німців і проти українців (...) Є очевидним, що поляки поставили на опанування повним можливих місць (...) і треба признати, що мають в тій боротьбі досить великі успіхи». У 1942–1944 рр. донесення референтів ОУН з усіх земель, де проживали українці, нагадують донесення з театру воєнних дій. В. В. Ятрович опублікував також монографію, яку назвав «Друга польсько-українська

війна 1942–1947», в якій докладно обґрунтував вжиту ним термінологію до розуміння і оцінки складних українсько-польських стосунків в роки великої війни. Наведені ним аргументи в сукупності з двотомником документів дають серйозні наукові підстави розглядати запропоновану і відповідно обґрунтовану ним версію.

На жаль, донині напруження навколо питань українсько-польського конфлікту не вщухає. Ніхто не прислухається до голосів істориків, котрі закликають залишити проблеми минулого науковцям. Вони все ще продовжують використовуватися в політичній боротьбі, при цьому, найбільше в сучасній Україні, де певні політичні кола та угруповання все українське намагаються видати за «фашистське», «екстремістське», нехтуючи умовами і обставинами тої жорстокої епохи, коли відбувалися події світової війни. У цьому можна побачити дію певних стереотипів, створених і поширених в українському і польському інформаційному просторі комуністичними пропагандистами, але не тільки ними, а й сучасними ворогами України і демократії. Тому актуальним і затребуваним залишається вивчення явищ формування і побутування в суспільній (та історичній) свідомості застарілих стереотипів, зокрема й щодо українсько-польських стосунків у XX століття у суспільній свідомості українців і поляків.

Як видається, українським і польським історикам не можна стояти осторонь спроб нав'язати в своїх країнах і на міжнародній арені односторонню версію українсько-польських стосунків в роки Другої світової війни. Ця версія повинна бути зрівноваженою поглядом з «іншого боку». І українського погляду не може забракнути, інакше, як і раніше, «біографію» і справу України, а також і Польщі, будуть розглядати і вирішувати треті держави – і без українців і без поляків. Ми повинні поважати як прагнення поляків відбудувати свою державу, так і прагнення українців мати свою незалежну державу. Польська державність вже давно відбудована і зміцнена, а українська ще залишає багато питань для роздумів. Прагнення скомпрометувати український національний рух, повісити на нього «злочини проти людства і людяності» жодним чином не провадять до примирення і взаєморозуміння двох сусідніх народів.

Виходячи з викладеного, вважаю за можливе запропонувати до наукового розгляду і обговорення спільними зусиллями істориків України і Польщі такі великі проблеми взаємних стосунків двох народів у XX столітті.

МОСКАЛЕНКО О. В.

УКРАЇНЬСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Український народ має давню історію відносин з іншими державами і народами – з часів Київської Русі. Відомо, що зовнішньополітична діяльність України під час її перебування в складі СРСР була істотно обмежена, оскільки права союзних республік на здійснення відносин з іноземними державами були передані загальносоюзним зовнішньополітичним органам. Щоправда, на початку існування СРСР Україна мала певні можливості впливати на формування зовнішньополітичного курсу Союзу (через своїх представників у союзних законодавчих і виконавчих органах влади, у дипломатичних місіях багатьох країн), але з 30-х років, коли Радянський Союз фактично перетворився на унітарну державу з надцентралізованою владою, Україна, як і інші союзні республіки, була їх позбавлена. Але і в цих умовах вона приймала участь у створенні ООН, розвивала економічні й культурні відносини з країнами світу.

Внаслідок розпаду СРСР Україна стала незалежною державою і вийшла на міжнародну арену в якості самостійного суб'єкта світової політики. Цьому сприяли прийняття «Декларації про державний суверенітет України» (16 липня 1990р.) та «Акту проголошення незалежності України» (24 серпня 1991р.), а також його підтвердження всенародним референдумом в грудні 1991 р.

Україна проводить відкриту зовнішню політику на основі десяти принципів міжнародних відносин, які складені учасниками Наради з безпеки і співпраці в Європі в 1975р. Прагне адаптуватись до Європи на основі Паризької хартії для нової Європи (1990 р.), декларації «Виклик часові змін», прийнятої в липні 1992 р. на зустрічі лідерів країн-учасниць Гельсінського процесу, у якій брала участь і Україну. Такий зовнішньополітичний курс

закріплений ст. 18 Конституції України.

Зовнішня політика України носить системний характер. Її структурними елементами є інтереси, цілі, задачі, методи і напрямки зовнішньополітичної діяльності. Основні цілі, пріоритети та напрямки зовнішньої політики України сформульовані в «Декларації про державний суверенітет України» та у зверненні Верховної Ради України «До парламентів і народів світу» (від 5 грудня 1991р.). Вищим національним інтересом України є її розвиток як незалежної, могутньої, впливової держави, яка здатна відігравати важливу роль у забезпеченні політико-економічної стабільності в Європі та вирішенні глобальних проблем. Головні цілі зовнішньої політики України – забезпечення суверенітету країни як суб'єкта міжнародного права, гарантія національної безпеки, створення сприятливих умов для політичного, соціально-економічного й духовного розвитку українського суспільства та його громадян. Досягнення цих цілей передбачає вирішення низки зовнішньополітичних завдань: забезпечення стабільності міжнародного становища України; збереження територіальної цілісності та непорушності кордонів; встановлення взаємовигідного співробітництва із всіма зацікавленими країнами; захист прав та інтересів українських громадян та юридичних осіб за кордоном; створення умов для підтримання контактів з українською діаспорою; присутність на міжнародній арені в якості надійного партнера. В ній також було проголошено, що Українська РСР виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню загального миру й міжнародної безпеки, безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі і європейських структурах, визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права.

Пріоритетними напрямками Україна визначила наступні:

Європейська інтеграція – як ключовий пріоритет, який акумулює в собі цілий комплекс внутрішньо- та зовнішньополітичних зусиль України з метою наближення до ЄС та створення необхідних передумов для вступу до Європейського Союзу у майбутньому. Органічною частиною євро інтеграційного курсу України є забезпечення дипломатичної підтримки завершення процесу приєднання України до СОТ. Європейський Союз, який об'єднує 27 держав-членів (у липні 2013 р. його 28-м членом офіційно стала Хорватія) пройшов всі етапи інтеграційного будівництва -зону вільної торгівлі, митний союз, політичний союз – і став найбільшим у сучасному світі політико-економічним творенням з самим великим валовим внутрішнім продуктом, який досяг у 2011 р. 12, 65 трлн, євро, чи 25,2 тис. євро (33.5 тис. дол.) на душу населення, загальна чисельність якого складає 503 млн. людей. ЄС займає перше місце у списку як світових експортерів товарів і послуг (32,9% об'єму світового експорту у 2011 р.), так і світових імпортерів (33,5% об'єму світового імпорту). Успішність, безпосередня близькість і значущість ЄС для пострадянських держав визнали використання європейської моделі у євразійському інтеграційному будівництві.

Євроатлантична інтеграція – захист безпекових інтересів України, участь у створенні євроатлантичного простору стабільності та безпеки, поступова інтеграція до НАТО. Реалізація цієї мети має бути досягнута через використання механізмів співробітництва з НАТО, зокрема Плану дій та щорічних Цільових планів, а також приєднання до Плану дій щодо набуття членства.

На двосторонньому рівні Україна прагне використовувати увесь потенціал стратегічного партнерства на основі взаємного інтересу та спільних підходів до розвитку відносин з США, Росією та Польщею; досягти та підтримувати добрі відносини з країнами-сусідами в атмосфері поваги до суверенітету та територіальної цілісності. Україна досягатиме мети з просування в регіоні європейських цінностей, зокрема шляхом активної участі у розв'язанні заморожених конфліктів.

Україна проводить активну багатосторонню політику в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій. Участь в ООН спрямована, перш за все, на просування інтересів України у процесі прийняття найважливіших для всієї світової спільноти рішень. Діяльність в рамках ОБСЄ залишатиметься важливим чинником доповнення та розширення регіональної та загальної стабільності і безпеки в Європі.

Важливим пріоритетом для забезпечення стратегічних інтересів України є економічна експансія як на традиційних, так і нових ринках для українських товарів та послуг на Близькому Сході, в Латинській Америці, Азії та Африці.

Постійним пріоритетом зовнішньої політики та сферою особливої уваги дипломатичних та консульських установ України є захист громадян України за кордоном та прав української діаспори, які постійно знаходяться в центрі уваги.

Не переслідуючи агресивних цілей, Україна підтвердила дотримання умов договору 1991 р. між США й СРСР про обмеження й скорочення стратегічних ядерних наступальних озброєнь, намір у майбутньому стати без'ядерною й нейтральною державою. Україна дотримується угоди про звичайні сили в Європі 1990 р. і формує свій військовий потенціал у межах мінімуму, необхідного лише для оборонних цілей. Така зовнішньополітична стратегія обумовила активне визнання України багатьма державами, встановлення з нею дипломатичних відносин.

Обнадійливим є розвиток відносин України із західноєвропейськими країнами, які є наслідком визнання її важливого геополітичного положення. В інтересах України відновлення колишніх і налагодження нових економічних зв'язків з пострадянськими країнами, насамперед з Росією. Відносини між країнами СНД складаються непросто. Певні проблеми є й у російсько-українських відносинах. До того ж різної політичної сили в Україні неоднаково уявляють собі її зовнішньополітичну стратегію. Одні пріоритетною вважають орієнтацію України на Захід, відмежування від Росії, інші віддають перевагу орієнтації на схід, насамперед на Росію. Одні виступають за нейтралітет України, інші – за її активну участь у колективних зусиллях на підтримку миру і безпеки у світі. Геополітична орієнтація України на Європу не означає ізоляцію від Росії. Реальне становище України вимагає спрямовування зовнішньополітичних зусиль туди, де можна забезпечити свої національні інтереси. Важливо також визначити, якою мірою її участь у процесах, які відбуваються в Європі, в Росії, інших країнах СНД узгоджується з цими інтересами.

Факторами впливу української держави на міжнародні справи є наступні: географічне положення України – вона має внутрішньо об'єднану територію, вихід до моря, налагоджені канали зв'язків з багатьма країнами Європи та Азії; багатомільйонне населення ставить Україну в ряд великих держав світу; багаті залежи вугілля, залізної та марганцевої руди, плодonoсні чорноземи, значні запаси прісної води, сприятливий для здоров'я клімат; розвинена енергетика, металургійна та машинобудівна галузі промисловості, могутній потенціал літакобудування, космічної та військової галузей; боєздатні військові сили; відсутність гострих міжнаціональних конфліктів; визнання українським суспільством в якості пріоритетних загальнолюдських цінностей та засудження подвійних стандартів; поступовий розвиток демократичної політичної системи; бажання більшості населення бачити українську державу міцною та процвітаючою; зростаюча популярність України в усіх сферах суспільного життя у світовому співтоваристві тощо.

Разом з тим, існують і такі фактори, які послабляють впливовість України: близькість України до країн, під експансією яких перебувала її територія; виникнення тенденції до скорочення приросту населення; відсутність необхідної кількості нафти, газу, бавовни та інших природних ресурсів; послаблення економіки країни конверсією виробництва, зміною структури його галузей та ринку збуту продукції, зростанням тіньового сектору, великим фінансовим боргом перед зарубіжними державами; спроби деяких країн проводити спробу неоколоніалізму щодо України шляхом встановлення нерівноправних цін, економічного тиску, нав'язування не вигідних угод з метою обмеження її політичного суверенітету; відсутність міцної соціально-політичної, національної, ідеологічної та релігійної єдності народу України; існування в його середовищі пан українських, проросійських, проамериканських та інших настроїв і навіть сепаратистські дії. Все це підтвердження того, що Україна молода держава. Її зовнішньополітичний курс, геополітичні орієнтації ще виробляються й конкретизовуватимуться відповідно до міжнародної ситуації. Але принципи, які в основі цього курсу, відповідають прогресивним тенденціям сучасного світового політичного процесу і сприятимуть позиціонуванню України в якості повноправного члена світового співтовариства.

**ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ МІЖДЕРЖАВНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА**

Світова глобалізація економіки, розширення співпраці між державами, обрання Україною проєвропейського напрямку – чинники, що мають значний вплив на розвиток відносин між прикордонними регіонами Польщі і України. Ріст зацікавленості обох держав та їх прикордонних регіонів у налагодженні стабільних міждержавних зв'язків, зумовлюється в першу чергу близьким сусідством і наявністю спільних інтересів в економічній та інших сферах.

Щоб розглянути як саме прикордонні регіони впливають на міждержавні економічні відносини України та Польщі, вважаємо за доцільне більш чітко охарактеризувати поняття транскордонного співробітництва і його сучасні тенденції. Відповідно до «Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами (1980 р.), «транскордонне співробітництво – це будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або владою, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [1, с.210]. Ефективність Єврорегіонів, як форми транскордонного співробітництва, зумовлена формою співпраці у вигляді міждержавно-транскордонно-регіональних асоціацій. Останні створюються для розробки спільних комплексних програм економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, конкретних транскордонних проєктів, розв'язання проблем зайнятості, інфраструктури, екології. Позитивний досвід у формування таких утворень має Республіка Польща, перші єврорегіони за її участі були створені до вступу в ЄС, відповідно 25% її фірм знаходяться на території прикордонних регіонів [2, с.58]. В Україні станом на 2013 рік існувало 9 єврорегіонів, двоє із них пов'язані з Польщею та Білорусією – «Буг», «Карпатський регіон».

Щоб розуміти значення цих єврорегіонів для україно-польських відносин слід звернути увагу на наступні показники. На початку 2020 року на XIII Форумі Європа-Україна Marek Cierpiał-Wolan, директор статистичного управління в Жешуві, зазначив, що майже 100 000 компаній працюють у прикордонному поясі в Підкарпатському та Люблінському воєводствах. Переважно це були комерційні підприємства, але спостерігалось збільшення підприємств будівельного сектору. Тому співпраця з Україною дуже важлива для них: за оцінками понад 5% ВВП Підкарпатського воєводства (38 872 злотих у 2018 р.) формувалось за рахунок торгівельних операцій [3]. Україна є другим за значенням торгівельним партнером Польщі після Німеччини в галузі транскордонної торгівлі. Так, у 2016 році витрати українців у Польщі склали приблизно 21% від загальних витрат нерезидентів. За підрахунками Головного статистичного офісу у Польщі, понад 85% іноземців, що прибули з України до Польщі у 2016 році, здійснювали покупки на відстані до 50 км від кордону, і це становило близько 70% загального товарообігу в прикордонній торгівлі. Варто зазначити, що ці витрати поглинули зростаючу частку роздрібного продажу у воєводствах, що межують з Україною (Підкарпатському та Люблінському). У 2009 році це співвідношення становило близько 5%, а в 2016 році було майже втричі більше – 14,7%. Отже, спостерігалось зростання економічних показників прикордонних регіонів обох держав. [4, с. 45-46]

Карпатський єврорегіон – це перший єврорегіон на теренах Центральної та Східної Європи та одна із основних і найвищих за статусом інституційна форма транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України, Угорщини, Польщі, Словаччини та Румунії, створена 14 лютого 1993 року. Завдяки активності торгово-промислових палат прикордонних регіонів, на постійній основі проводяться міжнародні ярмарки і виставки, фестивалі: у січні – туристична ярмарка ТУР у Кошице (Словаччина), у лютому – міжнародна ярмарка INTER RES у Жешуві (Польща), у квітні – туристична ярмарка в Ужгороді (Україна), у травні – міжнародна ярмарка у Солноку, у червні – міжнародна ярмарка Схід-Захід, у серпні – FARMER EXPO та квітковий фестиваль у Дебрецені (Угорщина), жовтень – туристична

ярмарка у Кросно (Польща) тощо.

У рамках Карпатського євро регіону укладено понад 50 двосторонніх угод про співпрацю в економічній, культурній, науковій, освітній сферах [5, с. 126-127]. На 2019-2020 рр. було передбачена реалізація спільних проєктів із загальним бюджетом 597,3 тис. € (з яких грант ЄС – 537,585 тис. €) на території Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської областей України та Підкарпатського воєводства Республіки Польща [6].

Отже, у нинішній політичній ситуації транскордонне співробітництво відіграє надзвичайно важливу роль, а євро регіони є однією із найбільш успішних форм цієї співпраці. Спільна транскордонна діяльність може застосовуватися для підтримки підприємництва; розвитку малих та середніх підприємств, сфери туризму, культури та транскордонної торгівлі; захисту природних багатств та запобігання природним та техногенним катастрофам; покращення доступу до транспортних, інформаційних та комунікаційних мереж тощо.

Література:

1. Костира І.О. Сучасні геокультурні стратегії в політиці трансрегіональної комунікативної взаємодії ... Дис...докт. політ. наук / [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.12/dis_Kostira.PDF
2. Прокопенко Л.Л. Розвиток регіонального співробітництва України в контексті європейської інтеграції: монографія / Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва; за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2008. – 132 с.
3. Ukraina – sąsiad, który mocno rozwija Polskę B / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.forbes.pl/gospodarka/ukraina-sasiad-ktory-mocno-rozwija-polske-b/kce0rhq>
4. Wiadomości Statystyczne. The Polish Statistician, 2019, vol. 64, 2, 44–63 Statystyka w praktyce / Statistics in practice
5. Кулчар Т.Ф. Карпатський євро регіон як основна форма транскордонного співробітництва в контексті східного розширення ЄС / Кулчар Т.Ф. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія».. – 2013. – Вип. 1 (30) – С.124-129.
6. Транскордонна співпраця: Україна отримує ще 600 тисяч євро для популяризації Карпат / [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zik.ua/news/2019/04/19/transkordonna_spivpratsya_ukraina_otrymaie_shche_600_tysyach_ievro_dlya_populyaryzatsii_1555651

НЕСТЕРЕНКО Владислав Тарасович

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна і Польща мають багато схожих рис. Але й мають не одну відмінність між собою, між веденням внутрішньої політики. Але мають не мало схожого у прийомах ведення зовнішньої політики, яка спрямована на євроінтеграцію.

На прикладі Польщі ми можемо наочно побачити, які вигоди чекають на Україну у разі повноцінної інтеграції до ЄС, куди буде спрямовано додаткові фінансові ресурси і хто найбільше від цього виграє. Безумовно, проведення паралелей між Україною і Польщею в цьому питанні викликає критичні зауваження у низки експертів, зокрема і досить слушні. Головний із них звучить у дусі, що Україна – не Польща. Власне, після десяти років активної підготовки до інтеграції в ЄС і ще десяти років членства це є щира правда. Тим не менш менталітет поляків дуже близький до українського, а комплекс проблем, з якими зараз стикається Україна, дуже подібний до тих проблем, які були притаманні Польщі (як, зрештою, й іншим постсоціалістичним державам регіону) перед початком руху в європейському напрямі.

До слова, навіть зараз у Польщі спалахують скандали щодо різних фінансових афер, зловживань чиновників, нецільового використання бюджетних коштів, ухиляння підприємств від сплати податків. Але саме тут членство країни в ЄС відіграє значну конструктивну роль. Європейський суд активно присікає будь-які намагання органів державної влади спотворити ринковий простір (тобто створити неринкові переваги для окремих суб'єктів). Європейська комісія слідкує за ефективністю та обґрунтованістю витрачання значної частини публічних коштів (насамперед тих, які Польща отримує із структурних фондів ЄС), що автоматично формує антикорупційну культуру у чиновників. Європейські компанії сформували цивілізований діловий клімат, де домінують принципи прозорості, чесної конкуренції та партнерського діалогу з органами влади.

Література:

1. Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / Є. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004. – Вип. 48, ч. 1. – С. 3–9.
2. Вплив політики західних країн на розвиток українськопольських взаємовідносин у 90-х роках ХХ ст. / В. Моцок // Людина і політика. – 2001. – № 5. – С. 26-34.

ОЗНАМЕЦЬ Анастасія Анатоліївна

БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ ЯК СПРОБА ЄДНАННЯ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Берестейська унія задумувалася її творцями як спроба єднання християнської церкви. Однак, тут чітко потрібно усвідомлювати, що генезу Берестейської церковної унії 1596 р. слід розглядати з точки зору різних інтересів – українців, поляків і верхівки католицької церкви – папи Римського, кожен з яких переслідували свої цілі.

Погоджуючись на Берестейську унію, Православна церква сподівалася виправити своє критичне становище – відсутність державної підтримки, окатоличення, ополячення зокрема, української еліти, яка тоді набирала обертів, вказувала на необхідність кардинальних реформ серед православних у складі Речі Посполитої. І була очевидною для кожного, хто критично ставився до деморалізації церковних православних верхів, зростаючої неосвіченності й приниженого становища нижчого православного кліру, залежного від примх світських землевласників. Вищих православних ієрархів непокоїла втрата власного авторитету на фоні зростання авторитету братств, вплив яких на церковні справи невпинно зростав. У спробі об'єднання християнських церков вища православна ієрархія на чолі з митрополитом М. Рогозою бачила можливість позбутися контролю братств.

У той же час на фоні занепаду православної церкви поживалення церковного життя католиків, спровоковане Реформацією, ставило православну церкву в особливо програшне становище, унаочнюючи її вади і підкреслюючи симптоми застою. Частина керівництва православного духовенства і православної шляхти на чолі з князем К. Острозьким вбачали вихід з такого становища в об'єднанні православної і католицької церков.

Становище української православної церкви ускладнювалося й зовнішніми чинниками. Захоплений турками Константинополь, втратив статус центру православ'я, а відтак не міг надати потрібної підтримки православній церкві України. Натомість із кожним роком дедалі потужнішою ставала Московська митрополія, яка прагнула перебрати славу Константинополя. Проголошення 1589 р. самостійності Московського патріархату і надання його главі титулу Патріарха Московського та всієї Русі занепокоїло українських церковних діячів, оскільки свідчило про наміри Москви приборкати до рук українські землі.

Коли говорити про польський інтерес в об'єднанні двох церков, то полякам у внутрішній політиці йшлося у першу чергу про уніфікацію різних частин новоствореної держави – Речі Посполитої з метою її зміцнення. Влада Речі Посполитої вважала, що єдина віра – це фактор, який зміцнює державу: «Одна держава, один король, одна церква, один народ». Прийняттям унії Польща надіялась досягти більшої релігійної однорідності суспільства [1, с. 24]. А у зовнішній – проголошення у 1589 р. автокефальної Московської патріархії, глава якої тепер отримав титул патріарха Московського і Всієї Русі, що в підтексті містило претензії на українсько-білоруські землі. Це автоматично зробило рішучими прихильниками унійної ідеї короля і політичні верхи Речі Посполитої.

Верхівка католицької церкви у своїх геополітичних планах прагнула через унію поширити свій вплив на Східну Європу, згодом на Московію, а в перспективі – на Індію і Китай. Після «Великої схизми» Рим не полишав думки про об'єднання та підпорядкування православної віри. Так як середньовічну церкву на заході називали «держава в державі», то у проведенні унії Рим вбачав матеріальну та ідеологічну зацікавленість.

В історії української церкви, що розкололася була подія, яка однозначно свідчила про спробу примирення. Дослідниця Н. Яковенко наводить епізод, коли у 20-х рр. ХVІІ ст. уніатський митрополит Й. Рутський розпочав обережні переговори з Й. Борецьким, а згодом і з П. Моголою. І хоча спільний синод православних і уніатів, запланований на 1629 р. у Львові, зібрати не вдалося, сама ідея проведення свідчила про пошуки діалогу. Для поміркованих кіл

вихід вбачався у створенні спільного патріархату в Києві, номінально залежного не від Константинополя, а від Риму. Однак пасивність (а почасти і відверта протидія) Римської курії, не зацікавленої у створенні альтернативних церковних структур, не сприяла реалізації задумів [2, с. 138].

Отже, Брестейська унія задумувалася її творцями як спроба єднання християнської церкви. Але унії не вдалося принести єднання християнській церкві, а навпаки стався розкол. У релігійному відношенні Русь-Україна поділилася на дві частини – греко-католицьку і православну. Ідея унії не стала домінуючою у православно-католицькому протистоянні. Навпаки, вона лише загострила і поглибила його. Після того, як православний рух знайшов собі нового і могутнього союзника в особі українського козацтва, цей конфлікт переріс у відкриту політичну і збройну боротьбу. Своім вістрям вона була спрямована не лише проти католиків, але й проти уніатів. Конфесійний протест українців на захист zagrożеної старовини перетворився на усвідомлений національний рух, який дорого коштував Речі Посполитій у недалекому майбутньому. А греко-католицька церква з часом стала національною українською церквою.

Література:

1. Сеник С. Українська Церква в XVII столітті // Ковчег: збірник статей з церковної історії. Число 1. / ред.: Я. Грицак, Б. Гудзяк; Інститут історичних досліджень ЛДУ ім. Івана Франка, Інститут історії Церкви. – Львів, 1993. – С. 23-66.
2. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К., 1997. – 312с.

ОРОС Богдана Василівна

СУЧАСНІ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Українсько-польські політичні відносини розвивалися досить успішно з початку 1990-х. Польща була однією з перших країн світу, яка визнала суверенітет та державну незалежність України 1991 р. Надалі двосторонні відносини між Україною та Польщею в обох країнах набули статусу стратегічного партнерства. У той же час політичне керівництво і України, і Польщі прагнуло пом'якшити сприйняття в суспільній свідомості своїх країн болісних моментів спільного історичного минулого. Оскільки Польща стала членом ЄС у 2004 році, не все польське суспільство отримало очікувану вигоду від перебування в ЄС. Однак відтоді розвинені країни Європи стали показниками для порівняння добробуту та інших досягнень поляків. І це, мабуть, стало важливим фактором соціального поділу польського суспільства. У зв'язку з цим було здійснено очікувану міграцію поляків до більш привабливих країн Європейського Союзу.

Ці факти стосуються нинішньої польської влади, яка має вирішити низку конфліктних питань. Отже, з одного боку, імміграцію робочої сили, в тому числі з України, потрібно підтримувати на належному рівні, щоб забезпечити польській економіці необхідну робочу силу. З іншого боку, зважаючи на значну орієнтацію правлячої партії на націоналістичні верстви польського суспільства, це завдання має бути вирішене, щоб не втратити голос частини польського електорату. Польсько-українські політичні відносини взагалі зацікавлені з точки зору їх ймовірного прямого та опосередкованого впливу на двосторонні економічні відносини Польщі та України. Основною сферою українсько-польських економічних відносин є взаємна торгівля товарами і послугами. Стосовно офіційної торгівлі, то на підставі аналізу даних Державної служби статистики України можна говорити, що українсько-польська торгівля в нинішньому столітті розвивалась, у цілому, вельми динамічно, хоча й доволі нерівномірно. Впродовж років, зважаючи на вступ Польщі до ЄС, економічну кризу 2008 року в Україні та інші екзогенні фактори, спостерігалось зменшення сальдо України в торгівлі товарами з Польщею. Нині Польща є важливим зовнішньо торговим партнером нашої країни. Вже в 2017 році українсько-польська торгівля зросла після економічного шоку, викликаного російською агресією та окупацією Росією частини території України. Однак, на відміну від періоду 2005-2013 рр., темпи зростання польського експорту в Україну не перевищували темпів експорту українських товарів до Польщі [1]. На ці зміни в українсько-польській торгівлі після 2014 року суттєво вплинуло набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Зрештою, це полегшило доступ українського бізнесу до ринку ЄС, а також компаній з

країн-членів ЄС на вихід на український ринок. Що стосується ввезення товарів в Україну з Польщі, то такі зміни у форматі українсько-польської торгівлі можуть торкнутися у двох напрямках. По-перше, полегшення доступу українським підприємствам на ринок ЄС і досвід, який українські підприємства набувають у цій діяльності, потребує нових посередників у їх комерційній діяльності на європейському ринку замість старих. Цілом можна вважати, що Польща для частини українського бізнесу була, свого роду, «вікном до Європи». По-друге, польські підприємства на українському ринку так чи інакше отримали нових конкурентів з інших країн Євросоюзу, пропозиція яких для української сторони могла бути вигіднішою за польську. Тому у деяких польських експортерів в Україну могли з'явитися додаткові стимули для досягнення переваг у ціновій конференції або ж освоєння якихось товарних ніш на українському ринку. Крім торгівлі, польсько-українські економічні відносини розвиваються ще й у сфері інвестиційної діяльності. Що ж стосується прямих інвестицій з України в Польщу, то, за даними Держстату України, протягом минулого року вони скорочувались і станом на 1 жовтня 2017 р. становили лише 11,5 млн. дол., або 0,2 % від сукупної вартості офіційних прямих інвестицій з України до інших країн світу [2]. Зі свого боку, українські підприємці, вочевидь, поки не розглядають прямі інвестиції у польську економіку як один із пріоритетних напрямів свого бізнесу.

Мабуть, це пов'язано з більшою привабливістю для них інших географічних ринків та порівняно низьким рівнем управління багатьма українськими підприємствами у сфері міжнародних економічних відносин. Надзвичайно важливою сферою сучасних українсько-польських економічних відносин є сфера трудової міграції, де Україна є донором, що постачає дешеву робочу силу на польський ринок праці у великих обсягах. Наприклад, у першій половині 2017 року «польські роботодавці видали 948 000 заяв про намір працевлаштувати іноземного працівника. Українці найчастіше працюють у Польщі в таких галузях: найбільша – 330 тис. – працює у транспортній галузі та на складах; в торгівлі – 210 тисяч; туристичну галузь обслуговують 120 тис. українських робітників; 15 000 українців знайшли роботу в науково-технічній галузі [3].

Отже, аналіз показує, що в галузі двосторонніх економічних відносин Україна більше піддається товарному та інвестиційному розширенню для Польщі, ніж Польща для України в тих же напрямках двосторонніх економічних відносин. У той же час Україна зараз є потужним донором робочої сили для польської економіки. Сьогодні країнам не вигідно псувати свої складні двосторонні відносини задля подальшого продуктивного співробітництва та розвитку обох країн.

Література:

1. Rzeczpospolita. Експорт Польщі до України поставив рекорд. Rzeczpospolita. 2017.
2. Ващенко К. О. Політологія для вчителя: навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. – Київ: Вид-во імені М.П. Драгоманова, 2011. – 406 с.
3. Корнієнко В. О., Денисюк С. Г. Формування європейської ідентичності: аргументи для України. Політологічний вісник. Вип. 80. Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2018. – С. 20–35.

ОСИПЧУК Ю.А.

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА

Українська дипломатична служба, яка веде свою історію від підписання 22 грудня 1917 року законопроекту про створення Генерального секретарства міжнародних справ.

Дипломатична служба як явище є особливою формою професійної діяльності, націленою на захист інтересів, забезпечення безпеки суспільства та держави на міжнародній арені; дотримання та захист законних прав і свобод громадян за кордоном...

Відносини, що виникають у зв'язку з проходженням дипломатичної служби, регулюються:

- Законом України «Про дипломатичну службу»,
- Законом України «Про державну службу»,
- Кодексом законів про працю України,
- Консульським статутом України та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них, а також чинними міжнародними договорами, згода на

обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Основними завданнями дипломатичної служби є:

- забезпечення національних інтересів і безпеки України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права;
- проведення зовнішньополітичного курсу України, спрямованого на розвиток політичних, економічних, гуманітарних, наукових, інших зв'язків з іншими державами, міжнародними організаціями;
- захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;
- сприяння забезпеченню стабільності міжнародного становища України, піднесенню її міжнародного авторитету, поширенню у світі образу України як надійного і передбачуваного партнера;
- забезпечення дипломатичними засобами та методами захисту суверенітету, безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торгово-економічних та інших інтересів;
- координація діяльності інших органів виконавчої влади щодо забезпечення проведення єдиного зовнішньополітичного курсу України;
- вивчення політичного та економічного становища у світі, зовнішньої та внутрішньої політики іноземних держав, діяльності міжнародних організацій;
- забезпечення органів державної влади України інформацією, необхідною для здійснення ефективної зовнішньої та внутрішньої політики;
- здійснення інших завдань відповідно до законодавства України.

Новітня українська дипломатія досягла значного успіху на шляху, на якому, на жаль, свого часу зазнали поразки засновники дипломатичної служби УНР.

Нині встановлено дипломатичні відносини з понад 180 державами світу. Серед важливих здобутків вітчизняної дипломатії – приєднання України до ОБСЄ, Ради Європи, СОТ та інших важливих міжнародних організацій, укладення Угоди про партнерство та співробітництво, а пізніше Угоди про асоціацію з ЄС, підписання Хартії про особливе партнерство з НАТО, непостійне членство в РБ ООН у 2000-2001 та 2016-2017 рр., головування у багатьох міжнародних організаціях.

Важливими здобутками є забезпечення міжнародної політичної та практичної підтримки України у час протидії російській агресії, про що, зокрема, свідчать відповідні резолюції ООН та інших впливових міжнародних організацій, збереження тривалого санкційного тиску на державу-агресора, дотримання міжнародною спільнотою політики невизнання анексії Криму.

Систему органів дипломатичної служби становлять: Міністерство закордонних справ України, представництва МЗС України на території України та закордонні.

Важлива увага в міністерстві закордонних справ надається підготовці нових поколінь українських дипломатів. У центральному апараті МЗС України працюють майже 60% працівників віком до 30 років, у закордонних установах – до 40%. Розширено регіональне представництво серед працюючих у МЗС. Серед головних вищих навчальних закладів для дипломатичної служби вагомую роль відіграють Дипломатична академія України при МЗС України, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені І.Франка, Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого та деякі інші навчальні заклади України

Література:

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2728-14>
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8
3. <https://mfa.gov.ua/>

ОСИПЧУК Ю. А.

ЗАХІДНА УКРАЇНА У СКЛАДІ ПОЛЬЩІ

Думки більшості польських політиків кінця XIX – початку XX ст. ґрунтувалися на переконанні, що польську державу слід відновити до її історичних кордонів, де українська земля була б органічною частиною Речі Посполитої.

Одна з найбільш популярних концепцій була сформульована табором націонал-демократів, т.зв. ендеків, лідером яких був видатний польський політичний діяч і публіцист Роман Дмовський обґрунтував ідею «інкорпорації», тобто приєднання українських земель до польської держави. Напередодні Першої світової війни ідея набула свого завершеного вигляду. Згідно з нею, українцям, як народу «неісторичному», «недержавному», відмовлялося в праві на свою державу.

Усі популярні польські політичні доктрини щодо України – ґрунтувалися на незнанні прав українського народу на самовизначення та претензії на право власності на українську землю ще до створення польської держави.

Проголошення 7 листопада 1918 р. Тимчасовим урядом у Люблині Польської республіки ознаменувало завершення багатолітніх зусиль польського народу в справі відродження своєї державності. 1 листопада 1918 р. Західно-Українську Народну Республіку новоповстала польська держава буквально задушила в ході українсько-польської війни (1918–1919 рр.) за Східну Галичину. Поляки не побачили в патріотичному злеті українців національно-визвольної боротьби, прагнення до створення власної держави, тобто явища, подібного до польського відродження. Для них це був антипольський виступ, який загрожував територіальній цілісності новопосталої держави. Польська сторона не могла допустити утворення в Східній Галичині незалежної української держави.

У міжвоєнний період на перший план вийшла проблема ставлення до українців, що опинилися в складі Польщі в результаті окупації нею західноукраїнських земель. На озброєння була взята стратегія асиміляції українців. Така політика проводилася з метою розколу в середовищі українців: між галичанами і волинянами, між прихильниками і противниками порозуміння з Польщею. Вона повинна була скласти позитивний імідж Польщі як держави, що толерантно ставиться до національних меншин, і надати привабливості для українства на тлі жорсткої антиукраїнської політики в СРСР у 1930-ті рр.

Друга світова війна поклала початок одному з найтрагічніших періодів в історії українсько-польських відносин. У результаті подвійної агресії проти Польщі з боку Німеччини і СРСР та розподілу між ними польських територій на підставі таємних протоколів угоди Ріббентроп – Молотов від 23 серпня 1939 р. західноукраїнські землі увійшли до складу Радянської України. У цій ситуації перед польським урядом, що опинився на еміграції, постала проблема вироблення засад нової політики в українському питанні.

Згодом результати Другої світової війни різко змінили ситуацію в українсько-польських відносинах. Офіційною доктриною в практиці міжнародних відносин і національному питанні комуністичної Польщі стала теорія пролетарського інтернаціоналізму. Насправді політика Польщі щодо українців базувалася на невизнанні їхніх самостійницьких устремлінь та на цілеспрямованій асиміляції, що заохочувалося Москвою. Як відомо, на території Польщі після Другої світової війни діяли підрозділи ОУН-УПА, що в безнадійних умовах боролися за самостійну Україну. Аби остаточно вирішити українське питання і ліквідувати український національно-визвольний рух, польські комуністи здійснили сумнозвісну акцію «Вісла». І як реєзльтат депортовані українці поступово втрачали ознаки своєї етнокультурної окремішності.

У післявоєнний період важливим осередком ревізії польських зовнішньополітичних доктрин і концепцій щодо України була польська еміграція. Поряд із силами, що стояли на позиціях лондонського емігрантського уряду в українському питанні, з'явилися авторитетні речники українсько-польського діалогу.

На початку 80-х років важливу роль у формуванні врівноваженого погляду на проблеми українсько-польських відносин перебирають на себе демократичні і дисидентські угруповання в самій Польщі.

Прихід до влади в Польщі демократичних сил у 1989 р. і проголошення незалежності України у 1991 р. черговий раз у XX ст. у докорінний спосіб змінили ситуацію в українсько-польських відносинах. Перед польськими керівниками, політичними партіями і рухами, в

цілому перед польським суспільством постала проблема вироблення не просто нової позиції у т.зв. «українському питанні», а довготермінової стратегії щодо новопосталої сусідньої держави.

Польські зовнішньополітичні концепції щодо України в XX ст. зазнали істотних змін, еволюціонуючи разом з бурхливою добою. Реалії сучасної посткомуністичної доби детермінують їхній якісно новий зміст. Польсько-українські взаємини, незважаючи на складну історичну спадщину, невідворотно вступають у фазу конструктивного, прагматичного взаємовигідного розвитку. Об'єктивні національні інтереси двох держав у стратегічних питаннях збігаються. Позбавлені деформуючих зовнішніх впливів та шовіністичних збочень, вони вже найближчим часом можуть виявити свій чималий потенціал.

Література:

1. Дорошенко Д. Нарис історії України. Т.1-2. – К., 1990
2. <https://geomap.com.ua/uk-uh10/273.html>
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%96_%D1%83_%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%96_%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B8_1919-1939

ПЕРЕВІЗНИК Аліна Валеріївна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ІСТОРІЯ: ВИДАТНІ НАЦІОНАЛЬНІ ДІЯЧІ

Наприкінці 80-х рр. XX ст. поляки та українці отримали гарну нагоду визволитися з лещат тоталітарних режимів та побудувати дійсно незалежні та суверенні держави. На шляху до омріяної свободи вони часто допомагали одне одному. Сьогодення ж ставить перед україно-польським стосунками нові запитання та виклики.

Співпраця українців та поляків в період знищення комуністичного табору в Східній Європі була неможливою без двох видатних постатей, котрі створили нову візію українсько-польських відносин [1,2]. Одним із національних діячів українсько-польської історії був Єжи Гедройць.

Єжи Гедройць після закінчення Другої світової війни в середовищі емігрантів-інтелектуалів виникла нова модель польсько-українських стосунків, запропонована головним редактором культового часопису «Культура» Єжи Гедройцем (1906-2000). Він народився у Мінську, походив з давнього польсько-литовського шляхетського роду. У Варшавському університеті вивчав українську історію та літературу, познайомився з провідними українськими діячами, зокрема ідеологом українського націоналізму Дмитром Донцовим, головою УНДО Василем Мудрим.

Концепція Гедройця передбачала поєднання поляків, білорусів, литовців і українців у вільній від комунізму й імперіалізму Європі, підтримку прагнення до державної незалежності та відмову Польщі від територіальних претензій.

Питання державності України Єжи Гедройць вважав одним із найважливіших для майбутнього Польщі й безпеки Центрально-Східної Європи. Ідеї Гедройця викликали спротив співвітчизників, але в Парижі він створив середовище інтелектуалів, до якого належали польські мислителі Чеслав Мілош, Густав Герлінг-Грудзінський, Юліуш Мерошевський; українці Богдан Осадчук, Борис Левицький, Юрій Лавріненко, Юрій Шевельов тощо. На шпальтах «Культури» з'являються твори, заборонені на охоплених комунізмом теренах. «Інститут літературний» вперше видав антологію української літератури «Розстріляне відродження», що поширилася і «за залізною завісою». Поміж інших тем, у «Культурі» публікувалися матеріали, присвячені українській проблематиці та польсько-українським взаєминам.

Є. Гедройць і його видання здобули моральний авторитет. Їх друковану продукцію легально й нелегально передавали «за залізну завісу», слухали по радіо. Це у Польщі справило феноменальний ефект: вкорінювалася ідея, що незалежність східних сусідів відповідає польським інтересам. Тому, коли виникла «Солідарність», порозуміння з Україною стало одним з головних її завдань [1-3].

Наступним національним діячем українсько-польської історії був Богдан Осадчук (1920-

2011) – видатний український політолог і публіцист. Народився в Коломиї в учительській родині, пізніше оселився біля Кракова. Закінчив Берлінський університет, де вивчав міжнародне право, історію країн Східної Європи та Балкан. У 1966 р. став професором новітньої історії Східної Європи Вільного Університету Берліна.

На Заході Б. Осадчук зблизився з представниками українського й польського національного рухів, інтелектуалами, що опинились в еміграції, чудово розумів специфіку україно-польських стосунків. Він став найближчим українським співробітником «Культури» – часопису Єжи Гедройця. Їх об'єднувала спільність поглядів, зокрема, Б. Осадчук і Є. Гедройць усвідомлювали, що успіх визвольної боротьби їхніх народів залежить від міжнародного примирення. У 1952 р. в часописі «Культура» з'явилася нова рубрика – українська хроніка.

У стосунках Б. Осадчука з Є. Гедройцем не все було безхмарно. Один з конфліктів виник, коли у 1970-х рр. Гедройць розпочав співробітництво з російським емігрантським часописом «Континент». Осадчук наполягав, що росіяни мають визначитися щодо свободи народів СРСР. Результатом дискусії стало проголошення Є. Гедройцем у 1977 р. «Декларації в українській справі», де представники російської, польської, чеської і угорської еміграції заявили про готовність співпрацювати з борцями за незалежність України.

Таким чином, у 90-ті рр. ХХ ст. завдяки Б. Осадчуку «Культура» перетворилася на хроніку народження незалежної України. Він був ініціатором створення Європейського Колегіуму Польських та Українських Університетів (ЕКРiUU) у Любліні (Польща). Богдан Осадчук відзначений Нагородою дружби та співпраці з «Культурою», преміями ім. Єжи Гедройця, званням «Людина Прикордоння», орденом Білого Орла за заслуги в справі польсько-українського примирення, а в Україні – орденом Ярослава Мудрого.

Література:

1. Електронний ресурс режим доступу <https://uin.gov.ua/public/pres-centr/novyny/materialy-proektu-ukrayina-i-polshcha-sto-rokiv-susidstva-u-publikaciyi-zbruch-syuzhet-5>.
2. Мельникова І.М. Декларація про принципи і основні напрями розвитку українсько-польських відносин 1990 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2004. – Т. 2: Г -Д. – С. 317. – 518 с. : іл. – ISBN 966-00-0405-2.
3. Киридон А. Українсько-польські відносини: «нова ера» співпраці / А. Киридон // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / гол. ред. Л. М. Алексієвцев. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011, вип. 5: у 2 ч.: Україна–Європа–Світ: історико- політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М. М. Алексієвця. – Ч. 2. – 336 с.

ПЕТРОВА Анастасія Геннадіївна ГОЛОВНІ СТРАТЕГІЇ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ

За першого згадування про Польщу в українців виникає відразу констатація факту, що це наш сусід. А далі з'являються різні асоціації. Наприклад, Польща – це країна, до якої легко виїхати та заробити більшу суму грошей, ніж в Україні. Для когось – можливість отримати кращу освіту, ніж вдома. Хтось вважає, що це найближчий шлях до Європи і що в цій країні живеться набагато краще, ніж в Україні. З фахової ж точки зору увага акцентується на стратегічному партнерстві Україна – Польщею, котре, окрім інших, спрямована на досягнення певних цілей. Відтак варто звернути увагу аналізу засад згаданого стратегічного партнерства.

До речі, практично відразу після проголошення незалежності України активізувалася діяльність українсько-польських організацій і структур як державного, так і громадського рівня, що реалізують на практиці цілі стратегічного партнерства. Досить розвинутими є контакти науковців, викладачів, молоді, представників громадських організацій.

У зовнішній політиці Україна і Польща визначили за пріоритет вступ та сприяння вступу України відповідно до Європейського Союзу. Польща у 2004 році стала членом ЄС. Україна також декларує своє прагнення приєднатися до Євросоюзу. Польща вступила до НАТО 1999 року; в Україні вступ до НАТО став ключовою метою для України за президенства В.А. Ющенка. Польща і Україна розвивають співробітництво у безпековій царині. При цьому Польща віддає перевагу триматися в руслі, на переконання офіційної Франції, радше американських інтересів, ніж європейських. Тому вона може бути прикладом для України у наполегливому захисті національних інтересів та й самої національної ідентичності за умов

потужного впливу великих держав і такої наддержави, як США.

Загалом Польща зацікавлена в існуванні незалежної Української держави, до того ж стабільної і передбачуваної. Про це свідчить, зокрема, те, що під час «помаранчевої революції» Польща не лишилась осторонь українських подій. Тодішній президент А. Квасневський 23 листопада 2004 року зазначив, що «Польща від самого початку стверджувала, що президентські вибори будуть іспитом для української демократії. На жаль, результати іспиту не можна визнати задовільними. Наша країна глибоко переконана, що для майбутнього і для позиції України в світі ключове значення має не стільки вибір конкретного кандидата на посаду президента, скільки дотримання міжнародних стандартів і способів, в який президент України буде обраний».

Польсько-українське стратегічне партнерство розвивається в рамках двосторонніх взаємин. Двостороннє співробітництво Польщі та України привертає певну увагу США. Ця країна через польсько-американсько-українську ініціативу про співпрацю (ПАУСІ) бере участь у фінансуванні спільних проєктів, насамперед у сфері малого бізнесу, реформування місцевого самоврядування та макроекономічної політики. Зрозуміло, США зацікавлені в стабільній, незалежній від Росії Україні, особливо за умови входження України до європейських та євроатлантичних структур і обстоювання нею концепції трансатлантичної солідарності в цих організаціях. На сучасному етапі польсько-українське співробітництво за багатьма параметрами є досить взаємовигідним. При цьому знову ж таки Польща, незважаючи на закиди європейців стосовно порушення загальноєвропейських інтересів на користь втілення американських міжнародних концепцій, в першу чергу керується національними інтересами.

Тож у сухому залишку Україна та Польща мають досить схожі та/або взаємодоповнювані стратегічні цілі, зокрема тісну інтеграцію до європейських і євроатлантичних структур. Також Українсько-Польському стратегічному партнерству притаманна потужна політична, економічна та безпекова бази. Тому за сприятливих умов тенденція до поглиблення стратегічної співпраці посилюватиметься, особливо якщо задекларована мета України щодо входження до європейської спільноти і євроатлантичних структур набуватиме реальних рис. Тоді нові чинники сприятимуть зміцненню та появі нових форм стратегічної співпраці.

Література

1. Кононенко С. Теоретичні аспекти стратегічного партнерства // Дослідження світової політики. Збірник наукових праць. Вип. 8. – Відп. ред. Є.С. Камінський. – Київ: Ін-т світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 1999. – С. 11-26.
2. Зельке К. Україна та Польща після розширення НАТО // Політична думка. – 2000.07.05. – №3.
3. Україна – Польща: новий крок у співпраці // Урядовий кур'єр. – 1998.30.06. – №123.
4. Павленко С.М. Сучасний стан українсько-польських взаємин та перспектива співпраці РП і України в контексті майбутнього членства Польщі в ЄС // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. Частина друга. Збірник наукових праць. К.: Видавництво Українського фітосоціологічного центру. – 2002. – С. 101.

ПІДДУБА Олена Леонідівна

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЄКТ:

КОМІКС «ВОРОШИЛОВГРАД» ЗА РОМАНОМ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Із другої половини ХХ ст. популярність графічної прози зростає. Пояснюється це тим, що «сучасна людина отримує і краще засвоює інформацію через візуальний канал сприйняття. Тому популярними серед молоді є графічна проза й інші види креолізованих текстів» [2, с. 358]. Дослідниця С. Підпригора зауважує: «Поява візуальної літератури спричинена зміною культурної парадигми, що відбувається на початку ХХ століття, коли авангардистські, модерністські течії почали «розгерметизацію» мистецьких меж, спричинену інтермедіальними процесами» [2, с. 224]. Тож, у динамічному, високотехнологічному, інформаційно перенасиченому світі у середньостатистичного споживача викликають інтерес неординарні витвори мистецтва, до них відносимо і графічну літературу загалом.

У цих мистецьких координатах розглянемо роман сучасного українського письменника С. Жадана «Ворошиловград», надрукований 2010 року. У 2012 році польські митці Мартін Сурма та Артур Вабік перенесуть твір в іншу семіотичну систему □ за мотивами роману

створять однойменний комікс. Польський інститут у Києві, Луганська обласна рада та Європейська комісія у передмові до книги вказують, що видання здійснено в межах програми культурних обмінів «TANDEM: Україна □ Європейський союз □ Молдова». Б. Городницька запевняє: «Ідея проекту – у тому, щоб через комікс та інші види сучасного мистецтва перетворити Луганськ з індустріального міста на артоб'єкт.» [1]. До речі, 2018 року роман «Ворошиловград» екранізують. Стрічка вийде в прокат під назвою «Дике поле».

Показово, що презентація графічної адаптації роману відбулася у рамках фестивалю «АРТОДРОМ» саме в Луганську – колишньому Ворошиловграді. На момент створення коміксу польським авторам Мартіну Сурмі та Артуру Вабіку не довелося бачити місто на власні очі, тож образ Луганська вимальовувався фактично на матеріалі оригінального тексту.

С. Жадан в інтерв'ю вказує: «У принципі, це така експериментальна штука. Цей проект ініціювали українці, які запросили польських художників. Видали загалом приблизно тисячу примірників. Наскільки я знаю, це соціальний проект, себто його роздають безкоштовно. <...> в червні проходила презентація книжки у Любліні, в ніч культури – я був там з художниками» [3]. Також книгу презентували у Києві, Варшаві, Берліні та Кишиневі. Сюжет роману у коміксі зберігається, хоча деякі сюжетні лінії та епізоди сценарист опускає, вербальна частина зазнала змін через переклад: видання пишуть польською, згодом А. Бондар перекладає з польської на українську. Над сценарієм працював А. Вабік, над графічним оформленням М. Сурма. Художник використав чорний та білий кольори. Макет пропорційний та лаконічний, кадри розташовуються лінійно, нагадує відео кліп, розміщений на папері [3].

Отже, сучасна епоха тяжіє до унаочнення, як наслідок – з'являються зразки експериментальної літератури. Зокрема, польські митці М. Сурма та А. Вабік створили адаптацію роману С. Жадана під потреби гік-культури, використавши досвід Польщі у створенні графічних романів для перенесення у нову семіотичну систему роману українського письменника.

Література:

1. Городницька Б. Сергій Жадан / «Ворошиловград» у картинках // Арт Вертеп : вебсайт. URL: <http://artvertep.com/print?cont=20064>
2. Підпригора С. Українська експериментальна проза XX □ початку XXI століть: «неможлива» література : монографія. Миколаїв : Іліон, 2018. 391 с.
3. Соколинська О. «Ворошиловград» Сергія Жадана – у картинках // День : вебсайт. URL: https://day.kyiv.ua/uk/article/den-ukrayini/voroshilovgrad-sergiya-zhadana-u-kartinkah?md_switch_to=main

ПИТЕЛЬ Вікторія Олексіївна

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ Й ПОЛЬЩІ: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ

Витоки україно-польських взаємин тягнуться в сиву давнину, в миси відокремлення українства з-поміж інших слов'янських Народів. Упродовж віків українці й поляки межували між собою, але їхнє співіснування було далеко не безхмарним. Лінія кордону між Україною і Польщею то просувалася далеко на схід, на етнографічні землі українців, то знову відсувалася на захід. Був період спільного життя в межах однієї держави – Литовського князівства, в якому, між іншим, державною мовою вважалася більш розвинута українська. Точилися виснажливі війни козацької доби. Протистояння змінювалися сусідськими Відносинами, а примирення – новим протистоянням. [2, с. 3].

При згадуванні польсько-українських відносин слово «історія» одразу ж спадає на думку. Історія відносин між двома країнами є справді тривалою й впливає на поточні політики обох держав різними шляхами. З одного боку, турбулентна та складна історія обох народів у XX столітті є частиною колективної пам'яті – події, свідками яких були люди на два-три покоління старші від нас. Епохальні події наприкінці Першої світової війни були пов'язані із боротьбою за незалежність як Польщі, так і України. Результати виявились різними для двох народів. Боротьба ця створила кілька драматичних епізодів, як, наприклад, зіткнення у Львові чи спільна боротьба проти Радянської Росії, що завершилася підписанням Ризького миру 1921 року, – і ці епізоди продовжують впливати на те, як поляки й українці сприймають одні одних.

Події міжвоєнного періоду й особливо під час Другої світової війни дали поштовх новому колу ускладнень, що супроводжувалися гострою емоційною реакцією. Ця історія близька до нас. Вона все ще викликає живі спогади, завдяки чому є частиною політичного процесу в обох країнах і фактором, що впливає на їхню політику стосовно одна одної.[1, с. 231]

Починаючи з XVIII століття польський вплив був помітний на Галичині, а саме запровадження викладання польською мовою в усіх початкових і вищих народних школах під австрійської Галичини, селянське повстання на Галичині проти польських поміщиків тощо. Крім цього протягом 1948 – 1949 років у Львові створюються Польська Національна Рада та Головна Руська Рада – центральних національних організацій поляків і українців.[4, с. 417-418]

Новітня доба, тобто XXI століття, характеризується не дуже добрими стосунками, адже початок нового століття почалося з українсько-польською війною(1918 – 1919), коли поляки ліквідували ЗУНР й окупували Галичину, Лемківщину, Надсяння, Холмщину та Підляшшя. 1920 року був підписаний Ризький договір, за яким поляки окупували Західну Україну. Цього ж року відбулася заборона української преси та підпорядкування шкільництва польському міністерству освіти. [4, с. 425 -426]

Під час Другої світової війни відбулася друга українсько-польська війна, яка характеризується початком національно-визвольної боротьби українців проти польського панування в Західній Україні, проведення поляками етнічних чисток українського населення, відплатними акціями УПА та українського населення. [4, с. 427]

Починаючи з 1944 року відбувся початок виселення українців з Польщі до УРСР, що тривало до 1946 року. [4, с. 432]. 16 серпня 1945 року підписаний радянсько-польський договір, що визначив кордон між Радянською Україною і Польщею (сучасний українсько-польський кордон). [4, с. 435 -436]

У післявоєнний період радянський тоталітарний режим і польська комуністична влада зробили все можливе, щоб не тільки знищити український національний рух на теренах Польщі, а й зміцнити негативний образ «національно свідомого українця», який виступав і «фашистським прихвостнем», і ворогом польських і радянських «трудящих мас». І в народній Польщі, і в Українській РСР комуністична пропаганда, агітація, система освіти і виховання формували вкрай негативний образ «українського націоналіста» – «ворога українського народу», «різуна» і «запроданця». Пропагандистські кліше увійшли неодмінною складовою у підручники з історії для середніх і вищих шкіл, у літературу і мистецтво, які поширювалися масовими накладками в СРСР і Польщі.

Щоправда, зазначимо, що для української і польської молоді післявоєнних часів українсько-польські конфлікти XX ст. були малознані або й зовсім неznані. Цензура обох країн суворо стежила за недопущенням «забороненої» тематики у відкритий доступ, оскільки вона могла негативно позначитися на стосунках двох «братніх народів». [3, с. 131].

Сьогодні розвиваються головні тенденції сучасного економічного співробітництва Польщі та України в галузі торгівельних відносин та обґрунтувати подальший шлях їх розвитку шляхом аналізу переваг та недоліків. Економічна співпраця між Україною та Польщею активно розвивається насамперед у сільському господарстві та галузях переробки його продукції, машинобудуванні, літакобудуванні, енергетиці, тепlopостачанні, військово-промислому комплексі, фармацевтиці та медичному устаткуванні.[5, с. 32]

Отже, стратегічні пріоритети України та Польщі у розвитку співробітництва, зокрема економічного, збігаються, при цьому спостерігається його потужний розвиток останніми десятиліттями. Це відкриває широкі перспективи для нашої країни в реалізації європейської та євроатлантичної інтеграційної стратегії. Том необхідно й далі розвивати економічне співробітництво з Польщею у тому самому руслі шляхом підписання офіційних документів, що стосуватимуться міцнішої економічної співпраці, а саме: залучення додаткових інвестицій у вітчизняну економіку, подальшої лібералізації торгівлі, глибшої взаємодії транспортної системи та комунікації, передання Україні досвіду проведення економічних реформ у напрямі євроінтеграції. [5, с. 33]

Література:

1. Польсько-Українські відносини: потенціал – більший за проблеми – Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). 2018
2. Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст.– 451 с.
3. Зашкільняк Л. О. Українсько-польські стосунки ХХ ст. у суспільній свідомості українців і поляків. Інститут українознавства ім. Крип'якевича НАН України
4. Історія України. Довідник, тестові завдання. Повний повторювальний курс/Олександр Гісем. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2018 – 664 с.
5. Українсько-польське партнерство: сьогодення та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк □ Світязь, 26–27 червня 2017 р.) / за ред. В. Й. Лажніка, С. В. Федонюка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 136 с.

ПОДОЛЬСЬКИЙ Андрій Миколайович

РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА – ДІЄВИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Республіка Польща є найбільш послідовним і дієвим партнером України в її євроінтеграційних прагненнях серед тих постсоціалістичних країн, які є членами Європейського Союзу і мають з нашою державою спільні кордони, культурні та історичні традиції, а також близькі геоекономічні інтереси. З погляду забезпечення еволюційного розвитку господарських взаємовідносин між Україною та сусідніми постсоціалістичними країнами ЄС, найпоказовішим є окреслення основних проблем та дослідження механізмів активізації економічного співробітництва між Україною та Республікою Польща, яке формувалося протягом тривалого історичного періоду, а в останньому десятилітті зазнало відчутних структурно-інституційних змін.

Проблематика українсько-польського економічного співробітництва досліджується в різних аспектах багатьма як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, особливості та перспективи розвитку економічних відносин між Україною та РП (далі РП) аналізуються в наукових працях таких учених, як Б. Андрушків, Я. Антошек, В. Борщевський, В. Будкін, М. Мальський, Н. Мікула, А. Мокій, Є. Савельєв, А. Сковронська-Лучинська, К. Рейман, А. Філіпенко, М. Фляга та ін. Активізація українсько-польського економічного співробітництва в усіх вимірах, починаючи від узгодження принципів зовнішньої політики і закінчуючи співпрацею у транскордонній площині, є однією з найактуальніших наукових проблем з погляду як налагодження ефективних механізмів наближення України до ЄС, так і формування відповідного теоретичного підґрунтя та практичного інструментарію її двосторонніх взаємовідносин із сусідніми постсоціалістичними країнами – членами ЄС в умовах європейської інтеграції.

Мета дослідження – здійснення аналітичного огляду сучасного стану та перспектив розвитку українсько-польського економічного співробітництва. Відповідно, основним завданням є вивчення стратегічних пріоритетів та подальшого розвитку економічного співробітництва України і РП тощо. Для України Республіка Польща була, є і буде ключовим партнером у реалізації енергетичної незалежності або країн від Росії. Зокрема за декілька років Польща планує збудувати газопровід з Норвегії, що в свою чергу надасть можливість і Україні отримати альтернативного постачальника газу з Євросоюзу.

Нинішні українсько-польські відносини вже стали зразком для багатьох сусідніх країн у регіоні й мають усі підстави бути одним із найпотужніших фундаментів нової Європи. На сучасному етапі закладено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн. Вірні кроки політичної еліти України щодо просування національних інтересів України на Захід, залучення Україною як посередника РП у відносинах з ЄС та НАТО, залучення іноземних інвестицій із Заходу. Республіка Польща зацікавлена у збільшенні товарообігу з Україною, реалізації енергетичної стратегії, співробітництві у військово-технологічній сфері. Нині основну частину польського імпорту з України становлять сім товарних груп: мінеральні продукти – 54, 99 %, метали і вироби з них – 20, 39, продукція хімічної і пов'язаної з нею галузей – 11, 08, деревина і вироби з неї – 3, 02, машини, механізми, устаткування – 1, 97, продукти рослинного походження – 1, 63, живі тварини і продукти тваринництва – 1, 5 %. В експорті РП в Україну найбільші обсяги припадають на такі основні групи товарів, як машини, механізми, устаткування – 11, 28 %, продукція хімічної і пов'язаної з нею галузей – 10, 91, пластмаси і вироби з них – 10, 10, промислові товари – 8, 79, продовольчі товари – 8, 46, текстиль і текстильні вироби – 7, 14 % [5].

Отже, українсько-польське інвестиційне співробітництво, що має великі перспективи подальшого розвитку, потребує значної активізації зусиль як з боку вітчизняного бізнесу, так і в контексті діяльності відповідних владних інституцій та неурядових організацій. Саме розвиток ринкової інфраструктури та інституційного середовища в системі інвестиційного співробітництва України та РП видається найперспективнішим напрямом нарощування взаємних потоків капіталу між економіками обох країн і раціоналізації їхньої структури, які сприятимуть оптимізації взаємодії господарських комплексів і забезпеченню досягнення високих позицій вітчизняною економікою.

Література:

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків // Економіка України. – 328 2005. – № 11. – С. 82–85.
2. Біттнер О. Шлях у Європу пролягає через Варшаву (Про українсько-польські відносини) / О. Біттнер // Урядовий кур'єр. – 2007. – 20 лютого. – С. 7–12.
3. Борщевський В.В. Українсько-польське економічне співробітництво в світлі сучасних теорій оптимізації / В. В. Борщевський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 11–18.
4. Борщевський В. В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції : монографія / В. В. Борщевський. – Л. : Аверс, 2007. – 328 с.
5. Посольство України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/29135.htm>.
6. Чоботар С.І. Польська економіка на межі тисячоліть: труднощі, успіхи, перспективи / С. І. Чоботар. – К. : Хрещатик, 2002. – С. 220.

ПОДЧЕКО Поліна Антонівна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У період Другої світової війни українці та поляки виявилися заручниками вкрай складних міжнаціональних взаємин, які формувалися протягом століть і були успадковані поколіннями ХХ ст. Причин конфлікту багато. До них слід віднести:

1. Драматичну історію польського і українського народів у XIV–XVIII століть, заповнену польською експансією в Україну, селянсько-козацькими бунтами і повстаннями, що придушувалися у потоках крові і залишили у свідомості багатьох поколінь незабуті взаємні кривди, почуття соціальної несправедливості.

2. Досвід і уроки програної українцями війни з Польщею в 1918–1919 рр., які вказували на Другу Річ Посполиту як одну з головних перешкод у побудові незалежної України.

3. Неврегульовані загальнополітичні умови після Першої світової війни, що позбавили українців власної державності. Версальська система не повною мірою реалізувала відомий лозунг Мадзіні «Кожній нації – держава».

4. Національну політику II Речі Посполитої на східних територіях, що ґрунтувалася на засадах націоналізму і усунення інших національностей від участі в державному і громадському житті (справа автономії та самоврядування, проблема земельної реформи, освітня політика, порушення громадянських прав і свобод, репресій проти українців). Вона не ліквідовувала давні суспільні конфлікти, а навпаки, їх загострювала.

5. Підбурювальну роль обох тоталітарних режимів – радянського і німецького в підсиленні українсько-польського протистояння.

6. Безкомпромісні позиції польського уряду і керівництва ОУН у територіальному питанні. Різні погляди українських і польських політиків щодо повоєнної державної приналежності Волині. Поляки не погоджувалися на зміну свого східного державного кордону, а українці не сприймали повернення до стану вересня 1939 року з огляду на прагнення відновити у цьому краї власну державність.

Прелюдією конфлікту на Волині в 1943 р. стали події, що розгорнулися за рік до того на території Холмщини, Підляшшя, Замостинщини, Люблінщини. В листопаді 1942 р. німці здійснили акцію виселення 200 тис. поляків з чотирьох повітів Люблінського дистрикту. Планувалось, що місце поляків займуть німецькі селяни-колоністи. В акції виселення гітлерівцями були широко задіяні українські поліційні та адміністративні сили. Відібрану ж у поляків за мовчазної згоди нацистів землю поступово почали займати українські поселенці з

навколишніх територій.

Апогею українсько-польське протистояння на Волині сягнуло влітку 1943 р. За неперевіреними даними на початку липня бандерівці повідомили кожне польське село, щоб його мешканці протягом 48 годин «вибралися за Буг або Сян – інакше смерть». Керівництво АК видало сувору директиву, в якій зобов'язало всіх поляків залишатися на місці свого довоєнного проживання, щоб Польща не втратила Волинь. Зранку 11 липня 1943 р. загони УПА, бульбівців і мельниківців (а то й просто озброєні місцеві селяни та різні дезертири) одночасно напали на десятки польських поселень у трьох повітах: Ковельському, Горохівському та Володимирському. Досі серед учених точаться дискусії з приводу того, чи була акція 11 липня підготовлена керівництвом УПА, а чи радянською і німецькою агентурою в УПА.

До кінця 1943 р. вся Волинь стала місцем десятків тисяч трагедій. Під час великої взаємної різанини маса звичайних кримінальних злочинців намагалася діяти під виглядом Повстанської Армії й надавати своїм відверто бандитським акціям політичного забарвлення. Криваві події липня 1943 р. на Волині не спинили керівництво польського руху опору, яке у численних відозвах продовжувало наполягати на тому, що Польща ніколи не відмовиться від «своїх східних земель», де «польська нація впродовж століть зробила величезний цивілізаційний та культурний внесок». Серпень-вересень 1943 р. став періодом помітної активізації польських воєнізованих загонів і груп (пляцуків) на Волині. Польські бойовики спалили села Стенжаничі, Яковичі, Пташино, Салиське, Клечковичі, Туровичі, Клевецьк, Висоцьк та ін. Кінець 1943 – початок 1944 р. ознаменувався низкою великих боїв між польськими боївками та УПА, які намагалися знищити бази один одного. З початком 1944 р. польсько-українська різанина перекинулася на Галичину, а в 1945–1946 рр. – на Засяння. Конфлікт поширився на величезні території й активно тривав до 1947 р., коли польський та радянський тоталітарні комуністичні режими зробили спробу розв'язати його притаманним більшовизму радикальним, «хірургічним», методом втручання – тобто взаємною депортацією поляків та українців з місць їхнього тогочасного проживання. Однак, ведучи мову про польсько-українське протистояння, не можна забувати про ще одну зацікавлену та могутню сторону конфлікту, яка, подібно до нацистів, сприяла посиленню українсько-польської ворожнечі. Йдеться, безумовно, про московських «режисерів», котрі з Кремля всіма силами та засобами провокували й розпалювали конфлікт.

Масові знищення польських сіл відділами УПА починаються там, де з'являються перші більшовицькі партизанські загони, тобто на Поліссі та півночі Волині. Червоні партизани, прагнучи заручитись підтримкою місцевого польського населення, видавали себе за захисників їхніх інтересів. Більшовицькі диверсанти здобували симпатії поляків передусім своєю боротьбою проти українського національного підпілля. У всіх великих радянських партизанських з'єднаннях поважний відсоток бійців становили поляки, п'ять тисяч з яких приєдналися до червоних партизанів. Залучення поляків до більшовицьких груп та загонів об'єктивно посилювало й поглиблювало конфлікт між ними та українцями.

Однак намагання політичного керівництва польського руху опору викрити провокаційну роль більшовиків та німців не спинило кровопролиття. У Волинській різанині 1943 р. значну роль відіграв також соціальний фактор. Це протистояння було водночас великою «битвою за землю», більшість якої у міжвоєнні роки контролювалася польськими великими землевласниками й колоністами.

Література:

1. Деревінський В. Українсько-польські відносини у першій половині 40-х рр. // Україна і Польща в ХХ столітті: Проблеми і перспективи взаємовідносин. – Київ – Краків, 2002. – С. 63–66.
2. В'ятрович В. Друга польсько-українська війна 1942–1947 / В. В'ятрович. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 368 с.
3. Баженов Л. Важкі питання українсько-польського діалогу істориків (1991–2002 рр.) // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2002. – Вип. 2. – С. 127–132.
4. Гудь Б. В. Українсько-польські конфлікти ХІХ –першої половини ХХ століття: етносоціальний аспект / Богдан Васильович Гудь: Дис. ... д-ра істор. наук: Л., 2008. – 34 с.

УКРАЇНЬСЬКА ДИПЛОМАТІЯ НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ

Важливе місце в роботі Паризької конференції (1919-1920) займали питання визнання держав, які перебували в процесі утворення. Покладаючи великі надії на справедливе післявоєнне вирішення національного питання на конференцію держав-переможців, у Париж приїхали делегації з Прибалтики, Закавказзя і України. Українська делегація на конференції була спільною від Української Народної Республіки і Західної Області УНР, яку очолював Г. Сидоренко (з 22.8.1919 – граф М. Тишкевич). Заступником голови призначено В. Панейка – державного секретаря закордонних справ ЗО УНР. До складу делегації входили Д. Ісаєвич, О.Шульгин, А. Марголін, С. Шелухін, Б. Матюшенко, А. Галіп, М. Кушнір, С. Томашівський, А.Петрушевич, О. Кульчицький, П. Дідушок, В. Прокопович, В. Тимошенко, В. Колосовський, М. Левитський, О.Севрюк, Ф. Савченко, Е. Каплан. В Парижі підтримку українській делегації надавали представники українців США та Канади – сенатор Д. Гаміл, І. Петрушевич, І.Кушнір, К. Білик, О. Мегас. Українська делегація отримала інструкції домагатися: визнання незалежності УНР, виводу з української території іноземних військ (польських, румунських та військ Антанти), надання допомоги Антантою в боротьбі проти більшовицької Росії та Добровольчої Армії ген. А. Денікіна. Весною 1919 в Париж прибула спеціальна делегація на чолі з Д. Вітовським та М. Лозинським, яка за дорученням Державного Секретаріату ЗУНР-ЗО УНР мала домагатись припинення агресії Польської держави проти Західно-Української Народної Республіки.

З самого початку роботи конференції впливові російські кола в особі окремих міністрів колишнього Тимчасового Уряду, польська делегація провели антиукраїнську компанію, зображуючи представників України як колишніх австрійських союзників або пробільшовицьки настроєних політиків. Після виступу керівника польської делегації, який вимагав відновити кордони Польщі в межах 1772 року, і протестів української делегації було вислано до Варшави і Львова спеціальні місії для вивчення питання і припинення українсько-польської війни 1918-1919. У Парижі одночасно було створено міжнародну комісію на чолі з генералом Л. Ботою для опрацювання умов перемир'я. Уряд ЗО УНР прийняв запропоновані умови перемир'я (13 травня 1919), які, однак, були відкинуті польською стороною.

Найбільш непримиренну позицію щодо визначення української державності займала французька делегація на чолі з Ж. Клемансо. Його плани про створення в післявоєнній Європі держав, які б були складовою частиною «санітарного кордону» проти більшовизму і одночасно під егідою Французької республіки стали майбутніми союзниками проти Німеччини, збігалися з намаганнями польської, чехо-словацької і румунської делегацій включити якнайбільше територій у склад своїх країн. Більш виважений підхід до вирішення українського питання, займала англійська делегація очолювана Ллойд Джорджем, який різко виступав проти анексії українських земель Польщею. В дискусії з Клемансо про визначення кордонів Польської республіки він висунув принцип: «не віддавати Польщі непольські території». Щодо намагання включити Галичину в склад Польської республіки Ллойд Джордж заявив: «Польща не повинна поглинати населення, яке не є і не хоче бути польським». За ініціативою британської делегації 8 грудня 1919 було прийнято «Декларацію Верховної Ради союзних і об'єднаних держав з приводу тимчасового кордону Польщі», яка залишала Польській республіці, землі населені переважно поляками (за винятком частини українських етнічних територій – Лемківщини, Посяння, Підляшшя, Холмщини; див. «Лінія Керзона»). Американська делегація формально виступала за надання автономії українському народові в складі новоутворених держав.

Незважаючи на окремі розходження в позиціях делегацій країн Антанти щодо вирішення українського питання, вони були єдиними в прагненні не допустити проникнення більшовизму в Європу. На їхню думку, протистояти цьому могли великі територіальні держави. Це привело до прийняття 25 червня 1919 рішення, згідно з яким Антанта визнавала за Польською республікою право окупувати Галичину, «щоб захистити цивільне населення від небезпеки більшовицьких банд». Проте Рада Послів Антанти не погодилась на включення Галичини в склад Польської республіки. Поразка українських армій у війні з поляками і більшовиками в 1919-20 привела до ще більшого послаблення позицій української делегації в Парижі. 3 грудня 1919 делегація ЗУНР вела самостійно переговори на П.м.к. Члени делегації В.

Панейко, М. Лозинський, В. Темницький, С. Томашівський та ін. намагалися порушувати питання про ліквідацію польського окупаційного режиму на західноукраїнських землях і визнання незалежності ЗУНР. Після укладення Ризького договору 1921 між Польською республікою і Радянською Росією, за яким західноукраїнські землі включались в склад Польської держави, український еміграційний уряд висловив протест у Лізі Націй. На неодноразові вимоги польського уряду Рада послів Антанти 14 березня 1923 прийняла остаточне рішення про приєднання Галичини до Польщі з умовою надання українському населенню автономії. Умова країн Антанти була чисто декларативною і вона ніколи не виконувалась польським урядом.

За Сан-Жерменським мирним договором Буковина залишалась у складі Королівства Румунія, а Закарпаття за Тріанонським договором передавалось Чехословацькій республіці. Всупереч запевнень переможців про справедливе вирішення міжнародних проблем в ім'я розвитку післявоєнного співробітництва, започаткована П.м.к. Версальська система договорів носила тенденційний і суперечливий характер, внаслідок чого українські землі на довгі роки були розділені кордонами чотирьох держав.

Література:

1. Городня Н.Д. Політика країн Антанти та США щодо державності в Україні в 1917–1919: дис. ...канд. іст. наук. / Н.Д. Городня. – К., 1995. – 222 с.
2. Дацків І. Дипломатія ЗУНР на Паризькій мирній конференції 1919 р. // Український історичний журнал. – К., 2008. – № 5 (482) (вер.–жовт.)
3. Винниченко В. Відродження нації / В. Винниченко. – Ч. 3. – 535 с.
4. Марголін А. Украина и политика Антанты / А. Марголін. – Берлин, 1934. – 397 с.

Попівська І. О.

УКРАЇНЬСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В ДОБУ КОЗАЧЧИНИ

Українська дипломатія пройшла довгий період свого створення. Протягом тисячі років національної історії дипломатія відігравала і продовжує відігравати значну роль на цьому шляху. Адже людство з метою запобігання або розв'язання конфліктів, задля цивілізованого співіснування між народами, які населяли планету, з давніх-давен розробило найдієвіший засіб здійснення зовнішньої політики – дипломатію, яка робила все можливе для того, щоб, як і в наші дні, не лише уберегти ту чи іншу країну від силового знищення, а й надати можливість зі встановлення якомога більшої кількості контактів із зовнішнім світом, що сприяло як національному добробуту, так і загальній ситуації з безпекою.

Звичайно, не кожна країна, присутня на міжнародній арені, має свій спосіб розвитку дипломатичної служби з особливими рисами та традиціями, що лише підкреслює унікальність. Україна, населення якої протягом століть була досить звивистою, не залишалася поза дорогою, але це унікальний спосіб побудови держави як такої та підтримання національних інтересів на тому чи іншому етапі історії. І було декілька таких періодів, які мали зовсім інший характер, через різні реалії, як під час державотворення, так і у світлі політичного середовища. До основних етапів належать: давньоруська (київська) дипломатія, Галицько-Волинська державна дипломатія, козацько-гетьманська дипломатія, українська дипломатія під час визвольної війни, післявоєнна українська дипломатія (сучасна Україна).

Навіть у сучасний час, який супроводжується відсутністю національного суверенітету і водночас боротьбою за власну свободу, український народ знайшов можливість встановити дипломатичні відносини з багатьма зарубіжними країнами. Запорізька Січ, користуючись доброю репутацією одного з найкращих воїнів – українського козацтва, часто перебувала у вихорі європейських подій того часу. Наприклад, запорізькі козаки неодноразово займалися захистом країн, в яких опинилася Україна, таких як Співдружність Націй, і на прохання провідних західних країн брали участь у загальноєвропейських конфліктах, таких як Тридцятилітня війна. Не виключено, що в той час «своєчасність» Європи дала козацьким лідерам можливість вдосконалювати не лише військові, а й дипломатичні навички, сіючи зерно, будуючи державу на вільно стоячій українській землі.

Після створення гетьманщини в 1648 р. Внаслідок визвольної боротьби гетьмана Богдана Хмельницького нова козацька республіка мала набагато більше ознак державності, ніж

Запоріжжя, що доводить, що окрім існування чітко визначеного адміністративного поділу та існуючих збройних сил, існував апарат управління молодією країною, в т.ч. зовнішня політика. Присутність останнього, посилена дипломатичними талантами таких відомих козацьких ватажків, як вищезгаданий Б. Хмельницький, та таких наступників, як І. Виговський, П. Дорошенко, І. Мазепа та інші, дала можливість гетьманській Україні встановити дипломатичні відносини з багатьма впливовими та зарубіжними партнерами деякі з них мають двосторонні угоди.

Окремо слід виділити таку сильну особистість, як Пилип Орлик. Цей відомий український політичний, державний та військовий діяч козацтва минулого, долею якого було прийняти булаву гетьмана після смерті І. Мазепи, керував першою національною політичною еміграцією (спочатку емігрував до Османської імперії, а потім до Швеції, Австрії, Чехії тощо). Але він не тільки був відомий. Найпопулярнішою постаттю П. Орлика було укладення Пакту та Конституції прав і свобод Наддніпрянської армії з ватажком та козаками 1710 р. – договір, який визначав, що вже можна зрозуміти з назви документа, прав та обов'язків військовослужбовців Запоріжжя. і який вважається першим національним конституційним актом.

Слід визнати, однак, що сама наявність дипломатичних та військових шахрайств в умовах, що склалися серед українського населення у 17-18 століттях, була недостатньою для здобуття та підтримки повністю розвиненої незалежної української держави. Безперервні війни з зовнішніми ворогами, а також постійні боротьби та козацькі боротьби людей похилого віку перемістили український процес створення держави назад до свого розвитку, аж до наступного глобального протистояння потужних європейських та світових гравців у XX столітті. не дало українцям нового шансу визнати своє існування.

Підсумовуючи сказане, можна сміливо сказати, що дипломатія як інструмент зовнішньої політики має велике значення для всього людства. Дипломатія відігравала важливу роль протягом понад тисячі років для української держави, від появи перших державних утворень на території України, до наших днів, коли Україна стала повністю сформованою та незалежною країною.

Звичайно, еволюція національної дипломатичної служби була досить складною, не раз її діяльність зводилася до мінімуму, що часто було пов'язано з швидким ослабленням країни чи відсутністю державності, але в потрібні моменти, особливо в періоди національного відродження, дипломатія стояла на першому плані. І навіть у випадках, коли уряд зазнав невдачі, внесок української дипломатії в конкретний історичний період важко переоцінити.

Є обґрунтовані очікування, що сучасна українська дипломатія продовжить тисячолітню традицію, лише з поправкою, що державність більше не втрачається. Крім того, Україна продовжуватиме розвиватися як вільна, демократична, мирна та європейська країна. І дипломатія, як завжди, залишиться інститутом захисту національних інтересів.

Література:

1. Грушевський М.С. Історія України-Руси. – К., 1995. – Т. VII. – С. 29.
2. Леп'явко С. Українське козацтво в міжнародних відносинах (1561-1591). – Чернівці, 1999. – С. 199.
3. Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством Османской Порты. – СПб., 1887. – С. 346.
4. Грушевський М.С. Вказ. праця. – С. 513; Baranowski B. Op. cit. – S. 5-7.

ПОПІВСЬКА І. О.

ТРАГЕДІЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ НА ВОЛИНІ

Однією з головних причин українсько-польського міжнаціонального конфлікту під час війни було те, що поляки ні на хвилину не сумнівалися: ця територія є польською. Вони оцінили їх справді вагомий економічний та культурний внесок у розвиток регіону Західної України та помилково вважали, що жодна з країн не відмовиться від цього внеску.

За словами польської сторони, місцеві українці були єдиними людьми, яких враховували при визначенні післявоєнного статусу Волині та Східної Галичини.

Однак провідні польські військово-політичні кола розглядали цю проблему, по-перше, як внутрішню, значною мірою ігноруючи існування «Великої України», по-друге, трактуючи

місцевих українців як нерівних партнерів під час переговорів щодо територіальної суперечки. Остання в першу чергу була зобов'язана залишатися лояльною до неї як колишнім громадянам.

Що саме сталося 11 липня 1943 року? Відповідь важлива не тільки для з'ясування деталей протистояння українців та поляків, але й для її загальної оцінки.

Концептуальні висновки багатьох істориків про те, що антипольська акція УПА була скоординованою та спрямованою на знищення всього польського населення, ґрунтуються на тезі про те, що в ніч з 11 на 12 липня відбулася масштабна операція, яка одночасно охопила десятки чи навіть більше ста населених пунктів. Крім того, масштаб операцій в історіографії постійно зростає: у книзі Єжегожа Мотика «Український партизан» налічується 96 населених пунктів; у вступному слові до колекції документів, виданому Інститутом національної пам'яті Польщі та Службою безпеки України у 2005 р. про 99; у праці Владислава Філара – 150, приблизно понад півтора в монографії Ігоря Ілюшина; зрештою, найбільше число зараз має американський історик Тімоті Снайдер – 167. Зокрема, ці числа та заяви істориків становили основу для юридичного обґрунтування антипольських дій як геноциду, а отже, і основи для підготовки відповідних політичних рішень Сейму та Сенату.

У польських документах тих часів є досить детальний опис дванадцяти (тобто між 11 та 19) діями, які відбувалися в ніч з 11 на 12 липня, даючи точні назви 12 місць (хоча дата знищення деяких з них також відносилася до періоду між 13 та 18 липня). Кожен польський будинок був оточений щонайменше 30-50 селян холодною зброєю та двома вогнепальною зброєю. Було наказано відкрити двері та вирізати двері у разі відмови. Ручні гранати кидали в оселі, рубали сокирами, кололи виделками, а тих, хто втік, розстрілювали з автоматів. Вбивства тривали до 11 години ранку. Тоді розпочалося розкрадання майна зруйнованих колоній.

У квітні – травні 1943 року поляки почали будувати укріплені бази «самооборони», до яких німці постачали зброю та фінансували їх. Ці війська часто брали участь не в самообороні, а в атаках на довколишні українські села.

Багато українських істориків вважають, що ця позиція поляків, а не радикальний націоналізм ОУН (б) та її УПА, були значною мірою причиною військових дій проти польських колоній та сіл у 1943–1944 роках. Етнічне очищення поляків раніше спілками не планувалося, але це стало прямим наслідком подій під час німецько-радянської війни.

Жертви польсько-українського протистояння заслуговують на те, щоб пам'ятати, а найкращим вираженням поваги істориків є ретельне дослідження правди про причини, хід та масштаби цієї трагедії. Її масштаб був значним і без жодної думки чи перебільшення. Їх достатньо, щоб зрозуміти ціну сьогоднішніх дружніх відносин між нашими народами та бути готовим захистити їх від спроб дурних політиків знищити ці відносини.

РИБАЛКА Олег Валерійович

ВИЗНАННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ ГЕНОЦИДОМ

Волинська трагедія – один із кривавих епізодів україно-польського конфлікту часів Другої світової війни на Волині, який багатьма істориками, в першу чергу польськими, виокремлюється з загальної картини тогочасного міжнаціонального збройного протистояння на території спільного проживання українців і поляків – Волині, Східній Галичині, Холмщині, Підляшші, Надсянні, Лемківщині.[2]

До недавнього часу ця трагедія не вважалася геноцидом польського населення, але події п'ятого липня 2013 року, коли до польського Сейму звернулись народні депутати України із закликом визнати Волинську трагедію, дала поштовх у вирішенні цього питання, але цю заяву визнали як безпрецедентну, навіть міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський, доповідаючи перед Сеймом, просив не загострювати позицію визнаючи події на Волині у 1943 році геноцидом.

Наприкінці жовтня 2015 відомий польський історик Ян Жарин заявив, що «українці не стануть повноцінною нацією без усвідомлення того, що Волинська трагедія була геноцидом польського народу». Цей вислів став наслідком того, що У червні 2016 року визначні українці, серед яких були присутні колишні Президенти Леонід Кравчук і Віктор Ющенко, звернулись до Польської держави та всього суспільства у листі в якому також підіймалась проблема

визнання Волинської трагедії геноцидом. У липні того ж року вони отримали лист який мав назву «Брати українці» який підписало близько сорока представників польської еліти.

22.07.2016 року Сейм проголосував за резолюцію «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА» та визначив день пам'яті жертв геноциду, здійсненого українськими націоналістами проти громадян Польщі впродовж 1943-1945 рр. Внаслідок такого рішення в суспільстві почалося гостре обговорення можливості його впливу на українсько-польські взаємини [3].

Резолюція Сейму викликала багато емоцій в Україні. Комітет Верховної Ради у закордонних справах вважає, що це – некоректна оцінка подій на Волині, яка є антиукраїнською. Під час дискусії у Сеймі доповідач постанови Міхал Дворчик наголошував, що польські депутати звинувачують у геноциді не український народ у цілому, а «кількадесят тисяч конкретних людей»: «націоналістів та їхню злочинну ідеологію» [1]. Отже питання щодо того наскільки такий конфлікт польської та української історичної політики може призвести до погіршення українсько-польських відносин залишається відкритим.

Література:

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B8#1989%E2%80%93%D1%80%D1%80.
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%B4%D1%96%D1%8F#%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2
3. <https://gurt.org.ua/news/recent/33522/>

РУДЕНКО Вікторія Юрївна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційні процеси в Україні актуалізують значення збалансованого розвитку її зовнішньоторговельних зв'язків з країнами Європи, основним партнером серед яких є Польща. Перспективним напрямом співпраці України та Польщі у сфері зовнішньої торгівлі визначено удосконалення нормативної бази щодо уникнення подвійного оподаткування, спрощення митного регулювання і введення спеціальних митних режимів, впровадження сучасних методів транспортно-експедиційного обслуговування для інтенсифікації двосторонніх відносин, забезпечення збалансованості структури експорту та імпорту товарів і послуг з урахуванням рівня розвитку національних економік, регіональних ризиків для захисту торговельних інтересів обох держав.

Українсько-польські відносини, що мають давню традицію, із розпадом СРСР та підконтрольних йому Організації Варшавського договору і Ради економічної взаємодопомоги значно еволюціонували, зокрема, на середину 90-х років ХХ ст. вони вийшли на рівень стратегічного партнерства і впродовж наступних років визнавалися кожною з держав як пріоритетні. На відміну від політичної складової, яка, на загальне переконання, загалом відповідає зазначеному формату співпраці, торговельно-економічне співробітництво суттєво їй поступається. Не останню роль у цьому відіграє системна несумісність економік держав-сусідів, спричинена насамперед значною залежністю економіки України від економіки Радянського Союзу, з розпадом якого народногосподарські зв'язки нашої держави виявилися розірваними. Негативно на співпраці двох держав позначилися незавершеність процесів реформування української економіки, брак в офіційного Києва вираженої стратегії економічного розвитку, зосередженість на досягненні короткострокових тактичних цілей. На тлі стабільного зростання, що його демонструвала польська економіка, рухаючись шляхом європейської інтеграції, патовість ситуації в Україні видавалася все більш очевидною, а перспективи міждержавної співпраці все більш сумнівними.

Сьогодні в умовах глобалізації набувають важливості питання стійкого розвитку національних економічних систем, що передбачає наявність механізмів для адаптації та виходу системи на новий рівень що постійно змінюються в умовах. Саме тому дослідження в цьому напрямку не втрачають своєї актуальності та мають важливе значення для розвитку економіки.

Враховуючи той факт, що Україна і Польща є державами сусідами, вони мають деякі схожості: по-перше, це постсоціалістичний спадок, який Польща змогла подолати та вийти на новий рівень розвитку економіки. В 2004 р. змогла вступити до Європейського союзу і попри побоювання експертів збільшила приріст ВВП втричі з моменту підписання домовленості з членства в ЄС. Україна після відходу від радянського устрою пройшла довгий і складний шлях до становлення економіки та визнання на світовій арені. Нестабільність політичної обстановки, світова криза відкинули її до рівня 90-х років. По-друге, дві країни мають схоже географічне та геополітичне положення. Вони розміщені на основному транспортному коридорі, який поєднує схід із заходом та північ із півднем, мають вихід до Чорного та Балтійського морів, що дає необмежені можливості для розвитку. Також важливу роль відіграють плодородні землі та, відповідно, розвиток сільського господарства. Так, у Польщі на розвиток сільського господарства припадає близько 4% ВВП країни, приблизна зайнятість населення в секторі майже 17%, в Україні, відповідно, майже 8% ВВП та приблизна зайнятість 5%. Ці показники відображають аграрний напрям розвитку країн та їх першість у ЄС. По-третє, схожість у демографічних характеристиках. Обидві країни мають багато спільного в культурі, соціально-побутових звичаях. По-четверте, – структура економіки. Як вже було зазначено, обидві країни, враховуючи їх історичну приналежність, відійшли від державного регулювання економіки та перейшли до ринкових відносин. Країни нарощують свою значимість у напрямку співпраці з ЄС. Реформація економіки у західному векторі розвитку дає змогу залучати інвестиції з більш розвинених держав.

Зі вступом Польщі до Європейського Союзу значно активізувалося інвестиційне співробітництво між двома державами. На відміну від торговельної взаємодії, його динаміка виявилася менш суперечливою (див. табл. 2). Невпинно зростаючи, максимального значення – 935,8 млн. дол. США – польські інвестиції в економіку України досягли у 2010 р., перевищивши обсяг інвестиційних потоків 2004 р. у майже п'ять разів. Упродовж 2013–2015 рр., з огляду на різке погіршення інвестиційного клімату, обсяг польських капіталовкладень в Україну різко скоротився, сягнувши наприкінці 2015 р. позначки 785,9 млн дол. США. Як наслідок, РП зайняла одинадцяту сходинку у списку держав, що інвестували в Україну (1,8 % у загальному обсязі іноземних інвестицій). За польськими інвесторами, які найактивніше заявили про себе на заході України та у місті Києві, – фабрика будівельної кераміки «Церсаніт», фабрика паркету «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «Кен-Пак», фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», фабрика металообробки «Полілекс-Мостосталь», банк «Кредобанк», «Плюс-банк», кластерне утворення «Агромісто».

Вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Проте попри песимістичні прогнози, набуття Польщею членства в ЄС не мало для нашої держави різко негативних наслідків. Значне негативне сальдо торговельного балансу України та суттєве її відставання від сусіда на західному кордоні за обсягами інвестицій, вкладених у польську економіку, що впродовж аналізованого періоду характеризували економічне співробітництво між двома державами, є традиційними для українсько-польської взаємодії та спричинені, насамперед, низьким рівнем конкурентоспроможності української економіки, істотним її відставанням за низкою показників від економіки Польщі. Як наслідок, продукція національних виробників здебільшого не витримує конкуренції на ринку країн – членів ЄС (у тому числі польському), а українські підприємці неспроможні реалізовувати ефективні інвестиційні проекти за таких умов. Економічний потенціал міждержавної взаємодії України та Польщі реалізовано неповністю, а співпраця в економічній сфері далі є вадою стратегічного партнерства між ними.

Отже, проблеми у співпраці двох держав обумовила ситуація, що склалася в економіці України. Її вирішення, з-поміж решти, передбачає реалізацію в Україні політики конкурентного порядку, наближення українського законодавства до норм та стандартів ЄС, активізацію та поглиблення міжрегіонального і транс-кордонного співробітництва.

Література

1. Сироватка С. Два фронти. Стратегічні питання економічних відносин Польщі й України залишаються без відповідей / С. Сироватка // День. – 2004. – 29 січ.
2. Каліта В. Україна в польській зовнішній торгівлі / В. Каліта // Регіональна економіка. – 2007. – No 1. – С.

3. Борщевський В. В. Оптимізація українсько-польського економічного співробітництва в процесі наближення України до ЄС : автореф. дис. на здобуття наук.ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.02 / В. В. Борщевський. – К., 2009. – 32 с.

РУДЕНКО Вікторія Юрївна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Одним із різновидів сучасної дипломатії є культурна дипломатія, яка є важливим напрямом державної політики і сприяє соціальному, культурному та економічному розвитку держави, поширенню інформації про країну через проведення культурних і мистецьких заходів, діяльність культурних інституцій, популяризацію мистецтва, культурної спадщини тощо. Культурна дипломатія формує позитивний імідж держави у світі, сприяє розвитку та зміцненню міждержавних відносин. Від того, наскільки ефективно функціонує культурна дипломатія держави, залежить її успіх на міжнародному рівні, захист національних інтересів.

Культурна дипломатія держави повинна спиратись перш за все на культурні запити суспільства, йти в ногу із сучасними світовими культурними тенденціями, а також брати участь у формуванні, осмисленні суспільного культурного розвитку, продукуванні нових ідей. Практика показує, що міжкультурна комунікація є потужним чинником лобювання зовнішньополітичних інтересів держави за допомогою продукування національних культурних цінностей. Дослідження розвитку культурної дипломатії є особливо актуальним для сучасної України, оскільки сприяє просуванню українського культурного продукту та інтеграції України усвітовий культурний простір. Актуальність дослідження зумовлена недостатнім вивченням феномену культурної дипломатії загалом, зокрема, її інституційних вимірів.

Практика показує, що українська культура представлена на міжнародному рівні невеликими культурними проектами, існує невелика кількість культурних центрів, які створили українці за кордоном. Сьогодні держава має сприяти створенню і підтримці українських культурних центрів за кордоном, створення державних програм щодо перекладів українською мовою, а також перекладів українських авторів на іноземні мови.

Серед позитивних українських практик у цьому напрямі можна назвати діяльність культурно інформаційних центрів при дипломатичних представництвах України за кордоном (діє 17 центрів), які співпрацюють із представниками національних діаспор, зокрема, проводять заходи з нагоди святкування національних подій, організовують виступи народних колективів та представників сучасної естради, художні виставки, презентують літературні твори як класиків, так і сучасних українських письменників. Однак аналіз показує, що діяльність даних культурно-інформаційних центрів не є ефективним, найчастіше, це протокольні заходи, заходи щодо святкування ювілейних дат тощо.

В Україні на державному рівні культурну дипломатію здійснює Міністерство культури і туризму, Міністерство закордонних справ, Міністерство освіти і науки, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, неурядові громадські організації і приватні особи. У 2015 р. започатковано Перший форум культурної дипломатії України, що його ініціювало Міністерство закордонних справ України. Також при МЗС України створено Управління публічної дипломатії, до складу якого увійшли три відділи – культурної дипломатії, іміджевих проєктів та зв'язків із медіа. Головний акцент сьогодні робиться на промоції українського кіно, проведенні фотовиставок, зустрічей із українськими письменниками, науковцями тощо. Пріоритетними напрямками української культурної дипломатії визначено країни ЄС, США та Канаду.

Важливу роль у розвитку української культурної дипломатії відіграють представники української діаспори, зокрема, створені ними науково-освітні, академічні, молодіжні, релігійні, культурні організації. Українці за кордоном культурно, інформаційно, політично впливають та сприяють формуванню позитивного іміджу української держави. Важливим кроком інституалізації української культурної дипломатії стала діяльність ради реформ при Адміністрації Президента України за програмою «Просування інтересів України у світі», яка ставила за мету консолідувати роботу державних структур, громадських ініціатив, міжнародних організацій у напрямку розвитку культурної дипломатії.

Практика показує, що розвиток культурної дипломатії країн ЄС значно підвищує ефективність зовнішньої політики, додає престижу державам, національним урядам, зменшує вплив негативних стереотипів, зміцнює авторитет держави. Успішний розвиток української культурної дипломатії можливий за умови комплексного та системного підходу Міністерства закордонних справ України та Міністерства культури України, експертної спільноти, волонтерів, представників української діаспори. Можна констатувати, що культурна дипломатія в Україні лише розпочинає активно розвиватись і сьогодні стикається із багатьма проблемами, зокрема, через відсутність єдиної координації роботи різних культурних центрів, відсутність єдиної державної стратегії. Вироблення суспільного консенсусу в реалізації політики культурної дипломатії є сьогодні чи не головним завданням, адже українські культурні ініціативи, які виходять на міжнародний рівень, мають бути внутрішньо узгодженими і відображати загальносуспільний консенсус. Для подальших наукових досліджень важливим є вивчення особливостей формування позитивного образу України у світі засобами культури та міжнародного культурного співробітництва.

Література:

1. Костров В. Культурна дипломатія України: чому не використовуємо резерви? / В. Костров // Віче. – No 14. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/5266/>.
2. Пересушко Т. Політика «тиші». Культурна дипломатія України повинна перетворитися на чинник національної безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/politika/politika-tishi>.
3. Розумна О. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи : аналітична доповідь / О. Розумна. – К., 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kultu_dypl-26841.pdf.
4. Butsenko O. Ukraine. Historical perspective: cultural policies and instruments//Compedium: Cultural policies and trends in Europe. <http://www.culturalpolicies.net/web/ukraine.php>.
5. Milton C. Cummings. Cultural diplomacy and the United States Government: a Survey. – Center for its Arts and Culture, 2003. – P. 1.

РУДЕНКО Вікторія Юрївна

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Формування українсько-польських відносин нового типу стало можливим завдяки докорінним змінам у Європі наприкінці ХХ ст. 2 грудня 1991 р. Республіка Польща першою у світі офіційно визнала державну незалежність України, а вже 4 січня 1992 р. між двома державами були встановлені дипломатичні відносини. 18 травня 1992 р. підписаний міждержавний українсько-польський Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. Необхідно відзначити динамічний, поступальний характер розвитку українсько-польського співробітництва, що зумовлений збігом національних інтересів країн-сусідів у багатьох сферах, їхніми глибинними історичними та культурними зв'язками.

Аналізуючи зовнішньоекономічну співпрацю України і Республіки Польщі на сучасному етапі, можна виділити ключові напрямки реформування та розширення економічних контактів між Україною та Польщею, інвестиційну співпрацю, підтримку та допомогу Республіки Польщі в питаннях інтеграції України у європейську спільноту та скасування для українців візового режиму з країнами ЄС. Двостороння співпраця розвивається на рівні транскордонного співробітництва, регіональних проєктів тощо. Наприклад, за ініціативою Державної митної служби України у 2007 році був створений Українсько-Польський Центр Академії митної служби України. Головна мета діяльності Центру – сприяння розвитку українсько-польського співробітництва у сфері вищої освіти і культури, а також розвиток співробітництва у сфері підготовки і перепідготовки кадрів для митних органів. На сучасному етапі розвитку багатополарного світу жодна країна не здатна розвиватися ізольовано. Посилення інтеграційних процесів на макро- та мікрорівні пояснюється зростаючою взаємозалежністю економік окремих країн і має прояв в укладанні дво- та багатосторонніх угод щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про співробітництво і взаємодопомогу у митних справах, митні органи надаватимуть допомогу один одному у спосіб і за умов, передбачених угодою, з метою забезпечення правильного застосування митного законодавства шляхом взаємодопомоги у сфері запобігання, виявлення та розслідування порушень митного

законодавства. Допомога надається в адміністративному та судовому провадженні, а також у провадженні за участі органів прокуратури або під її наглядом. Допомога у межах угоди надається відповідно до законодавства країни Договірної Сторони, що запитується, і в межах компетенції і можливостей її митних органів. Угода не стосується сфер співробітництва, передбачених іншими міжнародними зобов'язаннями Договірних Сторін, особливо тих, що стосуються правової допомоги у кримінальних справах. Польська митниця у перспективі передбачає стандартизацію і гармонізацію митних процедур, щоб зробити свій кордон фільтруючим, але однозначно й відкритим. З удосконаленням електронної бази на переходах будуть перевірятися 5–10 % вантажів. Співпраця дасть змогу уникнути подвійного контролю. Поліпшення інфраструктури уможливить створити додаткові смуги для транзитного та порожнього транспорту. Але, як вважають польські митники, все це буде можливим лише за умов двосторонньої співпраці і міжнародного інвестування. Забезпечення митних інтересів саме й дозволить сформувати баланс інтересів держави та бізнесу у світі європейського вектору інтеграції України. Для цього доцільно використовувати концепцію задоволеного інтересу, яка містить цілі митної політики, стратегії розвитку митної справи, алгоритми митних процедур, стимули та обмеження суб'єктів митних інтересів. Новим Митним кодексом України передбачено приведення митного законодавства України до європейських стандартів. Однією з головних новацій закону стали зміни до порядку визначення та коригування митної вартості товарів і розширення права заявника під час вирішення відповідних спірних питань із митними органами. Зокрема, встановлюється чіткий перелік підстав для відмови у митному оформленні товарів за заявленою декларантом вартістю товарної партії.

Отже, мета міжнародного співробітництва на двосторонньому рівні – знайти компромісний варіант, взаємовигідний для двох сторін із погляду реалізації національних інтересів і стратегічних пріоритетів. Міжнародне співробітництво, насамперед між державами, зумовлює необхідність співпраці й у сфері організації та здійсненні митної справи. Держави та інші 21 суб'єкти міжнародного права активно співпрацюють у галузі митної справи. Це ще раз доводить існування та необхідність міжнародного митного права, що, своєю чергою, є системою принципів і норм, яка регулює відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного митного права у сфері митної справи. Сьогодні Україна має найрозвиненішу мережу міжрегіональної співпраці саме з Республікою Польща. Базовим документом українсько-польського міжрегіонального співробітництва є Угода між урядами України та Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво, підписана 24 травня 1993 року. Зазначеним міжнародним договором закріплюються правові засади співпраці органів місцевої влади та органів місцевого самоврядування України та Республіки Польща, зокрема в економічній, культурно-гуманітарній, освітній та туристичній сферах.

Література

1. Ministerstwo Finansów [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.mf.gov.pl>.
2. Адміністративне право України: підруч. / Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О. В. Дяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
3. Відносини України з Республікою Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1625070755640/politologiya/vidnosini_ukrayini_respublikoyu_polscha.

САВИЦЬКА А. А.

МІНСЬКИЙ ФОРМАТ: ПРОБЛЕМИ ТА АЛЬТЕРНАТИВИ

Важливою сторінкою історії української дипломатії ХХІ сторіччя та актуальним питанням сучасності є, безумовно, Мінський протокол як реакція на збройну агресію Російської Федерації на сході України у 2014 році. Мінський формат сьогодні – це та тема, яка викликає жваві дискусії у різних напрямках: аналіз проблем та наслідків, перспектив та альтернатив.

Для ґрунтового розуміння передумов підписання Мінського протоколу варто окреслити, в яких умовах опинилася Україна станом на 2014 рік. У червні антитерористична операція на сході України здавалася завершеною, але все змінили обстріли українських військових із території Російської Федерації. Далі – Іловайський котел. У боях останніх днів

серпня загинули сотні українських військових. Більшість – під час виходу з оточення через «зелений коридор», безпеку якого гарантували російські військові. Саме через ослаблену позицію після військової поразки Україна вступила в Мінський мирний процес. 5 вересня 2014 року представники України (Леонід Кучма), Російської Федерації (Михайло Зурабов) та ОБСЄ (Гайді Тальявіні) підписали так званий Мінський протокол (Мінськ-І). Він складався з 12 пунктів, що стосувалися припинення військових дій, безпеки на окупованих територіях та їхнього майбутнього політичного статусу [1]. Через чотири місяці було підписано «Мінськ-ІІ» для відновлення мирних зусиль, передбачених першим потоком. Політичний коментатор Пол Ніл анд зазначає: «Єдина причина, чому «Мінськ-ІІ» був необхідним – це те, що Росія відмовилася від дотримання зобов'язань «Мінська-І». Пункт №1 обох угод – це одне і те ж, негайне припинення вогню. Цього не дотримувались» [2]. Політологи критикують мінський формат ще й за те, що питання про порушення Росією умов Будапештського меморандуму взагалі не обговорювалося.

Важливо також зазначити, що Мінський протокол навіть не відповідає міжнародному правовому полю. Звернемося до Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1986 року. Згідно з 52 статтею «Договір є неважним, якщо його укладення стало результатом погрози силою або її застосування на порушення принципів міжнародного права, втілених у Статуті Організації Об'єднаних Націй» [3]. Оскільки Україна опинилася у безвихідній ситуації в умовах російської військової агресії, то Мінські домовленості не можуть бути ратифікованими як чинна міжнародна угода. На цьому й ґрунтується недостатня ефективність цих домовленостей, адже вони навіть не мають юридичної сили.

11–12 лютого 2015 року в Мінську відбулася перша зустріч у нормандському форматі. До переговорів долучилася Європа, яку представили Німеччина та Франція. Під час останнього такого саміту (Париж, 9 грудня 2019) був підписаний підсумковий документ під назвою «Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в нормандському форматі 9 грудня 2019 року». Ці домовленості передбачають, зокрема, імплементацію «формули Штайнмаєра» в українське законодавство, а також закріплення «особливого статусу» окремих районів Донецької та Луганської областей на постійній основі [4]. Основна критика Нормандського формату полягає у тому, що до переговорів необхідно долучати не лише Європу, а й США (як у Женевських домовленостях).

Деякі експерти також вважають, що від мінського формату необхідно відмовитися взагалі. Але не можна забувати й про таке: те, що Мінськ надає можливість організувати на своїй території майданчик для переговорів, гарантує нейтральність позиціонування Республіки Білорусь в українсько-російській війні. Офіційний Мінськ вимушений дотримуватися вказівок з Москви через численні юридичні гарантії. Наприклад, 29 березня 2014 року відбулася зустріч Олександра Лукашенка з виконувачем обов'язків президента України Олександром Турчиновим. Президент Білорусі запевнив, що у жодному разі Україна не буде атакована з території Республіки Білорусь. Водночас він підкреслив, що у випадку, якщо Білорусь потрапить у становище вимушеного вибору, то рішення буде прийняте на користь Росії, пам'ятаючи про правові та юридичні зобов'язання [5, с. 10]. Саме тому арбітражна роль Білорусі є надважливою для сучасної політичної ситуації, коли прояви російської агресії загрожують суверенітету України.

Таким чином, можна зробити висновок, що нині Мінськ та нормандські зустрічі вважаються глухим кутом і логічним є пошук нового формату: такого, що залучав би й США; такого, що відповідав би міжнародним стандартам, коли парламенти держав-учасниць перемовин (України та Росії) ратифікують угоди і вони стають обов'язковими для виконання. Але Україні вкрай важливо пам'ятати і про те, що мінський формат посилює здатність Білорусі не брати участі в антиукраїнських ініціативах, а отже зміцнює безпеку України, тому будувати нову переговорну систему необхідно на вже відомому підґрунті.

Література:

1. Проблема України – це Мінський протокол [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://texty.org.ua/articles/97623/Problema_Ukrainy_ce_Minskyj_protokol_Pered-97623/;
2. Everything you wanted to know about the Minsk peace deal, but were afraid to ask [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://euromaidanpress.com/minsk-agreements-faq/>;

3. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: від 14.04.1986, підстава – 2077-XI;
4. Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі 9 грудня 2019 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/news/zagalni-uzgodzheni-visnovki-parizkogo-samitu-v-normandskomu-58797>;
5. Бетлій О. В., Прейгерман Є. Л. АУДИТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: УКРАЇНА – БІЛОРУСЬ : дискус. зап. Київ, 2016. С. 10.

САВИЦЬКА А. А.

ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Розпад Радянського Союзу та виникнення автономної України стали початком українсько-польського співробітництва, зокрема й військового. Причинами для цього стали потенціал України та вигідне геополітичне положення. Ба більше, військове партнерство між Україною і Польщею були важливим не безпеки не лише цих держав, а й усієї Європи. Основою для військової співпраці між Україною та Польщею є угода між Міністерством Оборони Республіки Польща та Міністерством Оборони України про співробітництво у військовій галузі, яку було підписано 3 лютого 1993 року, під час візиту міністра національної оборони Польщі Януша Онишкевича в Києві. У документі викладається перелік сфер співробітництва, з яких найважливішими були визначені питання роззброєння, організаційні питання, що стосуються функціонування оборонних відомств двох країн і співробітництва на рівні оборонної промисловості [1].

Цю угоду з часом було доповнено наступними документами, що стосуються: подальшого розвитку співробітництва (Київ, 1996); співпраці в галузі військової підготовки персоналу (Київ, 1996); співпраці щодо основ взаємного повітряного руху військових повітряних суден України та Республіки Польща у повітряному просторі обох держав (Демблін, 1994); науково-технічного співробітництва (Варшава, 1996); створення спільної військової частини для участі в міжнародній миротворчій і гуманітарній діяльності під егідою міжнародних організацій (Варшава, 1997); технічна угода про участь національних контингентів в українсько-польському батальйоні у міжнародній миротворчій операції в Косово (Яворів, 2000) [2].

У березні 1994 року міністри закордонних справ двох країн, в офіційній декларації, підтвердили стратегічний характер польсько-української співпраці, підкресливши її важливість для регіональної безпеки, заявивши, що активна діяльність Польщі і України у створенні загальноєвропейської системи безпеки повинна запобігати гегемоністичним тенденціям та створенням сфер впливу[1].

Із року в рік зростала кількість спільних ініціатив, двосторонніх і багатосторонніх, за участю країн НАТО. В 2003 році було реалізовано понад 40 спільних проектів, для безпеки обох країн. Високої оцінки заслуговує польська консультативна допомога для України в здійсненні військової реформи у напрямі адаптації до стандартів НАТО [3].

У 2010 році на виборах президента України переміг Віктор Янукович. Його прихід до влади змінив вектор зовнішньої політики України, що означало припинення старань України щодо вступу в НАТО, але це не призвело до послаблення військової співпраці між Україною та Польщею.

Важливим елементом співпраці Польщі з Міністерством оборони України залишалися регулярні зустрічі Міністрів оборони Польщі та України (2-3 рази на рік), заступники міністрів і керівники штабу генерал, метою яких був обмін думками з політичних питань та активізація співпраці між відомствами двох країн [4].

Одним із кроків на шляху здійснення спільних досліджень і розробок було створення компанії «Bumars», за участю польської «Bumag» та українського «Марс». Ця компанія займається проектуванням та виготовленням нових бойових машин.

Позитивний досвід співпраці з Республікою Польща має і приватна Науково-виробнича фірма «Адрон». Співробітництво компанії з польською стороною бере початок в 2006 році. На цей час вертольоти з українськими станціями активно використовуються Збройними Силами Польщі не лише в країні, але і за її межами [5].

14-15 листопада 2013 року в Києві відбулась II міжнародна конференція «Українсько-Польський форум співпраці оборонно-промислових комплексів», в ході якої представники

оборонної промисловості двох країн обговорили шляхи та напрямки розвитку військово-технічного співробітництва країн.

Таким чином, можна зробити висновок, що можливості військово-технічної співпраці України та Польщі мають потужне нормативно-правове підґрунтя. Тому необхідно переходити від декларацій про зацікавленість сторін у розбудові кооперації в даній сфері до реалізації взаємовигідних проектів на практиці.

Література:

1. Kuspys P. Współczesne stosunki polsko-ukraińskie 1991-2008. Polityka. Gospodarka. Wojsko. Sektor pozarządowy / P. Kuspys. – Kraków : Instytut Studiów Strategicznych, 2009. – 513 с.
2. Polityka zagraniczna Polski [Електронний ресурс] // Wikipedia. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Polityka_zagraniczna_Polski.
3. Сардачук П. Д. Україна в двосторонніх міжнародних відносинах (кінець XX початок XXI століть): Навч.-довід. посібник / П. Д. Сардачук, О. П. Сагадак. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 328 с.
4. Договірні-правова база між Україною та Польщею [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/legal-acts>.
5. Україна та Польща: партнери в оборонній сфері [Електронний ресурс] // Агентство Defence Express. – Режим доступу: <http://www.defense-ua.com/rus/hotnews/?id=40986&prn=yes>.

САВИЧ Артем Анатолійович СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Розроблення концепції спрямування та мети і механізмів впровадження інтеграційного курсу України дадуть змогу керівництву держави приймати науково обґрунтовані стратегічні рішення з урахуванням громадської думки широких верств населення, своє час на корегувати програми заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Як свідчить світовий досвід, більшість країн світу визначають зовнішньополітичну діяльність як одну із стратегічних підвалин політики національної безпеки. Зовнішньополітична діяльність світових країн спрямована на забезпечення ефективної реалізації національних інтересів на міжнародній арені (політичних, економічних, військових, соціально-культурних тощо), упровадження ефективних політико-дипломатичних механізмів з метою створення умов сталого економічного розвитку держави, захисту її суверенітету та державної незалежності. Отже, зовнішньополітична діяльність упроваджується шляхом проведення збалансованої зовнішньої політики кожною державою світу. З метою розширення формату співпраці між Україною та Європейським Союзом, 14 червня 1994 р. у Люксембурзі була підписана, а 1 березня 1998 р. набула чинності після ратифікації усіма державами – членами ЄС Угода про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС [4]. Зазначеною Угодою було започатковано партнерство між Європейським Союзом і його державами-членами, з одного боку, та Україною – з іншого. У положеннях стратегічного документу визначено такі цілі стратегічного партнерства між сторонами, а саме:

- упровадження політичного діалогу між Україною і Європейським Союзом, що сприятиме розвитку тісних політичних відносин;
- сприяння розвитку торгівлі, інвестицій і гармонійних економічних відносин між сторонами і в такий спосіб – прискоренню їх сталого розвитку;
- створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва.

З'ясовано, що з метою консолідації зусиль органів державної влади України з питань євроінтеграції, щодо створення передумов необхідних для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі, Указом Президента України від 11 червня 1998 р була затверджена Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу [5].

У Стратегії зазначено, що: «Національні інтереси України потребують утвердження України як впливової європейської держави, повноправного члена ЄС. У зв'язку з цим необхідно чітко та всебічно визначити зовнішньополітичну стратегію щодо інтеграції України до європейського політичного, економічного та правового простору». Стратегією інтеграції України до ЄС визначено комплекс стратегічних завдань, у політичній, економічній, правовій та безпековій сферах, що мають бути реалізовані компетентними органами державної влади

України до 2007 року для створення передумов для набуття Україною повноправного членства у Європейському Союзі. Зазначимо, що керівництвом України було визначено пріоритетність виконання органами державної влади у свої діяльності зазначених завдань. Від їх успішної реалізації залежатиме економічний прогрес та політична стабільність в Україні у короткостроковій перспективі.

Серед основних завдань компетентним органам державної влади України з питань європейської інтеграції було визначено такі:

1) адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини. Сутність завдання полягає у необхідності приведення у відповідність національного законодавства України із сучасною європейською системою права. Важливою складовою процесу є реформування правової системи України на умовах та стандартах, які встановлюються у конвенціях Ради Європи. Процес адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу сприятиме розвитку політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому підвищенню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах – членах ЄС;

2) економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і Європейського Союзу. Сутність цього завдання полягає у необхідності лібералізації та синхронізованому відкритті ринків ЄС та України; взаємному збалансуванні торгівлі; наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринках ЄС; запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників. Важливою складовою процесу є упровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, що є важливою складовою економічної інтеграції та розвитку торгівлі між Україною і ЄС;

3) інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки. Сутність завдання полягає у тому, що Європейський Союз визнає важливу роль України у формуванні новітньої архітектури загальноєвропейської безпеки у третьому тисячолітті. Стратегічно важливим є той факт, що Європейський Союз прагне спільно з Україною розширити співпрацю та взаємодію у галузі безпеки і оборони, що має стати для нашої держави гарантією національної безпеки. Принцип неподільності європейської безпеки однаково важливий як для України, так і для ЄС та його повноправних та асоційованих держав-членів;

4) політична консолідація та зміцнення демократії. Сутність завдання полягає у тому, що політична консолідація передбачає неухильне поглиблення політичного діалогу і поліпшення загальної атмосфери політико-дипломатичних відносин між Україною та ЄС. Вона спрямована на гарантування політичної стабільності в Україні і на всьому Європейському континенті; забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй; зміцнення демократичних засад в українському суспільстві.

Література:

1. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/3700>
2. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=761>
3. https://dt.ua/macrolevel/integraciya-do-yes-dosvid-polschi-ta-vikliki-dlya-ukrayini-_html

САВКА Ірина Володимирівна ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В ПЕРІОД КОНТРРЕФОРМАЦІЇ

Контрреформація (лат. *Contrareformatio* від *contra* «проти» + *Reformatio* «Реформація») – католицький церковно-політичний рух в Європі середини XVI-XVII ст., спрямований проти Реформації і який мав за мету відновити позиції і престиж Римсько-католицької церкви. Сама реформація являла собою широкий релігійний і суспільно-політичний рух в Західній і Центральній Європі XVI – початку XVII століття, спрямований на реформування католицької Церкви. Її початком прийнято вважати виступ доктора богослов'я Віттенбергського Мартіна Лютера: 31 октября 1517 роки він, за легендою, прибив до дверей Віттенберзької церкви свої «95 тез», у яких виступав проти існуючих зловживань католицької церкви, зокрема проти продажу індульгенцій. Кінцем Реформації історики вважають підписання Вестфальського миру

в 1648 році, за підсумками якого релігійний фактор перестав відігравати суттєву роль в європейській політиці.

Протестантизм набув поширення у всій Європі в віровчення послідовників Лютера: (лютеранство), Жана Кальвіна (кальвінізм), «цвіккауских пророків» (анабаптизм), Ульріха Цвінглі (цвінгліанство), а також англіканстві.

У власне українських землях позиції протестантизму були слабші, ніж в Польщі і Литві, навіть серед місцевої української і білоруської шляхти. Денаціоналізуючись вона переходила в католицизм, в основному уникаючи протестантизму. Підтримка міщанства була тут надто слабкою, а селянські маси сприймали протестантизм як віру панів та іноземців. Отже, на відміну від Західної Європи, протестантизм в Україні не мав сильної підтримки ні знизу, ні зверху. Він не став тут виразником національних інтересів і не взяв на себе функцію національної церкви. Протестантизм виявився в ситуації протиборства між католицизмом і православ'ям. Вплив реформації був нетривалим, після 1648 р. у зв'язку з початком Національно-визвольної війни, в Україні він практично зупинився.

Реформація в Україні в 16-17 ст. найбільше стимулювала культурні процеси, будучи провідником європейських впливів. Пожвавлювалося просвітницька діяльність братств, освіту, пропагувалися принципи віротерпимості. В Україні в 16-17 ст. роль національної церкви виконали православ'я і уніатство, а не протестантизм. Люблінська унія 1569 р. створила умови для активної діяльності на українських землях ієзуїтів – ченців католицького ордена, які в умовах Реформації відстоювали позиції католицизму. 1571 року було відкрито ієзуїтську колегію в Ярославі (Галичина), а незабаром ієзуїтські школи з'явилися у Львові, Кам'янці-Подільському, Луцьку, Перемишлі, Острозі, Новгороді-Сіверському і в Києві. Вплив ієзуїтів на суспільно-культурне життя України однозначно оцінювати не можна. З одного боку, ієзуїти сприяли поширенню освіти, долучали українців до досягнень європейської науки. Ієзуїтські колегіуми – найкращі на той час навчальні заклади в Україні – залучали дітей православної заможної верхівки українства. Платою ж за навчання в ієзуїтських навчальних закладах нерідко ставало зречення батьківської віри, а отже і національної ідентичності.

Після Брестської унії діяльність ієзуїтів була спрямована проти православної церкви. Європейські державні і церковні діячі неодноразово обговорювали питання відновлення єдності християнської церкви. Інтерес до цього питання особливо посилювався в умовах розгортання Контрреформації. Католицька церква активізувала свої спроби розширити вплив на Сході з метою об'єднання католиків і православних під егідою папського престолу. У 1577 р. польський проповідник-ієзуїт Петро Скарга видав книгу «Про єдність церкви Божої під одним пастирем ...», в якій доводив необхідність об'єднання двох церков. Питання церковної унії обговорювалося представниками Папи Римського з українсько-білоруською православною знаттю, яка загалом прихильно ставилася до можливого об'єднання за умови, що воно відбудеться на основі рівноправності. Завдяки унії вони прагнули здійснити оновлення православної церкви, наблизити її до потреб часу.

Україно-білоруські православні єпископи, які поділяли уніатські настрої, бачили в об'єднанні шлях до подолання кризи православної церкви. Вони вважали, що завдяки цьому втратять принизливу для духовенства залежність від торгово-ремісничого люду, об'єданого в братства. Унія сприятиме досягненню православними фактичної рівності в правах з католиками в Речі Посполитій, дозволить православним ієрархам отримати місця в сенаті.

Польська влада всіляко підтримувала уніатські прагнення православних ієрархів, вважаючи, що єдина віра є фактором зміцнення держави. Церковна унія розглядалася, по-перше, як шлях до остаточного закріплення українських і білоруських земель, по-друге, перехідний етап до чистого католицизму і, нарешті, як засіб до денаціоналізації українців і білорусів, оскільки з церковної латинізацією пов'язувалася і полонізація.

В українському суспільстві були також противники об'єднання церков, яких очолював князь Костянтин-Василь Острозький. Спочатку він ставився до унії прихильно. Князь і його прихильники вважали, що до неї повинна увійти вся Східна церква, а об'єднання має відбутися на основі рівноправності православної і католицької церков. Однак усвідомлення того, що влада Речі Посполитої і представники Папи Римського прагнуть іншого, перетворило князя на

противника унії.

За умовами Берестейської унії, православна церква зберігала східний обряд, церковно-слов'янська мова, виборне право на заміщення митрополита і єпископів, юліанський календар і право одружуватися для нижчого духовенства. Одночасно визнавалася перевага Папи Римського як першоієрарха всієї християнської церкви і приймалася католицька догматика.

В результаті Берестейської унії на українських землях виникла греко-католицька церква. Фактично замість однієї церкви утворилося дві, почалася тривала боротьба «Русі з Руссю» – між православними і греко-католиками. Проголошеного зрівнювання в правах греко-католиків і католиків не відбулося. Обіцяних місця в сенаті греко-католицьким єпископам не надали. У ситуації існування права патронату в Речі Посполитій від світської влади залежало, яка саме церква (греко-католицької або православна) існуватиме на підвладній їй території.

Розглядаючи питання наслідків Контрреформації на теренах України, не можна не згадати про виникнення такого явища як козацтво, адже воно мало свій початок саме у ці часи. Українці, які були не були згодні зі змінами, що очікували на Україну після прийняття унії, тікали в дикі поля та організовувати там свої табори, формуючи основу нової національної еліти і започатковуючи суспільні ідеали, які складуть основу нашої національної ідентичності.

САМОЙЛЕНКО Анастасія Валентинівна

КУЛЬТУРНІ КООРДИНАТИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЛІРИКИ ЛІНИ КОСТЕНКО ТА ВІСЛАВИ ШИМБОРСЬКОЇ

Громадянська лірика розкриває весь патріотизм, національні інтереси, соціальні мотиви, допомагає осмислити та усвідомити, що ти справжній патріот, твоє ставлення до держави та її історії. Така лірика посідає чільне місце у творчості Ліни Костенко та Віслави Шимборської, адже саме ці поезії найяскравіше розкривають особливості репрезентації національної самототожності української та польської поетес.

У громадянській ліриці Ліни Костенко кожна поезія патріотична та високодуховна, авторка зацікавлена в минулому та майбутньому свого народу, торкається історичних сторінок нації.

«Усе моє, все зветься Україна» – один із патріотичних віршів мисткині, в якому показана вся любов до України:

Буває, часом спіпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, –
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є – дорога, явори,
усе моє, все зветься – Україна [1].

Авторка називає свою Батьківщину «високою і нетлінною», бо наша країна пронесла крізь свою історію страшні події та справді тяжкі часи, але не зважаючи на це, тримається міцно завдяки сильному духу нації.

Польська поетеса Віслава Шимборська репрезентує вірш «Пісня про любов до рідного краю». Але це не піднесений гімн на честь Батьківщини, а особиста сповідь. Авторка уникає пафосу, говорить про любов до рідного краю просто, зізнається, що без цієї любові людина стає нищою, пустою. «Пісня про любов до рідного краю» апелює до цінності людського життя:

Bez tej miłości można żyć,
mieć serce puste jak orzeszek,
malutki los naparstkiem pić
z dala od zgryzot i pocieszeń,
na własną miarę znać nadzieję,
w mroku kryjówkę sobie wić,
o blasku próchna mówić «dnieje»,
o blasku słońca nic nie mówić [2].

Людина, яка не відчуває зв'язку зі своєю Батьківщиною, проживає безцільне життя, позбавлене смислу, не бачить краси сонця.

Поетка змальовує байдужих людей, яким не вистачило цієї любові:

Jakiej miłości brakło im,
że są jak okno wypalone,
rozbite szkło, rozwiany dym,
jak drzewo z nagła powalone [2].

Далі з'являється поняття «zerwana nić» – це символ втрати, знищення та смерті, адже як розірвана нитка або розбите скло втрачають свої властивості та цінність, так чинить і людина, яка відмовляється від своєї Батьківщини, від свого коріння.

Ліричний герой обіцяє, що ніколи не зречеться своєї національної ідентичності:
nie będę powalonym drzewem.
Codziennie mocniej w ciebie wrastam
radością, smutkiem, dumą, gniewem [2].

Наступні рядки більше стосуються минулого і майбутнього країни. Адже Батьківщина – це історія, традиції, а також майбутні покоління. Та варто знати історію рідного краю:

może nieznaną pieśń garstka
w skrzyni żelazem nabijanej,
a może dzban, a może łuk
jeszcze się w łonie ziemi grzeje,
może pradawny domu próg
ten, którym wkroczyliśmy w dzieje? [2]

За словами Віслави Шимборської, нація – це спільнота, об'єднана міцними зв'язками традицій і культур, творінням, що формується віками, адже без національної приналежності людина вирвана з корінням, тобто позбавлена ідентичності – як «puste gniazdo».

Отже, відзначаючи індивідуальність громадянської лірики Л. Костенко та В. Шимборської, вважаємо їхню лірику типологічно спорідненою. Українська та польська мисткині об'єднані культурним простором, глибокою філософією, а також спільним історичним контекстом.

Література:

1. Костенко Л. В. «Усе моє, все зветься Україна» // Україна для українців: вебсайт. URL: <https://uaua.top/9949/>
2. Wisława Szymborska. «Gawęda o miłości ziemi ojczystej» // Wywrota.pl : вебсайт. URL: <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/40463-wislawa-szymborska-gaweda-o-milosci-ziemi-ojczystej.html>

СЕЛЮК Андрій Васильович

УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКЕ КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Співпраця у галузі культури здійснюється на підставі таких договірно-правових документів:

- Угода про співробітництво у галузі культури між Міністерством культури України та Міністерством культури Республіки Білорусь (Угода укладена 10 лютого 1993 року, дія документу автоматичного продовжується);

- Протокол між Міністерством культури і мистецтв України та Міністерством культури Республіки Білорусь про співробітництво у галузі культури і мистецтва від 16 червня 2003 року;

- Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво у сфері охорони історико-культурної спадщини від 29 квітня 2010 року;

- Програма співробітництва між Міністерством культури і туризму України та Міністерством культури Республіки Білорусь на 2017-2021 роки погоджено сторонами (підписання документу відбулося під час візиту Президента Республіки Білорусь О.Лукашенка в Україну (липень 2017 року).

В рамках двохстороннього співробітництва в культурній сфері між Україною і Білоруссю здійснювався обмін музичними і самодіяльними колективами, розвивалися прямі контакти між будинками народної творчості, театральними спілками і колективами, музеями, бібліотеками, налагоджено співпрацю у сфері кінематографії.

Діє Програма співробітництва між Міністерством культури і туризму України та Міністерством культури Республіки Білорусь на 2017-2021 роки.

За сприяння Посольства України з 5 по 10 липня 2018 р. відбулися Дні культури України в Республіці Білорусь (м. Мінськ, Гомель, та селище Олександрія (мала Батьківщина Президента Білорусі О.Лукашенка). Разом з Днями культури України відбулися також Дні українського кіно, в рамках яких, зокрема, відбувся показ художнього фільму «Кіборги», який пройшов з аншлагом.

Особлива увага у галузі культури приділяється заходам міжнародного значення, які проводяться у Білорусі. Пріоритетним спільним проектом є кінофестиваль «Листопад», міжнародний театральний форум.

Окрім вищезгаданих заходів, Україна щороку представляє свої таланти й на численних фестивалях, які відбуваються в Білорусі (Міжрегіональний фестиваль мистецтв «Зорі над Дніпром», свято «Купалля», Міжнародний фестиваль анімаційних фільмів «Анімаївка», Міжнародний фестиваль хореографічного мистецтва «Сожський хоровод», щорічне етнокультурне свято «Купалле»-Олександрія збирає друзів. Міжнародний фестиваль духовної музики «Могутній Боже» у м.Могильов тощо). Білоруські творчі колективи та виконавці також беруть участь у культурних заходах на території України.

Доброю традицією стало проведення спільних виставкових заходів культурно-просвітницького спрямування, круглих столів з відзначення ювілейних дат видатних українських та білоруських діячів, презентацій наукових робіт та творів українських і білоруських митців, святкування пам'ятних дат в історії обох народів.

Важливе місце у цьому напрямі співробітництва посідають акції вшанування на білоруській землі пам'яті відомих українських діячів (Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Миколи Лисенка, Пилипа Орлика та ін.). Тарасу Шевченку споруджено пам'ятники, погруддя, пам'ятні знаки в Мінську, Слуцьку, Бресті, Могильові, Гомелі.

У 2017-му році відзначено День пам'яті героїв Крут, 203-річчя від дня народження славетного українського поета Т.Г.Шевченка, 146 річницю від дня народження всесвітньовідомої української поетеси та письменниці Л.Українки, 175-річчя від дня народження видатного українського композитора Микола Лисенка, День рідної мови. У рамках відзначення 21-ої річниці конституції України відбулася низка заходів, а саме: 19 червня – переможців VII художнього пленеру «Косута – мала батьківщина П.Орлика» відзначено нагородами та відзнаками, напередодні Дня Конституції 27 червня відбулася церемонія покладання квітів до пам'ятного знаку П.Орлику у с.Косута, а також проведено урочисте прийняття присвячене 21-ої річниці Конституції за участю представників української громади, білоруських академічних кіл та інтелігенції, до дня Незалежності України Посольством проведено низку заходів, в тому числі Дні культури України за участю провідних художніх майстрів та колективів із Запорізької, Полтавської та Київської областей.

В рамках відзначення 345-річчя від дня народження автора першої української Конституції П.Орлика Посольством спільно з Інститутом історії НАН Білорусі, Вілейським райвиконкомом та представниками української громади заплановано низку заходів, в тому числі міжнародний круглий стіл за участю білоруських та українських науковців та істориків, представників дипломатичних місій Швеції, Чехії, Польщі та Румунії, а також громадських діячів Білорусі та України і т.і.

У 2018 році відзначено заходи до Дня Соборності та 100-річчя з дня проголошення української держави, дня пам'яті Героїв Крут, Дня пам'яті героїв Небесної Сотні, 204-річчя від дня народження славетного українського поета Т.Г.Шевченка, низку заходів проведено в рамках відзначення 147-річчя від дня народження відомої української письменниці і поетеси Лесі Українки, організовано документальну фото-виставку та меморіальні заходи до 32-ої річниці аварії на Чорнобильській АЕС, низку заходів організовано до 73-ої річниці перемоги над нацизмом та визволення України від німецько-фашистських загарбників, в тому числі спільний українсько-білоруський проект – фото-документальна виставка «Україна у Другій світовій війні», за сприяння Посольства відбувся також ще один спільний українсько-білоруський музейний проект «Булгаков – явище незаконне», пройшли заходи до чергової річниці Дня Конституції України, організовано кілька заходів в рамках відзначення 27-ої річниці дня незалежності України, відзначено День Державного Прапора. До кінця поточного

року планується організація показу відомого канадського блокбастеру «Гірки жнива» (Посольством отримано дозвіл на показ продюсера кінострічки), організація документальної фото-виставки та меморіальні заходи до 85 річниці пам'яті жертв Голодомору в Україні в 1932-1933 роках, до чергової річниці Революції гідності, також обговорюються ще кілька українсько-білоруських спільних проектів в культурно-гуманітарній сфері. Заходи проводяться Посольством за сприяння творчої інтелігенції, спілки білоруських письменників та молоді Білорусі, а також завдяки активній підтримці української діаспори Білорусі.

Робота з українською діаспорою Білорусі у галузі культури проводиться відповідно до положень, задекларованих Угодою між Україною та Республікою Білорусь про співробітництво у забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин. Художні колективи української діаспори беруть участь у проведенні релігійно-обрядових свят, літературно-поетичних та творчих вечорів, в організації виставок, фестивалів і концертних програм. Найбільш масштабними заходами, що проводяться у Білорусі з метою підтримання культури і самобутності національних меншин, є дні української культури, що проводяться кожного року напередодні свята День української незалежності та Республіканський фестиваль національних культур, який вже 14 років поспіль відбувається у м. Гродно. Українська діаспора є активним учасником цього заходу.

СКЛЯР Віталій Павлович

УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СПІЛЬНЕ ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ

У минулому відсутність солідарності між Польщею й Україною рано чи пізно закінчувалася тим, що обидві вони потрапляли під московське ярмо. Якщо хтось заколисує себе вірою в те, що з Польщею таке більше трапитися не може, то мусимо застерегти наївних: програма-максимум Кремля – дезінтеграція ЄС і відновлення сфери впливу колишнього СРСР, розпад якого В.Путін вважає «найбільшою геополітичною катастрофою ХХ століття». Зрештою, чотири розподіли польської держави за участю Росії і повна залежність Польщі від СРСР у повоєнний час мали б чогось навчити й найбезтурботнішого політика.

У нас було нехай і непросте, але спільне минуле, у нас спільне сучасне і, не сумніваюся, у нас повинне бути й буде спільне європейське майбутнє. Ми не сміємо просто так занапастити нашу дружбу й наше справді стратегічне партнерство, від якого, цілком можливо, сьогодні залежить доля обох народів.

Для українсько-польських прикордонних територій характерний високий рівень співробітництва, сучасну динаміку якого слід аналізувати крізь призму спільної історії, що охоплює не одне століття. Одним з найдієвіших механізмів у налагодженні торговельно-економічних зв'язків є спільна українсько-польська комісія, яку очолюють прем'єр-міністри обох держав. Комісія покликана розв'язувати проблеми, що стають на заваді економічним зв'язкам двох країн, визначає перспективні напрями співробітництва, вносить пропозиції щодо необхідних змін у законодавстві.

Польща залишається одним із головних стратегічних партнерів України на Європейському континенті, насамперед щодо підтримки зусиль, пов'язаних зі зближенням з ЄС та можливим майбутнім членством у цьому об'єднанні. Незмінність такої позиції протягом тривалого часу набула для України важливого значення у контексті, як успішної реалізації політики європейської інтеграції, так і розвитку двостороннього економічного співробітництва з РП. Тому українсько-польське економічне співробітництво є об'єктом першочергової уваги щодо виявлення резервів удосконалення господарських взаємовідносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції. Це стосується як державної політики загалом, так і окремих її складових, у тому числі економічної, соціальної, регіональної та ін. Проблематика українсько-польського економічного співробітництва досліджується в різних аспектах багатьма, як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, особливості та перспективи розвитку економічних відносин між Україною та РП аналізуються в наукових працях таких учених, як Б. Андрушків, Я. Антошек, В. Борщевський, В. Будкін, М. Мальський, Н. Мікула, А. Мокій,

Є. Савельєв, А. Сковронська-Лучинська, К. Рейман, А. Філіпенко, М. Фляга та ін.

Отже, Польща зацікавлена в розвитку спільного підприємництва з Україною, оскільки поки, що польська продукція не може конкурувати з продукцією західноєвропейських країн. Тому ринок України залишається для неї ближчим і вигіднішим. Крім того, через Україну польська продукція могла б надходити на ринки інших країн СНД. Отже, стратегічні пріоритети України та РП у розвитку співробітництва, зокрема економічного, збігаються, при цьому спостерігається його потужний розвиток останніми десятиліттями. Це відкриває широкі перспективи для нашої країни в реалізації європейської та євроатлантичної інтеграційної стратегії. Тому, необхідно й далі розвивати економічне співробітництво з РП, у тому самому руслі шляхом підписання офіційних документів, що стосуватимуться міцнішої економічної співпраці, а саме: залучення додаткових інвестицій у вітчизняну економіку, подальшої лібералізації торгівлі, глибокої взаємодії транспортної системи та комунікації, передання Україні досвіду проведення економічних реформ у напрямі євроінтеграції. Про високий рівень економічної співпраці на сучасному етапі свідчить проведення різноманітних економічних форумів, зустрічей на вищому та найвищому рівнях, укладення спільних угод та договорів тощо. Проте варто наголосити на необхідності її посилення, оскільки країни є сусідами, мають спільну історичну долю, схожі гео економічні інтереси та стратегічні цілі, володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин.

СКРИПКА Артем Сергійович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Польща є одним із головних стратегічних партнерів України на європейському континенті і набула для України важливого значення щодо розвитку двостороннього економічного співробітництва. Тому українсько-польське економічне співробітництво є об'єктом першочергової уваги з погляду виявлення резервів удосконалення господарських відносин України з постсоціалістичними країнами – членами ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції.

Я вважаю, що для України Польща є ключовим стратегічним партнером, із яким вона активно розвиває всебічний двосторонній діалог, поглиблює взаємовигідну співпрацю. Наприклад, за даними Державного комітету статистики України, Польща є одним із найбільших партнерів України з торгівлі товарами серед країн світу, про що свідчить наступне: питома вага експортованих товарів в Польщу складає 6,0% від загального експорту України. Щодо імпорту, то він складає 5,8 відсоткових пункти від загального імпорту. За 6 місяців 2018 року обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з Польща склали 2170,4 млн дол. При цьому рівень українського експорту до Польщі становив 998,0 млн дол. Рівень польського імпорту до України склав 1172,4 млн дол.

Серед найбільших інвестиційних проектів в Україні за участю польського капіталу можна відмітити: фабрика будівельної кераміки «Церсаніт», деревообробний завод «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «Кен-Пак», фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», , банківсько-фінансові установи (ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Ідеябанк», страхова компанія «PZU Україна»).

Отож, варто наголосити на доцільності українсько-польського економічного співробітництва, оскільки країни є сусідами, мають спільну історію народів, подібні гео економічні інтереси та стратегічні цілі. На нинішньому етапі економічна співпраця між двома державами відбувається досить активно, про що свідчить проведення різноманітних економічних форумів, зустрічей на вищому та найвищому рівнях, підписання угод та договорів про економічну співпрацю.

Тому, на мій погляд, двостороннє економічне співробітництво є дуже перспективним і його слід розвивати, оскільки обидві країни володіють потужним потенціалом для розвитку взаємовигідних економічних відносин.

Література:

1. Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / Є. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004. – Вип. 48, ч. 1. – С. 3–9.

2. Торговельно-економічна місія у складі Посольства України в Республіці Польща. Варшава, 30. 04. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrexport.gov.ua/ukr/info_exhibitions/ukr/1928.html
3. Цит. за А. Дешиця. В інтерв'ю власному кореспондентові Укрінформу . [Електронний ресурс]. – <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2848860-andrij-desica-posol-ukraini-v-polsi.html>
4. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

СКУМІН Василь Олександрович **СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ** **ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Як бачимо, більшість країн світу визначають зовнішньополітичну діяльність як одну із стратегічних завдань політики національної безпеки. Зовнішньополітична діяльність світових країн спрямована на покращення ефективної реалізації національних інтересів на міжнародній арені (політичних, економічних, військових, соціально-культурних тощо), упровадження ефективних політико-дипломатичних механізмів з метою створення умов сталого економічного розвитку держави.

Візьмемо на приклад таку схожу до України державу, як Польща, і розглянемо весь спектр наукових досліджень і розробок, присвячених досвіду цієї країни на шляху інтеграції її в ЄС та НАТО. Польща хотіла б ділитися своїм досвідом повноцінної держави, яка пройшла період трансформації та підготовки до членства з ЄС і НАТО. Ознайомившись із політичною системою і системою державної служби Польщі, українці могли б на кращому рівні представляти свою країну. Свого часу, перед вступом Польщі до ЄС та НАТО, польські чиновники запозичили ли цей досвід з інших країн.

Польща і Україна – дві постсоціалістичні держави, що мали приблизно однакові позиції на початку перетворень, досить схожу структуру економіки, подібне складне геополітичне положення та поляризовану політичну систему. Тривалий час вони йшли різними шляхами, тому досить цікавим є порівняння нинішніх результатів двох держав, зокрема, показників соціально-економічного розвитку, що дає можливість оцінити ефективність кожної з двох зовнішньополітичних стратегій: чіткої й активної політики проєвропейської інтеграції та політики балансування між Сходом і Заходом.

Література:

1. Киридон А. Українсько-польські відносини: «нова ера» співпраці / А. Киридон // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / гол. ред. Л. М. Алексієвцев. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011, вип. 5: у 2 ч.: Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М. М. Алексієвця. – Ч. 2. – 336 с.
2. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=761>

СЛЕСПОВ О.Ю.

УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ НА ПЕРЕХРЕСТІ ЕПОХ

Першопрохідцями української дипломатії були ще зовсім молоді за віком люди: першому міністру закордонних справ УНР Олександру Шульгину було 28 років, його наступнику Всеволоду Голубовичу – 32, а студенту Миколі Любинському, який замінив його на цій посаді – 26.

Вже перший вихід дипломатії України на міжнародну арену – участь у мирних переговорах в Брест-Литовському – завершився успіхом – підписанням мирної угоди з Центральними Державами. Це був перший мирний договір в ході світової війни, який засвідчив міжнародне визнання України як незалежної держави, проголосив вигідний для неї мир без анексій і контрибуцій.

За період з грудня 1917 до травня 1924 року (закриття останнього дипломатичного представництва УНР – Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині) було сформовано українську дипломатичну службу як державний інститут, найбільш наближений до сучасної форми.

Нормативну базу дипломатичної служби було розроблено з урахуванням відповідного європейського досвіду та вимог міжнародного права. Саме в цьому полягала кардинальна

відмінність зовнішньополітичних відомств УНР і радянської України, яка використовувала галузеві нормативні документи РРФСР або калькувала їх з актів УРСР.

Українська дипломатична служба хоч і має давні історичні традиції, але від грудня 1917 року розвивалася насамперед з урахуванням світового досвіду як зовнішньополітична служба європейської держави. Потім, після втрати Україною незалежності, були десятиліття підпорядкування Москві, і лише після прийняття Акта проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року процес визначення пріоритетів зовнішньої політики держави, утвердження її самостійної дипломатичної служби та розвитку двосторонніх відносин набув системного й послідовного характеру.

Новітня українська дипломатія досягла значного успіху на шляху, на якому, на жаль, свого часу зазнали поразки засновники дипломатичної служби УНР. Нині встановлено дипломатичні відносини з понад 180 державами світу. Серед важливих здобутків вітчизняної дипломатії – приєднання України до ОБСЄ, Ради Європи, СОТ та інших важливих міжнародних організацій, укладення Угоди про партнерство та співробітництво, а пізніше Угоди про асоціацію з ЄС, підписання Хартії про особливе партнерство з НАТО, непостійне членство в РБ ООН у 2000-2001 та 2016-2017 рр., головування у багатьох міжнародних організаціях.

Важливими здобутками є забезпечення міжнародної політичної та практичної підтримки України у час протидії російській агресії, про що, зокрема, свідчать відповідні резолюції ООН та інших впливових міжнародних організацій, збереження тривалого санкційного тиску на державу-агресора, дотримання міжнародною спільнотою політики невизнання анексії Криму.

Згідно з Указом Президента від 21 листопада 2005 року, встановлено і щорічно відзначається 22 грудня професійне свято українських дипломатів – День працівників дипломатичної служби.

СЛЕСОВ О.Ю.

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ СТОСУНКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ. ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОЛОНІЗАЦІЇ ТА ПОЛОНІЗАЦІЇ

Із здобуттям незалежності перед Україною постало завдання формування своєї зовнішньої політики, встановлення відносин із іншими державами. Звичайно ж, кожна країна, вибудовуючи свої зовнішньополітичні пріоритети, насамперед, звертає увагу на своїх сусідів. До того ж, відносно молодим, незалежним державам надзвичайно важко самоствердитись на міжнародній арені в якості повноправних суб'єктів міжнародних відносин без підтримки з боку держав, що належать до категорії стратегічних партнерів або мають потенціал ними стати.

Слід наголосити на тому, що українсько-польські стосунки мають свої давні історичні витоки, а їх вивчення дасть змогу не лише пояснити та обумовити близькість та інтенсивність розвитку сучасних відносин, але й подивитися на перспективи спільного майбутнього обох країн, що передбачають співпрацю у культурній, освітній, науковій, передусім історичній, галузях.

Поширенню польського впливу на українських землях після Люблінської унії відведено значне місце в історичній літературі починаючи від XIX століття і до наших днів.

Наприклад, один із представників київської історично-юридичної школи М. Владимирський-Буданов звертав увагу на те, що польський уряд був зацікавлений, а відтак і приділяв значну увагу колонізації, але винятково у економічних та політичних інтересах.

Усі дослідники так чи інакше сходяться в тому, що своєрідним пунктом відліку проникнення польського землеволодіння в Україну є 1569 рік. Щоправда слово «прийшли» у заголовку до таблиці є дещо умовним та неоднозначним, адже соціальний та етнічний склад цієї групи доволі строкатий. Приміром, із середовища давнього галицького боярства вийшли Даниловичі. Яскравий представник роду – руський воєвода, корсунський та чигиринський староста Ян Данилович, одружившись з донькою та спадкоємицею Станіслава Жулкевського Софією, став власником Бориспільщини в Київській землі. А його син – Станіслав, породичавшись із Семашками, отримав у володіння Хупківську волость та інші маєтки Семашків. Як великі землевласники постають і галицькі зем'яни Чолганські, які закріплюють

свій вплив головним чином через споріднення з волинянами Добринськими.

Завдяки службі в князів Збараських закріпилися на Волині ще одні представники шляхетського стану – зем'яни Стемпковські. Мацея Стемпковського бачимо слугою і повіреним у Збараських уже з 1583 року, згодом він стає гродським суддею (1592-1599), а потім луцьким підстаростою (1600-1618).

Сам факт шлюбних відносин з польською шляхтою є досить показовим, оскільки він свідчить про усвідомлення князівським прошарком себе як частини польської держави. З іншого боку інтенсифікація шлюбних зв'язків із польською знаттю значною мірою передбачала перетікання земельних ресурсів у ті чи інші руки.

На додаток до викладеного вище слід зазначити, що наступ польського землеволодіння не був надто всеохоплюючим, але разом з тим суспільне життя засвідчувало наявність нового, прийдешнього соціального елементу, що яскраво засвідчує вислів Б. Хмельницького: «Поляк і спокій на Русі разом існувати не можуть».

СЛИВА Анастасія Сергіївна

ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Польща й Україна мають сотні років спільного минулого, і, на жаль, воно було непростим, а часто й трагічним. Проте чи є в нинішній Європі дві сусідні країни, у відносинах яких не було б трагічних, кривавих сторінок? І що б сталося з Європейським Союзом, якби зараз кожен витягнув зі скринь свої старі образи й претензії?

Разом із тим я переконана, що визначальними в польсько-українській історії були не війни й конфлікти, а саме століття мирного співжиття, спільна праця, мільйони спільних шлюбів і народжених в них дітей. Про це свідчить результат історичного розвитку: сьогодні ми маємо дві надзвичайно близькі нації з подібними мовами, культурами, ментальностями й цивілізаційними цінностями, а також з природною налаштованістю на подальше мирне й дружнє співжиття. На щастя, на сьогодні ми маємо безліч видатних постатей україно-польської історії, їх неможливо перерахувати й розказати про них за короткий час. Тому, сьогодні про них.

Богдан Хмельницький. Він є досить суперечливою постаттю. Виборюючи для України самостійність, він уклав спілку з Московією, сподіваючись на православну єдність. Ми знаємо, що це привело Україну до нового, ще гіршого рабства й спричинило не одну національну катастрофу. На мою думку, це мало катастрофічні наслідки й для самої Росії, оскільки породило в неї імперську самосвідомість і на сторіччя вперед заблокувало їй шлях до нормального розвитку. Але як би там не було, Хмельницький увійшов в історичну пам'ять українців саме як герой, який визволив Україну від польського поневолення й тяжкого національного приниження. При цьому він ніколи не зазіхав на власне польські землі, не прагнув завоювати Польщу й підкорити її Україні. Тому нам важко погодитися з польськими антипатіями щодо Хмельницького.

Не менш відомим для України був польський поет і драматург Юліуш Словацький, який народився у місці Кременець Тернопільської області, та багато інших письменників.

Слід особливо відзначити польських меценатів, кошти яких були вкладені у розвиток української науки та мистецтва. Найяскравішим прикладом є граф Микола Потоцький, який на власні кошти побудував знамениту Почаївську лавру – потужний духовний центр українського православ'я та фінансував зведення близько 1000 храмів. Це безпрецедентний вклад великого поляка у розвиток української церкви, духовності та культури. Завдяки польським меценатам було вибудовано багато міст України. Зокрема, Станіслав Жолкевський фінансував будівництво міста Жовква, а засновником міста Тернопіль був відомий польський меценат Ян Тарновський. Польського архитектора, підприємця, мецената Владислава Городецького називають українським Гауді. В Україні Городецький спорудив понад 30 будинків. Він автор будинку з химерами, який сьогодні є резиденцією Президента України, Собору Св.Миколая у Києві, будинку Національного художнього музею України по вул. Грушевського,6, тощо.

На території України проживало багато польських лікарів, які зробили величезний внесок у розвиток медицини. На благо нашої країни працювали відомі польські історики, які

відроджували українську історію, дух і культури та зуміли зберегти їх. За походженням вони були поляками, але той внесок, який вони зробили у розвиток історії України, неоціненний для нашого народу.

Великі постаті України і Польщі – Сигізмунд I – король польський і великий князь литовський, Сигізмунд II Август I – польський король і великий князь литовський, великий князь руський, останній король Речі Посполитої Станіслав II Август Понятовський, польські шляхетські та магнатські роди Браницьких та багато інших величних постатей, створювали нашу спільну історію. Вони зробили величезний внесок у становлення двох держав, у мистецтво, культуру, політику, економіку та багато інших сфер життя, а найголовніше – зміцнили зв'язок між народами.

Данило Галицький. Вів боротьбу з феодалними міжусобицями, викликаними прагненнями галицької боярської верхівки та Чернігово-Сіверського і Київського князів не допустити зміцнення влади Данила Романовича і брата Василька в Галицько-Волинському князівстві. Опирався на підтримку дрібних і середніх служивих феодалів та міщан, зацікавлених у зміцненні княжої влади.

У 1251–1253 роках Данило Галицький дарував половцям хана Тегак землі на Берестейщині, для захисту північної Волині від нападів ятвягів та литовців. Кочовики заснували там 40 поселень й зберігали свою ідентичність до початку XVI ст. Реформував військо, створивши важко озброєну піхоту з селян, приборкав боярство.

Юрій-Болеслав Тройденевич або Юрій II. 1325 року був обраний галицько-волинським князем. Будучи католиком, перейшов у православну віру та взяв ім'я Юрій на честь свого діда по матері, короля Юрія I Львовича. Стара польська історіографія твердила, що він став сателітом Польщі, однак немає жодних доказів цього. У зовнішній політиці намагався дотримуватись балансу стосовно сусідів. Намагаючись протистояти експансії відродженої Польщі та Угорщини, підтримував союзні відносини з Тевтонським орденом, Литвою, Священною Римською імперією. Робив спробу повернути Люблінщину, яку 1303 року захопило Польське королівство, підступно вбивши намісника Георгія Розню.

Сигізмунд III Ваза. Це король Польщі, Великий князь литовський, Великий князь Руський (з 1587 року), король Шведської імперії (в 1592–1599 роках). Прагнув відродити католицизм, активно сприяв переходу православної церкви під верховенство Риму. За його правління було у 1596 році укладено Берестейську унію.

Кость Антонович Левицький. 30 червня 1941 року оунівці проголосили Українську державу, Кость Левицький очолив Раду Сеньйорів (передпарламент – з 6 липня, із 30 липня 1941 р. – УНРада). Неодноразово провадив нелегкі переговори з нацистами, намагався відіграти роль представника єдиної легітимної влади в Галичині. На початку 1942-го нацисти поставили перед УНРадою ультиматум про саморозпуск.

У нас було нехай і непросте, але спільне минуле, у нас спільне сучасне і, не сумніваюся, у нас повинне бути й буде спільне європейське майбутнє. Ми не сміємо просто так занепасти нашу дружбу й наше справді стратегічне партнерство, від якого, цілком можливо, сьогодні залежить доля обох народів.

Література:

1. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2414013-ukraina-i-polsa-viprobovuvanna-istorieu.html>
2. <https://www.facebook.com/upfukraine/posts/1635618663323788/> Книга «Видатні поляки в історії України» – символ зміцнення миру та дружби між народами Польщі та України
3. Вікіпедія

СМУЛЬСЬКА Адріанна

ФІЛОСОФІЯ АБСУРДУ І ПОСТМОДЕРНИЙ СВІТ

Сьома ранку. Людина прокидається і розуміє, що її чекає черговий день, сповнений рутини і побуту. Що вона може вирішити у цьому світі? Чи повинна вона жити надією і обманом? Питання про суть і безглуздість буття неодноразово обговорювалося філософами. У XX столітті екзистенціалісти доходять висновку, що життя абсурдне. Але що ж тоді абсурд? І як він проявляється в житті кожної живої істоти?

По суті абсурд – це розкол. Його немає самого по собі як такого. Він народжується при

зіткненні двох елементів. Його можна проілюструвати прикладом, коли людина з пістолетом встає навпроти танка, що їде на неї. Це і є абсурд, який виник у диспропорції між двома елементами. Логічним буде сказати, що абсурдність тим більше, чим сильніше розрив між термінами порівняння. Порівнювати таким чином можна вічно, але можна взяти «Міф про Сізіфа» Альбера Камю для більшого розуміння.

Письменник не підводить читача до думки, що світ абсурдний. Це і є відправна точка його есе. За об'єкт міркувань він бере так звану абсурдну людину. Але хто вона така? «Абсурдна людина, – пише Камю, – впевнившись в обмеженості своєї волі, відсутності майбуття у її бунті і у тлінності свідомості, вона готова продовжити свої діяння в той час, який їй відпущено життям. Тут її поле, місце її дій, звільнене від будь-якого осуду, крім її власного. Триваліше життя не означає для неї інше життя». Іншими словами, це людина, яка усвідомила всю тлінність життя, але йде до кінця. У стані абсурду дозволено все. Іде усвідомлення того, що людські цінності – це вигадані правила, основані на почуттях, а не на логіці. Переглядається багато аспектів життя, приходить розуміння того, що життя саме по собі – це абсурд, а це ставить під сумнів існування Бога і розумність соціального устрою. Позицію абсурдної людини Камю описує словами Карамазова «Усе дозволено», але це не означає, що абсурд дозволяє вчиняти які завгодно дії. Для неї, для абсурдної людини, існує відповідальність, але не існує провини; формальні правила і повчання етики, «розрахунки» наукового розуму втрачають для абсурдної людини сутнісний сенс. Проводити свою лінію життя для такої людини – це бунт, оскільки буття не має сенсу. Ось тут якраз і трапляється той самий розкол, тлінне існування і смиренність, а не самогубство, завдяки якому людина стає розумною.

А як ми знаємо, розкол – це абсурд, але зовсім не варто думати, що Камю вважає самогубство виходом. Зовсім навпаки. Сам абсурд варто прожити, проте покликання людини – це знайти в собі сили жити в стані абсурду. «Отже, я виводжу з абсурду три наслідки, якими є мій бунт, моя свобода і моя пристрасть. Однією лише грою свідомості я перетворюю на правило життя те, що було запрошенням до смерті, і відкидаю самогубство», – наполягає письменник. Звідси випливає висновок, що абсурдна людина – це бунтар, який має мужність жити в абсурдному світі, не вдаючись до самогубства, який заперечує будь-які моральні цінності, але не рекомендує вдаватися до злочину, проте звільняє себе від непотрібних докорів сумління. Він вірить тільки в свої сили. Віддає перевагу своїй мужності та своїй здатності судження, також у нього відсутня будь-яка надія на майбутнє і релігійна віра. Камю ставить крапку «Міфом про Сізіфа» в епілозі. Сізіфа засудили піднімати величезний камінь на вершину гори, проте цей камінь неминуче падає вниз. Адже всім відомо, що немає гіршого покарання, ніж даремна і безнадійна праця. Однак Сізіф радий своїй долі, яку зневажає. Таке протистояння є запереченням Богів і бунтом проти абсурдного світу, з чим і схожа сучасна людина Сізіф. Своїм запереченням Богів і щастям муки від абсурдності буття, Сізіф знаходить свободу, оскільки прийняв абсурд.

Так чому ж важливий абсурд? Для початку потрібно прийняти його з усіма аспектами, які з нього випливають. Прийнявши все це, ви зрозумієте абсурдність світу. Зрозумівши це, ви також усвідомите те, що всі цінності, якась моральність і рамки пристойності в світі придумана людьми. А якщо і є якась мораль, то вона не відділяється від Бога. Це нав'язана зверху мораль. «Що до інших моральних навчань (включаючи і моралізм), то в них він бачить тільки виправдання, тоді як йому самому ні в чому виправдовуватися. Я виходжу тут з принципу його невинності», – зауважує Камю. Простіше кажучи, люди знаходять свободу від нав'язаних суспільством правил, стають бунтарями проти безглуздя, знаходячи його в спогляданні або діях. Абсурд звільняє людину з кайданів, як би парадоксально це не звучало.

ТАРАНЕНКО Сергій Владиславович

**УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ
ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ**

Двосторонні відносини Польщі й України повною мірою відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок між суспільствами та культурний контекст останнього століття в

історії Східної Європи. Ці відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та обопільного прагнення до більш тісної співпраці – або навіть альянсу. Але їм не вдалося уникнути ряду непорозумінь та конфліктів. Сусідство із величезним потенціалом залишається вразливим, на цей раз не стільки через маніпуляції великих держав, скільки через зміни регіонального середовища та внутрішні політичні процеси.

Міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що Польща та Україна знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм, як серйозну загрозу. Частково це обумовлюється і спільним історичним досвідом.

Питання безпеки відіграють найважливішу роль у порядку денному двосторонніх відносин. Вже у 2014 році сторони розуміли важливість надійної, стабільної та передбачуваної співпраці. Польща була однією з країн-ініціаторів проекту Східного партнерства у 2008 році, який було націлено на те, щоб зробити східні кордони ЄС більш безпечними та наблизити шість цільових країн до європейських стандартів. Багато, що змінилося з того часу, зокрема у 2008 році питання м'якої безпеки здавалися першочерговими, і нормативна сила ЄС була найкращим інструментом для їх врегулювання. Сьогодні жорстка сила та армія грають більшу роль в роботі системи регіональної безпеки, і нормативної сили ЄС вже недостатньо для того, щоб тримати ситуацію під контролем.

Продовжуючи виступати за більш активну участь ЄС у справах безпеки Східної Європи, Польща також покладається на рішення НАТО. Варшава приймала саміт НАТО у 2016 році, де було погоджено надання Україні комплексного пакету допомоги. На цьому ж саміті країни Альянсу вирішили розмістити багатонаціональні батальйони НАТО у Польщі, Естонії, Латвії та Литві. Україна вітала ці кроки.

Польща послідовно стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України. Разом з цим Польща залишається одним із ключових постачальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях. Литовсько-польсько-українська бригада була утворена у 2016 році.

Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення взаємозалежності. Угода про асоціацію, укладена між Україною та ЄС, надає додаткових імпульсів та простору для двосторонньої торгівлі.

Останнім часом питання українських мігрантів до Польщі набуло резонансу. У 2017 році українці отримали близько 81% всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає, за деякими оцінками, двох мільйонів. Динамічна економіка Польщі виграє від притоку української робочої сили, а українці, в свою чергу, мають змогу отримувати вищі зарплати в Польщі. Загальний обсяг коштів, що були направлені працівниками з Польщі в Україну оцінюється на рівні 3 мільярдів доларів щорічно. Завдяки мовній, культурній та соціальній близькості, а також ліберальному польському законодавству, Польща стала головним напрямком для українських трудових мігрантів.

Польща та Україна мають близькі позиції і в тому, що стосується енергетичної безпеки в Європі. Диверсифікація постачать природного газу, забезпечення транзиту російського газу територією України, відкриття європейського ринку для скрапленого газу із США – все це відповідає інтересам обох країн. У 2016 році Польща завершила будівництво LNG-терміналу, і у 2022 році планує запустити «Балтійський газопровід», який відкриє доступ до газу з Норвегії. Це дозволить Польщі відмовитися від подальших закупівель газу з Росії, який на сьогодні складає близько двох третин загального обсягу газопостачання в країну. Виходячи із його довгострокового негативного впливу на безпеку України. Польська енергетична компанія PGNiG займається постачанням природного газу в Україну, обсяг якого досяг 200 мільйонів кубічних метрів у 2018-2019 роках.

Отже, у Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей

порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи, потужніші інфраструктурні можливості й менше недовіри або історичних спекуляцій – це разом може зробити регіон більш безпечним.

ТАРАСОВА Марія Сергіївна

ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ (1991-2005 РР.)

Польсько-українські політичні контакти почалися після проголошення Україною незалежності 24 серпня 1991 р. Польща стала першою державою, що визнала її незалежність (відразу ж після оголошення результатів референдуму 1 грудня 1991 р. , на якому була схвалена декларація незалежності). У подальші роки Польща прагнула грати роль «чинника», що стимулює проєвропейську орієнтацію в зовнішній політиці України [1], сприяючи, зокрема, вступу України в Центрально-європейську Ініціативу і Раду Європи (1994 р.) і підтримуючи розширення її співпраці з НАТО. Тобто Польща не виявляла матеріального впливу, але політичну та юридичну підтримку в шляху України до незалежності неодноразово надавала. У першому турі президентських виборів, що відбувся 31 жовтня 2004 р., перемогу з незначною перевагою отримав В. Ющенко (остаточні результати були опубліковані 10 листопада). Незабаром з'являється інформація про масові порушення в ході виборів – Ющенко стверджує, що у нього вкрали мільйон голосів, а Державний департамент США поміщає у свій «чорний список» ряд високопоставлених українських чиновників, звинувачуючи їх в організації підтасовувань. У свою чергу, 13 листопада президент Кучма знімає з посади керівників областей, в яких переміг кандидат опозиції. Між тим, 5 листопада лідери країн Європейського Союзу ухвалили резолюцію з питання України, що закликає українську владу до проведення другого туру виборів відповідно до демократичних стандартів [2]. Як підкреслювали польські ЗМІ, ця резолюція стала можливою виключно завдяки тиску Польщі на Брюссель. Що в повній мірі можливо, бо перемога Партії регіонів , не була вигідною для самої Польщі. Але, не зважаючи на підстави, Польща таким чином намагалася добитися справедливості в першу чергу до українського населення. Напередодні другого туру виборів, призначеного на 21 листопада, перед посольством України у Варшаві за ініціативою студентського руху «Wolna Ukraina» пройшла перша в Польщі маніфестація з вимогою проведення чесних виборів. У Києві тим часом проходить масовий (майже 200 тисяч. чол.) мітинг прибічників Ющенка, а на площі Незалежності розбивається їх палатковий табір.

24 листопада ЦВК України оголосив про обрання президентом В. Януковича, що отримав 49,46% голосів (по підрахункам Ющенко набрав 46,61%). Ряд міжнародних організацій і інститутів, у тому числі НАТО, Європейський парламент, Європейська комісія, а також Держдепартамент США не визнали офіційних підсумків виборів. Але поляки не обійшлися простою вимовою своєї незгоди. У Варшаві 23 листопада відбулася демонстрація перед будівлею Сейму, учасники якої зажадали у польських парламентарів оголошення ясної позиції стосовно подій на Україні [3]. Того ж дня перед українським посольством відбулася маніфестація, організована партією «Цивільна платформа», в якій взяли участь, окрім її лідерів, представники партій «Право і справедливість», «Польська соціал-демократія» і інші політики, колишній прем'єр-міністр Е. Бузек і колишній кандидат в президенти Л. Мочульський. Маніфестація відбулася під гаслами «Україна без Путіна» (Ukraina bez Putina), «Київ – Варшава загальна справа» (Kijow, Warszawa – wspólna sprawa) [4]. Студентські маніфестації проводилися щодня впродовж місяця, у тому числі тричі на території головного корпусу Варшавського Університету. У кампанію по підтримці «Помаранчевої революції» включилася університетська влада, уперше в історії вивісили над воротами університету українські прапори (з помаранчевими стрічками). 27 листопада перед будівлею російського посольства у Варшаві відбувся мітинг на підтримку демократії на Україні і проти російського втручання в хід виборів [5]. 4 грудня демонстрації на підтримку «Помаранчевої революції» відбулися одночасно у Варшаві, Кракові, Любліні, Ольштині, Гданську і Пшемислі. Групи підтримки рушили з Польщі на Україну (головним чином, в Київ і у Львів). На цьому фоні в події на Україні включилася і польська влада. Слід зазначити, що ініціатива по офіційному залученню

польської влади до рішення політичної кризи, що розгоралася, належала Кучмі, який 23 листопада вступив в контакт з Квасневським, прагнучи пояснити йому свою позицію. Проте той дав зрозуміти, що не має наміру закривати очі на підтасовування в ході виборів, тому відразу запропонував свою допомогу у вирішенні конфлікту. Наступного дня в Київ прибула польська делегація у складі Я. Ключковского (керівник радників прем'єр-міністра), С. Чосека (співробітник канцелярії президента, колишній посол в Москві), Г. Шлайфера (директор департаменту Америки в МЗС), В. Зайончковського (директор департаменту Східної Європи) і О. Іваняка (радник прем'єра у справах України). 25 листопада у Варшаву прибув помічник Ющенка, колишній міністр закордонних справ Б. Тарасюк, що зробив в Сеймі заяву, в якій попросив підтримки з боку польської влади. Тоді колишній польський президент Л. Валенса відправився в Київ, щоб морально підтримати мітингуючих. Через півтора місяця розгляду результатів виборів відбулося повторне голосування. Президентом України обрали В. Ющенка, що отримав, згідно з офіційними результатами, 10 січня, 51,99% голосів. Янукович набрав 44,20% голосів. 23 січня 2005 р. В. Ющенко вступив на посаду президента України, офіційно оголосивши президентську присягу.

Логіка історичних фактів дозволяє зробити висновок, що Польща безперечно має свої інтереси в самостійності України від Російської федерації. Отже, на шляху до ЄС, треба спиратися саме на Польщу, через географічне розташування, спільні політичні інтереси (недопущення поширення проросійської політики), і тим паче Польща вже проявляла себе, як дружній партнер української нації.

Література:

1. Bartkiewicz J. Stosunki z Rosja, Ukraina i Bialorusia // Rocznik polskiej polityki zagranicznej 1993.
2. UE: popraw sie Ukraino! // <http://www.wprost.pl/ar/?O=69872&C=39118>
3. Pomaranczowo na Krakowskim, czyli Uniwersytet Warszawski podczas pomaranczowej rewolucji na Ukrainie // http://www.uw.edu.pl/pl.php/kwart/kwart_0501/pomarancz.html
4. Polacy razem z Ukraincami // <http://www.wprost.pl/ar/?O=70481>
5. Zakulisowa historia rewolucji // Gazeta Wyborcza, 03.04.05.

ТЕСЛЮК Віктор Вікторович

РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН

Появу незалежної України 1991 року дуже прихильно сприйняла еліта, та, власне, й усе населення Польщі. Польська Річ Посполита стала першою країною, яка вже 2 грудня 1991 року визнала незалежність України. Це був прояв переконання польських політичних кіл у тому, що в політичних інтересах □ у їх найглибшому розумінні □ Польщі належить підтримати суверенітет України і надати їй всебічну допомогу в проведенні політичних та економічних реформ. Варто наголосити, що швидкість, із якою формувалося це переконання, зробила його своєрідним феноменом.

Відносини між Варшавою й Києвом весь час змінюються. На початку співпраці особливої ваги набуло створення та розширення механізмів політичних консультацій. Цей необхідний для обох сторін процес побудови інфраструктури взаємних стосунків тривав фактично до 1996 року, а результатом його стало близько 70 міждержавних угод і договорів.

Нові віяння у польській політиці стосовно України з'явилися з обранням у 1995 році Олександра Квасневського Президентом Республіки Польща. На практиці цей вибір означав перехід від етапу політичних заяв до спільних дій обох країн у політичній та економічній сферах. Уже першу зустріч у січні 1996 року Олександр Квасневський й Леонід Кучма використали не тільки для того, щоб офіційно наголосити на важливості польсько-українських взаємин, вони також доклали зусиль, аби розширити сферу співпраці, домовилися про особисті контакти й активізацію діяльності Консультативного Комітету Президентів Польщі й України.

Розвиток польсько-українських відносин сприяє створенню позитивного образу наших країн, що, без сумніву, стало для Північноатлантичного альянсу одним з аргументів на користь Польщі, коли вирішувалося питання про її долучення до членів альянсу.

Обмін досвідом із питань європейської інтеграції, що триває між Варшавою і Києвом, допомагає країнам визначити своє місце в об'єднаній Європі і вказує напрям необхідних для пристосування до вимог Європейського Союзу дій. Численні зустрічі президентів Польщі і

України викликані не лише необхідністю координації зовнішньої політики обох держав, вони створюють сприятливий клімат для великих економічних проєктів, особливо □ транспортних.

Особливим досягненням у другій половині 90-х років стало збагачення польсько-українського діалогу проблематикою міжлюдських зв'язків. Декларація про примирення не залишилася звичайною формальністю. Її засади втілюються в життя. У процесі побудови польсько-українських взаємин без стереотипів важливу роль відіграють середовища, які формують громадську думку, кола науковців і представники самоврядування. Прикладом їх діяльності є унікальний документальний фільм «Трудне братерство», присвячений співпраці Пілсудського і Петлюри. Діалог про спільну, часто болісну історію набув форми регулярних зустрічей польських і українських істориків у рамках міжнародних історичних семінарів та конференцій.

Іншим позитивним явищем, є зміцнення протягом останніх років зв'язків між польськими та українськими неурядовими організаціями, фондами, зокрема, фундація ім. Баторія або фонд «Знати, як», фонд «Свободи», в розпорядженні якого значний потенціал і досвід, одержаний від Польсько-Американської фундації розвитку підприємництва.

У польських навчальних закладах здобувають освіту дедалі більше українських студентів. Саме лиш наукове стажування, організоване Касою імені Юзефа Мянвоського, Фондом сприяння розвитку науки, пройшли 600 стипендіатів, з них 300 осіб з України. Достойною уваги є ініціатива Конференції ректорів недержавних ВНЗ, яка передбачає надання протягом п'яти років 100 стипендій для навчання у Польщі молодим людям з України.

На наші країни найближчим часом чекають величезні випробування, що безпосередньо стосуються процесів, які відбуваються у світі і на європейському континенті. Глобалізація, наслідки якої відчуває кожна країна, не дозволяє марнувати час, якщо ми хочемо забезпечити розвиток економіки і підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Якщо не буде спільних рішень, які сприятимуть досягненню відкритого громадянського й інформаційного суспільства, ми втратимо мить дуже корисної для наших країн політичної кон'юнктури. Швидка і плідна співпраця банківських і страхових установ, розвиток телекомунікаційних мереж, інформаційних портів Інтернету для передачі даних про юридичні і фінансові умови діяльності потенційних інвесторів, а також спільна підготовка кадрів менеджерів в галузі новітніх технологій □ ось ті напрямки, рухаючись у яких, нам вдасться зберегти і розвинути вже нагромаджений потенціал взаємодії.

ТКАЧУК Дар'я

УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ (2010-2020): ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПРОГНОЗИ

«Немає таких сусідів, чиї б стосунки завжди складалися добре. Найчастіше сусідство обтяжене історією. Утім, є сусіди, які перебороли негативний досвід, задля того, аби піти шляхом примирення, співпраці, дружби й інтеграції» – зазначив Президент Польщі (2010-2015 рр.), Почесний доктор Львівського національного університету імені Івана Франка Броніслав Коморовський.

Розуміння стратегічного партнерства – і відповідно відносини між Варшавою й Києвом – весь час змінюється. На початку нашої співпраці особливої ваги набуло створення та розширення механізмів політичних консультацій. Цей необхідний для обох сторін процес побудови інфраструктури взаємних стосунків тривав фактично з 1991 до 1996 року, а результатом його стало близько 70 міждержавних угод і договорів.

Розвиток польсько-українських відносин – у тому числі й регулярні польсько-українські зустрічі на рівні президентів – сприяє створенню позитивного образу наших країн і всього регіону, що, без сумніву, стало для Північноатлантичного альянсу одним з аргументів на користь Польщі, коли вирішувалося питання про її долучення до членів альянсу.

Обмін досвідом з питань європейської інтеграції, що триває між Варшавою і Києвом, допомагає країнам визначити своє місце в об'єднаній Європі і вказує напрям необхідних для пристосування до вимог Європейського Союзу дій. Як приклад цієї сторони стратегічного партнерства можна згадати скликання польсько-української Європейської конференції як

форуму для обміну досвідом щодо європейської інтеграції.

Численні зустрічі президентів Польщі і України викликані не лише необхідністю координації зовнішньої політики обох держав, вони створюють сприятливий клімат для великих економічних проектів, особливо – транспортних. Тематика і характер зустрічей президентів Польщі і України – а кожна зустріч мала свій окремий контекст – дозволяють прослідкувати розвиток певного бачення польсько-українських стосунків і його втілення в життя. Як правило, у візитах президента О. Квасневського в Україну брали участь польські підприємці, зацікавлені у співпраці з українськими партнерами. Польські та українські бізнесмени є постійними учасниками форумів бізнесу під патронатом президентів обох країн. Невід'ємним елементом сприяння президентів розвитку польсько-українських взаємин є діяльність Консультативного комітету президентів Польщі й України. За вісім років його функціонування проведено дванадцять засідань, на яких обговорювалися ключові питання політики безпеки, економіки і культури. Комітет активізує діяльність органів самоврядування Польщі й України, виступає за співробітництво мас-медіа та підтримує діалог щодо збереження національних пам'ятних місць та спільної культурної спадщини.

Особливим досягненням стало збагачення польсько-українського діалогу проблематикою міжлюдських зв'язків. Спільна Декларація президентів Республіки Польщі і України про порозуміння і єднання містила запис про те, що «замовчування або одностороннє висвітлення... фактів (спільної польсько-української історії) не загоїть болю скривджених та їхніх близьких, не сприятиме поглибленню взаєморозуміння між нашими народами. Шлях до справжньої дружби лежить передусім через правду і взаєморозуміння. Визнаємо, що жодна мета не може бути виправданням злочину, насильства і застосування принципу колективної відповідальності». Декларація про примирення не залишилася звичайною формальністю. Її засади втілюються в життя. У процесі побудови польсько-українських взаємин без стереотипів важливу роль відіграють середовища, які формують громадську думку, кола науковців і представники самоврядування. Прикладом їх діяльності є унікальний документальний фільм «Трудне братерство», присвячений співпраці Пілсудського і Петлюри. Прогрес відчутний також у створенні та відбудові пам'ятних місць і поховань осіб, внаслідок воєн і політичних репресій вбитих або закатованих як на території Республіки Польщі, так і на території України.

Трагічні сторінки історії польсько-українських стосунків під час Другої світової війни перестали бути предметом табу і білою плямою. Наукові дослідження розбивають стереотипи про «польських панів і українських гайдамаків», відкривають багатство спільної культурної спадщини. З другого боку, наївно було б стверджувати, що нам удалося цілком розрахуватися зі спільним минулим – завдання з'ясувати подробиці і віддати достойну шану жертвам «кривавих ночей на Волині», жертвам примусового переселення в рамках акції «Вісла» все ще стоїть перед нами.

Та можна стверджувати, що через десять років пошуку шляхів примирення, поляки і українці ставляться один до одного з більшим розумінням і відкритістю. Це вже не тільки усвідомлення спільних інтересів елітними колами, нині це – зростаюча взаємна довіра польських і українських підприємців, урядовців усіх рівнів, істориків, звичайних людей. У цьому контексті варто згадати про Нагороду Примирення, яку отримали – перше вручення відбулося під час візиту Яна Павла II в Україну – не постаті з перших сторінок газет, а люди, що зробили внесок у розвиток порозуміння двох народів, не виголошуючи при цьому урочистих промов.

Іншим позитивним явищем, є зміцнення протягом останніх п'яти років між зв'язків польськими та українськими неурядовими організаціями. До таких, перевірених часом, як форум «Польща–Україна», фундація ім. Баторія або фонд «Знати, як» приєднуються нові, як, наприклад, фонд «Свободи», в розпорядженні якого значний потенціал і досвід, одержаний від Польсько-Американської фундації розвитку підприємництва. Запровадженню ринкових реформ (макроекономічних), розвитку малого бізнесу і реформі системи самоврядування сприяє тристороння Американсько-польсько-українська ініціатива співпраці PAUCI. Для більшості польських міст справа честі – мати партнерів в Україні, і це вже не наслідки виключно сентиментальних настроїв та ностальгії за колишніми польськими окраїнами, це

насамперед – зростання зацікавленості представників культурних і економічних локальних громад у зв'язках з відповідними колами в Україні.

Перспективними є й наші спільні освітні програми. Після тривалих дискусій і планувань цього академічного року розпочне свою діяльність Польсько-український колегіум у Любліні, який буде зародком спільного Польсько-українського університету.

У польських навчальних закладах здобувають освіту дедалі більше українських студентів. Саме лиш наукове стажування, організоване Касою імені Юзефа Мянвського, Фондом сприяння розвитку науки, пройшли 600 стипендіатів, з них 300 осіб з України. Достойною уваги є ініціатива Конференції ректорів недержавних вузів, яка передбачає надання протягом п'яти років 100 стипендій для навчання у Польщі молодим людям з України. Багато пропозицій може надійти й від української вищої школи – як засвідчила практика, польські випускники київських чи харківських вузів дають собі раду на ринку праці в умовах ринкової конкуренції.

Новим явищем є співробітництво мас-медіа, яке реалізується у кількох напрямках. Перший напрямок – це кооперація Крайової ради радіомовлення і телебачення Польщі з відповідною українською установою – Національною Радою України з питань телебачення і радіомовлення, яка формально розпочалася підписанням 18 березня 1997 р. договору про співпрацю. Другий напрямок – обмін програмами між TVP S. A. (Акціонерне товариство «Польське телебачення») і Національною телекомпанією України. І нарешті третій – це контакти між комерційними станціями і радіомовними компаніями. Польські підприємці в галузі телебачення і радіомовлення вважають медіа-ринок України дуже перспективним, а працівники багатьох польських радіокомпаній і станцій телебачення є частими гостями в Україні.

На наші країни найближчим часом чекають величезні випробування, що безпосередньо стосуються процесів, які відбуваються у світі і на європейському континенті. Глобалізація, наслідки якої відчуває кожна країна, не дозволяє марнувати час, якщо ми хочемо забезпечити розвиток економіки і підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Якщо не буде спільних рішень, які сприятимуть досягненню відкритого громадянського і інформаційного суспільства, ми втратимо мить дуже корисної для наших країн політичної кон'юнктури. Швидка і плідна співпраця банківських і страхових установ, розвиток телекомунікаційних мереж, інформаційних портів Інтернету для передачі даних про юридичні і фінансові умови діяльності потенційних інвесторів, а також спільна підготовка кадрів менеджерів в галузі новітніх технологій – ось ті напрямки, рухаючись у яких, нам вдасться зберегти і розвинути вже нагромаджений потенціал взаємодії.

Висновок: найбільшими здобутками на сьогоднішній день є економічне співробітництво та безвіз. Безпеку необхідно тримати в центрі уваги. Польща та Україна мають реалістично оцінювати й глибоко розуміти інтереси одна одної, а українцям варто особливу увагу звертати на відмінності у сприйнятті загроз. Безпекове становище Польщі набагато краще, і порядок денний у сфері безпеки двох держав відрізняється, хоча й стратегічне бачення багато в чому спільне. Україні потрібно прагнути радше прагматичної співпраці, ніж ідеологічної вмотивованої дружби. Для цього є широкі можливості: обидві країни сприймають одна одну як стратегічних партнерів та друзів, і у відносинах між ними немає серйозних причин для конфронтації. Україна може допомогти Польщі збільшити вагу Східного партнерства у спільних політиках ЄС; а Польща може далі підтримувати Україну на У Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Дієве стримування російської загрози, більше уваги з боку ЄС та НАТО до Східної Європи, потужніші інфраструктурні можливості й менше недовіри або історичних спекуляцій – це разом може зробити регіон більш безпечним. В той же час питання, які пов'язані із національними ідентичностями, включаючи конфлікти щодо історії, навряд чи зникнуть. Посилення націоналізму буде політичним трендом у Східній Європі протягом кількох років. Польща й Україна мають навчитися з цим жити. Врівноваження питань ідентичності за допомогою взаємовигідної

співпраці у різних сферах, впровадження регіональних проєктів, що стимулюватимуть спільні зусилля, зосередження на багатосторонніх форматах шляху до членства в НАТО та ЄС.

Література:

1. <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>
2. <https://www.lnu.edu.ua/prezydent-polschi-2010-2015-rr-bronislav-komorovskyj-pro-zdobutky-vyklyky-i-perspektyvy-jevropejskoho-vymiru-polsko-ukrajinskoho-stratehichnoho-partnerstva/>
3. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19266/>

ТОВКУН Інна Іванівна

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ТЛІ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Якщо брати до уваги останні роки українсько-польських відносин, то вони відзначалися помітною інтенсивністю. Зокрема Польща досить активно підтримує Україну на міжнародній арені. Утім, відносинам між країнами притаманні певні проблеми та питання, що потребують системного вирішення.

Між тим, Польща першою визнала незалежність України в 1991 році. Обидві держави сприймають одна одну як стратегічного партнера. Таке бачення співробітництва підтримується впродовж уже майже тридцяти років попри суттєві трансформації на міжнародній арені та сфері міжнародних відносин, а з іншого боку, внутрішні суттєві трансформації, притаманні обома державам [1].

Міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною, очевидно, не в останню чергу є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що Польща та Україна знаходяться у різних стратегічних умовах, – Польща, на відміну від України, є членом ЄС та НАТО, – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу. Зокрема Польща послідовно стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України [3].

У рамках українсько-польської співпраці щодо розвитку торговельно-економічних відносин, товарообмін постійно зростає. Для порівняння у 2019 році він становив приблизно 7 млрд. доларів США, що на понад 10% більше, ніж у 2018 році. Однак, ще бракує зростання обсягів польських інвестицій в Україну. Тут є простір для дій на найближчу перспективу [2].

Сьогодні українські та польські виробники – конкуренти в Європі. Польща обігнала Росію по рівню товарообміну з Україною. Але попри те, що зростає експорт, польський уряд просить Єврокомісію накласти квоти на певні види сільськогосподарських товарів з України, наприклад на кукурудзу. Ще донедавна Україна не створювали конкуренцію польським виробникам. Зараз Україна, модернізувавши свою економіку і змінивши вектор свого експорту, стає об'єктивно конкурентом Польщі. У ринкових умовах це нормальне явище. Очевидно, що у такій ситуації польські виробники, автоперевізники чи фермери намагаються добитися якихось обмежень, аби захистити свій ринок. Конкуренція між польськими та українськими виробниками – тільки на користь споживачам, тому її не слід боятися [3].

Настав час терміново оптимізувати роботу пунктів пропуску на україно-польському кордоні. Кінець грудня 2019 року показав, що у таких форс-мажорних ситуаціях як свята, коли різко збільшується кількість подорожуючих, люди стоять у чергах по 15-20 годин. Уникнути цього зможе допомогти низка заходів, таких як запровадження автоматизації системи пропуску, різні електронні черги, електронні митні декларації, які можуть висилатися на кордон задалегідь [3].

З іншого боку, сьогоднішня підтверджує той факт, що Польща послідовна у підтримці України на Міжнародній арені. Варшава підтримує реформи в Україні. Польща займає послідовну позицію по підтримці України, і вона не змінюється попри зміну урядів Польщі. Це стосується стратегічно важливих для України питань: територіальної цілісності, протидії російській агресії й продовження санкцій проти Росії, європейської та євроатлантичної інтеграції України, підтримки українських ініціатив на міжнародній арені та ініціатив польської сторони на міжнародній арені щодо підтримки України.

Разом з тим, історичні питання розблокування проведення пошуково-ексгумаційних робіт щодо польських жертв на території України знято з топагенди українсько-польських

відносин. Це розблокувало ведення діалогу в багатьох інших площинах і зняло напруження, яке існувало в переговорах на офіційному рівні.

Польська сторона планує впорядкувати легальні українські місця пам'яті. Між тим, варто усвідомлювати, що є особи, інституції, можливо й треті сторони, які зацікавлені, щоб згадане та йому подібні питання й надалі були предметом розбрату між українцями й поляками. Але якщо ми переконані у важливості українсько-польського стратегічного партнерства, то ми маємо стояти вище таких спроб і провокацій, поводитися цивілізовано, виходячи з принципу, що потрібно вшанувати тих осіб та воїнів, які загинули. І це правило має бути застосовано до всіх [2].

Зрештою, у Польщі й Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок денний у сфері безпеки. Цей порядок денний має бути реалістичним та брати до уваги поточні політичні й геополітичні реалії. Відтак, уряди України і Польщі діють у напрямку того, щоб були безперешкодні контакти, щоб кордон з'єднував, а не ділив нас і наші народи.

Література:

1. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми [Електронний ресурс] // Громадський простір. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>
2. Посольство України в Республіці Польща. Офіційний сайт [Електронний ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: <https://poland.mfa.gov.ua/>
3. Банахевич Ю. Укрінформ [Електронний ресурс] / Юрій Банахевич – Режим доступу до ресурсу: https://www.ukrinform.ua/authors/urij_banahevic.html

ТОПОЛЬНИК Олександр Валерійович

ДО ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ СЕРЕДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Порушуючи питання українсько-польських культурних зв'язків, звертаємося до творчих біографій українських митців та їхніх творів, що посередньо чи безпосередньо постали під впливом польського, чи то пак, західного мистецтва. Власне особисті і творчі контакти українських митців з польськими митцями у час «залізної завіси» можуть поставати доказом існування зв'язків між поодинокими острівцями західноукраїнського мистецького середовища середини ХХ століття із загальноєвропейським. Тут знаходимо підтвердження давньої тези про польське мистецтво як про поміст між Заходом і Сходом.

Щоб глибше представити українсько-польські культурні контакти варто звернутися до кінця ХІХ століття і паралельно відстежити напрямок руху реформаторських ідей у мистецтві Польщі та України. Роль так званого «вікна через Польщу» виконував Краків і Краківська академія мистецтв зокрема. Краків належав до одного з найважливіших мистецьких центрів яких здобували мистецьку освіту галичани.

У кінці ХІХ століття Краківська академія мистецтв прийняла у свої стіни когорту молодих митців з Наддніпрянщини та Галичини. Студентами академії стали М. Анастасієвський, О. Курилас, О. Новаківський, Ю. Панкевич, К. Старосольський, І. Труш, і пізніше, на початку ХХ століття – М. Бойчук, М. Гаврилко, М. Жук, М. Касперович, І. Кулець, М. Осінчук, І. Сосенко, О. Сорохтей, О. Федюк; у міжвоєнне двадцятиріччя – С. Борачок, О. Буцманюк, В. Гаврилюк, Д.-Л. Іванцев, І. Кейван, М. Кміт, Ю. Кульчицький, Л. Левицький, С. Литвиненко, Н. Мілян, Л. Перфецький, Р. Сельський, Б. Стебельський, В. Хмелюк. Вже стилістично зорієнтовані, повернувшись на Україну, українські митці продовжували свою мистецьку діяльність, вносячи свіжий вітер у творчі процеси на Батьківщині.

В історії україно-польських культурних контактів у міжвоєнний період велику роль відіграла діяльність мистецьких об'єднань і товариств. У 1931 році найактивніші студенти Краківської академії мистецтв та школи пластичних мистецтв у Кракові, вихідці з України, утворили мистецьку групу «Зарево», яка організовувала щорічні виставки, демонструючи нові мистецькі здобутки. Своєю появою група завдячувала Богдану Лепкому, який виконував роль своєрідного «амбасадора» української культури в Польщі. 1932 року утворилась «Краківська група», незалежна від Краківської академії мистецтв альтернативна група, яка об'єднала

молодих польських та українських митців. Їхня перша виставка у Львові 1933 року схвилювала глядача модерністичними тенденціями. Особливий інтерес викликала група «Артес». Голова «Артесу» львів'янин Р. Сельський коментував: «Подібність поглядів на пластичні завдання і боротьба за завтрашні зміни в'яжуть нас між собою».

На літературно-мистецькій арені передвоєнного Львова вирізнялася група молодих поетів «Молода муза», що доповнила перелік європейських літературних груп «Молода Польща», «Молода Чехія» та ін. «Молода муза» стилем та формою орієнтувалася на Захід.

Українсько-польські культурні контакти в музичному середовищі усталились із міжвоєнних часів, коли українські і польські митці працювали поряд. Львівська державна консерваторія (1939), для прикладу, була утворена шляхом злиття кількох музичних навчальних закладів: Консерваторії Польського музичного товариства, Консерваторії ім. Кароля Шимановського та Вищого музичного інституту ім. Миколи Лисенка.

Після проголошення пакту Молотова-Ріббентропа Краків став центром українського життя не лише української еміграції, але й автохтонного населення українців Лемківщини, Посяння, Холмщини, Підляшшя. Після Другої світової війни у вир польського мистецтва входять представники української національної групи. У 60-х роках у Польщі працює когорта митців українського походження: Л. Гец, В. Васьківський, О. Кобздей, І. Венгринович, Г. Пецух, М. Смерек, Ю. Новосільський, А. Ментух, А. Вінницький, М. Саванюк, О. Мазурик, В. Паньків, І. Кузик, А. Стефановський, Б. Боберський, Р. Цимбрила

У 1960-х роках декілька митців-педагогів, викладачів Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, зокрема – Карло Звіринський, Данило Довбушинський, були відряджені до мистецьких закладів Польщі. Згодом К. Звіринський у своїй педагогічній практиці не раз звертався до досвіду польських митців-педагогів, як от експлуатації однієї живописної теми, втіленої у різну форму. Як дороговказ у живописі він часто наводив цитату Пйотра Потворовського: «Йдеться про те, щоби дійти зі своїм малярством до межі, не більше... Саме те, що малюєм, по правді, не має значення, йдеться про те, щоб чим далі тим малярством зайти».

В українсько-польських культурних взаєминах важливі творчі стосунки А. Ментуха, народженого на Сокальщині з Львівським мистецьким середовищем. Після закінчення Гданської академії мистецтв він працював викладачем кафедри малярства цієї академії. У 1960–1980 роках контактував з рядом львівських митців – Андрієм Бокотеем, Любомиром Медведем. А. Ментух тісно пов'язаний з українським середовищем Польщі. Оформив п'ять обкладинок до «Календарів УСКТ». За вдалим визначенням Л. Медведя: «Йому судилося стати подорожнім....» [4, с. 13–14]. У мандрах Україна–Польща визрів його творчий метод.

У час так званої «залізної завіси» ми все ж відстежуємо низку прикладів плідних культурно-мистецьких контактів Україна–Польща. Враховуючи закритість радянського суспільства контакти відбувались рідше безпосередньо або через посередників. Проте дух реформаторства долав кордони і ніщо не могло зупинити живий інтерес митців до нового мистецтва. Давня теза про «вікно через Польщу» знайшла своє підтвердження і в советський час. Українські митці, відчувши вітер свободи, перейняли реформаторську естафету і розвинули модерністичні ідеї у своєму мистецтві, запропонували нові варіанти та моделі їх виразу.

Література:

1. Карло Звіринський : каталог / [Таміла Печенюк, Христя Звіринська]. – Львів : Малті-М, 2002. – 80 с.
3. Кост К. Від його величності з Перемишля до Никифора з Криниці / К. Кост // Український календар УСКТ. – Варшава, 1997. – 276 с.
4. Ментух. Малярство. Mentukh. Painting. Mentuch. Malerei. – Львів : Богема, 2004. – 150 с.
5. Стебельський Б. Краківська академія мистецтв і українці / Богдан Стебельський // Ідеї і творчість. – Торонто, 1991. – С. 317–321.

ТЮСКА Роман Олександрович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Україна та Польща – дві сусідні країни, два сусідніх народи, які мають спільну історію. Регулярні польсько-українські зустрічі на рівні президентів – сприяє створенню

позитивного образу наших країн і всього регіону, що, без сумніву, стало для Північноатлантичного альянсу одним з аргументів на користь Польщі, коли вирішувалося питання про її долучення до членів альянсу. Заходи на підтримку нашої державою України на міжнародній арені не залишаються без відповіді.

Голос України за прийняття Польщі до Північноатлантичного альянсу був почутий у Брюсселі. Польща зі свого боку закликала до чутливості й відкритості при розгляді українсько-польських відносин. Її членство в альянсі розпочалося з участі в урочистому засіданні комісії Україна–НАТО.

Обмін досвідом з питань європейської інтеграції, що триває між Варшавою і Києвом, допомагає країнам визначити своє місце в об'єднаній Європі і вказує напрям необхідних для пристосування до вимог Європейського Союзу дій. Як приклад цієї сторони стратегічного партнерства можна згадати скликання польсько-української Європейської конференції як форуму для обміну досвідом щодо європейської інтеграції.

Численні зустрічі президентів Польщі і України викликані не лише необхідністю координації зовнішньої політики обох держав, вони створюють сприятливий клімат для великих економічних проектів, особливо – транспортних. Тематика і характер зустрічей президентів Польщі і України – а кожна зустріч мала свій окремий контекст – дозволяють прослідкувати розвиток певного бачення польсько-українських стосунків і його втілення в життя. Як правило, у візитах президента Квасневського в Україну беруть участь польські підприємці, зацікавлені у співпраці з українськими партнерами. Польські та українські бізнесмени є постійними учасниками форумів бізнесу під патронатом президентів обох країн.

Невід'ємним елементом сприяння президентів розвитку польсько-українських взаємин є діяльність Консультативного комітету президентів Польщі й України. За вісім років його функціонування проведено дванадцять засідань, на яких обговорювалися ключові питання політики безпеки, економіки і культури. Комітет активізує діяльність органів самоврядування Польщі й України, виступає за співробітництво мас-медіа та підтримує діалог щодо збереження національних пам'ятних місць та спільної культурної спадщини.

Особливим досягненням у другій половині 90-х років стало збагачення польсько-українського діалогу проблематикою міжлюдських зв'язків. Спільна Декларація президентів Республіки Польщі і України про порозуміння і єднання від 21 травня 1997 року містила запис про те, що «замовчування або одностороннє висвітлення... фактів (спільної польсько-української історії) не загоїть болю скривджених та їхніх близьких, не сприятиме поглибленню взаєморозуміння між нашими народами. Шлях до справжньої дружби лежить передусім через правду і взаєморозуміння. Визнаємо, що жодна мета не може бути виправданням злочину, насильства і застосування принципу колективної відповідальності». Іншим позитивним явищем, є зміцнення протягом останніх п'яти років між зв'язків польськими та українськими неурядовими організаціями.

Я думаю, що наші країни найближчим часом чекають величезні випробування, що безпосередньо стосуються процесів, які відбуваються у світі і на європейському континенті. Глобалізація, наслідки якої відчуває кожна країна, не дозволяє марнувати час, якщо ми хочемо забезпечити розвиток економіки і підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

ФУРМАН Євгенія Русланівна

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Міждержавна співпраця України та Республіки Польща представлена сукупністю інститутів та галузей, що сприяють гармонічним політичним, економічним відносинам, стратегічному партнерству, задоволенню гуманітарних інтересів українців та поляків тощо. Україна та Польща сприймають розширення різносторонніх міждержавних контактів як свідчення політичного порозуміння, запоруку сталості економічних відносин, добросусідських взаємин.

Серед інституцій, які забезпечують двосторонні українсько-польські відносини, варто виділити інституційне забезпечення на рівнях органів державної влади, громадських

організацій, на регіональному та місцевому рівнях, а також інституційно-правове забезпечення міждержавного співробітництва.

Українсько-польські відносини нового формату розпочалися 1 жовтня 1991 р. з підписання угоди між Урядами України та Республіки Польща про торгівлю й економічне співробітництво [1]. 30 грудня 1992 р., після набуття чинності Договору між Республікою Польща й Україною про добросусідство, дружні відносини та співробітництво [2, 12–14], розпочинається нова віха в польсько-українських відносинах.

Після вступу Республіки Польща до Європейського Союзу для України особливої актуальності набуло інституційне забезпечення співробітництва з Польщею як членом ЄС та європейської інтеграції загалом. Незважаючи на всі вжиті заходи, інституційні інструменти в українсько-польському співробітництві, особливо економічному, застосовуються далеко не так результативно, як це свого часу продемонструвала Польща на шляху інтеграції до ЄС. Це стосується і єврорегіональної співпраці, і роботи торгово-промислових палат, виставково-ярмаркової діяльності, агенцій європейської інтеграції [3, с. 239].

Отже, сьогодні інституційно-правове забезпечення українсько-польських міждержавних відносин є задовільним. Однак задля ще більшого розширення співробітництва України та Республіки Польща необхідно розробити механізми передачі частини функцій центральних органів влади безпосередньо регіонам. Без такого перерозподілу не варто очікувати ефективного інституційного забезпечення на міжрегіональному рівні. Усі ці заходи дадуть змогу реалізувати доктрину стратегічного партнерства між Україною та Польщею, а також стати повноправним членом ЄС.

Література:

1. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про торгівлю та економічне співробітництво, 01.10.1991 р. // Міністерство закордонних справ. Угода. Міжнародні договори Ф.- ugod d32. – К., 1991. – С. 1–4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>
2. Договір між Республікою Польща і Україною про добросусідство, дружні відносини і співробітництво (18.05.1992 р.) // Україна на міжнародній арені : зб. документів і матеріалів. 1991–1995 рр. – К. : Юрінком, 1998. – С. 12–14.
3. Білецька Г. М. «Регіоналізація» – перспективи ЄС / Г. М. Білецька // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : тези доповідей IV Міжнар. наук.-практ. конф. (17–18 травня 2007 р., м. Луцьк). – Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2007. – С. 335–338.

ХАТЕНКО Максим Анатолійович

АНАЛІЗ АСПЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Інтеграція до Європейського Союзу як один із головних пріоритетів зовнішньої політики України актуалізує проблему економічного співробітництва з державами-членами євро спільноти, чільне місце серед яких з повним правом посідає Республіка Польща (далі РП). На користь співпраці з Польською державою, зокрема, вплинули усталені політичні, соціальні та господарські зв'язки, спільність кордону, а також політика сприяння, що її стосовно євро інтеграційних устремлінь нашої держави демонструє урядова Варшава.

Економічне співробітництво між Україною та Польщею, підґрунтя якого було закладено у період перебування двох держав у складі соціалістичного табору, зокрема й членства у Раді економічної взаємодопомоги, підстави для активізації та поглиблення отримало зі здобуттям ними політичної незалежності. Значний вплив на відносини сторін справив вступ до Євросоюзу (ЄС) Польщі (1 травня 2004 р.): відтоді, співпрацюючи з сусідом на своєму західному кордоні, Україна мусить зважати на його приналежність до спільноти та союзні вимоги й правила.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свідченням актуальності проблеми економічного співробітництва між Україною та Республікою Польща, окрім практичної її значущості для кожної з держав, є науковий доробок, сформований за тематикою. Перші праці, в яких аналізували аспекти економічної взаємодії між двома державами в контексті впливу на неї інтеграції Польщі до ЄС, вийшли з друку незадовго до зазначеної події (В. Мельник, Я. Ошуркевич, Є. Савельєв, В. Сироватка, С. Чеботар, Р. Якімович). Ідеться про аналіз та прогнозування перспектив розвитку співпраці в контексті розширення кордонів спільноти. Упродовж наступних років і до сьогодні проблема привертає інтерес науковців, залишається

предметом дослідницького пошуку не лише українських, а й зарубіжних, насамперед польських, авторів. Водночас комплексних студій торговельно-економічної співпраці між двома державами досі бракує, що й зумовило вибір предмета дослідження. Метою статті є аналіз економічного співробітництва між Україною та Республікою Польща у період після вступу останньої до ЄС, з'ясування тенденцій розвитку й оцінка сучасного його стану. Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, роботи українських та зарубіжних учених-економістів, фахівців у сфері міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції. Наукове дослідження проблеми здійснено на засадах об'єктивності, системності, всебічності, наступності. Комплексний характер роботи забезпечено шляхом творчого використання і поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема, узагальнення, аналізу та синтезу (для обґрунтування змісту й означення специфіки торговельно-економічного співробітництва між Україною та Польщею), статистичного аналізу (для з'ясування тенденцій його розвитку), системного аналізу (для визначення напрямків та перспектив співпраці).

Таким чином, вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Проте, попри песимістичні прогнози, набуття Польщею членства в ЄС не мало для нашої держави різко негативних наслідків. Значне негативне сальдо торговельного балансу України та суттєве її відставання від сусіда на західному кордоні за обсягами інвестицій, вкладених у польську економіку, що впродовж аналізованого періоду характеризували економічне співробітництво між двома державами, є традиційними для українсько-польської взаємодії та спричинені, насамперед, низьким рівнем конкурентоспроможності української економіки, істотним її відставанням за низкою показників від економіки Польщі. Економічний потенціал міждержавної взаємодії України та Польщі реалізовано неповністю, а співпраця в економічній сфері далі є вадою стратегічного партнерства між ними. Як зазначав В. Борщевський, «пошук шляхів до поліпшення ситуації та поглиблення економічного співробітництва України і Польщі лежить у площині зміни принципів ведення і підходів до формування економічної політики України». Готуючись до вступу в ЄС, Польща реалізувала низку заходів, які забезпечили приведення економіки у відповідність до європейських стандартів.

Отже, проблеми у співпраці двох держав обумовила ситуація, що склалася в економіці України. Її вирішення, з-поміж решти, передбачає реалізацію в Україні політики конкурентного порядку, наближення українського законодавства до норм та стандартів ЄС, активізацію та поглиблення міжрегіонального і транскордонного співробітництва. Зважаючи на практичну значимість для України та Польщі економічної складової партнерства, а водночас недостатню осмисленість попереднього досвіду, продовження дослідження тематики є актуальним.

Література:

1. Сироватка С. Два фронти. Стратегічні питання економічних відносин Польщі й України залишаються без відповідей / С. Сироватка // День. – 2004. – 29 січ. 2. Силіна Т. Олександр Чалий: «Ми – хороші учні Європейського Союзу» / Т. Силіна // Дзеркало тижня. – 2003. – 14 листоп.
3. Соскін О. Моделі розвитку країн посткомуністичного простору / О. Соскін // Економічний часопис. – 2000. – № 6. – С. 6–7.
4. Борщевський В. В. Оптимізація українсько-польського економічного співробітництва в процесі наближення України до ЄС : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.02 / В. В. Борщевський. – К., 2009. – 32 с.
5. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції : монографія / В. Борщевський. – Л. : Аверс, 2007. – 328 с.
6. Каліта В. Україна в польській зовнішній торгівлі / В. Каліта // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 282–289.
7. Лебедько С. Польща как трамплин для выхода на рынки ЕС: общественнополитическая литература / С. Лебедько // Діловий вісник. – 2007. – № 12. – С. 7.
8. Мазаракі А. А. Двостороннє співробітництво України та Польщі : стан та можливості активізації / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 12. – С. 257–266.

ХОМИЧ Богдан Борисович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Для України республіка Польща є ключовим стратегічним партнером, із яким вона активно розвиває всебічний двосторонній діалог, поглиблює взаємовигідну співпрацю. Економічні взаємовідносини між сусідніми країнами – Україною та Польщею – неможливі без налагодження тісних торгово-економічних відносин, у т.ч. в аграрній сфері економіки. На тлі стабільного зростання, що його демонструвала польська економіка рухаючись шляхом європейської інтеграції, патовість ситуації в Україні видавалася все більш очевидною, а перспективи міждержавної співпраці все більш сумнівними.

Прогнози щодо розвитку торговельно-економічного співробітництва між двома державами після вступу Польщі до ЄС були здебільшого песимістичними. За даними центра ім.О. Разумкова очікувані втрати українських експортерів визначав на рівні 250 млн дол. США, що для Української економіки ніяк не вигідно. Проте Польський ринок для України все ж так і залишився для в пріоритеті для подальшого розвитку економіки. Важливим напрямом взаємовідносин між Україною та Республікою Польща протягом аналізованого періоду було співробітництво у торговельній сфері. Одразу після вступу Польської держави до Європейського Союзу сукупний оборот торгівлі між двома державами стрімко зростав, сягнувши рекордних 6 520 млн дол. США у 2008 р. Обсяг польського імпорту в Україну становив 4 191 млн дол. США, українського експорту до Польщі – 2 329 млн дол. США.

На мою думку саме вступ Республіки Польща до Європейського Союзу позначився на її економічному співробітництві з Україною. Проте попри песимістичні прогнози, набуття Польщею членства в ЄС не мало для нашої держави різко негативних наслідків.

Отже, можна сказати що, значне негативне сальдо торговельного балансу України та суттєве її відставання від сусіда на західному кордоні за обсягами інвестицій, вкладених у польську економіку, що впродовж тривалого аналізованого періоду характеризували економічне співробітництво між двома державами, є традиційними для українсько-польської взаємодії та спричинені, насамперед, низьким рівнем конкурентоспроможності української економіки, істотним її відставанням за низкою показників від економіки Польщі.

Як наслідок вступу Республіки Польщі до ЄС, продукція національних виробників стала здебільшого не витримувати конкуренції на ринку країн – членів ЄС (у тому числі польському), а українські підприємці неспроможні реалізовувати ефективні інвестиційні проекти за таких умов. Економічний потенціал міждержавної взаємодії України та Польщі реалізовано неповністю, а співпраця в економічній сфері далі є вадою стратегічного партнерства між ними.

ЧЕПУРНИЙ Олександр Олександрович КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЧАСІВ УНР

Реальний конституційний процес почав відбуватися на території України після утворення УНР та Центральної Ради у Києві на чолі з Михайлом Грушевським, яка склала Конституцію УНР з 83 статей. У розвитку Конституції сприяли усі чотири універсали. Першим було задекларовано намір створити автономну Україну, Другим – намір почекати з автономією до скликання Всеросійських Установчих Зборів, Третім – проголошену автономну Українську Народну Республіку, Четвертим – самостійність УНР.

До актів конституційного характеру зараховували також декларації і статuti Генерального Секретаріату УНР, деякі з інструкцій тимчасового уряду, закони ЦР, а комісія складалася з багатьох національностей – 71 українець, 11 росіян, 8 євреїв, 2 німці, 2 поляки, по одному білорусу, молдованину, татарину, болгарину, греку і чеху. Загалом брало участь сто осіб.

Всенародні збори ставали вищою законодавчою владою. Депутати обиралися у такому співвідношенні: один депутат на сто тисяч виборців. Термін служби складав три роки. Голова ж парламенту фактично ставав головою країни, що є ознакою парламентської республіки. Посадаж гетьмана або президента взагалі не передбачалася.

Рада народних міністрів та Генеральний Суд УНР призначав парламент. Громадяни проголошувалися рівними незалежно від статі, раси, віку та віри. Виборче право надавалося з двадцяти років, а подвійне громадянство було взагалі заборонене. Гарантувалися свободи:

слова, друку, совісті, пересування, місця проживання, а також недоторканість особистого життя і таємниці листування.

Сама ж конституція проголошувала УНР «суверенною, самостійною і ні від кого незалежною» державою, влада та права в якій належать усьому українському народові, а саме усім громадянам УНР разом. Конституція була надзвичайно демократичною, бо УНР було задумано як класичну децентралізовану парламентську республіку із забезпеченням усіх прав національних меншин.

Підбиваючи підсумки можна сказати, що УНР у свій, безумовно, скрутний час залишалася надзвичайно демократичною, та зробила правильний крок у напрямку створення завершеної Конституції, незважаючи на посиленний гніт з боку Росії та її влади, котра усіма зусиллями намагалась зробити автономне існування України у своєму складі неможливим.

Література:

1. Грушевський М. С. Історія України-Руси: в 11т., 12 кн. / М. С. Грушевський ; редкол.: П. С. Сохань. – К. : Наук. думка, 1991. – Т. 3 : До року 1340. – 1993. – С. 2.
2. <https://www.bbc.com/>
3. <https://uain.press/>

ЧУГАЙ Євгеній Олегович

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Економічне співробітництво між Україною та Польщею, було закладено у період перебування двох держав у складі соціалістичного табору, зокрема й членства у Раді економічної взаємодопомоги, підстави для активізації та поглиблення отримало зі здобуттям ними політичної незалежності. Значний вплив на відносини сторін справив вступ до Євросоюзу (ЄС) Польщі (1 травня 2004 р.)

Серед основних напрямків співпраці в економічній сфері можна виділити:

- просування національних інтересів України на Захід, зокрема через посередництво Польщі, стабілізація економіки;
- використання Україною посередництва Польщі у відносинах ЄС та НАТО, залучення іноземних інвестицій із Заходу;
- співпраця в торговельно-економічній сфері;

Для прикладу двосторонній товарообіг між Польщею та Україною в 2019 році виріс до 7 млрд євро, що на 600 млн євро більше, ніж роком раніше. При цьому збільшився як український експорт у Польщу, так і польський імпорт в Україну. З інформаційних джерел, збільшення темпів торгівлі зафіксовано, зокрема, у таких сегментах: мінеральні добрива, текстильні товари, механічне та електричне обладнання, жири тваринного походження та вироби з металів.

Як зазначив Андрій Дешиця: «Польща займає послідовну позицію по підтримці України, і вона не змінюється попри зміну урядів Польщі. Це стосується стратегічно важливих для України питань: територіальної цілісності, протидії російській агресії й продовження санкцій проти Росії, європейської та євроатлантичної інтеграції України, підтримки українських ініціатив на міжнародній арені та ініціатив польської сторони на міжнародній арені щодо підтримки України. Зокрема, йдеться про проведення слухань в Раді Безпеки ООН, співавторство резолюцій по Криму, тверду позицію Варшави по протидії будівництву Nord Stream 2. Ми також вдячні польським партнерам за підтримку Варшавою реформ в Україні».

Таким чином, можна сказати що Польща це стратегічний партнер для України в плані економічних та політичних відносин. Тому необхідно підтримувати дружні відносини з даною країною і поглиблювати співпрацю як в економічному так і в політичному напрямку. На мою думку Польща це та країна, яка може стати основним прикладом для України, як з пострадянським минулим, можна перетворити країну в одну з провідних європейських країн. Тому ми маємо співпрацювати і разом досягати рівня провідних країн спираючись на досвід даної країни.

Література:

1. Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка ХХІ століття / Є. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка,

Ін-т міжнар. відносин, 2004. – Вип. 48, ч. 1. – С. 3–9.

2. Торговельно-економічна місія у складі Посольства України в Республіці Польща. Варшава, 30. 04. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrexport.gov.ua/ukr/info_exhibitions/ukr/1928.html
3. Цит. за А. Дешиця. В інтерв'ю власному кореспондентові Укрінформу . [Електронний ресурс]. – <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2848860-andrij-desica-posol-ukraini-v-polsi.html>
4. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

ШТЕРН Марія Борисівна

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Оскільки події відносин України з Республікою Польща відносяться до сьогодення, постійно змінюються та доповнюються новими історичними фактами, то настрої, відображені у літературі з теми, оціночні судження авторів можуть змінюватися залежно від подій, які відбулися.

Дослідження з теми польсько-українських відносин (як на двосторонньому рівні, так і в контексті багатосторонніх відносин, пов'язаних з діяльністю Європейського Союзу) виявилися «об'єднуючими» для багатьох дослідників, що знайшло відображення у створенні наукових інститутів: як українських, з дослідження процесів європейської інтеграції (наприклад, Інститут європейської інтеграції Львівського університету), так і країн ЄС, які вивчають особливості давньої та сучасної історії України, її зовнішньої політики (наприклад, Державний Східноєвропейський університет у Перемишлі та його підструктура Інститут міжнародних відносин державної вищої східноєвропейської школи). Цей факт відображає зацікавлення темою як окремих дослідників, так і державних інституцій, які спонсорували створення цих науково-дослідницьких установ.

Двосторонні відносини Польщі й України повною мірою відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок між суспільствами та культурний контекст останнього століття в історії Східної Європи. Ці відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та обопільного прагнення до більш тісної співпраці або навіть альянсу. Але й їм не вдалося уникнути ряду непорозумінь та конфліктів. Сусідство із величезним потенціалом залишається вразливим, на цей раз не стільки через маніпуляції великих держав, оскільки через зміни регіонального середовища та внутрішні політичні процеси.

Однак, політичні баталії та вплив на Українсько-польські взаємини негативним трактуванням і нерідко перекручуванням історичних подій зацікавленими силами, в результаті чого, стосунки між Україною та Польщею починають тяжіти до з'ясування політичних відносин.

Так, наприклад, польський Сейм 20 червня 2013 р. ухвалив заяву, у якій йдеться, що «9 лютого 1943 нападом загонів УПА на Волинське село Паросля почалася груба акція фізичного знищення поляків, яка проводилася бандерівською фракцією Організації українських націоналістів та Українською повстанською армією».

Але підтримка України з боку Польщі збереглася навіть коли Київ розвернув свою зовнішню політику в російський бік за часів президента Януковича. Варшава активно лобіювала проект Східного партнерства ЄС в цілому та Угоду про асоціацію між ЄС та Україною зокрема. Місія Кокса-Квасневського була започаткована у 2012 році для врегулювання складних наслідків «вибіркового правосуддя», яке негативно впливало на відносини між Україною та ЄС із моменту ув'язнення Юлії Тимошенко. Після подій Євромайдану відносини між Польщею та Україною повернули значну частину оптимізму. Однак, справи погіршилися внаслідок окупації Криму Росією. Довгострокові наслідки кроків Кремля в Україні відчули як в Києві, так і в Варшаві. Стратегічне партнерство вимагало перегляду порядку денного.

Стан двосторонніх відносин між ними продовжує бути одним із визначальних факторів регіональної стабільності.

Питання безпеки відіграють найважливішу роль у порядку денному двосторонніх відносин. Вже у 2014 році сторони розуміли важливість надійної, стабільної та передбачуваної співпраці. Польща була однією з країн-ініціаторів проекту Східного партнерства у 2008 році,

який було націлено на те, щоб зробити східні кордони ЄС більш безпечними та наблизити шість цільових країн до європейських стандартів.

Продовжуючи виступати за більш активну участь ЄС у справах безпеки Східної Європи, Польща також покладається на рішення НАТО. Варшава приймала саміт НАТО у 2016 році, де було погоджено надання Україні комплексного пакету допомоги. На цьому ж саміті країни Альянсу вирішили розмістити багатонаціональні батальйони НАТО у Польщі, Естонії, Латвії та Литві. Україна вітала ці кроки.

У середньостроковій перспективі історія все ж таки, скоріше за все, залишиться основним проблемним питанням у двосторонніх відносинах. Поступово історичні дебати знову перетекли із академічної сфери до політичної – і залишаться там на деякий час. Апелювання до історії не пов'язані із конкретними політичними партіями чи лідерами. Це довгостроковий виклик, який є частиною широкого та глибокого процесу, в якому країни є обопільно залученими й взаємозалежними.

Підсумовуючи можемо зауважити, що міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що Польща та Україна знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу. Частково це обумовлюється і спільним історичним досвідом.

Література:

1. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми. [Електронний ресурс]: <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>;
2. // Журнал ІСТОРИЧНІ І ПОЛІТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ. – № 1 (59). – 2016: <file:///C:/%D1%83%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F/2732-5505-1-SM.pdf>;
3. Україна і Польща 1920-1939 рр.: 3 історії дипломатичних відносин УССР з Другою Річчю Посполитою: Документи і матеріали / НАН України. Інститут історії України; упорядкування, коментарі, вступна стаття: Н.С. Рубльов, О.С. Рубльов. – К.: Дух і літера, 2012. – 624 с.

ЩЕРБИНА Софія Сергіївна

СПІЛЬНІ СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Українсько-польські відносини мають тривалий шлях становлення і розвитку. Встановленню повноцінних українсько-польських відносин сприяли чинники географічного, історичного, культурного, економічного та політичного характеру, зокрема – геополітичне розташування, територіальна близькість, економічні та культурні зв'язки, взаємний інтерес до співпраці. На сьогодні між країнами існує декілька сфер співробітництва: економічна, політична та соціально-гуманітарна. Двосторонні відносини Польщі й України повною мірою відображають геополітичні складнощі, взаємний зв'язок між суспільствами. Ці відносини розвиваються під впливом міркувань безпеки та прагнення до більш тісної співпраці. Але сусідство залишається вразливим через зміни регіонального середовища та внутрішні політичні процеси.

Міцність стратегічного партнерства між Польщею та Україною є похідною спільного розуміння безпекових викликів у Східній Європі. Незважаючи на те, що ці держави знаходяться у різних стратегічних умовах – Польща, на відміну від України є членом ЄС та НАТО – обидві вони сприймають російський ревізіонізм як серйозну загрозу. Частково це обумовлюється і спільним історичним досвідом. Питання безпеки відіграють найважливішу роль двосторонніх відносин. Продовжуючи виступати за більш активну участь ЄС у справах безпеки Східної Європи, Варшава приймала саміт НАТО у 2016 році, де було погоджено надання Україні комплексного пакету допомоги. Польща стоїть на позиції, що двері НАТО мають бути відкриті для України. Разом з цим Польща залишається одним із ключових постачальників військової допомоги Україні, беручи участь у спільних навчаннях та тренуваннях Литовсько-польсько-української бригади, яка була утворена у 2016 році.

Польща є другим найбільшим торговельним партнером України, а Україна, у свою чергу, займає чотирнадцяте місце серед найбільших торговельних партнерів Польщі. Потенціал розвитку двосторонньої торгівлі залишається величезним і може стати основою поглиблення

взаємозалежності. Угода про асоціацію, укладена між Україною та ЄС, надає додаткових імпульсів та простору двосторонньої торгівлі. Останнім часом питання українськи мігрантів до Польщі набуло резонансу. У 2017 році українці отримали близько 81 % всіх польських робочих віз, а загальна кількість українців, що працюють в Польщі, досягає за деякими оцінками двох мільйонів. Завдяки мовній, культурній та соціальній близькості, а також ліберальному польському законодавству, Польща стала головним напрямком для українських трудових мігрантів. В той же час це питання це питання потребує уважного регулювання з тим, щоб звести до мінімуму ризику негативного сприйняття українців у Польщі. Зростання міграційних потоків між Україною та Польщею актуалізує питання контролю над кордоном та транскордонного співробітництва.

Польща та Україна мають близькі позиції енергетичної безпеки в Європі. Забезпечення транзиту російського газу територією України, відкриття європейського ринку для скрапленого газу територією України, відкриття європейського ринку для скрапленого газу із США – все це відповідає інтересам обох країн. Польща й Україна активно виступали проти побудови газопроводу Північний потік-2, виходячи із його довгострокового негативного впливу на безпеку України. Польська енергетична компанія PGNiG займається постачанням природного газу в Україну, обсяг якого досяг 200 мільйонів кубічних метрів у 2018-2019 роках [3].

Досвід Польщі у впровадженні євроінтеграційних процесів є важливим для України і заслуговує на детальне вивчення. Інтеграція з Європейським Союзом для Польщі стала можливістю прискорення розвитку економіки, покращення рівня життя та впровадження нових соціальних цінностей [1]. Україна на шляху до європейської інтеграції має ряд проблем щодо досягнення позитивних результатів успішного завершення процесу євроінтеграції. Досвід економічних перетворень, підготовка та впровадження в життя польського суспільства важливих політичних та економічних реформ наслідує Україна. Реформи які проводяться в Україні в даний час, повинні забезпечити економічне зростання. Така радикальна трансформація соціально-економічних відносин в суспільстві вимагає поетапного і збалансованого підходу з метою пом'якшення можливих короткострокових економічних втрат від проведення цих реформ в довгостроковій перспективі.

Підсумувавши вище написане, можемо сказати, що в історії Польщі та України є чимало прикладів добросусідства, спільної боротьби за ідеали та ін. Однак є і чимало питань, які потребують подальшого вирішення та з'ясування. До яких зберігається неоднозначне ставлення як сучасних науковців, так і пересічних громадян. У Польщі та Україні достатньо спільного потенціалу задля того, щоб впливати на регіональні політичні процеси й формувати новий порядок у сфері безпеки.

Література:

1. Україна і Польща в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Бжезинський З. – Режим доступу: http://www.niurr.gov.ua/ukr/pubLishing/panorama3_4/Brzez_t.htm;
2. Привітання Посла України в США Олександра Моцика учасникам Святкової вечері з нагоди 20-ої річниці Всеукраїнського референдуму з питання проголошення незалежності України, 1 грудня 2011 року [Електронний ресурс] / Моцик О. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/usa/ua/publication/content/58338.htm>;
3. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми [Електронний ресурс]/Матеріали вебінару міжнародного центру перспективних досліджень – <https://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>;
4. Як Україна повертає Польщу [Електронний ресурс] /Гетьманчук А.-Режим доступу: <https://rpr.org.ua/news/yak-ukraina-povertaie-pol-shchu/>

ЮХИМУК Сергій Олександрович

РОЛЬ «ВАРШАВСЬКИХ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ЗАПИСОК» В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

З початку 90-х років ХХ ст. в українсько-польських відносинах відбулися помітні зрушення, що виявилися у проведенні багатьох спільних круглих столів, міжнародних конференцій, збільшенні кількості авторів, публікацій та, що найважливіше, наукових осередків, які досліджували проблеми двосторонніх взаємин. Особливе місце серед них займає варшавський осередок. Саме у стінах Варшавського університету вже понад півстоліття діє

кафедра україністики, яка і нині є потужним центром вивчення та розвитку української мови, літератури, культури та історії поза межами України.

З 1990 р. донині завідувачем кафедри є один із найвидатніших представників української громади в Польщі, відомий у світі дослідник-україніст С. Козак. Вагомою заслугою професора в цій галузі було створення наукового часопису «Варшавські українознавчі записки» («Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze»). У цьому збірнику були започатковані систематичні дослідження літератури, мови, релігії та церкви, сакральної культури, національної свідомості, політичної і філософсько-суспільної думки в Україні, проблем історії українсько-польських взаємин, ролі видатних постатей, а також культурних трансформацій українсько-польського прикордоння. По суті, журнал став справжнім гуманітарним форумом обміну науковими думками українців і поляків.

«Варшавські українознавчі записки» почали систематично виходити друком із 1994 р. Однак перший том цього збірника видано українською мовою у Варшаві ще 1989 р. Історія сучасних «Варшавських українознавчих записок» розпочалася вже за нових суспільно-політичних умов: демократизації життя у Польщі та здобуття Україною незалежності.

Основою збірників є напрацювання щорічних тематичних конференцій, доповнених й іншими студіями та матеріалами. Вони переважно структуровані так, що кожний новий випуск щорічника присвячений іншій тематиці, пов'язаній з важливими ювілеями, подіями або історико-культурними проблемами відносин України і Польщі в минулому та сучасному. Зазначалося, що перший том за 1989 р. присвячено тисячоліттю хрещення Київської Русі; відновлений випуск 1994 р. одержав назву «Польсько-українські зустрічі»; а 25–26 – «Українська еміграція: історія, культура, постаті, інституції, зв'язки з поляками» (2008).

Одним з основних чинників, що сприяв тривалій успішній публікації часопису, на який, зокрема, звернув увагу польський учений В.А. Серчик, було уникання переважно безперспективних суперечок на тему драматичного українсько-польського минулого, особливо збройного протистояння українців та поляків під час Другої світової війни та в повоєнні роки, методів боротьби та цілей, визначення величини втрат однієї та іншої сторін.

Окремі тематичні збірники дали можливість всебічного висвітлення конкретної проблематики, як наприклад, подолання існуючих міфів чи вироблення нових підходів до вивчення раніше досліджуваних проблем. Вагомим досягненням організаторів було звернення уваги на явища з галузі історії культури, літератури, мовознавства, етнокультурні, суспільно-політичні та релігійні процеси українсько-польського прикордоння. У дослідженнях з історії та суспільно-політичних взаємовідносин, що презентуються на шпальтах часопису, домінують проблеми нової і новітньої доби. Зокрема, розвиток українського руху та формування національної свідомості на тлі українсько-польських взаємин, зокрема в Галичині, стали об'єктом вивчення у розвідках, присвячених ХІХ ст. Значну увагу зосереджено на процесах кінця ХІХ – початку ХХ ст., що були апогеєм культурно-політичних змін попередніх десятиліть і закінчилися українською національно-демократичною революцією 1917–1921 рр. Цей період – час глибокого інтелектуального перелому у світобаченні українців, що мав значний вплив на українсько-польські відносини. Зауважимо, що в рамках цих конференцій чи не вперше в сучасній історіографії піднято проблему військово-політичного союзу С. Петлюри і Ю. Пілсудського.

Отже, на сучасному етапі «Варшавські українознавчі записки» відіграють важливу роль в інтеграції українознавчих досліджень у Польщі. Широкий спектр публікацій засвідчили високий науковий рівень щорічника, що став справжнім гуманітарним форумом обміну думок і міжнародної співпраці українців загалом, та дослідників українсько-польських взаємин зокрема.

ЯНИК Катерина Олександрівна

РЕДАКТОРСЬКА ТА ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ФРАНКА

І. Франко був одним з перших професіональних видавців і редакторів в історії української книговидавничої справи. На багаторічному досвіді книговидавничої, журналістської та редакторської діяльності він сформулював і на практиці втілював основні

принципи аналізу, оцінки, підготовки до видання, редакційного опрацювання літературних творів різних жанрів і типів видань. В історії українського редагування він по праву вважається основоположником літературної критики та журналістики, побудованих на науково обґрунтованих засадах.

На думку І. Франка, періодичне видання – не корчма чи притулок, де однаково радо зустрічають всіх – аристократа, демократа, поступовця, ретрограда, націоналіста, інтернаціоналіста. Він виступав проти безпартійних та «безбарвних» журналів, які навіть хизувалися відсутністю програми. В основі редакторської та видавничої діяльності мають бути принципи служіння інтересам народу. Він засуджував редакторів друкованих органів, які слугували високопоставленим особам і друкували тільки їхні твори або ті, що відповідали їх напрямкові. Ідейна спрямованість видання, вірність демократичним принципам були для Франка-редактора і видавця понад усе, навіть тоді, коли він отримував надзвичайно заманливі пропозиції. Митець вимагав правдивості як друкованого слова, так і тих, хто його поширює.

Різно негативно ставився І. Франко до редакторів, які одночасно слугували кільком партіям, називаючи це політикою служіння нашим і вашим, яка на довгі роки приглушила дискусії про насущні справи, звівши все до брехні й пустої балаканини. Письменник вважав, що будь-яке видання має мати свою чітку програму чи напрям, а не загравати з читачами, заради збільшення передплатників. Важливим принципом редакторської праці письменник вважав колективність та колегіальність оцінки творів, спільність зусиль співробітників, творчий, дружній дух колективної праці. Значна кількість видань вийшла завдяки колективним зусиллям І. Франка та його друзів – М. Павлика, І. Белея, Н. Кобринської, В. Гнатюка. Як редактор багатьох видань, І. Франко постійно радився з ними, ніколи не впадав в амбіції, не дратувався через дрібниці. Він завжди прислухався до будь-яких зауважень щодо своєї діяльності як письменника і редактора.

Робота в періодичних органах і видавництвах дала Франкові розуміння необхідності організації та планування редакторської справи, її завдань, прав й обов'язків редактора. Франко-редактор був твердо переконаний, що редактор має бути, насамперед, організатором видання, пошукачем нового матеріалу, має залучати авторів. Цю тезу він активно втілював у життя, підтримуючи тісний зв'язок з людьми, які знають і вміють писати. Дбаючи про задоволення читачького попиту, І. Франко намагався подавати в журналах різноманітний матеріал – історичні, філософські та економічні статті, статті з питань релігії тощо. Зауважимо, з огляду на те, що читачькі інтереси в ті часи не тільки не вивчалися, але й не могли бути задоволені через брак авторів, видавцю часто доводилося бути гнучким як у пошуках авторів, так і у доборі матеріалу.

І. Франко з повагою ставився до індивідуальної творчої манери кожного автора і завжди намагався зберегти її. Так, він терпляче чекав відповіді від А. Кримського щодо запропонованих йому змін у перекладі праці Клоустона, не наважувався правити рукопис без згоди автора. Відмітною рисою редактора була його скромність. Він ніколи не виставляв напоказ, на перший план своєї особи, не хизувався своїми знаннями, а, навпаки, завжди підкреслював, що він, як і всі люди, може помилятися, а тому не раз просив вибачення за редакторське втручання в чужу працю, за свою «незручну» руку. І. Франко не впадав в амбіції, коли автор був не згоден з його зауваженнями. Навпаки, надсилаючи авторові виправлений текст або коректуру, він зазначав: «Будьте ласкаві прочитати уважно друковане, і коли побачите, що я зробив Вам де-небудь кривду, то напишіть, щоб я нічого далі не тикав у Вашім тексті, а я піддамся Вашій волі» [1]. Взаємини Франка-редактора з літераторами були доброзичливими та без зарозумілості.

Заразом І. Франко був дуже вимогливим, принциповим редактором і критиком. Завжди відвертий в оцінках, він ніколи не приховував від авторів вади їх творів. Так, цінуючи таланти Лесі Українки, І. Франко писав, що в її ранніх поезіях є багато примітивно звіршованих дитячих вражень. Він мав ділові, творчі, доброзичливі, щирі стосунки з авторами і був проти диктатури редактора і намагався робити правки рукою автора, його волю вважав беззаперечною. Взаєморозуміння, право на відстоювання своїх поглядів і естетичних уподобань, розмова ділових партнерів – все це, на його думку, були єдино правильні стосунки

між автором і редактором. Оперативність, сумлінність, чесність, щирість були невід'ємними рисами Франка.

Письменник вимагав від редакторських оцінок наукової глибини, аргументації, фахової кваліфікації. На його думку, редактор має уважно вивчити твір, простежити й розкрити причини помилок і вад; не повинен для зручності розсікати твір на окремі уривки, бо тоді наукова критика втратить свій сенс; при вивченні твору йому слід спокійно простежити факти й доводи, встановлювати не вину чи заслугу, а причини й наслідок. Усе має бути продумане, аргументоване, зазначав І. Франко, хоча є й такі редактори, що нічого не цураються, аби тільки досягти свого, або такі, що відразу приймають за доказ те, що ще має бути доведене.

Оцінка твору, на думку І. Франка, повинна впливати з його об'єктивної вартості. Потрібно визначити, «чи у автора є талант, чи нема», говорити «про якість і силу того таланту», але коли він не викликає «естетичного вдоволення в душі людській», його, «як неадаптивний, треба без дальшої дискусії кинути між макулатуру» [2].

Література:

1. Франко І. Твори: У 20 т. – Т. 20. – К.: ДВХЛ, 1956. – С. 312.
2. Франко І. Твори: У 20 т. – Т. 16. – К.: ДВХЛ, 1956. – С. 258.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Amelina Svitlana, Doktor der Pädagogischen Wissenschaften, Professor, Leiterin des Lehrstuhls für Fremdsprachen und Übersetzung, Nationale Universität für Lebens- und Umweltwissenschaften der Ukraine (Kiew, Ukraina)

Balalayeva Olena, doktor habilitowany w dyscyplinie pedagogika, docent, Narodowy Uniwersytet Zasobów Biologicznych i Naturalnych w Kijowie (Kijów, Ukraina)

Belnitskaia Sonia, student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Bilanych Halyna, candidate of historical sciences, Municipal Higher Education Institution «Uzhgorod Institute of Culture and Arts» of Transcarpathian Regional Council, Associate Professor of the Department of Art (Uzhgorod, Ukraine);

Biletskiy Amalia, Sacramento (Antelope), (California, USA)

Chebotarov Viacheslav, Doktor nauk ekonomicznych, profesor, Kierownik Katedry Ekonomii, Marketingu i Przedsiębiorczości Ługańskiego Narodowego Uniwersytetu imienia Tarasa Szewczenki (Starobil's'k, Ukraina)

Czerwiakowska Jolanta, mgr nauk społecznych w zakresie gerontologii, mgr nauk społecznych w zakresie pedagogiki, doktorant, Instytut Historii Akademia Pomorska w Słupsku (Słupsk, Polska)

Danylova Tetiana, Ph.D. (Philosophy), Assoc. Prof., Department of Philosophy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Deshchenko Maria, **Verna Oleksandra**, studentki, Narodowy Uniwersytet Zasobów Biologicznych i Naturalnych w Kijowie (Kijów, Ukraina)

Glinkowska-Krauze Beata, Dr hab., prof. nadzw. Uniwersytet Łódzki (Rzeczpospolita Polska);

Grabovska Inna V., PhD in Philology, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;

Kloczak Oleg, doktor nauk historycznych (Kijów, Ukraina)

Kniazievich Anna, doktor nauk ekonomicznych, docent, Międzynarodowy ekonomiczno-humanistyczny uniwersytet imienia Stepana Demiańczuka (Równe, Ukraina)

Krawiec-Zlotkowska Krystyna, doktor habilitowany w dyscyplinie literaturoznawstwo, profesor Akademii Pomorskiej w Słupsku (Słupsk, Polska)

Kubasik-Rompa Iwona, doktorantka w Instytucie Historii, mgr, Akademia Pomorska w Słupsku (Słupsk, Polska)

Kychkyruk Tetiana, Ph.D. (Philosophy), Assoc. Prof., Department of Philosophy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Lubas Klaudia, magister Medycyny Weterynaryjnej (Rzeszów, Polska)

Mariiko Iryna V., Master of Arts in English Philology, LLC "Maklai" (Kyiv, Ukraine)

Matviienko Irina, Candidate of Philosophy, Associate Professor, Department of Philosophy, Faculty of Humanities and Pedagogics National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Ostrowska Halina, Doktorantka Instytut Historii Akademia Pomorska w Słupsku (Słupsk, Polska)

Puzyrenko Yaryna, doktor habilitowany w dyscyplinie filologia, docent, Narodowy Uniwersytet Przyrodniczy w Kijowie (Kijów, Ukraina)

Pylypenko Lilia, aspirant, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Salnikova Natalia, PhD, Associated Professor, Head of the Humanities Department of the Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (Mariupol, Ukraine)

Skrabacz, Aleksandra, doktor habilitowany nauk wojskowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego, profesor uczelni, Akademia Pomorska w Słupsku (Słupsk, Polska)

Sucharski Tadeusz, Dr hab. profesor AP, Akademia Pomorska w Słupsku (Słupsk, Polska)

Vakulyk Iryna, doktor habilitowany w dyscyplinie filologia, docent;

Yashchuk Sergii, candidat en sciences pédagogiques, stagiaire, Institut Régionale du Travail Social Nouvelle-Aquitaine (Bordeaux, France)

Yuzyk Maria, PhD student at the Department of Pedagogy National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Yuzyk Olha, candidate of pedagogical science, Rivne regional Institute of postgraduate pedagogical education, Ukraine, Associate Professor of Natural Sciences and Mathematics Education (Rivne, Ukraine);

Zakhutska Oksana, PhD: doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, Narodowy Uniwersytet Zasobów Biologicznych i Naturalnych w Kijowie (Kijów, Ukraina)

Андрієвська Марія Андріївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Андрійчук Людмила Русланівна, магістр 1-го року навчання, НУБіП України, (м. Київ, Україна)

Андрущенко Анастасія, студентка, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна)

Анненков В'ячеслав Юрійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Артем'єва Марина Володимирівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Артемчук Єлизавета Андріївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Архинос Владислав Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Асатуров Сергій Костянтинович, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна);
Афанасенко Лариса Анатоліївна, кандидат психологічних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна);
Баглаєвський Артем Олегович, студент магістратури, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)
Баленко Мар'яна Миколаївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Баранік А.Ю., студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Барвінок Ольга Володимирівна, кандидат історичних наук, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна)
Безкоровайний Єгор Андрійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Березова Людмила Василівна, кандидат психологічних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Білан Сергій Олексійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Білошапка Анна Олександрівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Блануца Андрій Васильович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)
Богатирчук Катерина Олександрівна, кандидат історичних наук, викладач кафедри міжнародних та регіональних студій НПУ імені М.П. Драгоманова
Бойко Іван Іванович, кандидат філософських наук, доцент кафедри міжнародних і суспільних наук НУБіП України (м. Київ, Україна)
Бойко Наталія Олександрівна, студентка I курсу СВО «магістр», Херсонський державний університет (м. Херсон, Україна)
Бондаренко О. Ю., студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Бондарчук Ілля Віталійович, **Покотило Костянтин Олександрович**, студенти, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Бориско Олександр Михайлович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Боровик Роман Леонідович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Борчук Степан Миколайович, доктор історичних наук, професор ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Брайко Богдан Анатолійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Брінцева Олена Григоріївна, кандидат економічних наук, доцент, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (м. Київ, Україна)
Бруслік А. В., студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Буднік Ірина Олександрівна, Заслужений працівник освіти, вчитель-методист, заступник директора з навчально-виховної роботи снз № 288 (м. Київ, Україна)
Булгакова Оксана Володимирівна, кандидат історичних наук, науковий співробітник, Інститут історії України НАН України (м. Київ, Україна)
Бут Яна Віталіївна, кандидат педагогічних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Вакуленко Анна Юріївна, студентка, НУБіП України
Варгатюк Сергій Вадимович, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Василенко Марія Олексіївна, студентка, НПУ імені М. П. Драгоманова
Васюк Оксана Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Веденєєв Дмитро Валерійович, доктор історичних наук, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ, Україна)
Віценко Єлизавета Олексіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Вознюк Тетяна Михайлівна, асистент кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей НУБіП України (м. Київ, Україна)
Волик Олександр Андрійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Волошин Єгор Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Воскобойник Катерина Віталіївна, аспірантка кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)
Гаврилко Аліна Василівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)
Гаврилюк Назар Андрійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Галів Микола Дмитрович, доктор педагогічних наук, доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

Галів Микола Дмитрович, доктор педагогічних наук, доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

Гальченко Світлана Іванівна, кандидат історичних наук, доцент, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (м. Черкаси, Україна)

Гейко Світлана Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Георгиев Сергей Александрович, магістр політології (г. Симферополь, Крим)

Глебова Наталя Іванівна, доктор соціологічних наук, доцент, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна)

Гнатенко А.В., студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Голєва Марія Сергіївна, аспірантка кафедри педагогіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Гончарова Ольга Віталіївна, аспірантка кафедри історії України Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна)

Горбатюк Тарас Віталійович, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Городняк Яна Петрівна, аспірантка кафедри міжнародних відносин і суспільних наук НУБіП України (м. Київ, Україна)

Гречишкіна Олена Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, Поліський державний університет (м. Пінськ, Білорусь);

Гречко Анастасія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Григораши Олександр Сергійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Гусєва Анастасія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Даниленко Василь Михайлович, доктор історичних наук, професор (м. Київ, Україна)

Демченко Алла Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний університет (м. Херсон, Україна)

Демченко Олександр Іванович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Демчук Данило Володимирович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Деркач Олексій Анатолійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Дзись Іван Валерійович, студент НУБіП України (м. Київ, Україна)

Дзюбинська Софія Михайлівна, здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня), Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Дзюбленко Ірина Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних та регіональних студій НПУ імені М.П. Драгоманова

Домашкевич Аліна Геннадіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Доморослий Валентин Іванович, кандидат історичних наук, доцент Уманський національний університет садівництва (м. Умань, Україна)

Дранко Ірина Степанівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Дрогомирецька Людмила Романівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника» (м. Івано-Франківськ, Україна)

Дубін Руслан Анатолійович, кандидат ветеринарних наук, Луганський національний аграрний університет (м. Харків, Україна)

Дубровіна Оксана Валеріївна, асистент кафедри філософії, НУБіП України;

Душина К.О., студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Євстратєва Юлія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Єрмак Василь Володимирович, курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту №1 Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Єрмаков Георгій Сергійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Єроменко Євгенія Василівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Жгут Олег Анатолійович, директор сшз №288 вчитель-методист (м. Київ, Україна)

Ждмарова Анна Володимирівна, аспірантка кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Желєзко Алла Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних та регіональних студій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Жилезко Артем Вячеславович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Журавська Ніна Станіславівна, доктор педагогічних наук, професор, НУБіП України (м. Київ,

Україна)

Закоморна Анастасія Ігорівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Зальвовська Вікторія Вікторівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Запорожець Карина Юрійвна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Затона Єлизавета Іванівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Зозулевич Вікторія Юрійвна, магістр, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Іващук Максим Володимирович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Ільницький Василь Іванович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної, кадрової роботи та оборонного планування Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Дрогобич Україна);

Ільченко Софія Олександрівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Іскра Карина Вікторівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Калішук Оксана Миколаївна, доктор історичних наук, професор, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк, Україна)

Калуга Володимир Федорович, д.філос.н., професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кальчук-Чертов Володимир Олександрович, студент НУБіП України (м. Київ, Україна)

Каміонка Матеуш, магістр політології, викладач Інституту Політології Педагогічного університету імені Комісії національної освіти у Кракові (м. Краків, Республіка Польща,)

Керницька Анастасія Іванівна, студентка НУБіП України (м. Київ, Україна)

Клівак Роман Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Ковриженко Артем Дмитрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Колісник Тетяна Олександрівна, студентка, НУБіП України, (м. Київ, Україна)

Колмацуй Євгеній, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Коляда Ігор Анатолійович, доктор історичних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Кондратьєва Ірина Олександрівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Конончук Інна Валеріївна, старший викладач, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Копайгора Валерія Валеріївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Королєвський Сергій Вікторович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Косик Віталій Андрійович, студент НУБіП України (м. Київ, Україна)

Костенко Данило Ігорович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Костенко Олександр Миколайович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Костіна Аліна Вячеславівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кот Любов Миколаївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кравченко Алла Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кравченко Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології вищої школи, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Кравченко Наталія Борисівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кравчук Ігор Святославович, доктор економічних наук, професор, Технологічно-природничий університет (м. Бидгощ, Польща)

Крамар Владислава Олександрівна, бакалавр, НУБіП України (м. Київ, Україна).

Крап Андрій Павлович, кандидат політичних наук., доцент кафедри міжнародної інформації;

Данькович Вікторія Василівна, студентка 4 курсу Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Кропивко Максим Михайлович, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, Національна академія аграрних наук України (м. Київ, Україна)

Кропивко Олена Михайлівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук НУБіП України (м. Київ, Україна);

Кубицький Сергій Олегович, кандидат педагогічних наук, професор, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кузьменко Альона Ігорівна, аспірантка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кузьменко Юлія, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (м. Ніжин Україна,);

Кузьо Андрій Миколайович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кулик Іван Васильович, студент НУБіП України (м. Київ, Україна)

Культенко Валентина Павлівна, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Курас Дмитро Іванович, кандидат історичних наук, доцент, Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Куцина Софія Максимівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Кушка Яна Олегівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Лановюк Людмила Петрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Латинін С. В., студент, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Лаута Олена Дмитрівна, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Липова Ангеліна Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Литвиненко Анастасія Андріївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Лісовський Олександр Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Ліщинська Ірина Вікторівна, дійсний член Київського обласного територіального відділення МАН України (м. Біла Церква, Україна)

Майор Ангеліна Юрійвна, студентка НУБіП України (м. Київ, Україна)

Максимчук Валентин Спиридонович, кандидат педагогічних наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Максюта Микола Єгорович, доктор філософських наук, професор, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Малашенко Іван Валентинович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Малімон Віталій Іванович, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (м. Івано-Франківськ, Україна)

Мальчик Оксана Миколаївна, магістерка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Маргітич Тетяна Андріївна, студентка, НУБіП України (Україна, м. Київ)

Мариніч Валерія Миколаївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Мартинюк Андрій Юрійович, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України (м. Київ, Україна)

Мартинюк Ірина Анатоліївна, кандидат психологічних наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Мартиченко Олександр Володимирович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Марусетченко Артем Анатолійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Маршак Юлія Олегівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Матвеева Дарія Ігорівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Матвійчук Валерія Леонтіївна, студентка НУБіП України (м. Київ, Україна)

Махаринець Михайло Євгенович, аспірант Національної академії внутрішніх справ

Мацкевич Оксана Вячеславівна, студентка факультету захисту рослин, біотехнології та екології НУБіП України;

Медовкіна Вікторія Артурівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Мирошніченко Віталій Олександрович, аспірант, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Михаць Роман Миколайович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри народних музичних інструментів та вокалу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

Михнюк Сергій Вікторович, аспірант кафедри управління та освітніх технологій, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Міщенко Ігор Ігорович, студент НУБіП України (м. Київ, Україна)

Молодоженя Артем Юрійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Момотюк Даша, студентка НУБіП України (м. Київ, Україна)

Москаленко О.В., студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Мотенко Наталія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Недужий Костянтин Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Нестеренко Владислав Тарасович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Ніколаєнко Станіслав Миколайович, ректор Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України

Огар Анна Осипівна, кандидат філологічних наук, доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

Огірко Олег Васильович, доктор філософських наук, професор кафедри країнознавства, Інститут Східної Європи (м. Львів, Україна)

Ознамець Анастасія Анатоліївна, здобувач Національної академії внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Олійський В'ячеслав Олександрович, кандидат історичних наук, старший викладач, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка (м. Суми, Україна)

Омельченко Людмила Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент;

Орос Богдана Василівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Осипчук Ю.А., студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Осіюк Оксана Омелянівна, старший вчитель снз № 288 (м. Київ, Україна)

Оснач Олексій Михайлович, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук НУБіП України (м. Київ, Україна)

Перевізник Аліна Валеріївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Петренко Мирослава Михайлівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Петров Иван Васильевич, кандидат исторических наук (г. Санкт-Петербург, РФ)

Петрова Анастасія Геннадіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Перова Дарья Олексіївна, студентка I курсу факультету ветеринарної медицини НУБіП України (м. Київ, Україна)

Питель Вікторія Олексіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Півень Олена Болеславівна, старший викладач кафедри іноземної філології і перекладу, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Піддуба Олена Леонідівна, студентка, Херсонський державний університет (м. Херсон, Україна)

Подольський Андрій Миколайович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Подчеко Поліна Антонівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Попівська І. О., студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Потильчак Олександр Валентинович, доктор історичних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Пишеславська Олександра В'ячеславівна, студентка, НУБіП України (Україна, м. Київ)

Равікович Ірина Вікторівна, історик, асоціація вчителів-репатріантів ІГУМ (м. Кірьят-Хаім, Хайфа, Ізраїль)

Рибалка Олег Валерійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Романець Людмила Миколаївна, кандидат історичних наук, старший викладач Вінницький коледж Національного університету харчових технологій (м. Вінниця, Україна)

Романишин Наталія Юріївна, кандидат історичних наук, доцент, Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Романюк Іван Миронович, доктор історичних наук, професор, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, Україна)

Руденко Вікторія Юріївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Савицька А. А., студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Савицька Інна Миколаївна, завідувач кафедри філософії, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Савич Артем Анатолійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Савка Ірина Володимирівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Савченко Михайло Пилипович, заступник директора з навчально-методичної роботи, вчитель історії, громадянської освіти, Київська гімназія східних мов №1 заслужений вчитель України (м. Київ, Україна)

Савчук Оксана Василівна, правознавець (м. Ігуменіца, Греція)

Сальник Софія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Самойленко Анастасія Валентинівна, студентка, Херсонський державний університет (м. Херсон, Україна)

Самоховець Марія Павлівна, кандидат економічних наук, доцент, Поліський державний університет (м. Пінськ, Білорусь)

Святненко Анна Василівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Севастьянов Олександр Валерійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Сегеда Жанна Петрівна, вчитель-методист Київської гімназії східних мов № 1;

Сегеда Софія Сергіївна, член наукового товариства гімназистів Київської гімназії східних мов № 1 (м.

Київ, Україна)

Селюк Андрій Васильович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Семашко Тетяна Федорівна, доктор філологічних наук, професор, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Сєкунова Юлія Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Сидоренко Ірина Григорівна, кандидат філософських наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Сидорович Олександр Сергійович, доктор історичних наук, доцент, ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут» (м. Ніжин, Україна)

Січкаренко Галина Геннадіївна, доктор історичних наук, професор, Державний університет телекомунікацій (м. Київ, Україна)

Скляр Віталій Павлович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Скокова Марина Сергіївна, асистент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Скрипка Артем Сергійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Скумін Василь Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Слепов О.Ю., студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Слива Анастасія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Сморжевська Оксана Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри новітньої історії України історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

Смутьська Адріанна, студентка, НУБіП України, (м. Київ, Україна)

Соколов Олександр Єгорович, аспірант кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Соколова Любов Степанівна, кандидат історичних наук, доцент, Одеська державна академія будівництва і архітектури (м. Одеса, Україна)

Соколова Олександра Максимівна, аспірантка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Соколовський Олександр Богданович, аспірант кафедри політології та міжнародних відносин Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

Сонько Ярослав Валентинович, аспірант кафедри історії держави та права, Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Софіщенко Ірина Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

Стоян Платон Федорович, кандидат історичних наук, науковий співробітник Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського

Стоян Тетяна Андріївна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних та регіональних студій НПУ імені М.П. Драгоманова

Стрілець Валентина Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Стрілець Василь Васильович, доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Стрільчук Людмила Василівна, доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк, Україна)

Супрун Аліна Григорівна, доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Супрунчук Олег Олександрович, слухач 4-го курсу, Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Тараненко Сергій Владиславович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Тарасова Марія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Теслюк Валентина Михайлівна, кандидат психологічних наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Теслюк Віктор Вікторович, магістрант, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Тимошенко Ольга Тарасівна, аспірантка кафедри філософії НУБіП України (м. Київ, Україна)

Ткачук Дар'я, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Товкун Інна Іванівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Толочко Світлана Вікторівна, доктор педагогічних наук, доцент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Томенко Микола Володимирович, доктор політичних наук, кандидат історичних наук, голова Наглядової ради НУБіП України (м. Київ, Україна)

Топольник Олександр Валерійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Трима Катерина Андріївна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і

суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Тюска Роман Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Фуркало Вікторія Станіславівна, кандидат філософських наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна)

Фуркало Володимир Ісакович, кандидат філософських наук, доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна)

Фурман Євгенія Русланівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Хархан Леся Володимирівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Хатенко Максим Анатолійович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Хвіст Вікторія Олексіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Хомич Богдан Борисович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Хомич Роман Миколайович, студент магістратури, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Циватий Вячеслав Григорович, кандидат історичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

Цубенко Валерія Леонідівна, доктор історичних наук, професор, Одеська державна академія будівництва та архітектури (м. Одеса, Україна)

Чаура Наталія Сергіївна, аспірант кафедри української літератури Херсонського державного університету, учасник стипендіальної програми Уряду Польщі для молодих науковців (м. Херсон, Україна)

Чеберяко Аліна Віталіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Чепурний Олександр Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Чугай Євгеній Олегович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Шинкарук Василь Дмитрович, декан гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор філологічних наук, професор, академік АН вищої школи України, Заслужений працівник освіти України

Шинкарук Лідія Василівна, член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор, НУБіП України

Шинкарук Наталія Василівна, кандидат юридичних наук, Кабінет міністрів України (м. Київ, Україна)

Шинкарук Олександра Василівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Шкуратенко Олена Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри історії держави та права Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна);

Штерн Марія Борисівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Шубер Олексій Анатолійович, студент магістратури, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ, Україна)

Щербина Софія Сергіївна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Юхимук Сергій Олександрович, студент, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Якушко Катерина Григорівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Яник Катерина Олександрівна, студентка, НУБіП України (м. Київ, Україна)

Ярушак Марія Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

Яшиний Денис Володимирович, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу вивчення мистецького спадщини Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» (м. Київ, Україна)

Яшиник Світлана Валеріївна, доктор педагогічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

CZERWIAKOWSKA Jolanta TRUDNA DROGA DWÓCH NARODÓW-POLSKA I UKRAINA W LATACH 1914-1920- SZKIC ZAGADNIENIA	6
KRAWIEC-ZŁOTKOWSKA Krystyna „WOLNI Z WOLNYMI, RÓWNI Z RÓWNYMI...»: KORZENIE POEZJI I KULTURY POLSKO-UKRAIŃSKIEJ (REKONESANS HISTORYCZNO-LITERACKI)	7
OSTROWSKA Halina SPECYFIKA EMIGRACJI GALICYJSKIEJ DO BRAZYLII	8
SUCHARSKI Tadeusz DLA WSPÓLNEJ PRZYSZŁOŚCI – WSPÓŁPRACA EMIGRACJI POLSKIEJ Z EMIGRACJĄ UKRAIŃSKĄ	9
ZAKHUTSKA Oksana ŚWIADOMOŚĆ I IDENTYFIKACJA NARODOWA MIESZKAŃCÓW DROBNOSZLACHECKIEJ WSI SIABERKA NA ŻYTOMIERSZCZYŹNIE	11
PYLYPENKO Lilia FORMATION OF STEREOTYPES IN UKRAINIAN AND POLISH PEOPLES	13
ПЕТРОВ Иван Васильевич ПРЕДСТАВИТЕЛИ ПОЛЬСКОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ И РЕЛИГИОЗНОЕ ВОЗРОЖДЕНИЕ В РСФСР В 1941-1943 ГГ.	14
АНДРІЄВСЬКА Марія Андріївна, ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ СТОСУНКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТОЛІТТЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОЛОНІЗАЦІЇ ТА ПОЛОНІЗАЦІЇ	15
БЛАНУЦА Андрій Васильович ПІДГОТОВКА ДО ВАЛЬНОГО СЕЙМУ 1572 Р. «ОБЫВАТЕЛЕЙ ПАНЬСТВ КОРУНЫ ПОЛЬСКОЙ И ВЕЛИКОГО КНЯЗЬСТВА ЛИТОВСКОГО» (ЗА МАТЕРІАЛАМИ КНИГИ ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ №270)	16
БУЛГАКОВА Оксана Володимирівна РЕАКЦІЯ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНИ НА ПОДІЇ У ПОЛЬЩІ ВЛІТКУ 1956 РОКУ	17
ВАРГАТЮК Сергій Вадимович ПЕРШІ ДИПЛОМАТИЧНІ КОНТАКТИ ДИРЕКТОРІЇ УНР З ПОЛЬЩЕЮ	19
ВЄДЄНЄЄВ Дмитро Валерійович АФЕКТИВНА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК НЕГАТИВНИЙ ЧИННИК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	21
ВОСКОБОЙНИК Катерина Віталіївна ВІХІ СТАНОВЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО КОНСУЛЬСТВА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ЛЬВОВІ	22
ГАЛІВ Микола Дмитрович, ОГАР Анна Осипівна УКРАЇНСЬКЕ І ПОЛЬСЬКЕ ПІДПІЛЛЯ НА ДРОГОБИЧЧИНІ ЗА МАТЕРІАЛАМИ РАДЯНСЬКИХ РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ (СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1944 Р.)	24
ГАЛІВ Микола Дмитрович, ЯРУШАК Марія Ігорівна РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНІ ЗАХОДИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО УКРАЇНСЬКИХ І ПОЛЬСЬКИХ ОСВІТЯН У ДРОГОБИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ УРСР (1939–1941 РР.)	25
ГАЛЬЧЕНКО Світлана Іванівна РАДЯНСЬКО-НІМЕЦЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В 20-30-Х РР. XX СТ.: «ШКОЛА ХІМІЧНОЇ ВІЙНИ» В САРАТОВІ	26
ГОНЧАРОВА Ольга Віталіївна БЛАГОДІЙНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.	28

ГОРОДНЯК Яна Петрівна ПОЛЬЩА І ГОЛОДОМОР: ПУБЛІКАЦІЇ У ПРЕСІ ТА ВИЗНАННЯ ГЕНОЦИДУ	29
ДАНИЛЕНКО Василь Михайлович ПОЛЬЩА Й УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ 1920 -1930-х РОКІВ У СВІТЛІ ДОКУМЕНТІВ ГДА СЗР УКРАЇНИ	30
ДОМОРОСЛИЙ Валентин Іванович УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ СТОСУНКИ У ДІЯЛЬНОСТІ І ТА ІІ ДЕРЖАВНИХ ДУМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	31
ДРОГОМИРЕЦЬКА Людмила Романівна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ У ПОЛЬЩІ (1920-1939 РР.)	33
ЖДАМАРОВА Анна Володимирівна ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	35
ЖЕЛІЗКО Алла Миколаївна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ: ШЛЯХ ДО «ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ ТА ПРИМИРЕННЯ»	35
ІЛЬНИЦЬКИЙ Василь Іванович, МИХАЦЬ Роман Миколайович ЗАХОДИ РАДЯНСЬКОЇ РЕПРЕСИВНО-КАРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЩОДО БОРОТЬБИ ПРОТИ ПОЛЬСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ (1944–1946)	37
ІЛЬЧЕНКО Софія Олександрівна, ФУРМАН Євгенія Русланівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: СПРОБИ ПОРОЗУМІННЯ	38
КАЛІЩУК Оксана Миколаївна «ПОЄДНАННЯ ЧЕРЕЗ ВАЖКУ ПАМ'ЯТЬ»: ПОШУК ШЛЯХІВ «ПОДОЛАННЯ ВАЖКОГО МИНУЛОГО» В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 20 ст.	39
КАЛУГА Володимир Федорович ПРАГМАТИЗМ VS РОМАНТИЗМ: ПОШУК ТОЧОК ПОРОЗУМІННЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	41
КРОПИВКО Олена Михайлівна, ПЄРОВА Дарья Олексіївна ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСАД ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (1991-2013 РР.)	42
КУРАС Дмитро Іванович ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ПОЗИЦІЇ ШЛЯХТИ РУСЬКИХ ВОЄВОДСТВ НАПЕРЕДОДНІ ТА У ХОДІ ЛЮБЛІНСЬКОГО СЕЙМУ 1569 Р.	44
ЛАНОВІЮК Людмила Петрівна УКРАЇНА-ПОЛЬЩА: СЕЛО В ПРОСТОРАХ ПАМ'ЯТІ	45
МАКСИМЧУК Валентин Спиридонович ПРО ПРИМИРЕННЯ ДВОХ СУСІДНІХ НАРОДІВ І ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНОГО МИНУЛОГО	46
МАРТИЧЕНКО Олександр Володимирович ТРАГІЧНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ: ВОЛИНСЬКА ТРАГЕДІЯ	49
МАХАРИНЕЦЬ Михайло Євгенович ПОЛЬСЬКЕ ОСАДНИЦТВО НА ВОЛИНІ (1921-1939 РР.)	50
МОМОТЮК Даша УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ В 1939-1947 РОКАХ	51
ОЛІЦЬКИЙ В'ячеслав Олександрович УКРАЇНСЬКА СКЛАДОВА У ПРОГОЛОШЕННІ АВТОКЕФАЛІЇ ПОЛЬСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ	52
ПОТИЛЬЧАК Олександр Валентинович ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ТА ІНТЕРНОВАНИХ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ДОСВІД 2013-2017 РОКІВ	54
РАВІКОВИЧ Ірина Вікторівна ПОЛЬСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВІЙНИ XVII СТОЛІТТЯ: МІЖНАРОДНЕ ЗНАЧЕННЯ	55

РОМАНЕЦЬ Людмила Миколаївна СТАНОВИЩЕ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ НА СХІДНОМУ ПОДІЛЛІ В КІНЦІ XVIII СТОЛІТТЯ	56
РОМАНИШИН Наталія Юрївна ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ	57
РОМАНЮК Іван Миронович ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ В КІНЦІ XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТ.	58
САВИЦЬКА Інна Миколаївна, СУПРУН Аліна Григорівна АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	59
САВЧУК Оксана Василівна ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ: ОРДИНАЦІЯ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО	61
СЕВАСТЬЯНОВ Олександр Валерійович СУЧАСНА ПОЛЬЩА: ВИПРОБУВАННЯ ВИБОРАМИ ПРЕЗИДЕНТА	62
СІЧКАРЕНКО Галина Геннадіївна ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПІДТРИМКА УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	64
СИДОРОВИЧ Олександр Сергійович КООПЕРАТИВНИЙ СЕКТОР УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1940–1980-Х РОКАХ: ДОСВІД ТА УРОКИ ДЛЯ СЬОГОДЕННЯ	65
СМОРЖЕВСЬКА Оксана Олександрівна ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: БОЛЮЧІ ТОЧКИ (НЕ)ПРИМИРЕННЯ	66
СОКОЛОВА Любов Степанівна ЗВ'ЯЗКИ ПОЛЬСЬКОГО І УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВ ОДЕСИ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ	67
СОНЬКО Ярослав Валентинович ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ КУРУКІВСЬКОЇ УГОДИ	69
СТРІЛЬЧУК Людмила Василівна УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: ВІД ДОБРОСУСІДСЬКИХ ВІДНОСИН ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА (ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА)	70
ТОМЕНКО Микола Володимирович ПОЗИЦІЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ СПРОБИ РОСІЙСЬКОГО МОНОПОЛІЗМУ ЩОДО ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ ПРО ДРУГУ СВІТОВУ ВІЙНУ	71
ХАРХАН Леся Володимирівна, СЕКУНОВА Юлія Володимирівна ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИНАХ	72
ЦУБЕНКО Валерія Леонідівна ДО ПИТАННЯ ПРО ВКЛЮЧЕННЯ КОНФІСКОВАНИХ МАЄТКІВ УЧАСНИКІВ ПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1830–1831 РР. ДО СКЛАДУ КИЄВО-ПОДІЛЬСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ПОСЕЛЕННЯ КАВАЛЕРІЇ У 1836 Р.	73
ШКУРАТЕНКО Олена Володимирівна, ЄРМАК Василь Володимирович ПОЛЬСЬКА АГРАРНА РЕФОРМА НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У 20-Х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ	74
ШКУРАТЕНКО Олена Володимирівна, СУПРУНЧУК Олег Олександрович КОНЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН В ПОГЛЯДАХ ПОЛЬСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ 20-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)	75

**СЕКЦІЯ 2. ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ.
ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ XX СТ.: СПІЛЬНЕ, ВІДМІННЕ, ДИСКУСІЙНЕ.**

BILETSKIY Amalia POLISH DIASPORA IN THE USA	77
KLOCZAK Oleg NOWA KONCEPCJA PAŃSTWOWEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ RZECZYPOSPOLITEJ	79

POLSKIEJ PO 1989 ROKU JAKO JEDEN Z NAJWAŻNIEJSZYCH WARUNKÓW WEWNĘTRZNYCH KSZTAŁTOWANIA SIĘ NOWEJ POLSKIEJ POLITYKI MIĘDZYNARODOWEJ	
KUBASIK-ROMPA Iwona BOHDAN CHMIELNICKI – CZCZONY PRZEZ JEDNYCH, NIENAWIDZONY PRZEZ DRUGICH	81
БАРВІНОК Ольга Володимирівна ПОЛЯК І УКРАЇНЕЦЬ: ГРАФ МИХАЙЛО ТИШКЕВИЧ	82
БОЙКО Іван Іванович УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В ХХ СТОЛІТТІ	83
БОРЧУК Степан Миколайович СОЛОМІЯ КРУШЕЛЬНИЦЬКА НА ВАРШАВСЬКІЙ СЦЕНІ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТУ	85
КОЛЯДА Ігор Анатолійович ТВОРЧИСТЬ І НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЛОМІЇ КРУШЕЛЬНИЦЬКОЇ В ОЦІНКАХ ПОЛЬСЬКОЇ КРИТИКИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ	86
КОЛЯДА Ігор Анатолійович, БАГЛАСВСЬКИЙ Артем Олегович ПОЛЬЩА І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ВІДКРИТТЯ «КАРА УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ» ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА	87
КОЛЯДА Ігор Анатолійович, ХОМИЧ Роман Миколайович ВАЛЕРІЙ ЛОБАНОВСЬКИЙ: ПОЛЬСЬКО – ШЛЯХЕТСЬКЕ КОРИННЯ РОДУ	89
КОЛЯДА Ігор Анатолійович, ШУБЕР Олексій Анатолійович МІЖНАРОДНИЙ СОПОТСЬКИЙ ПІСЕННИЙ ФЕСТИВАЛЬ І СОФІЯ РОТАРУ	90
КОНОНЧУК Інна Валеріївна ВІТКЕВИЧ – ПОПЕРЕДНИК ТЕАТРУ АБСУРДУ	91
МАКСЮТА Микола Єгорович МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОСОБИСТІСНОСТІ БУТТЯ ЛЮДИНИ В РАКУРСІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ	93
ОГІРКО Олег Васильович ПРАВЕДНИЙ МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ – ВЕЛЕТЕНЬ ДУХА УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКОГО ГРАФСЬКОГО РОДУ	94
ОГІРКО Олег Васильович СВЯТИЙ ПАПА ІВАН ПАВЛО II – ВИДАТНА ПОСТАТЬ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ МІЖРЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН	96
САЛЬНИК Софія Сергіївна, СТІЛЕЦЬ Василь Васильович ПРИЄДНАННЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ДО СРСР В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ НІМЕЦЬКОГО, РОСІЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО РОЗДІЛІВ «ВІКІПЕДІЇ»	98
СВЯТНЕНКО Анна Василівна АРХІТЕКТУРНА СПАДЩИНА ВЛАДИСЛАВА ГОРОДЕЦЬКОГО	99
СЕМАШКО Тетяна Федорівна ІВАН ФРАНКО: МІСЦЕ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ МИТЦЯ	101
СЄКУНОВА Юлія Володимирівна, НЕДУЖИЙ Костянтин Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЯН-АМОР ТАРНОВСЬКОГО В УМОВАХ СПІЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ	103
СКОКОВА Марина Сергіївна ГАЛИЧИНА У ТВОРЧОСТІ СЕБАСТІАНА ФАБІАНА КЛЕНОВИЧА – СПІВЦЯ «РОКСОЛАНІЇ»	104
СОКОЛОВА Олександра Максимівна ДО ЗАСАД ЗАКОРИНЕНОСТІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: ЄДНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-АДАПТАЦІЙНИХ УМОВ ТА ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ	105
СТОРОЖУК Світлана Володимирівна ІДЕЯ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ФРАНЦІШЕКА ДУХІНСЬКОГО	106
ФУРКАЛО Володимир Ісакович, ФУРКАЛО Вікторія Станіславівна РИШАРД КАПУСЦІНСЬКИЙ У ПОШУКАХ СЕНСУ ІСТОРІЇ	107

ШИНКАРУК Олександра Василівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО В ГАЛУЗІ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН	109
ЯНИК Катерина Олександрівна, ТЕСЛЮК Валетина Михайлівна ВИДАТНІ ПОЛЯКИ У ПОЛІТИЧНОМУ, КУЛЬТУРНОМУ ТА ОСВІТЯНСЬКОМУ ЖИТТІ БУКОВИНИ	110

**СЕКЦІЯ 3. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: НАРАТИВИ,
ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ, KEYСИ, КОНТЕНТ. ЛІНГВІСТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ФУНДАМЕНТ
ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ПОЛІТИЧНОГО, ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ**

AMELINA Svitlana POLONISMEN IN DER UKRAINISCHEN SPRACHE	112
DESHCHENKO Maria, VERA Oleksandra ANGLICYZMY W JĘZYKACH POLSKIM I UKRAIŃSKIM	113
GRABOVSKA Inna V., MARIKO Iryna V. INDIRECTNESS AND THE PRINCIPLE OF POLITENESS	114
LUBAS Klaudia, BALALAYEVA Olena, VAKULYK Iryna, PUZYRENKO Yaryna JĘZYK ŁACIŃSKI W JĘZYKU POLSKIM	115
БАРАНИК Артем Юрійович СПІЛЬНІ КУЛЬТУРНІ ПРОЕКТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	116
ОСНАЧ Олексій Михайлович ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ	117
СЕГЕДА Жанна Петрівна, СЕГЕДА Софія Сергіївна СУЧАСНЕ ОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ ТА ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЕМКІВ НАДСЯННЯ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ГІМНАЗИСТІВ	118
ЦІВАТИЙ Вячеслав Григорович ПРАКТИКИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА КУЛЬТУРНИХ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА В УМОВАХ ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО СВІТОУСТРОЮ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ І ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРСИ	119
ЧАУРА Наталія Сергіївна ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА У КОНТЕКСТІ ЖУРНАЛУ «KWARTALNIK ARTYSTYCZNY» ТА УКРАЇНСЬКОГО ЧАСОПИСУ «КУР'ЄР КРИВБАСУ»	121
ЧЕБЕРЯКО Аліна Віталіївна OBRAZ SZATANA W POEZJI JANA KASPROWICZA	122
ЯШНИЙ Денис Володимирович ВІД «ОТЕЧЕСТВЕННОГО» ДО «ВІТЧИЗНЯНОГО»: ДО ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ КРИМОЗНАВСТВА (Рецензія на книгу О. Севастьянова «Нариси з історії вітчизняного краєзнавства: Товариство з вивчення Криму (1922–1932 pp.)», Київ, 2018 р.)	123

**СЕКЦІЯ 4. ОСВІТА ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ ЯК ШЛЯХ
ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРИМИРЕННЯ
ТА «ПОДОЛАННЯ МИНУЛОГО»**

BILANYCH Halyna, YUZYK Olha, YUZYK Maria PARTNERSHIP STRATEGY FOR DISTANCE LEARNING IN UKRAINE AND THE REPUBLIC OF POLAND DURING THE COVID-19 PANDEMIC	124
MATVIHENKO Irina INTERCULTURAL DIALOGUE IN THE FIELD OF EDUCATION (UKRAINE AND POLAND)	126
АННЕНКОВ В'ячеслав Юрійович ІСТОРИЧНІ КОНФЛІКТИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА І МОЖЛИВИЙ ШЛЯХ ЇХ ВИРІШЕННЯ	127
АФАНАСЕНКО Лариса Анатоліївна, ДУБІН Руслан Анатолійович НАУКОМЕТРИЧНІ БАЗИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБ'ЄДНАННЯ СВІТОВОЇ НАУКИ	128
БЕРЕЗОВА Людмила Василівна ДО ПИТАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	129

БУДНІК Ірина Олександрівна ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	130
БУТ Яна Віталіївна КАТОЛИЦЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ – НОВЕ ЯВИЩЕ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	132
ВАСЮК Оксана Вікторівна ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬЩІ	133
ВОЗНІЮК Тетяна Михайлівна ПОДВІЙНІ ДИПЛОМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ	134
ГЛЕБОВА Наталя Іванівна ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД НАУКОВЦІВ ЯК ЗАПОРУКА ЗАСНУВАННЯ НОВОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ	135
ГОЛЄВА Марія Сергіївна ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	136
ДЕМЧЕНКО Алла Вікторівна СПІЛЬНИЙ АБСУРДНИЙ ПРОСТІР У П'ЄСАХ НЕДИ НЕЖДАНОЇ «ТОЙ, ЩО ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ» ТА АНДЖЕЯ СТАСЮКА «ЧЕКАЮЧИ НА ТУРКА»	137
ДЗЮБИНСЬКА Софія Михайлівна АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	138
ДУБРОВІНА Оксана Валеріївна, ГОРБАТЮК Тарас Віталійович ДІАЛОГ КУЛЬТУР В ФІЛОСОФІЇ В.С. БІБЛЕРА	139
ЄРМАКОВ Георгій Сергійович ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЇХ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ	140
ЖГУТ Олег Анатолійович ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	141
ЖУРАВСЬКА Ніна Станіславівна МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ	143
ЗОЗУЛЕВИЧ Вікторія Юріївна АНАЛІЗ МЕТОДІВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	144
КРАВЧЕНКО Ірина Миколаївна СТАЖУВАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЯК ОСВІТНЯ СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	146
КУЗЬМЕНКО Альона Ігорівна ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ	147
КУЗЬМЕНКО Юлія, КАМІОНКА Матеуш НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ДІАЛОГУ (НА ПРИКЛАДІ ОСВІТНЬОЇ СПІВПРАЦІ НІЖИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ ТА ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ У КРАКОВІ)	148
ЛАУТА Олена Дмитрівна, ГЕЙКО Світлана Миколаївна РОЛЬ ФІЛОСОФСЬКОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ОСВІТИ В НАЛАГОДЖЕННІ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ	150
МАЛЬЧИК Оксана Миколаївна, МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТЬ «НАУКА», «НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ», «ПРАКТИКА» ДЛЯ ЮРИСТІВ: ПОГЛЯД МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ	152
МАРТИНЮК Ірина Анатоліївна ЄДИНИЙ ВІРТУАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК ПАНДЕМІЇ	153
МАЦКЕВИЧ Оксана Вячеславівна, СЄКУНОВА Юлія Володимирівна ПОРІВНЯННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БОЛОНСЬКОЇ СИСТЕМИ В ОСВІТНІХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	154

МИРОШНІЧЕНКО Віталій Олександрович РЕТРОСПЕКЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ ФАХОВОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	155
НИКОЛАЄНКО Станіслав Миколайович УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНИЙ ОСВІТНІЙ ДІАЛОГ	157
ОСПЮК Оксана Омелянівна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	158
ПІВЕНЬ Олена Болеславівна СПІВПРАЦЯ МІЖ НАУКОВЦЯМИ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В ОСТАННІ РОКИ	160
САВЧЕНКО Михайло Пилипович УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВЗАЄМИНИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-МОВНИХ ТА МОРАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ГІМНАЗИСТІВ	161
СИДОРЕНКО Ірина Григорівна ФОРМУВАННЯ СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ XIV-XVI СТ.	162
СТРІЛЕЦЬ Валентина Василівна ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ	163
ТИМОШЕНКО Ольга Тарасівна ІНТЕРНЕТ КОМУНІКАЦІЯ: ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ЕПОХУ ПАНДЕМІЇ	164
ТОЛОЧКО Світлана Вікторівна ГЛОБАЛЬНА ОСВІТА ЯК ВІДПОВІДЬ НА КРИЗУ І ЗАПОРУКА ПОДАЛЬШОГО ВІДНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВ	165
ШИНКАРУК Василь Дмитрович УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	166
ЯКУШКО Катерина Григорівна, ПЕТРЕНКО Мирослава Михайлівна ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ВЧЕННЯ ВЛОДЗИМЕЖА ШЕВЧУКА НА ТЕРЕНАХ НУБІП УКРАЇНИ	168
ЯШНИК Світлана Валеріївна АДАПТИВНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ В КУЛЬТУРІ ТОТАЛІТАРНОГО СУСПІЛЬСТВА	169

**СЕКЦІЯ 5. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ
ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО**

DANYLOVA Tetiana, KYCHKYRUK Tetiana GLOBALIZATION AND ANTI-GLOBALIZATION IN THE POSTMODERN CONTEXT	171
GLINKOWSKA-KRAUZE Beata, CHEBOTAROV Viacheslav ROZWAŻANIA NA TEMAT INTERNACJONALIZACJI UKRAIŃSKICH PRZEDSIĘBIORSTW W KONTEKŚCIE ICH INNOWACYJNOŚCI	172
KNIAZIEWICZ Anna EUROPEJSKA WSPÓŁPRACA INNOWACYJNA	173
SALNIKOVA Natalia NEW TYPES OF POLITICAL PARTIES AS A RESULT OF THE TRANSFORMATION OF MODERN PARTY SYSTEMS IN THE EUROPEAN UNION	174
SKRABACZ Aleksandra MIGRACJE JAKO WSPÓŁCZESNE UWARUNKOWANIE INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ NA PRZYKŁADZIE OBYWATELI UKRAIŃSKICH	175
YASHCHUK Sergii PRIORITÉS DANS LE DÉVELOPPEMENT DE LA SPHÈRE SOCIALE DANS LE CONTEXTE DE L'INTÉGRATION EUROPÉENNE	176
АСАТУРОВ Сергій Костянтинович, МАРТИНОВ Андрій Юрійович «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО» ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПОЛЬЩІ	178
БІЛАН Сергій Олексійович УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	179

БОНДАРЧУК Ілля Віталійович, ПОКОТИЛО Костянтин Олександрович ТЕРОРИЗМ ЯК ЙМОВІРНИЙ ФАКТОР ВПЛИВУ НА ВЗАЄМИНИ МІЖ КРАЇНАМИ, ЗОКРЕМА УКРАЇНА-ПОЛЬЩА	181
БРУСЛІК Артур Валерійович ДИПЛОМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ МІСІЙ І ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	182
БРІНЦЕВА Олена Григоріївна СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ СФЕРІ: СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ	184
ГАВРИЛКО Аліна Василівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	185
ГРЕЧИШКІНА Олена Олександрівна, САМОХОВЕЦЬ Марія Павлівна ЗОВНІШНЬОТОВРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ З КРАЇНАМИ ЄС	186
ДОМАШКЕВИЧ Аліна Геннадіївна ВАРШАВСЬКА КРИЗА ТА ЄС	188
ДРАНКО Ірина Степанівна, УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ТРАНСКОРДОННА СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ	189
ДУШИНА Катерина Олександрівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	190
ЄВСТРАТЬЄВА Юлія Сергіївна МІСЦЕ ПОЛЬЩІ У ЄВРОПІ ТА СВІТІ	192
КРАВЧЕНКО Алла Григорівна, КУЛЬТЕНКО Валентина Павлівна СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕГРАЦІЇ НАУКИ, ОСВІТИ І БІЗНЕСУ	193
КРАВЧЕНКО Наталія Борисівна РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ В ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА-УКРАЇНА	194
КРАВЧУК Ігор Святославович РОЛЬ БАНКІВ ПОЛЬЩІ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	195
КРАП Андрій Павлович, ДАНЬКОВИЧ Вікторія Василівна ОЦІНКА ЗАГРОЗ ТА ВИКЛИКІВ ПОЛІТИКИ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	197
КРОПИВКО Максим Михайлович ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	199
КУБЦЬКИЙ Сергій Олегович СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПОЛЬЩІ	200
МАЛІМОН Віталій Іванович СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КОРОТКОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ (2020-2025 РОКИ)	201
МАРГІТИЧ Тетяна Андріївна ДИПЛОМАТИЧНІ СТОСУНКИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	203
МИХНЮК Сергій Вікторович ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА	204
ОМЕЛЬЧЕНКО Людмила Миколаївна, КОПАЙГОРА Валерія Валеріївна ОСОБИСТІСНИЙ ПРОСТІР ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ЄДИНОЇ ЄВРОПИ	206
ПШЕСЛАВСЬКА Олександра В'ячеславівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	206
СОКОЛОВ Олександр Єгорович КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ПОДОЛАННЯ КРИЗ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУЦІЙНИМИ СТРУКТУРАМИ ЄС	208
СОКОЛОВСЬКИЙ Олександр Богданович ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІЙ ТРАНСКОРДОННІЙ СПІВПРАЦІ	209

СОФІЩЕНКО Ірина Ярославівна ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ	211
ТОВКУН Інна Іванівна, ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ У 90-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	212
ТРИМА Катерина Андріївна, ХВІСТ Вікторія Олексіївна ТРАНСФОРМАЦІЇ ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	213
ШИНКАРУК Лідія Василівна, ШИНКАРУК Наталія Василівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	216

СЕКЦІЯ 6. УКРАЇНА-ПОЛЬЩА-ЄВРОПА: ПОГЛЯД МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

BELNITSKAIA Sonia MODERN WORLD, COMPETITION, AND PROGRESS	217
АНДРІЙЧУК Людмила Русланівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	218
АНДРУЩЕНКО Анастасія КАРТУВАННЯ РЕСУРСІВ ГРОМАД: ДІЄВА СПІВПРАЦЯ НА МІСЦЕВОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ РІВНЯХ	219
АРТЕМ'ЄВА Марина Володимирівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	220
АРТЕМЧУК Єлизавета Андріївна ПАРТНЕРСЬКА ДОПОМОГА ПОЛЬЩІ У ПРОВЕДЕННІ КЛЮЧОВИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ	221
АРТЕМЧУК Єлизавета Андріївна ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	222
АРХИНОС Владислав Олександрович ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ І МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	224
БАЛЕНКО Мар'яна Миколаївна УКРАЇНА-ПОЛЬЩА: КРОКИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	225
БАРАНІК Артем Юрійович СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ	227
БЕЗКОРОВАЙНИЙ Єгор Андрійович ВНЕСОК ПОЛЯКІВ У РОЗВИТОК ІСТОРІЇ УКРАЇНИ – НЕОЦІНЕНИЙ ДЛЯ НАШОГО НАРОДУ	228
БІЛОШАПКА Анна Олександрівна ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЄЖИ ОНУХА	229
БОЙКО Наталія Олександрівна ДРАМАТУРГІЧНА РЕЦЕПЦІЯ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ СТОСУНКАХ	230
БОНДАРЕНКО О. Ю. ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ДРУЖБИ	232
БОРИСКО Олександр Михайлович УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ТОРГІВЛЯ, ТУРИЗМ, ІНВЕСТИЦІЇ	233
БОРОВИК Роман Леонідович ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: СУПЕРЕЧЛИВІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ	234
БРАЙКО Богдан Анатолійович ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ	235
ВАКУЛЕНКО Анна Юріївна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ТА ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ	236

ВІЩЕНКО Єлизавета Олексіївна ВОЛИНЬСЬКА ТРАГЕДІЯ ЯК КАМІНЬ СПОТИКАННЯ У УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ: ВАРІАНТИ ЗГЛАДЖУВАННЯ ГОСТРИХ КУТІВ	237
ВОЛИК Олександр Андрійович УКРАЇНА-ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ	238
ВОЛОШИН Єгор Олександрович ГРОМАДСЬКА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	239
ВОЛОШИН Єгор Олександрович КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ В СТОСУНКУ ДО СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ	241
ГАВРИЛЮК Назар Андрійович БЕЗПЕКА ТА СТАБІЛЬНІСТЬ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	243
ГНАТЕНКО А. В. УКРАЇНА-ПОЛЬЩА: ГЕНЕЗА СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОГО ЧИННИКА	244
ГНАТЕНКО А. В. ОСОБОВИЙ СКЛАД УКРАЇНСЬКОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО КОРПУСУ ДОБИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД	248
ГРЕЧКО Анастасія Сергіївна СПАДОК ВИШНЕВЕЦЬКИХ В УКРАЇНІ	251
ГРИГОРАШ Олександр Сергійович УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ Й УТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ	253
ГРИГОРАШ Олександр Сергійович РОЗВИТОК ДВОСТОРОННІХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН: ЕТАПИ, СУТЬ	254
ГУСЄВА Анастасія Сергіївна УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН: ДО ІСТОРИОГРАФІЇ ПИТАННЯ	256
ГУСЄВА Анастасія Сергіївна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПАРТНЕРСТВО: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	257
ДЕМЧЕНКО Олександр Іванович СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	258
ДЕМЧУК Данило Володимирович РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В ПОЛЬЩІ У ДР. ПОЛ. XX СТ.	259
ДЕРКАЧ Олексій Анатолійович СПІВПРАЦЯ В ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	261
ДЗІСЬ Іван Валерійович ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ПРОБЛЕМИ НА СВІТОВІЙ АРЕНІ	262
ДЗІСЬ Іван Валерійович УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПЕРСПЕКТИВИ	264
ДЗЮБІНСЬКА Софія Михайлівна АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	264
ДОМАШКЕВИЧ Аліна Геннадіївна ВАРШАВСЬКА КРИЗА ТА ЄС	265
ДУШИНА Катерина Олександрівна ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	266
ЄРМОЛЕНКО Євгенія Василівна ПРОБЛЕМИ ПОРОЗУМІННЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ: РОЛЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЇХ ВИРІШЕННІ	267
ЖИЛЕЗКО Артем В'ячеславович ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	268
ЗАКОМОРНА Анастасія Ігорівна ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНИХ	269

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИНАХ	
ЗАЛВОВСЬКА Вікторія Вікторівна	271
МІЖНАРОДНЕ СПІВТОВАРИСТВО У БОРОТБІ З ТЕРОРИЗМОМ	
ЗАПОРОЖЕЦЬ Карина Юрївна	272
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
ЗАТОНА Єлизавета Іванівна	272
УКРАЇНА І ПОЛЬЩА - СЮЗНИКИ ЧИ ОПОНЕНТИ?	
ІВАЩУК Максим Володимирович	274
РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ПОЛЬЩІ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ	
ІВАЩУК Максим Володимирович	275
РОЗВИТОК УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ СТОСУНКІВ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ	
ІЛЬЧЕНКО Софія Олександрівна	276
ДОГОВІРНО-ПРАВОВА БАЗА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	
ІСКРА Карина Вікторівна	277
УКРАЇНА І ПОЛЬЩА В ПЕРІОД ФЕОДАЛІЗМУ	
ІСКРА Карина Вікторівна	278
УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ У ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИНАХ	
ІСКРА Карина Вікторівна	280
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: У ПОЛОНІ СТЕРЕОТИПІВ І ВЗАЄМНИХ ОБРАЗІВ	
КАЛЬЧУК-ЧЕРТОВ Володимир Олександрович	281
УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ГАЛУЗІ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ВИРОБЛЕННЯ САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ НА ДЕКОРАТИВНИХ РОЗСАДНИКАХ	
КЕРНИЦЬКА Анастасія Іванівна	282
КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ	
КЕРНИЦЬКА Анастасія Іванівна	283
СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ У ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНОМУ АСПЕКТІ	
КЛІВАК Роман Олександрович	284
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: ПРІОРИТЕТНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА	
КОВРИЖЕНКО Артем Дмитрович	285
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
КОЛЕСНИК Дмитро Сергійович	286
ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
КОЛІСНИК Тетяна Олександрівна	287
ВЗАЄМОВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУР НА ТЛІ МІЖДЕРЖАВНИХ ВЗАЄМИН	
КОЛМАЦУЙ Євгеній	288
МІЖНАЦІОНАЛЬНІ КОНФЛІКТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	
КОЛМАЦУЙ Євгеній	291
РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ КРІЗЬ РОКИ	
КОНДРАТЬЄВА Ірина Олександрівна	294
ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
КОРОЛЕВСЬКИЙ Сергій Вікторович	295
УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
КОСИК Віталій Андрійович	296
ПОЛЬЩА – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ У ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ	
КОСТЕНКО Данило Ігорович	297
ГМІНА – БАЗОВИЙ РІВЕНЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ	
КОСТЕНКО Олександр Миколайович	298
ВПЛИВ ПРОВЕДЕННЯ ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ З ФУТБОЛУ «ЄВРО-2012» НА РОЗВИТОК	

ІНФРАСТРУКТУРИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	
КОСТІНА Аліна В'ячеславівна УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ 1920-Х РР.: УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПОВСЯКДЕННІСТЬ	299
КОСТІНА Аліна В'ячеславівна ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (90-ТІ РОКИ ХХ СТ.-ПОЧ. ХХІ СТ.)	300
КОСТІНА Аліна В'ячеславівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	301
КОТ Любов Миколаївна УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	303
КОТ Любов Миколаївна ВІДНОСИНИ УКРАЇНА – ПОЛЬЩА ЯК ПРЕДМЕТ АНАЛІЗУ З ПРИЦІЛОМ НА ПОШУК ПІДГРУНТЯ ДЛЯ ПРОДУКТИВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ	305
КРАМАР Владислава Олександрівна ПОЛЬСЬКИЙ СЛІД В ІСТОРІЇ М. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО	306
КУЗЬО Андрій Миколайович ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ВЗАЄМОВПЛИВ ТА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ	307
КУЛИК Іван Васильович УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	309
КУЦИНА Софія Максимівна ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ	310
КУШКА Яна Олегівна КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН	311
КУШКА Яна Олегівна ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ	312
ЛАТИНІН С. В. УКРАЇНА І ПОЛЬЩА: МИНАЄ 100 РОКІВ ВІД ВСТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН	313
ЛАТИНІН С. В. УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ: НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	315
ЛИПОВА Ангеліна Сергіївна ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ	317
ЛИТВИНЕНКО Анастасія Андріївна ЮЗЕФ ПІЛСУДСЬКИЙ – ПРОВІДНИК ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	318
ЛІСОВСЬКИЙ Олександр Олександрович УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ	319
ЛІЩИНСЬКА Ірина Вікторівна МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ ЯК ПРИЧИНА ПОМИЛОК ПРИ ВИВЧЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ	320
МАЙОР Ангеліна Юрївна ГЕРОЙ-ВИЗВОЛИТЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ – ГЕТЬМАН БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ	322
МАЛАШЕНКО Іван Валентинович УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	323
МАРИНІЧ Валерія Миколаївна УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	324
МАРУСЕТЧЕНКО Артем Анатолійович ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ І ПОЛЬЩІ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ	325
МАРШАК Юлія Олегівна МІЖНАРОДНА ПОДАТКОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	326
МАТВЕЄВА Дарія Ігорівна УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ: ПОТЕНЦІАЛ ПЕРЕВИЩУЄ ПРОБЛЕМНІСТЬ	328
МАТВІЙЧУК Валерія Леонтіївна ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ	329

МЕДОВКІНА Вікторія Артурівна РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО УРЯДУ ЩОДО УЧАСНИКІВ ПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1863-1864 РР.	330
МІЩЕНКО Ігор Ігорович МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ОЧИМА МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ	331
МОЛОДОЖЕНЯ Артем Юрійович ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ	332
МОСКАЛЕНКО О.В. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ СТОСУНКИ ХХ СТ.	333
МОСКАЛЕНКО О. В. УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	337
МОТЕНКО Наталія Сергіївна ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ МІЖДЕРЖАВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	340
НЕСТЕРЕНКО Владислав Тарасович СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	341
ОЗНАМЕЦЬ Анастасія Анатоліївна БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ ЯК СПРОБА ЄДНАННЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ	342
ОРОС Богдана Василівна СУЧАСНІ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	343
ОСИПЧУК Ю.А. СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА	344
ОСИПЧУК Ю. А. ЗАХІДНА УКРАЇНА У СКЛАДІ ПОЛЬЩІ	346
ПЕРЕВІЗНИК Аліна Валеріївна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА ІСТОРІЯ: ВИДАТНІ НАЦІОНАЛЬНІ ДІЯЧІ	347
ПЕТРОВА Анастасія Геннадіївна ГОЛОВНІ СТРАТЕГІЇ ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ З ПОЛЬЩЕЮ	348
ПІДДУБА Олена Леонідівна ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЄКТ: КОМІКС «ВОРОШИЛОВГРАД» ЗА РОМАНОМ СЕРГІЯ ЖАДАНА	349
ПИТЕЛЬ Вікторія Олексіївна МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ Й ПОЛЬЩІ: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ	350
ПОДОЛЬСЬКИЙ Андрій Миколайович РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА – ДІЄВИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ	352
ПОДЧЕКО Поліна Антонівна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	353
ПОДЧЕКО Поліна Антонівна УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ	355
ПОПІВСЬКА І. О. УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ В ДОБУ КОЗАЧЧИНИ	356
ПОПІВСЬКА І. О. ТРАГЕДІЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ НА ВОЛИНІ	358
РИБАЛКА Олег Валерійович ВИЗНАННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ ГЕНОЦИДОМ	358
РУДЕНКО Вікторія Юріївна УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	359
РУДЕНКО Вікторія Юріївна ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ	361
РУДЕНКО Вікторія Юріївна МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	362
САВИЦЬКА А. А. МІНСЬКИЙ ФОРМАТ: ПРОБЛЕМИ ТА АЛЬТЕРНАТИВИ	364

САВИЦЬКА А. А.	365
ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	
САВИЧ Артем Анатолійович	366
СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
САВКА Ірина Володимирівна	368
ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ В ПЕРІОД КОНТРРЕФОРМАЦІЇ	
САМОЙЛЕНКО Анастасія Валентинівна	369
КУЛЬТУРНІ КООРДИНАТИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЛІРИКИ ЛІНИ КОСТЕНКО ТА ВІСЛАВИ ШИМБОРСЬКОЇ	
СЕЛЮК Андрій Васильович	370
УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКЕ КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
СКЛЯР Віталій Павлович	372
УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СПІЛЬНЕ ЄВРОПЕЙСЬКЕ МАЙБУТНЄ	
СКРИПКА Артем Сергійович	373
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
СКУМІН Василь Олександрович	374
СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
СЛЄПОВ О.Ю.	374
УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ НА ПЕРЕХРЕСТІ ЕПОХ	
СЛЄПОВ О.Ю.	375
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ СТОСУНКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ. ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОЛОНІЗАЦІЇ ТА ПОЛОНІЗАЦІЇ	
СЛИВА Анастасія Сергіївна	376
ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ІСТОРІЇ	
СМУЛЬСЬКА Адріанна	378
ФІЛОСОФІЯ АБСУРДУ І ПОСТМОДЕРНИЙ СВІТ	
ТАРАНЕНКО Сергій Владиславович	379
УКРАЇНА – ПОЛЬЩА: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КООРДИНАТ	
ТАРАСОВА Марія Сергіївна	380
ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ (1991-2005 РР.)	
ТЕСЛЮК Віктор Вікторович	381
РОЗВИТОК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН	
ТКАЧУК Дар'я	382
УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ (2010-2020): ЗДОБУТКИ, ПРОБЛЕМИ, ПРОГНОЗИ	
ТОВКУН Інна Іванівна	385
КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ТЛІ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ	
ТОПОЛЬНИК Олександр Валерійович	386
ДО ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ СЕРЕДИНИ XX СТОЛІТТЯ	
ТЮСКА Роман Олександрович	388
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
ФУРМАН Євгенія Русланівна	389
ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
ХАТЕНКО Максим Анатолійович	389
АНАЛІЗ АСПЕКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ	
ХОМИЧ Богдан Борисович	391
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
ЧЕПУРНИЙ Олександр Олександрович	391
КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЧАСІВ УНР	

ЧУГАЙ Євгеній Олегович	392
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	
ШТЕРН Марія Борисівна	393
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	
ЩЕРБИНА Софія Сергіївна	394
СПІЛЬНІ СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	
ЮХИМУК Сергій Олександрович	396
РОЛЬ «ВАРШАВСЬКИХ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ЗАПИСОК» В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ	
ЯНИК Катерина Олександрівна	397
РЕДАКТОРСЬКА ТА ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ФРАНКА	
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	399